

Mötesbok: Kommunstyrelsen (2023-04-19)

Kommunstyrelsen

Datum: 2023-04-19

Plats:

Kommentar:

Dagordning

Kallelse

KallelseKommunstyrelsen2023-04-19

9

Dagordning

94/23 Dagordning

9

Val av justerare

Tillkommande och utgående ärenden

Information

95/23 Redovisning av delegationsbeslut

14

96/23 Kommundirektörens rapport

17

97/23 Februariprognos 2023

18

98/23 Månadsrapport

28

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

99/23 Remissvar Kompletterande samråd gällande Västvind vindkraftpark

29

100/23 Svar på granskning av kommunens informationssäkerhet

46

101/23 Svar på Granskningsrapport - Granskning av det systematiska arbetsmiljöarbetet

51

102/23 Avkastningsstiftelser – årsredovisning 2022 samt utdelning 2023

80

103/23 Uppföljning och information uppdrag skola

91

Ärenden till kommunfullmäktige

104/23 Upprättande av verksamhetsområde för utbyggnad av Håffrekullen

92

105/23 Svar på motion från Utvecklingspartiet om att reservera tomter för LSS- och SOL-bostäder

98

106/23 Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 3, 2022

104

107/23 Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 4, 2022

124

108/23 Majoritetens budgetdirektiv 2024

146

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

109/23 Projekt Lysegården, rådighet gällande vattentäkt

181

110/23 Revidering av riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd

275

111/23 Upphävande av positiva planbesked

345

112/23 Svar på remiss - SOU 2022:67 Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga

354

113/23 Remissvar - Vallby å – Tillstånd om vattenverksamhet

621

114/23 Svar på remiss - Tjörns kommun Bostadsförsörjningsprogram 2023-2026

659

Övrigt

115/23 Rapporter från ledamöter med uppdrag i bolag och/eller region

691

116/23 Information om ordförandebeslut

692

Kallelse

Sammanträdesdatum 2023-04-19

Plats Stadshuset, plan 2, Sessionssalen
Tid Onsdagen den 19 april kl 09:00-17:00

Ledamöter	Miguel Odhner (S) Anders Holmensköld (M) Gun-Marie Daun (KD) Ove Wiktorsson (C) Pia Gillerstedt (S) Patrik Rydberg (SD) Anna Vedin (M) Elisabeth Mattsson (L) Jonas Andersson (S) Laila Persson (UP) Marcus Adiels (M) Greger Plannthin (SD) Emelie Gillberg (S) Erik Martinsson (MP) Michael Karlsson (L) Erik Andreasson (V) Charlotta Windeman (M)	Ordförande 1:e vice ordförande 2:e vice ordförande
-----------	---	--

Ersättare William Hult (S)
Ilona Waern (KD)
Jesper Eneroth (S)
Mikael Wintell (UP)
Rose-Mari Larsdotter (M)
Gustav Meuller (M)
Peter Skoglund Ferarri (SD)

Miguel Odhner (S)
Ordförande

Oskar Engdahl
Sekreterare

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset · 442 81
Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-132 17
E-POST kommun@kungalv.se

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-04-19

Dagordning

		Förslag till beslut
1	Upprop	
2	Val av justerare	Utses
3	Tillkommande och utgående ärenden	Fastställs
	Information	
4	Redovisning av delegationsbeslut	Antecknas
	<i>Klockan: 09:00 – 09:20</i>	
5	Kommundirektörens rapport - Hallarenan vid yttern	Antecknas
	<i>Föredragande Haleb Lindqvist</i> <i>Klockan: 09:20 – 09:50</i>	
6	Februariprognos 2023	Antecknas
	<i>Föredragande Haleb Lindqvist & Pia Jakobsson</i> <i>Klockan 09:50 – 10:20</i>	
	PAUS 10:20 – 10:30	
7	2023-240 Månadsrapport	Antecknas
	<i>Föredragande Pia Jakobsson & Ann-Charlott Backström</i> <i>Klockan 10:30 – 10:45</i>	

KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVS
KOMMUN

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-04-19

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

8	KS2023/0505-3	Remissvar Kompletterande samråd gällande Västvind vindkraftpark	Beslut

Föredragande Linda Andreasson & Fredric Arpfjord

Klockan: 10:45 – 11:15

9	KS2023/0104-4	Svar på granskning av kommunens informations säkerhet	Beslut

Föredragande Tony Övringe

Klockan: 11:15 – 11:30

10	KS2023/0313-3	Svar på Granskningsrapport - Granskning av det systematiska arbetsmiljöarbetet	Beslut

Föredragande Ann-Charlott Backström & Madeleine Nilsson

Klockan: 11:30 – 11:45

11	KS2023/0525-1	Avkastningsstiftelser – årsredovisning 2022 samt utdelning 2023	Beslut

Föredragande Christina Gunnesby

Klockan: 11:45 – 12:00

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-04-19

LUNCH

12 Uppföljning och information uppdrag skola Antecknas

*Föredragande utbildningsråd Anna Vedin
och Sektorchef Dennis Reinhold*

Klockan: 13:00 – 14:00

Ärenden till kommunfullmäktige

13 KS2022/0972-1 Upprättande av verksamhetsområde för utbyggnad av Håffrekullen Förslag till Kommunfullmäktige

14 KS2022/0982-2 Svar på motion från Utvecklingspartiet om att reservera tomter för LSS- och SOL-bostäder Förslag till Kommunfullmäktige

15 SMN2022/0034-5 Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 3, 2022 Förslag till Kommunfullmäktige

16 SMN2022/0034-10 Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 4, 2022 Förslag till kommunfullmäktige

17 Majoritetens budgetdirektiv 2024 Förslag till kommunfullmäktige

Handlingar skickas ut separat vid senare tillfälle.

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

18 KS2021/0715-3 Projekt Lysegården, rådighet gällande vattentäkt Beslut

19 KS2022/2323-1 Revidering av riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd Beslut

20 KS2022/2597-5 Upphävande av positiva planbesked -del 2 Beslut

KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVS
KOMMUN

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-04-19

21	KS2023/0145-2	Svar på remiss - SOU 2022:67 Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga	Beslut
22	KS2023/0409-2	Remissvar - Vallby å - Tillstånd om vattenverksamhet	Beslut
23	KS2023/0504-2	Svar på remiss - Tjörns kommun Bostadsförsörjningsprogram 2023-2026	Beslut
Övrigt			
24		Rapporter från ledamöter med uppdrag i bolag och/eller region	Antecknas
25		Information om ordförandebeslut	Antecknas

KOMMUNSTYRELSEN**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum 2023-04-19

Plats Stadshuset, plan 2, Sessionssalen
Tid Onsdagen den 19 april kl 09:00-17:00

Ledamöter	Miguel Odhner (S) Anders Holmensköld (M) Gun-Marie Daun (KD) Ove Wiktorsson (C) Pia Gillerstedt (S) Patrik Rydberg (SD) Anna Vedin (M) Elisabeth Mattsson (L) Jonas Andersson (S) Laila Persson (UP) Marcus Adiels (M) Greger Plannthin (SD) Emelie Gillberg (S) Erik Martinsson (MP) Michael Karlsson (L) Erik Andreasson (V) Charlotta Windeman (M)	Ordförande 1:e vice ordförande 2:e vice ordförande
-----------	---	--

Ersättare
William Hult (S)
Ilona Waern (KD)
Jesper Eneroth (S)
Mikael Wintell (UP)
Rose-Mari Larsdotter (M)
Gustav Meuller (M)
Peter Skoglund Ferarri (SD)

Miguel Odhner (S)
Ordförande

Oskar Engdahl
Sekreterare

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset · 442 81
Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-132 17
E-POST kommun@kungalv.se

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-04-19

Dagordning

		Förslag till beslut
1	Upprop	
2	Val av justerare	Utses
3	Tillkommande och utgående ärenden	Fastställs

Information

4	Redovisning av delegationsbeslut	Antecknas
---	----------------------------------	-----------

Klockan: 09:00 – 09:20

5	Kommundirektörens rapport - Hallarenan vid yttern	Antecknas
---	--	-----------

Föredragande Haleb Lindqvist

Klockan: 09:20 – 09:50

6	Februariprognos 2023	Antecknas
---	----------------------	-----------

Föredragande Haleb Lindqvist & Pia Jakobsson

Klockan 09:50 – 10:20

PAUS 10:20 – 10:30

7	2023-240 Månadsrapport	Antecknas
---	---------------------------	-----------

Föredragande Pia Jakobsson & Ann-Charlott Backström

Klockan 10:30 – 10:45

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-04-19

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

- 8   KS2023/0505-3   Remissvar Kompletterande samråd gällande Västvind vindkraftpark   Beslut

Föredragande Linda Andreasson & Fredric Arpfjord

Klockan: 10:45 – 11:15

- 9   KS2023/0104-4   Svar på granskning av kommunens informations säkerhet   Beslut

Föredragande Tony Övringe

Klockan: 11:15 – 11:30

- 10   KS2023/0313-3   Svar på Granskningsrapport - Granskning av det systematiska arbetsmiljöarbetet   Beslut

Föredragande Ann-Charlott Backström & Madeleine Nilsson

Klockan: 11:30 – 11:45

- 11   KS2023/0525-1   Avkastningsstiftelser – årsredovisning 2022 samt utdelning 2023   Beslut

Föredragande Christina Gunnesby

Klockan: 11:45 – 12:00

KOMMUNSTYRELSEN**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-04-19

LUNCH

12 Uppföljning och information uppdrag skola Antecknas

*Föredragande utbildningsråd Anna Vedin
och Sektorchef Dennis Reinhold*

Klockan: 13:00 – 14:00

Ärenden till kommunfullmäktige

13	KS2022/0972-1	Upprättande av verksamhetsområde för utbyggnad av Håffrekullen	Förslag till Kommunfullmäktige
14	KS2022/0982-2	Svar på motion från Utvecklingspartiet om att reservera tomter för LSS- och SOL-bostäder	Förslag till Kommunfullmäktige
15	SMN2022/0034-5	Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 3, 2022	Förslag till Kommunfullmäktige
16	SMN2022/0034-10	Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 4, 2022	Förslag till kommunfullmäktige
17		Majoritetens budgetdirektiv 2024	Förslag till kommunfullmäktige

Handlingar skickas ut separat vid senare tillfälle.

Ärenden som stannar i kommunstyrelsen

18	KS2021/0715-3	Projekt Lysegården, rådighet gällande vattentäkt	Beslut
19	KS2022/2323-1	Revidering av riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd	Beslut
20	KS2022/2597-5	Upphävande av positiva planbesked -del 2	Beslut

KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVS
KOMMUN

Kallelse

Sammanträdesdatum

2023-04-19

21	KS2023/0145-2	Svar på remiss - SOU 2022:67 Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga	Beslut
22	KS2023/0409-2	Remissvar - Vallby å - Tillstånd om vattenverksamhet	Beslut
23	KS2023/0504-2	Svar på remiss - Tjörns kommun Bostadsförsörjningsprogram 2023-2026	Beslut
Övrigt			
24		Rapporter från ledamöter med uppdrag i bolag och/eller region	Antecknas
25		Information om ordförandebeslut	Antecknas

KOMMUNSTYRELSEN**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Delegeringsbeslut

Sammanträdesdatum 2023-04-19

Delegerade ärenden

Instansnr	Ärende	Titel
192/23	KS2023/0684-1	Lokalt kollektivavtal om måltidsuppehåll.pdf
193/23	KS2023/0685-1	Delegationsbeslut bisyssla
194/23	KS2023/0686-1	Delegationsbeslut bisyssla
195/23	KS2023/0687-1	Delegationsbeslut bisyssla
196/23	KS2023/0688-1	Delegationsbeslut bisyssla
197/23	KS2023/0689-1	Delegationsbeslut bisyssla
198/23	KS2023/0690-1	Delegationsbeslut bisyssla
199/23	KS2023/0691-1	Delegationsbeslut bisyssla
200/23	KS2023/0692-1	Delegationsbeslut bisyssla
201/23	KS2023/0693-1	Delegationsbeslut bisyssla
202/23	KS2023/0694-1	Delegationsbeslut bisyssla
203/23	KS-VR2023/0119-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
204/23	KS-VR2023/0120-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
205/23	KS-VR2023/0122-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
206/23	KS2023/0058-2	Delegationsbeslut, stöd till pensionärsföreningar 2023: Aktiva seniorer
207/23	KS2023/0059-2	Delegationsbeslut, sociala föreningsbidrag 2023: PRO Hermansby Ytterby
208/23	KS2023/0060-2	Delegationsbeslut ekonomist stöd till pensionärsföreningar 2023:: Marstrands pensionärsförening
209/23	KS2023/0061-2	Delegationsbeslut - ansökan om föreningsstöd 2023: RPG Kungälv
210/23	KS2023/0062-2	Delegationsbeslut, sociala föreningsbidrag 2023: PRO Kungälv
211/23	KS2023/0064-2	Delegationsbeslut - ansökan om föreningsstöd 2023: SPF Kareby
212/23	KS2023/0065-2	Delegationsbeslut, sociala föreningsbidrag 2023: SPF Seniorerna Kärna
213/23	KS2023/0066-2	Delegationsbeslut - ansökan om föreningsbidrag 2023: SPF Seniorerna Kongahälla
214/23	KS2023/0067-2	Delegationsbeslut - ansökan om föreningsbidrag 2023: SPF Seniorerna Romelanda
215/23	KS2023/0068-2	Delegationsbeslut - ansökan om föreningsbidrag 2023: SPF Solberga - Håлта
216/23	KS2023/0069-2	Delegationsbeslut, föreningsbidrag 2023: Hjärt- och lungsjukas förening

DELEGATIONSBSLUT KOMMUNSTYRELSEN

KUNGÄLVSKOMMUN

ADRESS Stadshuset · 442 81
Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00 vx
FAX 0303-132 17
E-POST kommun@kungalv.se

Delegeringsbeslut

Sammanträdesdatum

2023-04-19

217/23	KS2023/0071-2	Delegationsbeslut - föreningsbidrag 2023: DHB Västra
218/23	KS2023/0072-2	Delegationsbeslut, sociala föreningsbidrag 2023: Reumatikerföreningen Kungälv
219/23	KS2023/0073-2	Delegationsbeslut, sociala föreningsbidrag 2023: Diabetesföreningen Kungälv Ale
220/23	KS2023/0074-5	Delegationsbeslut, föreningsbidrag, funktions- och diagnosföreningar 2023: SKR Kungälv, Stenungsund, Orust och Tjörn
221/23	KS2023/0075-2	Delegationsbeslut, sociala föreningsbidrag 2023: Epilepsi i Bohuslän
222/23	KS2023/0076-2	Delegationsbeslut, sociala föreningsbidrag 2023: Neuroförbundet
223/23	KS2023/0077-2	Delegationsbeslut, sociala föreningsbidrag 2023: Anhörigföreningen Handen
224/23	KS2023/0078-2	Delegationsbeslut socialt stödjande föreningar 2023: Anhörigföreningen för närstående till alkohol- och drogberoende
225/23	KS2023/0082-2	Delegationsbeslut, sociala föreningsbidrag 2023: Rädda barnen
226/23	KS2023/0083-2	Delegationsbeslut. stöd till Mötesplatsen, Eumeniakyrkan, 2022
227/23	KS2022/0505-42	Servitutsavtal Bokab gällande dike
228/23	KS2022/0505-43	Servitutsavtal Statens Fastighetsverk gällande dike
229/23	KS2022/1627-10	Stenhålt 1:2, driftavtal avseende Bohusleden till förmån för kommunen
230/23	KS2022/1627-11	Romelanda 1:5, driftavtal avseende Bohusleden till förmån för kommunen
231/23	KS2022/1825-5	Förändring gymnasieorganisation - ändring fördelning gruppbaserat och individ IM yrk FT
232/23	KS2022/2047-2	Avtal om inkoppling till kommunalt VA utanför kommunalt verksamhetsområde -Kläveröns samfällighetsförening, tilläggsavtal nr4
233/23	KS2023/0021-12	Floragatan, avgift - parkering
234/23	KS2023/0021-13	Floragatan, avgift - parkering
235/23	KS2023/0092-1	Solberga-Hammar 1:3, servitutsavtal för utloppsledning för Solberga-Hammar 1:27, undertecknat avtal
236/23	KS2023/0301-7	Beslut om avskedande
237/23	KS2023/0302-3	Beslut om varning
238/23	KS2023/0371-1	Delegationsbeslut januari 2023 för färdtjänst och riksfärdtjänst. Färdtjänst 55 beviljade, 0 delavslag, 0 avslag. Riksfärdtjänst 1 beviljad, 0 delavslag, 0

**DELEGATIONSBSLUT
KOMMUNSTYRELSEN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Delegeringsbeslut

Sammanträdesdatum

2023-04-19

		avslag. Resa i annan kommun 2 beviljade, dagvårdsresor 3 beviljade och arbetsresor 0 beviljad.
239/23	KS2023/0371-2	Delegationsbeslut januari 2023 för parkeringstillstånd för rörelsehindrade. Förare 8 beviljade, medpassagerare 1 beviljad och 4 avslag.
240/23	KS2023/0519-2	TGP på Kungälv kommun har inget att erinra mot en ändrad bansträckning av Rollsbo City Race den 13/5-2023.
241/23	KS2023/0520-3	Delegationsbeslut avsked
242/23	KS2023/0521-4	Besked uppsägning
243/23	KS-VR2023/0089-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
244/23	KS-VR2023/0092-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
245/23	KS-VR2023/0100-2	Delegationsbeslut beviljat uppehåll i hämtning av hushållsavfall för fastigheten Nereby 5:2
246/23	KS-VR2023/0101-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
247/23	KS2021/1126-27	Ansökan och överenskommelse om fastighetsreglering Kastellegården 1:22, 1:23 mfl
248/23	KS2021/1126-28	Avtalsservitut för dagvattendamm berörande Kastellegården 1:22 och Rollsbo 1:32.
249/23	KS2022/1906-8	Undantagen enligt sekretess. 35 kap 1 § Beslut - Säkerhetsprövning
250/23	KS2023/0021-14	Triogatan, avgift - parkering
251/23	KS2023/0301-4	Beslut om varning (2).pdf
252/23	KS-VR2022/0479-22	Anmälan till delegationsbeslut transportdispenser, februari 2023
253/23	KS-VR2023/0105-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
254/23	KS-VR2023/0106-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
255/23	KS-VR2023/0112-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
256/23	KS-VR2023/0118-2	Delegeringsbeslut - beviljas - upplåtelse av allmän platsmark
257/23	KS2020/0782-31	Anstånd med fakturor bygglov, tillsyn och tillståndsavgift

**DELEGATIONSBSLUT
KOMMUNSTYRELSEN**

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Denna behandling '96/23 Kommundirektörens rapport' har inget tjänsteutlåtande.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Pia Jakobsson

2023-04-04

Februariprognos 2023 (Dnr KS2023/0726-1)

Sammanfattning

En första ekonomisk prognos för helåret 2023 presenteras efter februari månad. Prognosen lämnas med stöd av redovisningen till och med februari samt senaste skatteprognos från Sveriges kommuner och regioner Cirkulär 23:07. Bedömningen av enheternas utfall är gjord av kommunens chefer i samverkan med ekonomi- och kvalitetsfunktionen.

Den ekonomiska utvecklingen och prognoserna för det kommande året är ytterst osäkra med anledning av det ekonomiska läget med hög inflation och stigande räntor. Trots ett budgeterat resultat nära noll (+7 Mkr) så innehåller både budget och prognosen som många och stora osäkerhetsfaktorer.

Prognosen för årets resultat är i februari -27,2 mkr att jämföra med budgeterade 7 mkr. Sektorerna tillsammans med staben prognostiserar ett underskott på -30,8 mkr. För att nå resultatet i prognosen har verksamheten tagit fram handlingsplaner på ca 25-27 mkr.

Kommunen har en resultatutjämningsreserv (RUR). Den presenterade prognosen visar ett behov om att använda 27,2 mkr från reserven för att nå ett nollresultat.

Informationen lämnades muntligen till kommunstyrelsen den 2023-03-22 och nu presenteras en skriftlig rapport för kännedom till kommunfullmäktige. Informationen föreslås antecknas.

Juridisk bedömning

Kommunallagen 8 kapitel handlar om ekonomisk förvaltning. Enligt paragraf 20 a skall minst en delårsrapport behandlas av kommunfullmäktige. I förvaltningens verksamhetsplan redovisas de uppföljningar kommunfullmäktige beslutat ska genomföras och rapporteras.

Förvaltningens bedömning

Kommunstyrelsen följer kontinuerligt den ekonomiska utvecklingen och nyckeltal inom ekonomi, personal och verksamhet.

En ekonomisk rapport ska enligt förvaltningens verksamhetsplan lämnas till kommunstyrelsen efter februari månads utgång. Prognos lämnas med stöd av redovisningen till och med februari 2023.

Den ekonomiska utvecklingen och prognoserna för det kommande året är ytterst osäkra. Trots ett budgeterat resultat nära noll (+7 Mkr) så innehåller både budget och prognosen som många och stora osäkerhetsfaktorer.

Prognosen för årets resultat är i februari -27,2 mkr att jämföra med budgeterade 7 mkr.

Sektorerna tillsammans med staben prognostiserar ett underskott på -30,8 mkr. För att nå resultatet i prognosen har verksamheten tagit fram handlingsplaner på ca 25-30 mkr. Åtgärder för 2023 enligt förvaltningens verksamhetsplan på 4 mkr är genomförda.

Prognosen för Skatter och statsbidrag bygger SKR:s senaste prognos från februari och visar på ett överskott +6,6 mkr jämfört med budget. Nästa skatteprognos presenteras i slutet av april. I den förbättrade prognosen ingår 2,9 mkr som är hänförligt till en rättning i kostnadsutjämnningen som Skatteverket beslutat om.

De finansiella kostnaderna visar ett underskott på 10 mkr som beror på utebliven utdelning från Kungälv energi AB.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

I denna rapport rapporteras endast uppföljningen av de ekonomiska förutsättningarna. Förvaltningen återkommer med uppföljning av uppdragen i tertiärrapport 1 samt måluppföljning i tertiärrapport 2.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

En god ekonomi är en förutsättning för att leva upp till generationsperspektivet – dvs att varje generation ska bära sina kostnader.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Uppföljningen sker enligt förvaltningens verksamhetsplan.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Handlingsplaner har upprättats i förvaltningen för att nå det ekonomiska resultat som kommunfullmäktige beslutat om. Det är för tidigt att uttala sig vilka effekter och konsekvenser som de får ur ett medborgar- och brukarperspektiv. Uppdraget är att det ska påverka medborgar- och brukarperspektivet i så liten utsträckning som möjligt.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Handlingsplaner har upprättats i förvaltningen för att nå det ekonomiska resultat som kommunfullmäktige beslutat om. Det är för tidigt att uttala sig hur det påverkar medarbetarperspektivet.

Ekonomisk bedömning

Prognosen för årets resultat är i februari -27,2 mkr att jämföra med budgeterade 7 mkr. Sektorerna tillsammans med staben prognostiserar ett underskott på -30,8 mkr. För att nå resultatet i prognosen har verksamheten tagit fram handlingsplaner på ca 25-27 mkr.

De ekonomiska förutsättningarna och utfallet beskrivs utförligare i medföljande rapport.

Kommunen har en resultatutjämningsreserv (RUR). Vid år där skatteunderlagsutvecklingen är svag och kommunen inte kan uppfylla balanskravet kan resultatutjämningsreserven användas för att återställa ett negativt resultat. Den presenterade prognosen visar ett behov om att använda 27,2 mkr från reserven för att nå ett nollresultat.

Förslag till beslut

1. Informationen antecknas

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till: Förvaltningsledningen

För kännedom till: Ekonomi- och kvalitetsenheten

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Februariprognos 2023

Budget 2023

Driftsramen för 2023 för förvaltningen är 3 234 mkr, inklusive 20 mkr som är budgeterade för politiska kostnader.

Driftsplanen tar höjd för lönekostnadsökningar, resurser för fler invånare/brukare, prisökningar (till viss del) samt ökade kostnader för nybyggda lokaler. Förvaltningen har också avsatt resurser för kommundemensam utveckling och verksamhetsförändringar. I driftsplanen har budgeterats engångsintäkter/vinster från exploateringsverksamheten på 45 Mkr.

Den ekonomiska utvecklingen och prognoserna för det kommande året är ytterst osäkra. Trots ett budgeterat resultat nära noll (+7 Mkr) så innehåller både budget och prognosen som många och stora osäkerhetsfaktorer.

Kommunen har en resultatutjämningsreserv (RUR). Vid år där skatteunderlagsutvecklingen är svag och kommunen inte kan uppfylla balanskravet kan resultatutjämningsreserven användas för att återställa ett negativt resultat. Den presenterade prognosen visar ett behov om att använda 27,2 mkr från reserven för att nå ett nollresultat.

Åtgärder för 2023 enligt förvaltningens verksamhetsplan på 4 mkr är genomförda.

Resultaträkning

Prognosen för årets resultat är i februari -27,2 mkr att jämföra med budgeterade 7 mkr. Sektorema tillsammans med staben prognostiserar ett underskott på -30,8 mkr och redovisas i nästa avsnitt. För att nå resultatet i prognosen har verksamheten tagit fram handlingsplaner på ca 25-27 mkr.

Prognosen för Skatter och statsbidrag bygger SKR:s senaste prognos från februari och visar på ett överskott +6,6 mkr jämfört med budget. Nästa skatteprognos presenteras i slutet av april. I den förbättrade prognosen ingår 2,9 mkr som är hänförligt till en rättning i kostnadsutjämnningen som Skatteverket beslutat om.

De finansiella kostnaderna visar ett underskott på 10 mkr som beror på utebliven utdelning från Kungälv energi AB.

RESULTATRÄKNING prognos 2023 t o m Februari

Kommunen

<i>Mkr</i>	Budget 2023	Prognos 2023	Avvikelse
Verksamhetens nettokostnad	-3233,7	-3 264,5	-30,8
Reavinst/Exploateringsintäkter	45,0	45,0	0,0
Skatter o statsbidrag	3312,0	3318,6	6,6
Finansiella nettokostnader	-116,3	-126,3	-10
Årets resultat	7,0	-27,2	-34,2
Åres resultat/skatter och statsbidrag	0,2%	-0,8%	

Driftsplan

Driftsplanen nedan redovisar en negativ avvikelse mot budget på -30,8 Mkr.

Prognos budgetavvikelser, driftredovisning 2023 Mkr	Prognos 2023 Avvikelser	Budget 2023	% avvikelse
Politisk organisation	0	20	0,0%
Kommungemensamma kostnader	9	227,9	3,9%
Stab inkl KD	1,6	132,2	1,2%
Bildning och lärande	-15	1382,7	-1,1%
Trygghet och stöd	-12,6	1213,2	-1,0%
- varav försörjningsstöd		23	0,0%
- varav myndighet		222,5	0,0%
Samhälle och utveckling	-13,8	268,7	-5,1%
Summa	-30,8	3244,7	-0,9%
Finansiering	0	-11	
Exploatering och realisationsresultat	0	-45	
Reavinst		0	
Total avvikelse mot budget	-30,8	3188,7	7,9%

Kommungemensamma kostnader, prognos 9 mkr, Stabsfunktioner prognos +1,6 mkr

Kommungemensamma kostnader inklusive Stabsfunktioner lämnar i februari en prognos på +10,6 mkr.

Kommungemensamma kostnader

Under rubriken kommungemensamma kostnader budgeteras kostnadsökningar för lönerörelse, volym dvs en ökning av antal barn/elever/brukare samt driftkostnadskonsekvenser av investeringar. Under året görs budgetjusteringar till sektorerna efter faktiskt utfall.

I dagsläget är det för tidigt att göra en prognos över lönekostnadernas utfall med anledning av nytt avtal. Förvaltningen har en överenskommelse med de fackliga organisationerna i kommunen att invänta industrifackets så kallade "märke" som sätter nivån för avtalsrörelsen. Marknadens parter kom överens om märket den 31 mars. Avtalet omfattar 2 år och en total kostnadsram om 7,4 procent fördelat med 4,1% på år ett och 3,3 procent på år två. I budget 2023 är avsatt cirka 4 % i ökade lönekostnader.

Fler barn/elever/brukare följs upp löpande under året och den första avstämningen och budgetjusteringen görs i april. Då kommunen har en befolkningstillväxt har vi fler barn inom förskolan och fler elever inom alla skolformer. Även antal äldre ökar och förvaltningen följer månadsvis upp antal beviljade hemtjänsttimmar, behov av korttidsplatser mm. Utöver dessa finns även volymökningar inom socialtjänstens område och LSS.

Investeringar i nya eller renoverade fastigheter ger ökade lokalkostnader för verksamheten. Fler gator, parker och parkeringar ger ökade driftkostnader likaså inköp av inventarier, IT-utrustning och olika projekt. I takt med att investeringarna anläggs justeras budgeten för verksamheterna.

Under kommungemensamt budgeteras också kommunens åtagande gentemot Bohus Räddningstjänst, medlemsavgifter till SKR och GR samt några mindre anslag som hanteras centralt.

För 2023 finns 9 mkr avsatt för kostnadsökningar inom förvaltningen till följd av inflation. Inflationstakten är fortsatt hög, KPIF 9,4 % i mars, och det är i dagsläget mycket osäkert hur inflationen kommer att utvecklas resten av året.

Prognosen i februari för kommungemensamma kostnader är 9 000 tkr i budgetavvikelse.

Stabens enheter prognostiserar +1 620 tkr i budgetavvikelse. Ekonomi- och kvalitetsenheten har 1,5 tjänster vakanta vilket innebär en positiv budgetavvikelse på +1 200 tkr. Kansli, IT, kommunikation, näringsliv, upphandling och överförmyndarverksamhet prognostiserar en positiv avvikelse mot budget på +430 tkr. Under vintern/våren är 1 juristtjänst vakant. HR tillsammans med säkerhet prognostiserar ingen avvikelse mot budget.

Övriga kostnader på stabens enheter beräknas i nuläget följa budget samtidigt som utfall för endast två månader är för lite för att kunna dra för stora slutsatser. De kostnadsökningar som stabens enheter framför allt behöver följa är licenser samt köpta tjänster från Soltak.

Bildning och lärande, prognos -15 mkr

De enheter som har underskott har handlingsplaner. Prognosen förutsätter att handlingsplanerna på enheterna genomförs och får effekt. Totalt sett har sektorn i nuläget 10 mkr i handlingsplaner

Sektorgemensamt -11 mkr

Bidrag till fristående förskolor, grundskolor och gymnasier har ökat på grund av höjda arbetsgivaravgifter och utökning av lokaler i kommunal verksamhet. Då fristående verksamheter ska få samma bidrag per barn och elev som i motsvarande kommunal verksamhet blir effekten att sektorn saknar ca 9 Mkr. Dessutom har kostnaderna fortsatt att öka för tilläggsbelopp för barn och elever i behov av extraordinära stödåtgärder i fristående förskolor och skolor. Underskottet beräknas i nuläget till – 1 mkr. Den höga inflationen i samhället gör att det finns en osäkerhet kring årets kostnader för bland annat livsmedel, skolskjutsar och IT. Det påverkar även kostnaderna för läromedel framför allt på yrkesprogram inom gymnasiet. Prognosen visar ett underskott på ca 1 mkr

Förskola och pedagogisk omsorg, prognos +-0

En nybyggd förskola i Tjuvkil med plats för 72 barn har startat i januari. Det behövs ytterligare platser under våren för att möta behovet vilket innebär att de flesta kommunala förskolor tillfälligt tar emot fler barn. Riksdagen har beslutat om en ändring i skollagen för att öka deltagandet i förskolan. Ändringen innebär att det är obligatoriskt för hemkommunen att erbjuda förskola till barn från tre år (pedagogisk omsorg likställs inte med förskola), även om vårdnadshavare inte anmält önskemål om förskola. Detta sker genom uppsökande kontakt med vårdnadshavare till de barn som inte har någon plats i förskolan.

Grundskola och Fritidshem prognos -4 mkr

Personalkostnaderna är högre än förväntat. Inom grundskolan årskurs 4-9 är det obligatoriskt att erbjuda extra studietid, som inte ingår i ordinarie undervisningstid. Den obligatoriska lovskolan har från läsåret 2022/2023 fått ett utökat timtal. Tidigare fanns möjlighet att söka statsbidrag för detta men den möjligheten har tagits bort, vilket innebär ökade kostnader för kommunen. Skolvalet inför förskoleklass och årskurs 7 till hösten påverkar ekonomin i de fall där antalet elever är fler eller färre än förväntat. Handlingsplaner för 8 mkr är framtagna av enheterna.

Gymnasiet prognos +/- 0

Enheterna har tagit fram handlingsplaner på 2 mkr

Gymnasiets yrkesprogram blir högskoleförberedande från och med höstterminen 2023, vilket innebär att dessa kommer utökas både när det gäller gymnasiepoäng och garanterad undervisningstid. Det är i nuläget osäkert söktryck på framför allt programmen Vård- och omsorg, Barn- och fritid, Estetiska samt Introduktionsprogrammen där det är främst språkintröduktion som minskat stadigt de senaste åren. Detta gör att det finns en osäkerhet kring vilka program som kommer få tillräckligt många sökande elever till nästa läsår.

Kultur prognos +/-0

Kulturen har återhämtat sig efter pandemin och är tillbaka på 2019 års nivå när det gäller antalet utlån av böcker på biblioteket. Det är stor efterfrågan på evenemang, främst barnaktiviteter. Kulturskolan arbetar för en utökning av kursutbud under året.

Kompetenscentrum prognos +/-0

Kompetenscentrum har en utmaning i att färre antal nyanlända anvisas till kommunen enligt bosättningslagen jämfört med tidigare år. Det gör att intäkterna från Migrationsverket minskar samtidigt som kommunen har kvar kostnader för organisationen. Verksamheten har till viss del redan anpassats, men ansvaret kvarstår för nyanlända inom etableringen från 2021-2022. Färre nyanlända påverkar också exempelvis att det behövs mindre undervisning i Svenska för invandrare (Sfi) på Vuxenutbildningen.

Trygghet och Stöd -12,6 mkr

Sektor Trygghet och stöd prognostiserar ett underskott på -12,6 Mkr. Prognosen förutsätter att handlingsplanerna på enheterna genomförs och får effekt. Totalt sett har sektorn i nuläget ca 10 mkr i handlingsplaner för att nå prognostiserade underskott men alla enheter behöver vara aktiva i sitt ekonomiska arbete för att det ska gå ihop

Sektorgemensamt, prognos +2,9 Mkr,

Överskottet består i huvudsak av budgeterade reserver för oförutsedda kostnader.

Myndighet, prognos -13,5 Mkr.

Det finns ökade volymer inom korttidsvård för personer med psykisk funktionsnedsättning. Underskottet är -7,9 mkr och vilket är 10 brukare mer än budgeterat Det är 37% fler än budgeterat.

Kostnaderna för personer som står långt från bostadsmarknaden har minskat men genererar fortsatt ett underskott utifrån budget -8 mkr

Inom barn och ungdom 0-20 år finns volymökningar samtidigt som kostnaderna har minskat. Utgångsläget är att i första hand hitta familjehem till barn i behov. Effektiviseringar har gjort att kostnadsutvecklingen bromsat in men på grund av volymökningar ligger kostnaderna kvar på en hög nivå.

Prognosen för försörjningsstödet är positiv +3,0 Mkr.

Sociala resurser, prognos +/-0.

Verksamheten har höga kostnader för obetalda hyror samt reparation och underhåll och arbetar med en handlingsplan på ca 1,5 mkr

Vård och omsorgsboende, prognos +/-0

Inom verksamhetsområde Vård- och Omsorgsboende pågår arbete med effektivare schemaplanering och optimerad bemanning utifrån heltid som norm, med fokus på

förutsägbarhet och kontinuitet. För att nå budget i balans har verksamheten handlingsplaner på -5 mkr

Stöd i ordinärt boende, hemtjänst – prognos +0

Stöd i ordinärt boende redovisar i nuläget en nollprognos. Hemtjänststimarna januari-februari har ökat med knappt 3 procent jämfört med samma period föregående år. Även inom hemtjänsten har enheterna handlingsplaner för att nå en ekonomi i balans.

Hälso- och sjukvård, prognos +/-0

Verksamheten prognostiserar en budget i balans. Sjuksköterskeverksamheten har svårigheter med bemanning och rekrytering, vilket gör att behovet av bemanningsföretag kvarstår för att upprätthålla god vård. Ett aktivt arbete pågår för att anställa nya medarbetare och växla ut bemanningsföretag som är en fördyrande kostnad. Under början av året har kommunen haft en stor belastning av utskrivningsklara patienter som inte omhändertagits inom tid, vilket har lett till kostnad för betaldagar drygt 700 tkr de första månaderna. Sektorn arbetar på bredd för att komma till rätta med detta, vilket innebär ett gemensamt arbete med myndighet, hemtjänst och korttidsverksamhet. Antalet köpta korttidsplatser har ökat kraftigt sedan i höstas. Sektorn arbetar på att hitta lösningar lokalt för att slippa köpa externa platser. Verksamheten arbetar med handlingsplaner på ca 1,6 mkr.

LSS-boende och Daglig verksamhet, prognos -5 mkr

Verksamheten prognostiserar ett underskott på -5,0 Mkr vilket beror på ökade kostnader för köpta platser samt resor till och från daglig verksamhet. Personalkostnaderna är något höga för perioden.

Samhälle och utveckling prognos -13,8 Mkr

Sektorchef SoU, prognos -1 mkr

Sektorn har kostnader för sanering efter båtvrak och trafikolyckor

Service – prognos +/-0

Måltidsverksamheten har ökade livsmedelskostnader. verksamheten fortsätter med samma arbetssätt som i slutet av förra året, personalanpassningar och översyn av menyer för att hålla nere kostnaden. Även lokalvården lämnar en 0-prognos.

Lokaler och anläggningar -11 mkr

Underskottet är hänförligt till ökade kostnader för el och VA och en högre indexuppräknings för Inhyrda lokaler. Kostnadsökningen för el mellan 2021 och 2022 var 11 mkr och kostnadsökningen skedde framförallt i slutet av förra året.

Kommunen har säkrat cirka 70 – 75% av sitt årsbehov 21 GWh/år både år 2023 och 2024.

Priset på de säkrade volymerna är 43-44 öre/kWh resten är till rörligt pris.

Det har ännu inträffat något som kräver akut underhåll men följer det de senaste årens utveckling ligger det på mellan 6-8 mkr

Vo teknik, prognos -0,3 mkr

Har haft högre kostnader för snöröjning den första delen av året. Prognosen förutsätter en normal vinter på andra delen av året

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 7 (7)
Datum: 2023-04-12

Planering och myndighet, prognos -1,5 mkr

Intäkterna för livsmedelstillsynen är tillfälligt lägre 2023, Ny lagstiftning för har medfört ett behov av en övergångstaxa under 2023 som är beslutad av kommunfullmäktige. Även intäkterna för arrendena prognostiseras bli lägre 2023. Sammanlagt -1,5 mkr.

Denna behandling '98/23 Månadsrapport' har inget tjänsteutlåtande.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Linda Andreasson

2023-03-13

Remissvar Kompletterande samråd gällande Västvind vindkraftpark (Dnr KS2023/0505-3)

Sammanfattning

Eolus Vind AB (Eolus) bjöd in till avgränsningssamråd för Västvind vindkraftpark under vintern 2021/2022. Samrådsmöten hölls bland annat med Länsstyrelsen i Västra Götaland. Projektet avseende Västvind vindkraftpark har därefter övertagits av projektbolaget West Wind Offshore AB, ett helägt dotterbolag till Eolus. Samrådsunderlaget från oktober 2021 är fortfarande i alla delar relevant.

Bolaget avser nu förtydliga och komplettera några delar av planerad verksamhet gällande till exempel förberedande undersökningar, vindmätningstrustning och muddring samt hantering av muddermassor men även ge en kort redovisning om hur projektet har framskridit. Kungälv kommun har bjudits in till det kompletterande samrådet som genomförs skriftligt och som pågår till den 16 april. Kommunen har dock fått förlängd svarstid till den **19 april**.

Den planerade vindkraftparken är belägen i svenska territorialhavet och Sveriges ekonomiska zon ca 20 km nordväst om Göteborg och ca 15 km väster om skärgården i Kungälv och Öckerö kommuner. Utredningsområdet för vindkraftparken, som är ca 130 km² stort, har en potential för upp till 1 000 MW installerad effekt, vilket innebär ett tillskott på ca 4–4,5 TWh förnybar el in till det västsvenska elnätet. Inom detta område planerar Eolus för maximalt 50 vindkraftverk med en totalhöjd mellan 280–320 m.

Sedan avgränsningssamrådet vintern 2021/2022 har bolaget, baserat på de yttranden som inkom då, arbetat vidare med utredningar kopplade till projektets miljöpåverkan. Inventeringar har bland annat utförts avseende fladdermöss och fåglar. En marin naturvärdesinventering tillsammans med en sammanställning av fisk och övrigt djurliv håller bland annat på att slutföras samt geofysiska undersökningar av bottenförhållanden. Tillsammans med representanter för sjöfarten har en nautisk riskanalys påbörjats. Även en viss precisering av utredningskorridor för kabel vid landtagspunkt på Tjörn har genomförts.

Bolaget tillsammans med anlitate experter inom respektive specialismråde, kommer att arbeta vidare under våren med att färdigställa alla utredningar så att ansökan med en välgrundad miljökonsekvensbeskrivning (MKB) kan inlämnas till respektive prövningsmyndighet under 2023.

Muddring kan bli aktuellt under anläggningsfasen av Västvind vindkraftpark framför allt vid förberedelse av botten inför installation av fundament för vindkraftverk och transformatorstation. Hur mycket muddring som krävs vid installation av fundament bestäms av botten beskaffenheter och av fundamentstyp. En närmare precisering kommer att kunna lämnas i kommande MKB men fastställs slutligt först efter genomförd detaljprojektering. I detaljprojekteringen kommer även föroreningsituationen i de aktuella massorna att undersökas närmare, men redan i MKBn kommer en generell översikt av föroreningsituationen i förekommande sediment att redovisas.

Bolaget planerar att utrusta vindkraftparken med meteorologisk utrustning.

Målet med meteorologisk utrustning är att samla in data om väderförhållandena, såsom vindhastighet, luftfuktighet, temperatur och lufttryck, för att optimera driften av parken och förbättra säkerheten och effektiviteten.

Det kan bli aktuellt med en längre livstid än tidigare nämnt för vindkraftverken vilket är kopplat till den tekniska utvecklingen i branschen. Detta kommer att specificeras senare men en drifttid på ca 45 år kan bli aktuellt.

I tidigare samråd hade kommunen inga synpunkter på avgränsning av MKB men att minimera påverkan på kustzonens attraktivitet i enlighet med den fördjupade kustzonsplanerings målsättning betonades och att arbetet med fotomontage, synbarhetsanalys inklusive animering av hinderbelysning är mycket viktigt.

Då det för området som helhet mellan Sverige och Danmark pågår utredningar inför etableringar av flera föreslagna vindparksområden lyftes behovet av att utreda kumulativa effekter.

Kungälv kommun önskade även ingå i kommande arbets-/referensgrupp för kommuner i den fortsatta arbetsprocessen kring eventuell etablering av havsbaserat vindkraftsprojekt samt att Miljöprövningen ska utgå från det marina livet i angränsande områden som redan är hårt drabbade ur miljösynpunkt lyftes och slutligen att Kungälv kommun ställer sig positiv till vindkraftsutbyggnaden ute till havs.

Förvaltningens bedömning är att det inte finns några ytterligare synpunkter på det nu inkomna kompletterande samrådsunderlaget förutom de som redan framkommit tidigare.

Juridisk bedömning

Föreliggande kompletterande samrådsunderlag utgör underlag för genomförande av en komplettering av avgränsningssamråd enligt 6 kap. miljöbalken (MB) för en havsbaserad vindkraftpark, Västvind, belägen i Sveriges ekonomiska zon och territorialhavet, inom Öckerös och Kungälv kommuner. Samrådet omfattar såväl vindkraftparken i sig som nedläggning av kabel till land inom fyra alternativa korridorer till två alternativa anslutningspunkter på land. Alternativa utredningskorridorer för kabel till land berör även Tjörns och Göteborgs kommuner.

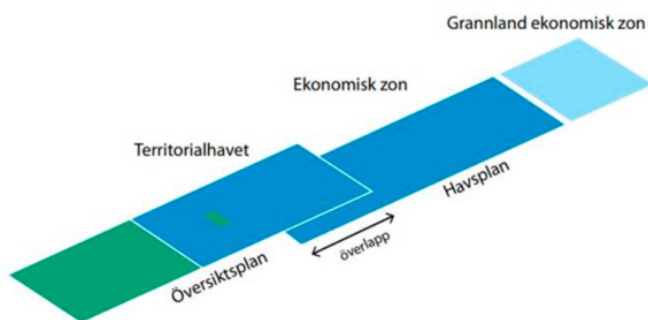
Samrådsunderlaget är planerat att ligga till grund för samråd och tillståndsansökningar enligt lag (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, lag (1966:314) om kontinentalsockeln, miljöbalken (1998:808) samt ellagen (1997:857).

Det samlade samrådet avser även att utreda huruvida tillståndspliktig påverkan på förekommande Natura 2000-områden föreligger i enlighet med 7 kap. 28a § MB.

Kompletteringen av samrådet sker skriftligt med Länsstyrelsen i Västra Götaland, berörda kommuner, övriga myndigheter, organisationer, allmänhet och de enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Projektbolaget har bedömt att fastighetsägare, hyresgäster, bostadsrättsinnehavare och andra rättighetshavare till fastigheter inom och angränsande till planerade utredningskorridorer för kablar ska anses ingå i den krets som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten genom närhet till nämnda utredningskorridorer.

Eftersom Västvind är lokaliserat i både svensk ekonomisk zon och svenskt territorialvatten så kommer tillståndsansökan att lämnas både till regeringen och till Mark och miljödomstolen. För område beläget i svensk ekonomisk zon så lämnas tillståndsansökan in till regeringen, i nyligen hanterade ärenden för havsbaserad vindkraft har regeringen i dessa fall valt att låta Länsstyrelsen bereda ärendena.

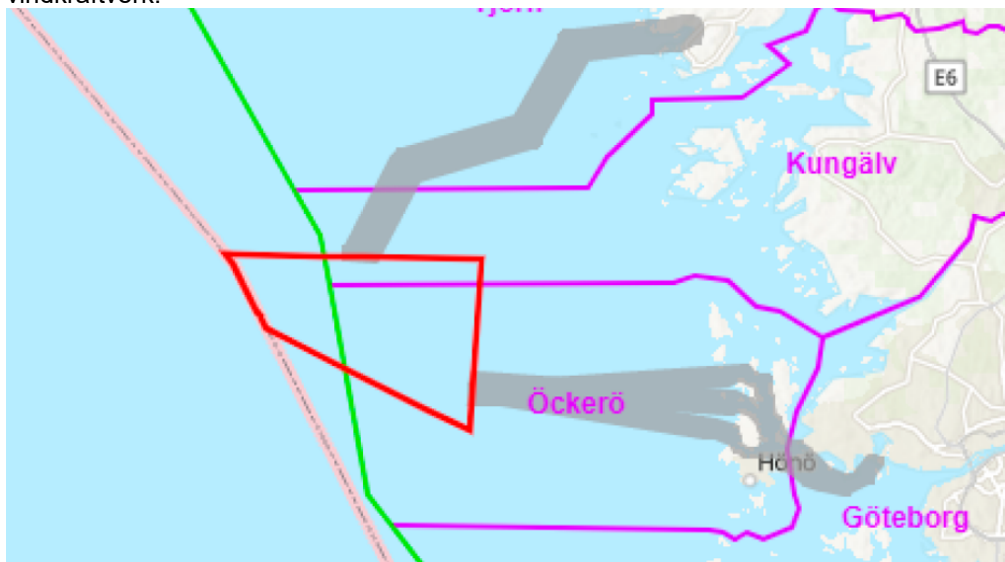
För område beläget i svenskt territorialvatten, så är Mark och miljödomstolen prövande myndighet. I området beläget i svenskt territorialvatten behövs även kommunal tillstyrkan när tillståndsansökan lämnats in.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Kungälv kommun har yttrat sig tidigare vid avgränsningssamråd för MKB och hade då inga synpunkter men påpekade behovet att ta hänsyn till kustzonen attraktionskraft samt att kumulativa effekter behöver utredas kopplat till övriga projekt i området för havsbaserade vindkraftsparker. Politiken önskade ingå i arbets-/referensgrupp att miljöprövningen behöver ta hänsyn till angränsande havsområden samt att Kungälv kommun ställde sig positiv till havsbaserade vindkraftverk.

Vindkraftsområdet

Bedömning

Förvaltningens bedömning är att det inte finns några ytterligare synpunkter på det nu inkomna kompletterande samrådsunderlaget förutom de som redan framkommit tidigare.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet kan kopplas till det strategiska målet att underlätta för invånare och företag som vill reducera klimatutsläppen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet kopplar direkt till målet Hållbar energi för alla och delmålet öka andelen hållbar energi. Övrigt mål som är relevant är Hav och marina resurser samt Bekämpa klimatförändringarna.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

De styrdokument som är relevanta är den Fördjupade strukturbilden för Kustzonen för framtida planering inom Göteborgsregionen, Orust och Uddevalla samt Översiktsplan 2010.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Även här bedöms den Fördjupade strukturbilden för Kustzonen samt Översiktsplanen vara relevanta i kommunens hantering av långsiktig planering gentemot medborgarna.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Kommunen saknar resurser som specifikt arbetar med vindkraftsfrågor kopplat till hållbar utveckling dock hanteras frågan utifrån fysisk planering och Översiktsplan.

Ekonomisk bedömning

Ärendet berör inte direkt den kommunala ekonomin.

Förslag till beslut

Kungälv's kommun har inga synpunkter på det underlag som det kompletterande samrådet innefattar utöver de synpunkter som lämnats vid tidigare samråd.

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: Samrad.vastvind@eolusvind.com

För kännedom till: Linda.andreasson@kungalv.se fredric.arpfjord@kungalv.se

VINDKRAFTPARK

Västvind

Kompletterande samrådsunderlag avgränsningssamråd
2023-03-02

 eolus™

Administrativa uppgifter

Sökande:	West Wind Offshore AB
Organisationsnummer:	559318-3907
Postadress:	c/o Eolus Vind AB PO Box 95 SE-281 21 Hässleholm
Kontaktperson:	Mathilda Svensson
Telefon:	070-877 51 72
E-post:	mathilda.svensson@eolusvind.com
Miljökonsult:	DGE Mark och Miljö AB Monika Walfisz, uppdragsansvarig Anna Andersson, projektmedarbetare
Juridiskt ombud:	Foyen Advokatfirma AB Pia Pehrson, advokat Tomas Fjordevik, advokat Johanna Lenell, bitr. Jurist

*Detta kompletterande samrådsunderlag har upprättats av DGE Mark och Miljö AB,
Kartor och bilder är om inte annat angivits framtagna av Eolus Vind AB*

Projekthemsida

*Informationen om Eolus, projektet och tidigare samrådsunderlag finns tillgänglig på hemsidan:
<https://www.eolusvind.com/vastvind>*

LÄMNA SYNPKUNKTER UNDER SAMRÅDET

Samrådsyttranden lämnas via e-post till samrad.vastvind@eolusvind.com

Det går också bra att skicka in synpunkter med brev till:

West Wind Offshore AB
c/o Eolus Vind AB
Att. Samråd Västvind
Torsgatan 5A
411 04 Göteborg

Märk e-postmeddelandet eller brevet med Samråd Västvind

Vi önskar ta emot ditt yttrande senast den 16 april 2023.

Västvind vindkraftpark

Den planerade vindkraftparken är belägen i svenska territorialhavet och Sveriges ekonomiska zon ca 20 km nordväst om Göteborg och ca 15 km väster om skärgården i Kungälv och Öckerö kommuner.

Den västsvenska regionen är en viktig del av Sveriges näringsliv, här finns många stora aktörer och det finns ett behov av mer kraft till regionen för att kunna fortsätta utveckla industri, forskning- och utvecklingsverksamhet samt elektrifieringen av samhället.

Utredningsområdet för vindkraftparken, som är ca 130 km² stort, har en potential för upp till 1 000 MW installerad effekt, vilket innebär ett tillskott på ca 4–4,5 TWh förnybar el in till det västsvenska elnätet. Inom detta område planerar Eolus för maximalt 50 vindkraftverk med en totalhöjd mellan 280–320 m.

Västvind vindkraftpark ●

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
2 Bakgrund	5
2.1 Pågående utredningar m.m.	5
3 Kompletterande moment	6
3.1 Vindmätning.....	6
3.2 Förberedande undersökningar och arbeten	6
3.3 Muddring och hantering av muddermassor.....	7
3.4 Driftperiod.....	7
4 Samrådsrets	7

1 Inledning

Föreliggande kompletterande samrådsunderlag har tagits fram i samarbete med DGE Mark och Miljö AB. Dokumentet utgör underlag för genomförande av en komplettering av avgränsningssamråd enligt 6 kap. miljöbalken (MB) för en havsbaserad vindkraftpark, Västvind, belägen i Sveriges ekonomiska zon och territorialhavet, inom Öckerös och Kungälv's kommuner. Samrådet omfattar såväl vindkraftparken i sig som nedläggning av kabel till land inom fyra alternativa korridorer till två alternativa anslutningspunkter på land. Alternativa utredningskorridorer för kabel till land berör även Tjörns och Göteborgs kommuner.

Samrådsunderlaget är planerat att ligga till grund för samråd och tillståndsansökningar enligt lag (1992:1140) om Sveriges ekonomiska zon, lag (1966:314) om kontinentalsockeln, miljöbalken (1998:808) samt ellagen (1997:857).

Det samlade samrådet avser även att utreda huruvida tillståndspliktig påverkan på förekommande Natura 2000-områden föreligger i enlighet med 7 kap. 28a § miljöbalken.

2 Bakgrund

Eolus Vind AB (publ) ("Eolus") bjöd in till avgränsningssamråd för Västvind vindkraftpark under vintern 2021/2022. Som grund för det samrådet låg ett samrådsunderlag daterat 2021-10-25 och samrådsyttranden kunde lämnas via en samrådsportal alternativt via e-post. Samrådsmöten hölls bland annat med Länsstyrelsen i Västra Götaland. Projektet avseende Västvind vindkraftpark har därefter övertagits av projektbolaget West Wind Offshore AB, ett helägt dotterbolag till Eolus. Samrådsunderlaget från oktober 2021 är fortfarande i alla delar relevant och West Wind Offshore AB avser med detta kompletterande samrådsunderlag förtydliga och komplettera några delar av planerad verksamhet samt ge en kort redogörelse av hur projektet har framskridit sedan dess.

2.1 Pågående utredningar m.m.

Sedan avgränsningssamrådet vintern 2021/2022 har bolaget, baserat på de yttranden som inkom då, arbetat vidare med utredningar kopplade till projektets miljöpåverkan. Inventeringar har bland annat utförts avseende fladdermöss och fåglar. En marin naturvärdesinventering tillsammans med en sammanställning av fisk och övrigt djurliv håller bland annat på att slutföras samt geofysiska undersökningar av bottenförhållanden. Tillsammans med representanter för sjöfarten har en nautisk riskanalys påbörjats. Även en viss precisering av utredningskorridor för kabel vid landtagspunkt på Tjörn har genomförts.

West Wind Offshore AB, tillsammans med anlitate experter inom respektive specialistområde, kommer att arbeta vidare under våren med att färdigställa alla utredningar så att ansökan med en välgrundad miljökonsekvensbeskrivning (MKB) kan inlämnas till respektive prövningsmyndighet under 2023.

3 Kompletterande moment

Som ett tillägg till samrådsunderlaget från oktober 2021 önskar West Wind Offshore AB beskriva kompletterande moment för projektet inför ansökan om tillstånd. I den mån de tillkommande delarna bedöms kunna medföra ytterligare miljöpåverkan jämfört med vad som beskrevs i föregående samrådsunderlag framgår det under respektive avsnitt. Miljöpåverkan kommer att utredas vidare i kommande MKB.

3.1 Vindmätning

Bolaget planerar att utrusta vindkraftparken med meteorologisk utrustning. Meteorologisk utrustning i en vindkraftpark är en form av utrustning som används för att mäta och övervaka meteorologiska förhållanden i närheten av vindkraftverken. Målet med meteorologisk utrustning är att samla in data om väderförhållandena, såsom vindhastighet, luftfuktighet, temperatur och lufttryck, för att optimera driften av parken och förbättra säkerheten och effektiviteten. Vindmätning kan ske antingen via en bottenfast mätmast som vindmätningstrustning monteras på alternativt genom att utrustning monteras på en boj. Vilken metod som blir aktuell i Västvind kommer att beslutas längre fram. Planerad mätutrustning förväntas få mycket liten miljöpåverkan i relation till projektet som helhet, såväl under installation som under drift och avveckling.

3.2 Förberedande undersökningar och arbeten

För att säkerställa lämpliga positioner för vindkraftverken och sträckningar för kablarna behöver kompletterande geofysiska och geotekniska undersökningar genomföras innan start av anläggningsarbetena. De byggförberedande undersökningarnas syfte är att skaffa kunskap om bottenförhållandena för att kunna designa fundament och planera för eventuella förberedande åtgärder inför anläggning av fundament respektive kabelförläggning. Detaljerad kartläggning av bottenförutsättningar genom till exempel bottenpenetrerande ekolod samt geotekniska förutsättningar genom till exempel borrhning kan bli aktuellt liksom kartläggning samt röjning av eventuella förekomster av minor.

Geotekniska undersökningar kan ge upphov till mycket lokal och begränsad sedimentspridning, dock på en försumbar nivå. Förutom detta innebär de geotekniska undersökningarna kortvarigt undervattensbuller.

Undervattensbuller uppstår även vid seismiska undersökningar samt övriga geofysiska undersökningsmetoder. Vissa metoder använder frekvenser som kan påverka framför allt marina däggdjur. I kommande MKB kommer förberedande bulleralstrande aktiviteter att inkluderas och skyddsåtgärder föreslås efter behov.

Undersökningsverksamhetens påverkan på den marina miljön förväntas som helhet bli försumbar till följd av den korta genomförandetiden.

De planerade undersökningarna, inom utredningsområdet för vindkraftverk och för utredningskorridorer för kablar, bedöms inte heller påverka intilliggande skyddade

områden på betydande sätt. Närmast liggande Natura 2000-områden (Pater Nosterskärgården, SE0520176), utpekade enligt art- och habitatdirektivet, är belägna ca 1 km från den nordliga utredningskorridoren för kablar.

3.3 Muddring och hantering av muddermassor

Muddring kan bli aktuellt under anläggningsfasen av Västvind vindkraftpark framför allt vid förberedelse av botten inför installation av fundament för vindkraftverk och transformatorstation. Överskottsmassor kan även uppkomma vid djupförläggning av kablar, men normalt sjunker huvuddelen av massorna ner i ledningsschakten och en mindre del faller ner vid sidan av schaktet.

Hur mycket muddring som krävs vid installation av fundament bestäms av botten beskaffenheter och av fundamentstyp. En närmare precisering kommer att kunna lämnas i kommande MKB men fastställs slutligt först efter genomförd detaljprojektering. I detaljprojekteringen kommer även föroreningsituationen i de aktuella massorna att undersökas närmare, men redan i MKB:n kommer en generell översikt av föroreningsituationen i förekommande sediment att redovisas.

Hur uppkomna massor lämpligen hanteras styrs både av mängd och föroreningsituation. Om mängden massor är ringa, med låg föroreningsbelastning, avses de avjämnas i det omedelbara närområdet där de uppkommer, medan större volymer kan behöva tas om hand på annan plats. Inom ramen för projektet undersökta lämpliga ackumulationsbottnar för dumpning av massor. Muddermassor med hög föroreningsbelastning ska normalt alltid omhändertas externt.

Arbete i bottensedimenten kan ge upphov till grumling, vilket har beskrivits i generella termer i föregående samrådsunderlag. Vid dumpning eller avjämnning i närområdet sker också en påverkan på omgivningarna genom exempelvis övertäckning vid den aktuella platsen.

3.4 Driftperiod

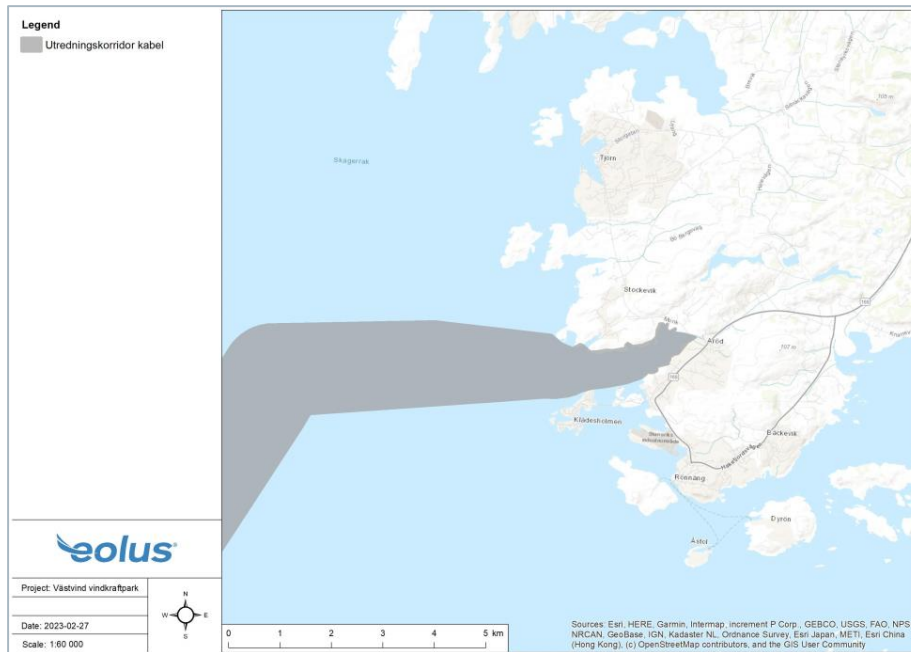
Det kan bli aktuellt med en längre livstid än tidigare nämnt för vindkraftverken vilket är kopplat till den tekniska utvecklingen i branschen. Detta kommer att specificeras senare men en drifttid på ca 45 år kan bli aktuellt.

4 Samrådsrets

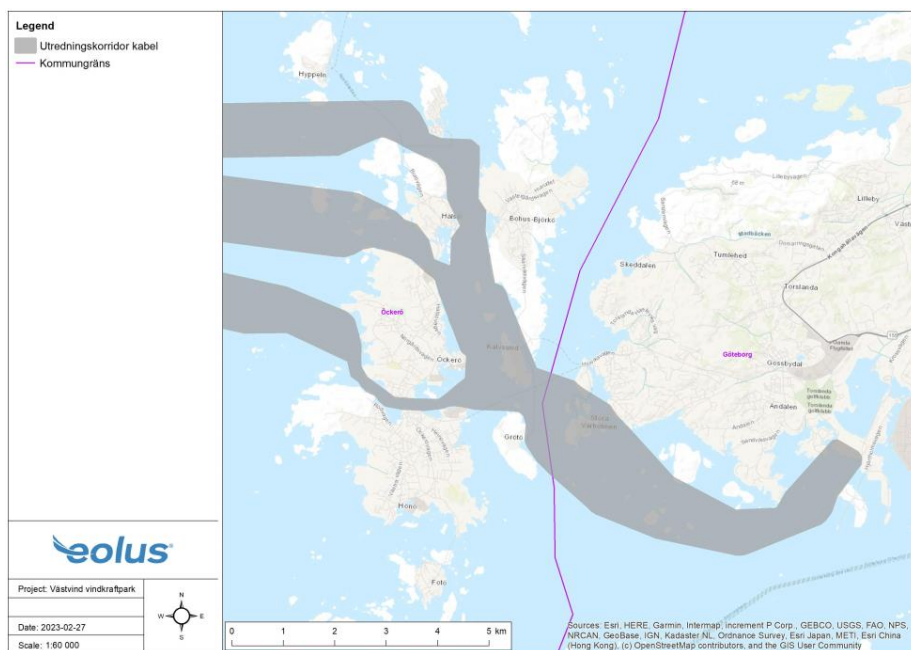
Kompletteringen av samrådet sker skriftligt med Länsstyrelsen i Västra Götaland, berörda kommuner, övriga myndigheter, organisationer, allmänhet och de enskilda som kan antas bli särskilt berörda. Projektbolaget har bedömt att fastighetsägare, hyresgäster, bostadsrättsinnehavare och andra rättighetshavare till fastigheter inom och angränsande till planerade utredningskorridorer för kablar (se karta i Figur 1 och 2 nedan) ska anses ingå i den krets som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten genom närhet till nämnda utredningskorridorer. Verksamheten kan

medföra omgivningspåverkan såsom buller, sedimentspridning, visuell påverkan, m.m.

Under samrådsperioden kommer det att finnas möjlighet att komma med synpunkter i syfte att påverka arbetet med tillståndsansökan och den MKB som kommer att biläggas ansökan.

Figur 1 Kartan visar planerad utredningskorridor för kablar med landtagning på Tjörn.

Figur 2 Kartan visar planerade utredningskorridorer för kablar med landtagning på Hisingen.

eolus^{TM}

i samarbete med

DGE
MARK OCH MILJÖ

2023-03-08

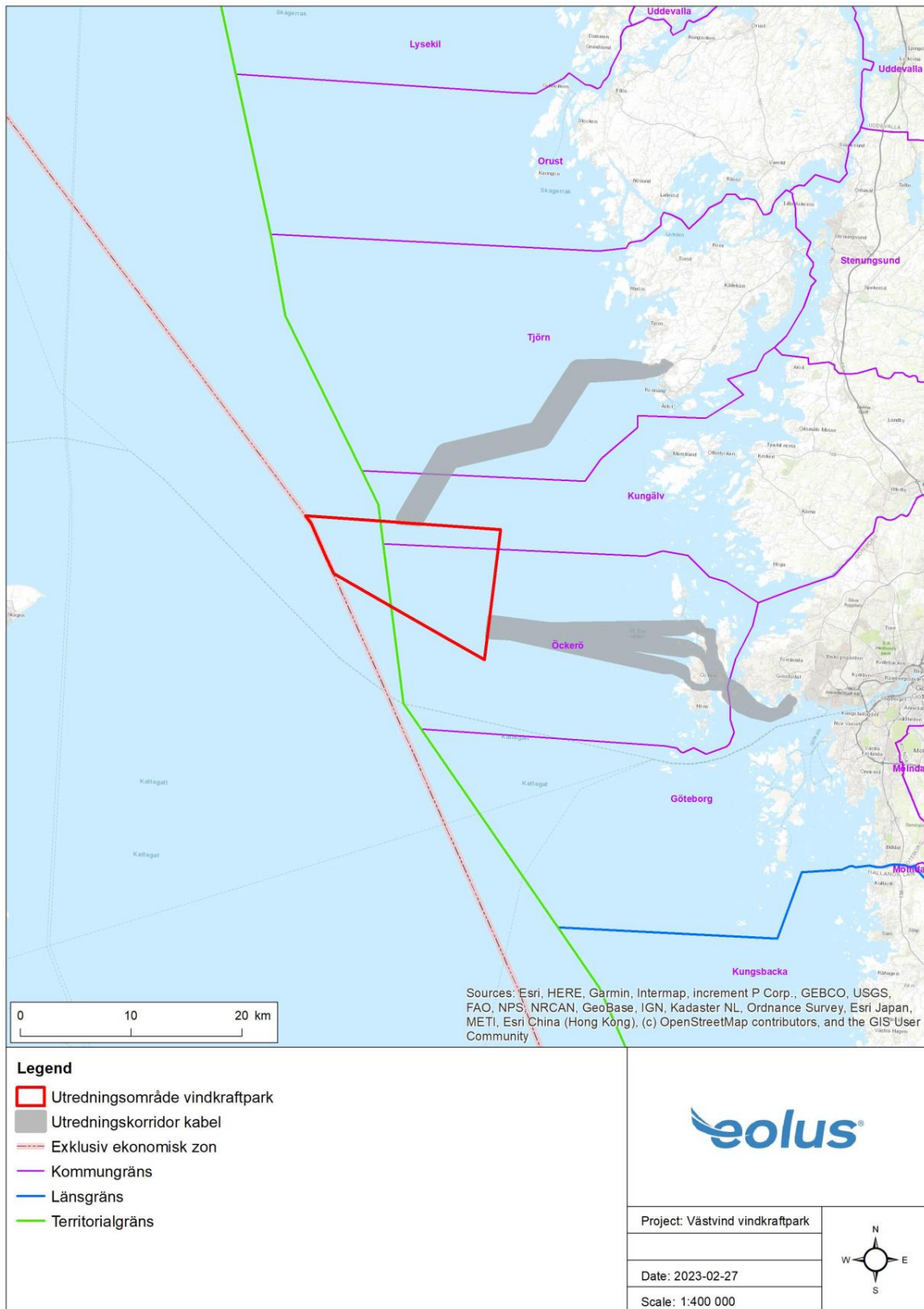
Inbjudan till komplettering av avgränsningssamråd – Havsbaserad vindkraftpark i norra Kattegatt

West Wind Offshore AB ("Bolaget"), ett helägt dotterbolag till Eolus Vind AB (publ) ("Eolus"), har tagit över ett projekt från Eolus och undersöker möjligheten att etablera en havsbaserad vindkraftspark i norra Kattegatt i Sveriges ekonomiska zon och territorialhavet inom Kungälv och Öckerös kommuner, med tillhörande nedläggning av kablar och anslutning till elnätet. Vindkraftsparken avses omfatta upp till 50 vindkraftverk med en totalhöjd på maximalt 320 meter. Bolaget avser söka tillstånd enligt miljöbalken, lag om Sveriges ekonomiska zon, kontinentalsockellagen och ellagen för planerad verksamhet.

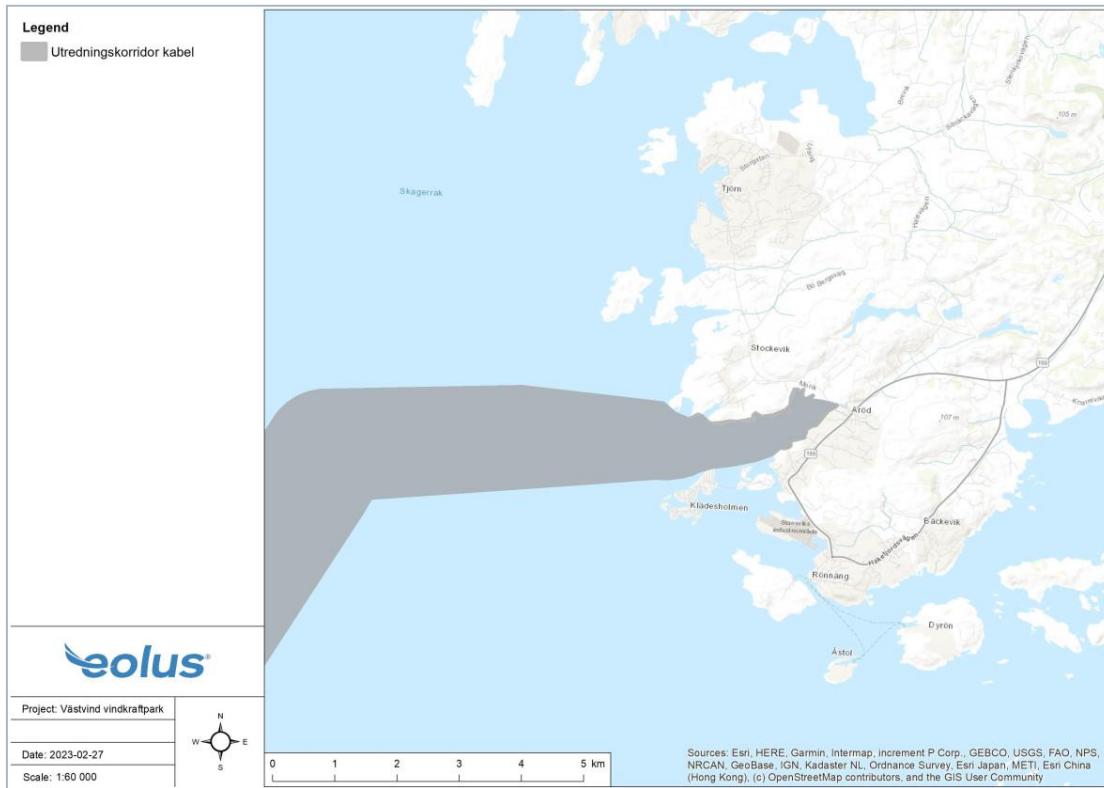
Inför att tillståndsansökan tas fram ska ett avgränsningssamråd genomföras enligt 6 kap. miljöbalken. Eolus bjöd in till och genomförde samråd under vintern 2021/2022. De synpunkter som lämnades då beaktas i det fortsatta arbetet med projektet.

Bolaget avser nu förtydliga och komplettera några delar av planerad verksamhet gällande till exempel förberedande undersökningar, vindmätningstrustning och muddring samt hantering av muddermassor men även ge en kort redovisning om hur projektet har framskridit. Ni bjuds här in till det kompletterande samrådet, som genomförs skriftligt, och vi önskar ta emot era eventuella ytterligare synpunkter **senast den 16 april** genom e-post till **samrad.vastvind@eolusvind.com**.

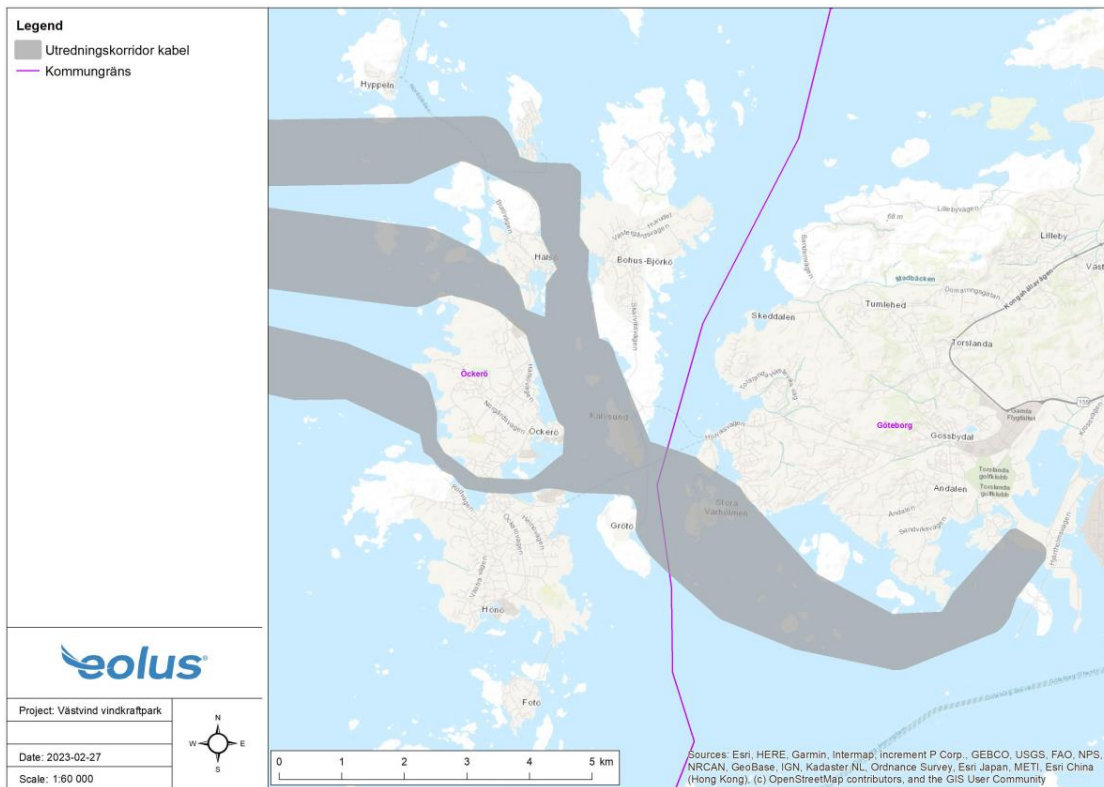
Bolaget har bedömt att fastighetsägare, hyresgäster, bostadsrättsinnehavare och andra rättighetshavare till fastigheter inom och angränsande till planerade utredningskorridorer för kablar (se karta nedan) ska anses ingå i den krets som kan antas bli särskilt berörda av verksamheten genom närhet till nämnda utredningskorridorer. Verksamheten kan medföra omgivningspåverkan såsom buller, sedimentspridning, visuell påverkan, m.m.

Figur 1 Kartan visar planerat projektområde för vindkraftparken och planerade utredningskorridorer för kablar.

Figur 2 Kartan visar planerad utredningskorridor för kablar med landtagning på Tjörn.

Figur 3 Kartan visar planerade utredningskorridorer för kablar med landtagning på Hisingen.

Både det tidigare samrådsunderlaget, som togs fram inför avgränsningssamrådet vintern 2021/2022, och ett kompletterande samrådsunderlag som avser nu aktuella förtydliganden och kompletterande delar av planerad verksamhet, finns publicerat på webbsidan <https://www.eolusvind.com/vastvind/>. I samrådsunderlagen finns mer information om den planerade verksamheten och den omgivningspåverkan som kan uppstå, samt uppgifter om miljökonsekvensbeskrivningens preliminära innehåll och utformning. Samrådsunderlag från oktober 2021 är fortfarande i alla delar relevant och det kompletterande samrådsunderlaget ska endast ses som en komplettering.

Vänliga hälsningar

Mathilda Svensson

Projektledare

mathilda.svensson@eolusvind.com

Tel: 070-877 51 72

Eolus behandlar personuppgifter i enlighet med vad som anges i Datskyddsförordningen (GDPR). Läs mer på <https://www.eolusvind.com/om-eolus/behandling-av-personuppgifter/>

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (5)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Håkan Hambeson

2023-03-14

Svar på granskning av kommunens informationssäkerhet (Dnr KS2023/0104-4)

Sammanfattning

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har givit KPMG uppdraget att genomföra en granskning av kommunens informationssäkerhet. I en rapport redovisas resultatet av den utförda granskningen, inklusive KPMG:s slutsats och rekommendationer. Granskningens syfte har varit att bedöma om kommunstyrelsen har en tillräcklig intern styrning och kontroll som säkerställer ett ändamålsenligt och systematiskt informationssäkerhetsarbete i kommunen.

Den sammanfattade bedömning utifrån granskningens syfte är att kommunstyrelsen i huvudsak har en tillräcklig styrning av informationssäkerhetsarbetet men att den interna kontrollen behöver stärkas i syfte att säkerställa ett ändamålsenligt och systematiskt informationssäkerhetsarbete i kommunen.

Revisionen ser ett behov av att rollen informationsägare och systemägare etableras så att ansvar i enlighet med interna styrdokument upprätthålls. Arbete med riskanalyser och informationsklassningar är i en uppstartsfas och har inte slutförts för de informationstillgångar som hanteras i verksamheternas informationssystem.

Revisionens bedömning är att det till viss del finns ett systematiskt arbetssätt med IT-säkerhet för central IT-infrastruktur. Arbetet kan dock utvecklas genom en fastställd metod för riskanalyser samt att rutiner och processer dokumenteras i högre grad. I avsaknad av dokumenterade riskanalyser saknas i nuläget underlag för att besluta om säkerhetsåtgärder utifrån en prioritering av hot och risker.

Bedömning är vidare att kommunen bör tydliggöra och formalisera kravställning av informationssäkerhet och de tekniska krav som ska gälla då detta ingår för att efterleva ISO 27002-standarden. Avtal och kravställning uppfyller inte detta i nuvarande form. Att detta inte är dokumenterat kan leda till risk i otydlighet över om det är kommunens eller den externa leverantörens ansvar att de säkerhetsåtgärder som det finns behov av är etablerade.

Incidenthanteringsrutiner har beslutats men är ännu inte kommunicerade till verksamheterna så att det finns kännedom hur incidenter ska hanteras. Rutiner saknar därtill beskrivningar av hur incidenter samordnas när externa leverantörer ansvarar för drift och förvaltning av system. Man ser främst ett behov av att detta etableras i förhållande till Soltak AB men även för de systemleverantörer som enskilda verksamheter har avtal med.

Rapporten översändes till kommunstyrelsen den 11 januari med önskemål att senast den 27 mars 2023, få kommunstyrelsens skriftliga kommentarer på granskningsrapport och revisionens synpunkter. Kommunstyrelsen beslutade 15 februari att remittera ärendet till

förvaltningen för att ta fram ett svar på rapporten. Samordningen av förvaltningen svar har involverat flera nyckelpersoner i syfte att kvalitetssäkra och förankra de åtgärder som förslås. Förvaltningen har inte hunnit svara enligt kommunrevisionens tidsplan.

Förvaltningen förslag till beslut är att under 2023 planera och genomföra de åtgärder som revisionen föreslår.

Juridisk bedömning

Kommunrevisionen granskning syftar till att kontrollera och säkerställa att kommunfullmäktige genom kommunstyrelsen och myndighetsnämnder följer kommunallagen och annan relevant lagstiftning. De rekommendationer som förslås stödjer lagstiftningens intentioner.

Förvaltningens bedömning

Informationssäkerhet är ett prioriterat område. Målsättningen är en robust informationshantering som omfattar både säkra processer och arbetssätt för hantering av information samt system som är säkra och utvecklas allt eftersom omvärlden förändras. Kvalitetssäkring och förbättring av beslutade rutiner och arbetssätt pågår. Revisionsrapporten ger stöd till detta arbete.

I revisionsrapporten redovisas revisionens ett antal förbättringsområden i form av rekommendationer:

- Säkerställa att informations- och systemägaransvaret etableras i samtliga verksamheter så att aktiviteter genomförs i enlighet med krav i styrande dokument.
- Fastställa hur kommunen i förhållande till externa leverantörer ska hantera de tekniska krav som kommunen beslutat som gällande i informationssäkerhetsarbetet.
- Revidera avtal med extern IT-driftsleverantör där informationssäkerhetskrav tydliggörs tillsammans med former för avtalsuppföljning.
- Tydliggöra mandat och uppdrag för informationssäkerhetsgruppen.
- Säkerställa att efterlevnadskontroller ingår i årlig uppföljning och rapportering av informationssäkerhetsarbetet.
- Säkerställa att incidenthanteringsrutiner är kända och tillämpas av samtliga verksamheter. Inträffade incidenter bör dokumenteras på övergripande nivå och analys ingå som underlag i förbättringsarbetet.
- Komplettera incidenthanteringsrutiner med beskrivning över hur incidenter ska samordnas och eskaleras mellan kommunen och extern driftsleverantör, exempelvis Soltak AB.

Förvaltningen avser att genomföra samtliga rekommendationer under 2023

- *Säkerställa att informations- och systemägaransvaret etableras i samtliga verksamheter så att aktiviteter genomförs i enlighet med krav i styrande dokument.*

- Utbildnings- och informationsmaterial tas fram under våren 2023. Utbildning och informationsinsatser påbörjas senast under hösten 2023. Ansvar: Säkerhetschef. Genomförande: Informationssäkerhetsamordnare
- ***Fastställa hur kommunen i förhållande till externa leverantörer ska hantera de tekniska krav som kommunen beslutat som gällande i informationssäkerhetsarbetet.***
  - Utveckla befintlig mall för tjänstebeskrivningar och uppdatera redan befintliga tjänstebeskrivningar. Genomförs under 2023. Ansvar: IT-strateg och Informationssäkerhetsamordnare
- ***Revidera avtal med extern IT-driftsleverantör där informationssäkerhetskrav tydliggörs tillsammans med former för avtalsuppföljning.***
  - Revidera avtal mellan Kungälv kommun och Soltak AB. Avtalet kopplas till ägardirektiv och mall för tjänstebeskrivningar. Informationssäkerhetskrav tydliggörs tillsammans med former för avtalsuppföljning. Ansvar: Administrativ chef
- ***Tydliggöra mandat och uppdrag för informationssäkerhetsgruppen.***
  - Gruppen är nybildad och behöver formeras och uppdrag och mandat formulera och beslutas. Genomförs under våren 2023. Ansvar: Informationssäkerhetsamordnare
- ***Säkerställa att efterlevnadskontroller ingår i årlig uppföljning och rapportering av informationssäkerhetsarbetet.***
  - Ta fram, dokumentera och besluta om metod för riskanalys och granskningar av informationssäkerhetsarbetet. Genomförs under 2023. Utgångspunkter bör vara arbetssätt enligt intern kontroll och Informationssäkerhetsmodul i IT-verktyget Stratsys. Ansvar: Informationssäkerhetsamordnare.
- ***Säkerställa att incidenthanteringsrutiner är kända och tillämpas av samtliga verksamheter. Inträffade incidenter bör dokumenteras på övergripande nivå och analyser ingå som underlag i förbättringsarbetet.***
  - Utbildnings- och informationsmaterial tas fram under våren 2023. Utbildning och informationsinsatser påbörjas senast under hösten 2023. Ansvar: Förvaltningsledning. Genomförande: Informationssäkerhetsamordnare
- ***Komplettera incidenthanteringsrutiner med beskrivning över hur incidenter ska samordnas och eskaleras mellan kommunen och extern driftsleverantör, exempelvis Soltak AB.***
  - Ta fram en rutin som beskriver hur incidenter samordnas, hanteras och eskaleras mellan kommunen och extern driftsleverantör. Klart våren 2023. Ansvar: It-strateg, Informationssäkerhetsamordnare

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Revisionens rekommendationer bidrar till att kommunen har en hög informationssäkerhet. Det i sin tur ger förutsättningar för att uppnå målen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Revisionens granskning med rekommendationer stödjer intentionerna i Agenda 2030 och har ingen negativ påverkan på miljö och hållbarhet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Kommunrevisionens granskning görs med utgångspunkt från Kommunallagen, MSB:s rekommendationer avseende ledningssystem för informationssäkerhet samt kommunens styrdokument för informationssäkerhet.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Kommunrevisionen föreslår förbättringar i form av rekommendationer. Förbättringar i informationssäkerheten bidrar till en ändamålsenlig verksamhet och att resurser används på rätt sätt. I förlängningen ökar nyttan för alla kommunens målgrupper.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Kommunrevisionen föreslår förbättringar av informationssäkerheten i syfte att säkerställa en ändamålsenlig verksamhet och att resurser används på rätt sätt. Det ger förutsättningar för ökar tydlighet, trygghet och tillit bland medarbetare.

Ekonomisk bedömning

Utgångspunkten är att föreslagna åtgärder hanteras inom gällande budgetram.

Förslag till beslut

Åtgärder enligt kommunrevisionens rekommendationer kommer att genomföras under 2023. Förvaltningens tjänsteskrivelse bifogas som underlag.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Madeleine Nilsson
Administrativ chef

Expedieras till: Förvaltningsledningen, Tony Övringe, Erik Lennerstedt

För kännedom till:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (6)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Josefin Björkman

2023-04-04

Svar på Granskningsrapport - Granskning av det systematiska arbetsmiljöarbetet (Dnr KS2023/0313-3)

Sammanfattning

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har givit KPMG i uppdrag att genomföra en granskning av kommunstyrelsens styrning av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Granskningen har genomförts på kommunövergripande nivå samt inom sektor Bildning och lärande.

I granskningsrapporten bedömer revisionen att kommunstyrelsen delvis har tillsett en tillräcklig intern styrning och kontroll med fokus på det systematiska arbetsmiljöarbetet. Kommunstyrelsen har säkerställt att styrdokument och mål tagits fram för det systematiska arbetsmiljöarbetet och att det finns en struktur för arbetsmiljöarbetet som inkluderar att riskanalyser, handlingsplaner och uppföljning genomförs med systematik i verksamheterna. Granskningen visar samtidigt att det finns flera utvecklingsområden att arbeta vidare med. Revisionen rekommenderar kommunstyrelsen att:

- Säkerställa att enhetschefer har fördelade arbetsmiljöuppgifter enligt kommunens blankett för fördelning av arbetsmiljöuppgifter.
- Säkerställa att enhetschefer har tillräckliga befogenheter för att fullgöra sina fördelade arbetsmiljöuppgifter.
- Tillse att åtgärder rapporteras i systemstödet för uppföljning.

Granskningsrapporten översändes till kommunstyrelsen 7 februari. Kommunstyrelsen gav 8 mars förvaltningen i uppdrag att lämna förslag på svar till revisionen. Revisionen önskar kommunstyrelsen skriftliga kommentarer till rapporten och revisionens rekommendationer senast 25 april.

Förvaltningen föreslår att revisionens rekommendationer beaktas i det fortsatta förbättringsarbetet kring arbetsmiljöarbete och fördelning av arbetsmiljöuppgifter.

Förvaltningen föreslår kommunstyrelsen översänder tjänsteskrivelse daterad 2023-04-04 som sitt svar till kommunrevisionen.

Juridisk bedömning

Kommunrevisionen granskning syftar till att kontrollera och säkerställa att kommunfullmäktige genom kommunstyrelsen och myndighetsnämnder följer kommunallagen och annan relevant lagstiftning.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning

Granskningen redovisar tre utvecklingsområden som ligger till grund för revisionens rekommendationer. Utvecklingsområdena redovisas nedan tillsammans med förvaltningens kommentarer.

- **Säkerställa fördelning av arbetsmiljöuppgifter till samtliga enhetschefer samt befogenheter och resurser för att hantera dessa.** Granskningen visar att flera enhetschefer inte har fördelade uppgifter i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Samtidigt framgår att endast 55% av enhetscheferna uppger att de har tillräckliga kunskaper, befogenheter och resurser för att säkerställa att de fördelade arbetsmiljöuppgifterna hanteras. Kommunstyrelsen behöver tillse att arbetsmiljöuppgifter fördelas samt säkerställa att tilldelade arbetsuppgifter stämmer överens med enhetschefernas befogenheter och resurser.

Förvaltningens kommentar:

Kungälv kommun har anvisningar vid fördelning av arbetsmiljöuppgifter och chef/rektorns ansvar när det gäller arbetsmiljöfrågor. Vid kontroll av antal saknade fördelningar av arbetsmiljöuppgifter inom sektor Bildning och lärande sakades fem stycken, vilket nu är åtgärdat. Orsaken var att det hade hunnits rekrytera nya chefer sedan den senaste interna kontrollen genomfördes. En gång per år genomför HR en intern kontroll och kontrollerar att överordnad chef har tilldelat sin underordnad chef arbetsmiljöuppgiftsfördelningen.

Syftet med uppgiftsfördelningen är att det ska vara tydligt vem som gör vad så att inga arbetsmiljöuppgifter glöms bort. Varje chef/rektor som fått arbetsmiljöuppgifter fördelade till sig ansvarar för att dessa genomförs. Arbetsgivarens arbetsmiljöansvar omfattar medarbetare, praktikanter och elever.

Rutinen vid fördelning

1. Chef/rektor och underordnad chef fyller i blanketten "Fördelning av arbetsmiljöuppgifter".
  - Fördelningen av arbetsmiljöuppgifterna sker i dialog.
  - Beskriv uppgifterna detaljerat och konkret.
  - Säkerställ att chef/rektor har tillräckliga befogenheter, resurser, kunskaper och kompetens för att klara av ålagda arbetsmiljöuppgifter.
2. Dokumentet undertecknas av båda parter. Originalen skickas med internpost till HR-enheten som arkiverar i personakt.
3. Informera berörd personal om hur fördelning av arbetsmiljöuppgifterna ser ut.
4. Uppgiftsfördelningen följs upp årligen inom ramen för SAM samt i medarbetarsamtalen
5. Fördelningen av arbetsmiljöuppgifter ska ses över vid varje verksamhets- och organisationsförändring samt vid rekrytering av ny chef.
6. HR genomför årligen en intern kontroll av att rutinen har följts.

Av revisionsrapporten framgår att 55% av enhetscheferna uppger att de har tillräckliga kunskaper, befogenheter och resurser för att säkerställa att de fördelade arbetsmiljöuppgifterna hanteras. Resterande chefer upplever således att de inte har tillräckliga kunskaper, befogenheter och resurser. Förvaltningen genomför utbildningar har rutiner och stöd, men vissa arbetsmiljöuppgifter är utanför rektorns/chefens mandat att ensam kunna lösa exempelvis brister ventilation, gamla lokaler men samtidigt har rektorn arbetsmiljöansvaret och behöver ta hand om konsekvensen av bristerna. Därför arbetar förvaltningen med att förtydliga roller och samarbeten mellan förvaltningen olika enheter och arbetar förebyggande och har tydliga rutiner och utbildningar.

Revisionens rekommendationer kommer att omhändertas genom att informera mer om uppgiftsfördelning med hjälp av flera kanaler, både muntligen och skriftligt. För att säkerställa att befintliga chefer har fördelade arbetsmiljöuppgifter genomför HR-enheten en kontinuerlig genomgång och kontroller av dokumentationen. Påminnelse och uppföljning görs där dokumentation saknas.

- Utveckla arbetet gällande åtgärder kopplat till den fysiska arbetsmiljön. Det framgår av granskningen att lokalfrågor upplevs särskilt utmanande av enhetscheferna. Detta beror på att cheferna har ansvar för den fysiska miljön men samtidigt inte har möjlighet att kunna åtgärda eventuella brister, då fastighetsfrågor hanteras av kommunens fastighetsavdelning. Det uppges att problem anmäls men att det tar tid innan det blir åtgärdat.

Förvaltningens kommentar:

Fysiska arbetsmiljöfaktorer är hur den faktiska arbetsplatsen ser ut och fungerar rent fysiskt. Det kan handla om till exempel ergonomi, luft, ljud, ljus, brandskydd, första hjälpen-utrustning, personalutrymmen, planlösning i lokaler och vilket skick lokalerna är i.

Det ligger både medarbetares och chefers ansvar att upptäcka och undanröja eventuella risker i arbetet och förebygga ohälsa. Bland annat sker detta genom återkommande arbetsmiljöorder.

Fastighetsverksamheten i Kungälv arbetar dels med att sköta och underhålla befintliga byggnader, dels med att bygga om och bygga nya byggnader. Enheten Fastighet - drift och underhåll (nedan "Fastighet") ansvarar för att befintliga byggnader sköts och underhålls, dvs att alla byggnader fungerar som de ska. Enheten för fastighetsprojekt genomför ombyggnationer och tillbyggnader av lokalerna samt nyproduktion av helt nya byggnader.

För att ha en statuskontroll på byggnaderna har Fastighet därför infört rondering på samtliga byggnader, både på plats och digital. Ronderingar genomförs veckovis löpande. Syftet med ronderingar och uppföljning i systemet ska vara att fastighet ska hitta fel, brister i god tid och åtgärda bristerna. Då kan Fastighet förekomma och åtgärda brister. Det kan givetvis uppstå fel och brister i byggnaderna mellan ronderingstillfällena. Då finns en rutin för felanmälan som görs via intranätet.

Det kan konstateras att det finns vissa brister i tillsyn, skötsel och underhåll av byggnaderna. För att komma tillrätta med dessa har sektorn Samhälle och utveckling infört ett antal åtgärder:

- Målet är ett mer proaktivt arbetssätt. Lokalvården som är i lokalerna varje dag skall framöver rapportera fel och brister, samt åtgärda enklare brister om det är möjligt.
- Utveckling pågår för inloggning och innehåll i felanmälanssystemet för att öka användarvänligheten på e-tjänsten för felanmälan.
- När en felanmälan har gjorts finns ett behov av förbättring gällande återkoppling till anmälaren och skyndsamt hantering av akuta åtgärder. Fastighet arbetar löpande med att förbättra hanteringen av felanmälningar. Felanmälningar ska inte avslutas utan återkoppling om vilken åtgärd som gjorts. Akuta fel ska åtgärdas så fort som möjligt för att verksamheten inte ska påverkas.
- För att underlätta kommunikationsvägarna kommer fastighetsförvaltarna också att besöka samtliga rektorer/enhetschefer regelbundet för att skapa förutsättningar för en närmare kontakt och samarbete.

- Målet är att verksamheterna ska få löpande återkoppling efter genomförda ronderingar och åtgärder som planeras i lokalerna. Genom en välfungerande dialog ska rektorer/enhetschefer kunna framföra.

När det gäller ombyggnationer och nybyggnationer planeras dessa i förvaltningens gemensamma lokalförsörjningsplan som revideras i den årliga budgetprocessen.

För varje projekt finns en tilldelad projektledare som håller kontakt med rektor eller av denne utsedd person inför planeringen och genomförande av byggnationen. Vid varje projekt upprättas arbetsmiljöplaner av projektledaren och denne håller i den löpande informationen till verksamheten.

- För att ytterligare öka kommunikationen mellan verksamheterna och rektorer/enhetschefer så kommer sektorchef för Samhälle och Utveckling, fastighetschef samt förvaltningens projektchef att träffa rektorerna/enhetschefer en gång per termin för att föra dialog och informera om lokalfrågor rörande såväl drift och underhåll som kommande byggprojekt.

Det finns goda förutsättningar för att lösa riskerna i den fysiska arbetsmiljön genom samverkan mellan verksamheterna och Fastighet. Kommunikation och återkoppling mellan parterna ska stå i fokus.

- Tillse att åtgärder vidtas utifrån identifierade brister i arbetsmiljön. Granskningen visar att det i flera fall inte går att avgöra vilka åtgärder som vidtagits då enheterna inte lagt in informationen i uppföljningssystemet. Det uppföljningsmaterial vi tagit del av tyder på att det finns behov av att ytterligare systematisera hur åtgärder ska dokumenteras i kommunens systemstöd för uppföljning. För att tydligare kunna följa vidtagna åtgärder inom arbetsmiljöarbetet bedömer vi att kommunstyrelsen bör tillse att åtgärder rapporteras i kommunens systemstöd för uppföljning.

Förvaltningens kommentar:

I Kungälv kommun är riskbedömning en del i det förebyggande arbetet för att skapa en trygg arbetsplats. Riskbedömning behöver ske både vid akuta situationer och inför förändringar, men också löpande med regelbundenhet i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Först när en risk har upptäckts, undersökts och bedömts kan den åtgärdas på bästa sätt.

Enligt Kungälv kommuns hälso- och arbetsmiljöpolicy är det både medarbetares och chefers ansvar att upptäcka och undanröja eventuella risker i arbetet och förebygga ohälsa. Medarbetare är skyldiga att rapportera tillbud, arbetsskador och risker. Detta görs i vårt system KIA. Där dokumenteras även kartläggning och åtgärder av chef. Förutom att utreda orsakerna ska det följas upp att åtgärderna är genomförda och haft önskad effekt.

Förutom att följa upp åtgärder görs en årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Syftet är att undersöka och säkerställa att arbetet bedrivs så som föreskrifterna kräver, att det funkar och att arbetsmiljöarbetets olika delar hänger ihop. Viktigt är också att ta reda på att det verkligen leder till bättre arbetsmiljö. Vid uppföljningen blir det möjligt att hitta brister men det ger också möjlighet att överblicka och styra arbetsmiljöarbetet. Bristerna ska kopplas med åtgärder för att förbättra arbetsmiljöarbetet. Det är också ett bra tillfälle att undersöka om arbetsmiljöarbetet är en naturlig del av verksamheten. Den årliga uppföljningen ska göras av alla enheter och dokumenteras i systemet KIA.

Identifieras exempelvis en brist i den fysiska arbetsmiljön är processen uppdelad i flera steg. Beroende på hur bristen rapporteras påverkar huruvida detta dokumenteras i KIA. Sker det via en tillbudsanmälan från en medarbetare eller genom arbetsmiljöronnd, läggs

ärendet in i KIA. Påtalas det på annat sätt sker dokumentationen inte i KIA. Efter påtalan eller anmälan gällande den fysiska arbetsmiljön måste chefen/rektorn göra en beställning eller felanmälan via kommunens intranät. Detta innebär att chefen/rektorn måste föra över svar på åtgärd på felanmälan till KIA. KIA skickar ut kontinuerliga påminnelser om att ärendet måste hanteras, dokumenteras och avslutas. Detta ställer krav på att chefen/rektorn felanmäler, dokumenterar och avslutar på rätt sätt, men även på att exempelvis Fastighet återkopplar till chefen med information om åtgärd på felanmälan.

I samsyn med det som framkommit i granskningen krävs kontinuerlig kompetensutveckling och information om hur åtgärder ska hanteras och dokumenteras. Utbildningar i KIA har tidigare genomförts för alla chefer/rektorer och skyddsombud. Nya insatser planeras i form av arbetsmöten/workshops för chefer/rektorer och skyddsombud som leds av HR-enheten. Syftet är att öka kunskapen ytterligare om hur risker och åtgärder ska dokumenteras och följas upp.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Revisionens rekommendationer bidrar till kommunstyrelsens resultatmål Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Revisionens rekommendationer bidrar till Agenda 2030 och mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Kommunrevisionens granskning görs med utgångspunkt från: Kommunallagen, Arbetsmiljölagen, Arbetsmiljöverkets föreskrift om systematiskt arbetsmiljöarbete, Arbetsmiljöverkets föreskrift om organisatorisk och social arbetsmiljö, Reglemente för kommunstyrelsen, Arbetsmiljöpolicy för Kungälv kommun, Riktlinjer för ledning och styrning i Kungälv kommun.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Kommunrevisionen föreslår förbättringar i form av rekommendationer. Förbättringar i styrning och ledning säkerställer en ändamålsenlig verksamhet och att resurser används på rätt sätt. I förlängningen ökar nyttan för alla kommunens målgrupper.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Kommunrevisionen föreslår förbättringar i det systematiska arbetsmiljöarbetet i syfte att säkerställa en väl fungerande, ändamålsenlig verksamhet. Det ger förutsättningar för ökar tydlighet, trygghet och tillit bland medarbetare.

Ekonomisk bedömning

Föreslagna åtgärder hanteras inom gällande budgetram.

Förslag till kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen översänder tjänsteskrivelse daterad 2023-04-04 som sitt svar till kommunrevisionen.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Ann-Charlott Backström
HR-chef

Expedieras till: Kommunrevisionen

För kännedom till:

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-03-22

Sida

47 (52)

§ 79/2023

Granskningsrapport - Granskning av det systematiska arbetsmiljöarbetet (Dnr KS2023/0313)

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har givit KPMG i uppdrag att genomföra en granskning av kommunstyrelsens styrning av det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Utifrån genomförd granskning bedömer KPMG att kommunstyrelsen delvis har tillsett en tillräcklig intern styrning och kontroll med fokus på det systematiska arbetsmiljöarbetet. Kommunstyrelsen har säkerställt att styrdokument och mål tagits fram för det systematiska arbetsmiljöarbetet och att det finns en struktur för arbetsmiljöarbetet som inkluderar att riskanalyser, handlingsplaner och uppföljning genomförs med systematik i verksamheterna. Granskningen visar samtidigt att det finns flera utvecklingsområden att arbeta vidare med. Dessa berör framförallt:

- Säkerställa fördelning av arbetsmiljöuppgifter till samtliga enhetschefer samt befogenheter och resurser för att hantera dessa.
- Utveckla arbetet gällande åtgärder kopplat till den fysiska arbetsmiljön.
- Tillsä att åtgärder vidtas utifrån identifierade brister i arbetsmiljön.

Utifrån KPMG:s granskning rekommenderas kommunstyrelsen att:

- Säkerställa att enhetschefer har fördelade arbetsmiljöuppgifter enligt kommunens blankett för fördelning av arbetsmiljöuppgifter.
- Säkerställa att enhetschefer har tillräckliga befogenheter för att fullgöra sina fördelade arbetsmiljöuppgifter.
- Tillsä att åtgärder rapporteras i systemstödet för uppföljning.

Kommunrevisionen önskar, senast den 25 april 2023, kommunstyrelsens skriftliga kommentarer till KPMG:s granskningsrapport och vara synpunkter enligt ovan.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Granskningsrapport - Granskning av det systematiska arbetsmiljöarbetet
Bilaga Rapport Granskning av det systematiska arbetsmiljöarbetet

Beslut

Ärendet remitteras till förvaltningen för vidare behandling

Expedieras till
Ann-Charlott Backström
Dennis Reinhold
Anders Holm

För kännedom till:
Haleh Lindqvist

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Justeras sign

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

Sida

2023-03-22

48 (52)

KOMMUNSTYRELSEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

DocuSign Envelope ID: 9FADDD6E-3D24-4A84-A8DF-C5001385A851

Granskning av det systematiska arbetsmiljöarb etet

Rapport
Kungälv kommun

KPMG AB

2023-02-07

Antal sidor 21

Innehållsförteckning

1	Sammanfattning	3
2	Bakgrund	4
3	Resultat	7
4	Samlad bedömning	19
5	Bilaga – Årshjul för arbetsmiljö	21

1 Sammanfattning

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har givit KPMG i uppdrag att genomföra en granskning av kommunstyrelsens styrning av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Granskningen har genomförts på kommunövergripande nivå samt inom sektor Bildning och lärande.

Utifrån genomförd granskning bedömer vi att kommunstyrelsen delvis har tillsett en tillräcklig intern styrning och kontroll med fokus på det systematiska arbetsmiljöarbetet. Kommunstyrelsen har säkerställt att styrdokument och mål tagits fram för det systematiska arbetsmiljöarbetet och att det finns en struktur för arbetsmiljöarbetet som inkluderar att riskanalyser, handlingsplaner och uppföljning genomförs med systematik i verksamheterna. Granskningen visar samtidigt att det finns flera utvecklingsområden att arbeta vidare med. Dessa berör framförallt:

- *Säkerställa fördelning av arbetsmiljöuppgifter till samtliga enhetschefer samt befogenheter och resurser för att hantera dessa.* Granskningen visar att flera enhetschefer inte har fördelade uppgifter i det systematiska arbetsmiljöarbetet. Samtidigt framgår att endast 55% av enhetscheferna uppger att de har tillräckliga kunskaper, befogenheter och resurser för att säkerställa att de fördelade arbetsmiljöuppgifterna hanteras. Kommunstyrelsen behöver tillse att arbetsmiljöuppgifter fördelas samt säkerställa att tilldelade arbetsuppgifter stämmer överens med enhetschefernas befogenheter och resurser.
- *Utveckla arbetet gällande åtgärder kopplat till den fysiska arbetsmiljön.* Det framgår av granskningen att lokalfrågor upplevs särskilt utmanande av enhetscheferna. Detta beror på att cheferna har ansvar för den fysiska miljön men samtidigt inte har möjlighet att kunna åtgärda eventuella brister, då fastighetsfrågor hanteras av kommunens fastighetsavdelning. Det uppges att problem anmäls men att det tar tid innan det blir åtgärdat.
- *Tillse att åtgärder vidtas utifrån identifierade brister i arbetsmiljön.* Granskningen visar att det i flera fall inte går att avgöra vilka åtgärder som vidtagits då enheterna inte lagt in informationen i uppföljningssystemet. Det uppföljningsmaterial vi tagit del av tyder på att det finns behov av att ytterligare systematisera hur åtgärder ska dokumenteras i kommunens systemstöd för uppföljning. För att tydligare kunna följa vidtagna åtgärder inom arbetsmiljöarbetet bedömer vi att kommunstyrelsen bör tillse att åtgärder rapporteras i kommunens systemstöd för uppföljning

Utifrån genomförd granskning rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- Säkerställa att enhetschefer har fördelade arbetsmiljöuppgifter enligt kommunens blankett för fördelning av arbetsmiljöuppgifter.
- Säkerställa att enhetschefer har tillräckliga befogenheter för att fullgöra sina fördelade arbetsmiljöuppgifter.
- Tillse att åtgärder rapporteras i systemstödet för uppföljning.

2 Bakgrund

De förtroendevalda revisorerna i Kungälv kommun har givit KPMG i uppdrag att genomföra en granskning av kommunstyrelsens styrning av det systematiska arbetsmiljöarbetet i kommunen. Uppdraget ingår i revisionsplanen för år 2022.

Av 3 kap. 2 § arbetsmiljölagen (1977:1160) framgår att arbetsgivaren ska vidta alla åtgärder som behövs för att förebygga att arbetstagaren utsätts för ohälsa eller olycksfall. Arbetsgivaren ska systematiskt planera, leda och kontrollera verksamheten på ett sätt som leder till att arbetsmiljön uppfyller föreskrivna krav på en god arbetsmiljö. I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1) definieras systematiskt arbetsmiljöarbete som "arbetsgivarens arbete med att undersöka, genomföra och följa upp verksamheten på ett sådant sätt att ohälsa och olycksfall i arbetet förebyggs och en tillfredsställande arbetsmiljö uppnås". Det systematiska arbetsmiljöarbetet ska enligt föreskrifterna ingå som en naturlig del i den dagliga verksamheten.

Arbetsgivaren är skyldig att fördela arbetsuppgifterna i verksamheten så att chefer, arbetsledare eller andra arbetstagare får i uppgift att verka för att arbetsrelaterade risker förebyggs. Arbetsgivaren ska också tillse att de anställda har tillräckliga kunskaper om bland annat regler av betydelse för arbetsmiljön, förhållanden som innebär risk för ohälsa och olycksfall och arbetsförhållanden som främjar en tillfredsställande arbetsmiljö. Därutöver är arbetsgivaren skyldig att på regelbunden basis analysera och dokumentera arbetsförhållandena för ohälsa- eller olycksfall i arbetet och vidta åtgärder då en medarbetare råkat ut för ohälsa eller olycksfall. Det systematiska arbetsmiljöarbetet ska följas upp årligen.

Sedan 2015 finns särskilda föreskrifter som gäller den organisatoriska och sociala arbetsmiljön (AFS 2015:4). Föreskrifterna anger att arbetsgivaren ska fastställa särskilda mål för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön. I budgetdirektiven för år 2021–2022 lyfts arbetsmiljö med friska och sunda arbetsplatser som ett fokusområde för det strategiska arbetet. Att ha kontroll över sina personalresurser lyfts som en viktig fråga för att kommunen ska klara sina åtaganden. Av kommunens årsredovisning från 2021 framgår att Kungälv kommun har en högre sjukfrånvaro än jämförbara kommuner samt kommuner i Göteborgsregionen. Vidare har sjukfrånvaron i kommunen ökat successivt över tid, från 3,9 % år 2010 till 8,9 % år 2021.

Mot ovan bakgrund har kommunens revisorer bedömt att det systematiska arbetsmiljöarbetet i Kungälv kommun behöver granskas.

2.1 Syfte

Granskningens övergripande syfte är att bedöma om kommunstyrelsen har säkerställt en tillräcklig intern styrning och kontroll med fokus på det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Granskningen avser att besvara följande revisionsfrågor:

- Har kommunstyrelsen fastställt mål för arbetsmiljöarbetet, inklusive mål för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön?
- Har kommunstyrelsen säkerställt ändamålsenliga rutiner för arbetsmiljöarbetet?
- Har kommunstyrelsen säkerställt en tydlig roll- och uppgiftsfördelning i arbetsmiljöarbetet?
- Har kommunstyrelsen säkerställt att riskanalyser och handlingsplaner genomförs systematiskt i verksamheten?
- Har kommunstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig uppföljning av arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet?
- Har kommunstyrelsen säkerställt att uppföljande åtgärder vidtagits om uppföljningen visat att behov finns?

2.2 Avgränsning och ansvarig nämnd/styrelse

Granskningen omfattar kommunstyrelsen och har dels genomförts på kommunövergripande nivå, dels på sektornivå. Inom ramen för granskningen har sektor Bildning och lärande valts ut i samråd med kommunrevisionen. Detta för att bedöma vilka riktlinjer och rutiner som finns avseende styrning och uppföljning på kommunövergripande nivå samt för att se hur de tillämpas i sektor Bildning och lärande.

2.3 Revisionskriterier

I granskningen kommer vi att utgå från följande revisionskriterier:

- Kommunallagen 6 kap. 6 §
- Arbetsmiljölagen, 3 kap.1–4 §§
- Arbetsmiljöverkets föreskrift om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1)
- Arbetsmiljöverkets föreskrift om organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4)
- Reglemente för kommunstyrelsen
- Arbetsmiljöpolicy för Kungälv kommun (2019-11-07 KF § 268/2019)
- Riktlinjer för ledning och styrning i Kungälv kommun (KS § 188/2018)

2.4 Metod

Granskningen har genomförts i två steg. I det första steget genomfördes en inledande intervju med kommunens HR-chef, HR-specialister och fackliga företrädare. Därefter granskades övergripande mål, riktlinjer, rutiner och statistik. Efter analys av intervjumaterial och inhämtad statistik valdes sektor Bildning och lärande för granskning i samråd med kommunrevisionen.

Det andra steget inleddes genom inhämtande av relevanta dokument och intervju med berörd sektorchef. Därefter gjordes ett enkätutskick till samtliga enhetschefer inom sektor Bildning och lärande. Enkäten skickades till 51 respondenter, varav 32 deltog, vilket motsvarar en svarsfrekvens på cirka 63%.

Intervjuer med tre utvalda chefer eller rektorer på utvalda skolor har också genomförts. Följande funktioner har intervjuats:

- HR-chef samt centralt placerade HR-medarbetare
- Sektorchef Bildning och lärande
- Rektorer för Olserödsskolan och Munkegårdeskolan samt Verksamhetschef för grundskola, F-6.
- Fackliga företrädare från den centrala samverkansgruppen

Granskningen har även innefattat dokumentstudier av policys, riktlinjer och rutiner och riskanalyser som upprättats inom ramen för det systematiska arbetsmiljöarbetet samt uppföljningsunderlag. Följande styrdokument och underlag har ingått i granskningen:

- Förvaltningens verksamhetsplan 2022
- Sektorplan 2022 – Bildning och lärande
- Central delårsrapport, Tertial 2 2022
- Hälsa- och arbetsmiljöpolicy
- Arbetsgivarpolicy
- Tillämpningsanvisning för riktlinjen Hälsa- och arbetsmiljö
- KIA – Översikt 2021
- Försättsblad – Riskbedömning inför förändring
- Årshjul i Kungälv kommun för SAM
- Årlig uppföljning av SAM för 2021 och 2022¹

---

¹ Vid tiden för granskningen var den årliga uppföljningen av SAM 2022 ännu inte färdigställd. Vi har tagit del av arbetsmaterialet.

3 Resultat

3.1 Styrdokument och organisation av arbetsmiljöarbetet

3.1.1 Reglemente för kommunstyrelsen

Kommunstyrelsens arbetsmiljöansvar fastställs i kommunstyrelsens reglemente.² Av reglementets 6 §, p. 8 kan det utläsas att kommunstyrelsen har det övergripande ansvaret för arbetsmiljön på de kommunala arbetsplatserna.

3.1.2 Arbetsgivarpolicy för Kungälv kommun

Kommunens arbetsgivarpolicy³ syftar till att ange kommunens mål och viljeriktning avseende arbetsmiljöarbetet. Vidare förmedlar policyn den grundsyn som samtliga av kommunens medarbetare ska utgå från i sitt arbete. Policyn ska vara känd av- och kommunicerad till samtliga av kommunens medarbetare. Enligt giltighetsdatum är policydokumentet inte längre giltigt, men ska enligt uppgift revideras och läggas för beslut till kommunstyrelsen i april 2023. Anledningen till att revideringen dröjt uppges vara att kommunens Policy för styrdokument⁴ anger att revidering av policys ska ske under en ny mandatperiods första år.

3.1.3 Hälsa- och arbetsmiljöpolicy

I kommunens hälso- och arbetsmiljöpolicy⁵ anges den övergripande målsättningen med hälso- och arbetsmiljöarbetet – att kommunen ska vara en attraktiv arbetsgivare med god arbetsmiljö. För att det angivna målet skall nås finns ett antal strategiska punkter beskrivna; *organisation, ledarskap och medarbetare*.

Vad gäller arbetsmiljöarbetets organisation lyfts bland annat att ansvar för arbetsmiljöuppgifter ska vara tydligt fördelade, att arbetsmiljöfrågor inkluderas i styrning, ledning och uppföljning av verksamheter samt att samverkan mellan arbetsgivare och fackliga parter fungerar väl.

Ledarskap avseende arbetsmiljöarbetet handlar exempelvis om att chefer inom kommunen har tillräckliga befogenheter, resurser, kunskap och kompetens för att kunna driva ett ändamålsenligt arbetsmiljöarbete enligt upprättad uppgiftsfördelning. Vidare ska chefer identifiera och åtgärda risker och förebygga ohälsa i arbetsmiljön. Därutöver ska hälsoaspekter inkluderas i medarbetarsamtal, på arbetsplatsträffar och i samverkansgrupper.

Punkten medarbetare beskriver medarbetarnas ansvar i arbetsmiljöarbetet. Här framgår bland annat att medarbetare ska vara delaktiga i arbetsmiljöarbetet, ha ett ansvar att upptäcka och undanröja eventuella risker i arbetet, bidra i frågor som rör

---

² 2022-11-24 KF § 150.

³ 2019-11-07 KF § 268/201.

⁴ 2019-12-05 KF § 302/2019.

⁵ 2019-12-05 KF, §§ framgår ej.

arbete och organisation i den dagliga verksamheten samt att varje medarbetare ytterst är ansvarig för den egna hälsan.

Av vår enkätstudie framgår att kommunens hälso- och arbetsmiljöpolicy är känd för en majoritet av respondenterna (87,5%). En lika stor andel respondenter upplever att det är tydligt hur de ska navigera på kommunens intranät för att ta del av chefshandboken och annat stödmaterial. Vidare uppger 90% av respondenterna att de har mål och strategier för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön inom sina verksamheter. Samtliga enhetschefer uppger i enkätstudien att de känner till- och efterlever de kommungemensamma rutinerna för det systematiska arbetsmiljöarbetet.

3.1.3.1 Tillämpningsanvisning för riktlinjen Hälso- och arbetsmiljö

Denna anvisning⁶ reglerar tillämpningen av kommunens ovan beskrivna Hälso- och arbetsmiljöpolicy.

Målet med anvisningen är att säkerställa ett systematiskt hälso- och arbetsmiljöarbete i kommunen och att förbättra hälso- och arbetsmiljön för medarbetarna. Av anvisningen framgår att obligatorisk utbildning i hälso- och arbetsmiljö hålls för nyanställda chefer tillsammans med utsedda skyddsombud årligen. Förtroendevalda ska utbildas vid ny mandatperiod.

3.1.4 Organisation av det systematiska arbetsmiljöarbetet

Kommunens tillämpningsanvisning för riktlinjen Hälso- och arbetsmiljö (beskrivs i punkt 3.1.3.1) tydliggör arbetsmiljöarbetets organisation.

Här framgår att kommunstyrelsen har det yttersta ansvaret för arbetsmiljön och ska ge förutsättningar för ett ändamålsenligt arbetsmiljöarbete i kommunen. Detta genom att tillse tillräckliga ekonomiska resurser och att besluta om övergripande arbetsmiljö- och policyfrågor. Kommunstyrelsen ger kommundirektören rätt att fördela arbetsmiljöuppgifter inom kommunens verksamheter.

Kommundirektören ska skapa förutsättningar för ett ändamålsenligt arbetsmiljöarbete inom förvaltningen. Kommundirektören ska även följa upp arbetsmiljöarbetet och fördela arbetsmiljöuppgifter vidare till underställda chefer.

HR-chefen är processägare för arbetsmiljöarbetet och ansvarar för att arbetet utvecklas och förvaltas. HR-chef ansvarar därtill för att arbetsmiljöarbetet som helhet är effektivt och ändamålsenligt och ska initiera och prioritera utveckling av arbetet i samråd med berörda chefer.

Respektive chef är ansvarig för att arbetsmiljöarbetet i sina verksamheter. Exempelvis genom att planera, genomföra och följa upp det systematiska arbetsmiljöarbetet på respektive enhet och nivå.

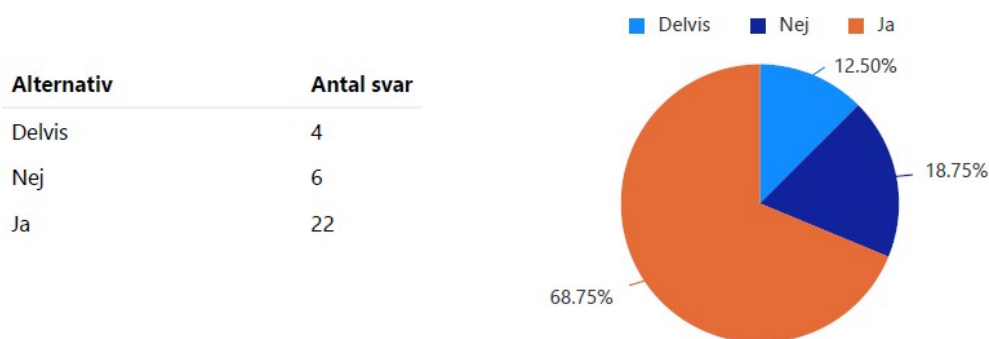
Medarbetarna är skyldiga till att medverka i- och följa aktuella föreskrifter och regler i arbetsmiljöarbetet.

---

⁶ Beslutad av förvaltningsledning 2020-05-26.

Av intervjuer framgår att 84% av enhetscheferna upplever roll- och ansvarsfördelningen inom arbetsmiljöarbetet som tydlig. Av vår enkätundersökning framgår att de flesta enhetschefer, men inte alla, har fördelade arbetsuppgifter enligt kommunens blankett för fördelning. Strax under en tredjedel av respondenterna uppger att de endast delvis, eller inte har fördelade arbetsmiljöuppgifter enligt blanketten. Enligt uppgift under granskningens genomförande ska en genomgång av uppgiftsfördelningen inom Sektor Bildning och lärande genomföras under 2023, för att säkerställa att samtliga enhetschefer har en formell fördelning av arbetsmiljöuppgifter.

Som enhetschef har jag fördelade arbetsmiljöuppgifter genom blankett för fördelning av arbetsmiljöuppgifter.

I enkätstudien framgår vidare att kännedomen om arbetsmiljörutiner bland medarbetarna är god. Samtliga respondenter anger i enkäten att de samverkar med medarbetare och skyddsombud i det systematiska arbetsmiljöarbetet och vid framtagande av riskanalyser. 97% av enhetscheferna uppger även att de tar upp arbetsmiljöfrågor i samband med arbetsplatsträffar.

3.1.5 Förvaltningens verksamhetsplan 2022

I 2022 års verksamhetsplan för kommunens förvaltning⁷ har kommunstyrelsen utifrån fullmäktiges strategiska förutsättningar formulerat resultatmålet "Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun". Till målet finns indikatorer, exempelvis andel timanställda i förvaltningen och antal sökande per utlyst tjänst med målvärden för 2022. Av verksamhetsplanen framgår förvaltningsledningens arbetsmiljömål för året. Det anges att:

"Arbetsmiljön i Kungälv kommun är hållbar och utvecklande vilket kännetecknas av:

- 1) *En god social arbetsmiljö där vi samarbetar och har ett inkluderande synsätt.*

⁷ 2021-10-20 KS § 287.

- 2) *En god organisatorisk arbetsmiljö med ett tillitsbaserat ledarskap som skapar möjlighet till eget ansvar. Det finns en tydlighet kring arbetets förväntningar och våra uppdrag.”*

Respektive enhet i kommunens verksamheter ska definiera vad angivet mål innebär och koppla tydliga åtgärder till dessa. Vi har tagit del av ett nedbrutet mål från en av de granskade enheterna. Nedan synes hur en enhet tolkat mål 1) respektive 2) i stycket ovan:

- 1) *”Arbete och organisering med arbetslagsplanering och APT ger samarbete och inkludering för alla medarbetare.*
- 2) *”Målet arbetas med på APT och på våra medarbetarsamtal.”*

Av verksamhetsplanen framgår att arbetsmiljöarbetet ska ske i samverkan mellan medarbetare, chefer och skyddsombud. Samverkansavtalet⁸ ska skapa förutsättningar för att arbetsgivare, fackliga organisationer, medarbetare och skyddsombud kan bedriva ett ändamålsenligt arbetsmiljöarbete. Projektet Sunt arbetsliv har fortlöpt under 2022.⁹

Av verksamhetsplanen beskrivs vidare kommunens systematiska arbetsmiljöarbete. Det framgår bland annat att chefer regelbundet ska undersöka och riskbedöma arbetsförhållanden, att alla årliga ronder ska kommuniceras på arbetsplatsträffar och att mål ska sättas inom samtliga områden för organisatorisk och social arbetsmiljö. Därtill framgår att chefer och medarbetare ska registrera arbetsskador och tillbud i det kommungemensamma arbetsskaderregistret. Nya chefer ska ges utbildning om hälsa och ohälsa och utbildning kommer även fortsätta för samtliga chefer och skyddsombud i Sunt arbetslivs arbetsmiljöutbildning.

3.1.6 Sektorplan 2022 – Bildning och lärande

I sektorplanen har kommunstyrelsens resultatmål ”Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun” tolkats. I tolkningen framgår bland annat att sektorns arbetsmiljö- och arbetsorganisation, arbetstider samt arbetsbelastning är centrala för att bibehålla och utveckla resultat, attraktivitet och kompetensförsörjning. Det finns framtagna indikatorer för målet, exempelvis söktryck per utlyst tjänst, andel chefer med färre än 26 medarbetare och andel tillsvidareanställda förskole- högstadie- och gymnasielärare som slutat i kommunen (utöver pensionsavgångar).

Sektorplanen beskriver aktiviteter. Bland annat beskrivs Sunt arbetslivs utbildningsinsats för vissa chefer i kommunen rörande hur en frisk arbetsplats främjas. Huvudöverenskommelse 21 (HÖK21) beskrivs och syftar till att tillsammans med fackliga företrädare bedriva ett strategiskt arbete för skolans kompetensförsörjning. I

⁸ Se punkt 3.1.7

⁹ Sunt arbetsliv är en ideell förening som drivs gemensamt av de fackliga organisationerna samt av SKR och Sobona som arbetsgivarparter. Sunt arbetsliv kan bistå med verktyg och metoder för att bidra till en välfungerande arbetsmiljö.

avtalet uppdras lokala parter att stärka skolans kompetensförsörjningsarbete på kort och lång sikt.

3.1.7 Samverkansavtal

Kommunen utgår från ett kollektivavtal avseende samverkan mellan arbetsgivarpart och fackliga organisationer.¹⁰ Avtalet syftar till att skapa förutsättningar för en effektiv verksamhet med ett hållbart arbetsliv, god hälsa och ett positivt arbetsklimat. Avtalet anger att inflytande, delaktighet och utveckling är en rättighet och skyldighet för samtliga medarbetare. I avtalet anges ett antal gemensamma åtaganden, bland annat att det ska finnas tydliga mål för verksamheten och en vilja att fatta beslut i samverkan.

Avtalet sätter ramarna för arbetsmiljöarbetets olika samverkansformer. Exempelvis framgår att arbetsplatsträffen ska genomföras regelbundet och är obligatorisk för berörda medarbetare. Samverkansgrupper är knutna till verksamhetens olika beslutsnivåer och anknutna till linjeorganisationen. Samverkansmöten ska genomföras minst 8 gånger per år. Av avtalet framgår vidare hur samverkanssystemet förhåller sig till arbetsrättslig lagstiftning.

3.1.7.1 Tillämpningsanvisningar till samverkansavtal

Ovan beskrivet samverkansavtal kompletteras med tillämpningshänvisningar.¹¹ Tillämpningshänvisningarna konkretiserar ytterligare kommunens samverkanssystem och beskriver bland annat nivåer och representation. Medarbetarsamtal, utvecklings- och uppföljningssamtal samt lönesamtal beskrivs även i tillämpningshänvisningarna.

Anvisningarna anger att skyddsombud ska delta i alla frågor med bäring på arbetsmiljö, exempelvis hur nya arbetsmetoder ska införas, förberedelser inför en omorganisation, eller psykosociala frågor som stress eller utbrändhet. Anvisningarna innehåller mallar och stödmaterial för de olika samverkansformerna.

De intervjuade upplever att samverkan med de fackliga är ett förbättringsområde. Exempelvis lyfts att nivåerna i skyddsarbetet inte fungerar tillfredsställande, då ärenden inte behandlas på rätt nivå. Andra exempel som lyfts är att samverkanskulturen upplevs behöva präglas av en högre grad av samarbete och dialog mellan parterna.

3.1.8 Bedömning

Vi bedömer att kommunstyrelsen tillsett att styrdokument och mål tagits fram för det systematiska arbetsmiljöarbetet, inklusive den organisatoriska och sociala arbetsmiljön.

Av vad som framgår av granskningen är de rutiner som finns för arbetsmiljöarbetet ändamålsenliga och kända i kommunens verksamheter. Utifrån enkätresultatet rörande fördelning av arbetsmiljöuppgifter framgår att flera enhetschefer inte har fördelade uppgifter. Vi anser att kommunstyrelsen bör tillse att arbetsmiljöuppgifter fördelas och att det också följs upp att nuvarande fördelning fungerar. Avslutningsvis bedömer vi att

¹⁰ Kollektivavtal – Samverkan, 2017-01-01

¹¹ Reviderade 2022-06-16 efter förhandling.

de arbetsmiljömål vi tagit del av på enhetsnivå kopplade till förvaltningens verksamhetsplan bör förtydligas och kopplas till tydligare åtgärder och aktiviteter.

3.2 Arbetsmiljöarbetet i praktiken

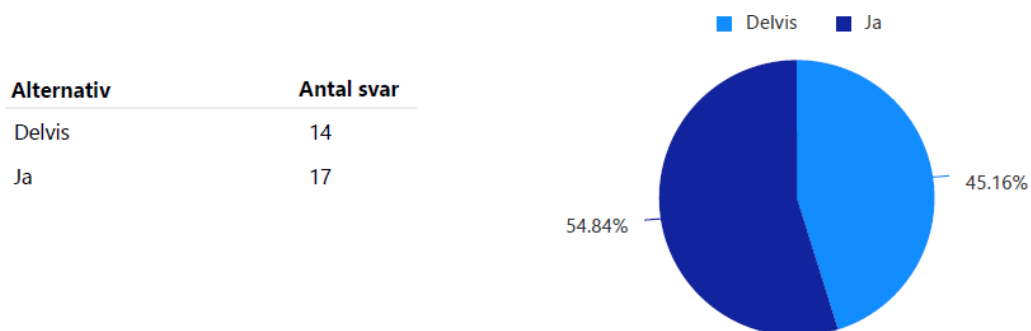
3.2.1 Stödmaterial, befogenheter och resurser

Kommunen har digitala handböcker tillgängliga för chefer och medarbetare på sitt intranät. Handböckerna är tilltänkta stödmaterial för chefer och medarbetare i arbetsmiljöarbetet. Nedan följer en kortare beskrivning av handböckernas innehåll.

Chefshandboken innehåller arbetsrättslig- och arbetsmiljömässig information som stöd till chefer. I handboken kan chefer i kommunen bland annat hitta information om det systematiska arbetsmiljöarbetet, arbetsmiljöansvar samt organisatorisk- och social arbetsmiljö. Handboken beskriver det systematiska arbetsmiljöarbetet och tydliggör bland annat ansvar och beskriver genomförande av riskbedömningar och uppföljning inom arbetsmiljöarbetet.

Personalhandboken innehåller information kring arbetsrätt och arbetsmiljö och är riktad till kommunens medarbetare. I handboken beskrivs och tydliggörs vad fysisk, respektive organisatorisk och social arbetsmiljö är, samt vilka ansvar och skyldigheter som är aktuella för arbetstagare och arbetsgivare. Även det systematiska arbetsmiljöarbetet beskrivs ur ett medarbetarperspektiv.

Av intervjuer framgår att enhetschefer upplever ett gott stöd från kommunens centralt placerade HR-enhet avseende material på intranätet men också i personalärenden. I enkätstudien uppger dock endast 55% av respondenterna att de har tillräckliga kunskaper, befogenheter och resurser för att säkerställa att de fördelade arbetsmiljöuppgifterna hanteras.

Som chef har jag tillräckliga kunskaper, befogenheter och resurser för att säkerställa att de fördelade arbetsmiljöuppgifterna hanteras.

3.2.2 Riskanalyser och handlingsplaner

Samtliga enhetschefer som deltog i enkätstudien upplever att de på sin enhet har tillräckliga kunskaper om arbetsmiljörisker och vad som främjar en god arbetsmiljö. 94% av respondenterna anger att de vidtar åtgärder utifrån identifierade risker på sin enhet och lika andel upplever att arbetsmiljöarbetet sker systematiskt avseende riskanalyser. Exempel som lyfts rörande vidtagna åtgärder är åtgärdande av bristande ventilation och ökat antal fasta vikarietjänster för att minska personalens arbetsbelastning. Vidare har även arbetsscheman gjorts om i de fall medarbetare upplevt att befintliga scheman orsakat stress. De intervjuade uppger i likhet med respondenterna i enkäten att det finns en problematik avseende återkommande rapporterade risker utifrån fysisk arbetsmiljö och arbetsbelastning. Riskerna uppges vara problematiska, då intervjupersonerna visserligen är ansvariga för exempelvis den fysiska arbetsmiljön, men saknar befogenheter att snabbt åtgärda identifierade brister. 90% av respondenterna upplever att arbetsmiljöarbetet sker systematiskt avseende handlingsplaner.

Vi har tagit del av ett exempel av de granskade enheternas arbetsmiljömål, utifrån en identifierad risk om periodvis hög arbetsbelastning. Målen för enheten är att öka kompetens om åtgärder för att minska arbetsbelastningen, hantera perioder av hög arbetsbelastning samt att hitta effektiva former för hantering av periodisering av arbetsbelastning. Arbetssättet som anges är arbetsplatsträffar, arbetslagsmöten och studiedagar, under vilka åtgärder ska tas fram.

3.2.3 Årshjul för arbetsmiljö

På kommunens intranät, tillgängligt för både chefer och medarbetare, finns en illustration av det kommungemensamma årshjulet. Årshjulet beskriver de kommunövergripande arbetsmiljöaktiviteter som sker under ett år.¹²

Enligt intervjupersoner upplevs årshjulet för arbetsmiljöarbetet tydligt och det uppges att arbetsmiljöarbetet sker i linje med årshjulet.

3.2.4 Utmaningar kopplat till arbetsmiljöarbetet

Av enkäten framgår att 64% av respondenterna ser de största utmaningarna för arbetsmiljöarbetet inom verksamheten, medan 36% av respondenterna anser att utmaningarna finns inom den egna enheten. Av enkätens fritextsvar framgår att arbetsbelastning, kompetensförsörjning, den fysiska arbetsmiljön och interaktioner med vårdnadshavare ses som utmaningar.

---

¹² Se bilaga 5.1.

Utifrån din roll som chef, var ser du de största utmaningarna för arbetsmiljöarbetet?

Av intervjuer med enhetschefer lyfts i huvudsak den fysiska arbetsmiljön och kompetensförsörjningen som två centrala utmaningar för arbetsmiljöarbetet. De intervjuade lyfter exempelvis svårigheter i att ha ansvar för den fysiska arbetsmiljön, men samtidigt sakna möjligheter att snabbt och enkelt kunna åtgärda brister. Exempel som lyfts är dålig ventilation och brist på utrymme i vissa av kommunens äldre lokaler. Intervjupersoner uppger att de anmäler problemen till fastighetsansvarig inom kommunen för åtgärdande, men att det ofta tar tid innan problem kan åtgärdas. Även kompetensförsörjningen lyfts som ett problem, särskilt gällande ämneslärare inom exempelvis naturkunskap och matematik inom högstadiet. Personalbristen uppges ha en negativ effekt på arbetsbelastningen för resterande lärare. Vidare uppger intervjuade enhetschefer att vikariebristen har en påverkan på arbetsmiljö inom sektorn. De intervjuade uppger att vissa skolor med samma upptagningsområden samarbetar genom att utlysa gemensamma vikarieannonser. Detta upplevs som positivt, men uppges inte täcka den befintliga vikariebristen.

3.3 Återrapportering

3.3.1 Former för uppföljning

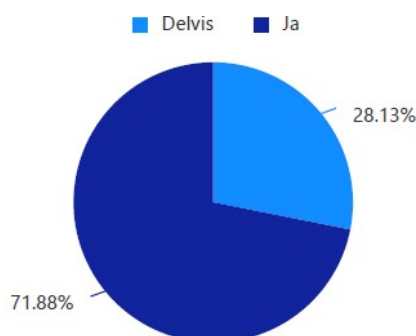
Av kommunens tillämpningsanvisning för hälso- och arbetsmiljö beskrivs uppföljningen av det systematiska arbetsmiljöarbetet. Här framgår exempelvis att arbetsmiljöarbetet årligen ska redovisas för förvaltningsledning och central samverkansgrupp. Detta görs efter genomförd uppföljning och analys av arbetsmiljöarbetet i december månad. Uppföljningen inklusive relevanta nyckeltal och föreslagna åtgärder på kommunövergripande nivå presenteras för kommunstyrelsen i mars månad nästkommande år.

Av vår enkätstudie framgår att 72% av enhetscheferna upplever att uppföljningen av arbetsmiljöarbetet sker med systematik, medan 28% anser att uppföljningen delvis sker systematiskt.

Alternativ	Antal svar
Delvis	9
Ja	23

Jag upplever att arbetsmiljöarbetet sker systematiskt avseende uppföljning

3.3.2 Systemstöd för rapportering av olyckor och tillbud samt uppföljning (KIA)

Kommunen har ett systemstöd för rapportering av riskobservationer, olyckor, tillbud och uppföljning av dessa samt arbetsmiljöronder (hädanefter KIA).

91% av enhetscheferna i vår enkätstudie upplever att systemstödet är tillräckligt. Lika andel svarar att de rapporterar olyckor och tillbud i KIA. Av enkätens fritextsvar framgår dock att vissa enhetschefer upplever KIA klumpigt och svårnavigerat. Av de intervjuade framgår att KIA i huvudsak upplevs positivt. Vad gäller användningen av KIA i syfte att redovisa arbetsmiljömässiga mål och uppföljning uppges att KIA kan vara något bristande i sin funktionalitet. Synpunkterna rör i huvudsak smärre funktioner i systemet, som att man exempelvis behöver besvara samtliga frågor i ett formulär, även där vissa frågor inte är relevanta för den egna enheten. Ifyllnaden av mål i KIA uppges även vara problematisk, vilket leder till att vissa enhetschefer själva bifogar filer med angivna mål i stället för att ange dem i systemet.

3.3.3 Central delårsrapport, Tertial 2 2022

Vi har inom ramen för granskningen tagit del av kommunens centrala delårsrapport tertial 2.¹³ Av avsnittet arbetsmiljö framgår uppfyllnad av resultatmålet "Attraktivt att vara anställd i Kungälv kommun". Målet bedöms som delvis uppfyllt/svärbedömt. Av delårsrapporten framgår bland annat att frisknärvaron under mätperioden har motsvarat 50% och således understigit målvärdet om 54,5%. Vidare så har kommunen med stöd av resurser från Sunt arbetsliv bedrivit ett fortsatt arbete med friskfaktorer. Workshops har genomförts med en pilotgrupp omfattandes av 24 chefer och skyddsombud på operativ nivå. På central nivå har HR och centrala skyddsombud upprättat en handlings- och aktivitetsplan med förslag på hur friskfaktorsarbetet kan systematiseras i kommunens verksamheter. Det framgår även att en arbetsmiljöutbildning för chefer och skyddsombud har genomförts under året. Den genomförda utbildningen kommer framöver hållas årligen för nyanställda chefer och skyddsombud. Det har även tagits fram arbetsmiljörelaterat stödmaterial för arbetsplatsträffar, exempelvis filmer, dialoger och övningar.

Av delårsrapporten framgår även att kommunen under 2022 lanserat en visseblåsarfunktion och reviderat tillämpningsanvisningar till befintligt samverkansavtal.

Av delårsrapporteringen beskrivs kompetensförsörjningen, rekryteringen, antal medarbetare per chef och andel timanställda. Den sammanfattande bedömningen som görs av resultaten är att förvaltningen med anledning av smittspridning i början av 2022 haft höga sjuktal och låg frisknärvaro. Indikatorerna tyder på en svag måluppfyllelse, men bedömningen är att pågående arbete kommer att förbättra resultaten över tid.

3.3.4 Årlig uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet

Vi har tagit del av kommunens sammanställning av den årliga uppföljningen av det systematiska arbetsmiljöarbetet år 2021. Den årliga uppföljningen av det systematiska arbetsmiljöarbetet består av en enkät som skickas ut till kommunens medarbetare. Baserat på enkätens resultat vidtas åtgärder inom områden där det bedöms vara nödvändigt. Sammanställningen presenteras också i ledningsgrupp och analyseras med kommunens lokala, verksamhets- och sektorsamverkansgrupper. Därefter presenteras sammanställningen för kommunstyrelsen.

Av sammanställningen på sektornivå framgår att Bildning och lärande under 2021 genomfört 4 arbetsmiljöronder färre än föregående år. På sektornivå bedömdes områden om kännedom rörande arbetsmiljöverkets föreskrifter, dialog kopplade till hot och våld samt kännedom om kommunens arbetsmiljöpolicy kräva förbättringsåtgärder. Underlag från sektorchef från KIA systemet visar hur ett antal enheter vidtog åtgärder. Exempelvis att kommunens hälso- och arbetsmiljöpolicy anslogs på anslagstavlan på en enhet. Enheter har också lyft åtgärdsarbetet vid arbetsplatsträffar. Utifrån dialog rörande hot och våld framgår i materialet att inga åtgärder lagts in i kommunens

---

¹³ 2022-10-26 KS.

uppföljningsverktyg (KIA). Vissa enheter uppger vidare att de haft svårt att vidta åtgärder och följa upp med anledning av pandemin.

Av protokoll framgår att kommunstyrelsen erhåller återrapportering om arbetsmiljöarbetet. Exempelvis framgår avrapportering av det systematiska arbetsmiljöarbetet till kommunstyrelsen, som noterar informationen (2021-04-28 § 120).

Vi har tagit del av underlag för den årliga uppföljningen av det systematiska arbetsmiljöarbetet för år 2022 på kommunövergripande nivå. Vid tidpunkten för granskningen hade uppföljningen ännu inte presenterats för kommunstyrelsen. Av underlaget framgår att 73,5% av respondenterna svarade ja på fråga om deras enhet haft dialog kring risker kopplade till hot och våld, samt tagit fram en anpassad krisplan. 81,4% av respondenterna svarar att de genomfört nödvändiga åtgärder för att nå sina arbetsmiljömål.

3.3.5 Medarbetareundersökning – systemstöd för temperaturmätningar

Kommunen har valt att använda sig av regelbundna temperaturmätningar som ett alternativ till andra medarbetareundersökningar. Mätverktyget heter Winningtemp och förvaltningsledningen har enligt uppgift beslutat att temperaturmätningar ska genomföras i hela kommunen i minst ett år framåt. Syftet med temperaturmätningarna är att ge medarbetare en plattform att anonymt uttrycka vad som fungerar bra och vad som behöver utvecklas rörande arbetsmiljön. Ett delsyfte med temperaturmätningarna är att medarbetare ska bli mer involverade i den egna arbetsmiljön.

Temperaturmätningen görs genom att 8 korta frågor skickas ut till samtliga medarbetare varannan vecka, där det finns möjlighet att lämna anonyma fritextkommentarer som chefer kan besvara. Samma frågor kommer ställas vid olika tillfällen för att kunna jämföra medarbetare mående över tid. Skyddsombuden har möjlighet att se sitt skyddsområde i systemet.

Av intervju framgår att de intervjuade ställer sig positiva till Winningtemp. Det upplevs dock en viss risk med att undersökningen sker i aktuell frekvens, varannan vecka. Vissa intervjupersoner ser en risk med att detta kan skapa en trötthet hos medarbetarna och försämra kvaliteten på svar eller svarsfrekvens.

3.3.6 Bedömning

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om systematiskt arbetsmiljöarbete (AFS 2001:1) framgår att arbetsgivaren regelbundet ska undersöka och bedöma vilka risker som kan förekomma i verksamheten. Det framgår även regler om att arbetsgivaren ska vidta åtgärder för att komma till rätta med riskerna. Vi bedömer att kommunstyrelsen har tillsett en struktur för arbetsmiljöarbetet så att riskanalyser, handlingsplaner och uppföljning genomförs med en systematik i verksamheterna.

Vi noterar att det i flera fall, utifrån det material vi fått ta del av, inte går att avgöra vilka åtgärder som vidtagits då enheterna inte lagt in informationen i uppföljningssystemet.

Det uppföljningsmaterial vi tagit del av tyder på att det kan finnas ett behov av att ytterligare systematisera hur åtgärder ska dokumenteras i kommunens systemstöd för uppföljning. Detta då flera enheter inte lämnat tydliga exempel på vidtagna åtgärder i kommunens uppföljningsverktyg.

I föreskrifterna för organisatorisk och social arbetsmiljö (AFS 2015:4) anges att arbetsgivaren ska se till att de arbetsuppgifter och befogenheter som tilldelas arbetstagarna inte ger upphov till ohälsosam arbetsbelastning, vilket innebär att resurserna ska anpassas till kraven i arbetet. I granskningen framgår att endast 55% av respondenterna uppger att de har tillräckliga kunskaper, befogenheter och resurser för att säkerställa att de fördelade arbetsmiljöuppgifterna hanteras. Vi bedömer att kommunstyrelsen i högre utsträckning bör säkerställa att tilldelade arbetsuppgifter stämmer överens med enhetschefernas befogenheter och resurser

Vi anser vidare att det utifrån granskningens resultat finns ett behov av att utveckla arbetet gällande åtgärder kopplat till den fysiska arbetsmiljön. Detta då det framgått av granskningen att lokalfrågan upplevs särskilt utmanande av enhetscheferna och att samverkan med fastighetsavdelningen rörande åtgärder av upptäckta brister i den fysiska arbetsmiljön upplevs utmanande.

4 Samlad bedömning

4.1 Bedömning utifrån revisionsfrågorna

Revisionsfråga	Bedömning
Har kommunstyrelsen fastställt mål för arbetsmiljöarbetet, inklusive mål för den organisatoriska och sociala arbetsmiljön?	Vi bedömer att kommunstyrelsen har fastställt mål för arbetsmiljöarbetet, inklusive mål för den sociala och organisatoriska arbetsmiljön. Detta har gjorts genom förvaltningens verksamhetsplan för år 2022.
Har kommunstyrelsen säkerställt ändamålsenliga rutiner för arbetsmiljöarbetet?	Vi bedömer att kommunstyrelsen säkerställt ändamålsenliga rutiner för arbetsmiljöarbetet. Det finns en struktur för arbetsmiljöarbetet med ett årshjul och anvisningar till chefer och medarbetare på kommunens intranät.
Har kommunstyrelsen säkerställt en tydlig roll- och uppgiftsfördelning arbetsmiljöarbetet?	Det finns en övergripande roll- och uppgiftsfördelning för arbetsmiljöarbetet. Vi noterar dock att ett antal respondenter inom ramen för vår enkätstudie svarat att de inte har fördelade arbetsmiljöuppgifter. Vi bedömer att kommunstyrelsen bör tillse att arbetsmiljöuppgifter fördelas och att det också följs upp att nuvarande fördelning fungerar.
Har kommunstyrelsen säkerställt att riskanalyser och handlingsplaner genomförs systematiskt i verksamheten?	Av granskningen framgår att riskanalyser och handlingsplaner genomförs, men att enhetscheferna saknar befogenheter att åtgärda flera av de risker som identifierats, exempelvis gällande den fysiska arbetsmiljön.
Har kommunstyrelsen säkerställt en ändamålsenlig uppföljning av arbetsmiljön och arbetsmiljöarbetet?	Det finns en struktur och systematik i uppföljningen av arbetsmiljöarbetet, vilket delas av svaren i granskningens intervjuer och enkäter.

Har kommunstyrelsen säkerställt att uppföljande åtgärder vidtagits om uppföljningen visat att behov finns?	För att tydligare kunna följa vidtagna åtgärder inom arbetsmiljöarbetet bedömer vi att kommunstyrelsen bör tillse att åtgärder rapporteras i kommunens systemstöd för uppföljning.
--	--

4.2 Slutsats och rekommendationer

Utifrån genomförd granskning bedömer vi att kommunstyrelsen delvis har tillsett en tillräcklig intern styrning och kontroll med fokus på det systematiska arbetsmiljöarbetet. För att tydligare kunna följa vidtagna åtgärder inom arbetsmiljöarbetet bedömer vi att kommunstyrelsen bör tillse att åtgärder rapporteras i kommunens systemstöd för uppföljning. Vidare bedömer vi att det är väsentligt att samtliga enhetschefer har arbetsmiljöuppgifter fördelade samt tillräckliga befogenheter och resurser för att hantera dessa uppgifter.

Utifrån genomförd granskning rekommenderar vi kommunstyrelsen att:

- Säkerställa att enhetschefer har fördelade arbetsmiljöuppgifter enligt kommunens blankett för fördelning av arbetsmiljöuppgifter.
- Säkerställa att enhetschefer har tillräckliga befogenheter för att fullgöra sina fördelade arbetsmiljöuppgifter.
- Tillse att åtgärder rapporteras i systemstödet för uppföljning.

2023-02-07

KPMG AB

DocuSigned by:
Erik Söderberg
2AE86DF94405495...

Erik Söderberg

Certifierad kommunal revisor

DocuSigned by:
William Andreasson
FBB1DC9E948F4AD...

William Andreasson

Verksamhetsrevisor

5 Bilaga – Årshjul för arbetsmiljö

Månad	Aktivitet enhet	Ledningsgrupp	Samverkan LSG/VSG	Samverkan SSG/CSG	Kommunstyrelse
Januari		Analysstatistik - händelser KIA och Sjukfrånvaro aug-nov	Analys årlig uppföljning av SAM		Analys arbetsmiljöromd Fysisk och Digital
Februari			Analysstatistik - händelser KIA och Sjukfrånvaro aug-nov	Analys årlig uppföljning av SAM	
Mars	Arbetsmiljöromd OSA samt arbetsmiljösmål och friskfaktorer Utvecklingssamtal mars –april			Analysstatistik - händelser KIA och Sjukfrånvaro aug-nov	Analys årlig uppföljning av SAM
April	Utvecklingssamtal mars –april	Analys Arbetsmiljöromd OSA samt arbetsmiljösmål och friskfaktorer			
Maj		Analysstatistik - händelser i KIA och sjukfrånvaro dec-mars	Analys Arbetsmiljöromd OSA		
Juni			Analysstatistik -händelser i KIA och sjukfrånvaro dec-mars	Analys Arbetsmiljöromd OSA	
Juli				Analysstatistik -händelser i KIA och sjukfrånvaro dec-mars	
Augusti					Analys Arbetsmiljöromd OSA
September	Arbetsmiljöromd Fysisk och digital Uppföljningssamtal sep-okt				
Oktober	Uppföljningssamtal sep-okt	Analys arbetsmiljöromd Fysisk och digital Analysstatistik - händelser i KIA och sjukfrånvaro april-juli			
November	Årlig uppföljning av SAM		Analys arbetsmiljöromd Fysisk och digital Analysstatistik -händelser i KIA och sjukfrånvaro april-jul		
December		Analys årlig uppföljning av SAM Förvaltningsledningen fastställer kommun-övergripande Hälso- och Arbetsmiljösmål		Analys arbetsmiljöromd Fysisk och digital Analysstatistik -händelser i KIA och sjukfrånvaro april-jul	

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Christina Gunnesby

2023-04-05

Avkastningsstiftelser – årsredovisning 2022 samt utdelning 2023 (Dnr KS2023/0525-1)

Sammanfattning

Kungälv kommun förvaltar ett antal stiftelser i form av avkastningsstiftelser. Ekonomi- och kvalitetsenheten har till uppgift att upprätta årsredovisning medan Kommunstyrelsen utgör dess styrelse. Stiftelsernas styrelse fastställer och undertecknar årsredovisningarna för räkenskapsåret 2022 samt fattar beslut om utdelning 2023.

Förvaltningens bedömning

Efter beslut av Kammarkollegiet under 2022 har även stiftelsen Gunnar och Elsa Ornäs fond för handikappade samt stiftelsen Gustaf E Falcks donationsfond (Marstrand) fått möjlighet till utdelning från och med 2023.

Medel disponibla för utdelning under år 2023 föreslås enligt följande:

Sociala fonder

Stiftelsen Samfond för behövande	90 000
Stiftelsen Gunnar och Elsa Ornäs fond för handikappade	70 000
Stiftelsen Gustaf E Falcks donationsfond (Marstrand)	20 000

Skolans fonder

Stiftelsen Elevrådets miljöstipendium, gymnasiet	6 789
Stiftelsen Bild, form och grafisk design, gymnasiet	5 000
Stiftelsen Skolans samfond för gymnasiet	35 000
Stiftelsen Skolans samfond för grundskolan	40 000

Summa: 266 789

Förslag till beslut

Postadress: Kungälv kommun, 442 81 Kungälv. Besöksadress: Ytterbyvägen 2, 442 30 Kungälv.
Telefon: 0303–23 80 00. E-post: kommun@kungalv.se

www.kungalv.se

1. Resultat – och balansräkning för räkenskapsåret 2022 fastställs för följande stiftelser:

Sociala fonder

Stiftelsen Samfond för behövande

Stiftelsen Gunnar och Elsa Ornäs fond för handikappade

Stiftelsen Gustaf E Falcks donationsfond (Marstrand)

Skolans fonder

Stiftelsen Elevrådets miljöstipendium, gymnasiet

Stiftelsen Bild, form och grafisk design, gymnasiet

Stiftelsen Skolans samfond för gymnasiet

Stiftelsen Skolans samfond för grundskolan

2. Utdelning kan totalt ske ur stiftelserna med 266 789 kronor år 2023.

3. Paragrafen förklaras omedelbart justerad.

Haleh Lindqvist
Kommundirektör

Pia Jakobsson
Ekonomichef

Expedieras till:

Christina
Gunneshby
Ekonomienheten,
Jennie Råå
Trygghet och stöd,
Lena Arnfelt
Trygghet och stöd,
Peter Almgren
Trygghet och stöd,
Lars-Gunnar
Hermansson
Grundskolan,
Dennis Reinhold
Bildning och
lärande, Catharina
Bengtsson
Grundskolan,
Johan Mårtensson
Gymnasiet, Carl
Egeberg
Gymnasiet, Amela
Filipovic
Gymnasiet

För kännedom till:

Avkastningsstiftelser förvaltade av Kungälv kommun

Årsredovisning 2022

Styrelsen för följande av Kungälv kommun förvaltade fonder

Stiftelsen samfond för behövande
Stiftelsen Gunnar och Elsa Ornäs fond för handikappade
Stiftelsen Gustaf E. Falcks donationsfond
Stiftelsen Elevrådets miljöstipendium, gymnasiet
Stiftelsen Bild, form och grafisk design gymnasiet
Stiftelsen skolans samfond för gymnasiet
Stiftelsen skolans samfond för grundskolan

får härmed avge årsredovisning för räkenskapsåret 2022.

Utdelning har under räkenskapsåret skett i enlighet med respektive fonds bestämmelser. Resultat- och balansräkning för respektive stiftelse framgår av bifogade redovisningar.

Kungälv den   /   2023

..... Miguel Odhner (S)	..... Anders Holmenschöld (M)	..... Gun-Marie Daun (KD)
..... Marcus Adiels (M)	..... Jonas Andersson (S)	..... Erik Andreasson (V)
..... Emelie Gillberg (S)	..... Pia Gillerstedt (S)	..... Michael Karlsson (L)
..... Erik Martinsson (MP)	..... Elisabeth Mattsson (L)	..... Laila Persson (UP)
..... Greger Planthin (SD)	..... Patrik Ryberg (SD)	..... Anna Vedin (M)
..... Ove Wiktorsson (C)	..... Charlotta Windeman (M)	

STIFTELSEN SAMFOND FÖR BEHÖVANDE 2022

Org nr 853301-1592

RESULTATRÄKNING	2022	2021
Stiftelsens intäkter		
Räntor och utdelningar	6 005	11 369
Stiftelsens kostnader		
Förvaltningskostnader	-7 288	-7 287
Förvaltningsresultat	-1 283	4 082
Realisationsvinster	0	0
Realisationsförluster		
Nedskrivningar/återföringar	0	0
	0	0
Årets resultat	-1 283	4 082
 BALANSRÄKNING	 2022	 2021
Tillgångar		
Andel i depå i SHB	154 354	245 634
Eget kapital		
<i>Fritt eget kapital, not 1</i>	-1 037 876	-946 597
<i>Bundet eget kapital, not 1</i>	1 192 230	1 192 230
Summa eget kapital	154 354	245 634

Not 1

Fritt eget kapital		Bundet eget kapital	
Ingående balans	-946 597	Ingående balans	1 192 230
Lämnade anslag	-89 996		
Årets resultat	-1 283		
Omf av realisationsresultat	0	Omf av realisationsresultat	0
Belopp vid årets utgång	-1 037 876	Belopp vid årets utgång	1 192 230

STIFTELSEN GUNNAR OCH ELSA ORNÄS FOND FÖR HANDIKAPPADE 2022

Org nr 802426-5830

RESULTATRÄKNING	2022	2021
Stiftelsens intäkter		
Räntor och utdelningar	24 004	18 870
Stiftelsens kostnader		
Förvaltningskostnader	-21 132	-26 583
Förvaltningsresultat	2 873	-7 714
Realisationsvinster	0	0
Realisationsförluster		
Nedskrivningar/återföringar	0	0
	0	0
Årets resultat	2 873	-7 714
 BALANSRÄKNING	 2022	 2021
Tillgångar		
Andel i depå i SHB	984 819	981 946
Eget kapital		
<i>Fritt eget kapital, not 1</i>	-22 821	-25 694
<i>Bundet eget kapital, not 1</i>	1 007 641	1 007 641
Summa eget kapital	984 819	981 946

Not 1

Fritt eget kapital		Bundet eget kapital	
Ingående balans	-25 694	Ingående balans	1 007 641
Lämnade anslag	0		
Årets resultat	2 873		
Omf av realisationsresultat	0	Omf av realisationsresultat	0
Belopp vid årets utgång	-22 821	Belopp vid årets utgång	1 007 641

STIFTELSEN GUSTAV E. FALCKS DONATIONSFOND 2022

Org nr 802426-5863

RESULTATRÄKNING	2022	2021
Stiftelsens intäkter		
Räntor och utdelningar	4 095	3 403
Stiftelsens kostnader		
Förvaltningskostnader	-4 393	-14 343
Förvaltningsresultat	-298	-10 940
Realisationsvinster	0	0
Realisationsförluster		
Nedskrivningar/återföringar	0	0
	<u>0</u>	<u>0</u>
Årets resultat	-298	-10 940
 BALANSRÄKNING	 2022	 2021
Tillgångar		
Andel i depå i SHB	167 227	167 525
Eget kapital		
<i>Fritt eget kapital, not 1</i>	-21 504	-21 207
<i>Bundet eget kapital, not 1</i>	188 731	188 731
Summa eget kapital	167 227	167 525

Not 1

Fritt eget kapital		Bundet eget kapital	
Ingående balans	-21 207	Ingående balans	188 731
Lämnade anslag	0		
Årets resultat	-298		
Omf av realisationsresultat	<u>0</u>	Omf av realisationsresultat	<u>0</u>
Belopp vid årets utgång	-21 504		188 731

STIFTELSEN ELEVRÅDETS MILJÖSTIPENDIE, GYMNASIET 2022

Org nr 802426-5848

RESULTATRÄKNING	2022	2021
Stiftelsens intäkter		
Räntor och utdelningar	188	220
Stiftelsens kostnader		
Förvaltningskostnader	-1 108	-4 023
Förvaltningsresultat	-920	-3 804
Realisationsvinster	0	0
Realisationsförluster		
Nedskrivningar/återföringar	0	0
	0	0
Årets resultat	-920	-3 804
 BALANSRÄKNING	 2022	 2021
Tillgångar		
Andel i depå i SHB	6 789	7 709
Eget kapital		
<i>Fritt eget kapital, not 1</i>	-28 682	-27 762
<i>Bundet eget kapital, not 1</i>	35 473	35 473
Summa eget kapital	6 789	7 709

Not 1

Fritt eget kapital		Bundet eget kapital	
Ingående balans	-27 762	Ingående balans	35 473
Lämnade anslag	0		
Årets resultat	-920		
Omf av realisationsresultat	0	Omf av realisationsresultat till	0
Belopp vid årets utgång	-28 682	Belopp vid årets utgång	35 473

STIFTELSEN FÖR BILD, FORM OCH GRAFISK DESIGN 2022

Org nr 802426-5897

RESULTATRÄKNING	2022	2021
Stiftelsens intäkter		
Räntor och utdelningar	553	444
Stiftelsens kostnader		
Förvaltningskostnader	-1 215	-1 134
Förvaltningsresultat	-662	-690
Realisationsvinster	0	0
Realisationsförluster		
Nedskrivningar/återföringar	0	0
	0	0
Årets resultat	-662	-690
 BALANSRÄKNING	 2022	 2021
Tillgångar		
Andel i depå i SHB	21 960	22 622
Eget kapital		
<i>Fritt eget kapital, not 1</i>	-70 760	-70 098
<i>Bundet eget kapital, not 1</i>	92 720	92 720
Summa eget kapital	21 960	22 622

Not 1

Fritt eget kapital		Bundet eget kapital	
Ingående balans	-70 098	Ingående balans	92 720
Lämnade anslag	0		
Årets resultat	-662		
Omf av realisationsresultat	0	Omf av realisationsresultat	0
Belopp vid årets utgång	-70 760	Belopp vid årets utgång	92 720

Utdelning kan ske med 5 000 kr per år oavsett avkastning.

STIFTELSEN SKOLANS SAMFOND FÖR GYMNASIET 2022

Org nr 853301-1584

RESULTATRÄKNING	2022	2021
Stiftelsens intäkter		
Räntor och utdelningar	1 416	1 784
Stiftelsens kostnader		
Förvaltningskostnader	-3 096	-3 112
Förvaltningsresultat	-1 680	-1 328
Realisationsvinster	0	0
Realisationsförluster		
Nedskrivningar/återföringar	0	0
	0	0
Årets resultat	-1 680	-1 328
 BALANSRÄKNING	 2022	 2021
Tillgångar		
Andel i depå i SHB	56 259	57 939
Eget kapital		
<i>Fritt eget kapital, not 1</i>	-404 011	-402 331
<i>Bundet eget kapital, not 1</i>	460 271	460 271
Summa eget kapital	56 259	57 939

Not 1

Fritt eget kapital		Bundet eget kapital	
Ingående balans	-402 331	Ingående balans	460 271
Lämnade anslag	0		
Årets resultat	-1 680		
Omf av realisationsresultat	0	Omf av realisationsresultat	0
Belopp vid årets utgång	-404 011	Belopp vid årets utgång	460 271

STIFTELSEN SKOLANS SAMFOND FÖR GRUNDSKOLAN 2022

Org nr 853301-1600

RESULTATRÄKNING	2022	2021
Stiftelsens intäkter		
Räntor och utdelningar	3 675	3 089
Stiftelsens kostnader		
Förvaltningskostnader	-4 852	-4 404
Förvaltningsresultat	-1 177	-1 315
Realisationsvinster	0	0
Realisationsförluster		
Nedskrivningar/återföringar	0	0
	0	0
Årets resultat	-1 177	-1 315
 BALANSRÄKNING	 2022	 2021
Tillgångar		
Andel i depå i SHB	138 152	150 329
Eget kapital		
<i>Fritt eget kapital, not 1</i>	-424 201	-412 024
<i>Bundet eget kapital, not 1</i>	562 353	562 353
Summa eget kapital	138 152	150 329

Not 1

Fritt eget kapital		Bundet eget kapital	
Ingående balans	-412 024	Ingående balans	562 353
Lämnade anslag	-20 000		
Återlämnade anslag	9 000		
Årets resultat	-1 177		
Omf av realisationsresultat	0	Omf av realisationsresultat	0
Belopp vid årets utgång	-424 201	Belopp vid årets utgång	562 353

Denna behandling '103/23 Uppföljning och information uppdrag skola' har inget tjänsteutlåtande.

Tjänsteskrivelse

1(3)

Handläggarens namn
Stefan Bohlin

4/4/2023

Upprättande av verksamhetsområde för utbyggnad av Håffrekullen (Dnr KS2022/0972)

Sammanfattning

Enligt Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) ska kommunen inrätta verksamhetsområden när behov av vattenleverans och omhändertagande av spill- och dagvatten finns. I enlighet med vattentjänstlagen ska det klart framgå vilka fastigheter som innefattas i kommunens verksamhetsområde för VA samt vilka vattentjänster som avses.

En exploatering och planläggning i Håffrekullen där det även finns en behovsbedömning gjord för den del som inte innefattar exploateringen gör att Kungälvs kommun föreslår att kommunalt verksamhetsområde beslutas för fastigheter i Håffrekullen.

Fastigheter som föreslås ingå i kommunalt verksamhetsområde för Håffrekullen framgår av bilaga 1 (karta) samt bilaga 2 (fastighetsförteckning). Beslut om verksamhetsområde innebär att kommunen med stöd av vattentjänstlagen åtar sig ansvaret för tillhandahållande av vattentjänster till fastigheter angivna i bilaga 2.

Juridisk bedömning

Enligt vattentjänstlagen ska kommunen inrätta verksamhetsområde när behov av vattenleverans och omhändertagande av spill- och dagvatten finns. Upprättande av verksamhetsområde och utbyggnad av kommunalt VA följer vattentjänstlagens syfte. Kommunen är huvudman för vattentjänster inom verksamhetsområdet.

Bakgrund

För fastigheterna i Håffrekullen finns många olika lösningar av kommunalt verksamhetsområde gällande vatten, vatten och spill och fastigheter med avtal om anslutning till den kommunala anläggningen och även enskilda lösningar. Då kommunen i samband med en exploatering och planläggning av delar av Håffrekullen samtidigt som de andra delarna är behovsbedömda som lämpliga att ansluta till det kommunala VA-nätet väljer Kungälvs kommun att inrätta verksamhetsområde för Håffrekullen och se till att behovet av vattentjänster tillgodoses genom en allmän VA-anläggning.

De fastigheter som ingår i verksamhetsområde framgår av karta bilaga 1, samt fastighetsförteckning bilaga 2.

VA

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

ADRESS Stadshuset · 442 81 Kungälv
TELEFON 0303-23 80 00
FAX 0303-190 35
E-POST kommun@kungalv.se
HEMSIDA www.kungalv.se

Verksamhetens bedömning

Enligt vattentjänstlagen ska kommunen inrätta verksamhetsområden när behov av vattentjänster finns. Häffrekullen har behov av vattentjänster och området ingår i VA-utbyggnadsplanen.

Genom att inrätta verksamhetsområde för Häffrekullen, följer kommunen VA-utbyggnadsplanen.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Genom att upprätta verksamhetsområde och förse fastigheter med vattentjänster genom en allmän VA-anläggning skapas goda möjligheter för bebyggelseutvecklingen i kommunen, vilket kopplas till kommunstyrelsens strategiska mål 9 och 10 om en ökad möjlighet för kommunen att bidra till minskade utsläpp i hav och vattendrag.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Beslut om verksamhetsområde går i linje med nationella riktlinjer och globala mål om att alla ska ha tillgång till rent vatten och grundläggande sanitet för god hälsa och hygien. Tillgång på rent dricksvatten och omhändertagande av spill- och dagvatten säkerställs för fastigheter som ansluts till den allmänna VA-anläggningen.

För att kunna fullfölja Agenda 2030 och de globala målen 3 (hälsa och välbefinnande), 6 (rent vatten och sanitet), 9 (motståndskraftig infrastruktur), 11 (motståndskraftigt och hållbart samhälle) och 14 (nyttja hav och de marina resurserna på ett hållbart sätt och uppnå hållbar utveckling) krävs att VA-kollektivet är rustat att möta de önskemål och krav som ställs på den kommunala VA-hanteringen.

Gällande VA-verksamheten så har Svenskt Vatten utvecklat ett verktyg (Hållbarhetsindex) för VA-huvudmän i Sverige att använda sig av för att nå hållbarhet på sikt. Kungälv's VA-verksamhet har sedan 2014 deltagit i denna undersökning där de tre grundpelarna Miljömässig hållbarhet, Hållbara tjänster för brukare och Hållbara resurser ingår.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Kommunens gällande VA-utbyggnadsplan, Dnr KS2019/2053 ligger till grund för utbyggnad av den allmänna VA-anläggningen och anslutning av fastigheter i behov av kommunala vattentjänster.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

En kommunal vatten- och spillvattenanslutning säkerställer att både medborgare och brukare får tillgång till en hälsomässigt säker vatten- och spillvattenanläggning samt distribution genom densamma. VA-verksamheten är idag inte skattefinansierad utan är självfinansierad enligt principen att VA-verksamheten enbart tar ut de kostnader som behövs för att driva verksamheten.

Ekonomisk bedömning

VA-utbyggnaden är taxefinansierad. Anläggningsavgifter för anslutning till och därefter avgifter för brukning av den kommunala VA-anläggningen kommer att tas ut i enlighet med vid var tid gällande VA-taxa.

Förslag till beslut

Verksamhetsområde för vattentjänsterna vatten, spillvatten och dagvatten upprättas, i enlighet med vattentjänstlagen för fastigheter angivna i bilaga 2

Marcus Spovell
Verksamhetschef Teknik

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: Samhälle och utveckling, Marcus Spovell, Rebecka Stomvall Gill

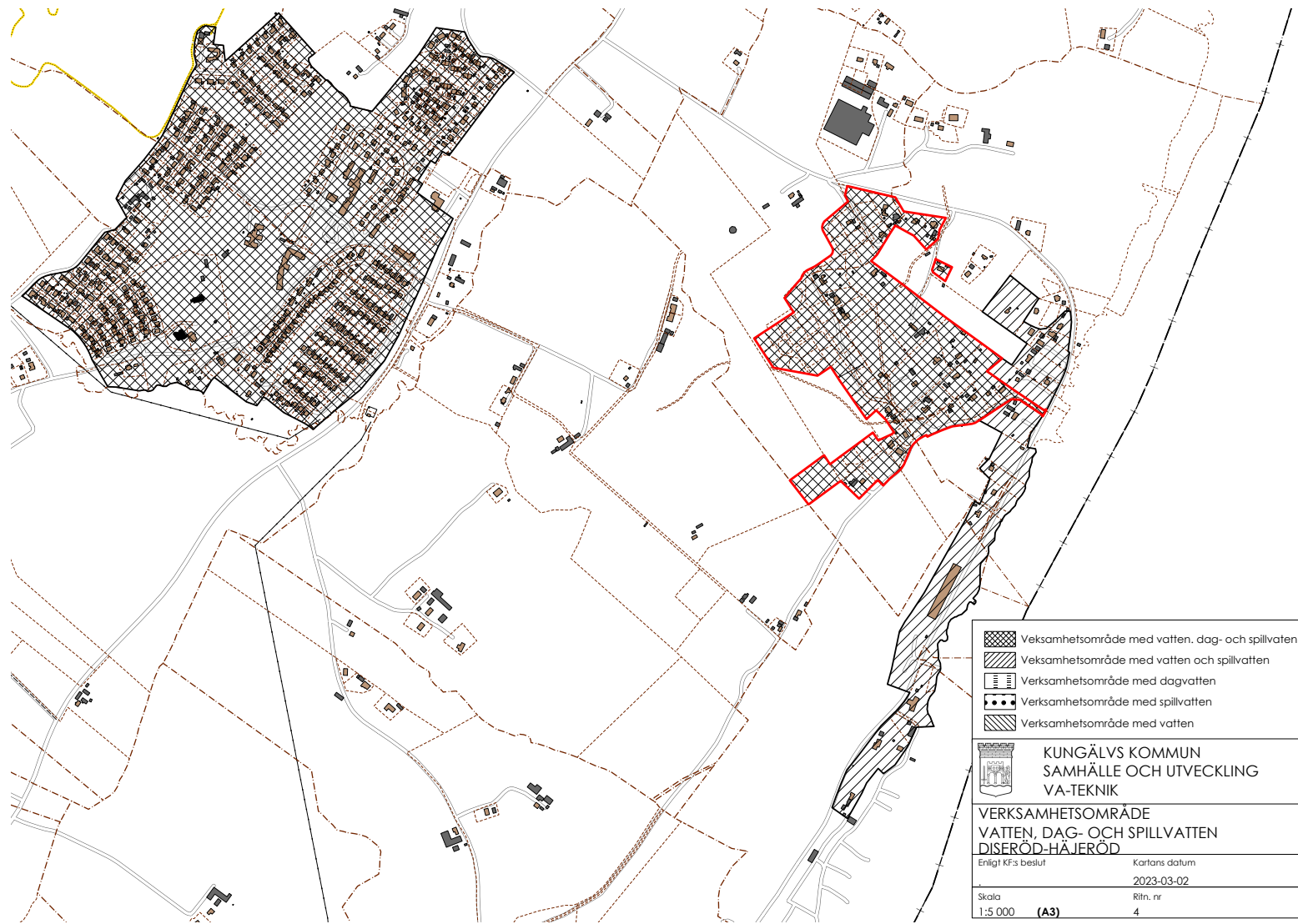
För kännedom till: Samhälle och utveckling, Elisabeth Wegèn, Stefan Bohlin

Bilaga 2

VATTEN, DAG- & SPILLVATTEN				
HÅFFREKULLEN				
Trakt	Fbet NR	Adress	Adress-Plats	Kommundel
HÅFFREKULLEN	1:10	HÅFFREKULLEN	310, 312	ROMELANDA
HÅFFREKULLEN	1:11	HÅFFREKULLEN	140	ROMELANDA
HÅFFREKULLEN	1:13	HÅFFREKULLEN	430	ROMELANDA
HÅFFREKULLEN	1:16	HÅFFREKULLEN	150	ROMELANDA
HÅFFREKULLEN	1:21			
HÅFFREKULLEN	1:22			
HÅFFREKULLEN	1:23			
HÅFFREKULLEN	1:24			
HÅFFREKULLEN	1:25			
HÅFFREKULLEN	1:26			
HÅFFREKULLEN	1:27			
HÅFFREKULLEN	1:28			
HÅFFREKULLEN	1:29			
HÅFFREKULLEN	1:3	Vägyta och grönyta		
HÅFFREKULLEN	1:30			
HÅFFREKULLEN	1:31			
HÅFFREKULLEN	1:32			
HÅFFREKULLEN	1:33			
HÅFFREKULLEN	1:34			
HÅFFREKULLEN	1:35			
HÅFFREKULLEN	1:36			
HÅFFREKULLEN	1:37			
HÅFFREKULLEN	1:38			
HÅFFREKULLEN	1:39			
HÅFFREKULLEN	1:4	Vägyta och grönyta		
HÅFFREKULLEN	1:40			
HÅFFREKULLEN	1:41			
HÅFFREKULLEN	1:42			
HÅFFREKULLEN	1:43			
HÅFFREKULLEN	1:44			
HÅFFREKULLEN	1:45			
HÅFFREKULLEN	1:46			
HÅFFREKULLEN	1:47			
HÅFFREKULLEN	1:48			
HÅFFREKULLEN	1:49			
HÅFFREKULLEN	1:50			
HÅFFREKULLEN	1:51			
HÅFFREKULLEN	1:52			
HÅFFREKULLEN	1:53			

HÄFFREKULLEN	1:54			
HÄFFREKULLEN	1:55			
HÄFFREKULLEN	1:6	Grönyta		
HÄFFREKULLEN	1:7			
HÄFFREKULLEN	3:2	HÄLJERÖD	350	ROMELANDA
HÄFFREKULLEN	3:3	HÄLJERÖD	340	ROMELANDA
HÄFFREKULLEN	3:4	HÄLJERÖD	400	ROMELANDA
HÄFFREKULLEN	3:5	HÄLJERÖD	420	ROMELANDA
HÄFFREKULLEN	3:6	HÄLJERÖD	410	ROMELANDA
HÄFFREKULLEN	3:7	Vägyta och grönyta		
HÄFFREKULLEN	S:2	Yta inne på fastighet		
HÄFFREKULLEN	S:3	Vägyta		
HÄFFREKULLEN	S:4	Grönyta		
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:10	HÄLJERÖD	380	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:11	HÄLJERÖD	160	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:12	HÄLJERÖD	370	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:14	HÄLJERÖD	360	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:15	HÄLJERÖD	300	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:17	HÄLJERÖD	390	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:18	HÄLJERÖD	330	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:22	HÄLJERÖD	280	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:25	HÄLJERÖD	290	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:28	HÄLJERÖD	270	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:29	HÄLJERÖD	310	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:38	Vägyta		
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:39	HÄLJERÖD	260	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:4	Vägyta och grönyta		
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:42	HÄLJERÖD	130	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:47	HÄLJERÖD	110	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:48	HÄLJERÖD	120	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:49	HÄLJERÖD	320	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:50	HÄLJERÖD	305	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:51	HÄLJERÖD	385	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	1:56			
ROMELANDA-HÄLJERÖD	2:1	HÄLJERÖD	170	ROMELANDA
ROMELANDA-HÄLJERÖD	S:2	Vägyta & Yta inne på fastighet		
ROMELANDA-HÄLJERÖD	S:3	Yta inne på fastighet		

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Amanda Staf

2023-02-16

Svar på motion från Utvecklingspartiet om att reservera tomter för LSS- och SOL-bostäder (Dnr KS2022/0982-2)

Sammanfattning

Utvecklingspartiet (UP) har inkommit med en motion om att öronmärka/reservera tre tomter i Kungälv, Ytterby och Kode för LSS- och SOL-bostäder. Utvecklingspartiet föreslår att kommunen ska ha totalt tre tomter i ständig beredskap i Kungälv, Ytterby och Kode för LSS-bostäder och SOL-bostäder.

Ambitionen är att LSS-bostäder och SOL-bostäder så långt det är möjligt planeras i en befintlig miljö, nya bostadsområden eller genom förtätning inom befintlig bebyggelse. Det innebär ibland lösningar där en boendeenhet utgör del av ett större komplex av bostäder.

Målsättningen är att tillgodose behovet av LSS-bostäder och SOL-bostäder, genom detaljplaneläggning och exploateringsavtal i alla nya områden i Kungälv/Ytterby. Bedömningen är att behovet av LSS-bostäder och SOL-bostäder behöver lösas genom en kombination av egen byggnation och upphandling av hyreskontrakt. Eftersom byggnation av nya bostadsområden och flerfamiljshus inte alltid går i takt med kommunala behov måste förvaltningen tillse att alltid ha flera alternativ i beredskap, för att kunna bygga eller hyra in bostäder med LSS-bostäder och SOL-bostäder när behov uppstår.

I stället för att ha målsättning om tre tomter i beredskap gör förvaltningen bedömningen att behov av bostäder med LSS-bostäder och SOL-bostäder ska arbetas in i alla detaljplaner och exploatering av kommunal mark där det är möjligt och lämpligt.

Förslag till beslut

Motionen anses besvarad

Juridisk bedömning

Enligt Plan- bygglagen (2010:900) har kommunen planmonopol. Detta ger kommunen möjlighet att styra om och när ett område ska detaljplaneläggas. Kommunen är en stor markägare i kommunen. Det innebär att kommunen själva styr över vad som byggs på egen mark. Enligt Plan- och bygglagen har också Kommunen möjlighet att styra genomförandet på privatägd mark genom avtal.

Kommunen ska, enligt lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383), med riktlinjer planera för bostadsförsörjningen i kommunen. Det syftar till att skapa förutsättningar för alla i kommunen att leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. Planering sker genom bostadsförsörjningsprogrammet.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Utvecklingspartiet (UP) har inkommit med en motion om att öronmärka/reservera tre tomter i Kungälv, Ytterby och Kode för LSS- och SOL-bostäder. LSS-bostäder och SOL-bostäder omnämns gemensamt bostäder med särskild service fortsättningsvis i denna skrivelse.

Det finns tre former av boende med särskild service för personer med intellektuella eller psykiska funktionsnedsättningar.

- Gruppboende
- Serviceboende
- Särskild anpassad bostad

Utdrag ur motionen:

Kungälv kommun har under många år inte kunnat erbjuda de av våra medborgare som behöver mest stöd och hjälp LSS-bostäder och SOL-bostäder inom en rimlig och anständig tid. (6 månader). Detta medför att medborgare som har autism och/eller intellektuell funktionsnedsättning, eller annan funktionsnedsättning som berättigar till LSS-bostad eller SOL-bostad får vänta i flera år på att få en bostad som de har laglig rätt till. Det medför ofta ett stort lidande för medborgaren och ett omänskligt krav på anhöriga att lösa situationen under väntetiden. De långa väntetiderna leder också till att kommunen får betala höga viten.

Utvecklingspartiet föreslår:

- Att kommunen ska ha totalt tre tomter i ständigt beredskap i Kungälv, Ytterby och Kode för LSS-bostäder och SOL-bostäder.

Bedömning

Det kommunala planmonopolet är ett viktigt instrument för påverkan av kommunens bostadsbyggande. Genom planmonopolet har kommunen möjlighet att styra markanvändningen i kommunen.

När kommunen är markägare finns möjligheter att styra bostadsbyggandet utöver kommunens planmonopol. Rådighet över mark som är strategiskt lämplig för bostadsbyggnation ger kommunen möjlighet att initiera bostadsprojekt samt genom markanvisningsavtal påverka upplåtelseform och tidpunkt för genomförande.

Vid detaljplaneläggning av nya bostadsområden arbetas behov av olika boendeformer in. I vissa fall behåller kommunen tomter för byggnation i egen regi och i vissa fall skrivs marköverlåtelseavtal med andra byggherrar som bygger flerfamiljshus där även kommunala behov ska omhändertas.

I dagsläget planeras bostäder med särskild service främst i området Kungälv/Ytterby för att säkerställa närhet till daglig verksamhet, fritidsaktiviteter och service. En placering i Kungälv/Ytterby underlättar också vid bemanning av boendena.

Ambitionen är att bostäder med särskild service så långt det är möjligt planeras i en befintlig miljö, nya bostadsområden eller genom förtätning inom befintlig bebyggelse. Det innebär ibland lösningar där en boendeenhet utgör del av ett större komplex av bostäder. Behovet kan också lösas genom egen byggnation exempelvis genom att kommunen bygger en gruppboende. Serviceboende hyrs i många fall in i flerfamiljshus i större bostadsområden.

Målsättningen är att tillgodose behovet av nya bostäder med särskild service, genom detaljplaneläggning och exploateringsavtal i alla nya områden i Kungälv/Ytterby. Bedömningen är att behovet av bostäder med särskild service behöver lösas genom en kombination av egen byggnation och upphandling av hyreskontrakt. Eftersom byggnation av nya bostadsområden och flerfamiljshus inte alltid går i takt med kommunala behov måste förvaltningen tillse att alltid ha flera alternativ i beredskap, för att kunna bygga eller hyra in bostäder med särskild service när behov uppstår.

I stället för att ha målsättning om tre tomter i beredskap gör förvaltningen bedömningen att behov av bostäder med särskild service ska arbetas in i alla detaljplaner och exploatering av kommunal mark där det är möjligt och lämpligt utifrån målgrupp.

Exempel på kommande byggnationer

- I bostadsområdet Nordtag har en offentlig upphandling i kombination med markanvisning av ett kvarter gjorts för att kommunen ska få en gruppboende. Byggnation startar under 2023.
- I Ullstorp/Dammbergen har kommunen mark som kommer att ingå i detaljplanen för Dammbergens bostadsområde och planläggas för en bostad med särskild service (gruppboende/serviceboende). Skulle bostadsområdet inte bli av kan man fortfarande göra en detaljplan för bostäder med särskild service på den tomten.
- I Skålebräcke i östra Kungälv har kommunen mark som lokaliseringsstudierats för en serviceboende. Detaljplanläggning krävs för att byggnation ska kunna ske.
- I kvarter 7 i Kongahälla har kommunen ett markanvisningsavtal där byggherren ska erbjuda kommunen en gruppboende när ett flerbostadshus byggs. För kvarter 7 pågår ändringar av befintlig detaljplan.
- I kommande byggnationer i Nytorgstaden, Liljedal, Åseberget, Ångegärde, Kexstaden och kommande etapper i Ytterby kan kommunala behov arbetas in.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet har koppling till kommunstyrelsens resultatmål Ökad behovstäckning inom äldreomsorgen och LSS inom lagstadgad tid samt Planeringsberedskap ska finnas för bostäder, verksamhetsmark och handel.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet har koppling till mål 10, minskad ojämlikhet samt mål 11, hållbara städer och samhällen.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Förvaltningens bedömning har gjorts utifrån följande styrdokument.

- Bostadsförsörjningsprogrammet
- Riktlinjer för markanvisning, exploateringsavtal och medfinansieringsersättning
- Framtidens LSS-boende, policy

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Ur ett brukarperspektiv är det viktigt att tillgång till bostäder med särskild service finns tillgängliga när behov uppstår. Bedömningen är att behov av bostäder med särskild service ska arbetas in i alla detaljplaner och exploatering av kommunal mark där det är möjligt och lämpligt utifrån målgrupp.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Intentionerna i motionen eller förvaltningens bedömning bedöms inte ha någon direkt påverkan på medarbetares arbetsmiljö eller arbetsbelastning.

Ekonomisk bedömning

Det är ingen ytterligare kostnad förknippad med att planlägga för bostäder med särskild service i samband med exploateringsprojekt på kommunal mark eftersom det ingår i samma planbestämmelser som övriga bostäder.

Det är viktigt att arbeta in kommunala behov i samtliga detaljplaner för bostäder på kommunal mark. I samband med exploatering av bostäder på privat mark är det viktigt att kommunen tar möjligheten att i dialog med exploatören arbeta in kommunala behov och teckna exploateringsavtal. Att ha planlagd mark i beredskap för boende med särskild service innebär inga kostnader. Det är först vid byggnation eller inhyrning kostnaden uppstår.

Förslag till beslut

1. Motionen anses besvarad

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och utveckling

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef Planering och myndighet

Expedieras till:

För kännedom till:

Motion om att öronmärka/reservera 3 tomter i Kungälv, Ytterby och Kode för LSS- och SOL-bostäder:

Kungälvs kommun har under många år inte kunnat erbjuda de av våra medborgare som behöver mest stöd och hjälp LSS-bostäder och SOL-bostäder inom en rimlig och anständig tid. (6 månader).

Detta medför att medborgare som har autism och/eller intellektuell funktionsnedsättning, eller annan funktionsnedsättning som berättigar till LSS-bostad eller SOL-bostad får vänta i flera år på att få en bostad som de har laglig rätt till. Det medför ofta ett stort lidande för medborgaren och ett omänskligt krav på anhöriga att lösa situationen under väntetiden.

De långa väntetiderna leder också till att kommunen får betala höga viten.

Utvecklingspartiet föreslår:

- Att kommunen ska ha totalt 3 tomter i ständig beredskap i Kungälv, Ytterby och Kode för LSS-bostäder och SOL-bostäder.

Utvecklingspartiet/Laila Persson

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Sid 1 (5)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Jenny Björkman

2022-11-30

Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 3, 2022 (Dnr SMN2022/0034-5)

Sammanfattning

Enligt socialtjänstlagen, SoL, och lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, ska Sociala myndighetsnämnden varje kvartal redovisa till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) de gynnande beslut om insats eller bistånd som inte har kunnat verkställas inom tre månader från dagen för beslutet. Rapporteringen omfattar även avbrott i verkställighet om avbrottet är längre än tre månader.

För kvartal 3, 2022, inrapporterades 48 individuallapporter till IVO varav 2 rapporter avser avbrott i verkställighet, 3 beslut som verkställda under perioden, 1 beslut som avslutat utan verkställan och 42 beslut som ej verkställda. I de 42 ej verkställda besluten fanns 2 beslut där de enskilda blivit erbjudna plats men ännu inte svarat, 21 beslut där de enskilda tackat nej till erbjuden plats, 12 beslut där det saknas plats och 7 beslut där det finns annat skäl till dröjsmål med verkställighet. I 33 av besluten ligger det huvudsakliga skälet till dröjsmålet med verkställighet hos den enskilde.

26 av besluten avser kvinnor och 22 av besluten män. 12 beslut är äldre än ett år.

En statistikrapport har sammanställts till Kommunrevisionen över de individuallapporter som anmälts till IVO. Samma rapport redovisas till Kommunfullmäktige.

Juridisk bedömning

Enligt 28 f § LSS och 16 kap 6 f § SoL ska nämnden kvartalsvis redovisa till tillsynsmyndigheten Inspektionen för vård och omsorg (IVO) de gynnande beslut om insatser enligt 9 § LSS och bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har kunnat verkställas inom tre månader. Samtidigt rapporteras även de beslut från förra redovisningstillfället som har blivit verkställda eller har avslutats av annan anledning. Även avbrott i insats enligt LSS eller bistånd enligt SoL ska rapporteras i de fall insatsen eller biståndet inte har återupptagits inom tre månader.

Enligt 16 kap. 6 h § SoL och 28 § h LSS ska nämnden till fullmäktige lämna en statistikrapport över hur många av nämndens gynnande beslut enligt 4 kap. 1 § och 9 § LSS som inte har verkställts inom tre månader från dagen för respektive beslut och de beslut som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. Nämnden ska vidare ange vilka typer av bistånd och insatser dessa beslut gäller samt hur lång tid som har förflutit från dagen för respektive beslut. Statistikrapporteringen ska ske en gång per kvartal.

Förvaltningens bedömning är att nämnden har fullgjort sin rapporteringskyldighet till IVO enligt SoL och LSS avseende ej verkställda beslut och avbrott i verkställighet. En statistikrapport har tagits fram och överlämnas av nämnden till Kommunrevisionen och Kommunfullmäktige.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

I förarbetet till införandet av rapporteringsskyldigheten i LSS, (prop. 2007/08:43) och i SoL (prop. 2005/06:115) anges att rapporteringsskyldigheten syftar till att stärka rättssäkerheten för personer som beviljats bistånd eller insatser enligt nämnda lagar och att förbättra förutsättningarna för en intern och extern uppföljning av beslutade insatser. Anledningen till att även revisorerna skulle ta del av rapporteringen var att de kommunala revisorerna skulle ges vidgade möjligheter att granska ärenden som avser myndighetsutövning mot enskild avseende hur socialnämnderna verkställer egna gynnande beslut.

Rapportering

Sociala myndighetsnämnden ska rapportera alla gynnande beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL och insats enligt 9 § LSS som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet till Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Kommunrevisionen och Kommunfullmäktige. För varje beslut ska nämnden ange tidpunkt för beslutet, typ av bistånd eller insats som beviljats samt skäl för dröjsmålet. Även avbrott i verkställighet av insats enligt LSS eller bistånd enligt SoL ska rapporteras i de fall där insatsen eller biståndet inte har återupptagits inom tre månader. Rapporteringen till IVO gäller för ett kvartal bakåt i tiden. Rapporteringsskyldigheten gäller till dess att beslutet har verkställts eller avslutats av annan anledning. En annan anledning kan vara att en person återtar sin ansökan eller att behovet inte längre kvarstår. Ett beslut räknas som verkställt fram till dess att brukaren får tillgång till insatsen. Om en person tackar nej till ett erbjudande kvarstår i regel rapporteringsskyldigheten då beslutet inte är att betrakta som verkställt.

Rapporteringen sker via e-tjänst på IVO:s webbsida. Vid rapporteringen ska nämnden ange varför verkställighet avbrutits eller vilka skäl det finns för att verkställan dröjer. De tre huvudsakliga skälen till dröjsmål utgår från var skälet finns 1) hos kommunen, 2) utanför kommunen och 3) hos den enskilde. Under respektive huvudsakligt skäl finns sedan flera orsaker. Endast ett huvudsakligt skäl och en orsak kan anges vid varje rapporteringstillfälle.

Yttranden till IVO

Om kommunen inte har verkställt ett beslut inom skälig tid får kommunen möjlighet att yttra sig. IVO granskar vad som har gjorts för att verkställa beslutet, om den enskilde tackat nej till ett godtagbart erbjudande och om det finns andra omständigheter som kan påverka verkställigheten av ärendet. Information som IVO använder för att bedöma om den enskilde har fått vänta oskäligt länge på sin insats är skälen till dröjsmålet, vad dröjsmålet innebär för den enskilde personen, hur kommunen har arbetat med att verkställa beslutet, vilka eventuella insatser som kommunen erbjudit under väntetiden, hur kommunen planerar för att den aktuella insatsen verkställs inom skälig tid och kommunens beräknade kostnader för den beviljade insatsen.

Särskild avgift om beslut inte verkställs inom skälig tid

Den kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller ett bistånd eller beviljad insats kan åläggas att betala en särskild avgift enligt 16 kap. 6 § SoL eller 28 § LSS. Om IVO bedömer att den enskilde har fått vänta oskäligt länge på att kommunen verkställt ett beslut kan IVO ansöka om utdömande av särskild avgift hos Förvaltningsrätten. Avgiften som kommunen kan få betala är som lägst 10 000 kr och som högst 1 miljon kr. Den särskilda avgiften är beroende av hur lång tid ärendet ej har kunnat verkställas och hur allvarligt det bedöms vara. Omständigheter som kan påverka avgiftens storlek är exempelvis om andra insatser satts in för att kompensera den fördröjda insatsen och hur kommunen påverkas ekonomiskt genom att inte verkställa insatsen. Avgiften tillfaller staten.

Rapportering kvartal 3

För kvartal 3, 2022, inrapporterades 48 individrapporter till IVO varav 2 rapporter avser avbrott i verkställighet, 3 beslut som verkställda under perioden, 1 beslut som avslutat utan verkställan och 42 beslut som ej verkställda.

I de 42 ej verkställda besluten fanns 2 beslut där de enskilda blivit erbjudna plats men ännu inte svarat, 21 beslut där de enskilda tackat nej till erbjuden plats, 12 beslut där det saknas plats och 7 beslut där det finns annat skäl till dröjsmål med verkställighet.

I 33 av besluten ligger det huvudsakliga skälet till dröjsmålet med verkställighet hos den enskilde.

26 av besluten avser kvinnor och 22 av besluten män. 12 beslut är äldre än ett år.

Fördelning av ej verkställda beslut/avbrott per område:

Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning (LSS)

Avbrott i verkställighet: 1 beslut avseende kontaktperson där den enskilde i samband med byte av kontaktperson tackat nej i avvaktan på kontaktperson som har en specifik kompetens.

Ej verkställda beslut: 5 beslut, varav:

1 beslut har annat skäl till dröjsmål och avser förhandsbesked för daglig verksamhet där den enskilde ännu inte flyttat till Kungälv.

4 beslut för bostad för vuxna i form av servicebostad där det saknas plats i form av lämpliga lägenheter utifrån behov.

Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning (SoL)

Ej verkställda beslut: 6 beslut varav:

4 beslut avseende socialpsykiatri, bostad och 1 beslut för funktionshinderomsorg, bostad. I samtliga 5 beslut saknas plats i form av lämplig lägenhet utifrån behov.

1 beslut avseende tillsyn i anslutning till daglig verksamhet där skäl till dröjsmål är otydligheter i den egna organisationen.

IFO, individ – och familjeomsorg (SoL)

Avbrott i verkställighet: 1 beslut om socialt kontrakt.

Ej verkställda beslut: 4 beslut, varav:

2 beslut om socialt kontrakt och 1 beslut om tränings- och referensboende. I samtliga 3 beslut saknas plats i form av lämpliga lägenheter utifrån behov.

1 beslut avseende avlösarservice för barn där skäl till dröjsmålet är otydligheter i den egna organisationen.

ÄO, Äldreomsorg (SoL)

Ej verkställda beslut: 27, varav:

2 beslut om dagverksamhet där det i 1 av besluten inte har varit möjligt att komma i kontakt med den enskilde och 1 beslut där den enskilde önskat ett specifikt uppstartsdatum.

25 beslut om särskilt boende där de enskilda i 2 beslut blivit erbjuden plats men ännu inte svarat, 2 beslut där den enskilde har haft särskilda önskemål avseende extern utförare och 21 beslut där de enskilda av olika skäl tackat nej till erbjuden plats. Skälen till att de enskilda tackat nej är att det funnits särskilda önskemål om; utformningen av boendet, ett specifikt boende/parboende eller att den enskilde/anhöriga är tveksamma till biståndet.

I de två besluten där otydligheter i den egna organisationen anges som skäl till dröjsmål med verkställigheten kommer förvaltningen att arbeta med att säkerställa verkställighet och ta fram rutiner för att skapa tydlighet.

Förvaltningen bedömer att statistikrapporten (se bilaga 1) utgör underlag för planering och granskning.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet berör det strategiska målet *trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet*. Ett resultatmål kopplat till det strategiska målet är ökad behovstäckning inom äldreomsorgen.

Tolkningen av resultatmålet handlar om att skapa kostnadseffektiva förutsättningar för olika former av boenden och utveckla den långsiktiga planeringen så att utbudet och behoven kan matchas i enlighet med lagen.

Förvaltningen kommer att använda statistikrapporten som en del av underlaget för planering av olika former av boenden och till den långsiktiga planeringen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet berör *mål 3 hälsa och välbefinnande* där god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och bidra till samhällets utveckling.

Ärendet berör *mål 10 minskad ojämlikhet*. Staten har huvudansvar för att främja jämlikhet i samhället eftersom ojämlikhet har sin grund i strukturella förhållanden. Ett jämlikt samhälle bygger på principen om allas lika rättigheter oberoende av kön, sexuell läggning, etnicitet, religion eller trosuppfattning, funktionsvariation och härkomst, som grund för en rättvis fördelning av resurser och såväl ekonomiskt som politiskt inflytande i samhället.

Ärendet berör *mål 11 hållbara städer och samhällen* och rättighetsperspektivet utifrån rätten till bostad uttryckt i grundlag (Regeringsformen 1 kap. 2§).

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Rapporteringen av ej verkställda beslut är lagstyrd och utförs i enlighet med gällande lagstiftning och de instruktioner som IVO meddelar.

I *Bostadsförsörjningsprogram Kungälv kommun 2020–2022* ingår riktlinjer för bostadsbyggande 2020–2022. Programmet utgör underlag för planering och genomförande av nya bostäder och programmet påverkar därmed bland annat kommunens befolkningsprognos samt lokalbehovs-, investerings-, och produktionsplan. Programmet har en relation till program för Social hållbarhet.

I policy *Äldres boende – hållbar bostadsförsörjning* finns riktlinjer för att öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende, möjliggör byggandet av ändamålsenliga bostäder och att få äldre att flytta till bostäder för ett gott självständigt liv. Policyn avgränsas till bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden och berör inte särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

För att få rätt till bistånd enligt SoL krävs att den som söker inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt. I SoL finns inga begränsningar avseende vad en person kan ansöka om för typ av bistånd. Det som avgör om biståndet ska beviljas är den enskildes behov. Utöver stöd i den dagliga livsföringen kan en person behöva olika typer av stöd utifrån exempelvis missbruk, ekonomi eller våld. Genom biståndet tillförsäkras den enskilde en skälig levnadsnivå och får det stöd som behövs för att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Syftet med LSS och insatserna är att de personer som omfattas av lagen ska uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Personerna ska få det stöd och hjälp de behöver i sitt dagliga liv och även kunna påverka vilket stöd och service som de får.

Förvaltningens bedömning är att utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv så ska beslut om insats eller bistånd verkställas inom skälig tid. I de fall det finns brist på resurser ska den enskildes behov tillgodoses på annat sätt vilket förvaltningen bedömer har skett.

Ekonomisk bedömning

Under kvartal 3 har inga yttranden avseende ej verkställda beslut lämnats till IVO.

Förslag till beslut

Statistikrapport "*Ej verkställda beslut för kvartal 3, 2022*", antecknas till protokollet.

Lena Arnfelt
Sektorchef Trygghet och stöd

Peter Almgren
Verksamhetschef Myndighet

Expedieras till:
Kommunrevisionen

För kännedom till:

Statistikrapport – ej verkställda beslut kvartal 3, 2022

Enligt 16 kap. 6 f § SoL och 28 f § LSS är nämnden skyldig att rapportera till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och till Kommunrevisorerna de gynnande nämndbeslut som inte har verkställts inom tre månader från dag för beslut. Nämnden är också skyldig att till IVO och Kommunrevisorerna rapportera de gynnande nämndbeslut som ej har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. Nämnden ska vidare enligt 16 kap. 6 h § SoL och 28 h § lämna en statistikrapport till fullmäktige över hur många av nämndens gynnande beslut enligt SoL och LSS som inte har verkställts inom tre månader.

Rapportering till IVO ska ske en gång per kvartal. IVO fastställer inrapporteringsperioder för varje år. Statistikrapporten avser kvartal 3 med inrapporteringsperiod: 1 oktober – 31 oktober, 2022.

Bistånd/insats	Verkställda beslut	Avslutade utan verkställan	Avbrott i verkställighet	Ej verkställda beslut	Summa Individ-rapporter	Ärenden äldre än ett år*	Man	Kvinna
LSS Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning								
Kontaktperson, 9 § 4 LSS			1		1			1
Bostad vuxna, 9 § 9 LSS				4	4	1	1	3
Daglig verksamhet, 9 § 10 LSS				1	1	1	1	
SoL Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning (4 kap. 1 § SoL)								
Socialpsykiatri, bostad				4	4	1	2	2

Funktionshinderomsorg Tillsyn i anslutning till daglig verksamhet				1	1			1
Funktionshinderomsorg Bostad				1	1		1	
SoL IFO, individ – och familjeomsorg (4 kap. 1 § SoL)								
Barn och familj Annat bistånd, avlösarservice				1	1			1
Socialpsykiatri, bostad			1		1		1	
Socialt boende				3	3		3	
SoL ÄO, Äldreomsorg (4 kap. 1 § SoL)								
Hemtjänst		1			1	1	1	
Dagverksamhet				2	2		1	1
Särskilt boende	3			25	28	8	11	17
Summering	Verkställda beslut	Avslutade utan verkställan	Avbrott i verkställighet	Ej verkställda beslut	Summa individ- rapporter	Ärenden äldre än ett år*	Man	Kvinna
Totalt	3	1	2	42	48	12	22	26

* Gynnande beslut som ej verkställts efter två år rapporteras ej.

Kommentarer:

LSS funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning

Antal **avbrott** i verkställighet: 1 beslut avseende kontaktperson där den enskilde i samband med byte av kontaktperson tackat nej i avvaktan på kontaktperson som har en specifik kompetens.

Antal kvarvarande **ej verkställda beslut**: 5 beslut, varav:

- 1 beslut har *annat skäl* och avser förhandsbesked för daglig verksamhet där den enskilde ännu inte flyttat till Kungälv.
- 4 beslut för bostad för vuxna i form av servicebostad där det *saknas plats* i form av lämpliga lägenheter utifrån behov.

SoL Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning (4 kap. 1 § SoL)

Antal kvarvarande **ej verkställda beslut**: 6 beslut varav:

- 4 beslut avseende socialpsykiatri, bostad och 1 beslut för funktionshinderomsorg, bostad. I samtliga 5 beslut saknas plats i form av lämplig lägenhet utifrån behov.
- 1 beslut avseende tillsyn i anslutning till daglig verksamhet där skäl till dröjsmål är otydligheter i den egna organisationen.

SoL IFO, individ – och familjeomsorg (4 kap. 1 § SoL)

Antal **avbrott** i verkställighet: 1 beslut om socialt kontrakt.

Antal kvarvarande **ej verkställda beslut**: 4 beslut, varav:

- 2 beslut om socialt kontrakt och 1 beslut om tränings- och referensboende. I samtliga 3 beslut *saknas plats* i form av lämpliga lägenheter utifrån behov.
- 1 beslut avseende avlösarservice för barn där skäl till dröjsmålet är otydligheter i den egna organisationen.

SoL ÄO, Äldreomsorg (4 kap. 1 § SoL)

Antal kvarvarande **ej verkställda beslut**: 27, varav:

- 2 beslut om dagverksamhet där det i 1 av besluten inte har varit möjligt att komma i kontakt med den enskilde och 1 beslut där den enskilde önskat ett specifikt uppstartsdatum.
- 25 beslut om särskilt boende där de enskilda i 2 beslut blivit erbjuden plats men ännu inte svarat, 2 beslut där den enskilde har haft särskilda önskemål avseende extern utförare och 21 beslut där de enskilda av olika skäl tackat nej till erbjuden plats. Skälen till att de enskilda tackat nej är att det funnits särskilda önskemål om; utformningen av boendet, ett specifikt boende, ett parboende eller att den enskilde/anhöriga är tveksamma till biståndet.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 4 (4)

Datum: 2023-04-12

Bilaga 1

Sammantaget rapporterades 48 individuallapporter till IVO varav 2 rapporter var för avbrott i verkställighet, 3 beslut som verkställda under perioden, 1 beslut som avslutat utan verkställan och 42 beslut som ej verkställda. I de 42 ej verkställda besluten fanns 2 beslut där de enskilda blivit erbjudna plats men ännu inte svarat, 21 beslut där de enskilda tackat nej, 12 beslut där det saknas plats och 7 beslut där det finns annat skäl till dröjsmål med verkställighet. I 33 av besluten ligger det huvudsakliga skälet till dröjsmålet med verkställighet hos den enskilde.

26 av besluten avser kvinnor och 22 av besluten män. 12 beslut är äldre än ett år.

Utdrag ur Lokalförsörjningsplan

Planering för utbyggnation av bostad med särskild service enligt LSS

År	Område	LSS Grupp	Antal platser
2024	Kungälv/Ytterby-området (Nordtag)	För målgruppen i behov av gruppboend	Gruppboend 6 platser. Blir ej ren volymökning pga. omflyttning från bostäder med dålig tillgänglighet för personer med stora omvårdnadsbehov. (Omflyttning ger lediga platser på befintliga gruppboenden)
2025	Kungälv-Ytterbyområdet	För målgruppen i behov av serviceboend	Serviceboend om 10 platser.
2025	Kungälv/Ytterbyområdet	För målgruppen i behov av serviceboend	Serviceboend 10 platser. Verkställa ur kön och omflyttning av befintliga. (Behov finns att ersätta ett antal serviceboend som pga. myndighetskrav brandklassning BBR 5b behöver fasas ut.)
2026	Kungälv-Ytterbyområdet	För målgruppen i behov av serviceboend	Serviceboend 10 platser. Verkställa ur kön och omflyttning av befintliga. (Behov finns att ersätta ett antal serviceboend som pga. myndighetskrav brandklassning BBR 5b behöver fasas ut.)
2026	Kungälv	För målgruppen i behov av gruppboend	Gruppboend 6 platser, behov finns att bygga för personer med stora omvårdnadsbehov.
2026	Kungälv	För målgruppen i behov av gruppboend	Gruppboend 6 platser

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Ej verkställda beslut – process och rutin - rapportering kvartal 3

Varför ska vi rapportera?

- Stärka rättssäkerheten för personer
- Historiskt många kommuner som dragit ut på verkställigheten
- Förbättra förutsättningarna för en intern och extern uppföljning av beslutade insatser samt öka möjligheterna att planera verksamheten

Källa: Förarbetet till införandet av rapporteringsskyldigheten i LSS, (prop. 2007/08:43).

KUNGÄLV
KOMMUN

Vad ingår i socialnämndens rapporteringsskyldighet?

- Sociala myndighetsnämnden är skyldig att rapportera till IVO om beviljat bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL och insatser enligt 9 § LSS inte har verkställts tre månader efter beslut.
- Nämnden ska även rapportera om en insats har avbrutits och inte verkställts på nytt inom tre månader.
- Nämnden ska fortsätta att rapportera ett ej verkställt beslut tills beslutet är verkställt eller avslutat av annan anledning, så kallad återrapportering. Nämnden bör omedelbart rapportera när ett beslut har verkställts eller avslutats.

Kvartal 3 – Inrapportering IVO

FH LSS – 5 beslut och 1 avbrott

- **1 avbrott** i verkställighet avseende kontaktperson där den enskilde i samband med byte av kontaktperson tackade nej i avvaktan på kontaktperson med specifik kompetens.
- **1 beslut** - förhandsbesked **daglig verksamhet** med annat skäl till dröjsmål då den enskilde ännu inte har flyttat till kommunen och
- **4 beslut bostad med särskild service** - saknas plats i form av lämpliga lägenheter.

FH SoL – 6 beslut

- **5 beslut** socialpsykiatri och 1 beslut funktionshinderomsorg av **bostad med särskild service**. I samtliga 5 beslut saknas plats i form av lämplig lägenhet utifrån behov. Behovet är lägenheter med specifik geografisk lokalisering och lägenheter som är anpassade till fysiska funktionshinder.
- **1 beslut** avseende tillsyn i anslutning till daglig verksamhet där skäl till dröjsmål är otydligheter i den egna organisationen.

Kvartal 3 – Inrapportering IVO

IFO SoL- 4 beslut och ett avbrott

- **1 avbrott** avseende socialt kontrakt.
- **2 beslut** om socialt kontrakt och
- **1 beslut** om tränings- och referensboende. Orsak till dröjsmål är att det saknas plats i form av lämpliga lägenheter. Behovet är lägenheter med specifik geografisk lokalisering.
- **1 beslut** avseende avlösarservice för barn där skäl till dröjsmålet är otydligheter i den egna organisationen.

ÄO SoL –27 beslut

- **2 beslut** för dagverksamhet där den enskilde i ett av besluten varit okontaktbar och ett beslut där den enskilde haft särskilda önskemål om uppstartsdatum.
- **25 beslut** om särskilt boende där de enskilda i
  - 2 beslut blivit erbjuden plats men ännu inte svarat,
  - 2 beslut där den enskilde har haft särskilda önskemål avseende extern utförare och
  - 21 beslut där de enskilda av olika skäl tackat nej till erbjuden plats. Skälen till att de enskilda tackat nej är att det funnits särskilda önskemål om; utformningen av boendet, ett specifikt boende /parboende eller att den enskilde/anhöriga är tveksamma till biståndet.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Ej verkställda beslut äldre än 2 år

Antal (SOL och LSS)

LSS – två beslut bostad med särskild service

SoL IFO – ett beslut bostad med särskild service

SoL ÄO - ett beslut särskilt boende

Hur följer vi upp?

Verkställa externt?

Ska ärenden avslutas?

Uppföljning av tidigare beslut

- Rutin ej verkställda beslut (Annelie och Jenny)
- Översyn av bogrupperna (Maria H, Carina och Anna L)
- Översyn av In- och utflyttning (Anna L)
- Översyn av In- och utskrivningsprocessen (Anna M)
- Lokalförsörjningsplan (Lena och Peter)
- Yttrande till andra myndigheter/IVO

Yttranden till IVO

Om kommunen inte har verkställt ett beslut inom skälig tid får kommunen möjlighet att yttra sig. IVO granskar vad som har gjorts för att verkställa beslutet, om den enskilde tackat nej till ett godtagbart erbjudande och om det finns andra omständigheter som kan påverka verkställigheten av ärendet.

Information som IVO använder för att bedöma om den enskilde har fått vänta oskäligt länge på sin insats är skälen till dröjsmålet, vad dröjsmålet innebär för den enskilde personen, hur kommunen har arbetat med att verkställa beslutet, vilka eventuella insatser som kommunen erbjudit under väntetiden, hur kommunen planerar för att den aktuella insatsen verkställs inom skälig tid och kommunens beräknade kostnader för den beviljade insatsen.

Dialog - Vägen framåt

Hur planerar vi utifrån behov på kort och lång sikt?

- Prognosarbete? Hur/var inhämtar vi underlag?
- Hur analyserar vi?
- Hur kommunicerar vi?
- Hur lyfter vi behov av ändamålsenliga lokaler?

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2022-11-17

Sida

22 (40)

§ 715/2022

Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 3, 2022 (Dnr SMN2022/0034)

Sammanfattning

Enligt socialtjänstlagen, SoL, och lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, ska Sociala myndighetsnämnden varje kvartal redovisa till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) de gynnande beslut om insats eller bistånd som inte har kunnat verkställas inom tre månader från dagen för beslutet. Rapporteringen omfattar även avbrott i verkställighet om avbrottet är längre än tre månader.

För kvartal 3, 2022, inrapporterades 48 individrapporter till IVO varav 2 rapporter avser avbrott i verkställighet, 3 beslut som verkställda under perioden, 1 beslut som avslutat utan verkställan och 42 beslut som ej verkställda. I de 42 ej verkställda besluten fanns 2 beslut där de enskilda blivit erbjudna plats men ännu inte svarat, 21 beslut där de enskilda tackat nej till erbjuden plats, 12 beslut där det saknas plats och 7 beslut där det finns annat skäl till dröjsmål med verkställighet.

I 33 av besluten ligger det huvudsakliga skälet till dröjsmålet med verkställighet hos den enskilde.

26 av besluten avser kvinnor och 22 av besluten män. 12 beslut är äldre än ett år.

En statistikrapport har sammanställts till Kommunrevisionen över de individrapporter som anmälts till IVO. Samma rapport redovisas till Kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 3, 2022

Bilaga Statistikrapport kvartal 3 2022

Förslag till Kommunfullmäktige

Statistikrapport "Ej verkställda beslut för kvartal 3, 2022", antecknas till protokollet.

Expedieras till:

Kommunrevisionen

För kännedom till:

SOCIALA MYNDIGHETSNÄMNDEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (5)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Jenny Björkman

Klicka eller tryck här för att ange datum.

Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 4, 2022 (Dnr SMN2022/0034-10)

Sammanfattning

Enligt socialtjänstlagen, SoL, och lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, ska Sociala myndighetsnämnden varje kvartal redovisa till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) de gynnande beslut om insats eller bistånd som inte har kunnat verkställas inom tre månader från dagen för beslutet. Rapporteringen omfattar även avbrott i verkställighet om avbrottet är längre än tre månader.

För kvartal 4, 2022, inrapporterades 55 individuallrapporter till IVO varav 3 rapporter avser avbrott i verkställighet, 12 beslut som verkställda under perioden, 8 beslut som avslutade utan verkställan och 32 beslut som ej verkställda. I de 32 ej verkställda besluten fanns det 18 beslut där de enskilda tackat nej till erbjuden plats, 10 beslut där det saknades plats och 4 beslut där det fanns annat skäl till dröjsmål med verkställighet. I 32 av de 55 individuallrapporterna var det huvudsakliga skälet till dröjsmålet med verkställighet hos den enskilde och i 23 hos kommunen.

29 av individuallrapporterna avser kvinnor och 26 avser män. 10 av besluten är äldre än 1 år.

En statistikrapport har sammanställts till Kommunrevisionen över de individuallrapporter som anmälts till IVO. Samma rapport redovisas till Kommunfullmäktige.

Plan finns för byggnation av bostad med särskild service samt särskilt boende för att möta behov. Det finns beskrivet i lokalförsörjningsplanen som årligen uppdateras i samband med budgetprocessen.

Juridisk bedömning

Enligt 28 f § LSS och 16 kap 6 f § SoL ska nämnden kvartalsvis redovisa till tillsynsmyndigheten Inspektionen för vård och omsorg (IVO) de gynnande beslut om insatser enligt 9 § LSS och bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL som inte har kunnat verkställas inom tre månader. Samtidigt rapporteras även de beslut från förra redovisningstillfället som har blivit verkställda eller har avslutats av annan anledning. Även avbrott i insats enligt LSS eller bistånd enligt SoL ska rapporteras i de fall insatsen eller biståndet inte har återupptagits inom tre månader.

Enligt 16 kap. 6 h § SoL och 28 § h LSS ska nämnden till fullmäktige lämna en statistikrapport över hur många av nämndens gynnande beslut enligt 4 kap. 1§ och 9 § LSS som inte har verkställts inom tre månader från dagen för respektive beslut och de beslut som inte har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. Nämnden ska vidare ange vilka typer av bistånd och insatser dessa beslut gäller samt hur lång tid som har förflutit från dagen för respektive beslut. Statistikrapporteringen ska ske en gång per kvartal.

Förvaltningens bedömning är att nämnden har fullgjort sin rapporteringsskyldighet till IVO enligt SoL och LSS avseende ej verkställda beslut och avbrott i verkställighet. En statistikrapport har tagits fram och överlämnas av nämnden till Kommunrevisionen och Kommunfullmäktige.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

I förarbetet till införandet av rapporteringsskyldigheten i LSS, (prop. 2007/08:43) och i SoL (prop. 2005/06:115) anges att rapporteringsskyldigheten syftar till att stärka rättssäkerheten för personer som beviljats bistånd eller insatser enligt nämnda lagar och att förbättra förutsättningarna för en intern och extern uppföljning av beslutade insatser.

Rapportering

Sociala myndighetsnämnden ska rapportera alla gynnande beslut om bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL och insats enligt 9 § LSS som inte har verkställts inom tre månader från dagen för beslutet till Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Kommunrevisionen och Kommunfullmäktige. För varje beslut ska nämnden ange tidpunkt för beslutet, typ av bistånd eller insats som beviljats samt skäl för dröjsmålet. Även avbrott i verkställighet av insats enligt LSS eller bistånd enligt SoL ska rapporteras i de fall där insatsen eller biståndet inte har återupptagits inom tre månader. Rapporteringen till IVO gäller för ett kvartal bakåt i tiden. Rapporteringsskyldigheten gäller till dess att beslutet har verkställts eller avslutats av annan anledning. En annan anledning kan vara att en person återtar sin ansökan eller att behovet inte längre kvarstår. Ett beslut räknas som verkställt fram till dess att brukaren får tillgång till insatsen. Om en person tackar nej till ett erbjudande kvarstår i regel rapporteringsskyldigheten då beslutet inte är att betrakta som verkställt.

Rapporteringen sker via e-tjänst på IVO:s webbsida. Vid rapporteringen ska nämnden ange varför verkställighet avbrutits eller vilka skäl det finns för att verkställan dröjer. De tre huvudsakliga skälen till dröjsmål utgår från var skälet finns 1) hos kommunen, 2) utanför kommunen och 3) hos den enskilde. Under respektive huvudsakligt skäl finns sedan flera orsaker. Endast ett huvudsakligt skäl och en orsak kan anges vid varje rapporteringstillfälle.

Yttranden till IVO

Om kommunen inte har verkställt ett beslut inom skälig tid får kommunen möjlighet att yttra sig. IVO granskar vad som har gjorts för att verkställa beslutet, om den enskilde tackat nej till ett godtagbart erbjudande och om det finns andra omständigheter som kan påverka verkställigheten av ärendet. Information som IVO använder för att bedöma om den enskilde har fått vänta oskäligt länge på sin insats är skälen till dröjsmålet, vad dröjsmålet innebär för den enskilde personen, hur kommunen har arbetat med att verkställa beslutet, vilka eventuella insatser som kommunen erbjudit under väntetiden, hur kommunen planerar för att den aktuella insatsen verkställs inom skälig tid och kommunens beräknade kostnader för den beviljade insatsen.

Särskild avgift om beslut inte verkställs inom skälig tid

Den kommun som inte inom skälig tid tillhandahåller ett bistånd eller beviljad insats kan åläggas att betala en särskild avgift enligt 16 kap. 6 § SoL eller 28 § LSS. Om IVO bedömer att den enskilde har fått vänta oskäligt länge på att kommunen verkställt ett beslut kan IVO ansöka om utdömande av särskild avgift hos Förvaltningsrätten. Avgiften som kommunen kan få betala är som lägst 10 000 kr och som högst 1 miljon kr. Den särskilda avgiften är beroende av hur lång tid ärendet ej har kunnat verkställas och hur allvarligt det bedöms vara. Omständigheter som kan påverka avgiftens storlek är exempelvis om andra insatser satts in för att kompensera den fördröjda insatsen och hur kommunen påverkas ekonomiskt genom att inte verkställa insatsen. Avgiften tillfaller staten.

Rapportering kvartal 4

För kvartal 4, 2022, inrapporterades 55 individrapporter till IVO varav 3 rapporter avser avbrott i verkställighet, 12 beslut som verkställda under perioden, 8 beslut som avslutade utan verkställan och 32 beslut som ej verkställda.

I de 32 ej verkställda besluten fanns det 18 beslut där de enskilda tackat nej till erbjuden plats, 10 beslut där det saknades plats och 4 beslut där det fanns annat skäl till dröjsmål med verkställighet. I 32 av 55 individrapporterna fanns det huvudsakliga skälet till dröjsmålet med verkställighet hos den enskilde och i 23 hos kommunen.

29 av individrapporterna avser kvinnor och 26 avser män. 10 av besluten är äldre än 1 år.

Plan finns för byggnation av bostad med särskild service samt särskilt boende för att möta behov. Det finns beskrivet i lokalförsörjningsplanen som årligen uppdateras i samband med budgetprocessen.

Fördelning av ej verkställda beslut/avbrott per område:

Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning (LSS)

Avbrott i verkställighet: 2 beslut varav 1 beslut avser kontaktperson där den enskilde i samband med byte av kontaktperson tackat nej i avvaktan på kontaktperson med en specifik kompetens. Det andra avbrottet avser beslut om bostad med särskild service där gruppboendet inte har möjlighet att hantera den enskildes problematik. Kompensatorisk insats har satts in under avbrottet.

Ej verkställda beslut: 6 beslut, varav:

- 3 beslut avseende daglig verksamhet där en person är tveksam till insatsen och har tackat nej. De 2 andra besluten har annat skäl till dröjsmål och avser förhandsbesked där de enskilda ännu inte flyttat till Kungälv.
- 3 beslut avseende bostad för vuxna i form av servicebostad och gruppboende där det saknas plats i form av lämpliga lägenheter utifrån behov.

Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning (SoL)

Ej verkställda beslut: 5 beslut varav:

- 4 beslut avseende socialpsykiatri, bostad och 1 beslut för funktionshinderomsorg, bostad. I samtliga 5 beslut saknas plats i form av lämplig lägenhet utifrån behov.

Individ – och familjeomsorg, IFO (SoL)

Avbrott i verkställighet: 1 beslut om socialt kontrakt.

Äldreomsorg, ÄO (SoL)

Ej verkställda beslut: 21, varav:

- 1 beslut om dagverksamhet där verkställighet dröjer då den enskilde inväntar beslut om färdtjänst.
- 20 beslut om särskilt boende där den enskilde i 1 beslut tackat ja till erbjuden plats men ännu inte skrivit kontrakt, 1 beslut med annat skäl där dröjsmål med verkställan beror på en vattenläcka, 2 beslut där det saknas plats och 16 beslut där de enskilda av olika skäl tackat nej till erbjuden plats. Skälen till att de enskilda tackat nej är att det funnits särskilda önskemål om; ett specifikt boende/parboende, utformningen av boendet, eller att den enskilde/anhöriga är tveksamma till biståndet.

Förvaltningen bedömer att statistikrapporten (se bilaga 1) utgör underlag för planering och granskning.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet berör det strategiska målet *trygg omsorg med valmöjligheter genom hela livet*. Ett resultatmål kopplat till det strategiska målet är ökad behovstäckning inom äldreomsorgen. Tolkningen av resultatmålet handlar om att skapa kostnadseffektiva förutsättningar för olika former av boenden och utveckla den långsiktiga planeringen så att utbudet och behoven kan matchas i enlighet med lagen.

Förvaltningen kommer att använda statistikrapporten som en del av underlaget för planering av olika former av boenden och till den långsiktiga planeringen.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet berör *mål 3 hälsa och välbefinnande* där god hälsa är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och bidra till samhällets utveckling.

Ärendet berör *mål 10 minskad ojämlikhet*. Staten har huvudansvar för att främja jämlikhet i samhället eftersom ojämlikhet har sin grund i strukturella förhållanden. Ett jämlikt samhälle bygger på principen om att alla lika rättigheter oberoende av kön, sexuell läggning, etnicitet, religion eller trosuppfattning, funktionsvariation och härkomst, som grund för en rättvis fördelning av resurser och såväl ekonomiskt som politiskt inflytande i samhället.

Ärendet berör *mål 11 hållbara städer och samhällen* och rättighetsperspektivet utifrån rätten till bostad uttryckt i grundlag (Regeringsformen 1 kap. 2§).

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Rapporteringen av ej verkställda beslut är lagstyrd och utförs i enlighet med gällande lagstiftning och de instruktioner som IVO meddelar.

I *Bostadsförsörjningsprogram Kungälv kommun 2020–2022* ingår riktlinjer för bostadsbyggande 2020–2022. Programmet utgör underlag för planering och genomförande av nya bostäder och programmet påverkar därmed bland annat kommunens befolkningsprognos samt lokalbehovs-, investerings-, och produktionsplan. Programmet har en relation till program för Social hållbarhet.

I policy *Äldres boende – hållbar bostadsförsörjning* finns riktlinjer för att öka kunskapen och förändra attityder kring äldres boende, möjliggör byggandet av ändamålsenliga bostäder och att få äldre att flytta till bostäder för ett gott självständigt liv. Policyn avgränsas till bostäder för seniorer på den ordinarie bostadsmarknaden och berör inte särskilda boendeformer för service och omvårdnad för äldre människor.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

För att få rätt till bistånd enligt SoL krävs att den som söker inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt. I SoL finns inga begränsningar avseende vad en person kan ansöka om för typ av bistånd. Det som avgör om biståndet ska beviljas är den enskildes behov. Utöver stöd i den dagliga livsföringen kan en person behöva olika typer av stöd utifrån exempelvis missbruk, ekonomi eller våld. Genom biståndet tillförsäkras den enskilde en skälig levnadsnivå och får det stöd som behövs för att stärka den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv. Syftet med LSS och insatserna är att de personer som omfattas av lagen ska uppnå jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhällslivet. Personerna ska få det stöd och hjälp de behöver i sitt dagliga liv och även kunna påverka vilket stöd och service som de får.

Förvaltningens bedömning är att utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv så ska beslut om insats eller bistånd verkställas inom skälig tid. I de fall det finns brist på resurser ska den enskildes behov tillgodoses på annat sätt vilket förvaltningen bedömer har skett.

Ekonomisk bedömning

Under kvartal 4 har inga yttranden avseende ej verkställda beslut eller avbrott lämnats till IVO.

Förslag till beslut

Statistikrapport *"Ej verkställda beslut för kvartal 4, 2022"*, antecknas till protokollet.

Lena Arnfelt
Sektorchef Trygghet och stöd

Peter Almgren
Verksamhetschef Myndighet

Expedieras till:
Kommunrevisionen

För kännedom till:

Statistikrapport – ej verkställda beslut kvartal 4, 2022

Enligt 16 kap. 6 f § SoL och 28 f § LSS är nämnden skyldig att rapportera till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) och till Kommunrevisorerna de gynnande nämndbeslut som inte har verkställts inom tre månader från dag för beslut. Nämnden är också skyldig att till IVO och Kommunrevisorerna rapportera de gynnande nämndbeslut som ej har verkställts på nytt inom tre månader från den dag då verkställigheten avbröts. Nämnden ska vidare enligt 16 kap. 6 h § SoL och 28 h § lämna en statistikrapport till Kommunfullmäktige över hur många av nämndens gynnande beslut enligt SoL och LSS som inte har verkställts inom tre månader.

Rapportering till IVO ska ske en gång per kvartal. IVO fastställer inrapporteringsperioder för varje år. Statistikrapporten avser kvartal 4 och inrapporteringsperiod: 1 januari – 31 januari, 2023.

Bistånd/insats	Verkställda beslut	Avslutade utan verkställan	Avbrott i verkställighet	Ej verkställda beslut	Summa Individ-rapporter	Ärenden äldre än ett år	Man	Kvinna
LSS Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning								
Kontaktperson, 9 § 4 LSS			1		1			1
Bostad vuxna, 9 § 9 LSS	2		1	3	6	1	3	3
Daglig verksamhet, 9 § 10 LSS				3	3	1	2	1
SoL Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning (4 kap. 1 § SoL)								
Socialpsykiatri, bostad				4	4	2	2	2

Funktionshinderomsorg Tillsyn i anslutning till daglig verksamhet	1				1			1
Funktionshinderomsorg Bostad				1	1		1	
SoL IFO, individ – och familjeomsorg (4 kap. 1 § SoL)								
Barn och familj Annat bistånd, avlösarservice	1				1			1
Socialpsykiatri, bostad		1			1		1	
Socialt boende	2		1		3		3	
SoL ÄO, Äldreomsorg (4 kap. 1 § SoL)								
Dagverksamhet		2		1	3		1	1
Särskilt boende	6	5		20	31	6	13	19
Summering	Verkställda beslut	Avslutade utan verkställan	Avbrott i verkställighet	Ej verkställda beslut	Summa individ- rapporter	Ärenden äldre än ett år	Man	Kvinna
Totalt	12	8	3	32	55	10	26	29

Kommentarer:

LSS funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning

Antal **avbrott** i verkställighet: 2 beslut varav 1 beslut för kontaktperson där den enskilde i samband med byte av kontaktperson tackat nej i avvaktan på kontaktperson med en specifik kompetens. Det andra avbrottet avser beslut om bostad för vuxna där gruppboendet inte har möjlighet att hantera den enskildes problematik. Kompensatorisk insats har satts in under avbrottet.

Antal kvarvarande **ej verkställda beslut**: 6 beslut, varav:

- 3 beslut avseende daglig verksamhet där en person är tveksam till insatsen och har tackat nej. I de andra två besluten har *annat skäl* till dröjsmål och avser förhandsbesked där den enskilde ännu inte flyttat till Kungälv.
- 3 beslut avseende bostad för vuxna i form av servicebostad/gruppboende där det *saknas plats* i form av lämpliga lägenheter utifrån behov.

SoL Funktionshinder, omsorg om personer med funktionsnedsättning (4 kap. 1 § SoL)

Antal kvarvarande **ej verkställda beslut**: 5 beslut varav:

- 4 beslut avseende socialpsykiatri, bostad och 1 beslut för funktionshinderomsorg, bostad. I samtliga beslut saknas plats i form av lämplig lägenhet utifrån behov.

SoL IFO, individ – och familjeomsorg (4 kap. 1 § SoL)

Antal **avbrott** i verkställighet: 1 beslut om socialt kontrakt.

SoL ÄO, Äldreomsorg (4 kap. 1 § SoL)

Antal kvarvarande **ej verkställda beslut**: 21, varav:

- 1 beslut om dagverksamhet där den enskilde inväntar beslut om färdtjänst.
- 20 beslut om särskilt boende där den enskilde i 1 beslut tackat ja till erbjuden plats men ännu inte skrivit kontrakt, 1 beslut med annat skäl där verkställan dröjer på pga en vattenläcka, 2 beslut där det saknas plats och 16 beslut där de enskilda av olika skäl tackat nej till erbjuden plats. Skälen till att de enskilda tackat nej är att det funnits särskilda önskemål om; ett specifikt boende, utformningen av boendet eller att den enskilde/anhöriga är tveksamma till biståndet.

Sammantaget rapporterades 55 individuallapporter till IVO varav 3 var för avbrott i verkställighet, 12 beslut som verkställda under perioden, 8 beslut som avslutade utan verkställighet och 32 beslut som ej verkställda. I de 32 ej verkställda besluten hade de enskilda i 18 beslut tackat nej till erbjudet bistånd/insats, i 10 beslut saknades det plats och i 4 beslut fanns det annat skäl till dröjsmål med verkställighet.

I 32 av individuallapporterna ligger det huvudsakliga skälet till dröjsmålet med verkställighet hos den enskilde och i 23 av individuallapporterna hos kommunen. 29 av besluten avser kvinnor och 26 av besluten män. 10 beslut är äldre än ett år.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Bilaga till ej verkställda beslut

Sid 1 (1)
Datum: 2022-10-27

Utdrag ur Lokalförsörjningsplan

Planering för utbyggnation av bostad med särskild service enligt LSS

År	Område	LSS Grupp	Antal platser
2024	Kungälv/Ytterby-området (Nordtag)	För målgruppen i behov av gruppboend	Gruppboend 6 platser. Blir ej ren volymökning pga. omflyttning från bostäder med dålig tillgänglighet för personer med stora omvårdnadsbehov. (Omflyttning ger lediga platser på befintliga gruppboenden)
2025	Kungälv-Ytterbyområdet	För målgruppen i behov av serviceboend	Serviceboend om 10 platser.
2025	Kungälv/Ytterbyområdet	För målgruppen i behov av serviceboend	Serviceboend 10 platser. Verkställa ur kön och omflyttning av befintliga. (Behov finns att ersätta ett antal serviceboend som pga. myndighetskrav brandklassning BBR 5b behöver fasas ut.)
2026	Kungälv-Ytterbyområdet	För målgruppen i behov av serviceboend	Serviceboend 10 platser. Verkställa ur kön och omflyttning av befintliga. (Behov finns att ersätta ett antal serviceboend som pga. myndighetskrav brandklassning BBR 5b behöver fasas ut.)
2026	Kungälv	För målgruppen i behov av gruppboend	Gruppboend 6 platser, behov finns att bygga för personer med stora omvårdnadsbehov.
2026	Kungälv	För målgruppen i behov av gruppboend	Gruppboend 6 platser

Anteckning till protokollet avseende punkt 21 Dnr SMN2022/0034-10

Rapportering av ej verkställda beslut

Liberalerna i sociala myndighetsnämnden konstaterar att behoven avseende boende, såväl inom funktionshinder som äldreomsorgen, överstiger den planering som redovisas i gällande lokalförsörjningsplan. Liberalerna uppmanar kommunstyrelsen att se över gällande planering i syfte att kunna möta de behov som redan idag existerar. Enligt rapporten framgår det att kommunen idag är beroende av att människor i behov självmant tackar nej till erbjudna platser. Liberalerna anser att behov och tillgång skall balanseras så att beslut kan effektueras inom tre månader.

Morgan Persson (L)

Claes Andersson (L)

2:e vice ordförande

Ersättare

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-03-16

Sida

24 (31)

§ 147/2023

Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 4, 2022 (Dnr SMN2022/0034)

Sammanfattning

Enligt socialtjänstlagen, SoL, och lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, ska Sociala myndighetsnämnden varje kvartal redovisa till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) de gynnande beslut om insats eller bistånd som inte har kunnat verkställas inom tre månader från dagen för beslutet. Rapporteringen omfattar även avbrott i verkställighet om avbrottet är längre än tre månader.

För kvartal 4, 2022, inrapporterades 55 individrapporter till IVO varav 3 rapporter avser avbrott i verkställighet, 12 beslut som verkställda under perioden, 8 beslut som avslutade utan verkställan och 32 beslut som ej verkställda. I de 32 ej verkställda besluten fanns det 18 beslut där de enskilda tackat nej till erbjuden plats, 10 beslut där det saknades plats och 4 beslut där det fanns annat skäl till dröjsmål med verkställighet. I 32 av de 55 individrapporterna var det huvudsakliga skälet till dröjsmålet med verkställighet hos den enskilde och i 23 hos kommunen.

29 av individrapporterna avser kvinnor och 26 avser män. 10 av besluten är äldre än 1 år.

En statistikrapport har sammanställts till Kommunrevisionen över de individrapporter som anmälts till IVO. Samma rapport redovisas till Kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 4, 2022

Bilaga Statistikrapport kvartal 4 2022

Bilaga PM underlag Bostäder LSS

Förslag till kommunfullmäktige

Statistikrapport ”*Ej verkställda beslut för kvartal 4, 2022*”, antecknas till protokollet

Morgan Persson (L) lämnar en anteckning till protokollet, se bilaga

Expedieras till:

Kommunrevisionen

För kännedom till:

SOCIALA MYNDIGHETSNÄMNDEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

Utdrag ur Lokalförsörjningsplan

Planering för utbyggnation av bostad med särskild service enligt LSS

År	Område	LSS Grupp	Antal platser
2024	Kungälv/Ytterby-området (Nordtag)	För målgruppen i behov av gruppboend	Gruppboend 6 platser. Blir ej ren volymökning pga. omflyttning från bostäder med dålig tillgänglighet för personer med stora omvårdnadsbehov. (Omflyttning ger lediga platser på befintliga gruppboenden)
2025	Kungälv-Ytterbyområdet	För målgruppen i behov av serviceboend	Serviceboend om 10 platser.
2025	Kungälv/Ytterbyområdet	För målgruppen i behov av serviceboend	Serviceboend 10 platser. Verkställa ur kön och omflyttning av befintliga. (Behov finns att ersätta ett antal serviceboend som pga. myndighetskrav brandklassning BBR 5b behöver fasas ut.)
2026	Kungälv-Ytterbyområdet	För målgruppen i behov av serviceboend	Serviceboend 10 platser. Verkställa ur kön och omflyttning av befintliga. (Behov finns att ersätta ett antal serviceboend som pga. myndighetskrav brandklassning BBR 5b behöver fasas ut.)
2026	Kungälv	För målgruppen i behov av gruppboend	Gruppboend 6 platser, behov finns att bygga för personer med stora omvårdnadsbehov.
2026	Kungälv	För målgruppen i behov av gruppboend	Gruppboend 6 platser

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Ej verkställda beslut – process och rutin - rapportering kvartal 4

Varför ska vi rapportera?

- Stärka rättssäkerheten för personer
- Historiskt många kommuner som dragit ut på verkställigheten
- Förbättra förutsättningarna för en intern och extern uppföljning av beslutade insatser samt öka möjligheterna att planera verksamheten

Källa: Förarbetet till införandet av rapporteringsskyldigheten i LSS, (prop. 2007/08:43).

KUNGÄLV
KOMMUN

Vad ingår i socialnämndens rapporteringsskyldighet?

- Sociala myndighetsnämnden är skyldig att rapportera till IVO om beviljat bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL och insatser enligt 9 § LSS inte har verkställts tre månader efter beslut.
- Nämnden ska även rapportera om en insats har avbrutits och inte verkställts på nytt inom tre månader.
- Nämnden ska fortsätta att rapportera ett ej verkställt beslut tills beslutet är verkställt eller avslutat av annan anledning, så kallad återrapportering. Nämnden bör omedelbart rapportera när ett beslut har verkställts eller avslutats.

Kvartal 4 – Inrapportering IVO

FH LSS – 6 beslut och 2 avbrott

- **2 avbrott** i verkställighet avseende 1 beslut om kontaktperson där den enskilde i samband med byte av kontaktperson tackade nej i avvaktan på kontaktperson med specifik kompetens och ett avbrott avseende beslut om bostad med särskild service där gruppboendet inte har möjlighet att hantera den enskildes problematik.
- **3 beslut - daglig verksamhet** varav enskild i ett av besluten tackat nej då hen är tveksam till insatsen och två beslut som är förhandsbesked där de enskilde ännu inte har flyttat till kommunen och
- **3 beslut avseende bostad med särskild service** - saknas plats i form av lämpliga lägenheter.

FH SoL – 5 beslut

- **4 beslut** socialpsykiatri och **1 beslut** funktionshinderomsorg av **bostad med särskild service**. I samtliga 5 beslut saknas plats i form av lämplig lägenhet utifrån behov. Behovet är lägenheter med specifik geografisk lokalisering och lägenheter som är anpassade till fysiska funktionshinder.

Kvartal 4 – Inrapportering IVO

IFO SoL- ett avbrott

- **1 avbrott** avseende socialt kontrakt.

ÄO SoL –21 beslut

- **1 beslut** för dagverksamhet där den enskilde avvaktar beslut om färdtjänst.
- **20 beslut** om särskilt boende där de enskilda i
  - 1 beslut blivit erbjuden plats och tackat ja men ännu inte skrivit kontrakt,
  - 1 beslut med annat skäl där dröjsmål med verkställen beror på en vattenläcka,
  - 2 beslut där det saknas plats och
  - 16 beslut där de enskilda av olika skäl tackat nej till erbjuden plats. Skälen till att de enskilda tackat nej är att det funnits särskilda önskemål om; utformningen av boendet, ett specifikt boende /parboende eller att den enskilde/anhöriga är tveksamma till biståndet.

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

~~Ej verkställda beslut äldre än 2 år~~

Uppföljning av tidigare beslut

- Rutin ej verkställda beslut (Annelie och Jenny)
- Översyn av bogrupperna (Maria H, Carina och Anna L)
- Översyn av In- och utflyttning (Anna L)
- Översyn av In- och utskrivningsprocessen (Anna M)
- Lokalförsörjningsplan (Lena och Peter)
- Yttrande till andra myndigheter/IVO

Yttranden till IVO

Om kommunen inte har verkställt ett beslut inom skälig tid får kommunen möjlighet att yttra sig. IVO granskar vad som har gjorts för att verkställa beslutet, om den enskilde tackat nej till ett godtagbart erbjudande och om det finns andra omständigheter som kan påverka verkställigheten av ärendet.

Information som IVO använder för att bedöma om den enskilde har fått vänta oskäligt länge på sin insats är skälen till dröjsmålet, vad dröjsmålet innebär för den enskilde personen, hur kommunen har arbetat med att verkställa beslutet, vilka eventuella insatser som kommunen erbjudit under väntetiden, hur kommunen planerar för att den aktuella insatsen verkställs inom skälig tid och kommunens beräknade kostnader för den beviljade insatsen.

Dialog - Vägen framåt

Hur planerar vi utifrån behov på kort och lång sikt?

- Prognosarbete? Hur/var inhämtar vi underlag?
- Hur analyserar vi?
- Hur kommunicerar vi?
- Hur lyfter vi behov av ändamålsenliga lokaler?

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-03-16

Sida

24 (31)

§ 147/2023

Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 4, 2022 (Dnr SMN2022/0034)

Sammanfattning

Enligt socialtjänstlagen, SoL, och lag om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, ska Sociala myndighetsnämnden varje kvartal redovisa till Inspektionen för vård och omsorg (IVO) de gynnande beslut om insats eller bistånd som inte har kunnat verkställas inom tre månader från dagen för beslutet. Rapporteringen omfattar även avbrott i verkställighet om avbrottet är längre än tre månader.

För kvartal 4, 2022, inrapporterades 55 individrapporter till IVO varav 3 rapporter avser avbrott i verkställighet, 12 beslut som verkställda under perioden, 8 beslut som avslutade utan verkställan och 32 beslut som ej verkställda. I de 32 ej verkställda besluten fanns det 18 beslut där de enskilda tackat nej till erbjuden plats, 10 beslut där det saknades plats och 4 beslut där det fanns annat skäl till dröjsmål med verkställighet. I 32 av de 55 individrapporterna var det huvudsakliga skälet till dröjsmålet med verkställighet hos den enskilde och i 23 hos kommunen.

29 av individrapporterna avser kvinnor och 26 avser män. 10 av besluten är äldre än 1 år.

En statistikrapport har sammanställts till Kommunrevisionen över de individrapporter som anmälts till IVO. Samma rapport redovisas till Kommunfullmäktige.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Rapportering av ej verkställda beslut kvartal 4, 2022

Bilaga Statistikrapport kvartal 4 2022

Bilaga PM underlag Bostäder LSS

Förslag till kommunfullmäktige

Statistikrapport ”*Ej verkställda beslut för kvartal 4, 2022*”, antecknas till protokollet

Morgan Persson (L) lämnar en anteckning till protokollet, se bilaga

Expedieras till:

Kommunrevisionen

För kännedom till:

SOCIALA MYNDIGHETSNÄMNDEN

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

RAMBUDGET 2024	3
VIKTIGA FRÅGOR	4
PÅLITLIG OMSORG	5
INDIVIDFOKUS I SKOLAN	11
KUNGÄLV, VACKERT OCH OMSORGSFULLT	16
FÖRETAG, JOBB OCH EKONOMI	22
EKONOMI	24
NULÄGES OCH RISKANALYS	24
FINANSIELLA MÅL	26
RESULTAT- OCH BALANSRÄKNING	28
VERKSAMHETENS RAMAR - BALANSRÄKNING	30
INVESTERINGAR.....	32
SKULDER OCH LÅNGSIKTIGA ÅTAGANDEN.....	33
NYCKELTAL.....	34

Rambudget 2024

Kort text VD

UTKAST

Viktiga frågor

Trygghet är inte bara att veta att du kan lita på välfärden när man behöver den, det är också att du känner dig trygg där du bor. På tio år har otryggheten ökat kraftigt. Varannan kvinna avstår att gå ut på grund av rädsla. När våldet eskalerat har vi föreslagit kraftfulla åtgärder i och utanför skolan men tyvärr utan gehör samtidigt har bostadskrisen har fått styrande partier att använda dyra panikåtgärder, vi anser att Kungälv känner bäst sina förutsättningar och vi vill ha rådighet över migrationsvolymen.

Sverigedemokraterna vill att varje beslut ska genomsyras av vad som är bäst för vår stad och dem som bor här. Vårt löfte tar sikte på människorna, platserna och detaljerna som är Kungälv – stabilitet och kvalité ska kännas för vanligt folk!

→ Kungälv prioriteras

med ett särskilt fokus på välfärden

→ Trygghets prioritering

krafttag mot våld och otrygghet- i och utanför skolan

→ Motverka segregation

integration knyts till Sverige och svenska, prestationskrav, förturer slopas

Pålitlig omsorg

Trygghet är att kunna lita på att samhället finns där när man behöver. Vår politiska inriktning ställer mänskliga värden först, LSS- och olika omsorgsboende ska prioriteras framför andra omotiverade investeringar. Med reell omsorg på hemmaplan och tidigt stöd i skolan kan både tårar och pengar sparas. Våld i hemmet tar vi på största allvar, men utan bostad är det svårt att lämna det hem där man blivit våldsutsatt eller att ta sig ur ett pågående missbruk. Kommunen ska motverka utanförskaps-områden och rikta åtgärder till det som binder oss samman- våra traditioner, kultur och det svenska språket. Sverigedemokraterna vill att varje beslut ska genomsyras av vad som är bäst för vår stad och dem som bor här, här ska man känna sig delaktig och viktig. Vårt löfte tar sikte på människorna – stabilitet och kvalité ska kännas för vanligt folk!

Strategiska mål:

- Prioritera välfärd
- Varierat utbud av omsorgsboende
- Stärkt helhetsyn – slopade stuprör
- Integration baserad på våra traditioner och värderingar

Äldrepolitik

Merparten av all vård och omsorg ges av anhöriga men trots att de själva är äldre väljer en stor del av anhängvårdare att inte nyttja lagstadgade rättigheter. Orsaken är att vårdtagarens behov inte har uppmärksammas i tillräckligt stor utsträckning. Information till alla äldre måste säkerställas.

Fallolyckor skapar stort lidande för de äldre som ofta skadas svårt.

Med fler förebyggande insatser kan fallolyckor förhindras.

Hälsöfrämjande insatser är inte bara att minimera risker utan också att

arbeta förebyggande med både själ och kropp. Många äldre tvingas leva i ensamhet, med fler aktiviteter kan hälsan förbättras och välbefinnandet öka hos de äldre som fortfarande bor hemma och bland äldre på boende. På flera orter har "demensbyar" byggts för att ge en trygg och meningsfull vardag. Man kan beskriva det som en demens-säker stadsdel i miniformat. Det är samtidigt viktigt att kunna erbjuda en god demensvård även utanför demensbyarna.

Studier visar att interaktion med barn kan minska stress, öka känslan av tillhörighet och motiverar till fysisk aktivitet. Genom att placera trygghetsboenden i närheten av förskolor och skolor kan äldre få möjlighet att träffa barn på ett naturligt sätt, detta gynnar också barnen som får en ökad samhörighet och förståelse för de äldre. Det är viktigt att ta hänsyn till dessa fördelar när man planerar och utformar boenden för äldre. Genom att skapa miljöer som möjliggör interaktion mellan äldre och barn kan vi bidra till ökad hälsa och välbefinnande för både äldre och yngre generationer.

För att nå mål om högkvalitativ välfärd är förmågan att förstå och att göra sig förstådd en förutsättning. Det är viktigt för alla äldre men blir än mer påtagligt för äldre med demenssjukdomar eller nedsatt hörsel. SD fick gehör för språkkrav inom äldreomsorg men detta är även inom andra omsorgsyrlen, exempelvis för personer med funktionsvariation och inom assistans. Det krävs ofta ingående kunskap om brukaren och handlar ibland även om motivation eller hjälp med kommunikation.

Funktionsnedsättning

Målet för funktionshinderspolitiken är att personer med funktionsnedsättning ska ha lika goda levnadsförhållanden som övrig befolkning. Den höga tillväxtpolitiken har tyvärr lett till att kommunen haft svårigheter att tillgodose behovet, inte minst LSS-boende. Som enda parti har vi gjort prioriteringar för att påskynda byggandet. Daglig verksamhet är en lagstadgad dagtids-sysselsättning för personer som

inte kan yrkesarbeta. Verksamheten ska ge meningsfullhet under dagtid och ska också bidra till personlig utveckling och främja delaktighet. Det finns många bra idéer som kan efterliknas eller återtas, exempelvis aktivitetshus med butik och hunddagis.

För elever med NPF har begreppet inkludering ofta i stället lett till exkludering i skolan. När man står utan rätt stöd - i rätt tid, påverkas både måendet och skolresultatet negativt. För den som har behov av samhällets stödinsatser är det nödvändigt att veta vart man ska vända sig och därför vill vi införa en omsorgscoordinator. SD har under lång tid påpekat behovet av en ökad helhetssyn och reella resurser. Vi prioriterar skolan, slopar nedskärningar och riktar satsningar på studier i mindre grupp.

Migration – integration

Segregation är effekten av en lång tids misslyckad migrations- och integrationspolitik, en stor invandring i kombination med kravlöshet utan förankring till en verklighet. I en artikel konstaterade Martin Grander, forskare på Malmö Universitet, att vi vill bo med människor som liknar oss själva och fastslår att landets migration och integrationspolitik byggts på rent önsketänkande. i

För oss sverigedemokrater är det av yttersta vikt att på kommunal nivå fortsätta göra allt vi kan för att motverka en segregerad stad som kört ekonomin i botten. Detta gör vi dels genom att säga nej till en tvingande migrationsfördelning då vi anser att kommuner själva bäst vet sina förutsättningar. Länsstyrelsens fördelningskvot saknar också koppling till kommunens bostadssituation.

Migration är ett statligt ansvar. Att begära kostnadstäckning borde varit självklart innan vi fick gehör men tyvärr är prislappen okänd eftersom vårt förslag om migrationsbokslut kastas i papperskorgen. Enda området utan kontroll. I Malmö och många andra kommuner är segregation och dålig ekonomi en vardag. Välmående kommuner tvingas årligen betala 6.3 miljarder för att hålla Malmö på fötterna.

Socialismens kravlöshet har lett till en dyr nota. På andra sidan har det länge fokuserats på enbart sysselsättning för att hantera landets utsatta område, där människor blir en del av samhället genom att lämna hemmet och gå till jobbet.

Solidaritet inte är lika med omhändertagande och vi har länge pekat på att frågan är mer komplex än enbart sysselsättning. För att kunna bli en del av det svenska majoritetssamhället innebär detta att åtgärderna måste innefatta vår kultur, våra värderingar, svenska språket och en vilja hos individen att bygga Sverige till en bättre plats. Det är också viktigt att främja en spridd bebyggelse för att motverka förtätning och trångboddhet då detta på sikt riskerar att utveckla en social oro och utgöra grund för odemokratiska intressen. Kommunen ska arbeta förebyggande genom att verka för attraktiva boendemiljöer som främjar en social hållbarhet.

Socialtjänsten är av särskild vikt i arbetet för att identifiera barn med risk för att fara illa eller bli påverkade av odemokratiska värderingar. Kommunen ska bedriva ett strukturerat arbete mot kvinno- och hedersrelaterat våld. Detta arbete är något vi tidigt identifierat och prioriterat i våra budgetanslag.

Myndighet

Människor måste ges det stöd som krävs för att kunna fungera i samhället samtidigt som krav måste ställas på att också ta eget ansvar för såväl sin försörjning som livet i övrigt. Socialtjänstens arbete och funktion är helt avgörande för ett väl fungerande samhälle och deras ansvar och uppdrag är omfattande. I många kommuner hyrs socionomer genom konsulting. Socialtjänsten har under lång tid varit högt belastade och lett till att det tummats på barns lagstadgade rättigheter. Enligt IVO saknade nästan hälften av barnen en upprättad genomförandeplan för sin vård. Överbelastningar kan även riskera att påverka det viktiga uppdraget som ska säkerställa rätt insatser till utsatta barn och unga. Vi vill bort från budgetar med stuprörsmodeller

som i värsta fall motverkar reella insatser. Ett långsiktigt helhetsperspektiv ska genomsyra alla beslut.

Missbruk

Under lång tid har kritiska rapporter framförts om att väsentliga förutsättningar för en god kvalitet saknas både i ett regionalt och kommunalt perspektiv. Det finns stora risker för att enskilda personer med missbruksproblem inte får stöd, vård och behandling som de har behov av och rätt till. Ansvaret för missbruks- och beroendevården delas i dag mellan socialtjänsten, hälso- och sjukvården. Resultatet har blivit att människor skickas runt mellan olika institutioner och instanser utan att få hjälp. Nationellt föreslår Sverigedemokraterna att ansvaret ska flyttas till en utförare men tills detta verkställts är en samlad och sammanhållen insats av högsta vikt. Den som hamnat i ett missbruk har oftast stora svårigheter att på egen hand bryta sitt beroende. Individer med missbruksproblem ska erbjudas behovsbaserade insatser som grundas på den evidens som finns tillgänglig. Missbruk innebär ett stort personligt lidande för både den drabbade och dennes anhöriga. Dessutom medför ett fortlöpande missbruk enorma kostnader för samhället. Anhöriga till en person med missbruk måste i ett tidigt skede få stöd.

Hemlöshet

Den växande hemlösheten är inget gott betyg för ett välfärdssamhälle. I skuggan av en enorm bostadsbrist blir tillfälliga lösningar inte bara förskräckligt dyra utan också direkt olämpliga. Våld mot kvinnor är ett betydande jämställdhetsproblem som måste tas på största allvar men utan bostad är det svårt att lämna det hem där man blir våldsutsatt eller för den som vill ta sig ur ett missbruk.

Det borde vara en grundläggande uppfattning att prioritera och planera så att ingen tvingas till hemlöshet. "Bostad först" är ett exempel på hur ett stabilt boende kan möjliggöra att personer med missbruk ska kunna ta itu med sina problem.

Resultatmål:

- Stabilitet och kvalité som känns för vanligt folk
- Välmående brukare, minskad hemlöshet
- Ökad andel med gymnasiebehörighet (NPF)
- Sammanhållning, delaktighet och ansvarstagande

Individfokus i skolan

Barnen är vår framtid därför är deras möjlighet att lyckas i skolan inte bara viktig utan avgörande. Vi fortsätter driva politik som inte tummar på kunskapsinhämtning, elever och anställdas trygghet, eller utbudet och barns ytor. Med vår välfärdsrioritering fortsätter sverigedemokraterna stoppa nedskärningarna i grundskolan och fokusera på grunduppdraget och reella insatser – det vill säga, duktiga lärare som skapar kvalité och kontinuitet. Småskolor är viktiga i ett trygghetsperspektiv och för flexibiliteten, våra barn är inte stöpta i samma form. Barnomsorgen ska ha ett varierat och tillgängligt utbud. En meningsfull fritid är viktig för välbefinnandet. Kommunens resurser ska i första hand riktas till unga och äldre – idrott och kultur. Genom att lyfta de lokala värdena och vårt kulturarv skapas sammanhållning och hemkänsla i vår stad!

Strategiska mål:

- Prioritera grunduppdrag – öka helhetssyn
- Nolltolerans mot våld, hot och trakasserier
- Tillgänglig barnomsorg
- Meningsfull fritid

Grundskola

Skolan och våra barn är den enskilt största framtidsinvestering vi har. Sverigedemokraterna ser allvarigt på otryggheten och den negativa resultatutvecklingen inom grundskolan. För en del barn med stödbehov eller NPF har inkluderings begrepp lett till exkludering. När man står utan rätt stöd, i rätt tid påverkas både betyget och måendet negativt, vi vill därför fortsätta rikta satsningar på grunduppdraget och

reella insatser- studier i mindre grupp. Vi fokuserar på kunskapsinhämtning och trygghet samtidigt vill vi komma bort från strama budgetar och stuprörmodeller som påverkar eleverna mycket negativt. I Kungälv skall elever och föräldrar erbjudas goda möjligheter att välja skolform. Ett långsiktigt perspektiv gynnar eleverna och lagstadgad kärnverksamhet skall alltid prioriteras.

Det vi ser i skolan idag är ett resultat av en misslyckad politik på flera nivåer, där det kommunala huvudansvaret genererar 290 modeller för skolpengsnormen och lika många kommunala styrdokument som tyvärr leder till att de nationella suddas ut. Kommuners betydande ekonomiska problem samtidigt som styrande partier saknat prioriteringskompass. Kungälv är inget undantag. Ett statligt huvudmannaskap ökar likvärdigheten. På nationell nivå poängterar vi också vikten av att skolan skall lära ut den verkliga innebörden av demokrati och respekt för andras åsikter samt stimulera till kritiskt och konstruktivt tänkande. Självständig reflektion kring etiska och moraliska frågor skall utövas för att ge rätt verktyg så att elever formas till trygga individer. Vi vill återgå till en kunskapsbaserad skola som mäter kunskap bättre och tidiga insatser möjliggör att elever som är i behov stöd snabbt kan fångas upp.

Gymnasium

När fler elever lämnar grundskolan med gymnasiebehörighet innebär det en kvalitetshöjning av vår gymnasieskola där skolan skapar en attraktiv kommun. Gymnasieskolan är konkurrensutsatt vilket innebär att utbudet måste vara modernt för att Mimerns Hus skall vara ett självklart val för elever i utanför Kungälv. Samarbete med näringslivet är en viktig nyckel och kan skapa en stark dragningskraft till de yrkesförberedande programmen.

Arbetsmiljö för lärare såväl elever går hand i hand med trygghet. Sverigedemokraterna vill se förebyggande åtgärder såsom låsta dörrar för att inte obehöriga ska ges tillträde, en breddad drogprevention som inte bara riktas mot föräldrainformation utan också exempelvis genom undersökningar av avloppsvatten och droghundar. Detta är också åtgärder som är förebyggande men vikten av en fungerande skolgång och elever som mår bra kan inte belysas nog i ett förebyggande syfte.

Arbetsmiljö – arbetsvillkor

Facket larmar om en hög arbetsbelastning och begränsade ekonomiska förutsättningar. Detta har inte enbart lett till ökat antal sjukskrivningar, hög personalomsättning och otrygghet i skolan utan påverkar också skolresultatet negativt och leder till en minskad kontinuiteten i våra verksamheter.

Utöver att stoppa nedskärningar och rikta insatser till elevers stödbehov har Sverigedemokraterna föreslagit kraftfulla åtgärder i och utanför skolan när våldet eskalerat.

Våld, mobbning, sexuella trakasserier och utanförskap skall motverkas genom ett aktivt agerande samtidigt visar personalenkäter att det behövs ett ökat stöd av huvudman och tydligare riktlinjer. För att ytterligare stimulera en god och trygg arbetsmiljö ser vi Sverigedemokrater ett stort värde i småskalighet. Kommunen kan även upprätta "vilande enheter", det vill säga en enhet som normalt sett inte används men som kan aktiveras vid behov för elever som skapar otrygghet. En vilande enhet kan även tillfälligt användas som en föreberedelseskola för nyanlända elever där exempelvis det svenska språket prioriteras. Med vår välfärdsprioritering når vi kontinuitet -trygg anställning och bättre villkor vilket leder till ökad kvalitet och möjliggör att fler når gymnasiebehörighet.

Barnomsorg

Kommunen ska främja valfrihet och mångfald inom barnomsorgen. Utöver förskolan är alternativa omsorgsformer betydelsefulla då barn inte är stöpta i samma form. En positiv form är den pedagogiska omsorgen, tidigare "dagmammor". Det finns en tydlig koppling mellan personaltäthet och kvalitet inom barnomsorgen. Barngrupperna i förskolan får inte innebära kvalitetsförluster.

Barnomsorg på obekvämt arbetstid genererar en ökad möjlighet till försörjning. Det är också en rättvisefråga för alla de ensamstående föräldrar som idag måste tacka nej till ett jobb eller avstå heltid och därmed i värsta fall förlora sin försörjningsförmåga. Arbetstid utanför kontorstid rör många jobb: inom handels, inom det polisiära, vård och omsorg. Vill vi ha fler som jobbar inom samhällsviktiga yrken är barnomsorg på obekvämt arbetstid en viktig pusselbit!

Folkhälsa fritid

Hälsofrämjande insatser är att arbeta förebyggande med både kropp och själ. Att uppleva en meningsfull fritid är viktig men tyvärr har nöjdheten bland unga gått i motsatt riktning. För oss är barn och ungdomars synpunkter viktiga och vi vill möjliggöra delaktighet. Uppmuntran att aktivera sig på regelbunden basis är en betydande del av folkhälsoarbetet. Det borde finnas fler möjligheter att utöva spontanidrott.

Idrottsrörelsen är en del av den svenska folkrörelsetraditionen och spelar en stor roll inte bara för människors hälsa utan även för demokratisk och social fostran och erbjuder dessutom en meningsfull och innehållsrik fritid. Kommunen ska premiera att stödja verksamhet som är riktad till barn och ungdomar. För att öka antalet ungdomar som söker sig till föreningslivet är det viktigt med ett brett utbud av aktiviteter.

Under senare år har barn och ungas aktivitet tummats på. Detta beror dels på smittspridning under covid men också på att fritidsgårdar minskat öppettiderna när otryggheten i samhället ökat. Det är viktigt att vi inte viker undan för kriminalitet och sätter in resurser för att göra ungdomarnas fritidsgårdar trygg igen. Det är också av vikt att "fritid" renodlas så att rätt personal gör rätt saker. Bara så kan vi nå ökad kvalité.

Kultur

För att nå en ökad sammanhållning och hemkänsla ska kommunens kulturer resurser riktas till aktiviteter med en folklig förankring samt lyfta kulturarvet och våra lokala värden. Antidemokratiska och/eller våldsbejakande organisationer skall aldrig få kommunalt bidrag. Vi sverigedemokrater anser inte att kommunala tillgångar ska användas till den antidemokratiska krafter som exempelvis islamistiska organisationen Ibn Rushd och vi säger nej till varje krona!

Resultatmål:

- Fler elever når gymnasiebehörig
- Trygg och god arbetsmiljö i skolan
- Ökad försörjningsmöjlighet för ensamstående och skiftarbetare – ökande skatteintäkter
- Sammanhållning och hemkänsla

Kungälv, vackert och omsorgsfullt

När styrande partier vill förtäta med höghus och betong har Sverigedemokraterna gång på gång understrukt att politiken måste bejaka "hur" man bygger. Vår närmiljö är viktig för hälsan. Vi vill se en utveckling som behåller småstadskänslan – där grönområde ger möjlighet till promenader, som tillsammans med kaféer, restauranger och handel gör staden levande. Genom Sverigedemokraternas prioritering på underhåll kan vi vara rädda om våra byggnader och samtidigt kroka arm med riktig hållbarhet.

Kungälv behöver visioner som tar sikte på mänskliga behov där vackra och inbjudande miljöer skapar välbefinnande. Här ska man fyllas med positiva känslor och framtidstro! Vi ska vara varsamma om byggnaderna, platserna och detaljerna som är Kungälv. Det är gynnsamt för turism och bidrar till en lokal stolthet som ökar samhörigheten. Det finns förutsättningar att både ansvarsfullt förvalta och försköna, bygga vackert och harmoniskt!

Strategiska mål:

- Återspegla kommunens karaktär och historia i arkitektur
- Genomsyra beslut med trygghets- och tillgänglighetsperspektiv
- Balans i bostadsbeståndet
- Minskad klimat- och miljöpåverkan
- Ökad kvalitet på skolmat

Bostäder

Bostadskrisen har fått styrande politikerna att använda sig av kostsamma panikåtgärder och prioriteringar där resurser omfördelats

på bekostnad av långsiktigt hållbara lösningar. Befolkningstillväxt ska inte ske på bekostnad av kommunens möjlighet att hantera bostadssituationen. Kungälv behöver en paus i mottagandet av migranter. Det attraktiva läget och brist på bostäder leder till höga bostadspriser som gör det svårt för stora grupper på bostadsmarknaden att köpa sin bostad samtidigt sker kraftiga hyreshöjningar på grund av renoveringar i det äldre bostadsbeståndet. Antalet lägenheter med överkomlig hyra blir allt färre för varje år.

För att förändra situationen vill vi lyfta in perspektivet balans i bostadsbeståndet med behov och efterfrågan. För att lyckas med planeringen måste man förstå grundproblemet, behovet måste kartläggas och tillgängliga lägenheter i det allmänna bostadsbeståndet samt genomsnittlig kötid för att erhålla en lägenhet redovisas löpande. Kommunala bostadsbolags viktigaste uppgift är att tillhandahålla hyresbostäder till rimliga hyror. För att skapa långsiktig hållbarhet ska överskotten från återinvesteras och tillgodose invånarnas behov av hyresbostäder. Kommunägda bostadsbolag ska i första hand använda marginaler för att förbättra, renovera och bygga nya hyresbostäder.

En rättvis bostadspolitik

I Kungälv ska det tidigt läggas ansvar på den nyanlände att forma sitt liv i Sverige. Tillfälliga hyreskontrakt löper ut efter etableringstiden (24 månader). Att ställa krav på att ordna eget boende innebär både ett rättvist kösystem och medför även en likvärdig tro på individens kapacitet. I Kungälv har kungälvspor förtur, här finns inga förturer eller förmåner som baseras på etnicitet. Politikens främsta skyldighet är att värna om kommuninvånarnas trygghet och säkerhet, och därför ska gräddfiler till bostäder för återvändande terrorister omedelbart stoppas.

Trygghet

Trygghet är inte bara att veta att du har någonstans att ta vägen när du behöver ett boende, det är också att veta att du är trygg där du bor. Trygghet är en upplevelse som bygger på flera faktorer. Risken att utsättas för brott är en bidragande faktor men också andra förhållanden såsom överblicken av den fysiska miljön, belysning och närvaro av trygghetsskapande aktörer har betydelse.

Brottsbekämpning är inte i första hand en kommunal uppgift men i väntan på skärpta lagar, fler poliser med ökade befogenheter samt en ansvarsfull migrationspolitik ska kommunen bidra med trygghetsinvesteringar för att öka och stärka samhällets trygghet och säkerhet. Kameraövervakning och ordningsvakter ska komplettera andra trygghetsskapande insatser. Ungdomar och näringslivsaktörer kan få en betydelsefull roll. En annan viktig uppgift är att främja och hjälpa grannsamverkans organisationer i kommunens olika områden. De kommunala bostadsbolagen ska användas till att störa och motverka klaner i våra bostadsområden. Samarbetet mellan kommunen, de kommunala bostadsbolagen och polisen ska stärkas.

Fastigheter, investeringar och infrastruktur

I skuggan av dålig ekonomi har underhållet av fastigheter under lång tid nedprioriterats varför underhållsbehovet behöver inventeras. Kungälvbornas gemensamma tillgångar ska förvaltas ansvarsfullt. Nya investeringar görs utifrån lagkrav (kärnverksamhet) och nödvändighet. I första hand ska kapaciteten säkerställas för vår kommuns behov. Långsiktighet ska genomlysas alla beslut. Sverigedemokraterna understryker att politiken inte bara bör bejaka att vi bygger, utan också hur vi bygger. I Kungälv ska det byggas vad människor i allmänhet faktiskt vill ha, samtidigt ska vi vara varsamma om byggnaderna, platserna och detaljerna som är Kungälv. Detaljerna är gynnsamma för

turism och bidrar till en lokal stolthet som ökar samhörigheten. Nybyggnation ska smälta in och göras vacker så att människor kan trivas och vill stanna!

Kommunen står inför stora investeringar i VA, både genom förstärkning av nuvarande system och utbyggnad av dessa till våra olika serviceorter och kustnära samhällen. På sikt måste tre reningsverk i kommunen kopplas till gemensamma bolaget Gryaab vilket ger stora kostnader som belastar VA kollektivet. För att kommunens invånare ska få förståelse för kommande kostnader krävs transparens och att man inte tummar på dialogen. Det råder samtidigt en stor diskrepans mellan olika experter om hur mycket ett enskilt avlopp påverkar övergödningen från fosfor. Det är viktigt att skapa trygghet för fastighetsägarna där planerade VA skall dras fram, och inte genomdriva föreläggande om det inte finns starka skäl och bevis för nödvändiga åtgärder.

Kollektivtrafiken ska utgöra en allmän samhällsservice gentemot kommunens invånare och binda samman våra orter. Kollektivtrafiken är dels ett alternativ för dem som inte har egen bil, dels ett positivt komplement till bilen som minskar miljöpåverkan. Goda resvanor med alternativa och attraktiva kommunikationer minskar belastningen på klimat och miljön.

Miljö och klimat

Människan har stor påverkan på naturen och miljön. För att inte riskera kommande generationers behov måste vi ständigt förbättra vårt sätt att ta hand om vår omgivning och bruka naturresurser med omsorg. Man har ett personligt ansvar att värna naturen och sin omgivning men det är också samhällets ansvar att bidra med strukturella förutsättningar för att göra det så enkelt som möjligt att göra rätt. Arbetet ska präglas av kretsloppstänkande och omsorgen om allt levande omkring oss.

Vindkraften påverkar både miljön och landskapsbilden för människor som bor i områden där subventionerade vindkraftparker etableras. Stor hänsyn bör därför tas till den lokala opinionen. Idag krävs att kommunen tillstyrker en tillståndspliktig vindkraftsanläggning inom kommunens gränser. Det möjliggör ett "kommunalt veto" som bör utnyttjas när kommuninvånare inte kompenseras av ägaren till vindkraften. En miljöfråga som har fått stor uppmärksamhet är utsläppen av växthusgaser som på sikt kan orsaka uppvärmning av vår jord. Detta är en global fråga men insatser på det lokala planet är av betydelse, inte minst för att uppnå de målsättningar som vi undertecknat via internationella avtal. EU har föreslagit krav på kraftigt reducerade gränsvärden för koloxider och kolmonoxider i luften. Idag klarar Kungälv även de föreslagna höjda kraven, förutom vid E6. Marginalen till att gränsvärdena överskrids blir dock liten i de centrala delarna av staden. Förtätning och byggande på höjden påverkar möjligheterna att ligga på rätt sida gränsen, både med tanke på försämrad luftgenomströmning och ökad trafik. Därför måste ytterligare förtätning av stads kärnan ske med yttersta försiktighet och med tanke på människors livsmiljö och hälsa. Luft måste kunna omsättas även i den centrala staden för att minska på halterna av NOx och partiklar. I Kungälv ska vackra och inbjudande miljöer skapa välbefinnande, där grönområde ger möjlighet till promenader, som tillsammans med kaféer, restauranger och handel gör staden levande!

Livsmedel som odlas och framställs i närområdet kan ge kostnadseffektiva miljövinster och bör då premieras vid upphandling. Andra saker som bör premieras vid upphandling av livsmedel är att produkterna är näringsriktiga, hälsosamma och framställda på ett etiskt försvarbart sätt, till exempel genom att uppfylla krav på god djuromsorg. Kött från djur som avblodats utan bedövning ska inte förekomma inom kommunens verksamheter.

Specialkost

Kostnaderna för specialkost i skolan har länge ökat. Lunchen är viktig för alla skolbarn och den har blivit ännu viktigare nu när familjer tyngs under ekonomiska bördor. Särskilda önskningar ska inte bekostas genom försämrad kvalitet eller kvantitet. I stället bör en matsedel med två alternativ införas, varav ett vegetariskt alternativ. Specialkost ska enbart godkännas vid allergi och ett läkarintyg ska krävas.

Resultatmål:

- Ökat välbefinnande och hemkänsla
- Restriktiv förtäring av staden
- Minskad hemlöshet- fler tillgängliga bostäder när kontrakt löper ut efter etableringstid
- Förlänga investeringarnas livslängd
- Minskade kostnader för specialkost

Företag, jobb

I Kungälv ska det ska vara enkelt att etablera sig och lätt att bedriva verksamhet, med ökat attraktivitet får kommunen fler arbetstillfällen och ökade intäkter. Inom kommunal verksamhet är det stor brist på personal, detta måste tas på högsta allvar. Vi vill nå kvalité och kontinuitet, i Kungälv ska man inte behöva oroas över kollegors kompetens, nedskärningar eller arbetsmiljö-relaterade problem som följer.

Kommuninvånarnas förväntningar

Kungälvs kommun har en av landets lägsta arbetslöshet men trots det högre skatt än genomsnittet i Sverige. Med rätt prioriteringar kan både välfärden stärkas och på lång sikt skattenivån sänkas. Våra gemensamma tillgångar ska inte säljas för att kortsiktigt lösa strukturella problem.

Det är för Sverigedemokraterna viktigt att skattemedel hanteras ansvarsfullt och med transparens. Genom en tydlig redovisning om hur resurserna fördelas får kommuninvånare en möjlighet att granska ekonomi och de politiska prioriteringarna. Det gynnar delaktighet och demokrati. För att kommunens resurser ska användas effektivt och svara mot kommuninvånarnas motsvarande förväntningar krävs åtgärder. Arbetet med fokusområde ska realiseras och ett strategiskt mål riktas på en ökad helhetssyn.

Ekonomiska stuprörsmoeller ska motverkas genom att främja samarbete över sektorgränser och flexibiliteten ökas. Med en tydlig gemensam inriktning och stärkt helhetssyn åstadkommer vi stabilitet. En ny styrmodell kräver ökad dialog och samordning av verksamheterna.

Näringsliv

I skuggan av sämre ekonomi kan besparingskrav leda till en allt sämre relation till näringsliv. Ett dåligt förhållande till företag kan innebära minskade skatteintäkter och förlorade arbetstillfälle.

Tillgång på kompetent arbetskraft och ett gott företagsklimat är avgörande för sysselsättningen. Vi vill förbättra näringslivsklimatet som blir ett av våra prioriterade fokusområden. Kommunen ska aktivt verka för att skapa förutsättningar för konstruktiva samarbeten mellan myndigheter, näringsliv och utbildningsväsende. Genom en serviceinriktad, dialogbaserad myndighetsutövning, med korta handläggningstider, tydliga och transparenta avgifter samt underlättande av företagsetableringar såsom exempelvis främjande av företagsbostäder kan Kungälv vända den negativa trenden och bli en kommun med näringslivsprofil.

I Kungälv ska det vara enkelt att etablera sig och lätt att bedriva verksamhet!

Upphandling

Det behövs en kontinuerlig kontakt med näringslivet i upphandlingsfrågor för att undvika att kommunen lägger hinder i vägen för de lokala företagen.

I Kungälv finns många lokala entreprenörer, det är viktigt att underlätta så att upphandlingen har en lokal och företagsvänlig inriktning. Upphandlingarna ska inte vara svåra och för byråkratiska eftersom det slår negativt mot småföretagen. Varje lokalt inköp sparar dessutom intäkterna inom kommunen!

Ekonomi

Kommunens stora skulder är tyvärr det enda säkra i en osäker tid, om än i förnyade former utgör de en särskild utmaning samtidigt som återställandet av välfärden efter en mandatperiod av besparingar inom vård, skola och omsorg blir en utmaning. Majoriteten lyckas inte att hålla sina egna överskottsmål i rambudgeten över tid trots ökande skatteunderlag. Överskottsmålen var högt ställda just för att klara av den planerade investeringstakten. När den exceptionellt höga investeringstakten nu skruvas upp ytterligare jämfört med de redan ambitiösa investeringsplanerna som beslutats de senaste åren, samtidigt som överskottsmålen inte nås, måste åtgärder vidtas i tid.

Med sund tillväxt kan invånarnas pengar hanteras med ansvar, det är en viktig del av vår förvaltarskapstanke.

Nuläges och riskanalys

Pandemin är över, och även om de ekonomiska effekterna av den fortfarande till viss del lever kvar så har Rysslands krig mot Ukraina fått större privatekonomisk påverkan än pandemin. Inflationen riskerar dessutom gröpa ur ekonomin kraftigt. Kommunens stora skulder är tyvärr det enda säkra i en osäker tid, om än i förnyade former utgör de en särskild utmaning samtidigt som återställandet av välfärden efter en mandatperiod av besparingar inom vård, skola och omsorg blir en utmaning.

Europa har kastats in i ett krig efter att Ryssland anföll Ukraina. Detta omänskliga krig kan få mer långtgående ekonomiska konsekvenser än vad pandemin fick. De redan höga energipriser rusade ytterligare under vintern, liksom drivmedelskostnaderna. Råmaterial till våra industrier har en mycket oroande prisutveckling eller är näst intill omöjliga att få tag på, de globala logistikkedjorna ser fortsatt stora störningar med fördyringar osv. Detta påverkar kommunens ekonomi

på ett negativt sätt med ökade kostnader, förseningar i projekt och förmodligen en stigande arbetslöshet.

Bostadsmarknaden har gjort en kraftig sättnings och inflyttningen av nya invånare har bromsats in. Byggandet stannar av och byggstarter i bostadsprojekt skjuts upp på obestämd tid.

Demografiskt ökar den arbetsföra delen av befolkningen långsammare än övriga delar av befolkningen. Om arbetslösheten ökar lägger det ytterligare last på bördan eftersom det betyder att en allt större andel av den arbetsföra befolkningen inte klarar egenförsörjning vilket leder till minskade skatteintäkter och ökade sociala kostnader.

Skulder är samtidigt höga trots höga resultatmål. Detta innebär att kommunen är väldigt exponerad mot en ränterisk. Kommunen har visserligen kunnat amortera på låneskulden något det senaste året men det beror till stor del på att man har sålt tillgångar som man sedan hyrt tillbaka på långa kontrakt. Detta innebär att låneskulden bara har omklassificerats från banklån till långsiktiga åtaganden vilket bara är en annan sorts skuld, men likväl en skuld som ska betalas.

Majoriteten lyckas inte att hålla sina egna överskottsmål i rambudgeten över tid trots ökande skatteunderlag. Överskottsmålen var högt ställda just för att klara av den planerade investeringstakten. När den exceptionellt höga investeringstakten nu skruvas upp ytterligare jämfört med de redan ambitiösa investeringsplanerna som beslutats de senaste åren, samtidigt som överskottsmålen inte nås, måste åtgärder vidtas i tid.

Kungälv har under lång tid haft svårigheter att klara de finansiella målen utan tillskott av engångseffekter av t ex pensionseffekter, realisationsvinster och exploateringsintäkter. Dessa engångseffekter visar nu röda siffror, med ökade pensionskostnader och minskade exploateringsintäkter. Då engångsintäkter ingår i beräkningen av måluppfyllnaden finns en risk att incitament skapas för att sälja

skattebetalarnas gemensamma tillgångar till förmån för kortsiktig måluppfyllnad.

Finansiella mål

1. Ekonomiskt överskott ska vara i genomsnitt 3,5% av skatteintäkter och generella statsbidrag, sett över planperioden

Ett rimligt överskottsmål är nödvändigt för att kunna finansiera kommunens investeringar i kärnverksamheterna och därmed kunna investera i välfärden. Överskottet ska vara 3,5% sett över hela planperioden.

2. Soliditeten ska öka med minst 1% per år

Soliditet är det finansiella nyckeltal som visar den långsiktiga betalningsförmågan genom att ange hur stor andel av tillgångarna som är finansierade med eget kapital. Övriga tillgångar finansieras med lån, antingen banklån eller finansiell leasing. Kommunen kommer nu att långsamt börja amortera på ansvarsförbindelsen för pensionsskulden och för att inte byta pensionsskuld mot låneskuld så måste soliditeten samtidigt öka över tid.

3. Investeringsvolymen ska vara max 10% av skatteintäkter och generella statsbidrag

Kommunens investeringsnivåer måste, över tid, harmonisera med kommunens storlek och ekonomiska utrymme för att undvika obehagliga överraskningar för kommuninvånarna i framtiden i form av skattehöjningar eller en ökad belåning. En rimlig långsiktig nivå som kommunen bedöms klara av är 10% av skatter och generella statsbidrag.

Med investering avses både direkta investeringar i fasta tillgångar samt nuvärdet av nytecknade långsiktiga åtaganden i form av hyra eller leasing av fastigheter som används i kärnverksamheterna. Idag ligger dock nuvärdena av nya långsiktiga åtaganden utanför beräkningen av investeringsvolymen. De befintliga åtagandena har dock beräknats till 426 Mkr i bokslutet för 2022.

4. Låneskulder och de långsiktiga åtagandenas andel av skatteintäkter och generella statsbidrag ska vara max 60%

Att mäta kommunens skuld per invånare är ett trubbigt mått eftersom det inte tar hänsyn till varken demografisk eller socioekonomisk struktur. Därför är skulderna i förhållande till de intäkter som kommunen genererar ett bättre mått. För att minska riskexponeringen för t ex höjda räntenivåer så måste kommunens låneskuld redan idag minskas mätt både som skuld per invånare, i förhållande till skatteintäkter och generella statsbidrag samt i absoluta tal.

En långsiktigt hållbar nivå är att låneskulder och långsiktiga åtaganden uppgår till max 60% av skatteintäkter och generella statsbidrag. Till låneskulder ska alltså läggas det kvarvarande nuvärdet av långsiktiga åtaganden i form av långa hyreskontrakt avseende fastigheter och verksamhetslokaler för samhällsverksamheter, t ex äldreboenden, idrottshallar och skolor. Det kvarvarande nuvärdet av långsiktiga åtaganden ingår dock inte i dagens beräkningar då dessa inte finns tillgängliga.

Resultat- och balansräkning

Det överskott som majoriteten har genererat för att kunna hålla den höga investeringstakten har inte räckt. Åtgärder måste vidtas för att stoppa den negativa spiralen med allt större investeringsplaner med ökad skuld som följd.

Sverigedemokraterna vill nu vända på trenden och till att börja med stoppa ständigt ökande investeringsramar, för att på sikt börja betala av på skulderna inklusive de långsiktiga åtagandena. De överskott som skulle använts till att fortsätta höja investeringsramarna måste nu användas för att betala av på kommunens skulder. Då arenabygget ligger i ramperioden finns inte förutsättningar för att minska skulderna under ramperioden, däremot vill vi påbörja en kapitaleffektivisering för att minimera lånebehovet. Kapitaleffektivisering innebär att man identifierar fasta tillgångar, som ej klassificeras som exploatering, och som inte tillhör kärnverksamheterna, och som kan säljas på marknaden utan att hyras tillbaka. Som ett första steg sätts ramen för kapitaleffektivisering till 30 mkr för 2024.

Välfärden har varit eftersatt i många år nu och behöver kickstartas. Det är svårt att nå upp till de finansiella målen på flera områden då pengarna behövs för att bygga upp välfärden igen. Genom att bromsa skuldutvecklingen samt kapitaleffektivisering har vi identifierat ett utrymme för ytterligare satsningar. Dock begränsar kommunens höga skuldsättning, och den ekonomiska utvecklingen globalt, satsningarna till ca 39 miljoner kronor under ramperioden.

Detta utrymme vill vi använda i våra kärnverksamheter vård, skola och omsorg som under allt för lång tid har fått svälta bortom anständighetens gräns och fått bära bördan för den ohämmade expansionen.

Utrymmet är inte stort och behoven är ännu större i de flesta verksamheterna, dessutom släpar kommunen runt på en dyr och gigantisk underhållsskuld på våra fastigheter.

Det kommer att ta lång tid att vända trenden men Sverigedemokraterna prioriterar utrymmet för våra kärnverksamheter redan nu.

Kommunstyrelsens ram motsvarar rubriken "Verksamhetens ramar" i resultaträkningen. För 2023 så är kommunstyrelsens ram 3 407 mkr. Exploateringsintäkterna har flyttats från kommunstyrelsens ram till att i stället underställas kommunfullmäktiges förfogande i enlighet med Policyn för fastigheter och exploatering.

<i>Resultatbudget, mkr</i>	<i>2024</i>	<i>2025</i>	<i>2026</i>	<i>2027</i>
Verksamhetens nettokostnader	-3 167	-3 316	-3 456	-3 605
Avskrivningar	-240	-257	-268	-280
Verksamhetens ramar	-3 407	-3 573	-3 724	-3 885
Skatteintäkter och generella statsbidrag	3 561	3 743	3 955	4 126
Verksamhetens resultat	154	170	231	241
Finansiella nettokostnader	-124	-133	-143	-148
Exploateringsintäkter	40	35	10	10
Årets resultat	70	72	98	103
Resultat/Skatteintäkter	2,0%	1,9%	2,5%	2,5%
Verksamhetens resultat/Skatteintäkter	4,3%	4,5%	5,8%	5,8%
Ökning av verksamhetens ram	5,6%	4,9%	4,2%	4,3%
Ökning av skatter och statsbidrag	7,5%	5,1%	5,7%	4,3%
Befolkningsprognos	50790	52020	53780	54870
Befolkningsökning, antal	710	1230	1760	1090
Befolkningsökning, %	1,4%	2,4%	3,4%	2,0%

Verksamhetens ramar – Balansräkning

Soliditeten måste öka för att säkra den långsiktiga betalningsförmågan. Detta görs genom att tillföra eget kapital och genom att trygga överskott. För att hålla nere skulderna ska det kapital man har användas på ett effektivt sätt och därigenom ha balansomslutningen under kontroll.

<i>Balansräkning, mkr</i>	<i>2024</i>	<i>2025</i>	<i>2026</i>	<i>2027</i>
Anläggningstillgångar	6 363	6 584	6 816	6 923
Omsättningstillgångar	752	782	802	822
S:a tillgångar	7 115	7 366	7 618	7 745
Eget kapital	1 981	2 053	2 151	2 254
Skulder	5 134	5 313	5 467	5 491
- varav pensionsskulder	1 158	1 117	1 079	1 055
- varav låneskuld	2 631	2 941	3 178	3 240
S:a Eget kapital, avsättningar och skulder	7 115	7 366	7 618	7 745
<i>Soliditet</i>	<i>27,8%</i>	<i>27,9%</i>	<i>28,2%</i>	<i>29,1%</i>

Kassaflöde

Under senare år har kommunen låtit entreprenörer bygga fastigheter för kommunens verksamheter och sedan hyrs dessa på 15-25 år.

Dessa åtaganden syns inte i balansräkningen som "lån" trots att dessa fastigheter är att jämföra med investeringar och hyresavtalet är att jämföra med ett banklån. Vi vet dock att dessa åtaganden uppgår till 426 Mkr vid årsskiftet 2022/2023. Till detta kommer nu arenabygget vilket gör att det blir svårt att vända skuldtrenden helt, men det är viktigt att prioritera investeringarna mycket tydligare.

Långsiktigt måste kommunen klara av att betala sina skulder, oavsett om det är skulder till banken eller till entreprenörer i form av långsiktiga åtaganden för hyra av samhällskritiska fastigheter på långa kontrakt.

Kassaflöde, mkr	2024	2025	2026	2027
Förändring eget kapital	70	72	98	103
Av- och nedskrivningar	240	257	268	280
Övriga ej likviditetspåverkande poster	105	70	70	70
Medel från verksamheten	415	399	436	453
Investeringar				
Exploatering, nettoföde	0	0	0	0
Kapitaleffektivisering				
Nettoinvestering, skattefinansierad verksamhet	-330	-477	-500	-390
Nettoinvestering, avgiftsfinansierad verksamhet	-246	-180	-125	-120
Medfinansiering och förskottering	-41	-52	-49	-25
Medel från investeringsverksamheten	-617	-709	-674	-535
Fritt kassaflöde	-202	-310	-238	-82
Finansiering				
Upplåning, netto	202	310	238	82
Total förändring likvida medel	0	0	0	0

Investeringar

Kungälv har under många år investerat kraftigt och investeringsbudgetarna har svällt år för år jämfört med tidigare års beslutade investeringsramar för motsvarande period även om man tar hänsyn till försenade investeringar till följd av covid. De försenade investeringarna, samt att investeringar har omklassificerats till finansiell leasing, har lett till att kommunen till synes har en bättre finansiell ställning än vad som är fallet. De långsiktiga åtagandena i form av finansiell leasing syns inte i investeringsramarna.

Om den skenande skuldsättningen ska fås kontroll på så måste investeringarna prioriteras tydligare. Denna prioritering ska utmynna i att en del investeringar måste omförhandlas, skjutas på framtiden eller t o m läggas i malpåse. Beloppen i investeringsramarna inkluderar inte nuvärdet av inhyrda och leasade tillgångar på långa kontrakt, så kallade långsiktiga åtaganden, då informationen inte finns tillgänglig.

För att klara ekonomin långsiktigt ska investeringsplanerna harmonisera med den ekonomiska verklighet vi lever i. En långsiktigt hållbar investeringstakt bedöms vara ca 10% av skatteintäkter och generella statsbidrag för att inte utarma de befintliga kärnverksamheterna och för att kunna amortera på låneskulden.

Investeringsram, tkr	2024	2025	2026	2027
Skattekollektivet	330 000	477 000	500 000	390 000
Avgiftskollektivet	246 000	180 000	125 000	120 000
Medfinansiering	41 000	52 000	49 000	25 000
Total investeringsram	617 000	709 000	674 000	535 000

Skulder och långsiktiga åtaganden

Kungälv's höga skuldsättning minskar kommunens handlingsutrymme vid kriser och riskexponeringen är stor mot eventuella räntehöjningar, som vi nu ser. De redovisade låneskulden visar dock inte hela sanningen. För att hålla nere låneskulden har majoriteten som mål att låta entreprenörer investera i välfärdsfastigheter och sedan hyr kommunen dessa fastigheter på långa kontrakt på upp till 25 år. Ibland har till och med skattebetalarnas tillgångar sålts för att sedan hyras tillbaka för att kunna amortera på kommunens höga skulder. Dessa långsiktiga åtaganden är att jämföra med banklån då man lånar pengar av entreprenören i stället för av banken. För att få en rättvisande bild av hur skuldsättningen egentligen ser ut så måste man lägga till dessa långsiktiga åtaganden till de låneskulder man öppet redovisar. Denna information har inte funnits tillgänglig för oss och därför redovisas detta inte i rambudget 2024-2027.

Att mäta kommunens låneskuld per invånare är ett trubbigt mått eftersom det inte tar hänsyn till demografisk eller socioekonomisk struktur. Därför är låneskulden i förhållande till skatteintäkter och generella statsbidrag som kommunen genererar, ett bättre mått.

En långsiktigt hållbar nivå är ca 60% av skatteintäkter och generella statsbidrag. Till låneskulden ska också läggas det kvarvarande nuvärdet av de långsiktiga åtagandena för finansiell leasing avseende fastigheter för samhällsverksamheterna, t ex äldreboenden, idrottshallar, skolor och förskolor.

Nyckeltal

Nyckeltalen visar kommunens ekonomiska utveckling under planperioden avseende viktiga parametrar. Med Sverigedemokraterna förslag till rambudget tar vi viktiga steg framåt för att kunna vända den negativa trenden och på sikt nå de långsiktiga målen.

Under 2025 och 2026 väntas verksamhetens ramar att ökas på grund av driftkostnadskonsekvenserna av tidigare beslutade investeringar implementeras med full effekt. Detta påverkar resultatet negativt jämfört med målen men visar på nödvändigheten av att bromsa den ohejdade tillväxttakten.

Nyckeltal	2024 förslag	2025 förslag	2026 förslag	2027 förslag	Genomsnitt planperioden	Målvärde långsiktigt
Verksamhetens ramar (mkr)	3 407	3 573	3 724	3 885		
Resultat (mkr)	70	72	98	103		
Resultat/Skatteintäkter	2,0%	1,9%	2,5%	2,5%	2,2%	3,5%
Verksamhetens resultat	154	170	231	241		
Verksamhetens resultat/Skatteintäkter	4,3%	4,5%	5,8%	5,8%	5,1%	4,0%
Befolkningsprognos	50 790	52 020	53 780	54 870		
Befolkning, procentuell utveckling	1,4%	2,4%	3,4%	2,0%		
Intersteringar, skattefinansierat (mkr)	330	477	500	390		
Investeringar, avgiftsfinansierat (mkr)	246	180	125	120		
Investeringsvolym/Skatteintäkter och generella statsbidrag	17,3%	18,9%	17,0%	13,0%	16,6%	10,0%
Nettoupplåning (mkr)	202	310	238	82		
Låneskuld kommunen (mkr)	2 631	2 941	3 178	3 240		
Låneskuld/Skatteintäkter och generella statsbidrag	73,9%	78,6%	80,4%	78,5%	77,8%	60%
Soliditet	27,8%	27,9%	28,2%	29,1%	+0,4% per år	+1,0% per år
Nettokostnad/Invånare (kr)	67 080	68 685	69 245	70 804		
Resultat/Invånare (kr)	1 378	1 384	1 822	1 877		
Investeringar/Invånare (kr)	12 148	13 629	12 533	9 750		
Låneskuld/Invånare (kr)	51 802	56 536	59 093	59 049		

---

i ["Ett segregerat samhälle är på sätt och vis ett lugnt samhälle, vi vill bo med människor som liknar oss själva. Blandningen är önsketänkande. Idealet bygger på en premiss utan koppling till hur vi agerat historiskt"](#)

UTKAST

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (6)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Marcus Spovell

2023-03-10

Projekt Lysegården, rådighet gällande vattentäkt (Dnr KS2021/0715-3)

Sammanfattning

Idag ägs Lysegårdens vattenverk av Kungälv kommun medan marken innehållande vattentäkten och tillhörande dämmen mm ägs av en fastighetsägare.

Befintligt avtal från 1994, som bl.a. reglerar vederlag för vattenuttag, löper ut den 31 december 2024 och detta ska då enligt avtalet omförhandlas.

Med anledning av att nyttjanderättsavtalet ska omförhandlas till senast den 31 december 2024 inklusive bl.a. fastställandet av vederlag för grundvattenuttaget (för att kommunen fortsatt ska ha möjlighet att bortleda grundvatten i enlighet med servitutsavtalet) tillsattes under våren 2021 en projektgrupp för att bl.a. se över vilka anläggningar som omfattas av tillståndet till vattenverksamhet, vem som äger respektive anläggning och vilka fastigheter som berörs samt att därefter påbörja en dialog med fastighetsägaren.

I efterföljande dialog stod det klart att i stället för att omförhandla nyttjanderättsavtalet fanns det önskemål från båda parter om att kommunen i stället bl.a. skulle köpa de delar av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3 som berörs av befintligt tillstånd till Lysegårdens vattentäkt.

Förvaltningen får i uppdrag att fortsätta förhandla med fastighetsägaren för berörda fastigheter med intention att förvärva dessa och återkomma till kommunfullmäktige med förslag till beslut och köpekontrakt.

Juridisk bedömning

Stycket juridisk bedömning är till största del skrivet av Advokatfirman Stangdell & Wennerqvist AB.

Relevant lagstiftning

2 kap. 1 § kommunallagen (2017:725)

Kommuner och regioner får själva ha hand om angelägenheter av allmänt intresse som har anknytning till kommunens eller regionens område eller deras medlemmar.

6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster, nedan benämnd vattentjänstlagen

Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen

- 1. bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas, och*
- 2. se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning.*

Vid bedömningen av behovet enligt första stycket ska särskild hänsyn tas till förutsättningarna att tillgodose behovet av en vattentjänst genom en enskild anläggning som kan godtas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön.

2 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet, nedan benämnd restvattenlagen

För att få bedriva vattenverksamhet skall verksamhetsutövaren ha rådighet över vattnet inom det område där verksamheten skall bedrivas.

2 kap. 2 § restvattenlagen

Var och en råder över det vatten som finns inom hans fastighet. Rådighet över en fastighets vatten kan också någon ha till följd av upplåtelse av fastighetsägaren eller, enligt vad som är särskilt föreskrivet, förvärv tvångsvis.

Kommunens lagliga skyldighet och befogenhet rörande vattentjänster

Att kommunerna sköter den kommunala vattenförsörjningen har sin grund i 2 kap. 1 § kommunallagen, som anger att kommunen får sköta "angelägenheter av allmänt intresse".

6 § vattentjänstlagen reglerar kommunens skyldighet att ordna med vattenförsörjning och avloppshantering för sina invånare. Det innebär att kommunen har ansvar för att ordna med vatten och avlopp för de boende i ett område om det behövs för att skydda människors hälsa eller miljön.

Vattentjänster är en sammanfattande benämning på olika tjänster för vattenförsörjning och avlopp. När sådana tjänster tillhandahålls genom en allmän VA-anläggning är de allmänna vattentjänster. Bara kommunala anläggningar kan enligt vattentjänstlagen vara allmänna VA-anläggningar.

Den kommunala skyldigheten enligt 6 § vattentjänstlagen kan inte ges eller delegeras bort till huvudmannen för den allmänna anläggningen, om den är annan än kommunen.

Det är således kommunen som är skyldig att ordna med vattenförsörjning och avloppshantering för sina invånare och kommunen ska också äga sina allmänna VA-anläggningar.

Rådighet över vatten

Den som bedriver vattenverksamhet ska ha rådighet över vattnet inom det område där verksamheten ska bedrivas enligt 2 kap. 1 § lag restvattenlagen. Detta gäller för all vattenverksamhet oavsett om det krävs tillstånd eller inte. Huvudprincipen är att rådigheten ska omfatta hela området som verksamheten avser. När det gäller bortledning av yt- eller grundvatten räcker det dock med att verksamhetsutövaren råder över det begränsade område varifrån bortledandet sker, d.v.s. bortledningspunkten.

Enligt 2 kap. 2 § första stycket restvattenlagen är huvudregeln att var och en råder över det vatten som finns inom dennes fastighet. Annan än fastighetsägaren kan få rådighet över en fastighets vatten till följd av upplåtelse av fastighetsägaren, eller enligt vad som är särskilt föreskrivet, förvärv tvångsvis, se 2 kap. 2 § andra stycket restvattenlagen.

En verksamhetsutövare kan således erhålla rätten att råda över vattnet antingen genom frivillig överenskommelse med fastighetsägaren eller tvångsvis med stöd av särskilda lagbestämmelser.

Fastighetsköp

Den allmänna utgångspunkten är att kommunen köper egendom till gängse pris. Ett beslut att utan grund köpa egendom till uppenbart överpris kan betraktas som missbruk av prövningsrätt och således överskridande av kommunens befogenhet. Ett överpris kan också betyda otillåtet statligt stöd enligt EU:s regler. När kommunen beslutar köpa en fastighet och säljaren är ett företag, ska kommunen i förväg tillförlitligt utreda fastighetens verkliga värde, att köpet följer marknadsmässiga villkor samt om EU:s regler och bestämmelser om statligt stöd är tillämpliga.

Kommunen måste således följa marknadsmässiga villkor vid köp av mark.

Förvaltningens bedömning

Kungälv kommun har fyra vattenverk varav ett är Lysegårdens vattenverk i kommunens nordöstra delar. Lysegårdens vattenverk är ett grundvattenverk med konstjord infiltration som tar råvatten från Drypesjön. Lysegårdens vattenverk producerar ca 25 l/s som levereras till bland annat Diseröd.

Lysegårdens vattenverk finns omnämnt i kommunens risk- och sårbarhetsanalys.

Bakgrund

Stycket Bakgrund är till största del skrivet av Advokatfirman Stangdell & Wennerqvist AB

Kungälv grundvattentäkt Lysegården är utpekad som en regionalt viktig vattentäkt och Lysegårdens vattenverk är ett av kommunens tre vattenverk. Grundvattnet utgörs av både naturligt grundvatten och från konstgjord infiltration.

Lysegårdens vattenverk producerar i dag cirka 110 000–125 000 m³/år.

Lysegårdens vattentäkt är belägen på fastigheten Lysegården 1:1 och 1:3 vilka tidigare ägts av tre fastighetsägare, men som i dagsläget endast ägs av en fastighetsägare.

Genom vattendomstolens dom VA 22/85 den 27 februari 1989, se bilaga 1 - Vattendomstolens dom VA 22/85 den 27 februari 1989, och Vattenöverdomstolens dom TV 441/89 den 6 september 1990, se bilaga 2 - Vattenöverdomstolens dom TV 441/89 den 6 september 1990, erhöll Kungälv kommun och ägarna till Lysegården 1:1 och 1:3 ett gemensamt tillstånd till vattenverksamhet för allmän vattenförsörjning.

Kommunen och fastighetsägaren har tillstånd att för den allmänna vattenförsörjningen inom området utan tidsbegränsning leda bort vissa angivna mängder grundvatten ur anläggning inom fastigheten Lysegården 1:3, Romelanda socken, Kungälv kommun. Till undvikande av skadlig grundvattennivåsänkning i området kring tälten, har de också tillstånd till att leda bort ytvatten ur Lysegårdsbäcken inom fastigheten Lysegården 1:1 och att infiltrera detta vatten inom samma fastighet. För säkerställande av tillgången på infiltrationsvatten erhöles även tillstånd till att reglera avrinningen ur Drypesjön och därmed vattenstånden i sjön i enlighet med de vattenhushållningsbestämmelser som anges i domen.

Inför tillståndsbeslutet hade parterna – kommunen - såsom ägare till fastigheten Kungälv Rådhuset 11 (härskande fastighet) och fastighetsägarna till Kungälv Lysegården 1:1 och 1:3 (tjänande fastigheter) – träffat ett servitutsavtal om sina inbördes förhållanden varigenom kommunen berättigats att för all framtid infiltrera ytvatten och utta grundvatten på fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3 enligt vid varje tidpunkt gällande vattendom, se bilaga 3 – Servitutsavtal. Grundvatten får dock uttas endast under förutsättning att mellan parterna föreligger en gällande överenskommelse angående vederlag för vattenuttaget. Fastighetsägarna förbehölls rätt att – om kommunen inte uttar hela den lovgivna vattenmängden – för egen del utta vad som skiljer under förutsättning att mellan parterna föreligger överenskommelser angående vattenmängd, prioritering av vattenuttag, vederlag m.m. Genom ovan angivna tillståndsdom stadfäste vattendomstolen nämnda servitutsavtal till framtida efterrättelse mellan parterna.

Vad gäller parternas inbördes förhållanden har år 1994 även tecknats ett nyttjanderättsavtal mellan parterna, se bilaga 4 - Nyttjanderättsavtal. Avtalet reglerar både tillståndshavarnas inbördes ansvar enligt tillståndet och ersättningen mellan parterna. För mer info se bilaga 4. Enligt 7 § i bilaga 4 framgår att avtalet gäller från och med 1995-01-01 till och med 2024-12-31 med nedanstående begränsning. Vid avtalstidens utgång skall avtalet omförhandlas och ny kapitalkostnad bestämmas, varvid hänsyn skall tas till under avtalstiden gjorda avskrivningar och nedlagda kostnader för förnyelse.

Befintligt avtal från 1994, som bl.a. reglerar vederlag för vattenuttag, löper ut den 31 december 2024 och avtalet ska då enligt avtalet omförhandlas. Eftersom grundvatten enligt det stadfästa servitutsavtalet endast får uttas under förutsättning att det mellan parterna föreligger en gällande överenskommelse angående vederlag för vattenuttaget har det inte varit ett alternativ för kommunen att säga upp nyttjanderättsavtalet.

Med anledning av att nyttjanderättsavtalet ska omförhandlas till senast den 31 december 2024 inklusive bl.a. fastställandet av vederlag för grundvattenuttaget (för att kommunen fortsatt ska ha

möjlighet att bortleda grundvatten i enlighet med servitutsavtalet) tillsattes under våren 2021 en projektgrupp för att bl.a. se över vilka anläggningar som omfattas av tillståndet till vattenverksamhet, vem som äger respektive anläggning och vilka fastigheter som berörs samt att därefter påbörja en dialog med fastighetsägaren. Ganska snart stod det klart att i stället för att omförhandla nyttjanderättsavtalet fanns det önskemål från båda parter om att kommunen i stället bl.a. skulle köpa de delar av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3 som berörs av befintligt tillstånd till Lysegårdens vattentäkt.

Kommunen har med anledning härav låtit en oberoende värderingsman vid Svefa AB bedöma marknadsvärdet för de anläggningar och markområden som kommunen vill överta och för de markområden som kommunen vill erhålla servitut för. Marknadsvärdet för del av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3, anläggningar, annan skada samt tillägg för servitutsupplåtelse bedöms vara 8 235 000 kr vid värdetidpunkten april 2022, se bilaga 5 – Svefa AB:s värdeutlåtande.

Kommunen erbjöd därför fastighetsägaren (på grund av att han själv äger marken/anläggningen eller som ägare till bolag som äger marken/anläggningen) 8 235 000 miljoner kronor i ersättning för att få köpa de i värdeutlåtandet angivna anläggningarna och markområdena samt för att erhålla servitut över de i värdeutlåtandet nämnda markområdena. Exakt vilka anläggningar och vilka markområden som omfattades av kommunens erbjudande framgår av värdeutlåtandet.

Fastighetsägaren har inte accepterat kommunens erbjudande, utan han har själv låtit AFRY ta fram en värdering. Enligt AFRY:s bedömning ligger marknadsvärdet för de anläggningar och markområden som kommunen vill överta samt för de markområden som kommunen vill erhålla servitut för på 23–28 miljoner kr, se bilaga 6 – AFRY:s rapport Värdering Lysegården 1:1 och 1:3.

Svefa:s och AFRY:s värdering skiljer sig åt i två avseenden.

AFRY anser att ett tillägg på cirka 10–15 miljoner kr avseende nyttan av en vattentäkt (baserad på övergripande resonemang om betydelsen av vattentäkten för Kungälv kommun, alternativa försörjningsalternativ och värdeuträkning av grundvattentäkten) ska göras på det markvärde som Svefa har fått fram.

Vidare anser AFRY att ett tillägg på 300 000 kr årligen i 30 år (5 miljoner kr) för uteblivit driftsnetto ska göras för uteblivna intäkter från återförsäljning av vatten till 123 fastigheter vid ett område kring Duvesjön.

Enligt Svefa:s bedömning är ett tillägg på markvärdet utifrån nyttan av en vattentäkt på sätt som AFRY har resonerat inte brukligt vid värdering av markvärdet, varför Svefa inte anser att något sådant tillägg ska göras till det markvärde som Svefa har fått fram. Svefa:s värdering utgår från principerna i expropriationslagen, med undantag av tillägg på markvärde om 25 procent, vilket är brukligt vid markvärderingar. Att det rör sig om ett område som är viktigt ur vattenförsörjningshänseende har avspeglats i den slutliga värderingen genom att Svefa har lagt sig inom det högsta spannet.

Vad gäller uteblivit driftsnetto från återförsäljning av vatten till 123 fastigheter vid området kring Duvesjön är detta inget som ska ersättas eftersom sådant uttag och återförsäljning inte är tillåtet enligt befintligt nyttjanderättsavtal.

Vidare föreligger även vissa felaktiga antaganden om bl.a. behov om att ersätta ledningsnät i AFRY:s rapport.

Det skiljer således 15–20 miljoner kr mellan parternas värderingar.

Kommunen har nu att återkomma till fastighetsägaren med besked om kommunen vidhåller sitt tidigare erbjudande eller om kommunen kan tänka sig att höja sitt erbjudande något.

Följande tre alternativ finns för fortsatt hantering.

1. Fortsatt försök att komma överens frivilligt.

2. Påbörja en expropriationsprocess.
3. Upprätta nytt nyttjanderättsavtal.

Alternativ 1 vore den enklaste och snabbaste vägen att gå om det är möjligt att komma överens med fastighetsägaren om ersättningen.

Alternativ 2, expropriation, innebär att ägaren av en fastighet får avstå sin äganderätt (eller tåla en inskränkning i form av nyttjanderätt eller servitutsrätt) till förmån för angelägna allmänna ändamål. Expropriation sker genom ett särskilt rättsligt förfarande som regleras i expropriationslagen och innebär ett avsteg från det egendomsskydd som Regeringsformen tillerkänner.

Expropriationsprocessen är relativt tidskrävande. Först inges en tillståndsansökan som prövas av regeringen, eller den myndighet som regeringen har utsett, och vid ett positivt utfall hos regeringen sker sedan en efterföljande process vid mark- och miljödomstol. Vid en expropriationsprocess står sökanden, dvs. kommunen i detta fall, för både sina egna och motpartens rättegångskostnader. För en fastighet som exproprieras i sin helhet ska som huvudregel löseskilling betalas med ett belopp som motsvarar fastighetens marknadsvärde och därutöver med 25 procent av marknadsvärdet. Om en del av en fastighet exproprieras ska intrångsersättning betalas med belopp som motsvarar uppkommen minskning av marknadsvärdet, också här med ett påslag om ytterligare 25 procent. Ersättning utgår också för övrig skada, men utan något påslag.

Alternativ 3 med upprättande av nytt nyttjanderättsavtal innebär att kommunen framöver inte heller kommer att äga alla sina VA-anläggningar och inte heller äga marken där anläggningarna finns. Kommunen kommer då också fortsatt att inneha tillståndet till vattentäkten för kommunens allmänna vattenförsörjning gemensamt med fastighetsägaren. Kommunen kommer dessutom att fortsatt betala ersättning till fastighetsägaren för att kunna utta vatten för den allmänna vattenförsörjningen.

Av dessa tre alternativ bedömer förvaltningen tillsammans med externa konsulter att alternativ 1 är mest fördelaktigt ur ekonomisk och tidsmässig aspekt.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet har koppling till kommunfullmäktiges strategiska mål:

- Robust och uthållig kommun med minskad miljö- och klimatbelastning
- Hållbar samhällsutveckling genom ökad samordning mellan infrastruktur och byggnation i hela kommunen

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Att förvärva och få rådgighet över vattentäkten bedöms ge uppfyllelse för följande mål:

- Mål 3 - Säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar.
- Mål 6 - Rent vatten och sanitet för alla
- Mål 11 - Hållbara städer och samhällen

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärendet har koppling till policy för fastigheter och exploatering, vattenförsörjningsplan samt skyddsföreskrifter för Lysegårdens vattenskyddsområde.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Åtgärden bedöms inte bidra till någon praktisk nämnvärd förändring till hur det fungerar idag. Däremot säkras rådgighet över en vattentäkt vilket är positivt för samtliga medborgare i kommunen.

De abonnenter som idag köper vatten av fastighetsägaren kommer sannolikt att få en ökad brukningstaxa när kommunen tar över vattentäkten och leveransen till abonnenterna.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Viss initialt ökad arbetsbelastning då kommunen får fler abonnenter.

Ekonomisk bedömning

Kommunens värdering genom oberoende värderingsman vid Svefa AB har bedömt marknadsvärdet för Lysegården 1:1 och 1:3, anläggningar, annan skada samt tillägg för servitutsupplåtelser bedöms vara 8 235 000 kr vid värdetidpunkten april 2022.

Fastighetsägaren har själv låtit AFRY ta fram en värdering. Enligt AFRY:s bedömning ligger marknadsvärdet för de anläggningar och markområden som kommunen vill överta samt för de markområden som kommunen vill erhålla servitut för på 23–28 miljoner kr.

Ett köp av Lysegården 1:1 och Lysegården 1:3 finansieras inom tilldelad investeringsram det året köpet genomförs. Då VA-kollektivet inte ska äga mark, genomförs ett köp inom skattekollektivets investeringsram, närmare bestämt verksamhetsbudgeten Strategiska fastighetsköp. Investeringen kommer generera framtida kapitalkostnader, vilka varierar mellan åren beroende på hur räntan fluktuerar över tid, i VA:s driftsekonomi. Varje hel procent motsvarar 0,1 Mkr i kapitalkostnader per år för en investering på 10 Mkr i ett fastighetsköp.

Då VA:s driftsbudget överstiger 100 Mkr medför investeringen enbart marginell ekonomisk påverkan på denna. Vidare medför investeringen inget större behov av reviderad VA-taxa för att täcka den ökade kostnadsmassan. Mot bakgrund av detta görs bedömningen att investeringen ryms inom nuvarande driftsbudget. Det bör dock säkerställas att det finns tillräckligt med investeringsutrymme i verksamhetsbudgeten Strategiska fastighetsköp under förväntat inköpsår.

Förslag till kommunstyrelsen

Förvaltningen får i uppdrag att fortsätta förhandla med fastighetsägaren för berörda fastigheter med intention att förvärva dessa och återkomma till kommunfullmäktige med förslag till beslut och köpekontrakt.

Marcus Spovell
Verksamhetschef Teknik

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och utveckling

Expedieras till:

För kännedom till:

FOTOKOPIA

Aktbil 56 495

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

DVA 6

s 1 (42)

Vattendomstolen

1989-02-27

VA 22/85

Vänersborg

SÖKANDE

1. Kungälv kommun
  2. Roger Engström, Lena Engström och Assar Engström,
ägare av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3 m fl,
Romelanda socken, Kungälv kommun
- Ombud för 1-2: advokaten Owe Björk, Mäster Samuels-
gatan 4, 111 44 STOCKHOLM

SAKEN

Tillstånd till fortsatt vattenuttag ur Lysegårdens grundvattentäkt samt vattenbortledning ur Lysegårdsbäcken m m, Kungälv kommun, Göteborgs och Bohus län

ORIENTERING, TIDIGARE TILLSTÅND

Omkring 8 km norr om centralorten Kungälv ligger den s k Vallerdalen, vilken begränsas i norr, väster och söder av förkastningsbranter och i öster av Göta älv. I västra delen av dalen ligger Lysegården. Cirka 3 km norr om Lysegården ligger Drypesjön, som avvattnas söderut genom Lysegårdsbäcken till Lysegårdens ägor och därefter österut till Göta älv. På den senare sträckan kallas vattendraget för Vallerån och mottar vatten bl a från sjön Klovatten, som ligger cirka 2 km nordnordost om Lysegården. Genom dom meddelad av denna

Postadress
Box 187
462 22 VÄNERSBORG

Gatuadress
Hamngatan 6

Telefon
0521 - 190 80

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 2

Vattendomstolen

VA 22/85

domstol den 28 mars 1973 (mål A 13/1970) erhöll Kungälvskommun tillstånd att för tillgodoseende av vattenbehovet inom kommunen bortleda vatten från en befintlig grundvattenanläggning på Lysegården intill en mängd av 40 l/s i medeltal per år. Tillfälligtvis fick dock större vattenmängd, högst 60 l/s, tas ut; dock inte så att det genomsnittliga vattenuttaget under tre på varandra följande kalendermånader översteg 45 l/s. Tillståndet tidsbegränsades till utgången av år 1990.

Sedan talan mot domen fullföljts av vissa sakägare, fastställde vattenöverdomstolen i dom den 17 december 1973 vattendomstolens dom i de avseenden som redovisats ovan. Även vattenöverdomstolens dom överklagades. I beslut den 13 augusti 1974 fann emellertid högsta domstolen inte skäl meddela prövningstillstånd, varför vattenöverdomstolens dom kom att stå fast.

HÖJDSYSTEM

I denna dom förekommande höjduppgifter hänför sig till rikets höjdsystem av år 1900 (RH 00).

ANSÖKAN, MÅLETS HANDLÄGGNING

I ansökan, som inkom till vattendomstolen den 6 maj 1985, yrkade Kungälvskommun samt ägarna av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3 m fl, Roger, Lena och Assar Engström, tillstånd att ur Lysegårdens vattentäkt utan tidsbegränsning få ta ut tidigare medgivna

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 3

Vattendomstolen

VA 22/85

vattenmängder. För undvikande av skadlig grundvattennivåsänkning inom området begärde sökandena tillstånd att leda bort vatten ur Lysegårdsbäcken och infiltrera detta i anslutning till grundvattenanläggningen på visst sätt. För säkerställande av tillgången på infiltrationsvatten begärde sökandena rätt att få reglera Drypesjön mellan i ansökan närmare angivna gränser, vilka uppgavs motsvara en Lysegården redan tillhörig men under senare år inte utnyttjad rätt att reglera sjön för vattenkraftändamål. För Valleråns del föreslogs bestämmelser om viss minimitappning. Sökandena yrkade vidare lagligförklaring av en brunn, en provisorisk infiltrationsanläggning och en sedan lång tid tillbaka befintlig regleringsdamm vid Drypesjöns utlopp samt tillstånd till viss om- och tillbyggnad av dessa anläggningar. För bibehållande av regleringsdammen yrkades tvångsrätt enligt 8 kap 1 § vattenlagen. Sökandena yrkade slutligen tillstånd att anlägga ett mätskibord för kontroll av tappningen till Vallerån samt föreslog vissa kontrollbestämmelser för verksamheten i övrigt.

Efter kungörande, skriftväxling och huvudförhandling meddelade vattendomstolen den 29 augusti 1986 deldom, i vilken tillstånd gavs till fortsatt grundvattenuttag på vissa villkor, innefattande bl a vattenbortledning ur bäcken och infiltration i anslutning till grundvattentäkten. Beträffande regleringen av sjön fann domstolen på vissa skäl att den påstådda äldre regleringsrätten inte kunde befria sökandena från skyldighet att reglera skador till följd av en återupptagen

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 4

VA 22/85

dämning. Eftersom någon utredning rörande sådana skador inte presenterats i målet, uppsköts alla frågor rörande regleringen av sjön till behandling senare och sökandena förelades att inge skadeutredning.

Domen överklagades. I beslut den 20 maj 1987 undanröjde vattenöverdomstolen domen och återförvisade målet till vattendomstolen. Som skäl härför angavs att regleringen hade sådan betydelse för företaget i övrigt, att förutsättningar för deldom inte förelegat. Enligt beslutet skulle vattendomstolen efter målets återupptagande även pröva viss i vattenöverdomstolen uppkommen rättegångskostnadsfråga.

Skadeutredning avseende regleringen ingavs i januari 1988. Efter kungörande, fortsatt skriftväxling och ny huvudförhandling prövar vattendomstolen nu målet i dess helhet.

SÖKANDENAS UTVECKLING AV TALAN

Till närmare utveckling av ansökningen har sökandena ingivit och åberopat en av VBB upprättad teknisk beskrivning (aktsid 29ff) samt, som man slutligt bestämt sin talan, anfört bl a: Årsförbrukningen inom kommunen uppgår f n till cirka 1,9 milj m³ och beräknas år 2000 ha stigit till åtminstone 2,1 milj m³. Vattenförsörjningen är ordnad genom två vattentäkter, en vid Lysegården och en vid Dösebacka, där vatten infiltreras från Göta älv. Det tillåtna uttaget vid Lysegården motsvarar 1,26 milj m³. Dösebackatäkten medger stora uttag men är känslig ur säkerhetssynpunkt. Okontrolle-

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s. 5

Vattendomstolen

VA 22/85

rade utsläpp i älven, exempelvis i samband med olycks-
händelser, kan slå ut täkten för längre eller kortare
tid. Med hänsyn härtill och med marginal för oförut-
sedda förbrukningsväxlingar torde det ansökta uttaget
vid Lysegården motsvara det långsiktiga behovet.

Beträffande Lysegårdens vattentäkt har geotekniska
undersökningar, provpumpningar m m utförts såväl före
den tidigare vattendomstolsprövningen som senare.
Dessutom föreligger ett antal års driftserfarenhet.
Utredningarna visar, att Lysegården är belägen i en
del av en större förkastningsdal, som sträcker sig
från Kareby i ostnordostlig riktning upp över Skepp-
landa på östra sidan av Göta älv. Dalgången är i hu-
vudsak fylld med lersediment med ytligt liggande sand-
och grusavlagringar vid bl a Lysegården. Under dal-
gångens lersediment har vattenförande sand- och grus-
lager deponerats. Dalgången har en markerad djupränna.
Nybildningen av grundvatten vid Lysegården beräknas
uppgå till cirka 15-20 l/s och ske inom sand- och
grusavlagringar väster om täkten. Vattenuttagen har
gett en flack gradient hos sänkningstratten, vilket
tyder på goda hydrauliska egenskaper i magasinet. I
dalen öster om Lysegården råder naturligt artesiska
förhållanden. Området är sättningskänsligt.

Vattenverket vid Lysegården består f n av en ordinarie
grundvattenbrunn, K1, och en reservbrunn, K2, från
vilka vattnet uppfordras till en vattenverksbyggnad,
se ritning K 5942 nr 2 (aktsid 87). I vattenverket
alkaliseras vattnet innan det med renvattenpumpar
utpumpas via en förbindelseledning till distribu-
tionsnätet. - Grundvattenbrunn K1 utgörs av ett

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 6

Vattendomstolen

VA 22/85

300 mm brunnsrör med hårdgummibeläggning nedfört cirka 58 m under markytan, som är belägen på cirka + 12,5 m, till nivån - 46,1 m. Mellan 31 och 46 m respektive 51 och 56 m under markytan utgörs brunnen av grusfilterrör 2-3 och 3-5 mm. Vattnet uppfordras ur brunnen med en undervattenspump placerad cirka 50 m under markytan, dvs i den operforerade delen av brunnen. Pumpen har en kapacitet av 60 l/s vid 30 m uppfordringshöjd. Brunnen färdigställdes år 1968. För att möjliggöra tillfällig avstängning av brunn K1 för service utfördes 1980 en reservbrunn, K2, belägen cirka 30 m NO om K1. Brunnen utgörs av ett 320 mm stålrör neddrivet till ett djup av 50,7 m under markytan. Röret är på en längd av 12 m från botten försett med 3 mm slitsar på ett inbördes avstånd av 100 mm. I brunnen finns på cirka 36 m djup en undervattenspump med en kapacitet av 60 l/s x 30 m monterad. - K2 är inte lämplig för längre tids utnyttjande, eftersom den saknar effektivt filter. Denna brunn kommer därför att bibehållas endast som en extra reserv och en tredje brunn, likvärdig med K1, kommer att anläggas i anslutning till de övriga.

För Lysegårdsbäcken/Vallerån gäller enligt SMHI följande karakteristiska vattenföringar vid den sk Kvarndammen, som är en gammal uppdämning i Lysegårdsbäcken strax uppströms den plats där grundvattenanläggningen nu ligger.

Högsta högvattenföring	3 000 l/s
Medelhögvattenföring	1 100 "
Medelvattenföring	120 "
Medellågvattenföring	5 "
Lägsta lågvattenföring	0 "

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 7

Vattendomstolen

VA 22/85

En provisorisk infiltrationsanläggning har utförts cirka 500 m väster om vattenverket. En permanent anläggning är avsedd att utföras på samma plats, se ritning K 5942 nr 6 (aktsid 91). Anläggningen skall bestå av ett grovfilter och en infiltrationsbassäng, där tidigare lerlager ersatts med singel och en bädd av filtersand. Grovfiltret utgörs av ett cylindriskt makadamfilter med 6 m diameter och med ett djup av 2 m. Invid filtret finns en byggnad som innehåller mätare för tillfört vatten, ventiler o d. Infiltrationsvattnet tas från Kvarndammen. I dammen har en intagsbrunn $\emptyset$ 1 200 mm med galler monterats (se aktsid 91). Vattnet avleds normalt med självvall till grovfiltret. Normal filterhastighet vid infiltration har satts till cirka 0,25 m/h. Vid denna hastighet kan $3\ 600\ m^3/d$ infiltreras, vilket motsvarar drygt 40 l/s.

För att möjliggöra mätning av avrinningen från Kvarndammen till Vallerån bör ett Thomson-mätöverfall installeras strax nedströms Kvarndammen. Dess placering framgår av ritning K 5942 nr 2 (aktsid 87).

För att säkerställa att de ansökta grundvattenuttagen kan ske utan skadlig sänkning av grundvattennivån i området bör möjlighet skapas att infiltrera hela den uttagna medelvattenmängden, maximalt 40 l/s. Vattenföringen i Lysegårdsbäcken/Vallerån medger inte kontinuerligt uttag av en sådan vattenmängd utan reglering av åns avrinning. Tillfredsställande förhållanden - inklusive en minsta vattenföring i Vallerån nedströms Kvarndammen på förslagsvis 15 l/s kan åstadkommas genom att utnyttja den rätt att reglera Drypesjön som redan tillkommer Lysegårdens ägare.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 8

VA 22/85

Denna rätt torde vara mycket gammal. Något tillstånd enligt vattenlagen har inte kunnat återfinnas. Beträffande sjön föreligger dock ett tidigare avgörande av vattendomstol i ett stämningssmål S.M. 7/1937 vid Västerbygdens Vattendomstol. Vattendomstolen konstaterade i dom den 29 mars 1938 ägarna av Lysegården vara bibehållna vid en av ålder utnyttjad rätt till dämning och reglering av Drypesjön till förmån för driften av vattenverk på Lysegården. Dämnings- och regleringsrättigheterna i Drypesjön avser, såvitt kan utläsas av nämnda dom och däri angivna handlingar, en dämningssgräns på + 113,71 m eller åtminstone + 113,55 m och en sänkningsgräns på cirka + 108 m.

Erforderlig magasinsvolym under ett torrår med frekvensen 1:50 har beräknats till 690 000 m³. Denna volym erhålles med marginal inom ovan angivna gränser. Med hänsynstagande till de synpunkter som framförts från företrädare för motstående intressen yrkas nu rätt att för det aktuella ändamålet få reglera vattenståndet i sjön och avrinningen ur densamma på följande sätt:

- 1 I vad på skötseln av dammen vid Drypesjöns utlopp beror får vattenståndet i sjön, mätt omedelbart uppströms dammen, icke stiga över nivån + 113,35 m (dämningssgräns) eller sjunka under nivån + 109,50 m (sänkningsgräns).
2. När vattenståndet i sjön ligger över nivån + 109,50 m skall minst så mycket vatten tappas från dammen att vattenföringen i Vallerån vid mätskibordet vid Lysegårdens vattenverk icke understiger 15 l/s.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 9

Vattendomstolen

VA 22/85

3. Om vattenståndet i sjön skulle sjunka under + 109,50 m på grund av avdunstning och bristande tillrinning skall tappningen från dammen avbrytas för återupptagande först när vattenståndet åter nått över nämnda nivå.

Genom den nu föreslagna regleringen åstadkoms en jämnare vattenföring i Vallerån nedströms Kvarndammen. Vattenföringen under sommarmånaderna blir i genomsnitt större än hittills, medan under övrig tid vattenföringen under längre perioder kan bli lägre än nu, dock inte lägre än 15 l/s.

Dammen vid Drypesjön är en naturstensmur, uppförd omkring 1838, med en tätande betongskärm på uppströmsidan. Skärmen, vars överkant ligger på nivån + 113,55 m, utfördes i början av 1900-talet och ersatte då en tidigare skärm av ekplankor. I dammen finns dels ett skibord med bredden 1,4 m och höjden + 113,1 m, dels ett bottenutskov med underkanten på nivån + 107,7 m på nedströmssidan. Bottenutskovet är 0,55 m brett och har höjden 0,85 m. Det är avstängbart med en skruvmanövrerad lucka (se ritning bet. K 5942 nr 10, aktsid 95). Dammen begärs lagligförklarad.

För det nu ansökta företaget avser sökandena att reparera och bygga om dammen. Med hänsyn till dammens ålder har en kontrollberäkning av dammens stabilitet utförts. Dammen är stabil men säkerheten mot stjälpning är icke tillräcklig enligt nu tillämpade kriterier. Säkerheten bör ökas genom pågjutning på uppströmssidan. Den tätande betongskärmen på dammens uppsida är starkt söndervittrad. Söndriga partier huggs

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 10

Vattendomstolen

VA 22/85

bort, varefter ett nytt tätskikt påförs. Skiktet skall ur tätningssynpunkt vara minst 20 cm tjockt och rutarmeras. Tätskiktet kombineras med en stabiliserande betongpågjutning på så sätt att betongens tjocklek vid krönet är 0,2 m och vid foten är 2,0 m. Nedfallna stenar på dammkrönet ersätts så att full dammkropp erhålls. Luckan i bottenutskovet ersätts med en ny lucka med skruvmanöver. Eftersom en lucka av denna storlek inte lämpar sig för reglering av den relativt ringa vattenmängd, som skall tillföras Kvarndammen, förses luckan med en flänsad genomföring, $\emptyset$ 200 mm. En reglerventil med motsvarande diameter monteras på luckans uppströmssida. Ventilens öppningsgrad manövreras med en spindel, som följer utskovsluckans rörelser. Befintligt skibord har en avbördningsförmåga av cirka $0,5 \text{ m}^3/\text{s}$, vilket motsvarar medelhögvattenavrinningen. Om högre vattenföringar inträffar när sjön är full måste avbördningen ökas med hjälp av bottenutskovet. Detta har en avbördningskapacitet som vid full damm väl motsvarar högsta högvattenavrinningen. Kostnaden för dammreparationen omfattande ny tappningsanordning och pågjutning bedöms till 400 000 kr. För att kunna utföra arbetena med reparation av stendammen föreslås att en fångdamm anordnas cirka 20 m uppströms. Denna utförs med moränmassor och fylls till en krönnivå av + 110,8 m. I fångdammen läggs ett utloppsrör för att tillfredsställa minimitappning till Vallerån (15 l/s). Detta rör skall ha 250 mm diameter och på nedströmsidan vara försett med ventil. Röret har en avbördningsförmåga på cirka 50 l/s motsvarande högsta uppmätta månadsmedelnederbörden under juni-september. Denna nederbörd motsvarar en höjning av sjöns nivå med cirka 3 cm/d vid nivån + 110,3 m, om ingen tappning

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 11

Vattendomstolen

VA 22/85

sker. Vattenytan uppströms fångdammen beräknas kunna hållas på + 110,3 till + 110,5 m, vilket är en nivå som enligt vattenståndsmätningar normalt uppnås eller underskrids under sommaren. Genom att fångdammen utförs uppnås dels att arbetena med stendammen och dess avtappningsanordning kan utföras i torrhet, dels att Drypesjön ej helt torrläggs, vilket skulle skada bottenlivet i sjön för lång tid. Eventuellt erforderlig tappning kan även ske till Vallerån. För att kunna fylla ut fångdammen måste en arbetsväg anordnas i förlängningen av en befintlig skogsväg. Nivåskillnaden från skogsvägen till fångdammen är cirka 6 m och erforderlig väglängd är cirka 90 m. Denna arbetsväg kan även betjäna transporter till arbetena med stendammen. När stendammen är reparerad skall fångdammen schaktas bort. Kostnaden för fångdamm, utloppsrör med ventil och arbetsväg bedöms till 100 000 kr. Dammens utformning efter reparationen samt fångdammens läge m m framgår av ritn K 5942-14 (aktsid 373).

Sökandena avser att genomföra erforderlig avverkning och röjning av Drypesjöns strandplan innan dämningen tas upp på nytt.

Regleringsdammen ligger på mark som torde vara samfälld för de mantalssatta fastigheterna inom Rome-lands-Torps skifteslag. Landfästena berör dessutom fastigheterna Gömmet 2:1 och Svartedalen 1:1. Som framgår av 1938 års dom disponerar Lysegårdens ägare över denna mark för regleringen av Drypesjön. Sökandena yrkar dock att detta bekräftas genom tvångsrätt enligt 8 kap 1 § vattenlagen.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 12

Vattendomstolen

VA 22/85

Övriga anläggningar för företaget ligger på fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3, vilka ägs av sökandena.

Genom Drypesjöns reglering påverkas området runt Drypesjön och Lysegårdsbäcken/Vallerån mellan sjöns utlopp och Göta älv, en sträcka om cirka sex km. Vattenbortledningen påverkar Vallerån mellan Kvarndammen och Göta älv.

Av kommunens sk kommunöversikt av år 1977 framgår att de ansökta företagen inte kan möta hinder från allmänna planeringssynpunkter. Berörd mark omfattas inte av fastställda planer utom vad gäller ett fritidshusområde på Lysegården 1:1, angränsande till Lysegårdsbäcken, för vilket fastställd byggnadsplan gäller. Inom detta område skall dock inte utföras några byggnads- och anläggningsarbeten för företagen. Hinder mot utförandet av ansökta arbeten kan inte möta från plansynpunkt.

Vallerån utgör reproduktionsområde för havsöring. Havsöringen kan gå upp i ån till fallet nedströms Kvarndammen och i Valleråns biflöde Klovattenbäcken upp till första fallet. Genom föreskrifter om lägsta vattenföring i Vallerån - varigenom lågvattenföringen ökas - kompenseras fiskeintresset för olägenheter som vattenbortledningen annars skulle kunna förorsaka. Ur allmän naturvårdssynvinkel sker påverkan främst genom att Drypesjöns reglering återupptas. Regleringsamplituden blir dock normalt mindre än en halv meter, varför påverkan i allmänhet blir långt mindre än vid fullt utnyttjande av den lovgivna regleringsamplituden.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 13

Vattendomstolen

VA 22/85

Vad gäller grundvattenuttagets storlek begärs genom denna ansökan endast rätt för sökandena att utta redan lovgivna vattenmängder även för tiden efter 1990 års utgång. Som framgår av den tekniska utredningen i målet avser sökandena att dimensionera infiltrationen på ett sådant sätt att grundvattenytan vid vattentäkten normalt hålls på nivån + 11,5 m. Med grundvattenytan på denna nivå bedömer sökandena att inga skador av vattenuttaget kommer att uppstå i omgivningen.

Den provisoriska infiltrationsanläggningen har varit i funktion under närmare tre år. Under denna tid har anläggningen byggts till och kompletterats så att den utan egentliga utbyggnader kan användas som permanent anläggning. För att öka flexibiliteten vad gäller förläggningen av infiltrationsbassängens rensningsperioder bör dock bassängens yta ökas från nuvarande cirka 650 m² till cirka 900 m².

1938 års tillstånd att reglera Drypesjön är alltjämt gällande oaktat att regleringen icke utövats för kraftverksändamål på länge. Fastigheten Drypetorp 1:2, vilken ägs av sökandena, omfattar troligen hemmanet 1/8 mantal Drypetorps vattenområde i Drypesjön, d v s den nordvästra delen av sjön. I övrigt är sjön troligen samfälld för deläggande fastigheter i Romelanda-Torps skifteslag. Dämningsrätten tillkommer dock Lysegårdens ägare. Några enskilda intressen kan ej påverkas menligt av att regleringen i framtiden utnyttjas för att säkerställa vattenuttaget på Lysegården.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 14

Vattendomstolen

VA 22/85

Med stöd av vad ovan sagts gör sökandena gällande att grundvattenuttaget, vattenbortledningen, infiltrationen, regleringen, utbyggnaderna av brunn- och infiltrationsanläggningarna, upprustningen av regleringsdammen och anläggandet av mätanordningen inte kan möta hinder från allmänna planeringssynpunkter eller stå i strid mot aktuella planförhållanden och heller inte kan förnärma allmän eller enskild rätt.

Företagens nytta, d v s Kungälv's kommuns vattenförsörjning, är av en storleksordning som vida överstiger eventuella oförutsedda skador av vattenuttaget och vattenbortledningen, därest dessa inte skulle anses kompenserade av de fördelar regleringen medför. Företagen måste således anses tillåtliga enligt 3 kap 4 § vattenlagen.

Sökandenas rättsföreträdare har i oktober och november 1969 träffat avtal om vattenuttag t o m 1990. Avtalet fastställdes genom 1973 års dom. Under 1974 har avtalet, med vissa justeringar, förlängts att gälla t o m 1994. Sökandena har nu träffat avtal om sina inbördes förhållanden också för tiden efter 1994, varigenom kommunen berättigats att för all framtid utta lovgiven vattenmängd ur Lysegårdens vattentäkt. Fastighetsägarna förbehålls dock rätt att - om kommunen inte uttar hela den lovgivna vattenmängden - för egen del utta vad som skiljer. Skulle avtalsförhållandena ändras kommer naturligtvis den då befintliga vattentäkten att också fortsättningsvis utnyttjas under överskådlig tid antingen som idag med kommunen som huvudman eller med Lysegårdens ägare som huvudman. I båda fallen har kommunen full nytta av anläggningen. Sökandena yrkar att avtalet fastställs.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 15

Vattendomstolen

VA 22/85

Byggnadstiden vad gäller utbyggnad av brunns- och infiltrationsanläggningarna, reparation av regleringsdammen och anläggande av anordning för mätning av vattenföringen bör bestämmas till tio år från det blivande dom vunnit laga kraft. En sådan byggnadstid är motiverad med att de arbeten denna ansökan omfattar avser att trygga kommunens vattenförsörjning ända in på 2000-talet, varför det ur vattenförsörjningssynpunkt inte är nödvändigt att utföra samtliga åtgärder inom de närmaste åren. Den tidpunkt efter vilken ett blivande tillstånd till vattenuttag, infiltration och reglering skall kunna omprövas enligt 15 kap 3 § vattenlagen bör bestämmas till 30 år från det att blivande dom vunnit laga kraft.

Verkställighetstillstånd begärs.

I enlighet med föreläggande från domstolen har sökandena inkommit med skadutredning avseende dämningens återupptagande (aktsid 348 ff). I utredningen uppskattas nuvarande vegetationsmedelvattenstånd till + 110,5 m. Med utgångspunkt därifrån har skadorna i form av överdämning, försämrade torrläggning etc beräknats till 68 409 kr och kostnaderna för åtgärder beträffande tekniska föremål till 36 000 kr. I skadehänseende har marken ansetts totalskadad upp till 1,3 m över dämningens gränser. Sökandena har dock vidhållit sin tidigare inställning att ersättning inte skall utgå på grund av att de redan tidigare har rätt att reglera sjön, dessutom till högre nivå och med större amplitud än som nu begärs. Enligt utredningen är de nu ansökta åtgärderna till fördel för fisket i sjön.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 16

VA 22/85

YTTRANDEN OCH ERINRINGAR

Fiskeristyrelsen har i yttrande den 29 augusti 1985 anfört: I Vallerån uppvandrar havsöring för lek. Elfiskeundersökningar har tidigare utförts i åns nedre del. Vid detta tillfälle erhöles enbart ett mindre antal öringsungar. Man kan hålla för troligt att öringsbeståndet fortfarande är ganska svagt. Till följd härav bedöms inverkan på allmänna fiskeintressen vara ringa. Några föreskrifter till skydd för fisket kommer därför icke att föreslås.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har i yttrande den 5 augusti 1985 anfört: Vattenföretaget berör Drypesjön samt mark- och vattenområden vid och i Lysegårdsbäcken-Vallerån mellan sjön och Göta älv. Drypesjön ligger inom Svartedalens fritidsområde och för sjön gäller ett strandskyddsförordnande. Sjön, som utnyttjas för badliv, skall på nytt däckas cirka 5 m och regleringsamplituden beräknas enligt ansökan bli 0,5 - 2 m. Länsstyrelsen vill därför erinra om att busk- och trädvegetationen inom strandområde som berörs av däckningen avverkas och röjs. Som kompensation för intrånget i strandskyddsintresset anser länsstyrelsen det skäligt att en mindre badstrand med sandfyllnad iordningställes och underhålls. Lämpligt läge finns i södra delen av sjön där en traktorstig leder ner till stranden. Ifråga om Vallerån, som utgör reproduktionsområde för havsöring, vill länsstyrelsen understryka vikten av föreskrifter om lägsta vattenföring som bör kunna fastställas efter hörande av fiskeristyrelsen. Slutligen vill länsstyrelsen erinra om dammsäkerheten vid Drypesjöns och Kvarndammens

511

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 17

VA 22/85

utlopp. Vid Drypesjöns utlopp bör en stabilitetspågjutning utföras.

Agronomen Olof Svängård, Juridiska Byrån, LRF, Växjö, har såsom ombud för ägaren av fastigheten Valler 1:2 m fl anfört bl a följande: Vattentäkten har tillkommit för tillgodoseende av kommunens vattenbehov. Eventuellt tillstånd bör därför tillkomma enbart kommunen. Hittills gjorda grundvattenuttag vid Lysegården har medfört mycket allvarliga skador i Vallerdalen i form av vattenbrist i brunnar och sättningsskador på mark och byggnader m m. Även om uttagen balanseras av infiltration kan det inte uteslutas att ytterligare skador uppstår. Infiltrationsvattnet är dessutom tidvis försurat, vilket negativt påverkar kvaliteten på grundvattnet. Sökandena bör därför åläggas att kontrollera och vid behov behandla infiltrationsvattnet på sätt vattendomstolen föreskrivit i den numera undanröjda deldomen. Kommunen har nu köpt in vattentäkten vid Dösebacka och kan där ta ut grundvatten i sådan mängd att det täcker kommunens behov långt in på 2000-talet. Det nu ansökta fortsatta uttaget vid Lysegården bör därför inte tillåtas. Om tillstånd ändå skulle lämnas till uttag bör detta begränsas till cirka hälften av de yrkade mängderna, eftersom täkten endast kan anses vara en reservtäkt. Som villkor bör vidare gälla att samtliga hittills uppkomna skador i Vallerdalen inventeras och åtgärdas eller ersätts innan det nya tillståndet tas i anspråk samt att opartisk kontinuerlig avvägning av mark och samtliga byggnader i dalen verkställs, varefter därvid upprättade protokoll delges vederbörande fastighetsägare. Vid uppkommande vattenbrist i brunnar och i Vallerån

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 18

Vattendomstolen

VA 22/85

skall för de skadelidande erforderligt vatten kostnadsfritt tillhandahållas intill dess skadeorsaken avgjorts av vattendomstolen och skadereglering ägt rum.

Flera observationsrör bör anordnas så att grundvattennivån i hela Vallerdalen kan kontrolleras. Sökandena bör framlägga förslag till lämpliga platser för dessa observationsrör. Vidare bör grundvattenståndet vid röret 0 10 icke vid något tillfälle tillåtas understiga nivån + 12 m.

Det kraftverk till vars förmån Drypesjön reglerades lades ner år 1945, regleringen av sjön torde ha upphört samtidigt. Med hänsyn till den långa tid som förflutit sedan dess måste det vattenföretaget anses ha övergivits och eventuella tillstånd därmed förfallit. Det innebär att kommunen - fastighetsägarna torde sakna rådighet till reglering av Drypesjön för vattenförsörjningsändamål - för att få genomföra regleringen måste erhålla nytt tillstånd och svara för en ny skadereglering vid sjön, inklusive full ersättning för totalskadat fiske. Uppgifter i 1938 års dom angående Drypesjöns areal tyder på att sjön aldrig dämtes så högt som till + 113,55 m. Från Stensås 1:1 och västerut går en gammal väg, den s k Kärrvägen, vars höjdläge, + 113,1 m, talar för samma sak. I företedda äldre handlingar finns uppgifter om att vissa årliga ersättningar utgått för dämningsskador, vilket tyder på att skadefrågorna inte slutligt lösts.

Den begärda amplituden är så stor att det kan ifrågasättas om inte tillåtligheten skall prövas av regeringen.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 19

Vattendomstolen

VA 22/85

Om tillstånd till reglering nu skulle ges bör amplituden begränsas med hänsyn till att vattenbehovet inte är så stort som kommunen påstått.

Mot de framräknade ersättningarna finns inte något att erinra mer än att indexuppräknning bör ske.

Ansökan omfattar vidare lagligförklaring av ett i Kvarndammen utfört vattenintag, vilket för att uppfylla sin funktion torde vara beroende av i Kvarndammen verkställd dämning. Vilket tillstånd som föreligger för sådan dämning har icke redovisats i målet och det yrkas att sökandena åläggs att sänka dämningen där. Uppgifterna angående vattenföringen i Vallerån stämmer inte. Såvitt är känt har ån aldrig varit helt torrlagd, vilket torde bero på att grundvatten på vissa platser trängt upp genom åbotten.

Ägaren av fastigheten Lid 1:17, Roger Andersson, har genom ombud, advokaten Staffan Michelson, Alingsås, under hänvisning till risken för skador av grundvattenuttagen bl a hemställt om utredning angående alternativ lokalisering av anläggningen och i övrigt anslutit sig till vad Svängård anfört.

Domänverket har såsom ägare till fastigheten Svartedalen 1:1 yrkat ersättning för dämningsskador och därvid anfört: Den tillstadda regleringen har enligt uppgift inte utnyttjats genom dämning till dämningssgränsen sedan 1947. Nya förhållanden i fråga om vegetationsgränsens läge och ägarnas möjligheter att utnyttja sina fastigheter har därför uppstått och av fastighetsägarna kommit att uppfattas som naturliga.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 20

Vattendomstolen

VA 22/85

Att efter mer än 40 år nu återupptaga regleringen utan att ersätta de skador som därvid uppkommer förefaller orimligt. De framräknade beloppen godtas.

Ägarna till fastigheten Stensås 1:1, Karl och Birgit Wiktorsson, har bestritt bifall till ansökningsen såvitt gäller Drypesjön. För det fall tillstånd skulle ges till dämning har de yrkat ersättning med 50 000 kr för markskador samt framhållit bl a att gagnvirke från avverkning och röjning skall läggas upp så att fastighetsägaren kan ta hand om det.

Elof Niklasson, Mjösund 1:1, har anfört: Befintliga vägar har vid laga skifte avsatts för skiftesdelägarernas behov. Den s k Kärrvägen används numera som gång- och ridväg. Om dämningen tas upp måste vägen höjas i full bred. Enligt uppgift från min far, som ägt fastigheten sedan år 1922, är pågjutningen på högra sidan av dammen högre än den tidigare ekbeklädnaden. Högra delen av dammen var tidigare i nivå med skibordet. Det rann då aldrig vatten över hela dammen. Fastigheterna Stensås och Hällesvatten fick årliga ersättningar från Lysegårdens ägare fram till på 1920-talet, då ersättningarna upphörde sedan Lysegården övergått till ny ägare efter en konkurs.

Sökandena har genmält: Det bestrids inte att kommunens grundvattenuttag förorsakat skador i Vallerdalen. Som nämnts syftar dock föreslagen infiltration och föreslagna uttagsbestämmelser till att undvika fortsätta sådana skador förorsakade av vattenuttaget. Hittills uppkomna skador skall behandlas som oförutsedda och i enlighet med vattendomstolens dom den

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 21

Vattendomstolen

VA 22/85

28 mars 1973 anmälas före utgången av år 1990. Föreskrift som går längre än så kan inte lagligen medges. Sökandena har ingen invändning mot begärda avvägningar, om dessa begränsas till representativa punkter på ett fåtal byggnader och till någon enstaka markpunkt. Sökandena motsätter sig yrkandet om åtgärder vid vattenbrist. Skulle skada av angiven typ uppkomma är denna att behandla enligt reglerna för oförutsedd skada. Vad gäller observationsrör erbjuder sig sökandena att journalföra vattenståndsobservationer för brunnarna K3, O 1, O 10 och Valler 1:10 samt att hålla observationerna tillgängliga för berörda sakägare. De angivna brunnarna är så belägna, att ett klart samband föreligger mellan vattenstånden i dessa och grundvattenuttaget. Sökandena vidhåller i ansökan angivna villkorsyrkanden vad gäller vattennivåer vid O 10. Grundvattenuttaget, infiltrationsvattenmängden samt vattenstånden i Drypesjön och ovannämnda brunnar kommer att registreras löpande.

Drypesjöns vatten försuras inte genom dess innehållande i Drypesjön utan redan genom det tillrinnande vattnets passage genom atmosfären och försurad mark. Sådan försurning drabbar även den naturliga grundvattenströmmen i Vallerdalen. Konstgjord infiltration av ytvatten från Drypesjön i grundvattenströmmen ökar inte nämnvärt graden av försurning av det grundvatten som tas ut på Lysegården och därmed vattnets aggressivitet i förhållande till påverkan genom naturlig infiltration. Behov av neutralisation uppkommer först om tillfört vatten är surare än regnvattnet. Det infiltrerade vattnets pH-värde varierar mellan 4,5 och 7 beroende på hur Drypesjön m fl vatten kalkas. Råvattnet från Lysegårdens

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 22

Vattendomstolen

VA 22/85

grundvattentäkt har pH-värdet 6,5 à 7. Vi har gjort bedömningen att det är ofördelaktigt att alkalisera råvattnet före infiltration därför att det är svårt att få effekter på renvattnet med den metoden. Kostnaden för en alkalisering av råvattnet bedöms översiktligt ligga i storleksordningen 20 öre/m³.

Sökandena vitsordar, att kraftverket vid Kvarndammen lades ner 1945 och att regleringen inte därefter har utnyttjats för kraftverksändamål. Reglering har dock hela tiden bedrivits, ehuru i minskad omfattning på grund av att läckaget genom dammen ökat år från år. Dels med hänsyn härtill men också med hänsyn till att en utökad reglering aktualiserades så sent som 1963 (mål nr A 22/1963) kan vattenföretaget inte anses som övergivet. I nämnda mål sökte kommunen bl a tillstånd att höja dämningen i Drypesjön till + 115,0 m och uppgav då såsom lovgiven dämningens höjden + 113,71 m. Denna höjd är också angiven i 1938 års dom. Äldre tillstånd till Drypesjöns reglering är alltså alltjämt gällande, varför yrkandet om ny skadereglering bör ogillas.

Sökandena är beredda att bekosta anläggandet av en mindre badplats i enlighet med länsstyrelsens förslag under förutsättning att de inte belastas av något underhållsansvar för badplatsen. I den tekniska beskrivningen redovisas bl a de åtgärder sökandena avser vidta för att göra dammen tillräckligt säker. Däribland ingår föreslagen pågjutning.

Beträffande den s k Kärrvägen är sökandena beredda att iordningställa den del av vägbanken som är lägre än

517

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 23

Vattendomstolen

VA 22/85

+ 113,4 m så att vägen blir framkomlig som vandringsled under förutsättning att sökandena ej därmed påtar sig det framtida underhållet. Sökandena är vidare beredda att iordningställa vägen som utfartsväg på samma sträcka om vägen i övrigt ställs i ordning för sådant ändamål.

Någon regeringsprövning torde inte bli aktuell eftersom ansökningsen avser en mindre amplitud än den som hittills gällt.

Vad gäller avverkning och röjning åtar sig sökandena att lägga upp förekommande gagnvirke, grövre än 12 cm, ovanför dämningens gränsen på respektive fastighet.

Om ersättning för dämningsskada skall utgå bör utbetalningen knytas till tidpunkten för dämningens upptagande.

Beträffande Kvarndammen avser sökandenas talan ingen förändring, reparation eller dylikt av dammbyggnaden i Kvarndammen. Sökandena utnyttjar endast vatten som de facto uppdäms av dammbyggnaden. Det begärda tillståndet till vattenbortledning behöver inte föregås av någon prövning av dammens eller dämningens laglighet.

Vattendomstolen har hållit syn på platsen.

518

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 24

Vattendomstolen

VA 22/85

VATTENDOMSTOLENS BEDÖMNING

Ansökningen gäller i stort en förlängning på ändrade villkor av ett lagakraftgärande tillstånd som för närvarande utnyttjas. Beträffande behovet av fortsatta grundvattenuttag ur tälkten är det i och för sig riktigt att lämnade tillstånd avseende Dösebacka medger uttag av betydande mängder vatten där. Ur bl a säkerhetssynpunkt är det emellertid högst rimligt att den kommunala vattenförsörjningen i området baseras på mer än en anläggning med beaktansvärd kapacitet.

Sökandena får därför anses ha styrkt behovet av fortsatta uttag i den omfattning som hittills gällt. Skadlig inverkan genom grundvattenavsänkning kan motverkas genom den ansökta infiltrationen. Av utredningen i målet framgår att Vallerdalen omfattar områden som på sina håll är ytterst sättningskänsliga. Det är därför av största vikt att infiltration och vattenuttag bedrivs på sådant sätt att grundvattenståndet hålls uppe på en betryggande nivå. Efter granskning av föreliggande teknisk utredning finner vattendomstolen att denna nivå bör vara + 11,5 m invid uttagsplatsen dvs i observationsrör O 10, med rätt dock till viss tillfällig avsänkning under denna nivå enligt vad som framgår nedan.

Ytvattnet i Lysegårdsbäcken har, liksom annat ytvatten i området, under senare år tidvis varit kraftigt försurat. Någon påtaglig förbättring härvidlag torde dessvärre inte vara att påräkna under de närmaste åren. Enligt analyser har det grundvatten som uttagits ur Lysegårdstälkten under åren 1981-1984 haft pH-värden

519

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 25

Vattendomstolen

VA 22/85

som varierat mellan 6,4 och 7,6 medan infiltrationsvattnet från Lysegårdsbäcken enligt uppgift haft pH varierande mellan 4,5 och 7,0. Uppgifterna visar att marklagren haft en påtaglig buffringsförmåga. Hur länge denna förmåga skulle vara tillräcklig för att motstå det försurade vatten som tillförs på naturlig väg är omöjligt att utan omfattande undersökningar bedöma. Klart är dock att ju mer och ju surare vatten som tillförs marken, desto snabbare går buffringskapaciteten ner. Så länge vattnet i Lysegårdsbäcken är surt måste därför infiltration av detta vatten innebära att buffringskapaciteten i marklagren försvinner snabbare än vad som annars skulle ske. Detta får anses innebära en allmän miljöskada men kan också förväntas medföra skadlig inverkan på de vattentäkter som utnyttjar grundvattenförekomsten. Det är därför domstolens mening att dessa skadliga verkningar bör motverkas genom alkalisering av det vatten som infiltreras på konstlad väg.

Den ansökta ytvattenbortledningen ur Lysegårdsbäcken synes med föreslagen minimitappning till Vallerån kunna ske utan beaktansvärda men för motstående intressen i och invid ån.

Mot utformningen av utförda och tillkommande anordningar för de ansökta vattenbortledningarna och infiltrationen finns inte något att anmärka. Sökandena besitter erforderlig rådighet i denna del. Att företaget avser kommunal vattenförsörjning utgör inte hinder för enskild fastighetsägare att, som i detta fall, vara medsökande. Beträffande den s k Kvarndammen noterar domstolen att ansökningen inte omfattar någon ändring av dammbyggnaden eller verksamheten vid denna. Dammbyggnaden kan heller inte anses ingå som en del i det ansökta företaget. Det finns

520

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 26

VA 22/85

därför inte anledning att gå in på frågan om dammens eller dämningens laglighet.

För att kontinuerliga uttag av grundvatten inom övre delen av registret skall kunna ske enligt ovan angivna villkor, måste tillgången på infiltrationsvatten tidvis förstärkas. Detta åstadkoms lämpligen genom reglering av avrinningen ur Drypesjön. Nyttan av denna del av företaget, d v s möjligheten att ta ut oförändrade mängder grundvatten för konsumtion även under torrperioder, överväger uppenbarligen kostnaderna för magasineringen samt skadorna och olägenheterna av densamma. Storleken på erforderligt magasin kan emellertid diskuteras. Vattenbehovet i Kungälv har beräknats uppgå till åtminstone $2,1 \text{ Mm}^3$ år 2000. Gällande tillstånd beträffande Dösebacka medger, enligt vad som framkommit, större uttag än så. Sökandena har hävdat, att det av tekniska skäl inte går att ta ut dessa stora mängder vid Dösebacka. Även om så skulle vara fallet, måste rimligen möjligheten till uttag vid Dösebacka påverka behovet av magasin vid Lysegården. Enligt domstolens mening erfordras vid Lysegården i normalfallet ett betydligt mindre magasin än vad sökandena ansökt om. Det kan dock inte helt uteslutas, att Göta älvs vatten kan bli oanvändbart för dricksvattenframställning även under förhållandevis långa perioder.

Sökandena har beräknat magasinsbehovet till $690\,000 \text{ m}^3$ vid torrår med en statistiskt antagen återkomst av 1:50. Inom de av sökandena ansökta regleringsgränserna ryms dock ytterligare uppskattningsvis minst $200\,000 \text{ m}^3$, avsedda för ännu mer extrema situationer. Med hänsyn till det ovan nämnda bedömer domstolen att ett magasin om $500\,000 \text{ m}^3$ är tillräckligt. Som reservmagasin för extrema förhållanden,

521

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 27

Vattendomstolen

VA 22/85

exempelvis ett påtvingat längre avbrott i Dösebackatäkten, bör ytterligare 200 000 m³ avsättas.

Vad avser regleringsgränser och vattenhushållningsbestämmelser noterar domstolen, att ett högt liggande register åstadkommer större skador på skog, mark och tekniska föremål, medan ett lägre liggande ger större regleringsamplitud eftersom sjöarean då blir mindre. Det senare är ogynnsamt ur fiske- och miljösynpunkt. Att förlägga dämningensgränsen så lågt att inte berörd åkermark påtagligt skadas torde inte vara rimligt.

Med hänsyn till Drypesjöns avsides belägenhet och för att bibehålla en viss fördröjningseffekt på flödena bör regleringsdammen vid utloppet utformas på sådant sätt att luckreglering för avbördning av höga flöden och högt vattenstånd undviks. Skibord och krönhöjd bör därför utföras så, att även flödesvatten kan passera.

På grund av det anförda och med stöd av utförda beräkningar finner vattendomstolen att dammbyggnadens skibordsnivå lämpligen bör förläggas på höjden + 113,10 m, att skibordet där skall ges bredden 2,0 m och att dammens krönhöjd bör vara lägst + 113,80 m. Skyldighet att öppna luckutskovet skulle därmed ej behöva föreskrivas. Sänkingsgränsen bör fastställas till nivån + 111,60 m, dock att tillfällig avsänkning vid exceptionella händelser bör medges till + 110,60 m.

Sökandena har i sitt förslag till vattenhushållningsbestämmelser förutsatt att inget vatten skall tappas från sjön om vattenståndet där underskrider sänkingsgränsen. Domstolens mening är att man i möjlig mån bör undvika helt

torrlagda bäckfåror, i all synnerhet om det finns fisk i vattendraget. Den ytterligare avsänkning av vattenståndet som blir följderna av en tappning i storleksordningen 15 l/s blir förhållandevis liten. En sådan minimitappning bör således föreskrivas. Sökandena bör ges möjlighet att välja mellan de alternativ för genomförandet av minimitappningen som anges i domslutet.

Dambyggnaden vid Drypesjöns utlopp har, såvitt framkommit, i sina huvuddelar oklandrad funnits på platsen och utnyttjats för dämning sedan mycket lång tid tillbaka. Det enda som skett med dammen under 1900-talet synes vara den ovan beskrivna betongpågjutningen på uppströmssidan. Sökandena har hävdats att betongen endast ersatt en tidigare träbeklädning. Från sakägarehåll har gjorts gällande att denna beklädning inte uppgått till betongpågjutningens höjd på mer än cirka halva dammens bredd. Vissa uppgifter i ingivna äldre handlingar pekar i samma riktning. Vattendomstolen finner därför att dambyggnaden bör lagligförklaras i sina huvuddelar men att undantag skall göras för betongskärmen. Mot sökandenas förslag till upprustning av dammen finns inget att erinra, dock skall skibordsutskovet och krönhöjden ändras i enlighet med vad som ovan sagts.

Det råder ingen tvekan om att Drypesjön sedan lång tid tillbaka varit föremål för någon form av reglering. Omfattningen av denna reglering kan emellertid inte anses helt klarlagd. Det bör noteras att 1938 års dom, som bygger på uppfattningen att det då fanns en rätt att reglera sjön till förmån för en kraftstation på

523

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 29

VA 22/85

Lysegården, inte på något sätt kan jämföras med ett tillstånd enligt vattenlagen. Bottenutskovets placering talar för att sänkningsgränsen legat på ungefär den nivå som sökandena hävdar. Dämningsgränsen är mera osäker. Ett vid synen påvisat dämningsmärke förefaller exempelvis bara vara en av flera naturliga skårar i berget och kan inte vinna vitsord. Som ovan nämnts synes nuvarande dammkrön till hela sin bredd, frånsett ett mindre urtag, ha något större höjd än vad som förutsatts i ingivna äldre handlingar. I frågan huruvida skadereglering skall ske till följd av den återupptagning av dämningen som nu är aktuell bör vidare beaktas att något kraftverk på Lysegården inte varit i drift på över 40 år, att under denna tid någon aktiv dämning inte synes ha utövats i Drypesjön, att nu aktuell ansökan gäller ett företag med annan vattenhushållning och helt annat ändamål, allmän vattenförsörjning, att företagets huvuddel är lokaliserad till annan fastighet än den där det numera nedlagda kraftverket var beläget, att företaget i allt väsentligt drivs av annan huvudman samt att vissa uppgifter tyder på att ersättning för skador till följd av den tidigare dämningen utgått årsvis. Domstolen är för sin del inte beredd att acceptera uppfattningen att den äldre dämningsrätten upphört att gälla. Med hänsyn till de speciella omständigheter som nu uppräknats kan det heller inte accepteras att sökandena åberopar denna äldre dämningsrätt ~~att~~ som grund för ~~att~~ befrielse från skyldighet att ersätta skador till följd av den nu ansökta regleringen.

Sammantaget finner domstolen att det ansökta företaget uppfyller vattenlagens krav för tillåtlighet. Det

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 30

Vattendomstolen

VA 22/85

innefattar inte någon ökning av regleringsamplituden i sjön, varför något hänskjutande till regeringens prövning inte blir aktuellt. Ansökningen skall bifallas i den omfattning och på de villkor som framgår av domslutet nedan. Begärd tvångsrätt skall beviljas. Skadereglering skall ske utan inskränkningar.

Vad gäller fisket i Drypesjön saknas anledning till antagande att ett upptagande av dämningen och en reglering av vattenstånden enligt ovan skulle vara till annat än nytta för fisket i sjön. Någon ersättning för skada på fiske skall därför inte utgå.

Sökandena bör åläggas att inom dämningssområdet förhöja den s k Kärrvägen till höjden + 113,5 m med den bredd och standard som vägen har idag samt att för framtiden underhålla vägen på angiven sträcka.

Enligt sökandena har åker- och ängsmark på Stensås 1:1 värderats till 3.000 respektive 1.500 kr/ha. Domstolens mening är att markvärdena inte bör sättas lägre än för kal skogsmark. Skogsmarken runt sjön har åsatts boniteten IV/V, ett tämligen lågt värde, tydligen beroende på att markerna till stor del mer eller mindre påverkats av sjöns vattenstånd. Ifrågavarande åkermarker är från skogsodlingssynpunkt däremot inte påtagligt beroende av sjön i nuläget. Boniteten bör därför rimligen kunna uppgå till II à II/III. Detta motsvarar med i övrigt i målet tillämpade förutsättningar och virkespriser ett markvärde av ca 6.000 kr/ha. Markvärdet för ängsmarken som har sämre förutsättningar bör sättas i 4.000 kr/ha. Med dessa jämkningar skulle skadan uppgå till 17.400 kr för Stensås

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 31

VA 22/85

1:1. Ersättningen måste alltså minst uppgå till detta belopp. Emellertid innebär den försämrade torrläggningen av åkermarken att området sannolikt förbuskas med försämrade utsikt och mindre rymd runt bebyggelsen som resultat, vilket kan förväntas påverka fastighetens marknadsvärde ytterligare. Ersättningen avseende Stensås 1:1 bör därför skäligt bestämmas till 25.000 kr.

I övrigt föreligger enighet mellan parterna vad gäller skadeförebyggande åtgärder resp ersättningarnas storlek.

Förutsättningarna för skadeberäkningen ändras något i och med att den fasta dämningsskänken på nivån + 113,35 m ersatts av en bestämmelse som innebär att man erhåller ett medelvattenstånd på - om man bortser från de perioder då vattenstånden avsänks genom lucköppning - + 113,15 à 113,20 m och vissa högvattenstånd på nivåer kortvarigt något högre än + 113,35 m. Domstolen bedömer att uppkommande skador därigenom blir något lägre än med den vid skadeberäkningen givna förutsättningen. Ändringen är dock inte så stor att den kan motivera en justering av de ersättningar och skadeförebyggande åtgärder om vilka enighet föreligger.

Svangårds och Michelsons huvudmän har yrkat ersättning för rättegångskostnader för tiden till och med huvudförhandlingen 3.4.1986, vilka yrkanden medgivits av sökandena.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 32

VA 22/85

Svangårds huvudmän har i målet i vattenöverdomstolen yrkat ersättning med 4.800 kr såsom vadesvarande och 5.000 kr såsom vadekärande, allt avseende arvode åt Svängård. På det sammanlagda beloppet har de yrkat ränta enligt 6 § räntelagen från dagen för vattenöverdomstolens beslut. Sökandena har medgivit att utge det förstnämnda beloppet men bestritt yrkandena i övrigt. Med hänsyn till utgången i målet finner vattendomstolen att Svängårds huvudmän själva bör stå sina kostnader som vadekärande i vattenöverdomstolen. Någon ränta skall inte utgå förrän från dagen för denna dom.

Svangårds huvudmän har vidare yrkat ersättning för rättegångskostnader för tiden efter målets återförvisning från vattenöverdomstolen med 48.848 kr, varav 5.348 kr avser utlägg och resten arvode åt Svängård, jämte ersättning för lösen av protokoll och dom. Sökandena har medgett att utge yrkad ersättning för utlägg men yrkat nedsättning av arvodet till 35.000 kr. Vattendomstolen finner ej skäl föreligga för en sådan nedsättning. Makarna Wiktorsson, Stensås 1:1, samt makarna Niklasson, Mjösund 1:1, har yrkat ersättning för rättegångskostnader med vissa belopp, vilket medgivits av sökandena.

DOMSLUT

Tillstånd m m

Med ändring i motsvarande mån av vad som i mål A 13/1970 föreskrivits beträffande Lysegårdens vattentäkt lämnar vattendomstolen sökandena tillstånd

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 33

Vattendomstolen

VA 22/85

att för den allmänna vattenförsörjningen inom området utan tidsbegränsning leda bort grundvatten ur anläggning inom fastigheten Lysegården 1:3, Romelanda socken, Kungälv kommun, intill en mängd av 40 l/s i medeltal per år.

Tillfälligtvis får dock större vattenmängd, högst 60 l/s, uttas; dock inte så att det genomsnittliga vattenuttaget under tre på varandra följande kalendermånader överstiger 45 l/s.

Till undvikande av skadlig grundvattennivåsänkning i området kring täkten berättigas sökandena att leda bort ytvatten ur Lysegårdsbäcken inom fastigheten Lysegården 1:1 och att infiltrera detta vatten inom samma fastighet i enlighet med vad som redovisats ovan under rubriken SÖKANDENAS UTVECKLING AV TALAN.

För att möjliggöra kontroll av vattenföringen i bäcken nedströms uttagspunkten skall ett mätöverfall anläggas som framgår under rubriken SÖKANDENAS UTVECKLING AV TALAN. Mätöverfallet skall förses med lämplig markering utvisande vattenföringen 15 l/s.

Med godkännande av redan utförda anläggningar för grundvattenbortledning, ytvattenbortledning och infiltration lämnar domstolen sökandena tillstånd att slutföra dessa anläggningar på sätt som redovisats under rubriken SÖKANDENAS UTVECKLING AV TALAN.

Grundvattenbortledningen och infiltrationen skall bedrivas på sådant sätt att uttagen grundvattenmängd i huvudsak balanseras genom infiltration. Därvid skall

528

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 34

Vattendomstolen

VA 22/85

tillses att grundvattenståndet invid observationsrör O 10, beläget cirka 60 m NO om brunn K 1, inte i vad på driften av grundvattenanläggningen beror underskrider nivån + 11,5 m. Grundvattenståndet får dock undantagsvis avsänkas under denna nivå till som lägst + 9,0 m med den begränsningen att produkten av antalet dygn med grundvattennivå under + 11,5 m och medelvärdet av sänkningen under denna nivå för aktuella dygn icke får överstiga 75 dygnsmeter per år.

För säkerställande av tillgången på infiltrationsvattnen berättigas sökandena att reglera avrinningen ur Drypesjön och därmed vattenstånden i sjön i enlighet med de vattenhushållningsbestämmelser som anges nedan.

Med lagligförklaring av dammbyggnaden vid Drypesjöns utlopp i befintligt skick, utom vad avser betongskärmen på uppströmssidan, berättigar och förpliktigar domstolen sökandena att iordningställa dammen på sätt som redovisats under rubriken SÖKANDENAS UTVECKLING AV TALAN. Dock skall skibordet utföras med bredden 2,0 m på nivån + 113,10 m och dammens krönhöjd förläggas på nivån lägst + 113,80 m. Dammbyggnaden skall tåla vattenstånd upp till sistnämnda nivå. På dammbyggnaden eller på lätt åtkomlig plats omedelbart uppströms denna skall sökandena anlägga och underhålla en vattenståndsskala (pegel), där nivåerna + 111,60 m och + 110,60 m skall vara särskilt markerade.

För bibehållandet av dammbyggnaden och för arbetena med iordningställandet av densamma, inkluderande ovan angiven fångdamm under byggnadstiden, beviljas sökandena tvångsrätt enligt 8 kap 1 § vattenlagen belastande fastigheterna Svartedalen 1:1 och Gömmet 2:1.

Vattenhushållningsbestämmelser

Vid vattenbortledningen ur Lysegårdsbäcken skall tillses att vattenföringen i bäcken omedelbart nedströms bortledningspunkten inte såvitt på bortledningen beror underskrider 15 l/s.

För regleringen av Drypesjön skall följande gälla:

1. Vatten får i normalfallet tappas från sjön för infiltration i grundvattentäkten endast om vattenståndet i sjön är lägst + 111,60 m. Sådan tappning får undantagsvis även företagas vid vattenstånd i sjön mellan + 110,60 m och + 111,60 m, dock endast i fall av exceptionella händelser, exempelvis vid driftavbrott i vattentäkten i Dösebacka.
2. När vattenståndet i sjön överstiger + 111,60 m skall så mycket vatten tappas från dammen att vattenföringen i Vallerån vid mätskibordet vid Lysegårdens vattenverk uppgår till minst 15 l/s.
3. Om vattenståndet i sjön är lägre än + 111,60 m skall vatten från sjön likaså tappas i sådan mängd att vattenföringen vid ovannämnt skibord uppgår till minst 15 l/s. Alternativt skall ett hål anordnas genom bottenluckan på nivån + 108,50 m och med diametern 6 cm. Vattnet skall fritt framsläppas därigenom så snart vattenståndet understiger + 111,60 m.
4. Bottenutskovet behöver inte öppnas vid höga vattenstånd i sjön.

Kontrollbestämmelser m m

För kontroll av uttagna och infiltrerade vattenmängder skall finnas vattenmängdsmätare på från uttagsbrunnarna utgående ledningar samt vid infiltrationsanläggningen. Mätarna skall avläsas två gånger per vecka under tid då anläggningen är i drift.

Vidare skall med samma intervall kontroller göras av vattenföringen vid mätöverfallet och av grundvattenstånden vid följande observationspunkter, vilkas lägen framgår av ritning K 5942 nr 3, aktsid 88: 0 1, K 1, K 2, K 3, 0 10 och Valler 1:10.

En gång per vecka under tiden för anmälan av oförutsedd skada skall dessutom kontroller göras av grundvattenstånden vid punkterna 7, PN, E, 0 2, B, G II, A II, A I och D. Dock skall vattenstånden kontrolleras två gånger per vecka även i dessa punkter vid tillfällena då vattenståndet i 0 10 sjunker under nivån + 11,5 m.

Beträffande anordning belägen på annan än sökandena tillhörig fastighet förutsätts medgivande från vederbörande fastighetsägare.

För kontroll av att det infiltrerade vattnet ej inverkar försurande på grundvattnet skall infiltrationsvattnet fortlöpande pH-mätas. Vid pHvärden under 6,0 skall infiltrationen avbrytas. Om vattnet erfordrar behandling för att uppnå det nämnda gränsvärdet skall eftersträvas att pH minst uppnår värdet 7,0. Resultaten av pH-mätningarna skall journalföras minst två gånger per vecka. Därvid skall också antecknas om

531

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT

DOM

s 37

Vattendomstolen

VA 22/85

alkaliserande behandling av infiltrationsvattnet pågår.

Sökandena skall enligt åtagande låta undersöka kvaliteten på råvattnet från uttagsbrunnarna genom kemisk vattenanalys en gång per månad.

Vattenståndet i Drypesjön skall avläsas en gång per vecka.

Samtliga avläsningar och kontroller skall journalföras och journalerna hållas tillgängliga på kommunens kansli för sakägare som önskar ta del av journalernas innehåll. De skall fortlöpande bevaras under tiden för anmälan av oförutsedd skada och därefter för de senaste tio åren.

Sökandena skall vidare i enlighet med åtagande utföra årliga avvägningar av vissa byggnader på fastigheterna Valler 1:2 (punkterna 1, 2, 5, 8, 9 och 10) samt Lid 1:17 (punkterna 3, 4, 5 och 7) enligt vad som framgår av aktsid 253, 275 och 276.

Vattendomstolen föreskriver jämlikt 18 kap 3 § vattenlagen (1983:291) att besiktning på sökandenas bekostnad av mätöverfallet i Lysegårdsbäcken samt dammbyggnaden och pegeln vid Drypesjön skall ske så snart arbetena med dessa anläggningar slutförts. Det åligger sökandena att så snart arbetena utförts till länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län anmäla detta för förordnande av besiktningsman.

532

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 38

VA 22/85

Fixpunkter

Som fixpunkt för grundvattentäkten fastställs RAK:s fixpunkt nr 405 004, vilken i använt höjdsystem (RH 00) ligger på nivån + 40,19 m. Fixen, belägen cirka 300 m NNO om vägskalet vid allmänna vägen Kungälv - Lilla Edet, där allmänna vägen tar av mot Jörlanda, består av en koppardubb i + i halvmeterhög berghäll, 30 m öster om en smedja, 41 m SO om östra kanten av vägen till Lilla Edet, där den skärs av en lång, rak i NNV-SSO gående stengärdesgård, 22,2 m norr om hörnet, där denna gärdesgård träffar en annan, gående i NNO-SSV, 4,6 m högre än allmänna vägen. Som fixpunkt för Drypesjöns reglering fastställs koppardubb i berg vid Drypesjöns utlopp, 11,7 m från den nuvarande betongdammens östra brytningspunkt samt 9,0 m från betongväggens landfäste. Dubben har höjden + 116,22 m.

Arbetstid

Genom denna dom medgivna arbeten skall, vid äventyr som anges i 15 kap 2 § vattenlagen, vara slutförda inom tio (10) år från dagen för denna dom.

Oförutsedda skador

Anspråk, som avses i 15 kap 17 § vattenlagen, på ersättning för sådan skada av nu medgivet företag som inte förutsetts av vattendomstolen får framställas genom anmälan till domstolen inom tjugo (20) år från det att uttagsmängden 35 l/s som medeltal under ett år första gången uppnås. Det åligger sökandena att till vattendomstolen skriftligen anmäla när så sker.

Tid för omprövning

Vattendomstolen bestämmer den tid efter vars utgång

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 39

VA 22/85

omprövning jämlikt 15 kap 3 § vattenlagen tidigast får ske till 30 år från det att denna dom vunnit laga kraft. Omprövning för att tillgodose sådana allmänna intressen som berörs av väsentliga ändringar i vattenförhållandena får dock ske redan före utgången av den nu bestämda tiden. Vid eventuell omprövning skall gälla en begränsning jämlikt 9 kap 14 § vattenlagen av ersättningsrätten med en tjugondel av värdet av nu medgiven uttagsmängd.

Verkställighetstillstånd

I denna dom meddelade tillstånd får tas i anspråk utan hinder av att domen inte vunnit laga kraft, dock endast om Roger, Lena och Assar Engström dessförinnan ställt säkerhet enligt 13 kap 50 § vattenlagen. Kommunen behöver inte ställa säkerhet.

Skadeförebyggande åtgärder och ersättningar

Sökandena åläggs att före dämningens återupptagande i Drypesjön utföra noggrann avverkning och röjning inom dämningens område. Eventuellt förekommande gagnvirke, grövre än 12 cm, skall avverkas, kvistas och läggas upp ovan dämningens gränser på respektive fastighet.

I enlighet med sitt åtagande skall sökandena, under förutsättning av medgivande från fastighetsägaren, svara för anläggandet av en mindre badplats på Svartedalen 1:1 enligt länsstyrelsens förslag.

Sökandena skall, före dämningens återupptagande, inom dämningens område höja de partier av den s k Kärrvägen mellan Stensås och Hällesvatten som ligger lägre än höjden + 113,5 m på lämpligt sätt och till minst denna

534

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 40

VA 22/85

nivå. Vägpartierna skall därvid ges den bredd och standard som vägen har för närvarande. Åläggandet gäller även framtida underhåll av vägen inom dämningens område.

Sökandena skall, före dämningens återupptagande, åtgärda traktorvägen Stensås-Burås på av dämningen berörd sträcka inom Stensås 1:1 (tekniskt föremål nr 4 enl karta, aktsid 358) så att den i samma omfattning som för närvarande kan användas för körslor. Alternativt kan vägen ges annan sträckning efter medgivande från fastighetsägaren.

Sökandena skall, före dämningens återupptagande, efter medgivande från Televerket svara för erforderliga åtgärder beträffande de telefonstolpar (tekniska föremål 2, 3, 5, 6 och 7, aktsid 358) som berörs av dämningens höjningen.

Sökandena skall såsom ersättning för skador till följd av återupptagen dämning utge följande belopp:

Fastighet	Summa
1. Svartedalen 1:1	40.000:-
2. Stensås 1:1	25.000:-
3. Hällesvatten 2:3	370:-
4. Burås 1:2	2.735:-
5. Solberg 7:8	595:-
6. Gömmet 2:1	10.040:-

Vid utbetalningen skall beträffande 1.-2. ovan reglerna i 16 kap vattenlagen om nedsättning hos länsstyrelse iakttas. Beträffande 3.-6. behöver sådan nedsättning inte ske, utan ersättningarna får utbetalas di-

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 41

VA 22/85

rekt till vederbörande fastighetsägare. Ersättningarna skall utbetalas före dämningens återupptagande. Tidsfristen två år enligt 16 kap 7 § vattenlagen skall inte gälla. Däremot skall beloppen före utbetalningen omräknas efter förhållandet mellan konsumentprisindex i form av senast kända månadsindex vid utbetalningstillfället och motsvarande index för december 1987.

Sökandena förpliktas vidare enligt medgivande att till ägarna av fastigheten Gömmet 2:1 genast utge ersättning för ianspråktagen mark vid dammbyggnaden med 500 kr. Ersättningen behöver inte nedsättas.

Fastställelse av avtal

Vattendomstolen fastställer till framtida efterrättelse mellan parterna det servitutsavtal som fogas till denna dom som .....domsbilaga 1.

Rättegångskostnader

Sökandena förpliktas att till advokaten Michelsons huvudman utge ersättning för rättegångskostnader med yrkade och medgivna sextontusentvåhundraåttiofem (16.285) kr 60 öre, varav 1.285 kr 60 öre avser Michelsons utlägg och resten dennes arvode. Sökandena förpliktas att till agronomen Svängårds huvudmän utge nittiosextusenfemhundraåttiofem (96.575) kr, varav 87.100 kr avser arvode åt Svängård och resten dennes utlägg. Ersättning skall även utgå för vad Svängårds huvudmän visar sig ha utgivit för ett exemplar av domstolens protokoll från huvudförhandlingen 17.-18. 8.1988. Sökandena förpliktas vidare att utge ersättning för rättegångskostnader till Karl Wiktorsson med tvåtusenettihundraåttiofem (2.155) kr 80 öre, varav

536

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Vattendomstolen

DOM

s 42

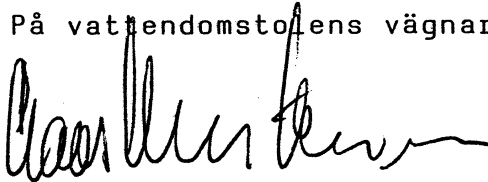
VA 22/85

2.000 kr för inställelsen och resten i reseersättning, till Birgit Wiktorsson med niohundratjugoåtta (928) kr för inställelsen, till Elof Niklasson med sjuhundra-femtiofem (755) kr 80 öre, varav 600 kr för inställelsen och resten i reseersättning och till Linnéa Niklasson med sexhundra (600) kr för inställelsen. På nu utdömda rättegångskostnadsersättningar skall utgå ränta enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker. Från beloppen äger sökandena avräkna vad som må ha utbetalats förskottsvis.

FULLFÖLJD SHÄNVISNING se domsbilaga 2 (Dv 950)

Vadeinlaga, med hänsyn till mellankommande helg, senast 1989-03-28

På vattendomstolens vägnar

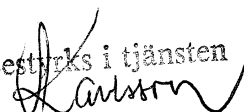

Claes Kristensson

I målets avgörande har deltagit rådmannen Claes Kristensson, fastighetsrådet Kurt Dahlgren samt nämndemännen Gösta Engström och Kurt Blomqvist (enhälligt).

Bestyrks i tjänsten

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Om Ni är missnöjd med domen kan Ni överklaga den till vattenöverdomstolen, Svea hovrätt. Detta gör Ni genom att skriva en sk vadeinlaga där Ni redogör för varför Ni anser att domen skall ändras och vilken ändring Ni vill ha. Ni skall skicka vadeinlagen till vattendomstolen. Vadeinlagen måste ha kommit in till **vattendomstolen** inom **fyra veckor** från domens datum. (Senaste dag för vadeinlaga finns angiven på sista sidan i domen.) Vattendomstolen skickar därefter vadeinlagen till vattenöverdomstolen.

Om Er motpart har överklagat domen kan också Ni överklaga den till vattenöverdomstolen (anslutningsvad) även om den vanliga tiden för överklagande har gått ut. Ni skall också i detta fall skicka en vadeinlaga till vattendomstolen. Vadeinlagen måste ha kommit in till **vattendomstolen** inom **två veckor** från den senaste dag för vadeinlaga som finns angiven på sista sidan i domen. Vattendomstolen skickar därefter vadeinlagen till vattenöverdomstolen. Om Er motparts vadetalan återkallas eller förfaller kan inte heller Ert anslutningsvad prövas.

UPPLYSNINGAR

1. Er vadeinlaga skall alltså vara riktad till vattenöverdomstolen men **lämnas eller skickas till vattendomstolen**. Om handlingar skickas med posten skall det ske i fullständigt frankerad försändelse.
2. Vadeinlagen måste innehålla vissa uppgifter. Vilka dessa är kan Ni läsa om här nedan.
3. Till vadeinlagen skall Ni normalt bifoga en kopia av inlagen för varje motpart. Om Ni inte har bifogat tillräckligt antal kopior framställs de kopior som behövs på Er bekostnad.
4. Ni kan få ytterligare upplysningar från vattendomstolen, vars adress och telefonnummer står på första sidan av domen.

VADEINLAGAS INNEHÅLL

I vadeinlagen skall anges

1. att den riktar sig till vattenöverdomstolen
2. parternas namn och hemvist och om möjligt deras postadress, yrke, personnummer och telefonnummer, varvid den som klagat benämns vadekärande och motparten vadesvarande,
3. den överklagade domen med angivande av vattendomstolens namn samt dag och nummer för domen,
4. den ändring som yrkas i vattendomstolens dom,
5. grunderna (skälen) för den fullföljda talan (överklagandet), samt
6. de bevis som åberopas.

Skriftliga bevis som inte tidigare framlagts skall bifogas vadeinlagen, som egenhändigt undertecknas av vadekäranden eller dennes ombud.

KUNGÄLVS KOMMUN

Domsbilaga 1

Mellan Kungälv-kommun, nedan kallad kommunen, såsom ägare av fastigheten Rådhuset 11, Kungälv kommun (härskande fastighet) och Roger Engström, Lena Engström och Assar Engström, nedan kallade fastighetsägarna, såsom ägare av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3 i Romelanda, Kungälv kommun (tjänande fastigheter) träffas härmed följande

S E R V I T U T S A V T A L

1. Servitut

Fastighetsägarna förpliktar sig och blivande ägare av de tjänande fastigheterna att tåla att kommunen och blivande ägare av den härskande fastigheten för all framtid såsom servitutsinnehavare förfogar över de tjänande fastigheterna på sätt sägs i punkt 2 nedan.

2. Kommunens rätt till vattenuttag och infiltration

Kommunen berättigas att för sin vattenförsörjning infiltrera ytvatten och utta grundvatten på Lysegården 1:1 och 1:3 enl vid varje tidpunkt gällande vattendom. Grundvatten får uttas endast under förutsättning att mellan parterna föreligger en gällande överenskommelse angående vederlag för vattenuttaget.

3. Fastighetsägarnas rätt till vattenuttag

I den mån kommunen helt eller delvis ej utnyttjar sina i p 2 ovan angivna rättigheter är fastighetsägarna berättigade att utta den mängd vatten kommunen ej uttar och utnyttja infiltrationsanläggningen härför under förutsättning att mellan parterna föreligger gällande överenskommelse ang vattenmängd, prioritering av vattenuttag, vederlag m m.

4. Vidareupplåtelse

Parterna har inte rätt att vare sig helt eller delvis upplåta sina rättigheter enligt detta avtal till annan utan särskild överenskommelse mellan parterna härom.

Vad nu sagts gäller inte upplåtelse av ägare till Lysegården 1:1 och 1:3 till Aktiebolag i vilket ägaren har ett väsentligt inflytande.

5. Ersättning för fastighetsägarnas servitutsupplåtelse till kommunen

För sina rättigheter enligt punkterna 1 och 2 ovan skall kommunen utge ersättning till fastighetsägarna i form av årliga avgifter, beräknade på basis av under året uttagen renvattenmängd. Överenskommelse har träffats om avgiften per m³ uttaget

589

2

renvatten för tiden t o m år 1994. Avgiften för tiden fr o m 1995 skall - om parterna ej kan enas om en prolongering - bestämmas efter skäliga marknadsmässiga villkor.

6. Avtalstid

Detta avtal gäller utan begränsning till tiden.

7. Tvist angående ersättning för uttaget vatten

Skulle parterna inte kunna enas om ersättningen för kommunens vattenuttag må ersättningen på endera partens begäran bestämmas av Vattendomstolen enl de grunder som angivits i pkt 5 ovan.

8. Fastställelse

Detta avtal får inges till Vattendomstolen för fastställelse.

Detta avtal har upprättats i två exemplar av vilka parterna tagit var sitt.

KUNGÄLV 1986-03-01

KUNGÄLVS KOMMUN

.....
Ing-Britt Nygren
Kommunstyrelsens ordf

.....
Uno Rahm

KUNGÄLV 1986-07-01

.....
Roger Engström

Godkännes:

.....
Elisabeth Engström
Maka till Roger Engström

.....
Lena Engström

.....
Assar Engström

Bevittnas:

.....
.....

VATTENÖVERDOMSTOLEN

DOM

DTV 12/90

334

1990-09-06

TV 441/89

Stockholm

KLAGAD DOM

Vänersborgs tingsrätts, vattendomstolen, dom 1989-02-27,
DVA 6, se bilaga A

KÄRANDE

1. Kungälv kommun
442 81 KUNGÄLV
2. Roger Engström
Lysegården 8026, 442 90 KUNGÄLV
3. Lena Engström
samma adress
4. Assar Engström
samma adress

Ombud för 1 - 4: advokaten Owe Björk
Mäster Samuelsgatan 4, 111 44 STOCKHOLM

SVARANDE

1. Sven Gustavsson
Valler 8428, 442 90 KUNGÄLV
2. Lars-Eric Nilsson
PI 8413, 442 90 KUNGÄLV
3. Kjell-Åke Ivarsson
Västra Valler 8418, 442 90 KUNGÄLV
4. Ella Gustafsson
PI 8427, 442 90 KUNGÄLV
5. Ebba Tolwers
Valler 8429, 442 90 KUNGÄLV

id:tv441-89.dom
adress
2290
17 STOCKHOLM

Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
BIRGER JARLS TORG 2	08-7003400	08-219327	09.00 - 11.30 12.30 - 15.00

ATTENÖVERDOMSTOLEN

335

1990-09-06

TV 441/89

6. Carl-Axel Tolwers
samma adress
7. Hillevi Andersson
Valler 8412, 442 90 KUNGÄLV
8. Rolf Andersson
samma adress
9. Gunnar Börjesson
Valler Östra 8380, 442 90 KUNGÄLV
10. Harry Börjesson
Valler Östra 8400, 442 90 KUNGÄLV
11. Inga-Lill Börjesson
samma adress
12. Åke Johansson
Lid 8431, 442 90 KUNGÄLV
13. Roy Johansson
samma adress
14. Gustav Johansson
Broan 8379, 442 90 KUNGÄLV
15. Lars-Harry Svensson
Broan 8384, 442 90 KUNGÄLV
16. Ing-Marie Svensson
samma adress
17. Runo Svensson
PI 3340, 442 90 KUNGÄLV
18. Ragnar Andreasson
PI 8221, 442 90 KUNGÄLV

VATTENÖVERDOMSTOLEN

3

1990-09-06

TV 441/89

336

19. Wivi Andreasson
Gömmet Lilla, 442 90 KUNGÄLV
20. Axel Olof Björk
Fromnäsgratan 24 D, 412 62 GÖTEBORG
21. Per-Olof Jacobsson
Honeröd 8360, 442 90 KUNGÄLV
22. Ulf Jacobsson
Honeröd 8359, 442 90 KUNGÄLV
23. Ingemar Eliasson
Karantängsgatan 11, 442 90 KUNGÄLV
24. Sune Nordström
Ranneberg 8933, 442 90 KUNGÄLV
25. Anna Olsson
Ranneberg 8931, 442 90 KUNGÄLV
26. Elof Johnsson
Sjöås 8813, 442 90 KUNGÄLV
27. Elof Niklasson
Mjösundt 8810, 442 90 KUNGÄLV
28. Linnea Niklasson
samma adress

Ombud för 1 - 28: agronomen Olof Svängård
Juridiska Byrån LRF,
Klostergatan 13, 352 31 VÄXJÖ

Tillstånd till vattenuttag ur Lysegårdens grundvattentäkt
m m, Kungälv kommun

SAKEN

1990-09-06

TV 441/89

337

VATTENÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med undanröjande av vattendomstolens vattenhushållningsbestämmelser för regleringen av Drypesjön (domen s 35, p 1-3) förordnar vattenöverdomstolen följande
    - a. I vad på skötseln av Drypesjöns regleringsdamm beror får vattenståndet i sjön, mätt omedelbart uppströms dammen, inte sjunka under nivån + 109,50 m (sänkingsgräns).
    - b. När vattenståndet i Drypesjön överstiger nivån + 109,50 m skall minst så mycket vatten tappas från dammen att vattenföringen i Vallerån vid mätskibordet vid Lysegårdens vattenverk inte understiger 15 l/s.
    - c. Om vattenståndet i Drypesjön sjunker under nivån + 109,50 m skall tappningen från dammen avbrytas till dess vattenståndet åter nått över nämnda nivå.
  2. Med ändring av vattendomstolens föreskrifter om markeringar på vattenståndsskala (domen s 34, tredje stycket) förordnar vattenöverdomstolen att nivån + 109,50 m skall särskilt markeras på skalan.
  3. Vattendomstolens föreskrifter om pH-mätning och alkaliserande behandling (domen s 36, sista stycket och s 37, första stycket) upphävs.
  4. Kungälv's kommun, Roger Engström, Lena Engström och Assar Engström skall solidariskt ersätta vadesvarandena deras rättegångskostnader i vattenöverdomstolen med fyratusensexhundra (4 600) kr, avseende ombudsarvode, jämte ränta på beloppet enligt 6 § räntelagen från denna dag till dess betalning sker.
-

1990-09-06

TV 441/89

338

YRKANDEN I VATTENÖVERDOMSTOLEN

Kungälv's kommun, Roger Engström, Lena Engström och Assar Engström har yrkat att vattenöverdomstolen, med undanröjande av vattendomstolens vattenhushållningsbestämmelser för regleringen av Drypesjön (domen s 35, p 1-3), skall fastställa följande bestämmelser

1. I vad på skötseln av Drypesjöns regleringsdamm beror får vattenståndet i sjön, mätt omedelbart uppströms dammen, inte sjunka under nivån + 109,50 m (sänkningsgräns).
2. När vattenståndet i sjön ligger över nivån + 109,50 m skall minst så mycket vatten tappas från dammen att vattenföringen i Vallerån vid mätskibordet vid Lysegårdens vattenverk inte understiger 15 l/s.
3. Om vattenståndet i sjön skulle sjunka under + 109,50 m på grund av avdunstning och bristande tillrinning skall tappningen från dammen avbrytas och återupptagas först när vattenståndet åter nått över nämnda nivå.

Kungälv's kommun, Roger Engström, Lena Engström och Assar Engström har vidare yrkat

att föreskriften i vattendomstolens dom (s 34) om vilken nivå som skall särskilt markeras på vattenståndsskalan, skall ersättas med en föreskrift att nivån + 109,50 m skall vara markerad på skalan.

samt att föreskrifterna om pH-mätning och pH-justering av det infiltrerade vattnet (domen s 36, sista stycket samt s 37, första stycket) skall upphävas.

Vadesvarandena har bestritt ändringsyrkandena och har yrkat ersättning för rättegångskostnader i vattenöver-

VATTENÖVERDOMSTOLEN

6

1990-09-06

TV 441/89

339

domstolen.

Vattenöverdomstolen har företagit målet till avgörande utan huvudförhandling.

VATTENÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Vadekärandena har som grund för sin vadetalan åberopat att en utformning av vattenföretaget i enlighet med ansökningen står i bättre överensstämmelse med 3 kap 7 § första stycket vattenlagen än de villkor för tillståndet som vattendomstolen föreskrivit i nu överklagade delar.

Vadekärandena har till stöd för sitt yrkande angående vattenhushållningsbestämmelserna anfört följande.

Storleken av erforderligt magasin bestäms av vad som måste vara tillgängligt under torrperioder. Vid de av vattendomstolen angivna gränserna + 111,60 m respektive + 110,60 m erhålles magasin om cirka 500 000 kbm respektive 700 000 kbm. Vid torrår 1:10 behövs ett magasin om cirka 500 000 kbm och vid torrår 1:50 behövs ett magasin om cirka 700 000 kbm. Vid den av vadekärandena angivna gränsen + 109,50 m ökar magasinsvolymen med cirka 100 000 kbm. Denna större magasinsvolymer behöver utnyttjas vid torrperioder med längre återkomstid än 1:50, för vilka vadekärandena måste vara garderade, i synnerhet som det ju rör sig om ett samhälleligt mycket viktigt vattenförsörjningsintresse som måste vara säkerställt. Enligt de bestämmelser som sökandena yrkat garanteras 15 l/s ned till + 109,50 m. De av vattendomstolen föreskrivna bestämmelserna innehåller ingen motsvarande begränsning. Det skulle innebära att hela regleringsmagasinet i Drypesjön ned till dess tekniska gräns på nivån ca + 108 m skulle få lov att tas i anspråk under ett mycket torrt år för att ge Lysegårdsbäcken/ Vallerån en vattenmängd som bäcken/ån utan reglering inte skulle ha haft ett sådant år. Detta innebär en orimlig prioritering av intressen

1990-09-06

TV 441/89

340

vid ån på bekostnad av intressen vid sjön. Denna prioritering står i bjärt kontrast mot den omsorg om intressena vid sjön som får antagas ligga bakom vattendomstolens strävan att knyta rätten till sänkning av sjön under + 111,60 m till "exceptionella händelser".

Till stöd för sitt yrkande om pH-mätning och pH-justering har vadekärandena åberopat två promemorior upprättade av Vattenbyggnadsbyrån (VBB) av bl a följande innehåll. Försurningen är en av våra svåraste miljöstörningar. Särskilt påtaglig är den i Västsverige, där nederbördens pH-värde sjunkit till omkring 4 eller något däröver. Denna försämring av nederbördens kvalitet har varit påtaglig under de senaste 30 åren. Försurningen uppmärksammades först som ett limnologiskt problem i sjöar och vattendrag men redan på 1970-talet började konsekvenserna för grundvattnet påtalas. Grundvattnets försurning påverkas och fördröjs av en mängd lokala faktorer men allmänt kan konstateras att problemen med surt grundvatten i stort sett följer samma utbredningsmönster som de försurade sjöarna. Försurningen av grundvattnet är självfallet en följd av nederbördens och därmed ytvattnets försurning, eftersom grundvattnet bildas genom infiltration av ytvatten. Oberoende av hur detta ytvatten infiltreras försuras grundvattnet i varierande grad beroende av marklagrens skiftande buffertkapacitet. Det vatten som sedan 1982 - alltså betydligt senare än den tidpunkt vid vilken en allmän grundvattenförsurning konstaterades - infiltreras vid vattentäkten har samma karaktär som den avsevärt större ytvattenmängd som naturligt infiltreras i det aktuella avrinningsområdet. Någon annorlunda påverkan av det konstgjort infiltrerade grundvattnet på grundvattenförsurningen än av det naturligt infiltrerade kan rimligen inte uppstå. Grundvattenförsurningen är primärt en följd av halten försurande ämnen i nederbörden och inte av åtgärder vid Lysegårdens grundvattentäkt. Att därför ålägga vattentäktens brukare ett ansvar för grundvattnets pH-värde är att göra dem ansvariga för förhållanden över

1990-09-06

TV 441/89

341

vilka de inte råder. Frågan om alkalisering av sura brunnsvatten har varit föremål för ett stort antal undersökningar. Rent allmänt kan man konstatera att åtgärder i form av kalkning i nederbördsområdet har visat en tveksam effekt och de rekommendationer som lämnats syftar närmast till åtgärder i respektive brunn. Svårigheterna att påverka grundvattenförsurningen genom yttre åtgärder sammanhänger bl a med att det inte är praktiskt möjligt att nå hela infiltrationsområdet. Detta gäller i hög grad för Lysegårdens grundvattentäkt, där endast en del av grundvattenbildningen sker med konstgjord infiltration. Drypesjön hade, liksom flertalet sjöar i området, i början av 1980-talet ett pH-värde omkring 4,5 - 5. Av limnologiska skäl kalkades sjön våarna 1982 och 1984. Sjöns pH-värde steg vid kalkningarna till över 7 men sjönk genom försurningens inverkan relativt snabbt. Förändringarna av infiltrationsvattnets pH-värde genom kalkningarna påverkade inte märkbart pH-värdet vid vattentäkten. Den marginella höjning av vattnets hårdhet som tidigare rapporterats kunde inte iakttas efter 1984 års kalkning, förmodligen beroende på att marklagrens buffertkapacitet påverkats av den allmänna försurningen. Resultaten av kalkningarna i Drypesjön visar att det inte är praktiskt möjligt att nämnvärt påverka grundvattnets pH-värde genom behandling av infiltrationsvattnet. Kontrollföreskriften om "neutralisering" av infiltrationsvattnet leder således i detta fall inte till någon förändring av grundvattnets kvalitet och åtgärden saknar därför tekniskt berättigande.

Vattenöverdomstolen gör följande bedömning.

Genom uttaget av vatten vid Lysegårdens grundvattentäkt skall vattenbehovet inom Kungälv's kommun tillgodoses. Företaget är således av stort allmänt intresse.

Syftet med regleringen av Drypesjön är att säkerställa tillgången på infiltrationsvatten vid täkten. Reglerings-

VATTENÖVERDOMSTOLEN

9

1990-09-06

TV 441/89

342

magasinets storlek är avhängig av hur mycket vatten som måste finnas tillgängligt under torrperioder. Såsom vadekärandena uppgivit är ett magasin om cirka 700 000 kbm tillräckligt för att vattenbehovet skall vara tryggt under torrår med en frekvens av 1:50. En sådan magasinvolym erhålls om den nedre regleringsgränsen bestäms till nivån + 110,60 m. Vadekärandena har emellerid yrkat att gränsen skall förläggas på nivån + 109,50 m och att minimitappningen 15 l/s skall avbrytas om vattenståndet i sjön sjunker under denna nivå. Därigenom ökar magasinvolymen med cirka 100 000 kbm, och vattenbehovet bedöms därmed bli tryggt även vid torrår med en längre återkomsttid än 1:50.

Som vattenöverdomstolen ovan framhållit är företaget av stort allmänt intresse. Det är angeläget för kommunens vattenförsörjning att företaget får en sådan utformning att tillgången på vatten kan antas bli säkerställd även under extrema torrår. Enligt vattenöverdomstolens mening finns det i detta fall inte något hinder mot att tillåta en ökning av magasinet i Drypesjön i den omfattning som följer av vadekärandenas yrkande om ändrade vattenhushållningsbestämmelser. Vad angår den inverkan företagets ändrade utförande får på motstående intressen beaktar vattenöverdomstolen vidare att den tidigare sänkingsgränsen i sjön låg omkring nivån + 108 m mot nu + 109,50 m samt att lågvattenföringen från sjön enligt SMHI redan vid naturliga förhållanden under ett torrår med frekvensen 1:50 är noll under en längre tid. De ändrade vattenhushållningsbestämmelserna för Drypesjön kommer enligt vattenöverdomstolens mening inte att medföra några skador utöver de som vattendomstolen beaktat.

Sammanfattningsvis finner vattenöverdomstolen således att vadekärandenas yrkande om ändrade vattenhushållningsbestämmelser skall bifallas.

VATTENÖVERDOMSTOLEN

10

1990-09-06

TV 441/89

343

Till följd av att sänkingsgränsen nu ändras, skall markeringen på den av vattendomstolen föreskrivna vattenståndsskalan vid regleringsdammen avse nivån + 109,50 m.

På de av vadekärandena angivna skälen finner vattenöverdomstolen att föreskrifterna om pH-mätning och alkaliserande behandling av det infiltrerade vattnet bör upphävas.

Vadekärandena skall på grund av 20 kap 1§ tredje stycket vattenlagen förpliktas att solidariskt ersätta vadesvarandena deras rättegångskostnader i vattenöverdomstolen.

FULLFÖLJDSHÄNVISNING, se bilaga B

Per Åke Udén

Ola Wärbo

I vattenöverdomstolens avgörande har deltagit hovrättslagmannen Lars Uno Didón, vattenrättsrådet Per Åke Udén, hovrättsrådet Lennart Grobgeld samt t f hovrättsassessorn Ola Wärbo, referent. Enhälligt.

Lars Uno Didón

KUNGÄLVS KOMMUN

Domsbilaga 1

Mellan Kungälv-kommun, nedan kallad kommunen, såsom ägare av fastigheten Rådhuset 11, Kungälv kommun (härskande fastighet) och Roger Engström, Lena Engström och Assar Engström, nedan kallade fastighetsägarna, såsom ägare av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3 i Romelanda, Kungälv kommun (tjänande fastigheter) träffas härmed följande

S E R V I T U T S A V T A L

1. Servitut

Fastighetsägarna förpliktar sig och blivande ägare av de tjänande fastigheterna att tåla att kommunen och blivande ägare av den härskande fastigheten för all framtid såsom servitutsinnehavare förfogar över de tjänande fastigheterna på sätt sägs i punkt 2 nedan.

2. Kommunens rätt till vattenuttag och infiltration

Kommunen berättigas att för sin vattenförsörjning infiltrera ytvatten och utta grundvatten på Lysegården 1:1 och 1:3 enl vid varje tidpunkt gällande vattendom. Grundvatten får uttas endast under förutsättning att mellan parterna föreligger en gällande överenskommelse angående vederlag för vattenuttaget.

3. Fastighetsägarnas rätt till vattenuttag

I den mån kommunen helt eller delvis ej utnyttjar sina i p 2 ovan angivna rättigheter är fastighetsägarna berättigade att utta den mängd vatten kommunen ej uttar och utnyttja infiltrationsanläggningen härför under förutsättning att mellan parterna föreligger gällande överenskommelse ang vattenmängd, prioritering av vattenuttag, vederlag m m.

4. Vidareupplåtelse

Parterna har inte rätt att vare sig helt eller delvis upplåta sina rättigheter enligt detta avtal till annan utan särskild överenskommelse mellan parterna härom.

Vad nu sagts gäller inte upplåtelse av ägare till Lysegården 1:1 och 1:3 till Aktiebolag i vilket ägaren har ett väsentligt inflytande.

5. Ersättning för fastighetsägarnas servitutsupplåtelse till kommunen

För sina rättigheter enligt punkterna 1 och 2 ovan skall kommunen utge ersättning till fastighetsägarna i form av årliga avgifter, beräknade på basis av under året uttagen renvattenmängd. Överenskommelse har träffats om avgiften per m³ uttaget

589

2

renvatten för tiden t o m år 1994. Avgiften för tiden fr o m 1995 skall - om parterna ej kan enas om en prolongering - bestämmas efter skäliga marknadsmässiga villkor.

6. Avtalstid

Detta avtal gäller utan begränsning till tiden.

7. Tvist angående ersättning för uttaget vatten

Skulle parterna inte kunna enas om ersättningen för kommunens vattenuttag må ersättningen på endera partens begäran bestämmas av Vattendomstolen enl de grunder som angivits i pkt 5 ovan.

8. Fastställelse

Detta avtal får inges till Vattendomstolen för fastställelse.

Detta avtal har upprättats i två exemplar av vilka parterna tagit var sitt.

KUNGÄLV 1986-03-01

KUNGÄLVS KOMMUN

.....
Ing-Britt Nygren
Kommunstyrelsens ordf

.....
Uno Rahm

KUNGÄLV 1986-07-01

.....
Roger Engström

Godkännes:

.....
Elisabeth Engström
Maka till Roger Engström

.....
Lena Engström

.....
Assar Engström

Bevittnas:

.....
.....

A V T A L

Mellan Kungälv's Kommun (Kommunen) som huvudman för va-anläggningen inom Kommunen och Roger, Lena och Assar Engström såsom ägare av Lysegården 1:1 och 1:3 (Lysegården) träffas följande avtal om nyttjandet av befintlig vattentäkt på Lysegården 1:3 för Kommunens vattenförsörjning. Detta avtal ersätter ett avtal, som ursprungligen träffades i november 1969 mellan Kode Kommun och Armas Engström, Lysegården, och som kompletterades i oktober 1974, och är gällande t o m 1994. Kommunen och Lysegården har genom vattendomstolens dom 1989-02-27 DVA 6, och vattenöverdomstolens dom 1990-09-06 DTV 12/90 erhållit ett gemensamt tillstånd till vattenuttag ur Lysegårdens grundvattentäkt.

§ 1

Lysegården upplåter till Kommunen nyttjanderätten till vattentäktfastigheten Lysegården 1:3 med rätt för Kommunen att inom fastigheten anlägga och bibehålla för kommunen erforderliga anläggningar för grundvattnets tillgodogörande, behandling och distribution samt rätt att inom Lysegården 1:1 anlägga och bibehålla för vattendistributionen erforderliga ledningar och observationsbrunnar. Kommunen tillförsäkras rätt till väg över Lysegården 1:1 för anläggning, drift och underhåll av dess anläggningar på Lysegården 1:1 och 1:3.

Lysegården medger Kommunen rätt att - med iakttagande av villkoren i vattendomstolens och vattenöverdomstolens domar samt bestämmelserna i detta avtal - på Lysegården 1:3 uttaga grundvatten till en myckenhet av högst 40 l/s, i medeltal per år, med tillfälliga uttag av högst 60 l/s under förutsättning att det genomsnitt-

liga vattenuttaget under tre på varandra följande kalendermånader inte överstiger 45 l/s.

Lysegården skall bekosta, driva och underhålla dels erforderliga anläggningar för tappning av infiltrationsvatten från Drypesjön och Kvarndammen, dels en infiltrationsanläggning på Lysegården 1:1, dels ett observationsrör K4 på Lysegården, allt i enlighet med föreskrifterna i ovannämnda vattendomar. Infiltrationen skall anpassas till kommunens uttag. Kommunen skall löpande informera Lysegården om planerat uttag.

Kommunen ansvarar för att de villkor och föreskrifter som gäller för tillståndet till vattenuttag på Lysegården 1:3 uppfylls. Lysegården å sin sida svarar för att förutsatt infiltrationsvattenmängd om högst 60 l/s anpassad efter kommunens uttagsbehov infiltreras i infiltrationsanläggningen och att vattendomens föreskrift om viss minivattenföring i Vallerån om 15 l/s iakttas.

Kan till följd av vattendomarnas föreskrift om lägsta tillåtet vattenstånd i vattentäktens anläggningens observationsrör vatten under en tremånadersperiod inte uttagas ur vattentäkten i de mängder som anges i andra stycket skall detta avtal omförhandlas beträffande den i § 4 mom B nedan angivna ersättningen. Skulle vattenbristen föränledas av att Lysegården inte fullgjort sina skyldigheter enligt stycke 3 ovan äger kommunen rätt att överta driften i dessa delar, varvid ersättningen enligt § 4 mom B skall reduceras. Lysegården skall därjämte ersätta kommunen för de merkostnader som kan uppstå för kommunen i samband med driftövertagandet.

§ 2

Kommunen skall bekosta, driva och underhålla erforderliga anläggningar i form av brunnar, behandlings- och distributionsanordningar, mätskibord i Vallerån samt observationsbrunnarna O1, K1, K2, K3, O10 och Valler 1:10 samt 7, PN, E, O2, B, GII, AII, AI och D, allt i enlighet med föreskrifterna i ovannämnda vattendomar.

Kommunen äger de i stycket ovan nämnda anläggningarna, såväl de nu befintliga som senare tillkommande. Sedan avtalet upphört att gälla - antingen på grund av hävning eller därför att avtalstiden utgått - skall Kommunen, om ej annat överenskommes, antingen avlägsna alla anläggningar ovan jord, varvid övriga anläggningar tillfaller ägaren av Lysegården, eller om villkor därom kan överenskommas, överlåta samtliga anläggningar till Lysegården. Har kommunen ej avlägsnat anläggningarna eller överenskommelse ej träffats inom ett år efter avtalstidens utgång övergår per nämnda dag äganderätten till nämnda anläggningar till Lysegården i den mån anläggningarna då finns kvar.

Kommunen äger erhålla inteckning i Lysegården 1:1 och Lysegården 1:3 till säkerhet för sina rättigheter enligt §§ 1 och 2.

§ 3

Lysegården äger rätt att utnyttja befintligt uttag på Kommunens distributionsledning över Lysegården 1:1 för egen vattenförsörjning och för leverans till fritidsbebyggelse på Lysegården 1:1 och på de angränsande fastigheter, som nu är i samma ägo som Lysegården 1:1.

Samma rätt till uttag gäller för följande nu anslutna fastigheter belägna utanför Lysegårdsfastigheterna nämligen: Stenhålt 1:9 (2 st), 1:16, 1:10, 1:8, 1:22, 1:31, 1:32, 1:33, 1:11 och 1:21, Östra Torp 3:2, 3:1, 1:9 och 1:6, Berget 1:8, 1:7 och 1:10 samt Knartarna 2:16. Dock får sådant uttag som medelvärde för tvåveckorsperiod inte överstiga 1,0 l/s. Lysegården svarar för anordningar för mätning av uttagen vattenkvantitet medan kommunen tillhandahåller och ansvarar för vattenmätaren. Eventuellt erforderlig tryckstegring ombesörjes av Lysegården.

Ersättning för det vatten som Lysegården uttar från Kommunens ledningsnät enligt första stycket erläggs efter räkning från kommunen. Ersättningen baseras på uppmätt mängd och 50 % av det vattenpris som enligt Kommunens vid varje tillfälle gällande taxa utgår för abonnenter med eget ledningsnät.

Detta avtal utgör ej hinder för Lysegården att annorstädes uppfordra vatten på Lysegården 1:1. Sådan uppfordring får dock icke inkräkta på den rätt till tillgodogörande av vatten som tillkommer Kommunen enligt § 1 ovan.

§ 4

Som ersättning för Kommunens nyttjande av vattentäkten på Lysegården 1:3 skall Kommunen erlægga betalning enligt nedanstående.

Mom A. För Lysegårdens kapitalkostnader avseende anläggningar för dels tappning av infiltrationsvatten från Drypesjön inklusive skadeersättningar, dels uttag av infiltrationsvatten från Kvarndammen inklusive ännu ej utförd omläggning av uttagsledningen, dels infiltration av vatten i grunden, allt för att göra det möjligt för Kommunen att uttaga de vattenmängder som anges i § 1 andra stycket ovan, utger Kommunen en ersättning, beräknad som en annuitet för dessa kostnader, vilka bestämts till totalt 2 000 000 kr. Antalet annuitetsterminer är lika med avtalstidens längd - dvs 30 år - och räntan definieras som referensräntan diskontot under sista kvartalet före avtalstidens början ökad med 4,0 procentenheter.

Ersättning för kapitalkostnaderna betalas årligen per den 31 december. Varje år räknat från första årsskiftet efter det år under vilket avtalet trätt i kraft görs en justering av annuiteten om så erfordras p g a ändring i ränteläget. Om diskontot under sista kvartalet något år avviker från diskontot under föregående års sista kvartal skall ny annuitet bestämmas baserad på denna ränta. Den nya annuiteten skall gälla från nästkommande årsskifte och beräknas på det framräknade återstående kapitalet för återstående antal terminer.

Mom B. För Lysegårdens driftkostnader för anordningarna för uttag och infiltration av infiltrationsvatten omfattande kostnader för tillsyn och underhåll, filterrensning, filtersand och elkraft ävensom kostnader för disposition av mark tillhörande vattenföretaget jämte kostnader för administration och övriga rörelsekostnader utger Kommunen den 31 december varje år en ersättning av 0,41 kr/m³ uttaget vatten, dock för minst 750 000 m³/år. Vattenpriset är beräknat i det penningvärde, som gäller för augusti månad 1993 , då konsumentprisindex

var 1384. Priset skall årligen justeras med hänsyn till förändringar i konsumentprisindex, varvid jämförelse skall göras mellan ovannämnda index och index för augusti månad det år som betalningen avser. Vattenpriset avrundas till hundraleds krona.

Mom C. Kommunen svarar för att mätare finns installerad för uppmätning av uttagen vattenmängd och för att mätaren under hela avtalstiden är funktionsduglig samt för att översyn av mätaren sker enligt bestämmelserna i Boverkets författningssamling BFS 1990:11 eller senare bestämmelser avsedda att ersätta dessa. Lysegården skall informeras före eventuellt mätarbyte och ges möjlighet att närvara vid mätarbytet.

§ 5

Skulle behov av förnyelse av Lysegården tillhöriga anläggningsdelar enligt § 1 uppkomma före avtalstidens utgång skall överenskommelse om sådan förnyelse och kostnaden härför träffas mellan Lysegården och Kommunen innan åtgärder vidtas. Kommunen skall bidra till förnyelsekostnaden med belopp, som framstår som skäligt med hänsyn till grunderna för bestämning av kapitalkostnaderna enligt § 4 mom A i detta avtal och till den återstående avtalstiden.

Som förnyelsekostnad räknas även de eventuella kostnadskrav som under preskriptionstiden kan framställas av den entreprenör som Lysegården anlitat för ombyggnad av hålldammen i Drypesjöns utlopp. Kommunen skall ha rätt att delta i eventuella förhandlingar och i beslut i denna fråga.

§ 6

Skulle någondera parten brista i uppfyllelse av sina förpliktelser för uppfyllande av i gällande vattendom givna villkor för tappning av vatten för infiltration och för minimitappning till Vallerån, vattenstånd i infiltrationsrör och brunnar samt uttag av vatten ur vattentäkten och skulle härigenom skada för medpart eller tredje man uppstå, svarar den som sålunda brustit för denna skada.

Skulle skada för tredje man uppstå vid bruk av vattentäkten utan att någon part brutit i uppfyllelse av vattendomstolens villkor, svarar kommunen för 75 % och Lysegården för 25 % av den skadeersättning som bestäms av vattendomstolen eller som av parterna gemensamt avtalas med tredje man. Båda parterna skall ges möjlighet att delta i alla förhandlingar angående eventuella skadeersättningar.

Skadeersättningar räknas inte som förnyelsekostnader enligt § 5 ovan utan erläggs kontant. Redan utbetalade skadeersättningar avseende Drypesjöns reglering ingår i kostnadsunderlaget för ersättning enligt § 4 mom A.

§ 7

Detta avtal gäller från och med 1995-01-01 till och med 2024-12-31 med nedanstående begränsning. Vid avtalstidens utgång skall avtalet omförhandlas och ny kapitalkostnad bestämmas, varvid hänsyn skall tas till under avtalstiden gjorda avskrivningar och nedlagda kostnader för förnyelse.

Kommunen äger rätt att under avtalstiden häva avtalet, varvid avtalet skall upphöra att gälla tre år efter närmaste årsskifte efter det att Kommunen meddelat att man önskar häva avtalet. Häves avtalet sålunda av Kommunen skall Kommunen ersätta Lysegården för de kapitalkostnader som kvarstår oamorterade enligt grunderna för reglering av kapitalårskostnaderna enligt § 4 mom A och § 5 ovan.

§ 8

Lysegården förbinder sig att vid överlåtelse av fastigheterna Lysegården 1:1 och/eller Lysegården 1:3 eller delar därav, dels själva iakttå förpliktelseerna enligt detta avtal, dels tillförbinda nya ägare att iakttå förpliktelseerna enligt detta avtal.

§ 9

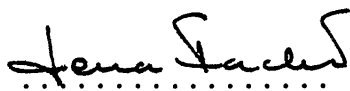
Twist med anledning av detta avtal skall avgöras av vattendomstolen i den mån vattendomstolen anser sig behörig att ta upp frågan, i annat fall vid allmän domstol.

§ 10

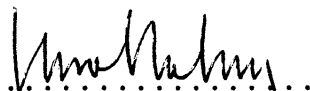
Detta avtal, som för Kommunens del ingåtts under förutsättning att det godkännes av Kommunfullmäktige i Kungälv, har upprättats i två likalydande exemplar, av vilka parterna tagit var sitt.

Kungälv den 3/8 1994

Kungälv's Kommun

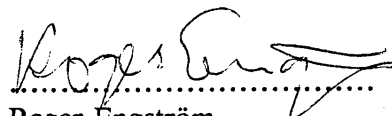

Lena Facht
KS ordf

Uno Rahm
Gatuchef

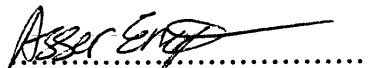
Lysegården

Roger Engström

Lena Engström

Assar Engström

Värdeutlåtande

Del av Kungälv Lysegården 1:1 och 1:3

Mark för vattenverk och infiltrationsanläggning

Markanläggningar vid dämmen med mera

Annan skada vid utebliven driftsersättning

Ersättning för servitut tillfartsväg med mera

1. Uppdragsbeskrivning

Värderingsobjekt

Del av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3 i Kungälv kommun. Värderingen omfattar markanläggningar vid dämmen vid Drypesjön och Kvarndammen samt en bedömning av annan skada till följd av upphörande av driftbidrag med mera.

Uppdragsgivare

Kungälv kommun genom Frida Norrman.

Syfte

Värderingen syftar till att bedöma marknadsvärdet av den ersättning som markägaren av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3 skall erhålla som följd av att kommunen önskar köpa loss anläggningar (dämmen, skibord, ledningar, hus vid infiltrationsdamm med mera) samt även för mark vid infiltrationsdamm och vattenverk. Marknadsvärdet skall även innefatta ersättning för annan skada till följd av utebliven ersättning för driftsbidrag. Även ersättning för rätt att använda tillfartsväg, utrymme för vattenledning och område vid Kvarndammen via servitutsavtal skall bedömas. Värdebedömningen avses ligga till grund för en förhandling inför ett köp och upprättande av servitutsavtal. Med marknadsvärde avses det mest sannolika priset vid en normal försäljning på den öppna marknaden vid en viss angiven värdetidpunkt. Marknadsvärdet kan inte bestämmas utan endast bedömas.

Värdetidpunkt

Värdetidpunkt är april månad 2022.

Speciella förutsättningar

Värderingen utgår ifrån följande förutsättningar;

- att kommunen redan har betalt ca 2 miljoner kr för anläggningar med mera enligt § 4 moment A i 1994 års avtal
- anläggningarna vid Duvesjön har ej medtagits i denna värdering då de ej anses ha någon reglerande funktion
- om det driftsbidrag om ca 430 000 kr som årligen utges till Lysegården Sand & Trä AB upphör kommer en minskad nettointäkt uppstå i bolaget om ca 300 000 kr, det vill säga kostnaderna för att uppfylla villkoren i 1994 års avtal enligt § 4 moment 4 B bedöms till ca 130 000 kr/år.
- i detta utlåtande har inte beaktats den rätt att uttaga vatten för eget bruk och för leverans till andra fastigheter enligt § 3 i 1994 års avtal.

Allmänna villkor

Svefa tar inte ansvar för oriktiga värdebedömningar orsakade av att uppdragsgivaren lämnat oriktiga eller ofullständiga sakuppgifter. Utlåtandet fritar inte en köpare i något avseende från dennes undersökningsplikt eller en säljare från dennes upplysningsplikt enligt 4 kap 19 § jordabalken.

Se även bifogade allmänna villkor för fastighetsvärderingar, bilaga 1.

2. Underlag

Utlåtandet grundas på besiktning utförd i februari 2022 samt uppgifter från kommunen och markägaren samt från fastighetsregistret.

Som underlag har även utnyttjats:

- kartor
- ortsprismaterial
- uppgifter från Lantmäteriets rapport 2012-6, Tomtanläggningar
- uppgifter av livslängd för byggkonstruktioner från Independia Group med mera

3. Beskrivning

Anläggningar och mark

Nedan ges en kortfattad beskrivning av de anläggningar och markområden som kommunen har för avsikt att köpa från markägaren. Kompletterande bilder kan ses i bilaga 2.

Drypesjön

Här finns ett dämme om ca 40 meter som är uppförd med en betongsarg om ca 30 cm på en stensatt grund. Sargen är ca 2 – 3 meter bred och bredast i mitten. Fallhöjden är ca 5 meter. På ena sidan finns ett Gunnebo stängsel av nyare modell. Det finns även en skibord, pegel och konstruktion för att kunna öka eller minska vattenmängden via en lucka i dämnet. Betongkonstruktionen bedöms till ca 40 år.

Översikt anläggningar vid Drypesjön.

Kvarndammen

Här finns ett ca 23 meter långt dämme med betongsockel på sten. Bred om ca 2 – 3 meter. Skibord om ca 3 x 3 meter. Nyare Gunnebstängsel. Finns möjlighet att öppna lucka i dämmet och tömma dämmet. Mindre container med el indraget. Containern står på en betongkasun. I containern finns en pump som kan köras om det uppstår luftfickor i ledningen ner till infiltrationsdammen. Finns filter in till pumpen.

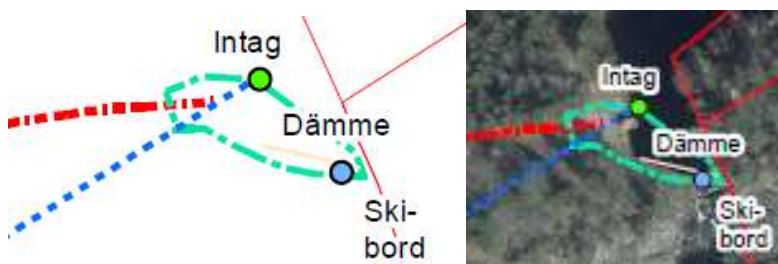

Anläggningar vid Kvarndammen.

Överföringsledning mellan Kvarndammen och Infiltrationsdammen samt område vid Kvarndammen

Mellan Kvarndammen och infiltrationsdammen löper en tryckvattenledning i plast om 9 tum (ca 225 mm). Ledningens längd beräknas via grafisk mätning till ca 430 meter. Ledningen är anlagd ca 1994 och skall tåla ca 16 kg i tryck men belastas med ca 1 kg i tryck vilket gör att ledningen bedöms ha en lång livslängd. Ledningen ligger ovanpå berget med ett skyddande sand/jordlager.

Vid Kvarndammen behövs servitut på ett utrymme om ca 520 kvm, se kartor nedan med grön markering. Delar av området omfattar vattenområde.

Infiltrationsdammen

Området vid infiltrationsdammen omfattar ca 7 340 kvm enligt uppgifter från kommunen. Själva dammen består av ett ca 1,5 meter djupt lager med tvättad sand. Underhåll får göras kontinuerligt för att hålla översta lagret rent från jord och löv med mera. Själva sanden byts ut var ca 15:onde år. Vid dammen står en mindre byggnad i trä från ca 1995 om ca 45 kvm. Byggnaden inrymmer rum med infiltration samt rum med flödesmätare där flödet kan regleras.

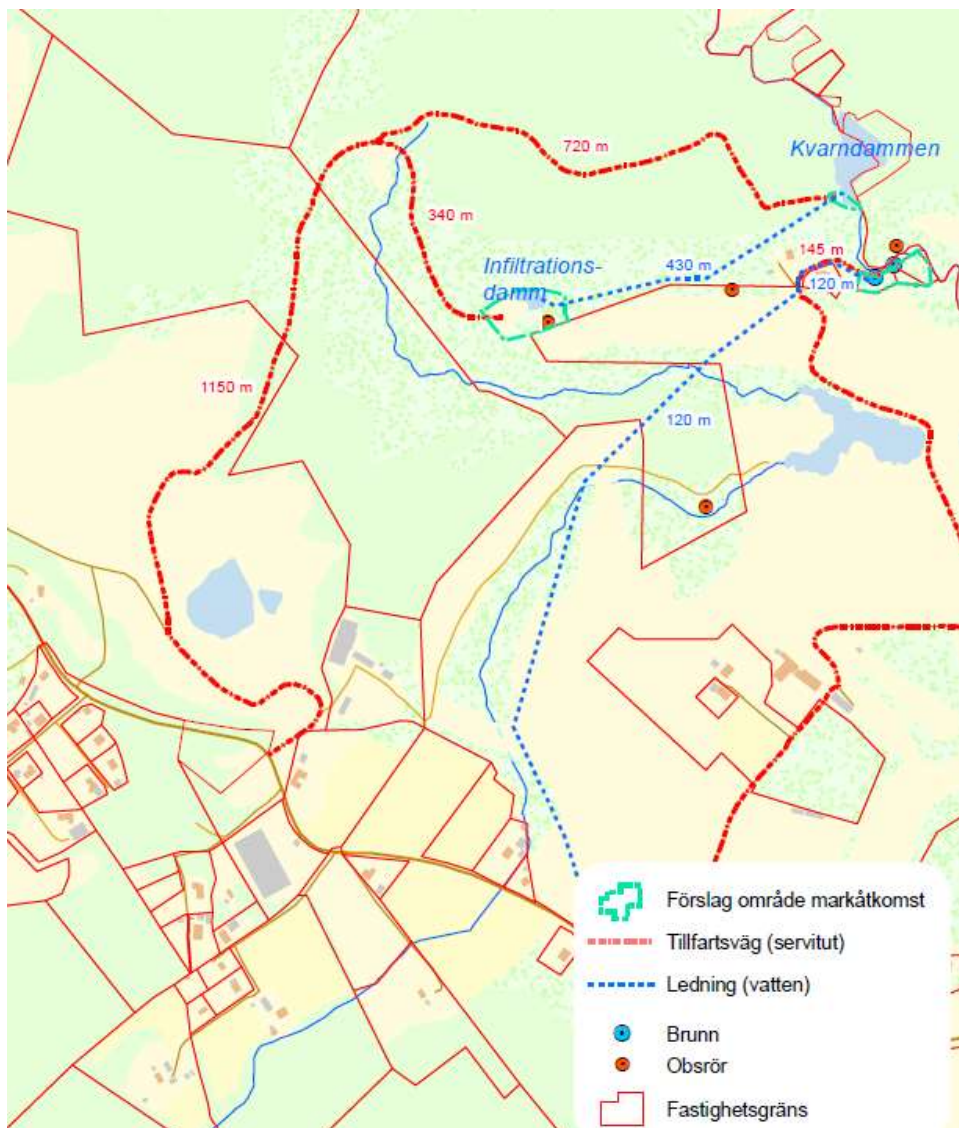
Del av infiltrationsdamm samt mindre byggnad med flödesmätare med mera.

Mark vid reningsverket samt servitut för område vid skibord

Enligt uppgift från kommunen önskar kommunen förvärva ett område om ca 2 760 kvm vid vattenverket och öster därom, se grön markering i karta nedan. Mittemot vattenverket i bäcken finns ett skibord, grön markerat, där flödet kan avläsas så att det hålls på en jämn nivå bland annat för fiskbeståndet. Ett servitutsområde för skötsel och tillsyn av skibordet bedöms här till ca 30 kvm (15 x 2 meter).

Översikt markområde aktuellt att förvärfas se grön markering samt servitutsområde vid skibord även detta med grön markering.

Översikt berörda vägar, ledningar och markområden.

Servitut för tillfartsvägar samt servitut för utrymme vid vattenledningar från vattenverket

Enligt ovanstående karta behövs servitut på ca 2 355 meter väg upprättas. Vägarna utgörs huvudsakligen av skogsbilsvägar med en bredd om ca 6 meter. Totalt utrymme om ca 14 130 kvm.

Från vattenverket och åt sydväst löper vattenledningar där servitut behöver upprättas för utrymme för ledning. Total sträcka är ca 240 meter och bredden bedöms till ca 6 meter. Totalt utrymme om ca 1 440 kvm.

4. Värderingsmetoder

Ortsprismetod

Detta är en analysmetod där värderingsobjektet eller del av (hel fastighet, tomtmark, skogsmark etc) vid värdebedömningen jämförs med sålda fastigheter med samma verksamhetsinriktning och inom ett likvärdigt marknadsområde. I det valda ortsprismaterialet bör de viktigaste prispåverkande faktorerna, inom rimliga gränser, stämma överens mellan materialet och värderingsobjektet. Korrigering görs för tids- och egen-skapsmässiga avvikelser gentemot jämförelseobjekten. Inför värdebedömningen bör normeringar av olika slag göras, t ex kr/kvm, köpeskillingskoefficient (K/T). Det finns även möjligheter att använda samma metod som används i samband med fastighetstaxering. Även den metoden grundas på försäljningar inom ett avgränsat område.

Avkastningsmetod

Avkastningsmetoden innebär att de betalningsströmmar samt det restvärde som fastighetsinnehavet förväntas ge upphov till nuvärdeberäknas med en kalkylränta baserad på de direktavkastningskrav som kan härledas från ortsprismetoden. De faktiska värdefaktorer, exempelvis hyror, drift- och underhållskostnader, som finns tillgängliga används i den mån de kan anses spegla en marknadsmässig nivå. När faktiska uppgifter om värderingsobjektets betalningsströmmar inte är tillgängliga eller om de inte speglar marknadens förväntningar baseras kalkylen istället på värden som kan anses normala för det aktuella värderingsobjektet med hänsyn till den rådande marknadssituationen och marknadens framtidsbedömningar.

Därutöver beaktas de för fastigheten unika förhållanden som kan påverka marknadsvärdet, men som inte beaktats i värderingsmetoderna.

Värdering

Mark vid infiltrationsdamm och vid vattenverk och brunnar

Då det finns få liknande objekt är ortsprismaterialet starkt begränsat. Utgångspunkten har istället varit att söka på industrimark i närområdet. En sökning inom närområdet ger träff på fem köp sedan januari 2020 där det genomsnittliga priset legat på ca 440 kr/kvm. Priset varierar mellan ca 130 – 760 kr/kvm, se bilaga 3. Utifrån det begränsade ortsprismaterialet bedöms nivån för värderingsobjektet ligga inom spannet ca 150 – 200 kr/kvm.

Enligt Skattverkets riktvärdeangivelser anges taxeringsvärdet i taxeringen 2019 till ca 100 kr/kvm vilket motsvarar ca 140 kr/kvm i marknadsvärde då taxeringsvärdet skall motsvara ca 75 % av marknadsvärdet, se karta och tabell nedan.

Värdeområde 1482066, Industri, 2019-2024

Värdeområdesnummer
1482066
Fastighetstyp i värdeområdet
Industri

Provvärderingsområde

Värdeområdet ingår i ett provvärderingsområde

Riktvärdeangivelser

Mark

Rekommenderat värde kr/kvm

100

Med tanke på värderingsobjektets läge och egenskaper bedöms värdet till i genomsnitt ca 150 kr/kvm vilket ger ca 10 100 kvm (7 340 + 2 760) ger **ca 1,5 miljoner kr**.

Anläggningar

Drypesjön

Enligt beräkning finns ca 250 kvm betongplatta med ett djup om ca 30 – 50 cm. Anläggningskostnaden beräknas här till ca 2 000 kr/kvm enligt ledning från Lantmäteriets rapport från 2012 avseende tomtanläggningar. Total kostnad för betonganläggning beräknas till ca 500 000 kr.

Den underliggande stenläggningen om ca 100 kvm beräknas till ett värde om ca 3 000 kr/kvm vilket ger ca 300 000 kr.

För övrig utrustning såsom stängsel, regleranordning, pegel med mera bedöms värdet till ca 100 000 kr.

Samlat värde för anläggningar vid Drypesjön uppgår till ca 900 000 kr.

Kvarndammen

Enligt beräkning finns ca 150 kvm betongplatta med ett djup om ca 30 – 50 cm. Anläggningskostnaden beräknas här till ca 2 000 kr/kvm. Total kostnad för betonganläggning beräknas till ca 300 000 kr.

Den underliggande stenläggningen om ca 100 kvm beräknas till ett värde om ca 3 000 kr/kvm vilket ger ca 300 000 kr.

För övrig utrustning såsom stängsel, regleranordning, container, elanslutning, betongkasun med mera bedöms värdet till ca 200 000 kr.

Samlat värde för anläggningar vid Kvarndammen uppgår till ca 800 000 kr.

Infiltrationsledning

Enligt uppgifter från internet bedöms kostnaden för att anlägga en ca 430 meter lång tryckledning om ca 9 tum med tillhörande skyddslager och infiltration till ca 1 500 kr/lpm vilket ger ca 650 000 kr.

Infiltrationsdammen

Byggnad med tillhörande utrustning samt sand i dammen bedöms totalt till ca 600 000 kr.

Sammanlagt bedöms värdet för ovanstående anläggningar till ca 3 miljoner kr. Enligt 1994 års avtal bedöms kommunen ha gjort en avbetalning på ca 2 miljoner kr. Ytterligare ersättning hamnar då på ca en miljon kr.

Enligt Independia Group anges livslängden för betongkonstruktioner till ca 50 år. Lantmäteriet anger ett restvärde på betongkonstruktioner efter ca 40 år till ca 60 % av nyproduktionskostnaden. Om nyproduktionskostnaden antas till ca 3 miljoner kr hamnar restvärdet på ca 1,5 miljon kr.

Annan skada, utebliven nettointäkt för drift och skötsel

Enligt faktura från Lysegården Sand & Trä AB daterad 2020-12-01 uppgår driftsbidraget idag till ca 430 000 kr/år. Kostnaden för skötsel och drift med mera bedöms här till ca 130 000 kr/år. Nettot kan då beräknas till ca 300 000 kr/år.

Den underliggande inflationen bedöms idag till ca 2 % och till detta skall läggas en riskpremie om ca 4 % för framtida osäkerheter med mera. Kalkylräntan bedöms här till ca 6 %. Som jämförelse kan nämnas att direktavkastningskraven för industrifastigheter i värderingsobjektets läge bedöms normalt variera inom intervallet 7,0 – 9,0 %.

En evighetskapitalisering av ett årligt netto om ca 300 000 kr med 6 % i kalkylränta ger ca 5 miljoner kr i nuvärde. Väljer man istället att kapitalisera nettot under ca 30 år blir värdet ca 4,2 miljoner kr.

Sammanställning av ersättningsposter

En summering av de olika delvärdena ger följande:

Mark vid damm och reningsverk, ca 10 100 kvm	1 500 000 kr
Anläggningar, restvärde	1 000 000 kr – 1 500 000 kr
Annan skada, uteblivet driftsnetto	4 200 000 kr – 5 000 000 kr
Totalt	6 700 000 kr – 8 000 000 kr

Ytterligare ersättning för servitut för tillfartsvägar, utrymme för vattenledning, område vid Kvarndammen samt område vid skibord vid vattenverket

Enligt rekommendation i Lantmäteriets värderingshandbok kan en ersättning för upplåtelse av servitut för skogsbilvägar bestämmas till det dubbla markintranget. Markvärdet för kal skogsmark bedöms här till ca 50 000 kr/ha vilket motsvarar ca 5 kr/kvm. För ett intrång om ca 14 130 kvm kan ersättningen beräknas till ca 142 000 kr.

För utrymme för vattenledningar om ca 4 020 kvm (670 meter x 6 meter) samt område vid skibord vid vattenverket om ca 30 kvm bedöms ersättningen enligt nya skogsnormen för markvärde, storm- och torksador samt övriga skador till sammanlagt ca 10 kr/kvm vilket för 4 050 kvm ger ca 40 500 kr.

Området vid kvarndammen omfattar ca 520 kvm och inrymmer parkeringsyta, område med anläggningar och vattenområde. Ett servitut för området bedöms schablonmässigt till ca 100 kr/kvm det vill säga ca 52 000 kr.

Totalt uppgår ersättningen för upplåtelse av servitut till ca 235 000 kr.

Följande faktorer bedöms tala för ett högt värde;

Den varma och torra sommaren år 2018 blottade många kommuners sårbarhet kring vattenförsörjningen och det innebär att kommunerna ser över sin vattenförsörjning för att göra den ännu säkrare. Många kommuninvånare fick även uppleva sårbarheten med restriktioner i vattentillgången vilket bedöms göra de medvetna om värdet på vattnet och även beredda att betala något mer för en minskad sårbarhet.

Att äga marken vid vattenverket och infiltrationsdammen samt att även äga anläggningarna vid dämmena och överföringsledningen innebär en minskad risk för störningar då en aktör har bättre kontroll över helheten.

Infiltrationen i marken från infiltrationsdammen ner till brunnarna vid vattenverket ger en minskad sårbarhet genom att det finns ett magasin i marken som kan användas även om flödet till infiltrationsdammen tillfälligt måste stoppas.

Ett köp ger en snabbare åtkomst till marken till skillnad från ett förfarande med expropriation som kan ta flera år och där kostnader för jurister snabbt kan nå stora belopp.

Följande faktorer bedöms tala för ett lågt värde;

Sett som industrimark bedöms värdet vara lågt då marken ligger ganska otillgängligt. Det finns även en viss osäkerhet avseende framtida kostnader för renovering och underhåll av anläggningarna.

Markägaren bedöms ha små möjligheter att avyttra marken till annan köpare som kan betala lika bra som kommunen. De värden som redovisas är sett och bedömda ur köparens synvinkel, i detta fall Kungälv kommun, som bedöms vara den köpare som har högst betalningsvilja.

Sammantaget bedöms att argumenten som talar för ett högt värde är fler och väger något tyngre än de argument som talar för ett lågt värde.

Marknadsvärde

Mot bakgrund av vad som redovisats i värdeutlåtandet bedöms marknadsvärdet för del av fastigheterna Lysegården 1:1 och 1:3, markanläggningar, annan skada samt tillägg för servitutsupplåtelser, vid värdetidpunkten april 2022 till:

8 235 000 kronor

Åtta miljoner två hundra trettiofem tusen kronor

Göteborg 2022-04-20

Erik Einarsson
Jägmästare och civilekonom

**AUKTORISERAD
LANTBRUKSVÄRDERARE**

Bilagor

Bilaga 1	Allmänna villkor för värdeutlåtande
Bilaga 2	Kompletterande bilder
Bilaga 3	Ortspris tomtmark för industri

ALLMÄNNA VILLKOR FÖR VÄRDEUTLÅTANDE

Dessa allmänna villkor är gemensamt utarbetade av CBRE Sweden AB, DTZ Sweden AB, Forum Fastighetsekonomi AB, FS Fastighetsstrategi AB, Newsec Advice AB, Savills Sweden AB och Svefa AB. De är utarbetade med utgångspunkt från God Värderarsed, upprättat av Sektionen För Fastighetsvärdering inom Samhällsbyggarna och är avsedda för auktoriserade värderare inom Samhällsbyggarna. Villkoren gäller från 2010-12-01 vid värdering av hela, delar av fastigheter, tomträtter, byggnader på ofri grund eller liknande värderingsuppdrag inom Sverige. Såvitt ej annat framgår av värdeutlåtandet gäller följande:

1 Värdeutlåtandets omfattning

- 1.1 Värderingsobjektet omfattar i värdeutlåtandet angiven fast egendom eller motsvarande med tillhörande rättigheter och skyldigheter i form av servitut, ledningsrätt, samfälligheter och övriga rättigheter eller skyldigheter som framgår av utdrag från Fastighetsregistret hänförligt till värderingsobjektet.
- 1.2 Värdeutlåtandet omfattar även, i förekommande fall, till värderingsobjektet hörande fastighetstillbehör och byggnadstillbehör, dock ej industritillbehör i annan omfattning än vad som framgår av utlåtandet.
- 1.3 Kontroll av inskrivna rättigheter har skett genom utdrag från Fastighetsregistret. Den information som erhållits genom Fastighetsregistret har förutsatts vara korrekt och fullständig, varför ytterligare utredning av legala förhållanden och dispositionsrätt ej vidtagits. Vad gäller legala förhållanden utöver vad som framgår av Fastighetsregistret har dessa enbart beaktats i den omfattning information därom lämnats skriftligen av uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud. Förutom det som framgår av utdrag från Fastighetsregistret samt av uppgifter som lämnats av uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud har det förutsatts att värderingsobjektet inte belastas av icke inskrivna servitut, nyttjanderättsavtal eller andra avtal som i något avseende begränsar fastighetsägarens rådighet över egendomen samt att värderingsobjektet inte belastas av betungande utgifter, avgifter eller andra gravationer. Vidare har det förutsatts att värderingsobjektet inte är föremål för tvist i något avseende.

2 Förutsättningar för värdeutlåtande

- 2.1 Den information som innefattas i värdeutlåtandet har insamlats från källor som bedömts vara tillförlitliga. Samtliga uppgifter som erhållits genom uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud och eventuella nyttjanderättshavare, har förutsatts vara korrekta. Uppgifterna har endast kontrollerats genom en allmän rimlighetsbedömning. Vidare har förutsatts att inget av relevans för värdebedömningen har utelämnats av uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud.
- 2.2 De areor som läggs till grund för värderingen har erhållits genom uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud. Värderaren har förlitat sig på dessa areor och har inte mätt upp dem på plats eller på ritningar, men areorna har kontrollerats genom en rimlighetsbedömning. Areorna har förutsatts vara uppmätta i enlighet med vid varje tillfälle gällande "Svensk Standard".
- 2.3 Vad avser hyres- och arrendeförhållanden eller andra nyttjanderätter, har värdebedömningen i förekommande fall utgått från gällande hyres- och arrendeavtal samt övriga nyttjanderättsavtal. Kopior av dessa eller andra handlingar utvisande relevanta villkor har erhållits av uppdragsgivaren/ägaren eller dennes ombud.
- 2.4 Värderingsobjektet förutsatts dels uppfylla alla erforderliga myndighetskrav och för fastigheten gällande villkor, såsom planförhållanden etc, dels ha erhållit alla erforderliga myndighetsstillstånd för dess användning på sätt som anges i utlåtandet.

3 Miljöfrågor

- 3.1 Värdebedömningen gäller under förutsättningen att mark eller byggnader inom värderingsobjektet inte är i behov av sanering eller att det föreligger någon annan form av miljömässig belastning.

- 3.2 Mot bakgrund av vad som framgår av 3.1 ansvarar värderaren inte för den skada som kan åsamkas uppdragsgivaren eller tredje man som en konsekvens av att värdebedömningen är felaktig på grund av att värderingsobjektet är i behov av sanering eller att det föreligger någon annan form av miljömässig belastning.

4 Besiktning, tekniskt skick

- 4.1 Den fysiska konditionen hos de anläggningar (byggnader osv) som beskrivs i utlåtandet är baserad på översiktlig okulär besiktning. Utförd besiktning har ej varit av sådan karaktär att den uppfyller säljarens upplysningsplikt eller köparens undersökningsplikt enligt 4 kap 19 § Jordabalken. Värderingsobjektet förutsatts ha det skick och den standard som okulärbesiktningen indikerade vid besiktningstillfället.
- 4.2 Värderaren tar inget ansvar för dolda fel eller icke uppenbara förhållanden på egendomen, under marken eller i byggnaden, som skulle påverka värdet. Inget ansvar tas för
  - sådant som skulle kräva specialistkompetens eller speciella kunskaper för att upptäcka.
  - funktionen (skadefriheten) och/eller konditionen hos byggnadsdetaljer, mekanisk utrustning, rörledningar eller elektriska komponenter.

5 Ansvar

- 5.1 Eventuella skadeståndsanspråk till följd av påvisad skada till följd av fel i värdeutlåtandet skall framställas inom ett år från värderingstidpunkten (datum för undertecknande av värderingen).
- 5.2 Det maximala skadestånd som kan utgå för påvisad skada till följd av fel i värdeutlåtandet är 25 prisbasbelopp vid värderingstidpunkten.

6 Värdeutlåtandets aktualitet

- 6.1 Beroende på att de faktorer som påverkar värderingsobjektets marknadsvärde förändras över tiden är den värdebedömning som återges i utlåtandet gällande endast vid värdetidpunkten med de förutsättningar och reservationer som angivits i utlåtandet.
- 6.2 Framtida in- och utbetalningar samt värdeutveckling som redovisas i utlåtandet i förekommande fall, har gjorts utifrån ett scenario som, enligt värderarens uppfattning, återspeglar fastighetsmarknadens förväntningar om framtiden. Värdebedömningen innebär inte någon utfästelse om faktisk framtida kassaflödes- och värdeutveckling.

7 Värdeutlåtandets användande

- 7.1 Innehållet i värdeutlåtandet med tillhörande bilagor tillhör uppdragsgivaren och skall användas i sin helhet till det syfte som anges i utlåtandet.
- 7.2 Används värdeutlåtandet för rättsliga förfoganden, ansvarar värderaren endast för direkt eller indirekt skada som kan drabba uppdragsgivaren om utlåtandet används enligt 7.1. Värderaren är fri från allt ansvar för skada som drabbat tredje man till följd av att denne använt sig av värdeutlåtandet eller uppgifter i detta.
- 7.3 Innan värdeutlåtandet eller delar av det reproduceras eller refereras till i något annat skriftligt dokument, måste värderingsföretaget godkänna innehållet och på vilket sätt utlåtandet skall återges.

Nivåreglering vid Drypesjön.

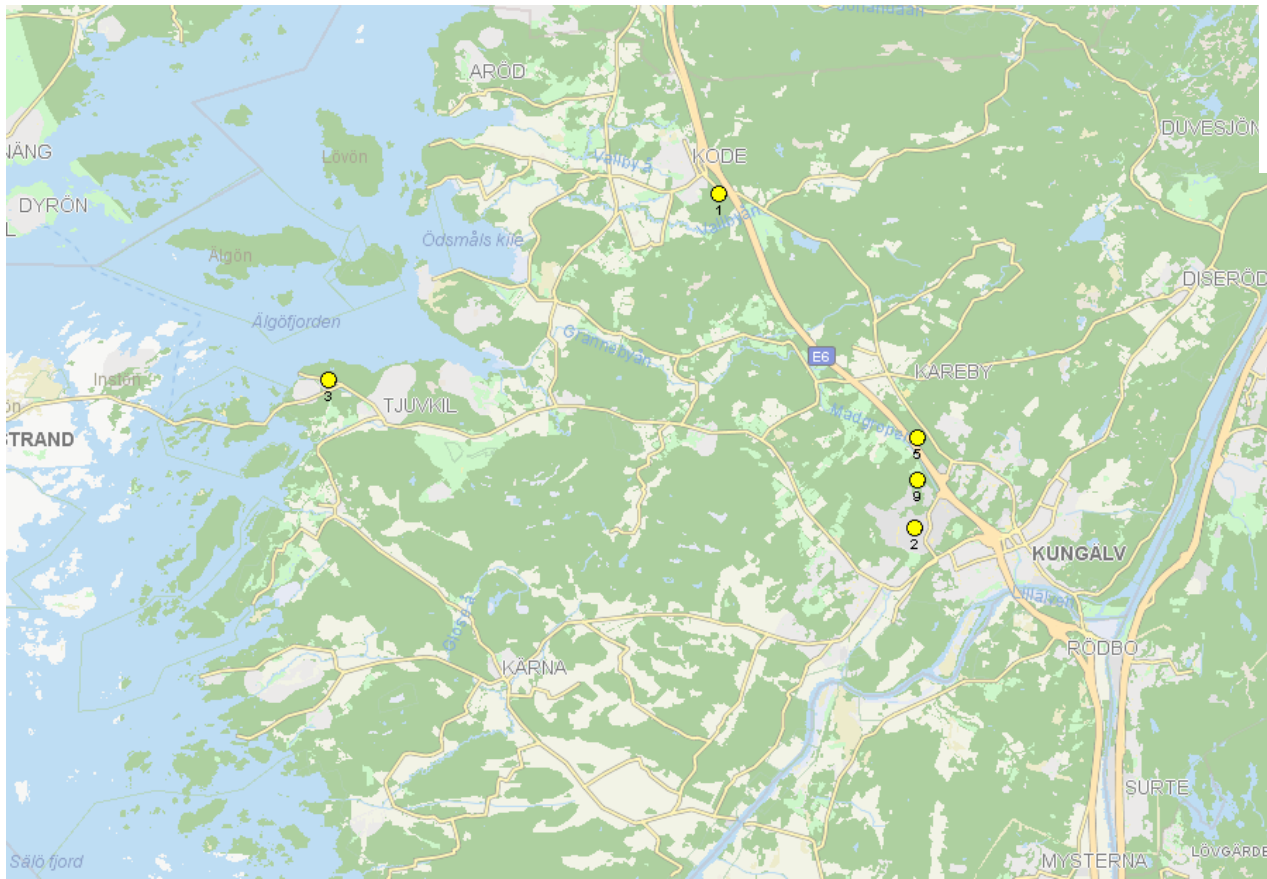

Stödmur med mera vid Drypesjön.

Del av mark och anläggningar vid vattenverket.

Källa: Lantmäteriet; Storhus fastigheter
Värderingsdata, Norra Torggatan 1, 434 30 KUNGSBACKA, Tel: +46 300 735 70

Sidan 1 av 2
2022-02-23 09:02

Köpinformation															
#	Kommun	Fastighet	Typkod	Total area	Bostads area	Lokal area	Area prod	Area kontor	Area lager	Värdeår	Areal	Köpedatum	Pris	Kr/Kvm	K/T
1	Kungälv	KÅLLERÖD 1:15	411	0	0	0	0	0	0		6199	2021-10-18	1000	0	0.00
2	Kungälv	KYLAREN 10	411	0	0	0	0	0	0		3426	2021-06-01	447	130	0.24
3	Kungälv	TJUVKIL 2:175	411	0	0	0	0	0	0		5918	2021-01-14	4500	760	7.61
5	Kungälv	KALLE GLADER 14	411	0	0	0	0	0	0		17425	2020-09-01	8000	459	0.85
9	Kungälv	KOPPLINGEN 1	411	0	0	0	0	0	0		1968	2020-01-17	1372	697	1.27

Rapport

Handläggare
Lindgren Andreas
Tel
+46105050486
Mobil
+46721684571
E-post
andreas.lindgren@afry.com

Datum
2022-10-26
Projekt ID
D0087359

Kund
AB Sand & Trä

Värdering Lysegården 1:1 och 1:3

Innehållsförteckning

1	Bakgrund	3
2	Värdering Svefab.....	3
3	Värdering vattentäkt.....	4
3.1	Alternativ till att ersätta Lysegården	5
3.2	Värdering Grundvattentäkt	6
4	Bedömt värde av Lysegården 1:1 och 1:3	6

Bilagor

Bilaga 1: Sweco Rapport

Bilaga 2: Tyréns föredrag Grundvattendagar

Bilaga 3: Kungälv's vattenförsörjningsplan

1 Bakgrund

Sedan 1994 har Kungälv kommun haft ett avtal med Roger Engström gällande nyttjande av befintlig vattentäkt på Lysegården 1:3 för Kungälv kommuns vattenförsörjning. Detta avtal gäller från 1995-01-01 och fram till 2024-12-31 och för att kommunen ska kunna fortsätta nyttja vattentäkten måste antingen ett nytt avtal skrivas eller att kommunen förvärvar Lysegården 1:1 och 1:3.

2 Värdering Svefab

Nedan följer en summering av de olika delvärdena som Svefab har inkluderat i sitt värdeutlåtande:

- Mark vid damm och reningsverk, ca 10 100 kvm; 1 500 000 kr
  - Kommentarer:
    - Svefab har i sitt värdeutlåtande använt sig av försäljningssiffror för industrimark för att värdera marken vid damm och reningsverk vilket har gett en nivå på 150–200 kr/kvm.
    - Värdet för denna mark bör även inkludera den stora ”nyttan” vattentäkten innebär.
- Anläggningar, restvärde 1 000 000 kr – 1 500 000 kr
  - Kommentarer:
    - Bedömning är ok
- Annan skada, uteblivet driftsnetto 4 200 000 kr – 5 000 000 kr
  - Kommentar:
    - Bedömning är ok men med tillägget att Kungälv kommun även övertar leverans till 123 fastigheter och denna uteblivna intäkt bör också räknas med. (300 000 kr/år)
    - Totalt uteblivit driftsnetto ca 10 000 000 kr
- Totalt 6 700 000 kr – 8 000 000 kr
  - Kommentar:
    - Svefabs värdeutlåtande kan till stora delar accepteras men värdet för vattentäkten och dess betydelse för vattenförsörjningen för Kungälv kommun bör vägas in och betyder att värdet för marken är betydligt högre än industrimark. Även tillägg för 123 fastigheter uteblivit tillägg bör tas med i beräkning (Kungälv kommun övertar dessa kunder vid försäljning)

3 Värdering vattentäkt

Att sätta ett exakt värde på Lysegårdens vattentäkt är svårt men en värdering av Lysegården 1:1 och 1:3 bör inkludera nyttan av vattentäkten och dess betydelse för Kungälvs vattenförsörjning samt kunna jämföras med en alternativkostnad Kungälvs kommun skulle få för att ersätta vattentäkten. Ett värde för en grundvattentäkt kan även beräknas enligt modell som presenterades under Grundvattendagarna 2022. Notera att detta endast ger ett teoretisk värde av vattentäkten i stort och är inte ett försäljningsvärde, men det ger dock en indikation på hur värdefull vattentäkten är för Kungälvs kommun.

Nedan är en bild över vattenförsörjningen i Kungälv kommun och det röda området i norr beskriver det område som Lysegården vattenverk försörjer. Det finns två ytterligare vattenverk i kommunen – Kungälv vattenverk och Marstrand vattenverk. Lysegården vattenverk har idag ingen reservvattenförsörjning (Sweco rapport).

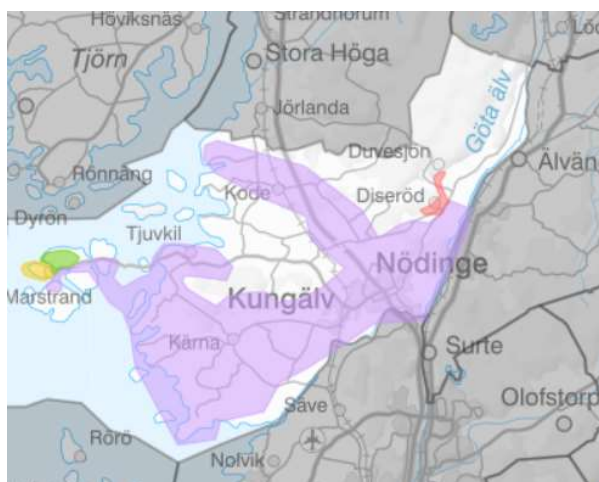

Bild 1: Kungälv kommuns vattenförsörjning

Nyttan av Lysegårdens vattenverk belyses i en rapport från Sweco inför att införa ett vattenskyddsområde för Lysegården samt i Kungälvs Vattenförsörjningsplan.

Sweco beskriver vattentäkten i Lysegården i sin rapport "Lysegårdens vattenskyddsområde":

"Vid Lysegården finns en kommunal grundvattentäkt med ett vattenskyddsområde och tillhörande skyddsföreskrifter fastställda 1992. Grundvattnet utgörs av både naturligt grundvatten och från konstgjord infiltration. Infiltrationsdammen ägs av ett privat företag. Lysegården har i den regionala vattenförsörjningsplanen från GR (not Göteborgsregionen) pekats ut som värdefull för den regionala dricksvattenförsörjningen. Grundvattenförekomsten är också utpekad i länsstyrelsens remissupplaga av sin regionala vattenförsörjningsplan"

Rapporten beskriver vidare:

"2.5 Vattentäktens värde

Värdet på en vattentäkt beror bland annat på uttagbara vattenmängder, nuvarande och framtida vattenutnyttjande, kostnader för en alternativ vattentäkt med samma kvantitet och kvalitet samt på tillgång på reservvattentäkter. För vattenförsörjningsändamål är utvinningsvärdet av största intresse. Vattentäktens värde bestäms ofta av kostnaden för att ersätta vattentäkten med ett likvärdigt alternativ i händelse av att den blir obrukbar. Enligt Naturvårdsverkets indelningsgrund

i fyra värdeklasser har Lysegårdens vattentäkt ett mycket högt skyddsvärde. Till vattentäkter med mycket högt skyddsvärde räknas allmänna vattentäkter där reservalternativ saknas. Enligt Göteborgsregionens vattenförsörjningsplan utgör grundvattenförekomsten Lysegården en viktig resurs i regionen. Vattenresursen är även bedömd att vara av mellankommunal betydelse, baserat på konstgjord infiltration.”

Från Kungälvs Vattenförsörjningsplan (sida 102) finns en beskrivning att Lysegårdens vattentäkt är viktig utifrån ett reservvattenperspektiv:

”Alternativ 4 – Råvatten från Drypesjön är det alternativ som genomgående erhåller höga poäng även vid andra viktningar. Alternativet erhåller högst värde om samtliga huvudkriterier viktas lika, om huvudkriteriet Risker värderas högst (40 % och övriga kriterier 20 % vardera) och om huvudkriteriet för leveranssäkerhet viktas högst (40 % och övriga kriterier 20 % vardera). Däremot kommer Drypesjön enbart på andra plats om kvalitet viktas högst (40 %, och övriga kriterier 20 % vardera). Detta kan förklaras av att Alternativ 6b - Lysegården som då hamnar på första plats, består av grundvatten med en bättre och stabilare kvalitet än ett ytvatten. Skillnaden är dock extremt liten eftersom Alternativ 6a – Lysegården kommer efter Drypesjön. Det som slår igenom är Alternativ 6b:s höga poäng inom leveranssäkerhet, för delkriteriet beträffande avbrott i Kungälvs vattenverk.”

Vattenförsörjningsplan (s 45):

”Kungälvs vattenverk planeras inte tillhandahålla vatten för samtliga vattenabonnenter anslutna till den allmänna vattenförsörjningen i Kungälvs kommun, varför de två andra kommunala vattenverken vid Lysegården och Marstrand kommer att bevaras och vara i fortsatt drift. Mer information angående dessa vattenverk finns att läsa under avsnitt 7.4.”

Fån dessa två rapporter är det tydligt att Lysegårdens vattentäkt är betydelsefull för Kungälvs nuvarande och framtida vattenförsörjning. I ett eventuellt förvärv av Lysegården 1:1 och 1:3 bör denna nytta vara en del i värderingen. Denna vattentäkt kan även vara aktuell till att användas som reservvattentäkt i framtiden vilket också belyser hur viktig denna vattentäkt är för Kungälvs kommun.

Nytan av vattentakten som är belyst både i Swecos rapport kring vattenskyddsområde samt i Kungälvs vattenförsörjningsplan borde värderas högt och bör ha ett riktvärde på 10-20 miljoner kronor.

3.1 Alternativ till att ersätta Lysegården

Alternativa vattenförsörjningar – vad skulle det kosta för Kungälvs kommun att ersätta Lysegårdens vattentäkt?

Lysegården vattenverk producerar 800 000 m³/år (Kungälv kommun, EK-4.2, 2014) vilket ger en dygnsproduktion på ca 2200 m³ eller ett snitt på ca 25 l/s.

Kungälvs vattenverk kan leverera ca 200 l/s

Om Kungälv skulle ersätta Lysegårdens vattenverk med vatten från Kungälvs vattenverk så skulle Kungälv behöva förstärka sitt ledningsnät samt koppla samman Kungälvs ledningsnät med Lysegårdens ledningsnät. Denna kostnad bedöms som väsentlig, men utan att ha tillgång till ledningsnätmodeller har denna kostnad inte kunnat beräknas. En bedömd kostnad för att ersätta Lysegårdens vattenverk överstiger sannolikt 20-30 miljoner kronor (i en dialog med Kungälvs kommun så kan detta räknas fram schablonmässigt)

3.2 Värdering Grundvattentäkt

Värdering Grundvattentäkt (Grundvattendagarna 2022 – Presentation av Henric Thulin Olander.

VÄRDERING AV GRUNDVATTENMAGASIN - EXEMPEL

$$Värde_{GV-magasin} = \frac{Avkastning}{Ränta}$$

$$Värde_{GV-magasin} = \frac{\text{Årlig vattenproduktion} * \text{vattentaxa}}{KPIF(\text{målvariabel för inflationsmålet})}$$

$$Värde_{Teckomatorp} = \frac{95 \text{ Mliter} * 7,8 \text{ öre/liter}}{0,02}$$

$$Värde_{Teckomatorp} = 370 \text{ miljoner SEK}$$

För Lysegården skulle det innebära följande beräkning:

Årlig vattenproduktion= 800 000 m³= 800 000 000 liter

Vattentaxa= 35,69 kr/m³= 0,03569 kr/l

KFIF= 2%

Värde= (800 000 000*0,02569)/0,02= 1,4 miljarder kr

4 Bedömt värde av Lysegården 1:1 och 1:3

Utifrån den stora nytta Lysegårdens vattentäkt tillför Kungälvsvattenförsörjning som pekas ut både i Swecos rapport om vattenskyddsområde samt i Kungälvsvattenförsörjningsplan så är det av stor vikt för Kungälvskommun att få behålla denna vattentäkt samt även förvärva Lysegården 1:1 och 1:3 så att kommunen får full kontroll över denna vattentäkt.

Förslag till värdering:

- Mark vid damm och reningsverk,
  - ca 10 100 kvm; 1 500 000 kr
- Anläggningar,
  - restvärde 1 500 000 kr
- Annan skada,
  - uteblivet driftsnetto (600 kkr årligen i 30 år)
  - 10 000 000 kr
- Nyttan av vattentäkt, en bedömning baserad på
  - betydelsen av vattentäkten för Kungälvskommun,
  - alternativa försörjningsalternativ samt
  - värdeuträkning av grundvattentäkten,
  - ca 10–15 Mkr
- Totalt 23–28 Mkr

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (5)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Kristina Olsson

Klicka eller tryck här för att ange datum.

Revidering av riktlinjer Handläggning av ekonomiskt bistånd (Dnr KS2022/2323-1)

Sammanfattning

I ärendet lämnar förvaltningen förslag på reviderade riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd. Handläggning av ekonomiskt bistånd är i hög grad reglerad genom lagstiftning, praxis och vägledning på nationell nivå. Riktlinjerna är ett komplement till gällande lagstiftning. Syftet med riktlinjerna är att skapa goda förutsättningar för en rättssäker handläggning och likvärdig bedömning gällande rätten till bistånd, bidragsnivå och insatser för stöd till självförsörjning.

Revideringen innebär att riktlinjerna innehållsmässigt anpassats till Socialstyrelsens handbok rörande ekonomiskt bistånd med syfte att förtydliga det ekonomiska biståndets två delar. Riktlinjerna har också bytt titel för att betona att styrdokumentet utgör en vägledning och ett stöd i handläggningen av ekonomiskt bistånd. I de reviderade riktlinjerna har exempelvis alla hänvisningar till delegeringsordning tagits bort och specifika belopp för olika kostnadsposter har ersatts med procent av prisbasbelopp eller hänvisats till andra källor. Revidering har också gjorts avseende bedömning av högsta godtagbara boendekostnad.

Förvaltningens bedömning är att de reviderade riktlinjerna säkerställer att aktuell lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd samt beslutade styrdokument följs i verksamheten. Riktlinjerna bidrar till en rättssäker och likvärdig bedömning och är ett stöd i handläggningen. Riktlinjerna tydliggör även för kommuninvånare när och i vilken omfattning ekonomiskt bistånd kan utgå.

Reviderade riktlinjer föreslås träda i kraft 1 maj 2023.

Juridisk bedömning

Verksamhetens bedömning är att Kommunstyrelsen kan anta riktlinjerna i enlighet med kommunallagen då ekonomiskt bistånd ligger inom den kommunala kompetensen. Riktlinjerna är ett komplement till gällande lagstiftning inom området, i första hand socialtjänstlagen, socialtjänstförordningen och förvaltningslagen.

De för bistånd centrala paragraferna återfinns i 4 kap. 1-3 §§ socialtjänstlagen. Sammantaget innebär dessa att varje kommuninvånare har rätt till en skälig levnadsnivå. I förarbeten till socialtjänstlagen sågs att nivån inte ska överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet men ska inte tolkas som absoluta regler. Enligt socialtjänstlagen ska en individuell behovsprövning alltid göras och om sakliga skäl föreligger motiveras detta avsteg från riktlinjerna.

Handläggning av ekonomiskt bistånd är i hög grad reglerad genom lagstiftning, praxis och vägledning på nationell nivå. Som komplement till lagstiftning och förarbeten finns Socialstyrelsens föreskrifter. Socialstyrelsen också utarbetat allmänna råd samt en omfattande handbok för handläggning av ekonomiskt bistånd. Riktlinjerna för handläggning av ekonomiskt bistånd kompletterar den nationella regleringen och utgår från Kungälv kommunens lokala villkor.

Förvaltningens bedömning

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär dels att hjälpa människor att komma tillrätta med sina försörjningsproblem, dels att pröva rätten till ekonomiskt stöd under tiden. Oavsett hur kommunen organiserar sitt arbete kring ekonomiskt bistånd bedrivs verksamheten med stöd av socialtjänstlagen och omfattas av krav på god kvalitet.

Det ekonomiska biståndet regleras i 4 kap. 1§ socialtjänstlagen och består av två delar:

- 1) *försörjningsstöd* och
- 2) *livsföringen i övrigt*.

Försörjningsstödet som ska tillgodose hushållens mer regelbundna utgifter per månad består även den av två delar. Den första delen är *riksnorm* som beslutas årligen av regeringen och den andra delen är fem *kostnadsposter utanför riksnormen*.

Riksnormen innehåller kostnader som är någorlunda lika för alla i samhället och gäller för hela landet. Riksnormen ska täcka kostnader för följande:

- Livsmedel
- Kläder och skor
- Fritid och lek
- Hygien
- Barn- och ungdomsförsäkring
- Förbrukningsvaror
- Dagstidning och telefon.

Riksnormen för ett hushåll är den sammantagna summan av de personliga kostnaderna för samtliga medlemmar i hushållet och de gemensamma hushållshållskostnaderna per månad. Tillsammans med skäligena kostnader för vissa andra behov avgör riksnormen nivån på försörjningsstödet.

Socialstyrelsen betonar i sin handbok för ekonomiskt bistånd att skälen till att människor behöver ekonomiskt bistånd kan vara både strukturella och individuella. Hur stor andel av befolkningen som har svårt att klara sin försörjning på egen hand påverkas av flera samverkande strukturella faktorer som exempelvis tillgång på arbete, utformning av trygghetssystemen och flyktmottagandet samt inkomst- och kostnadsutvecklingen. Befolkningens behov av ekonomiskt bistånd är känsligt för förändringar och kriser i samhället och behovet kan snabbt öka när sådant inträffar.

Individuella faktorer som kan påverka behovet av ekonomiskt bistånd är bl.a. den enskildes ålder, utbildning, vistelsetid i Sverige, fysisk och psykisk ohälsa, våldutsatthet och missbruk eller beroende av något slag. I det dagliga arbetet med ekonomiskt bistånd ligger fokus i första hand på de individuella faktorerna. De vanligaste orsakerna till behov av ekonomiskt bistånd är arbetslöshet, ohälsa eller sociala problem som man behöver komma tillrätta med.

Om revideringen

Syftet med riktlinjerna är att skapa goda förutsättningar för en rättssäker handläggning och likvärdig bedömning gällande rätten till bistånd, bidragsnivå och insatser för stöd till självförsörjning. Riktlinjerna ska ge stöd och vägledning i det praktiska arbetet med att tolka lagstiftning i de individuella behovsbedömningar som alltid ska göras. Riktlinjerna utgår från och kompletterar rådande lagstiftning, praxis och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet. Enligt socialtjänstlagen ska dock en individuell behovsprövning alltid göras och om det finns särskilda skäl kan det motivera avsteg från riktlinjerna. De krav som ställs på den enskilde ska anpassas efter den enskildes förmåga och förutsättningar.

Strukturen från de av Kommunstyrelsen tidigare antagna riktlinjerna, som varit gällande sedan 2019-04-17, har delvis bibehållits, men revideringar har gjorts inom flera avsnitt. Till exempel har alla hänvisningar till beslutad delegeringsordning och utrymmen för egna anteckningar tagits bort. Innehållsmässigt har strukturen anpassats till Socialstyrelsens handbok rörande ekonomiskt

bistånd med syfte att förtydliga det ekonomiska biståndets två delar. Riktlinjerna har också bytt titel för att betona att styrdokumentet utgör en vägledning och ett stöd i handläggningen av ekonomiskt bistånd.

Kostnadsposter

Specifika summor för olika kostnadsposter har ersatts med procent av prisbasbelopp eller hänvisats till andra källor. Det sistnämnda gäller till exempel posten hushållsel, där hänvisning görs till Energimarknadsbyråns hemsida för beräkning av godtagbar elkonsumention och kostnad.

Högsta godtagbara boendekostnad

Det har under ett flertal år varit brist på bostäder i flertalet av Sveriges kommuner så även i Kungälv kommun. Förutom ett generellt stort underskott på bostäder anger Sveriges kommuner i Boverkets årliga enkäter att exempel på orsaker till bostadsbristen även beror på ett underskott av bostäder med rimliga kostnader, brist på bostäder för hushåll med lägre inkomst, långa kötider, att hyresvärdar ställer höga krav för att erhålla ett kontrakt.

De lokala förutsättningar och där behovet av vägledning upplevs som störst är bostadsmarknaden, vilken i praktiken påverkar bedömningar av skäliga kostnader för boende. Hittills har Sociala myndighetsnämnden fattat beslut om högsta godtagbara boendekostnad utifrån Försäkringskassans föreskrifter vid beräkning av bostadsbidrag. Att utgå från högsta godtagbara boendekostnad i handläggningen av ekonomiskt bistånd blir i sig missvisande då den rådande bostadsbristen i praktiken leder till att invånare sällan har möjlighet att välja bostad utan alternativet till den bostad man erbjuds blir istället ingen bostad alls.

Enligt Socialstyrelsens bör Sociala myndighetsnämnden vid bedömningen av vad som är en skälig boendekostnad utgå från den enskildes faktiska kostnad och behov av boende samt lokala förutsättningar. Försäkringskassans föreskrifter om högsta godtagbara boendekostnad kan vara vägledande. Utgångspunkten bör vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Kostnaden bör även relateras till hyresnivån hos allmännyttiga bostadsföretag eller andra större bostadsföretag på orten. Med orten bör avses den tätort där den enskilde bor eller de närmast belägna tätorterna inom kommunen.

Förvaltningens bedömning är att de reviderade riktlinjerna säkerställer att aktuell lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd samt beslutade styrdokument följs i verksamheten. Riktlinjerna bidrar till en rättssäker och likvärdig bedömning och är ett stöd i handläggningen. Riktlinjerna tydliggör även för kommuninvånare när och i vilken omfattning ekonomiskt bistånd kan utgå.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Kommunstyrelsens resultatmål utgår från kommunfullmäktiges strategiska mål. Ärendet berör kommunstyrelsens resultatmål:

- 8. Kortare handläggningstider med bibehållen rättssäkerhet,
- 11. Minskat utanförskap och bidragsberoende, Det är i Kommunstyrelsens verksamhetsplan angivet att Kungälv kommun ska följa Göteborgsregionen (GR) avseende resultatet av diskussionerna kring möjligheten att studera med bibehållet ekonomiskt bistånd.
- 14. Utanförskapet minskar genom att försörjningsstödet villkoras med krav på arbetsmarknadsfrämjande insatser och
- 17. Kommunens verksamheters kvalitet och hushållning ska hävda sig väl i jämförelse med landets bästa kommuner.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet berör mål 1 mål om att avskaffa all form av fattigdom och mål 5 om jämställdhet. Ärendet berör mål 10 om minskad ojämlikhet. En viktig del av socialtjänstens uppdrag är att verka för

jämlika levnadsvillkor genom att ge stöd till enskilda och familjer för att komma tillrätta med försörjningsproblem.

Socialstyrelsen lyfter i sin handbok för ekonomiskt bistånd fram att socialtjänsten har en viktig roll när det gäller Sveriges genomförande av agenda 2030.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärendet avser revidering av befintliga riktlinjer för ekonomiskt bistånd som varit gällande sedan 2019. Riktlinjerna har även anknytning till exempelvis:

- Social översiktsplan 2020–2027
- Barn- och ungdomspolicy
- Våld i nära relation (anvisning)
- Social hållbarhet – ökat innanförskap. Program.
- Plan för funktionshinderpolitiska arbetet
- Årligen beslutad fördelning av riksnormen

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Socialtjänsten ska under hänsynstagande till människans ansvar för sin och andras sociala situation inriktas på att frigöra och utveckla enskildas och grupper egna resurser (1 kap. 1§ socialtjänstlagen). Socialtjänstens ekonomiska bistånd är välfärdssystemens yttersta skyddsnät och har i första hand till uppgift att träda in tillfälligtvis vid försörjningsproblem som inte kan tillgodoses på annat sätt.

Uppdraget för verksamhet med ekonomiskt bistånd innebär dels att hjälpa människor till egen försörjning, dels att pröva den enskildes rätt till ekonomiskt stöd under tiden.

Det ekonomiska stödet ska ge enskilda personer och familjer en skälig levnadsnivå. Rätten till ekonomiskt bistånd bygger inte på inkomstbortfallsprincipen utan på en individuell behovsbedömning för hushållet som helhet.

För att få rätt till ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen krävs att den som söker inte själv kan tillgodose sina behov eller få dem tillgodosedda på annat sätt. Riktlinjerna tydliggör för kommuninvånare när och i vilken omfattning som den sökande kan ha rätt till ekonomiskt bistånd.

Riktlinjerna lyfter fram ett flertal perspektiv som behöver beaktas i handläggningen till exempel jämställdhetsperspektiv och erfarenhet av våld i nära relation. Även barnrättsperspektivet lyfts fram i riktlinjerna och belyses särskilt i avsnittet nedan.

Bedömning utifrån barnrättsperspektivet

Verksamhetens bedömning är att barnkonventionen har beaktats i arbetet med att revidera riktlinjerna. Barnkonvention har vidare blivit svensk lag sedan nuvarande riktlinjer beslutades. Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter blev svensk lag den 1 januari 2020.

Av 1 kap. 2 § socialtjänstlagen framgår: *”När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.”*

Att ha ett barnrättsperspektiv inom ekonomiskt bistånd innebär att uppmärksamma och dokumentera barns situation när föräldrar söker ekonomiskt bistånd. I vissa fall kan det vara lämpligt att även träffa och prata med barnen. I handläggningen måste alltid frågan ställas om barn berörs på något sätt. Hur stor vikt som ska läggas på barnets situation måste bedömas från fall till fall.

Barn som växer upp i familjer som behöver ekonomiskt bistånd under lång tid lever ofta med en ekonomisk utsatthet som kan vara svår för barnet. Det kan exempelvis yttra sig i svårigheter att delta i aktiviteter som kostar pengar eller om att ha en sämre materiell standard. Att leva under ekonomisk utsatthet kan påverka barnets skolresultat, trygghet och hälsa.

Utrymme att bevilja extra bistånd för barns räkning finns i socialtjänstlagen och har tydliggjorts i riktlinjerna. För barnet bästa är det dock särskilt viktigt att föräldrar får det stöd och hjälp som de behöver för att snabbt komma ut på arbetsmarknaden, bli självförsörjande och få en ekonomisk situation som är varaktigt bättre. Att ta hänsyn till det som är barnets bästa inom ekonomiskt bistånd handlar alltså inte bara om mer pengar utan det rymmer fler aspekter.

Barnens behov ska tas i särskilt beaktande. Det är viktigt att se på situationen både ur de vuxnas och ur barnens perspektiv, särskilt när familjer har behov av ekonomiskt bistånd under en längre tid. I ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen alltid övervägas innan beslut fattas. Det ska dokumenteras hur barnens intressen beaktats, vilka överväganden som gjorts och hur detta påverkat beslutet. Detta gäller oavsett om bedömningen resulterar i att ekonomiskt bistånd beviljas med hänsyn till barns bästa eller inte.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Syftet med riktlinjerna är att säkerställa att aktuell lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd samt beslutade styrdokument följs i verksamheten. Riktlinjerna bidrar till en rättssäker och likvärdig bedömning och är en vägledning och ett stöd i handläggningen.

Ekonomisk bedömning

Förvaltningens bedömning är att revideringen av riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd rymms inom befintlig budgetram och beslutad fördelning av riksnorm.

Kungälv kommun har arbetat aktivt med att minska bidragsberoende och kan hävda sig väl i jämförelse med andra kommuner. I Kungälv kommun är nettokostnaden per invånare för utbetalt ekonomiskt bistånd 716 kr (2021). Motsvarande belopp för riket är 1395 kr. Av vuxna personer med försörjningsstöd har 82 % inte återaktualiserats ett år efter avslut.

Kostnaderna för poster utanför riksnormen ökar varje år till följd av exempelvis inflation eller hyreshöjningar. Riktlinjerna tar inte hänsyn till det osäkra ekonomiska läget som råder utifrån bland annat hög inflation eller elbrist.

Syftet med riktlinjerna är en rättssäker handläggning. Genom riktlinjerna skapas tydlighet kring vad som är skäligt och bidrar på så sätt till en kostnadseffektiv handläggning.

Förslag till beslut

Reviderade riktlinjer *Handläggning av ekonomiskt bistånd* antas.

Lena Arnfelt
Sektorchef Trygghet och stöd

Peter Almgren
Verksamhetschef Myndighet

Expedieras till:
Sociala myndighetsnämnden

För kännedom till:
Enhetschef Stöd och försörjning

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Handläggning av ekonomiskt bistånd

Riktlinjer

Diarie-/dokumentnummer: KS2022/2323
Beslut: <Datum-KS§.../År>
Beredande politiskt organ: Utskottet Trygghet och stöd
Ersätter tidigare beslut 2019-04-17 KS§118/2019
Giltighetstid: 2027-01-01
Dokumentansvarig: Enhetschef Stöd och försörjningsenheten
Senast uppdaterad av: Enhetschef Stöd och försörjningsenheten

Innehållsförteckning

1.	Inledning	6
2.	Relation till andra styrdokument	6
3.	Syfte	6
4.	Mål och viljeinriktning	7
5.	Utgångspunkter för arbetet	7
5.1	Ansvarsfördelning mellan kommuner	8
5.2	Viktiga perspektiv i arbetet med ekonomiskt bistånd	8
5.2.1	Barnrättsperspektiv	9
5.2.2	Jämställdhetsperspektiv	10
5.2.3	Våld i nära relation	11
5.3	Bemötande	11
5.4	Respekt för människors självbestämmande och integritet	12
5.5	Delaktighet	12
5.6	Samverkan	13
5.7	Avvikelser och anmälan enligt Lex Sarah	14
6.	Allmänt om uppdraget	15
6.1	Hjälp till självförsörjning	16
6.2	Förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd	16
6.3	Förebygga felaktiga utbetalningar	17
7.	Försörjningsstöd	18
7.1	Riksnorm	18
7.2	Särskilda skäl till att beräkna kostnader till en högre nivå	18
7.2.1	Kosttillägg och måltider	19
7.3	Särskilda skäl till att beräkna kostnader till en lägre nivå	19
7.3.1	Nödprovning och akut bistånd	20
7.3.2	Personer som vistas tillfälligt i kommunen	20
7.3.3	Utlandsvistelse	20
7.4	Skäliga kostnader utanför riksnormen	20
7.4.1	Arbetsresor	21
7.4.2	Boendekostnad och olika boendeformer	21
7.4.3	Hemförsäkring	25

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

7.4.4	Hushållsel	25
7.4.5	Medlemskap i A-kassa och fackförening	25
8.	Bistånd till livsföring i övrigt	25
8.1	Begravning och kostnader i samband med begravning	25
8.2	Bostadskö	26
8.3	Bredband	26
8.4	Diskmaskin	26
8.5	Flyttkostnad	27
8.6	Färdtjänst.....	27
8.7	Förebyggande/rehabiliterande insatser	27
8.8	Förskola och barnomsorg.....	27
8.9	Glasögon	27
8.10	Hemtjänst	28
8.11	Hemutrustning.....	28
8.12	Hälso- och sjukvård samt läkemedel	29
8.12.1	Hälso- och sjukvård	29
8.12.2	Läkemedel	30
8.12.3	Sjukresor	30
8.12.4	Avgift för sjukvård	30
8.12.5	Behov av särskilda kläder och skor	30
8.12.6	Tekniska hjälpmedel.....	30
8.12.7	Utfärdande av intyg	30
8.13	Högtider.....	30
8.14	Juridiska kostnader och stämpelavgifter	31
8.14.1	Advokatkostnader	31
8.14.2	Stämpelkostnader.....	31
8.14.3	Identitetshandlingar	31
8.15	Kläder och skor	31
8.16	Magasineringskostnad	32
8.17	Resor.....	32
8.17.1	Resor med kollektivtrafik	32
8.17.2	Umgängesresor	32
8.17.3	Övriga resor.....	32
8.18	Reparationskostnader/sanering av hyresrätt	33
8.19	Skulder	33

**KUNGÄLV
KOMMUN**

8.20	Spädbarnsutrustning	34
8.21	Tandvård	34
8.22	Telefoni	35
8.23	Tvättmaskin	35
8.24	Umgängeskostnader	35
9.	Olika gruppers rätt till ekonomiskt bistånd	35
9.1	Arbetsökande	35
9.2	Unga vuxna mellan 18-21 år	37
9.3	Barn under 18 år	37
9.4	Minderårig eller gymnasiestuderande som bildat familj	37
9.5	Barn i familj med långvarigt försörjningsstöd	37
9.6	Företagare	38
9.7	Föräldralediga	38
9.10	Inskrivna i kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård	38
9.10.1	Intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV)	39
9.10.2	Skyddstillsyn med särskild föreskrift, så kallad kontraktsvård	39
9.11	Personer med beroendeproblematik och/eller svår psykisk ohälsa	39
9.12	Personer som är 65 år eller äldre	40
9.13	Sjukskrivna	40
9.14	Studerande	41
9.14.1	Ungdomar under 21 år som går i skolan	41
9.14.2	Unga vuxna som saknar föräldrar som tar sitt föräldraansvar	41
9.14.3	Svenska för invandrare (SFI)	42
9.15	Utländska medborgare	42
9.15.1	Utan uppehållstillstånd	42
9.15.2	Med uppehållstillstånd	42
9.15.3	Asylsökande	42
9.16	Nyanlända	43
9.16.1	Etableringsinsatser/ersättningar	43
9.17	EU-medborgare	44
9.17.1	Yrkesverksamma personer	45
9.17.2	Egna företagare	46
9.17.3	Arbetsökande	46
9.17.4	Icke yrkesverksamma	47
9.17.5	Tillfällig vistelse	47

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

9.18	Våldsutsatta	47
9.19	Värnpliktiga och deras familjer	48
10.	Handläggning	48
10.1	Dokumentation	48
10.1.1	Journalanteckningar	48
10.1.2	Genomförandeplan	49
10.2	Information och rättssäkerhet	49
10.3	Ansökan	49
10.4	Utredning	50
10.4.1	Kontroller av uppgifter	51
10.4.2	Inkomstberäkning	53
10.4.3	Hushållstyper	58
10.5	Beslut	59
10.5.1	Motivering av beslut	59
10.5.2	Underrättelse om beslut	60
10.5.3	Överklagan	60
10.5.4	Utbetalningsperiod och utbetalningssätt	60
11.	Återsökning och återkrav	61
11.1	Återsökning hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten	61
11.2	Återkrav enligt socialtjänstlagen (SoL)	61
11.2.1	Återkrav enligt 9 kap. 2§ första stycket SoL	61
11.2.2	Återkrav enligt 9 kap. 2§ andra stycket SoL	62
11.2.3	Väcka talan om ersättning	62
11.2.4	Återkrav av bistånd som utbetalats på felaktiga grunder	63
12.	Felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet	63
12.1	Bidragsbrott	63
12.2	Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar	63
11.1	Underrättelseskyldighet vid felaktig folkbokföring	64
13.	Levandegöra	64
14.	Uppföljning	64

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1. Inledning

Enligt socialtjänstlagens portalparagraf (1 kap. 1§ SoL) ska samhällets socialtjänst på demokratins och solidaritetens grund främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Socialtjänstens ekonomiska bistånd är välfärdssystemens yttersta skyddsnät och har till uppgift att träda in tillfälligt vid försörjningsproblem som inte kan tillgodoses på annat sätt. Ekonomiskt bistånd ska ge enskilda personer och familjer en skälig levnadsnivå.

Den skäliga levnadsnivån är inte fastställd till ett visst belopp och kan även innebära andra värden än pengar. Riktlinjerna är ett stöd i att fastställa den skäliga levnadsnivån för enskilda invånare som är bosatta i Kungälv kommun. Behovsprövningen ska vara individuell och ta hänsyn till omständigheterna i det specifika fallet.

I Kungälv kommun är det Sociala myndighetsnämnden som svarar för myndighetsutövning samt beslut i individärenden enligt socialtjänstlagen och ett flertal andra lagar som reglerar området socialtjänst. Sociala myndighetsnämnden benämns fortsättningsvis nämnden i detta dokument.

2. Relation till andra styrdokument

Socialtjänstlagen anger att varje kommun ansvarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver.

Utgångspunkt för riktlinjer handläggning av ekonomiskt bistånd är förutom gällande lagstiftning den praxis som finns på området, Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd samt beslutade styrdokument, exempelvis:

- Social hållbarhet – ökat innanförskap. Program.
- Social översiktsplan – plan kring ökat innanförskap 2027.
- Plan för funktionshinderpolitiska arbetet
- Anvisning våld i nära relationer
- Årligen beslutad fördelning av riksnormen.

3. Syfte

Syftet med riktlinjerna är att skapa goda förutsättningar för en rättssäker handläggning och likvärdig bedömning gällande rätten till bistånd, bidragsnivå och insatser för stöd till självförsörjning. Riktlinjerna ska ge stöd och vägledning i det praktiska arbetet med att tolka lagstiftning i de individuella behovsbedömningar som handläggare alltid ska göra. Riktlinjerna utgår från och kompletterar rådande lagstiftning, praxis och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet. Enligt SoL ska dock en individuell behovsprövning alltid göras och om det finns särskilda skäl kan det motivera avsteg från riktlinjerna. De krav som ställs på den enskilde ska anpassas efter den enskildes förmåga och förutsättningar.

Det är inte möjligt att i dessa riktlinjer beskriva alla olika sorters situationer eller behov utan riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

4. Mål och viljeinriktning

Socialtjänstens huvudsakliga uppgift inom ekonomiskt bistånd är att tillsammans med den enskilde bidra till att hitta lösningar på människors försörjningsproblem. Fokus är på att den enskilde långsiktigt ska kunna försörja sig själv och leva ett självständigt liv. Under tiden provas rätten till ekonomiskt bistånd. I utredningsarbetet ingår både en ekonomisk utredning och en utredning av hela livssituationen. Den som ansöker om ekonomiskt bistånd ska få sin ansökan prövad snabbt och rättssäkert.

Socialtjänstlagen (SoL) förutsätter att socialsekreteraren gör individuella bedömningar utifrån individens behov och att all kontakt med personer som söker stöd eller råd från socialtjänsten bygger på respekt för människors lika värde, den enskilda människans värdighet och individens självbestämmande och integritet. Verksamheten med ekonomiskt bistånd omfattas av socialtjänstlagen och lagens krav på god kvalitet.

5. Utgångspunkter för arbetet

De lagar som främst reglerar verksamhet inom ekonomiskt bistånd och som riktlinjerna utgår ifrån är:

- Socialtjänstlagen (SoL)
- Förvaltningslagen (FL)
- Offentlighets- och sekretesslagen (OSL) och
- Kommunallagen (KL)

Dessutom omfattas regler i en rad andra lagar som exempelvis Äktenskapsbalken (ÄktB), sambolagen, lag om registrerat partnerskap, föräldrabalken (FB) hälso- och sjukvårdslagen (HSL), bidragsbrottslagen, socialförsäkringsbalken (SFB) och dataskyddsförordning (GDPR).

Verksamheten regleras även av kommunens beslutade styrdokument.

Vägledning finns i Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, som Socialstyrelsens allmänna råd om ekonomiskt bistånd (SOSFS 2013:1, Ekonomiskt bistånd, handbok för socialtjänsten (2021), Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om dokumentation i verksamheter som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS och Handläggning och dokumentation-handbok för socialtjänsten (2021). Föreskrifter är bindande regler. Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas.

Läs mer:

Ekonomiskt bistånd. Handbok för socialtjänsten. Socialstyrelsen 2021.

www.socialstyrelsen.se

Handläggning och dokumentation. Handbok för socialtjänsten. Socialstyrelsen 2021.

www.socialstyrelsen.se

Om ekonomiskt bistånd. Socialstyrelsens kunskapsguide.

www.kunskapsguiden.se

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

5.1 Ansvarsfördelning mellan kommuner

Den kommun där den enskilde vistas (befinner sig) ansvarar för stöd och hjälp (2 kap. 1 § SoL). Det finns dock undantag.

Om det står klart att en annan kommun än vistelsekommunen ansvarar för stöd och hjälp åt en enskild, är vistelsekommunens ansvar begränsat till akuta situationer. Om den enskilde är bosatt i en annan kommun än vistelsekommunen, ansvarar bosättningskommunen för det stöd och den hjälp som den enskilde behöver.

Kommunens skyldighet att pröva en persons behov av ekonomiskt bistånd påverkas inte av vistelsetidens längd. Detta ansvar gäller även om en person vistas helt tillfälligt i en kommun men är bosatt i en annan. Omfattningen av det bistånd som vistelsekommunen kan ha skyldighet att ge kan däremot påverkas av den tid som han eller hon vistas där och under vilka förhållanden.

Har den sökande vistats i annan kommun en längre tid (mer än en månad) är det normalt en anledning till att avslå ansökan med motiveringen att sökande ej vistas i kommunen. Den sökande bör då söka biståndet i den kommun som hen vistas i. För att nämnden ska kunna lämna information till den nya kommunen om ärendet ska den enskilde ha lämnat ett uttalat och dokumenterat samtycke.

Kommunens ansvar då en person endast tillfälligt vistas i kommunen begränsas normalt till bistånd till en hemresa och eventuellt annat bistånd för att avvärja en nödsituation.

Personer som är utsatta för våld eller andra övergrepp har rätt att i förväg ansöka om stöd- och hjälpinsatser i den kommun dit han eller hon vill flytta och bosätta sig permanent.

Riktlinjer för handläggning av bistånd till utländska medborgare behandlas under särskilt avsnitt.

Läs mer:

För vistelsekommun se Socialstyrelsens meddelandeblad nr 3/2011.

www.socialstyrelsen.se

Handläggning och dokumentation. Handbok för socialtjänsten, del 3 om Ansvarsfördelning mellan kommunerna enligt SoL. Socialstyrelsen 2021.

www.socialstyrelsen.se

5.2 Viktiga perspektiv i arbetet med ekonomiskt bistånd

I arbetet med ekonomiskt bistånd är det många perspektiv/områden som handläggaren behöver beakta. En person omfattas av ett flertal perspektiv som hänger samman med varandra som exempelvis mänskliga rättigheter, barns rättigheter, jämställdhet och folkhälsa. Att beakta alla perspektiv tillsammans handlar om att tillgodose alla människors grundläggande behov och rättigheter. Ett perspektivintegrerat arbetssätt (till exempel inom ramen för Agenda 2030) kan bidra till bättre kvalitet inom socialtjänstens verksamheter och till en jämställd och jämlik välfärd.

Kungälv kommunens *Plan för funktionshinderpolitiska arbetet utgår* från målen i Agenda 2030 och beskriver bland annat att alla kommunens anställda ur ett funktionshinderperspektiv ska ha en medvetenhet och förståelse om funktionsnedsättningar och hur dessa påverkar människors livssituation.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Socialstyrelsen menar att det är viktigt att handläggare har ett interkulturellt perspektiv i det sociala arbetet för att vara medvetna om vilka specifika förutsättningar som kan finnas i mötet med människor som behöver stöd. Att ha ett normkritiskt perspektiv kan bidra till ett likvärdigt och professionellt bemötande. Att ha en medvetenhet om de normer som finns stödjer ett inkluderande förhållningssätt.

Det är viktigt att betona att diskriminering är förbjuden inom socialtjänstens verksamheter. Diskrimineringsombudsmannen (DO) anger att vad som menas med diskriminering beror på den enskilda situationen.

Läs mer:

Om ekonomiskt bistånd. Viktiga perspektiv i arbetet med ekonomiskt bistånd.

www.socialstyrelsen.se

Stöd för samordning av horisontella sakområden. Sveriges kommuner och regioner.

www.skr.se

Hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

www.do.se

Särskilt utsatta grupper. Socialstyrelsen.

www.kunskapsguiden.se

Allmän förklaring om de mänskliga rättigheterna. FN.

www.fn.se

5.2.1 Barnrättsperspektiv

Lagen om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter blev svensk lag den 1 januari 2020. Barnkonventionen har också under många år integrerats i svensk lagstiftning. Av 1 kap. 2 § Socialtjänstlagen framgår: *”När åtgärder rör barn skall det särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver. Med barn avses varje människa under 18 år.”*

Att ha ett barnrättsperspektiv inom ekonomiskt bistånd innebär att uppmärksamma och dokumentera barns situation när föräldrar söker ekonomiskt bistånd. I vissa fall kan det vara lämpligt att även träffa och prata med barnen. Handläggaren måste alltid ställa sig frågan om barn berörs på något sätt. Hur stor vikt som ska läggas på barnets situation måste bedömas från fall till fall.

Barn som växer upp i familjer som behöver ekonomiskt bistånd under lång tid lever ofta med en ekonomisk utsatthet som kan vara svår för barnet. Det kan exempelvis yttra sig i svårigheter att delta i aktiviteter som kostar pengar eller om att ha en sämre materiell standard. Att leva under ekonomisk utsatthet kan påverka barnets skolresultat, trygghet och hälsa.

Socialstyrelsens betonar på sin webbplats att utrymme att bevilja extra bistånd för barns räkning finns i SoL men för barnet bästa är det särskilt viktigt att föräldrar får det stöd och hjälp som de behöver för att snabbt komma ut på arbetsmarknaden, bli självförsörjande och få en ekonomisk situation som är varaktigt bättre. Att ta hänsyn till det som är barnets bästa inom ekonomiskt bistånd handlar alltså inte bara om mer pengar utan det rymmer fler aspekter.

Barnens behov ska tas i särskilt beaktande. Det är viktigt att handläggaren ser på situationen både ur de vuxnas och ur barnens perspektiv, särskilt när familjer har behov av

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ekonomiskt bistånd under en längre tid. I ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen alltid övervägas innan beslut fattas. Det ska dokumenteras hur barnens intressen beaktats, vilka överväganden som gjorts och hur detta påverkat beslutet. Detta gäller oavsett om bedömningen resulterar i att ekonomiskt bistånd beviljas med hänsyn till barns bästa eller inte.

Information

Föräldrar ska informeras om rätten att ansöka om ekonomiskt bistånd utöver norm för sig och sina barn t.ex. umgängeskostnader. När föräldrar efterfrågar behov av extra stöd ska de informeras om och motiveras till att delta i de förebyggande insatser som kommunen har att erbjuda.

Föräldraansvar

Barns grundläggande behov av bl.a. mat och bostad ska tillförsäkras av föräldrarna. När föräldrar brister i detta ansvar, genom att underlåta att betala hyra, el och/eller står utan pengar till mat, ska ställning tas till om barnets hemförhållande ska utredas. Även andra brister i föräldraförmågan kan uppmärksammas. Information ska då lämnas till Gemensam mottagning eller Barn, unga och familjeenheten om familjen redan är aktuell där.

Läs mer:

Beaktande av barnperspektiv vid handläggning av ekonomiskt bistånd. En fallstudie av tre socialförvaltningar. Socialstyrelsen 2015.

www.socialstyrelsen.se

Handbok för socialsekreterare. UNICEF Sverige 2019.

www.unicef.se

5.2.2 Jämställdhetsperspektiv

Socialstyrelsen lyfter fram att ett jämställdhetsperspektiv inom ekonomiskt bistånd bland annat handlar om att uppmärksamma hur kvinnors och mäns förutsättningar att nå egen försörjning ser ut. Det handlar också om att vara uppmärksam på om det egna förhållningssättet i utredning av behov eller planering av insatser skiljer sig åt för män och kvinnor. Män och kvinnor som ansöker om ekonomiskt bistånd ska bli bemötta och bedömda på lika villkor och det stöd och insatser som socialtjänsten erbjuder ska vara utformat utifrån män och kvinnors behov.

Ett jämställdhetsperspektiv innefattar vidare att kontinuerligt följa upp och analysera hur insatser och resurser fördelas mellan kvinnor och män samt arbeta för att jämna ut eventuellt osakliga skillnader.

Situationer där ett jämställdhetsperspektiv är viktigt:

- *I samtal och bedömning* – kan präglas av stereotypa föreställningar om kön och att socialtjänsten har olika mycket fokus på arbete och egen försörjning. I samtal med män står arbete och arbetsmotivation mer i fokus medan i samtal med kvinnor så är fokuset oftare på familjesituationen och mindre på arbete.
- *Situationen för olika grupper* – socialtjänsten behöver uppmärksamma och vara medveten om att etnicitet interagerar med kön.
- *Ensamstående föräldrar* – kvinnor är i majoritet som ensamstående föräldrar som får bistånd och är en särskilt ekonomiskt utsatt grupp. Problematiken är inte enbart av

**KUNGÄLV
KOMMUN**

ekonomisk karaktär utan omfattar även utbildning, arbete och delaktighet i samhället. Ensamstående mödrar tillhör dessutom en riskgrupp för att utsättas för våld.

Det handlar om att ha ett arbetssätt och rutiner för att upptäcka våldsutsatthet och våldsutövande samt att stödja de våldsutsatta och ge dem som våldsutsätter relevanta stödinsatser som leder till att våldet upphör.

Läs mer:

Jämställdhet inom ekonomiskt bistånd. Socialstyrelsen.
www.kunskapsguiden.se

5.2.3 Våld i nära relation

Kungälv kommun anvisning *Våld i nära relationer* inleder med att konstatera att våld i nära relationer är ett omfattande folkhälso- och samhällsproblem, en jämställdhetsfråga och ett allvarligt brott som medför stora konsekvenser för individer, relationer och för samhället.

I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma personer som utsätts för våld eller andra övergrepp och deras närstående. Kvinnor som utsätts för våld i hemmet ska uppmärksammas särskilt. Barn som bevittnat våld är offer för brott och ska erbjudas stöd och hjälp.

Personer som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp kan behöva akut bistånd från socialtjänsten upprepade gånger. Ofta är en del av behovet ekonomiskt och kan till exempel gälla oplanerade och brådskande utgifter för vardagliga behov. Men att en person utsätts för våld eller andra övergrepp behöver inte automatiskt betyda att den vanliga biståndsprövningen inte ska göras. En individuell bedömning ska göras i varje fall.

Socialtjänstens ansvar för brottsoffer regleras i 5 kap. 11 § SoL.

Läs mer:

Utsatt för ekonomiskt våld. Kronofogden.
www.kronofogden.se

Mäns våld mot kvinnor.
www.jamstalldhetsmyndigheten.se

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer, SOSFS 2014:4.
www.socialstyrelsen.se

Anvisning våld i nära relationer. Kungälv kommun 2022.
www.kungalv.se

5.3 Bemötande

Av 3 kap 3§ SoL framgår att insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet. Ett gott bemötande har avgörande betydelse för socialtjänstens kvalitet. Ett gott bemötande och respekt för alla människors lika värde innebär också att socialtjänsten har kunskap om diskrimineringsgrunderna och är uppmärksam på att inte diskriminera någon vare sig det sker avsiktligt eller oavsiktligt. Att respektera människors lika värde innebär också kunskap om de rättigheter som följer med de fem nationella minoriteterna.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Alla som söker bistånd eller vill ha information ska få ett gott och värdigt mottagande. Den enskilde ska känna att hen blivit väl mottagen även vid avslag på ansökan. Handläggaren ska utgå från att den enskilde tar ansvar för sin ekonomi och har resurser att förändra sin situation.

I bemötandet av människor som ansöker om bistånd hos socialtjänsten ska det förhållningssätt och de värderingar som socialtjänstlagen ger uttryck för präglade varje socialarbetares yrkesutövning. I mötet med människor som befinner sig i en pressad situation och söker samhällets hjälp är det av stor vikt att socialarbetaren uppvisar lyhördhet och flexibilitet.

Arbetet ska bedrivas rättssäkert och med tro på människans resurser. Handläggning och beslut ska präglas av respekt för den enskilde. Det ska finnas personal tillgänglig för att svara på frågor eller göra en akut bedömning. Avgörande för väntetiden vid nybesök är hur angeläget behovet är, väntetiden bör dock inte överstiga två veckor. Om en enskild av misstag vänder sig till fel myndighet bör myndigheten hjälpa den enskilda tillrätta.

Läs mer:

Om bemötande i socialtjänsten. Socialstyrelsen.

www.kunskapsguiden.se

Nationella minoriteter. Socialstyrelsen.

www.socialstyrelsen.se

5.4 Respekt för människors självbestämmande och integritet

Självbestämmande är en mänsklig rättighet. Enligt SoL ska verksamheter som bedrivs vara grundade på respekt för den enskildes självbestämmanderätt och integritet. Den enskilde ska i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över de insatser som ges.

Det är viktigt att dokumentationen utformas med respekt för den enskilde. Detta innebär att utredningen i samband med en biståndsansökan bör begränsas till att avse omständigheter som har betydelse för prövningen av just detta behov. Den enskilde måste kunna lita på att en ansökan till socialtjänsten inte leder till att den enskilde, för att kunna få sin biståndsframställan prövad, behöver lämna uppgifter om sig själv som inte behövs för prövningen av den aktuella frågan.

Det är i princip möjligt att begära bistånd och samtidigt tacka nej till insatser som innebär behandling. En förutsättning för självbestämmande är delaktighet.

Läs mer:

Självbestämmande och rättskapacitet. Socialstyrelsen.

www.kunskapsguiden.se

5.5 Delaktighet

Att vara delaktig i samhället är även det en mänsklig rättighet. Det är därför som det finns flera bestämmelser som säger att människor ska få möjlighet att komma till tals och medverka vid beslut i vård och omsorg.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Den enskildes rätt till delaktighet i handläggning och insatser är en viktig princip inom socialtjänstens arbete och är avgörande för den enskildes rättsäkerhetsskydd. Arbetet för ökad delaktighet får inte begränsas till vissa situationer och former utan delaktighet går att uppnå på olika sätt. Exempelvis kan det handla om att bli lyssnad till, få stöd i att förstå för att kunna uttrycka sina synpunkter och åsikter, att få sina åsikter beaktade, att bli involverad i beslutsfattande processer eller att dela inflytande och ansvar över beslutsfattande. Genom att vara delaktig lär sig vuxna och barn att påverka sin situation och kan bli mer motiverade och intresserade i vardagliga situationer vilket kan leda till större kontroll över sitt liv.

Utredning och insatser ska genomföras tillsammans med den enskilde och att stor vikt ska läggas vid den enskildes inflytande och självbestämmande. Rätten till delaktighet innebär att den enskilde har rätt att få del av dokumentationen under ärendets gång och få möjlighet att föra fram synpunkter och åsikter samt få antecknat om den enskilde anser att någon uppgift är fel.

Den enskilde ska i kontakt med socialtjänsten informeras skriftligt och muntligt om sina rättigheter att få ta del av sin journal samt om möjligheten att överklaga ett beslut.

Den som behöver ekonomiskt bistånd ska få information om vad rätten till bistånd innebär och hur den enskilde ska få del av denna. Denna kunskap är en viktig jämlikhetsfråga och också en förutsättning för den enskildes rättsäkerhet och för att den enskilde ska kunna till ta vara på sina rättigheter.

Läs mer:

Mänskliga rättigheter. Myndigheten för delaktighet.

www.mfd.se

Delaktighet i socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Socialstyrelsen.

www.kunskapsguiden.se

5.6 Samverkan

I både hälso- och sjukvårdslagen och socialtjänstlagen regleras ansvar för kommuner och regioner att aktivt arbeta med samverkan. Reglerna om samordning och samverkan kan förenklat delas upp i två kategorier; samordning och samverkan på organisationsnivå och samordning och samverkan på individnivå. Socialtjänstens kvalitetsledningssystem ska innehålla rutiner och processer för såväl internt som extern samverkan.

Syftet med samverkan är att skapa en helhetssyn av den enskildes behov och förmågor samt på hur behoven bäst kan tillgodoses.

All samverkan med externa myndigheter, organisationer och insatser ska ske med den enskildes samtycke. Finns behov av bistånd från flera enheter inom socialtjänsten, ska samverkan ske över enhetsgränser i samråd med den enskilde.

Kontinuerlig samverkan inom socialtjänsten samt externt med andra samhällsorgan är ofta en förutsättning för att den enskilde på ett snabbare sätt ska få rätt insats. Handläggarna är skyldiga att hålla sig informerade om samhälleliga förändringar och utvecklingen inom socialtjänstens område. Handläggarna ska aktivt söka denna kunskap. Ledningen ska ge handläggarna möjlighet att hålla sig informerade.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Samordnad individuell plan, SIP

Samordnad individuell plan (SIP) är lagstadgad sedan 2010 i både HSL (3 f §) och SoL (2 kap. 7 §). En SIP ska upprättas tillsammans med den person som har behov av insatser från både socialtjänst och hälso- och sjukvård när insatserna behöver samordnas. Detta gäller oavsett personens ålder eller problem. Syftet med planen är att säkerställa samordning. Den enskilde ska samtycka till att planen upprättas och ges möjlighet att vara delaktig och ha inflytande i arbetet. Arbetet med en SIP ska påbörjas utan dröjsmål.

Läs mer:

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2011:9) om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete.

www.socialstyrelsen.se

Samordnad Individuell Plan, SIP. Vårdsamverkan i Västra Götaland.

www.vardsamverkan.se

5.7 Avvikelser och anmälan enligt Lex Sarah

En avvikelse är en negativ händelse som medfört eller som hade kunnat medföra något oönskat (Socialstyrelsens termbank). Händelsen avviker med andra ord från en god kvalitet i verksamheten. Socialtjänsten ska ha rutiner för att hantera olika former av avvikelser. Avvikelser kan bli uppmärksammade av medarbetare eller komma verksamheten till kännedom genom synpunkter och klagomål från enskilda eller andra externa aktörer. Syftet med att rapportera avvikelser är att identifiera orsaker till det som inträffat och med hjälp av olika åtgärder förhindra att liknande händelser sker igen. Avvikelser och missförhållanden ska alltid rapporteras. De avvikelser som rapporteras in ska sedan sammanställas och analyseras av huvudmannen för att kunna se mönster eller tendenser som indikerar att det finns brister i verksamheten. För att en avvikelse ska rapporteras enligt Lex Sarah ska händelsen vara ett missförhållande eller risk för ett missförhållande.

Enligt bestämmelserna om Lex Sarah (14 kap. 3§ SoL) är personal inom socialtjänsten skyldiga att rapportera missförhållande eller påtaglig risk för missförhållande i verksamheten. Missförhållandet eller risken för missförhållande ska röra personer som får eller kan komma att få insats inom verksamheten.

Ett missförhållande eller risk för ett missförhållande ska rapporteras till ansvariga för verksamheten, och ansvariga ska utreda det rapporterade och avhjälpa eller undanröja det. Om missförhållandet eller risken för ett missförhållande är allvarig ska det anmälas till Inspektionen för vård och omsorg (IVO).

Enskilda privatpersoner kan inte anmäla enligt Lex Sarah till IVO utan kan istället lämna synpunkter eller ett klagomål. Synpunkter och klagomål kan även lämnas till Kungälv kommun direkt till verksamheten, genom kommunens webbsida eller genom att kontakta kommunens Kundcenter.

Läs mer:

Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ledningssystem för systematiskt kvalitetsarbete, SOSFS 2011:9.

www.socialstyrelsen.se

Lex Sarah – för att brukarna ska få det bättre. Inspektionen för vård och omsorg (IVO).
www.ivo.se

Kungälvs kommuns webbsida,
www.kungalv.se

6. Allmänt om uppdraget

Ekonomiskt bistånd består av två olika delar, försörjningsstöd och bistånd till livsföringen i övrigt. Försörjningsstödet ska tillgodose hushållens mer regelbundna utgifter per månad och består även den av två delar. Den ena delen är riksnormen som beslutas av regeringen varje år och den andra delen består av fem kostnadsposter som ligger utanför riksnormen.

Ekonomiskt bistånd till livsföringen i övrigt ska tillgodose kostnader för behov som kan ingå i en skälig levnadsnivå och som uppstår då och då. Exempel är kostnader för tandvård, glasögon, sjukvård och medicin, umgänge med barn, flyttkostnad och begravning. En individuell bedömning måste göras av vad som är skäligt för den som söker.

Det huvudsakliga uppdraget är att hjälpa enskilda personer att undanröja det som hindrar dem från att klara sin egen försörjning och under tiden pröva deras rätt till ekonomiskt bistånd. För att kunna hjälpa en enskild person att bli självförsörjande är det därför av största vikt att så snabbt som möjligt utreda vad den enskilde har för förmågor och eventuella försörjningshinder.

Det är inte möjligt att i dessa riktlinjer beskriva alla olika situationer eller behov som kan uppstå. Riktlinjerna beskriver vanligt förekommande situationer och behov. I övrigt får en individuell prövning göras. Olika skäl kan finnas för att göra avsteg från de generella riktlinjerna. Exempel på sådana skäl kan vara hinder (i synnerhet psykosociala) att kunna se och ta konsekvenserna av sitt handlande eller hinder att stå till arbetsmarknadens förfogande i full utsträckning, vilket normalt krävs. Lika lite som det går att få generella riktlinjer att täcka alla situationer, är det möjligt att ange alla situationer där avsteg kan göras. I många fall är det en bedömnings-fråga om och i så fall hur avsteg ska göras.

Nämnden har skyldighet att pröva alla ansökningar om ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1§ SoL. Om den sökande får avslag på sin ansökan kan biståndsbehovet i vissa fall prövas enligt 4 kap. 2§ SoL. Biståndet kan återkrävas enligt 9 kap. 2 § SoL.

I avvaktan på fortsatt utredning och i akuta nödsituationer där någon riskerar att bli utan mat kan reducerad norm beviljas under tidsbegränsad period.

De för bistånd centrala paragraferna återfinns i 4 kap. SoL. Sammantaget innebär dessa att varje medborgare har rätt till en skälig levnadsnivå. I förarbeten till lagen sägs att nivån inte ska överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Riktlinjerna anger vad som är skälig levnadsnivå i normalfallet men ska inte tolkas som absoluta regler. Enligt socialtjänstlagen ska en individuell behovsprövning alltid göras och om sakliga skäl föreligger motiveras detta avsteg från riktlinjerna. Även de krav som ställs på den biståndssökande ska anpassas efter dennes individuella förmåga och förutsättningar. Om den enskilde inte själv kan tillgodose sina behov eller på annat sätt kan få dem tillgodosedda har den enskilde rätt till bistånd för sin försörjning och livsföring i övrigt. När rätten till bistånd bedöms beaktas således i vilken omfattning den enskilde genom egna åtgärder själv kan

**KUNGÄLV
KOMMUN**

tillgodose behovet. Målet för biståndshandlingen blir att genom ekonomiskt bistånd garantera den enskilde denna ekonomiska grundtrygghet.

Läs mer:

Ekonomiskt bistånd. Socialstyrelsen.

www.socialstyrelsen.se

Ekonomiskt bistånd. Socialstyrelsen.

www.kunskapsguiden.se

6.1 Hjälptill självförsörjning

Utgångspunkten för arbetet är att arbetslinjen ska gälla och att människor både kan och vill ta ansvar för sin egen försörjning.

Den enskilde ska erbjudas relevanta insatser och ska, utifrån sina förutsättningar, fullfölja dessa insatser. Verksamma insatser ska tillhandahållas både för att rehabilitera icke arbetsföra personer och för att stärka arbetsföra personers återinträde på arbetsmarknaden. För personer som trots insatser inte bedöms kunna återinträda på arbetsmarknaden ska stöd och hjälp för att söka andra lämpliga försörjningsformer erbjudas.

En förutsättning för att den enskilde ska få rätt stöd är att en grundlig utredning gjorts av hans eller hennes resurser, förutsättningar och försörjningshinder. Med utgångspunkt i utredningens resultat ska handläggaren upprätta en individuell plan, en genomförandeplan, för att personen ska bli självförsörjande. Den gemensamt upprättade genomförandeplanen ska utgå från den snabbaste vägen till egen försörjning, se vidare om genomförandeplan under avsnitt 10.1.2.

6.2 Förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd

För att ha rätt till bistånd ska den enskilde göra allt hen kan för att bidra till sin egen försörjning. De krav som kan ställas på den enskilde som ansöker om ekonomiskt bistånd måste ha samband med försörjningen. Krav kan ställas på att stå till arbetsmarknadens förfogande, men inte ställas på exempelvis behandlingsinsatser.

Att stå till arbetsmarknadens förfogande innebär att den enskilde är inskriven på Arbetsförmedlingen, aktivt söker arbete samt vid behov deltar i erbjudna arbetsmarknadsinsatser, praktik, av kommunen anordnade aktiviteter, SFI eller annan lämplig insats enligt upprättad genomförandeplan. Den som utan giltigt skäl vägrat ta anvisat arbete kan ges avslag, helt eller delvis, enligt 4 kap. 1 § SoL eller 4 kap. 5 § SoL med hänvisning till att den enskilde kan tillgodose behovet genom arbete eller kompetenshöjande verksamhet.

Kraven som ställs på personer som ansöker om ekonomiskt bistånd ska motsvara de krav som samhället ställer på andra personer i motsvarande situation. Det innebär att den enskilde t ex ska redovisa sin närvaro i beslutade insatser, anmäla frånvaro samt uppvisa läkarintyg vid sjukskrivning.

Socialtjänsten kan ställa andra krav på enskilda som söker ekonomiskt bistånd om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan t ex vara ett allvarligt missbruk eller svår psykisk och fysisk ohälsa. För att ha rätt till bistånd ska dessa personer medverka till planering i syfte att bli

**KUNGÄLV
KOMMUN**

arbetsföra eller medverka till att få annan ersättning från det generella socialförsäkrings-systemet. En individuell bedömning måste dock alltid göras.

Prövning av rätten till bistånd

Arbetet med ekonomiskt bistånd innebär i hög utsträckning myndighetsutövning och ställer höga krav på rättssäkerhet, gemensamt förhållningssätt och likvärdiga bedömningar. Prövning av rätten till bistånd görs efter utredning. Prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd görs i flera steg och en individuell behovsprövning ska alltid göras. Förutsättningar ska skapas för den enskildes inflytande och delaktighet i planeringen.

Enskilda som inte uppfyller förutsättningar för rätt till ekonomiskt bistånd

Om den enskilde inte uppfyller förutsättningarna för rätt till bistånd ska ansökan avslås. Som huvudregel avslås ansökan för hushållet som helhet. Avslagsbeslut ska fattas och den enskilde få information om hur hen kan överklaga beslutet. Ett avslagsbeslut innebär oftast att den enskildes livsvillkor påverkas. Därför ska det eftersträvas att den enskilde får råd om hur försörjningen kan klaras trots avslaget.

Nödprövning kan ske efter ansökan från den enskilde. Efter bedömning i det enskilda fallet kan reducerat försörjningsstöd beviljas för att tillgodose basala behov som till exempel mat för att ge den enskilde möjlighet att reda upp den omedelbara situationen.

6.3 Förebygga felaktiga utbetalningar

Felaktiga utbetalningar kan uppstå av olika orsaker. De kan uppstå genom att den enskilde medvetet lämnar oriktiga uppgifter, genom att den enskilde saknar kunskap om regelsystemet eller genom brister i ärendehantering.

Felaktiga utbetalningar ska förebyggas genom tydlig information och vägledning till de enskilda om vad som gäller samt genom kontroller före utbetalning. Varje sökande ska ges tydlig information både om sin rätt till bistånd och om sin skyldighet att lämna korrekta och fullständiga uppgifter samt skyldighet att anmäla ändrade förhållanden. Sökande ska också få tydlig information om konsekvenserna om han eller hon lämnar oriktiga uppgifter eller låter bli att anmäla förändrade förhållanden.

Att kontrollera uppgifterna som sökande lämnar i samband med ansökan om bistånd ingår som en del i utredning innan beslut fattas. Uppgifter som kontrolleras är bland annat identitet, uppehållstillstånd/registrerad uppehållsrätt, vistelse, boende, folkbokföring samt vårdnadshavare för barn i hushållet. Dessutom görs kontroll av inkomster och tillgångar.

Se även avsnitt 11.2.4 Återkrav av bistånd som utbetalats på felaktiga grunder

Vissa omständigheter som kan leda till felaktiga utbetalningar bör särskilt uppmärksammas. Det kan gälla att den enskilde undanhåller att han eller hon är sammanboende, att barn som uppges ingå i hushållet inte vistas i hushållet, att den enskilde har inkomster av anställning eller svartarbete, undanhåller tillgångar eller uppbär ekonomiskt bistånd i annan kommun. Se även avsnitt 11.2.4 Återkrav av bistånd som utbetalats på felaktiga grunder.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

7. Försörjningsstöd

Försörjningsstöd beslutas enligt 4 kap. 1§ och 2§ SoL.

Skäliga kostnader (försörjningsstöd) definieras i 4 kap. 3 § SoL. Det består av två delar, riksnorm och övrigt försörjningsstöd för ett antal regelbundet återkommande behovsposter. Genom det ekonomiska biståndet ska den enskilde tillförsäkras en skälig levnadsnivå. Biståndet ska också utformas så att det stärker hans eller hennes möjligheter att leva ett självständigt liv. I förarbeten till lagen sägs att nivån inte ska överstiga vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig.

Försörjningsstöd lämnas enligt 4 kap. 3 § SoL till dels:

- livsmedel, kläder och skor, lek och fritid, förbrukningsvaror, hälsa och hygien samt dagstidning, telefon och TV-avgift.
- boende, hushållsel, arbetsresor, hemförsäkring samt medlemskap i fackförening och arbetslöshetskassa. Denna del beslutas av kommunen och posterna redovisas i riktlinjerna under separata rubriker.

Hur stort försörjningsstöd ett hushåll är berättigat till beror på hushållets kostnader. I normalfallet summeras riksnormen för hushållets medlemmar med godkända tilläggskostnader, därefter räknas hushållets samlade inkomster av från summan. Försörjningsstödet motsvarar det belopp som utgörs av skillnaden mellan godkända kostnader och inkomster.

7.1 Riksnorm

Utgifterna i första stycket 4 kap 3 § SoL utgår från en för hela riket gällande riksnorm som fastställs varje år i socialtjänstförordningen (SFS 2001:937). Riksnormen är enbart uppdelad i ett belopp för personliga kostnader och ett för gemensamma hushållskostnader. Det åligger kommunen att varje år specificera storleken på varje utgift.

Som medlemmar i hushållet bör räknas:

- Makar,
- registrerade partner enligt lagen om registrerat partnerskap,
- sambor enligt sambolagen,
- barn och ungdomar under 21 år som föräldrarna är underhållsskyldiga för och
- barn och ungdomar bör räknas som medlemmar i hushållet, både där de stadigvarande bor och där de vistas under umgängestid. Nämnden bör beräkna kostnaderna enligt full norm/hushållskostnader efter det antal dagar barnet eller ungdomen vistas hos respektive förälder. Se avsnitt 8.23 *Umgängeskostnader*.

7.2 Särskilda skäl till att beräkna kostnader till en högre nivå

Om det i ett enskilt fall finns särskilda skäl, ska nämnden beräkna kostnaderna till ett högre belopp. Det kan t ex gälla följande.

- Om den enskilde av medicinska skäl har behov av dyrare kost, se avsnitt 7.2.1.
- Om den enskilde betalar avgift för skolmåltider.
- Om den enskilde har höga livsmedelskostnader på grund av att kosten är inräknad i en avgift, se 7.2.1.

KUNGÄLVSKOMMUN

- Om den enskilde på grund av funktionsnedsättning eller andra skäl har svårigheter att upprätthålla kontakten med andra människor eller delta i samhällslivet och därför har extra utgifter, för t.ex. telefon och tidningar eller fritidsaktiviteter, som inte täcks av annat särskilt stöd.
- Om det är en förutsättning för att en förälder ska kunna ha umgänge eller kontakt med sitt barn i en rimlig omfattning och därför har extra utgifter för t.ex. lek och fritid samt telefon.
- Om den enskilde har ett tillfälligt och visst behov av att köpa kläder och skor
- Om ett spädbarn saknar nödvändig klädustrustning (se vidare avsnitt 8.17 Spädbarnsutrustning).
- Om den enskilde har tillfälligt höga kostnader, t.ex. för livsmedel, kläder och skor eller telefon, som beror på att han eller hon är eller har varit utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller för något annat brott.

7.2.1 Kosttillägg och måltider

Ekonomiskt bistånd till kosttillägg utöver norm kan beviljas till sökande med sjukdom eller överkänslighet som gör att man måste undvika vissa livsmedel. Konsumentverket gör beräkningar av hur mycket dyrare det kan vara i jämförelse med den kost som man normalt äter för att täcka sitt näringsbehov. Specialkost utöver glutenfri kost och mjölkproteinfri kost beräknas inte, med viss planering, behöva bli dyrare än vanlig kost. Behovet av specialkost ska alltid styrkas av läkare och omprövas årligen. Ekonomiskt bistånd till kosttillägg beviljas inte i de fall där merkostnadsersättning utbetalas av Försäkringskassan som täcker utgifter för specialkost.

Om sökanden är placerad i heldygnsvård eller i en boendeform där vissa måltider ingår, ska avdrag från livsmedelsnormen göras med summan som motsvarar den eller de måltider som ingår. Se vidare under rubrik 7.3.

Läs mer:

Beräknade livsmedelskostnader. Konsumentverket.

www.konsumentverket.se

7.3 Särskilda skäl till att beräkna kostnader till en lägre nivå

Nämnden får också i enskilda fall beräkna kostnaderna till en lägre nivå, om det finns särskilda skäl för det. Dessa skäl kan vara:

- Om den enskilde hamnat i en nödsituation och endast behöver tillfälligt ekonomiskt bistånd för att få möjlighet att reda upp den.
- Om den enskilde inte har vissa kostnader för poster som ingår i riksnormen eller dessa är lägre än riksnormen, t.ex. under vistelse i heldygnsvård, eller i boendeform där vissa måltider ingår. Kostnadsfördelningen mellan olika måltider inom livsmedelsnormen är:
  - frukost 20 procent,
  - lunch 30 procent,
  - mellanmål 10 procent och
  - middag 40 procent.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Avdrag från livsmedelsnormen görs med summa som motsvarar den eller de måltider som ingår.

- När det gäller personer med påvisbart pågående missbruk kan det ekonomiska biståndet reduceras om det är uppenbart att biståndet inte används till avsett ändamål.

7.3.1 Nödprövning och akut bistånd

Med hänvisning till kommunens yttersta ansvar ska en så kallad nödprövning göras om den enskilde hävdar att nödsituation föreligger. Bistånd till akuta behov för livsuppehållet kan beviljas efter individuell prövning. Vid bedömning ska hänsyn tas till om barn finns i hushållet och deras situation ska särskilt uppmärksammas.

Beslut om akut bistånd ska i möjligaste mån föregås av sedvanlig utredning och prövning. Kontoöversikt och kontoutdrag med aktuell kontoställning samt senaste månads transaktioner ska alltid uppvisas.

Bistånd till personer som regelmässigt har egna inkomster över riksnorm eller löpande försörjningsstöd ska prövas restriktivt och endast beviljas bistånd för att avvärja en akut nödsituation.

Förlust av pengar på grund av stöld eller tappad plånbok ersätts inte förutom med sådant bistånd som är nödvändigt för att undvika en nödsituation. För övrigt hänvisas till sökandes hemförsäkring samt möjlighet till avbetalning av uppkomna skulder. Polisanmälan ska uppvisas.

7.3.2 Personer som vistas tillfälligt i kommunen

Kommunen har alltid det yttersta ansvaret för att de som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. För personer som endast tillfälligt befinner sig i kommunen är ansvaret dock inte lika omfattande.

I de fall som den enskildes behov bäst tillgodoses genom att han eller hon reser hem kan hjälp till hemresan vara rätt form av bistånd. Bedömningen måste dock alltid göras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Kan den enskildes behov tillgodoses på annat sätt föreligger ej rätt till bistånd.

7.3.3 Utlandsvistelse

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte beviljas vid utlandsvistelse. Undantagsfall kan vara en kortvarig resa som varken påverkar försörjningen eller försämrar möjligheterna till framtida försörjning i Sverige. Det kan undantagsvis också finnas rätt till bistånd för vistelse utomlands om det till exempel är nödvändigt i samband med sjukdom/rehabilitering.

7.4 Skäliga kostnader utanför riksnormen

Vid behov ska skälig kostnad för arbetsresor, medlemskap i A-kassa och fackförening, boende, hemförsäkring och hushållsel ingå i försörjningsstödet.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

7.4.1 Arbetsresor

Vid kortare avstånd, understigande 4 km, beviljas inte ekonomiskt bistånd till arbetsresor om inte särskilda skäl finns.

Allmänna kommunikationer ska i första hand användas. Ekonomiskt bistånd kan då utgå med kostnad för billigast alternativ av typ månadskort eller rabattkort. Kan allmänna kommunikationer inte utnyttjas för arbetsresor utan egen bil måste användas, kan i vissa fall bistånd utgå.

För att resor med egen bil mellan bostad och arbetsplats ska kunna godtas måste följande krav vara uppfyllda.

- Det ska av omständigheterna klart framgå att användandet av egen bil istället för allmänna kommunikationsmedel regelmässigt medför en tidsvinst på minst två timmar per dag. Tidsvinsten bör inkludera även att lämna och hämta barn på förskola i samband med arbetsresor. Samma villkor gäller för resa mellan bostad och arbete med motorcykel.
- Vid deltagande i arbetsrehabilitering och arbetsmarknadsåtgärd genom Arbetsförmedlingen eller kommunen ersätts egenavgiften som en godtagbar kostnad.

Om den enskilde behöver bil för arbetsresor beräknas milersättning enligt Skatteverkets beräkningar motsvarande reseavdrag i skattehänseende. I den summan ingår drivmedel, förslitning av bil och reparationer. Skatt, försäkring, samt avgift för besiktning bör som regel beviljas efter individuell bedömning. Se även avsnitt *Fordon 10.4.2.8*.

7.4.2 Boendekostnad och olika boendeformer

Nämnden bör vid bedömningen av vad som är en skälig boendekostnad utgå från den enskildes faktiska kostnad och behov av boende samt lokala förutsättningar.

Försäkringskassans föreskrifter om högsta godtagbara boendekostnad kan vara vägledande. Utgångspunkten bör vara vad en låginkomsttagare på orten normalt har möjlighet att kosta på sig. Kostnaden bör även relateras till hyresnivån hos allmännyttiga bostadsföretag eller andra större bostadsföretag på orten. Med orten bör avses den tätort där den enskilde bor eller de närmast belägna tätorterna inom kommunen.

Driftskostnader såsom uppvärmning, vatten m.m. ingår i boendekostnaden.

Om bedömning görs att boendekostnaden är oskälig ska den enskilde ges skälig tid att förändra sin boendesituation. Praxis är att tillämpa en rådrumstid om max fyra månader.

Nämnden bör vid bedömningen ta hänsyn till ett barns behov av utrymme även hos den förälder där barnet vistas under umgängestid. Vid umgänge enligt föräldrabalken med barn görs en individuell prövning av skälig bostadskostnad.

Nämnden bör ta hänsyn till om det i individuella fall finns särskilda skäl mot byte av bostad eller bostadsområde som t.ex.

- Om det finns risk för att ett byte medför negativa sociala konsekvenser.
- Om en flytt innebär negativa sociala konsekvenser för ett barn.
- Om en ensamstående vuxen, t.ex. med funktionsnedsättning eller sociala problem och äldre med sviktande hälsa, har ett särskilt stort behov av kontinuitet i det sociala nätverket eller den fysiska miljö som hänger samman med det nuvarande boendet.
- Om bostaden är anpassad till en boendes funktionsnedsättning.

KUNGÄLV KOMMUN

- Om den enskilde har begränsad möjlighet att bli godkänd som hyresgäst, t.ex. vid arbetslöshet eller betalningsanmärkning. Om nämnden bedömer att boendekostnaden inte är skälig bör nämnden i regel ändå godkänna den under en övergångstid, så att den enskilde ges skälig tid att förändra sin boendekostnad. Övergångstiden bör inte understiga fyra månader.

Hyresrätt

Hyresgäst ska själv svara för sitt kontrakt och de skyldigheter som följer av detta.

Hyreskontrakt ska vara giltigt för bostaden och vad som ingår i hyran skall framgå av kontraktet.

Socialstyrelsen rekommenderar att skälig boendekostnad bör bedömas utifrån de faktiska boendekostnaderna och behovet av boende. I beräkningar av faktisk hyreskostnad för hyresrätt bör hyra, uppvärmning och andra obligatoriska avgifter beaktas.

Kostnad för kabel-TV och andra tillval ska inte godtas, utom i de fall den enskilde inte kunnat styra tillvalet.

Avgift för parkeringsplats eller garage godtas inte, undantaget om kostnad för sådana utgifter ingår i hyran och inte kan avtalas bort/sägas upp. I de fallen ska det utredas om parkeringsplatsen/garaget kan hyras ut.

Bostadsrätt eller fastighet

En bostadsrätt eller fastighet är att betrakta som en realiserbar tillgång. Krav på försäljning efter skälig rådrumstid (praxis minst fyra månader) ska i regel ställas.

Nämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för en bostadsrättslägenhet beakta månadsavgiften, uppvärmningskostnaden och räntekostnaden för lån som tagits för inköp och underhåll eller liknande av lägenheten. Nämnden bör även beakta om den enskilde har rätt till skattejämkning för räntekostnaden.

För egen fastighet och bostadsrätt gäller samma bedömning utifrån skälig boendekostnad som för hyrd bostad.

Nämnden bör vid beräkningen av den faktiska boendekostnaden för ett eget hus, i förekommande fall, beakta tomträttsavgäld och räntekostnaden för lån som tagits för inköp och underhåll eller liknande av fastigheten. Nämnden bör även beakta om den enskilde har rätt till skattejämkning för räntekostnaden och tomträttsavgäld. I den faktiska boendekostnaden bör dessutom nödvändiga driftkostnader räknas in, t.ex. för uppvärmning, vatten och avlopp, sophämtning och försäkring.

Andrahandsboende eller hyra av fastighet

För andrahandsboende och hyra av fastighet gäller samma bedömningskriterier avseende skälig standard, kostnad och eventuella krav på att sänka en för hög boendekostnad som vid förstahandskontrakt.

Ett skriftligt avtal mellan förstahandshyresgästen och andrahandshyresgästen eller mellan fastighetsägare och hyresgäst ska alltid uppvisas. Det bör innehålla överenskommelse om hyrestidens längd, ömsesidig uppsägningstid, hyrans storlek, bostadens storlek, antal rum och vad som ingår i hyran. Bostadens adress ska framgå. Förstahandskontrakt eller hyresspecifikation ska begäras in om det avser en hyreslägenhet.

Vid andrahandsuthyrning ska ett av fastighetsägaren godkänt andrahandskontrakt eftersträvas, men kan inte krävas. Däremot har nämnden en skyldighet enligt Folkbokföringslagen § 32c att meddela Skatteverket om en persons folkbokföringsuppgifter

**KUNGÄLV
KOMMUN**

är felaktiga. Det kan även innefatta tredje person, det vill säga fastighetsägare/ förstahandshyresgäst om denne är folkbokförd på adressen men inte bor där.

Nämnden bör godta den hyra som lägenhetsinnehavaren och andrahandshyresgästen har avtalat, under förutsättning att den är skälig. Vad som bedöms som skälig hyra framgår av Hyreslagen (12 kap 55§ 3st Jordabalken). Hyran får inte överstiga den hyra som hyresvärden betalar, med eventuellt tillägg för möbler och /eller annan utrustning med maximalt 15 procent överstigande hyran.

Driftskostnader såsom uppvärmning, vatten, sophämtning m.m. ingår i boendekostnaden. I de fall sökande hyr en lägenhet eller fastighet med kallhyra ska elkostnad för uppvärmning särskiljas från hushållsel.

Delad lägenhet (bostad)

Nämnden bör vid beräkning av den faktiska boendekostnaden beakta kostnaden delad med antalet boende i bostaden, om flera personer delar bostad men saknar eller har begränsad hushållsgemenskap.

När syskon eller kamrater delar bostad förutsätts de leva i hushållsgemenskap om inget talar emot det. Med hushållsgemenskap menas att man mer eller mindre delar på kostnaderna i hushållet. Om hushållsgemenskap inte finns gäller reglerna för inneboende.

Inneboende

När en sökande hyr en del av en bostad av någon som hen inte kan antas ha hushållsgemenskap med, räknas den enskilde som inneboende. Skälig inneboendehyra får bedömas utifrån allmänna nivån på hyresrum i kommunen.

För att betraktas som separat hushåll i normberäkningen ska den enskilde som huvudregel disponera ett eget rum i bostaden. Hyran för inneboenderum ska bedömas utifrån vad som avtalats mellan den enskilde och lägenhetsinnehavaren, om kostnaden bedöms som skälig. Hembesök bör göras för att säkerställa att personen bor på uppgiven adress.

Kvarboende vuxet barn eller förälder boende hos barn

Huvudregeln är att vuxna barn som bor kvar i föräldrahemmet inte beviljas bistånd till boendekostnad. Med kvarboende vuxet barn menas barn som efter fyllda 18 år bor kvar i föräldrahemmet men där föräldrarna inte är underhållsskyldiga.

Undantag från huvudregeln

- När ungdomar återvänt till hemmet efter att ha bott utanför hemmet i egen bostad en längre tid och varit självförsörjande genom egna inkomster.
- Om föräldrarna på grund av att det vuxna barnet bor kvar har en högre boendekostnad än de annars skulle ha haft, antingen genom att tvingas behålla en stor bostad eller genom att helt eller delvis mista rätten till bostadstillägg/bidrag.
- Om det vuxna barnet tidigare har betalt hemma och inte har rätt till studiestöd enligt studiestödslagen eller förlängt barnbidrag enligt lagen om förlängt barnbidrag.

Nämnden bör vid beräkning av den faktiska boendekostnaden beakta hur stor andel av bostaden den enskilde disponerar, om han eller hon, t.ex. ett kvarboende vuxet barn eller en förälder, lever i en hushållsgemenskap med bostadsinnehavaren utan att vara samboende. Nämnden bör vid beräkningen följa Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:9) om beräkning av boendekostnad i ärenden om bostadsbidrag och familjebidrag i form av bostadsbidrag, som finns i Försäkringskassans föfattningssamling samt Riksförsäkringsverkets allmänna råd (2001:8) om bostadsbidrag till barnfamiljer och ungdomar. I dessa räknas varje rum som två enheter och köket som en enhet.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Exempel: Om den biståndssökande disponerar ett rum i sina föräldrars bostad på fyra rum och kök, innebär det att han eller hon disponerar två av totalt nio enheter (fyra rum x 2 = 8 + kök = 9 enheter). Hela boendekostnaden är 6 000 kronor per månad. Den sökandes andel av boendekostnaden bör då beräknas genom att 6 000 divideras med 9 och därefter multipliceras med 2, dvs. $2/9 \times 6\,000 = 1\,333$ kr per månad.

Bistånd till ungdomar för eget boende

Huvudregeln är att hemmaboende ungdomar inte har rätt till bistånd till hyra om de utan särskilda skäl (se nedan) planerar att flytta, eller har flyttat till ett eget boende, eftersom deras behov av boende i regel kan anses vara tillgodosett i föräldrahemmet. Undantag från huvudregeln kan göras:

- Om familjen är mycket trångbodd.
- Om svåra personliga motsättningar i familjen har konstaterats vid utredning av ungdomens hemförhållanden.
- Om ett vuxet barn genom att bo i föräldrahemmet förhindras att leva ett normalt vuxenliv och bli självständig.

Andra boendeformer

Nämnden bör för andra boendeformer, t.ex. husvagn, båt eller hotell, beräkna den faktiska boendekostnaden efter omständigheterna i varje enskilt fall. I vissa fall kan det vara motiverat att lägga till kostnader för sådant som ingår i ett vanligt boende, t.ex. dusch och tvättmaskin.

Tillfälligt boende

Om den sökande saknar tak över huvudet och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt kan bistånd till tillfälligt boende beviljas. I första hand beviljas bistånd till vandrarhem i sovsal. Vid särskilda skäl kan boende på t ex hotell beviljas.

När tillfälligt boende beviljas ska den enskilde aktivt söka andra boendeformer för att lösa sin situation på egen hand. Den enskilde ska skriftligen redovisa sökta boende till handläggare. Uppföljning ska göras av handläggare regelbundet, minst en gång i månaden.

Byte till dyrare bostad

Personer som har ekonomiskt bistånd har som regel inte rätt att fördyra sina kostnader för boende, såvida det inte finns särskilda skäl. Om någon som har ekonomiskt bistånd anser sig behöva byta bostad under pågående biståndsperiod och det medför ökad boendekostnad bör byte ske i samråd med socialtjänsten.

Om en person fördyrat sitt boende och därigenom behöver ansöka om ekonomiskt bistånd ska skälen till flytten utredas noggrant. Endast om flytten har varit nödvändig för att uppnå en skälig levnadsnivå bör den högre boendekostnaden godkännas.

Vistelse på institution/inackordering/annan boendeform

När en vuxen person är placerad på institution, hem för vård eller boende (HVB), familjehem eller i annan boendeform svarar nämnden för kostnaderna för boendet och vården.

Omfattningen av det ekonomiska biståndet är beroende av vad som ingår i vård- placeringskostnaderna.

Fickpengar: kan utgå enligt riksnorm för kläder, hygien, fritid, dagstidning samt telefon i de fall övriga poster i riksnormen inkluderas i vård- och placeringskostnaderna.

Hyra: bistånd till kostnader för den egna bostaden under vistelsetiden kan beviljas om den enskilde saknar medel. Inför en längre placering på behandlingshem/familjehem, mer än sex månader, måste en individuell bedömning göras av behovet att ha kvar bostaden.

Kläder: bistånd kan beviljas till kläder som är behövliga inför en institutionsvistelse. Vissa institutioner har krav på att den som skrivs in har en viss klädustrustning. Bistånd kan därför i

**KUNGÄLV
KOMMUN**

undantagsfall utgå med högre belopp än vad som annars är högsta belopp som ingår i normen, max fyra extra klädnormer per år.

7.4.3 Hemförsäkring

Kostnad för hemförsäkring ska räknas som godtagbar utgift vid månatlig normberäkning.

Ansvarsförsäkring, rättsskydd och reseförsäkring kan ingå under förutsättning att man är folkbokförd i Sverige. Övriga tilläggförsäkringar omfattas inte, endast basförsäkring.

Alla som är folkbokförda på en adress omfattas av bostadsinnehavarens hemförsäkring. Det gäller personer som har någon form av hushållsgemenskap med lägenhetsinnehavaren, t.ex. unga vuxna som bor kvar hemma hos föräldrarna eller syskon eller andra personer som delar lägenhet.

7.4.4 Hushållsel

Kostnad för hushållsel ingår ej i riksnormen. Kostnaden räknas i sin helhet som godtagbar utgift. Uppvärmningskostnad inkluderas vid beräkning av godtagbara boendekostnad.

Vid bedömning av kostnaden ska en skälighetsbedömning göras. Utgångspunkten ska vara uppgifter från webbsidan www.energimarknadsbyran.se. Dessa beräkningar får inte vara styrande utan en individuell bedömning bör göras i varje enskilt fall.

Vid inneboendekontrakt eller delad bostad ska den som äger bostaden eller innehar hyreskontraktet stå för den fasta avgiften för abonnemanget. Övriga i hushållet kan beviljas bistånd till sin del av förbrukningen om de begär det. Kostnaden för förbrukningen delas då på antal personer inklusive barn i hushållet.

7.4.5 Medlemskap i A-kassa och fackförening

Kostnad för fackföreningsavgift och/eller A-kassa ingår inte i riksnormen och ska i regel betraktas som en godtagbar utgift vid beräkning av ekonomiskt bistånd.

8. Bistånd till livsföring i övrigt

8.1 Begravning och kostnader i samband med begravning

Bistånd till begravning kan lämnas till dödsbo där tillgångar helt eller delvis saknas för att täcka kostnaderna för en värdig begravning. Dödsboet företräds av dödsbodelägarna. Begravningskostnader för barn prövas utifrån föräldrarnas ekonomiska förhållanden och barnets tillgångar.

En ansökan om ekonomiskt bistånd till begravningskostnader beviljas efter en utförlig utredning av dödsboets tillgångar. Det kan dock visa sig i efterhand att dödsboet haft möjlighet att betala kostnaderna då det utfaller en livförsäkring eller framkommer andra tillgångar. Begravningskostnaden bör därför beviljas med förbehåll om återkrav.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Om dödsboet har tillgångar understigande högsta godtagbara biståndsbelopp, beviljas bistånd upp till detta belopp. Bistånd beviljas inte om efterlevande maka/make har egendom (ej enskild) som täcker kostnaderna.

Bistånd kan beviljas för täckande av kostnader i samband med närståendes begravning. Det får göras en bedömning i varje enskilt fall om merkostnader för transport till eller från Sverige beviljas. Om bistånd till begravning utomlands beviljas, bör kostnaden motsvara den för en begravning i Sverige.

När en asylsökande person avlider i Sverige, är det kommunens ansvar att pröva dödsboets ansökan om begravningskostnader enligt SoL.

- Begravningskostnad kan ersättas med belopp motsvarande 35 procent av prisbasbeloppet. I detta ingår förtäring för begravningsgäster.
- Bistånd till gravsten kan beviljas inklusive inristningar till en kostnad av högst 25 procent av pris-basbeloppet.
- Vissa kostnader i samband med dödsfallet är oundvikliga, till exempel bårtransport i de fall sjukvården inte har ansvar eller fraktkostnad av urna inom Sverige. För dessa och andra sådana oundvikliga kostnader beviljas bistånd med högst 10 procent av prisbasbeloppet.

Kostnader i samband med närståendes begravning:

- Blommor i samband med begravning, högst 1,6 procent av prisbasbeloppet.

Inköp eller hyra av högtidskläder, högst 5 procent av prisbasbeloppet.

8.2 Bostadskö

Avgift för bostadskö, till exempel Boplats Göteborg och HomeQ, kan beviljas med faktisk kostnad en gång per år.

8.3 Bredband

Bistånd kan beviljas till bredbandskostnad/bredbandsuppkoppling med grundhastighet för att kunna kommunicera och ta del av information, söka jobb samt utföra läxarbete, med maximalt 10 procent av prisbasbeloppet per år. Individuell bedömning får göras om sökande exempelvis inte kan välja operatör eller om fast bredband saknas. Kostnad för router och eventuell annan teknisk utrustning kan i sådana fall beviljas.

8.4 Diskmaskin

Bistånd till diskmaskin beviljas endast mycket restriktivt, under förutsättning att det finns starka sociala skäl och att behovet inte kan tillgodoses på annat sätt till exempel genom hjälp från annan boende i hushållet eller hemtjänst.

Har den enskilde en dokumenterad funktionsnedsättning som kan antas vara i minst ett år ska hen ansöka om merkostnadsersättning hos Försäkringskassan för att pröva om behovet av diskmaskin kan tillgodoses på detta sätt.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

8.5 Flyttkostnad

Ekonomiskt bistånd till flyttkostnad kan utgå om flytten är motiverad av exempelvis sociala, ekonomiska eller medicinska skäl och behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Bistånd beviljas i första hand för hyra av släpkärra eller lastbil. Bensinkostnad kan beviljas. Om flyttfirma behöver anlitas av särskilda skäl bör kostnadsförslag från minst tre flyttfirmor. De kostnadsförslag som begärs in ska vara utan rutavdrag.

Bistånd kan utgå med max 30 procent av prisbasbeloppet.

Ekonomiskt bistånd utgår inte till eftersändning av post, då adressändring görs kostnadsfritt till Skatteverket som meddelar myndigheter och företag den nya adressen.

8.6 Färdtjänst

Kostnad för färdtjänst beviljas vid behov. Bistånd till riksfärdtjänst ska bedömas på samma sätt som kostnad för andra resor som inte är lokala. Kostnad för medresenär beviljas inte. Ledsagare som beviljats enligt SoL eller LSS, medföljer utan kostnad.

8.7 Förebyggande/rehabiliterande insatser

Bistånd kan, om det finns speciella skäl, beviljas i förebyggande och rehabiliterande syfte.

Exempel på sådana kostnader är:

- kostnader för egenavgift avseende rättshjälp
- kostnader för undervisning
- kostnader för resor
- kostnader för fritid och rekreation (viss del ingår i normen)
- kostnader för särskild utrustning
- rekreationsresor för funktionshindrade
- andra insatser som bedöms angelägna i det speciella fallet

De förebyggande och rehabiliterande insatserna är sådana till sin karaktär att de är starkt knutna till den enskildes speciella situation varför endast exempel på sådana insatser redovisats ovan.

8.8 Förskola och barnomsorg

Hushåll som uppbär ekonomiskt bistånd i Kungälv kommun blir efter ansökan till avgiftshandläggare inom barnomsorgen befriade från barnomsorgsavgift. Bistånd kan i undantagsfall utgå under en månad i avvaktan på att familjen ansöker om avgiftsbefrielse.

8.9 Glasögon

Bistånd bör beviljas när behovet styrks av legitimerad optiker eller läkare. Bistånd beviljas för faktiska kostnader för synundersökning, glas och arbete. Därutöver beviljas kostnad för båge upp till maximalt 1,5 procent av prisbasbeloppet.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Den enskilde ska visa intyg och kostnadsförslag som styrker behovet av glasögon och vad som ingår i begärt pris. Skälig kostnad för glasögon är lägsta paketpris som erbjuds av optiker om det inte framgår vilken kostnad som avser både respektive glas.

Bistånd till vanliga läsglasögon avsedda för personer med avtagande synskärpa, så kallad ålderssynthet beviljas ej. Behovet tillgodoses inom ramen för riksnormens post för hälsa och hygien.

Bistånd till specialslipade eller specialbehandlade glas, såsom färgade eller extra tunna glas, beviljas ej om behovet inte är styrkt. Den extra kostnaden godtas om speciell slipning eller behandling är det enda alternativet för att korrigera sökandens synfel.

Kostnad för kontaktlinser godtas om det är det enda alternativet för sökanden och behovet är styrkt med intyg från läkare eller optiker.

För glasögon till barn kan man få bidrag från Västra Götalandsregionen. Se mer om detta på regionens hemsida eller 1177.se. Om glasögon till barn beviljas är det viktigt att ta hänsyn till extra kostnader kring ytbehandling av glas och försäkring.

8.10 Hemtjänst

Enskild som uppbär ekonomiskt bistånd i Kungälv kommun blir efter ansökan till avgiftshandläggare befriade från avgifter inom hemtjänst. Bistånd kan i undantagsfall utgå under en månad i avvaktan på att den enskilde ansöker om avgiftsbefrielse.

8.11 Hemutrustning

Nämnden bör ge ekonomiskt bistånd till den hemutrustning som krävs för att ett hem ska fungera. Bistånd till grundutrustning kan beviljas om den enskilde saknar utrustning. Vid ansökan får hänsyn tas till vilka möbler den enskilde har möjlighet att ta med sig från t ex sitt föräldrahem.

Hel grundutrustning – avser en mer omfattande grundutrustning som ska användas under lång tid. Beviljas endast till sökande som inte inom överskådlig tid kommer att kunna förbättra sina inkomster och själv bekosta en grundutrustning. Hel grundutrustning består av möbler till kök, sovrum och vardagsrum. Dessutom bör lampor, husgeråd, sängutrustning, handdukar och mattor samt städartiklar och dammsugare samt tv/radio och dator ingå.

Begränsad hemutrustning – avser behov av tillfälligt behov av ekonomiskt bistånd och där man inte kan vänta med inköp tills hushållet har egen inkomst. Biståndet syftar till att den enskilde ska kunna ha ett fungerande hem och innefattar möbler i kök och sovrum samt husgeråd. Begränsad hemutrustning består av säng, lampor, köksbord och köksstolar, köksredskap, städartiklar, sängutrustning och handdukar.

Komplettering av hemutrustning – bistånd till löpande kompletterande hemutrustning beviljas vid behov till sökande. Prövning av behovet ska göras i förhållande till vad som kan anses vara skälig levnadsnivå och vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig.

Enligt allmänna råd från Socialstyrelsen bör hemelektronik som är nödvändig för att den enskilde ska kunna kommunicera och ta del av information omfattas av begreppet i hemutrustning. Finns det flera personer i hushållet förutsätts personerna dela på en dator.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Skälig kostnad för en dator är lägsta kostnaden för en bärbar dator hos de större elektronikkedjorna och vad en låginkomsttagare på orten normalt har råd att kosta på sig.

Hembesök bör, om det inte är uppenbart obehövt, göras i samband med utredning om bistånd till hemutrustning. Vid bedömning av hemutrustningens storlek ska hänsyn tas till familjesammansättning, bostadstyp och behov.

Särskild hänsyn ska tas till om den enskilde har barn stadigvarande boende i hushållet eller umgängesbarn. Prövning av behovet ska göras i förhållande till vad som kan anses vara skälig levnadsnivå och vad en låginkomsttagare i allmänhet har råd att kosta på sig. Egna inkomster som inom en snar framtid kan avhjälpa behovet eller delar av det ska vägas in i bedömningen.

Bistånd till grundutrustning ges i normalfallet endast vid ett tillfälle.

- Högsta belopp är 30 procent av prisbasbeloppet för ensamstående. För ytterligare vuxen och för barn tillkommer högst 10 procent av prisbasbeloppet.

Kompletteringsköp av hemutrustning kan bli aktuell t.ex. vid skilsmässa eller liknande situation. Bistånd kan då beviljas med högst 15 procent av prisbasbeloppet till ensamstående och 5 procent av prisbasbeloppet för varje övrig familjemedlem per år, om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. För små barn ingår som hemutrustning bilbarnstol och annan säkerhetsutrustning.

Läs mer:

Ekonomiskt bistånd. Handbok för socialtjänsten. Socialstyrelsen 2021.

www.socialstyrelsen.se

Skäliga levnadskostnader. Konsumentverket.

www.konsumentverket.se

8.12 Hälsa- och sjukvård samt läkemedel

8.12.1 Hälsa- och sjukvård

Bistånd beviljas till läkarbesök som ingår i högkostnadsskyddet. Det kan också gälla besök hos distriktsköterska, psykolog eller annan öppenvårdsbehandling. Merkostnad för läkarbesök hos annan vårdgivare än där den enskilde är listad beviljas normalt sett inte då kostnaderna är högre. Undantag kan göras i akuta situationer.

Alternativ medicinsk behandling beviljas i regel inte.

Fysisk aktivitet på recept kan beviljas om den ingår som del i medicinsk rehabilitering, dvs om träningen är påkallad av medicinska skäl. I andra fall är det att betrakta som friskvård och kan tillgodoses genom fritidspost i riksnorm.

Psykoterapi är sjukvårdens ansvar. Huvudprincipen är därför att bistånd till kostnad för psykoterapi inte ska beviljas. Den som söker sådant bistånd ska hänvisas till sjukvården, i första hand primärvården.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

8.12.2 Läkemedel

Bistånd beviljas till läkemedel (egenavgift) som ingår i högkostnadsskyddet. Bistånd till kostnad för läkemedel som inte omfattas av högkostnadsskyddet beviljas normalt inte. En individuell bedömning får göras när behovet är styrkt av behandlande läkare.

8.12.3 Sjukresor

Bistånd beviljas till resekostnader med samma belopp som egenavgiften för resor som är nödvändiga för att vården ska kunna genomföras. Överstigande belopp ersätts av sjukresekontoret.

Kostnad för ambulanstransport är en godkänd utgift.

Läs mer:

1177, information om sjukresor.

www.1177.se

8.12.4 Avgift för sjukvård

Vid sjukhusvistelse beviljas hela kostnaden för egenavgiften, medan riksnormen minskas med det belopp som avser kostnaden för livsmedel, under den period som den enskilde varit inlagd för vård.

8.12.5 Behov av särskilda kläder och skor

Här avses kostnader för specialbeställda skor som inte täcks av merkostnadsersättning från Försäkringskassan. Bistånd till fördyrande kostnader vid behov av ortopediska skor och inlägg kan beviljas om behovet kan styrkas av ortopedtekniker eller läkare.

8.12.6 Tekniska hjälpmedel

Läkarförskrivna hjälpmedel som t ex hörapparat och batterier kan beviljas om behovet inte kan tillgodoses via Västra Götalandsregionen eller Försäkringskassan.

8.12.7 Utfärdande av intyg

Bistånd till kostnad för intyg skall beviljas om handläggare begärt intyget eller om intyget är en förutsättning för fortsatt handläggning av ärendet t.ex. vid ansökan om sjukersättning eller liknande. Bistånd till kostnad för andra intyg utgår normalt inte.

8.13 Högtider

Barnfamiljer med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd, 10 månader eller mer kan vara berättigade till pengar för julklappar/högtidsgåva till barnen med 1 procent av prisbasbeloppet/år.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

8.14 Juridiska kostnader och stämpelavgifter

8.14.1 Advokatkostnader

I första hand ska den enskilde utnyttja det rättsskydd som ingår i hemförsäkringen. Detta rättsskydd gäller till exempel för tvister angående vårdnad och underhåll men inte för tvister som rör äktenskapsskillnad, upplösning av samboförhållanden eller bodelning. I vissa fall kan rättshjälp från staten beviljas om det finns behov av mer omfattande insatser av juridiskt ombud. Hjälpen prövas utifrån den enskildes ekonomi och är numera avsevärt begränsad.

Ekonomiskt bistånd kan beviljas till självrisken vid rättsskydd och till den kostnad som tillkommer sökanden vid statlig rättshjälp om målet gäller familjerättsliga ärenden. Bistånd i övrigt till advokatkostnader beviljas endast om det av sociala eller andra skäl bedöms vara mycket viktigt.

8.14.2 Stämpelkostnader

Huvudregeln är att bistånd till stämpelavgifter inte beviljas. I enskilda fall, om det är viktigt att en äktenskapsskillnad eller bodelning genomförs, kan även stämpelavgifter beviljas.

8.14.3 Identitetshandlingar

Kostnad för legitimation i form av id-kort bör vid behov beviljas liksom kostnad för ansökan om uppehållstillstånd för barn som föds i Sverige.

Nedanstående kostnader bedöms enligt rättspraxis i regel inte vara nödvändiga för att den enskilde ska tillförsäkras en skälig levnadsnivå.

- Avgift i samband med ansökan om pass.
- Avgift i samband med ansökan om svenskt medborgarskap.
- Avgift i samband med ansökan om förlängning av uppehållstillstånd. Undantag kan göras om en vistelse utanför Sverige innebär att barn separeras från en förälder.

8.15 Kläder och skor

Kostnad för kläder och skor ingår i gällande riksnorm.

Bistånd utöver norm utgår generellt inte. Bistånd utöver norm kan beviljas vid t ex kraftig viktminskning med max 4 klädnormer per person/år.

Kostnad för arbetskläder/skor kan beviljas om arbetsgivaren ej tillhandahåller detta. Intyg från arbetsgivaren krävs.

Kostnad för kläder i samband med student kan beviljas till ungdomar i hushåll med långvarigt behov av ekonomiskt bistånd (10 månader eller mer) med max 3,5 % av prisbasbeloppet.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

8.16 Magasineringskostnad

För personer som saknar permanent bostad bör, om särskilda skäl finns, kostnaden för magasinering av egna tillhörigheter godtas under en begränsad tid. Vid bedömning av bistånd till magasineringskostnad bör hänsyn tas till bohagets värde, magasineringsbehovets varaktighet, sökandens sociala situation och omständigheter i övrigt.

Den enskilde tecknar själv avtalet avseende magasinering. Det är viktigt att tidsbegränsa magasineringstiden till max tre månader. Därefter omprövas behovet.

När Kronofogden avhyser en person/familj från en bostad ansvarar Kronofogden för magasineringen under tre månader.

8.17 Resor

För arbetsresor, se avsnitt 7.4.1.

8.17.1 Resor med kollektivtrafik

Bistånd till resor med kollektivtrafik kan beviljas för enskild som inte har rätt till arbetsresor. Bistånd kan beviljas om enskild har behov av annan aktivitet eller för att bryta isolering. Förutsättningen för att bevilja bistånd är att avståndet från hemmet till allmän service eller regelbunden bokad aktivitet är minst fyra km. Bistånd till resor med kollektivtrafik beviljas med maximalt 1 procent av ett prisbasbelopp/vuxen person och månad.

8.17.2 Umgängesresor

Bistånd till resor för att ett barn ska kunna umgås med en förälder som bor på annan ort kan efter särskild prövning beviljas den sökande med faktisk kostnad. Huvudregel är att billigaste färd sätt ska användas. Kostnad för bilresa kan beviljas om detta är nödvändigt på grund av avsaknad av andra resmöjligheter, eller om andra starka skäl talar för att bilresa är lämpligare. Avgörande för vad som bör vara skälig kostnad för resor och hur ofta bistånd bör ges till kostnader för umgänge bör anpassas till vad en familj i allmänhet har råd med.,

Förutom resekostnader bör även andra kostnader som är nödvändiga för umgänget ingå i biståndet, till exempel kostnader för logi.

Läs mer:

Föräldrabalk kap 6 5-5b §§ om föräldrarnas respektive ansvar för resekostnader vid umgänge.

www.riksdagen.se

8.17.3 Övriga resor

Resor till andra myndigheter och vårdgivare

Vid inplanerade möten med andra myndigheter eller vårdgivare ska den enskilde i första hand undersöka om ersättning till resor finns att söka hos den kallande myndigheten eller vårdgivaren. I annat fall kan bistånd beviljas till den faktiska kostnaden.

Återvändningsresor

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Bistånd till resor för återvandring utgår som regel inte.

Återföreningsresor

Bistånd till denna typ av resor beviljas inte utan synnerliga skäl och då endast avseende återförening av förälder och minderårigt barn som inte bor tillsammans med en vårdnadshavare. När Röda Korset beviljat hjälp till reskostnaden för barn som ska förenas med föräldrarna i Sverige kan bistånd beviljas till egenavgiften. Vuxna som fått uppehålls-tillstånd som flykting kan söka bidrag för anhörigas resor till Sverige hos Migrationsverket. Det gäller anhöriga som har fått svenskt uppehållstillstånd.

Läs mer:

Återvandring. Migrationsverket.

Asylprocessen för ensamkommande barn och ungdomar. Migrationsverket.

www.migrationsverket.se

Återföreningsresor. Röda Korset.

www.rodakorset.se

8.18 Reparationskostnader/sanering av hyresrätt

Bistånd till kostnader för reparation på grund av onormalt slitage eller skadegörelse utgår normalt inte. Bistånd till sanering ska prövas mycket restriktivt och är endast aktuellt om den enskilde genom beviljat bistånd kan behålla sin hyresrätt som hen annars riskerar att bli avhyst ifrån.

8.19 Skulder

Bistånd beviljas i regel inte till skulder. I första hand ska det utredas om sökande på något vis genom avbetalning, omprioritering av egna medel eller på annat sätt själv kan ordna att skulden regleras. Bistånd kan efter individuell prövning beviljas till sådana skulder som, om de inte betalas, skulle få allvarliga sociala konsekvenser, t ex avseende boendekostnad eller hushållsel.

Bistånd till skulder kan beviljas även i vissa andra situationer. Till exempel om det finns godtagbara skäl för att den enskilde inte har ansökt om bistånd till den kostnad som har gett upphov till skulden och nämnden bedömer att han eller hon hade beviljats biståndet om ansökan gjorts vid det tillfälle kostnaden uppstod.

Vid bedömning om rätt till bistånd till skulder behöver hänsyn tas till personer som har särskilda svårigheter eller som är särskilt sårbara. När skulden rör en barnfamilj, behöver barns rättigheter enligt barnkonventionen beaktas.

Vid barnomsorgsskuld kan bistånd beviljas om föräldrarnas möjlighet till självförsörjning försämras väsentligt vid en avstängning från barnomsorgen. Utifrån ett barnrättsperspektiv finns det som regel också skäl att bevilja bistånd till skuld för att barn ska kunna fortsätta i barnomsorg.

Vid skuld till arbetslöshetskassa kan bistånd beviljas om den enskildes möjlighet att vara självförsörjande väsentligt försämras av en avstängning från medlemsförbundet.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

8.20 Spädbarnsutrustning

Ekonomiskt bistånd kan beviljas i samband med barns födelse till anskaffande av säng, sängkläder, bärselle, barnvagn med tillbehör, utrustning för bad och vissa baskläder till en kostnad motsvarande max 15 procent av prisbasbeloppet.

Vid bedömningen ska det beaktas om barnet kan ärva kläder och utrustning av syskon, vad som kan köpas begagnat och vad som ingår i normbeloppet.

Vid ansökan om bistånd till bilbarnstol och annan säkerhetsutrustning, se hemutrustning.

8.21 Tandvård

Ekonomiskt bistånd till tandvård kan beviljas för åtgärder som av tandläkare bedömts som akuta eller nödvändiga. I ärenden som har varit aktuella för ekonomiskt bistånd i mer än ett år bör även kostnad för årlig undersökning anses vara skälig. Nödvändig tandvård är sådan som behövs för att den enskilde ska kunna äta. Även åtgärder mot karies och tandlossning betraktas som nödvändig tandvård. Om den enskilde inte klarar en omfattande tandvårdsbehandling så kan nödvändig tandvård inriktas på att motverka smärta och obehag.

Bistånd till nödvändig tandvård kan beviljas efter inhämtande av kostnadsförslag från behandlande tandläkare. Där den föreslagna tandvården överstiger 15 procent av prisbasbeloppet så ska kostnadsförslaget bedömas av förtroendetandläkare innan eventuellt godkännande. I de fall kostnadsförslag ska granskas av förtroendetandläkare, ska röntgenbilder och journalanteckningar bifogas kostnadsförslaget.

Kostnadsförslag med ett belopp per godkänd åtgärd som maximalt överstiger Försäkringskassans (Tandvårds- och läkemedelsförmånsverkets) referenspris med 10 procent kan godkännas. Godkännande av kostnadsförslaget och den föreslagna behandlingen ska alltid tidsbegränsas.

Avgift för narkos eller annan motsvarande smärtlindring kan ingå i tandvårdskostnaden för personer med extrem tandvårdsrädsla. Detta ska vara styrkt med att den enskilde fått remiss till specialisttandvård och efter bedömning av förtroendetandläkare.

Personer som har en sjukdom eller funktionsnedsättning kan ha rätt till ett särskilt tandvårdsbidrag. För personer med bestående behov av omfattande vård och omsorg eller som lider av långvarig sjukdom /funktionsnedsättning kan ansöka om ett särskilt tandvårdsstöd.

Om den enskildes behov av ekonomiskt bistånd bedöms vara kortvarigt och denne själv kan tillgodose sitt behov inom en rimlig tid bör detta vägas in i bedömningen av hur omfattande biståndet till ska vara. Samråd om rimlig tid får ske med behandlande tandläkare.

Enskild med egen inkomst över försörjningsstödsnivå som söker bistånd till tandvårdskostnad, kan beviljas bistånd för nödvändig tandvård i vissa fall. I första hand ska den enskilde uppmanas att göra en avbetalningsplan hos tandläkaren. Om avbetalningsplan är längre än sex månader bör möjligheten att bevilja bistånd beaktas.

Om behovet av tandvård är akut bör nämnden inte ställa krav på att den enskilde ansöker om ekonomiskt bistånd före behandlingen.

Läs mer:

**KUNGÄLV
KOMMUN**

1177 om särskilt tandvårdsstöd

www.1177.se

Särskilt tandvårdsstöd i Västra Götaland.

www.vgregion.se

8.22 Telefoni

Bistånd till mobiltelefon med kontantkort kan beviljas med maximalt 0,65 procent av prisbasbeloppet. Kostnad för telefoninstallation på grund av intensivbevakning med fotboja ska inte beviljas då detta bekostas av Kriminalvården. Kostnad för kontantkort eller abonnemangavgift ingår i gemensamma hushållskostnader i riksnormen.

8.23 Tvättmaskin

Bistånd till tvättmaskin beviljas endast om den enskilde har ett fysiskt eller psykiskt funktionshinder, som medför att hen inte kan använda fastighetens tvättstuga. Behovet ska styrkas med läkarintyg. Bistånd kan även beviljas till personer som av medicinska skäl är tvingade att tvätta mycket mer än normalt. Behovet ska styrkas med läkarintyg. En förutsättning för biståndet är att behovet inte kan tillgodoses genom till exempel merkostnadsersättning (se Försäkringskassans webbsida), annan boende i hushållet eller hjälp i hemmet.

8.24 Umgängeskostnader

Förälder som är berättigad till ekonomiskt bistånd och har umgängesbarn har rätt till ekonomiskt bistånd för barnet det antal dagar barnet bor i hushållet. Umgänget ska styrkas genom avtal, dom eller intyg från boendeföräldern. Föräldern ska ansöka om bostadsbidrag hos Försäkringskassan. En förälder kan ha rätt till bostadsbidrag om umgängesbarn bor hos umgängesföräldern minst 30 dagar per år. För umgängesresor, se kap 8.13.2

Läs mer:

Bostadsbidrag till barnfamiljer. Försäkringskassan.

www.forsakringskassan.se

9. Olika grupperns rätt till ekonomiskt bistånd

9.1 Arbetssökande

Enligt socialtjänstlagen är den enskilde skyldig att själv göra sitt yttersta för att bidra till sin försörjning.

Den enskilde ska styrka att hen är inskriven på Arbetsförmedlingen, är aktivt arbetssökande och följer den planering som upprättats med Arbetsförmedlingen. I förekommande fall ska hen ha sökt ersättning från a-kassan innan bistånd kan beviljas. Blir den arbetslöse erbjuden

**KUNGÄLV
KOMMUN**

utbildning t ex genom Arbetsförmedlingen är denne skyldig att acceptera om det innebär att hans försörjning tryggas genom aktivitetsstöd.

Erbjuds den enskilde arbete på annan ort men vägrar ta detta, ska det i regel bedömas som att den arbetslöse inte är aktivt arbetssökande vilket kan föranleda avslag på ansökan om bistånd. Arbetets varaktighet och omfattning måste övervägas, liksom konsekvenserna av en flytt för eventuella övriga familjemedlemmar. Undantag kan göras om det visar sig att en eventuell flytt skulle kunna medföra svåra negativa sociala konsekvenser.

En enskild med en specifik utbildning som inte har möjlighet att kunna försörja sig genom arbete i sitt ordinarie yrkesområde har även har skyldighet att söka andra arbeten. Man kan också kräva att den arbetslöse söker vikariat eller tillfälliga arbeten för att få sin försörjning tryggad även för kortare perioder. Detta innebär krav att den arbetslöse söker alla arbeten inom pendlingsavstånd från hemorten. Pendlingsområdet motsvaras av den s.k. "12-timmars regeln" som innebär att arbetstiden inklusive restid får uppgå till totalt 12 timmars arbetsdag. Undantag från detta får göras om den arbetslöse är ensamstående med små barn. Den enskilde måste acceptera att söka arbeten inom branscher som den enskilde inte långsiktigt vill arbeta inom eller som den enskilde anser sig vara överkvalificerad för.

Den som vägrat ta anvisat lämpligt arbete och därför inte heller får arbetslöshetsersättning har i regel heller inte rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Man kan dock inte kräva att den enskilde ska försörja sig genom arbete eller på annat sätt om den föreslagna anställningen eller utbildningsplatsen innebär en fara för den enskildes psykiska hälsa eller om andra hinder gör det omöjligt att klara det anvisade arbetet. Finns det orsak till att man inte kan utföra vissa arbetsuppgifter skall läkarintyg kunna uppvisas.

Socialtjänsten ska aktivt medverka till att lotsa den enskilde vidare till de arbetsmarknads- politiska åtgärder som finns eller när det bedöms lämpligt till kommunens arbetsmarknads- enhet

Nämnden får begära att den som uppstår ekonomiskt bistånd under viss tid ska delta i av nämnden anvisad praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet om den enskilde inte har kunnat beredas någon lämplig arbetsmarknadspolitisk åtgärd, enligt 4 kap 4 § SoL.

Den kompetenshöjande verksamheten ska vara individuellt utformad. Det innebär att nämnden inte kan kräva deltagande i sådan verksamhet från första dagen som bistånd ges för. Den enskildes förutsättningar och behov måste först utredas. En individuell bedömning om den enskilde har behov av att delta i kompetenshöjande verksamhet och i så fall vilka insatser som svarar mot behovet skall göras. Nämnden ska verka för att den arbetssökande aktiverar egna resurser. För att nå ett gott resultat för den enskilde är det viktigt att krav kombineras med aktiva och stödjande insatser.

Samråd ska ske med Arbetsförmedlingen innan beslut fattas om anvisning till praktik eller annan kompetenshöjande verksamhet. Det finns ingen tidsgräns för hur lång en period med praktik eller kompetenshöjande verksamhet får vara utan det avgörs med hänsyn till den enskildes individuella situation. Perioden ska dock vara tidsbestämd, dvs den enskilde ska veta när den upphör och därför bör det framgå av genomförandeplan.

Bistånd beviljas som regel inte när den enskilde utan särskild anledning lämnat sitt arbete, såvida det inte bedöms finnas synnerliga skäl. Om den enskilde har rätt till A-kassa, kan bistånd i regel inte beviljas förrän efter karenperioden.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

9.2 Unga vuxna mellan 18-21 år

Föräldrar är underhållsskyldiga för barn (enligt 7 kap Föräldrabalken). Underhållsskyldigheten upphör vid 18 års ålder eller då barnet slutar gymnasiet, dock senast när den unge fyller 21 år. Det innebär att föräldrarnas förmåga att försörja den unge ska utredas i de fall en ung vuxen söker bistånd.

Om en skolungdom som har fyllt 18 men inte 21 år, på egen hand ansöker om ekonomiskt bistånd, ska hen i första hand hänvisas till föräldrarnas försörjningsansvar. Om föräldrarna inte uppfyller sin försörjningsskyldighet bör nämnden överväga att bevilja ekonomiskt bistånd direkt till barnet eller skolungdomen. Exempel på situationer kan vara om den unge är utsatt för våld eller andra övergrepp av närstående eller har bevittnat våldet. Det kan också vara andra situationer där nämnden arbetat för att förmå föräldrarna att ta sitt föräldraansvar men detta ej varit möjligt.

I vissa fall kan det bli aktuellt att hjälpa den unge att utkräva underhållsskyldighet genom en rättslig process (förlängt underhållstöd).

Från och med höstterminen det år ungdomen fyller 20 år, ska hen hänvisas att söka studielån hos CSN. Möjlighet att få sin försörjning tryggad på annat sätt går alltid före rätten till ekonomiskt bistånd.

Ungdomar mellan 18-20 år som saknar slutbetyg från gymnasiet och varken arbetar eller studerar omfattas av det kommunala aktivitetsansvaret (KAA). Den unge ska då i första hand hänvisas till kommunens ansvar för aktivitetsansvaret.

9.3 Barn under 18 år

Barn under 18 år kan endast undantagsvis utgöra ett eget biståndshushåll. Barn som inte bor med förälder är som huvudregel placerade enligt SoL eller LVU och försörjs inom ramen för placeringen.

När barn under 18 år vänder sig till socialtjänsten och söker ekonomiskt bistånd ska en utredning av barnets förhållanden göras. Att utan medgivande från vårdnadshavaren bistå barnet ekonomiskt bör vara en åtgärd som endast användas i undantagsfall.

9.4 Minderårig eller gymnasiestuderande som bildat familj

Förälder har kvar sitt försörjningsansvar för underårigt barn även om den underåriga själv blir förälder och även i de fall då den unge inte avslutat sin grundläggande utbildning upp till 21 år. Föräldrarna har däremot inget försörjningsansvar för sitt barnbarn.

Vid giftermål/samboförhållande övertar maka/make/sambo försörjningsplikten för underårig eller gymnasiestuderande upp till 21 års ålder. Om makan/maken/sambo inte kan fullfölja sin försörjningsplikt (primär försörjningsplikt) har den underåriges föräldrar försörjningsplikt (sekundär försörjningsplikt).

9.5 Barn i familj med långvarigt försörjningsstöd

Socialtjänstlagen utgår ifrån att allt arbete inom socialtjänsten ska präglas av ett barnrättsperspektiv.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

För barn i familjer som uppburit ekonomiskt bistånd i minst 10 månader eller till barn i familjer med ensamstående förälder är det möjligt att bevilja bistånd till extrakostnader i samband med högtider. Bistånd till extrakostnader i samband med högtider beviljas med max 1 procent av prisbasbeloppet per barn och år.

För barn/ungdomar i familjer som uppburit ekonomiskt bistånd i minst 10 månader eller till barn/ungdomar i familjer med ensamstående förälder är det möjligt att bevilja bistånd till extra kostnader i samband med examen från gymnasieskola. Bistånd till sådana extrakostnader beviljas med maximalt 3.5 procent av prisbasbelopp.

Ur ett normaliseringsperspektiv är det viktigt att barn kan ha en egen cykel. I familjer som uppburit ekonomiskt bistånd lång tid eller i familjer med ensamstående förälder är det svårt att spara pengar till inköp av cykel. Bistånd kan därför beviljas till inköp av begagnad cykel, inklusive hjälm med max 2 procent av prisbasbeloppet. Vid bedömningen bör beaktas möjligheten att ärva cykel mellan syskon.

9.6 Företagare

Ekonomiskt bistånd beviljas som regel inte till person som är egenföretagare. Aktiebolag, vissa handelsbolag och enskilda firmor representerar i vissa fall en realiserbar tillgång. I de fall företaget inte utgör en tillgång ska den enskilde, för att bli berättigad till ekonomiskt bistånd, uppmanas att avregistrera firman hos Bolagsverket. Den enskilde ska också ställa sig till arbetsmarknadens förfogande genom att skriva in sig hos Arbetsförmedlingen.

Ekonomiskt bistånd ska ej utgå för att finansiera affärsverksamhet eller till att reglera skulder som uppkommit i sådan verksamhet. Det kan trots det uppstå behov för företagaren att erhålla ekonomiskt bistånd till sin försörjning och livsföring i övrigt i avvaktan på att företaget avvecklas.

I samband med att biståndsbedömningen görs skall bokföring och deklARATIONER uppvisas.

9.7 Föräldralediga

Föräldrar som uppburit ekonomiskt bistånd har rätt att stanna hemma med sitt barn till dess att barnet har möjlighet att börja i barnomsorg. Föräldrar ska anmäla barnen till barnomsorgskö vid åtta månaders ålder för att barnet ska kunna börja i barnomsorg när de fyller ett år. Förälder som ansöker om ekonomiskt bistånd och har dagar kvar med föräldrapenning på sjukpenningnivå ska i första hand använda dessa för sin försörjning. Föräldrapenning ska tas ut med hela dagar, sju dagar per vecka. Upp till fyra veckors föräldrapenning, i form av garantibelopp, kan få sparas av föräldern utan att det ekonomiska biståndet reduceras.

Förälder som använder sin lagliga rätt till föräldraledighet och väljer att arbeta deltid, har inte rätt till ekonomiskt bistånd oavsett eventuellt normunderskott. Behovet kan tillgodoses genom att den enskilde utökar sin arbetstid.

9.10 Inskrivna i kriminalvård eller rättspsykiatrisk vård

Kriminalvården svarar under verkställighetstiden för alla kostnader för personer som är inskrivna i Kriminalvården. Undantaget är kostnader för hyra och uppehälle under utslussningsåtgärder exempelvis utökad frigång.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Häktade och personer som avtjänar en faktisk strafftid på högst sex månader bör ges ekonomiskt bistånd till sin faktiska boendekostnad under hela häktningstiden respektive strafftiden, om de annars riskerar att bli bostadslösa. En individuell prövning av inneboendekostnad ska alltid göras i varje enskilt fall.

Personer som är häktade, inklusive de som genomgår rättspsykiatrisk undersökning, får häktesbidrag från kriminalvården och ska inte beviljas fickpengar. Personer som dömts till fängelsestraff har i princip rätt att omgående påbörja verkställigheten. Vid ansökan i avvaktan på fängelsestraff kan i försörjningen i regel tillgodoses genom att den enskilde inställer sig hos kriminalvården. När den enskilde avslutar verkställigheten eller vården ligger ansvaret för biståndsprövning på folkbokföringskommunen.

Den som genomgår rättspsykiatrisk vård eller är omhändertagen enligt Smittskyddslagen har rätt till ekonomiskt bistånd på samma villkor som personer som är placerade av socialtjänsten. Den som är dömd till rättspsykiatrisk vård har kvar rätten till sjukpenning, pension, bostadsbidrag etc.

Vid ansökan om bistånd efter frigivning från kriminalvårdsanstalt ska alltid saldo på frigivningskonto kontrolleras.

9.10.1 Intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV)

Personer som avtjänar straff med fotboja jämställs med frivårdsklienter och har rätt att fortsätta uppbära eventuell pension eller sjukpenning, dock inte ersättning från a-kassa. Om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt har personen rätt till ekonomiskt bistånd. För enskilda som arbetar eller är arbetsökande kan arbetstider, resväg och adress till arbetsgivare/arbetsmarknadsinsats registreras hos Kriminalvården, och den enskilde kan fortsätta arbeta / stå till arbetsmarknadens förfogande.

Ekonomiskt bistånd till eventuella meravgifter på grund av intensivövervakningen som avgifter, fotboja, telefoninstallation eller resor till och från aktiviteter ska inte beviljas då dessa bekostas av Kriminalvården.

9.10.2 Skyddstillsyn med särskild föreskrift, så kallad kontraktsvård

Kontraktsvård är ett alternativ till fängelse som innebär att den dömda exempelvis får genomgå behandling mot missbruk där Kriminalvården och socialtjänsten upprättar en gemensam behandlingsplan.

Vid behandling på institution står Kriminalvården för alla kostnader till vårdgivaren som fickpengar, drogkontroller, resor, kläder, fritidsutrustning och hygienartiklar. I de fallen ska bistånd inte beviljas.

Om behandlingen sker i öppenvård bekostar Kriminalvården enbart den behandling och kontroll som följer av behandlingsplanen. Behov av ekonomiskt bistånd prövas av socialtjänsten. Om den uppgjorda behandlingsplanen bryts eller missköts gäller istället regler för inskrivna i kriminalvården.

9.11 Personer med beroendeproblematik och/eller svår psykisk ohälsa

Personer med beroendeproblematik och/eller svår psykisk ohälsa står ofta långt från arbetsmarknaden.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Socialtjänsten kan inte ställa krav på att en person med allvarlig missbruksproblematik eller psykisk ohälsa ska följa en viss behandlingsplan för att vara biståndsberättigad. Däremot kan Socialtjänsten kräva att personer, som har pågående missbruk men som inte visar att de av medicinska skäl saknar arbetsförmåga, deltar i arbetssökarverksamhet som förutsättning för rätt till ekonomiskt bistånd.

Bestämmelsen i 4 kap. 4 § SoL ska inte tillämpas i de fall den enskildes problem är av mer personlig natur, såsom allvarliga missbruksproblem eller beteendemässiga störningar.

Krav på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap 4 § SoL kan tillämpas på personer med lindrigare beroendeproblematik eller psykisk ohälsa men ska inte ersätta vård och behandling för missbruk. Däremot kan deltagandet vara förebyggande eller utgöra komplement till andra insatser mot missbruket. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling. Kravet på deltagande i en viss praktik eller arbetsträning ska alltid föregås av ett övervägande av om den enskildes medverkan är lämplig.

Precis som för personer med lindriga missbruksproblem kan socialtjänsten ställa krav på personer med lindrigare psykisk ohälsa på deltagande i praktik eller arbetsträning enligt 4 kap 4 § SoL. Detta ska inte ersätta vård och behandling men insatserna kan vara ett komplement eller ett led i rehabilitering. De krav som ställs ska vara relevanta och sakligt grundade på behov av kompetensutveckling.

För personer som är sjukskrivna med läkarintyg ska samråd ske med sjukskrivande läkare.

Det bör i vissa fall accepteras att enskilda inte kan stå till arbetsmarknadens förfogande. För enskilda där alla möjligheterna att komma ut på arbetsmarknaden eller bli självförsörjande genom socialförsäkringsförmåner är uttömda bör den enskilde kunna uppbära ekonomiskt bistånd utan motkrav.

För personer med påvisbart pågående missbruk kan ekonomiskt biståndet reduceras under en begränsad period, om det är uppenbart att biståndet inte används till avsett ändamål.

9.12 Personer som är 65 år eller äldre

Personer som är 65 år eller äldre och som ansöker om ekonomiskt bistånd ska hänvisas till Pensionsmyndigheten för att ansöka om bostadstillägg och äldreförsörjningsstöd. Om ekonomiskt bistånd beviljas i avvaktan på beslut hos Pensionsmyndigheten ska biståndet utbetalas som förskott på förmån.

9.13 Sjukskrivna

För att arbetsförmåga ska godkännas vid sjukdom ska en person ha ett relevant läkarintyg som styrker arbetsförmåga avseende att arbeta eller delta i aktiviteter.

En enskild som har haft men inte längre har rätt till sjukförsäkringsförmån kan under vissa förutsättningar ha rätt till bistånd. Det gäller till exempel under tiden en enskild är sjukskriven och anser sig sakna arbetsförmåga eller överklagar ett avslagsbeslut från Försäkringskassan. Om överklagan avslås får en individuell prövning göras angående personens vidare planering och rätt till bistånd. I första hand är huvudregeln att bedömningen ska ske utifrån Försäkringskassans beslut och i andra hand utifrån underlag från sjukskrivande läkare.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Om bedömningen är att det finns en arbetsförmåga ska vederbörande stå till arbetsmarknadens förfogande och rätten till ekonomiskt bistånd bedöms på vanligt sätt.

9.14 Studerande

Huvudregeln är att vuxenstuderande ska kunna försörja sig genom de studiestödsformer som finns. Bistånd kan utgå till ungdomar och vuxna som behöver det för att kunna fullfölja grundskolan och gymnasieförberedande utbildning.

I vissa situationer, t ex om studier är rehabiliterande åtgärder i förebyggande syfte, kan undantag från grundregeln göras.

Om den studerande saknar arbete men har varit aktivt arbetssökande inför sommaren och är arbetssökande under sommarlovet eller väntar på att lön från arbete eller annan ersättning ska betalas ut, kan bistånd utgå (ev. som förskott på lön eller t.ex. A-kassa). Rätt till bistånd kan inte utgå så länge föräldrarnas underhållsskyldighet föreligger.

9.14.1 Ungdomar under 21 år som går i skolan

Studerande i gymnasieskolan som bor hos förälder räknas in i hushållet vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd. Föräldrars försörjningsansvar kvarstår till dess att den studerande fyller 21 år.

Om ungdomen fortsätter studera på gymnasiet eller motsvarande efter 20 års ålder har hen möjlighet att ansöka om studielån, vilket går före rätten till ekonomiskt bistånd. Ungdomen ska då inte längre räknas in i hushållet.

Om föräldrarna ansöker om ekonomiskt bistånd efter att försörjningsansvaret för ett hemmaboende vuxet barn upphört, förväntas den unge bidra till hyreskostnaden. Vid beräkning av hyreskostnaden; se *Riksförsäkringsverkets föreskrifter (RFFS 1998:9) om beräkning av bostadskostnad i ärenden om bostadsbidrag, som finns i Försäkringskassans författningssamling.*

Skolan har uppföljningsansvar för de ungdomar som avslutat årskurs 9 men inte fortsätter på gymnasiet. Ansvaret kvarstår till dess de fyller 20 år. Målet ska vara att skapa förutsättningar för att få gymnasial behörighet eller kompetens. Detta kan ske genom individuellt program där studier och praktik ingår. Studiebidrag utgår per månad och föräldrarna är försörjningskyldiga.

9.14.2 Unga vuxna som saknar föräldrar som tar sitt föräldraansvar

Unga vuxna som fyllt 18 år och saknar föräldrar som har möjlighet att ta sitt försörjningsansvar, exempelvis ensamkommande flyktingbarn/ungdomar eller där nämnden av särskilda skäl har övertagit försörjningsansvaret, kan beviljas ekonomiskt bistånd till sitt uppehälle så länge de studerar på gymnasiet eller motsvarande och inte har möjlighet att ta studielån. Den unge ska informeras om möjligheten att söka extra tillägg till studiebidrag, som kan utbetalas till ungdomar eller familjer med låga inkomster. Det extra tillägget medräknas inte som inkomst i samband med normberäkning.

Från och med höstterminen det år den unge fyller 20 år, ska hen hänvisas att söka studielån hos CSN. Möjlighet att få sin försörjning tryggad på annat sätt går alltid före rätten till ekonomiskt bistånd.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

9.14.3 Svenska för invandrare (SFI)

Studerande på SFI kan ha rätt till ekonomiskt bistånd om det bedöms att studierna är en förutsättning för att öka möjligheterna till eget arbete. För att vara berättigad till ekonomiskt bistånd under tiden för SFI-studier krävs, utöver de krav som regelmässigt ställs för rätt till bistånd, närvaro enligt schema för undervisningen, samt att sökanden i övrigt följer den planering som är gjord.

Om den enskilde studerar delvis på SFI och delvis på SAS (svenska som andraspråk) ska den enskilde undersöka möjligheten att få studielån.

9.15 Utländska medborgare

En utländsk medborgare, med undantag från vissa EU-medborgare och deras anhöriga, får inte uppehålla sig i Sverige mer än tre månader från inresan utan att ha uppehållstillstånd.

Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt genom t.ex. en anställning i Sverige.

9.15.1 Utan uppehållstillstånd

Utländska medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t.ex. turister, affärsresande och säsongarbetare ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Det yttersta ansvaret skulle i det enskilda fallet kunna innebära att den enskilde beviljas matpengar samt en biljett hem.

Efter tre månaders vistelse i Sverige inträder kravet på uppehållstillstånd. Nämnden bör uppmana personen att ta kontakt med Migrationsverket för att ansöka om uppehållstillstånd. I vissa fall kan personer ha rätt att vistas i Sverige i avvaktan på beslut, men utan att omfattas av LMA.

9.15.2 Med uppehållstillstånd

Utländska medborgare med uppehålls- och arbetstillstånd i Sverige och som vistas här har samma rätt till bistånd som svenska medborgare. Utländsk medborgare som söker ekonomiskt bistånd ska alltid kunna uppvisa gällande beslut om uppehålls- och arbetstillstånd.

9.15.3 Asylsökande

Asylsökande ska alltid hänvisas till Migrationsverket som beviljar bistånd i form av dagersättning enligt lag om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Detta gäller oavsett om den asylsökande vistas på förläggning eller hos släkting i kommunen.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Asylsökande vuxna utan barn förlorar som regel rätten till boende och ekonomiskt stöd enligt LMA när de får ett beslut om av- eller utvisning och beslutet börjar att gälla, eller när tidsfristen för frivillig avresa har tagit slut. Undantag görs om det är uppenbart oskäligt.

Barn samt vuxna som bor med barn som de är vårdnadshavare för, har rätt till bistånd enligt LMA även efter att utvisningsbeslutet börjar gälla eller tidsfristen för frivillig avresa går ut. Barn och barnfamiljer som håller sig undan verkställighet av ett av- eller utvisningsbeslut har dock inte rätt till boende och ekonomiskt stöd från Migrationsverket.

9.16 Nyanlända

Om en person som ansökt om asyl får uppehållstillstånd har hen rätt att bosätta sig i Sverige. Vissa asylsökande som har fått uppehållstillstånd ordnar själva sitt boende (eget boende: EBO) Det gäller framförallt dem som bott hos släktingar eller vänner i väntan på beslut. Vissa städer/områden är undantagna från rätt till dagersättning enligt LMA. Mer information finns på Migrationsverkets webbsida. Den som inte själv kan ordna sitt boende kan få stöd att bosätta sig i en kommun via Migrationsverket. Anvisning görs då till kommunen enligt lag om mottagande av vissa nyanlända invandrare för bosättning.

Från och med 1 juli 2021 är huvudregel att uppehållstillstånd beviljas tillfälligt (TUT) och permanent (PUT) beviljas som undantag. TUT är ett tidsbegränsat tillstånd som gäller för en viss period. TUT ger samma rätt till bistånd som vid PUT.

Eventuell förlängning ska sökas hos Migrationsverket innan det gällande tillståndet löper ut, dock tidigast tre månader innan tillståndet går ut. Om tillståndet har gått ut utan att personen har sökt förlängning hänvisas hen till Migrationsverket, se utländska medborgare utan uppehållstillstånd.

9.16.1 Etableringsinsatser/ersättningar

Arbetsförmedlingen ansvarar för samordning av insatser enligt lagen om ansvar för etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Lagen vänder sig till nyanlända i arbetsför ålder, 20 - 65 år, som har fått uppehållstillstånd som flyktingar eller av flyktingliknande skäl samt kvotflyktingar. Anhörig till flykting som ansöker inom sex år från det att den första individen beviljats uppehållstillstånd kan också ingå i etableringen.

Den enskilde kan ta del av insatser under två år, som ska genomföras inom tre år räknat från handlingsplanens upprättande. Under förutsättning att etableringsplanen följs har den enskilde rätt till etableringsersättning. Vid rätt till etableringsersättning kan man också beviljas etableringstillägg om man har barn, och bostadsersättning som ensamstående utan barn. Det sistnämnda gäller även dem som har skriftliga, av hyresvärdens godkända hyreskontrakt. För etableringsersättning/tilläggsförmåner är Försäkringskassan både beslutande och utbetalande myndighet. Barnfamiljer har rätt till bostadsbidrag eller till bostadsbidrag som inneboende med barn.

Väntan på etableringsersättning ("glappet")

Ett "glapp" kan uppstå i perioden efter att uppehållstillstånd beviljats och sista utbetalning av dagersättning enligt Lagen om mottagande av asylsökande (LMA) från Migrationsverket till första utbetalning av etableringsersättning, eventuella tilläggsförmåner och/eller socialförsäkringsförmåner.

Den som ansöker om ekonomiskt bistånd mellan det att uppehållstillståndet beviljas till första utbetalning av etableringsersättning/eventuella tilläggsförmåner ska likabehandlas med

**KUNGÄLV
KOMMUN**

svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen och fullt bistånd beviljas om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt och kraven är uppfyllda. Biståndet beviljas i regel enligt 4 kap 1 § SoL och framställan sänds till Försäkringskassan, eftersom förmåner kan komma att utbetalas retroaktivt. Vissa förmåner, till exempel barnbidrag, kan inte eftersökas direkt hos Försäkringskassan utan behöver förenas med återbetalningsbeslut.

Dagersättning från Migrationsverket betalas normalt ut till och med 30 dagar efter att beslut om uppehållstillstånd är fattat vid eget boende (EBO). Vid anvisning enligt bosättningslagen kan ersättning enligt LMA i normalfallet beviljas fram tills det datum individen tas emot i kommunen. Rätt till bistånd föreligger först därefter.

Förlorad etableringsersättning

Sökande som avbrutit sin etableringsplan har inom ett års tid (inom en treårsram) möjlighet att omfattas av etableringen igen och beviljas full etableringsersättning. I normalfallet bör därför avslag ges på ansökan om ekonomiskt bistånd med hänvisning till att behovet kan tillgodoses om den enskilde återupptar etableringsplanen.

Sjukskrivna och föräldralediga

Personer inom etableringen som är sjukskrivna på heltid avslutas efter 30 dagar enligt regelverket. Om den enskilde blir friskskriven kan hen återuppta sin etableringsplan inom den period beslutet gäller. Föräldraledighet kan göra att etableringsplanen förlängs maximalt tolv månader inom tre år.

Upphållstillstånd med stöd av gymnasielagen

Gymnasielagen omfattar unga vuxna 17-25 år, som har sökt asyl men inte bedömts ha asylskäl. För att beviljas ett tidsbegränsat uppehållstillstånd krävs vissa förutsättningar, som att man studerar på en utbildning på gymnasial nivå som omfattas av gymnasielagen. Se vidare Migrationsverkets webbsida.

9.17 EU-medborgare

För en EU-medborgare gäller särskilda regler som innebär att kravet på uppehållstillstånd enligt utlänningslagen inte gäller för dem under vissa förutsättningar. Bestämmelser om uppehållsrätt, som reglerar EU-medborgares rätt att vistas i landet, finns i utlänningslagen och utlänningsförordningen. Reglerna om uppehållsrätt omfattar även medborgare från EES-länderna Island, Norge och Liechtenstein. Reglerna om uppehållsrätt omfattar dock inte medborgare från Schweiz, för vilka tidigare regler om uppehållstillstånd fortfarande gäller. Med uppehållsrätt avses en rätt för EU-medborgare och deras familjemedlemmar att vistas i Sverige mer än tre månader utan uppehållstillstånd under vissa förutsättningar. EU-medborgaren har uppehållsrätt om hen:

- är arbetstagare eller egen företagare i Sverige
- har kommit till Sverige för att söka arbete och har en verklig möjlighet att få en anställning eller
- är inskriven som studerande vid en erkänd utbildningsanstalt i Sverige och enligt en försäkring har tillräckliga tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt har en heltäckande sjukförsäkring för sig och sina familjemedlemmar som gäller i Sverige
- är familjemedlem till en EU-medborgare med uppehållsrätt i Sverige.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Med familjemedlem avses make/maka eller sambo. Med familjemedlem avses vidare släkting i rakt nedstigande led till EU-medborgare eller till hans make eller sambo, om släktingen är under 21 år eller är beroende av dem för sin försörjning. Slutligen avses även släkting i rakt uppstigande led till EU-medborgare eller till hans make eller sambo, om släktingen är beroende av dem för sin försörjning. En registrerad partner jämställs med make. Det ska noteras att familjemedlemmar inte behöver vara EU-medborgare för att ha uppehållsrätt. Om en svensk medborgare gifter sig med en medborgare från annat EU-land eller annat utomnordiskt land, ska denne dock ha sökt och beviljats uppehållstillstånd i Sverige innan inresa i landet. Detta krävs dock inte om medborgaren från annat EU-land själv uppfyller kriterierna för att ha uppehållsrätt exempelvis genom en anställning i Sverige. En EU-medborgare som har vistats lagligt i Sverige utan avbrott under minst fem år har permanent uppehållsrätt. Upphållsrätten finns så länge villkoren är uppfyllda.

Handläggaren måste alltid själv ta ställning i fråga om uppehållsrätt när den enskilde EU-medborgaren inkommer med en biståndsansökan. Handläggaren kan begära att få se sökandes registrering eller ansökan om uppehållskort för att ta reda på vilken avsikt sökande har haft med sin vistelse i Sverige liksom på vilken grund han eller hon anser sig ha uppehållsrätt.

Registreringen respektive ansökan påverkar inte EU-medborgarens eller familjemedlemmens rätt att vistas i landet och kan inte heller uppställas som ett krav för rätt till bistånd. Ytterligare en följd i sammanhanget är att respektive handläggare själv måste bedöma om en EU-medborgare vid tiden för ansökan om bistånd uppfyller villkoren för uppehållsrätt eller inte. Utgångspunkten vid socialtjänstens handläggning är att en EU-medborgare som har uppehållsrätt i Sverige ska behandlas på samma sätt som svenska medborgare.

Vilken kategori av personer med uppehållsrätt i Sverige en person hör till kan dock aktualisera frågor som socialtjänsten därmed har att ta ställning till. I fråga om uppehållsrätt går det en tydlig skiljelinje mellan de EU-medborgare som är ekonomisk aktiva och de som inte utövar någon ekonomisk verksamhet i Sverige. Detta påverkar i sin tur även rätten till bistånd. Förenklat kan man säga att arbetstagare, egenföretagare och arbetssökande anses som ekonomisk aktiva medan t ex turister, studenter och pensionärer betraktas som ekonomiskt icke-aktiva. Vad gäller familjemedlemmar är deras rättsliga status avhängig av den person i familjen som på någon grund har uppehållskort. Personer tillhörande kategorin ekonomiskt aktiva har en starkare rättslig ställning i fråga om uppehållsrätt och rätt till socialt bistånd än de EU-medborgare som inte är ekonomiskt aktiva.

9.17.1 Yrkesverksamma personer

Den breda tolkningen av kriterierna innebär att även den som arbetar åt någon som praktikant, lärling, hembitråde eller au pair anses som arbetstagare. En mycket låg ersättning är inte heller något hinder för att en person ska betraktas som en arbetstagare. Det avgörande är istället om det arbete som utförs kan anses vara sådant som normalt hör hemma på arbetsmarknaden. Olika former av deltidsarbete, tidsbegränsade anställningar och säsongarbeten är alltså normalt tillräckliga för att personen som utför dem ska anses som arbetstagare.

När anställningen upphör är utgångspunkten att personen förlorar sin ställning som arbetstagare. Enligt 3 a kap 1 § utlänningsförordningen finns dock vissa situationer där en person behåller sin uppehållsrätt som arbetstagare efter att anställningen har upphört. I de här fallen kvarstår rätten till likabehandling i fråga om socialt bistånd. Om arbetstagaren

**KUNGÄLV
KOMMUN**

drabbas av tillfällig arbetsförmåga på grund av sin sjukdom eller olycksfall behåller personen sin uppehållsrätt under tid som han eller hon inte kan arbeta. Vid ofrivillig arbetslöshet behåller en person status som arbetstagare om anställningen varat mer än ett år och personen i fråga har anmält sig som arbetssökande vid Arbetsförmedlingen. Om anställningen redan från början varit tidsbegränsad till mindre än ett år och personen i fråga blir ofrivilligt arbetslös anmäler sig som arbetssökande under denna period, kvarstår ställningen som arbetstagare i sex månader. Detta förutsätter att arbetstagaren kan visa intyg om anställning eller liknande. Om en EU-medborgare vistas i Sverige som arbetstagare har de samma rätt till ekonomiskt bistånd som svenska medborgare har.

En EU-medborgare som är arbetstagare i Sverige ska som nämnts fullt ut likabehandlas med svenska medborgare i fråga om rätten till bistånd enligt SoL. För rätt till bistånd krävs dock att övriga krav enligt 4 kap. 1 § SoL är uppfyllda.

9.17.2 Egna företagare

Egen företagare har i egenskap av ekonomiskt aktiva personer samma typ av rättigheter som arbetstagare. Egen företagare som är bosatta och verksamma i Sverige ska fullt ut likabehandlas i samband med ansökan om ekonomiskt bistånd. Som instrument för att fastställa status som egen företagare använder Migrationsverket vid registreringsförfarandet registreringsbevis för företaget eller F-skattsedel och i förekommande fall ytterligare dokumentation som exempelvis hyreskontrakt för nödvändiga lokaler, marknadsplan, fakturor och kvitton på utförda tjänster inköpt material etc. Om omständigheterna talar för att en EU-medborgare som tidigare har fått ett registreringsbevis som egen företagare inte längre bedriver någon verksamhet finns ingenting som hindrar socialtjänsten från att begära ett förnyat registreringsbevis från Migrationsverket om det behövs för att i fortsättningen kunna bedöma rätten till bistånd.

9.17.3 Arbetssökande

En EU-medborgare har vidare uppehållsrätt om hen är arbetssökande i Sverige med verklig möjlighet att få anställning. Enligt EG-rättslig praxis har den arbetssökande i regel rätt att vistas sex månader i medlemsstaten för att söka arbete. Samtidigt har EU-domstolen påpekat att om personen efter sex månader fortfarande söker arbete och har en reell möjlighet att få anställning kan hen inte tvingas att lämna värdmedlemsstaten. För personer med rätt till arbetslöshetsersättning enligt hemlandets regler finns möjlighet att under tre månader ta med sig denna ersättning till det land där man tillfälligt vistas. Nämnden måste från fall till fall bedöma om, och i så fall, i vilken omfattning bistånd ska utges.

En arbetssökande EU-medborgare som bedöms ha en verklig möjlighet att få anställning har rätt till bistånd på samma sätt som en svensk medborgare. Grundkraven är att en arbetssökande ska vara anmäld på Arbetsförmedlingen och vara villig att ta ett anvisat lämpligt arbete. Den arbetssökande ska aktivt söka arbete och vara beredd att ta arbete även utanför det yrkesområde där han eller hon tidigare arbetat. Det krävs också att den arbetssökande ska delta i verksamhet som anordnas inom ramen för arbetsmarknadspolitiken, såsom t.ex. arbetsförmedlingens insatser, SFI och liknande insatser.

En individuell prövning måste dock göras om bistånd ska utgå och i vilken omfattning. I bedömningen kan hänsyn tas till om den enskilde faktiskt har flyttat sin bosättning och har sin egentliga hemvist i Sverige och om den enskilde kan anses uppfylla kravet på att planera

**KUNGÄLV
KOMMUN**

sin ekonomi. Om egentligt hemvist inte är i Sverige och om personen bedöms befinna sig tillfälligt i landet kan bistånd begränsas till att avhjälpa en nödsituation. Till grund för en sådan begränsning ligger att en person normalt sett har större möjligheter till försörjning i sitt eget hemland.

Det finns i vissa fall ingen grund för att begränsa biståndet till enbart akuthjälp. Till exempel om personen saknar anknytning till hemlandet, har för avsikt att bosätta sig i Sverige samt bedöms ha en verklig möjlighet att få en anställning.

9.17.4 Icke yrkesverksamma

Vissa studerande och personer som t.ex. pensionärer, vilka har tillgångar för sin och sina familjemedlemmars försörjning samt en heltäckande sjukförsäkring har uppehållsrätt. Tanken är att personer som tillhör kategorin icke yrkesverksamma själva ska disponera över tillräckliga medel så att de inte blir en belastning för det sociala systemet i värdlandet. Upphållsrätten gäller så länge villkoren för uppehållsrätt är uppfyllda. Omvänt gäller att en person inte har uppehållsrätt om villkoren är ouppfyllda. Med kravet på tillräckliga tillgångar menas att en EU-medborgare löpande har tillgång till pengar så att de kan försörja sig utan att vara en belastning för det sociala biståndssystemet dvs. personens kontinuerliga försörjning ska vara tillgodosedd.

9.17.5 Tillfällig vistelse

En EU-medborgare som tillfälligt vistas i Sverige, t.ex. som turist eller affärsresande, och som inte har något arbete i Sverige och inte heller har för avsikt att arbeta i Sverige ska vid ekonomiska problem i första hand hänvisas till det egna landets ambassad eller konsulat. I princip föreligger rätt till ekonomiskt bistånd i en nödsituation och kommunen är skyldig att pröva biståndsbehovet i de fall behovet inte kan tillgodoses på annat sätt. Kommunens yttersta ansvar enligt SoL skulle i det enskilda fallet kunna innebära att den enskilde beviljas bistånd till matpengar, logi samt en biljett hem.

Rätt till bistånd finns alltid i akuta nödsituationer. Vid dessa situationer bör särskilt beaktas om det finns barn i familjen. Ett avslag på en ansökan om bistånd får inte leda till att ett barn far illa.

9.18 Våldsutsatta

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer (HSLF-FS 2022:39) ska våldsutsatta vuxna och barn som utsatts för eller upplevt våld erbjudas stöd och hjälp från socialtjänsten. I arbetet med ekonomiskt bistånd är det viktigt att uppmärksamma det behov som kan finnas i hushållet/n i samband med våld i nära relation.

Beslut vid normberäkning/biståndsbedömning gällande det akuta skedet vid våld i nära relationer innebär att bedömning av behov av ekonomiskt bistånd bör kunna ske utifrån personens akuta situation. Kostnader som normalt inte betraktas som godtagbara, kan då beaktas. Det kan till exempel vara kläder som den våldsutsatta och eventuella barn har men inte kan komma åt, fritidsaktiviteter till barn, mat etc. Man bör kunna bedöma behovet av bistånd utan att bedöma den våldsutövande partens betalningsförmåga.

Kostnader som kan vara aktuella att godta är t ex tillfällig adressändring, namnbyte, säkerhetspaket (låsbyte, titthål, kedja), dubbla hyreskostnader under uppsägningstid,

**KUNGÄLV
KOMMUN**

kostnad för ansökan om äktenskapsskillnad, hemutrustning (beakta att eventuell bodelning kommer att ske), kläder, telefon.

Socialtjänsten ska även verka för att den som utsätter eller har utsatt närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.

9.19 Värnpliktiga och deras familjer

Huvudprincipen är att ekonomiskt bistånd inte ska beviljas till värnpliktig och dennes familj då behovet ska tillgodoses genom de bidrag som utgår enligt familjebidragsförordningen. Detta bidrag söks genom Försäkringskassan.

10. Handläggning

Handläggningen av ekonomiskt bistånd i Kungälv kommun utgår från krav på eget ansvar, respekt för den enskilde och tro på människans resurser. Vårt stöd ska vara ett stöd för aktivitet och får inte leda till ett passivt bidragsberoende. Den enskilde ska ges kunskaper om sina möjligheter för att kunna ta initiativ till en förändring av sin situation. Krav ska ställas på att alla medverkar aktivt för att uppnå målet om självförsörjning.

Krav som ställs på den enskilde får ej ha sådan utformning att det kränker den enskilde. Krav som ställs på en enskild är inte alltid rimligt att ställa på en annan.

Nedan följer några viktiga punkter som ska beaktas inom sociala myndighetsnämndens verksamheter

10.1 Dokumentation

Dokumentationen i socialtjänsten ska tillgodose flera syften. För den enskilde är det viktigt att kunna följa sitt ärende. För de som arbetar i socialtjänsten är dokumentationen ett viktigt arbetsinstrument, bland annat för den individuella planeringen, handläggningen av ärenden, genomförandet och uppföljningen. Det ska alltså gå att följa vad som faktiskt görs och hur situationen ser ut för den enskilde utifrån hans ansökan, behov och genomförandet av beslutade insatser.

Läs mer:

Dokumentation i verksamhet som bedrivs med stöd av SoL, LVU, LVM och LSS
Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd, SOSFS 2014:5.

Handläggning och dokumentation inom socialtjänsten. Socialstyrelsens handbok 2015.

www.socialstyrelsen.se

10.1.1 Journalanteckningar

Journalanteckningar gör det möjligt att följa ärendets gång. Inkommen information, skriftliga handlingar och handlingar/uppgifter som inkommer i samband med ansökan som är av betydelse för bedömning ska dokumenteras. Det gäller även vilken information den enskilde

**KUNGÄLV
KOMMUN**

fått, både skriftligt och muntligt, och vilka överenskommelser som gjorts. Anteckningarna ska innehålla tillräcklig, adekvat och relevant information så att andra handläggare ska kunna handlägga ärendet. Den enskilde ska kunna förstå och ta del av dokumentationen.

10.1.2 Genomförandeplan

Individuella genomförandeplaner ska finnas i alla ärenden utom där det är uppenbart att de är obehövliga. Planens syfte är att beskriva den enskildes egna mål samt åtgärder som krävs för att så snabbt som möjligt komma till egen försörjning. Det ska finnas en tydlig överenskommelse om vad den enskilde, socialtjänsten och eventuella övriga aktörer skall göra till nästa uppföljningsmöte. Planen ska undertecknas av den enskilde, socialtjänsten och andra aktörer som medverkar i den.

Den individuella planen ska uppdateras skriftligen var tredje till sjätte månad.

Handläggaren ansvarar för att varje ärende regelbundet följs upp i förhållande till genomförandeplanen.

10.2 Information och rättssäkerhet

Det är viktigt att informera den enskilde om rättigheter och skyldigheter i samband med biståndsprövningen, exempelvis normbelopp, krav och kontroller samt att uppgifterna kommer att registreras hos myndigheten. Den som söker ekonomiskt bistånd ska få information om vad rätten till bistånd innebär och hur den enskilde ska få del av denna. Denna kunskap är en viktig jämlikhetsfråga och också en förutsättning för att den enskildes rättssäkerhet ska kunna säkras.

Till den som inte behärskar svenska ska tolk anlitas.

För att förebygga att den enskilde oavsiktligt gör fel vid ansökan ska den enskilde få tydlig, skriftlig information både om gällande regler, sin rätt till bistånd, om kravet på motprestation och sina skyldigheter att lämna korrekta och fullständiga uppgifter, samt att lämnade uppgifter registreras i socialregistret. Den enskilde har då möjlighet att överväga om hen ska avstå från att göra en ansökan. Den skriftliga informationen ska även ges muntligen.

En person som befinner sig i en pressad situation kan ofta vara begränsad i sin förmåga att ta till sig information. Det är då en viktig uppgift för handläggaren att vara tydlig och kontrollera att krav, erbjudanden och given information förstås på ett korrekt sätt. Den enskildes upplevelse av mötet med socialtjänsten är av avgörande betydelse för ett framgångsrikt socialt arbete.

Hushållsekonomisk rådgivning ska vid behov erbjudas den enskilde. Den enskilde kan få information om kommunens budget- och skuldrådgivare. Rådgivningen innebär bland annat att den enskilde får hjälp att tydliggöra hushållsbudgetens inkomster och utgifter, klargöra eventuell skuldbild samt upprätta budget.

10.3 Ansökan

När en person eller ett hushåll ansöker om ekonomiskt bistånd för första gången genomförs ett nybesök. Nybesöket innebär i regel ett personligt möte med en socialsekreterare, oftast på plats i Kungälv kommunens stadshus. Återkommande besök bör därefter ske minst en gång varannan månad, eller enligt upprättad genomförandeplan.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Huvudregeln är att ansökningsblankett eller digital ansökan via e-tjänst ska användas men även ansökan som görs i annan form, t ex muntligt eller via e-post ska tas emot och handläggas. På vilket sätt ansökan tas emot ska dokumenteras. En muntlig ansökan och vad som kommer fram i samtalet med den enskilde ska alltid dokumenteras.

Socialtjänsten behöver skilja på en ansökan och ett rådgivande samtal. Finns oklarheter ska handläggaren alltid kontrollera med den enskilde om det är en ansökan eller inte. En ansökan ska alltid utredas och avslutas med ett beslut.

Ansökningsdatum räknas från det datum då den första kontakten sker, om inte den enskilde anger annan tidpunkt. Handläggaren ska alltid kontrollera med den enskilde för vilken period ansökan gäller. Ansökan ska utredas enligt 11 kap 1§ SoL.

Ombud och fullmakter

Den som ansöker om ekonomiskt bistånd kan anlita ett ombud. Med ombud enligt förvaltningslagen avses den som har fullmakt att helt eller delvis föra den enskildes talan. En fullmakt kan vara muntlig eller skriftlig. Fullmakten får inte vara av allmängiltig karaktär utan det ska framgå tydligt vad den omfattar. Socialtjänsten ska kontrollera att fullmakten fortfarande är giltig. Även om den enskilde har anlitat ett ombud, har socialtjänsten alltid rätt att vid behov ha direktkontakt med den enskilde.

10.4 Utredning

Grunden för utredning om ekonomiskt bistånd är att ta reda på orsakerna till att den enskilde inte kan försörja sig själv. Grundutredningen som görs i samband med att ett nytt ärende inleds, syftar till att kartlägga vilka behov som finns och vilka möjligheter och resurser den enskilde har att själv tillgodose sina/familjens behov. Utredningen ska ske skyndsamt, i normalfallet en vecka. Av utredningen ska klart framgå vad den enskilde ansöker om och vad som är orsak till försörjningshindret.

I barnfamiljer ska en ny grundutredning göras vid förändrade familjeförhållanden, till exempel om familjen utökas med ytterligare barn, eller annars minst en gång per år. Ny grundutredning ska göras minst en gång per år också i ärenden som rör unga vuxna 18- 30 år. Grundutredning i övriga ärenden uppdateras minst en gång vartannat år.

Den enskilde ska intyga sanningshalten i sina uppgifter genom att underteckna ansökan samt lämna de underlag som styrker uppgifterna. Bedömer socialtjänsten att lämnade uppgifter är otillräckliga ska socialtjänsten kontakta den enskilde och begära att ansökan kompletteras.

Handläggningen ska präglas av tydlig information, noggranna kontroller och korrekt dokumentation. Följande frågeställningar ska utredas:

- Är förutsättningarna för bistånd uppfyllda?
En bedömning ska göras om den enskilde kan anses uppfylla de krav som kan ställas på honom eller henne i syfte att uppnå självförsörjning.
- Kan behovet tillgodoses på annat sätt?
Annat sätt kan exempelvis vara genom annans försörjningsskyldighet, genom inkomster eller tillgångar, socialförsäkringsförmåner, studiestödsformer eller andra ersättningar.
- Vilket bistånd ska beviljas?

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Förutom riksnorm är utgångspunkten för beräkning av biståndets omfattning kommunens riktlinjer för poster inom försörjningsstödet utöver riksnormen samt för ekonomiskt bistånd i övrigt.

Nämnden har skyldighet att innan beslut fattas klargöra för den enskilde vilka krav som ställs när det gäller den sökandes medverkan. För att rätt till bistånd ska kunna utredas måste den enskilde tillåta nämnden att göra en tillräckligt noggrann utredning. Nekas nämnden att utreda ärenden är det som regel en grund för avslag.

Nämnden har rätt att kräva att en sökande innan denne får rätt till ekonomiskt bistånd söker alla ersättningar denne kan ha rätt till samt har uttömt alla andra möjligheter till försörjning.

Hembesök i samband med utredning

Vid vissa ansökningar kan det finnas ett befogat intresse av att få göra ett besök i den enskildes bostad. I bedömningen ska då alltid vissa aspekter vägas in. Av JO:s ämbetsberättelse 2009/10 s 49 framgår bland annat följande:

Nämnden kan vilja göra ett besök för att kunna bilda sig en uppfattning om vilken hjälp personen behöver och i vilken mån hen har rätt till bistånd från nämnden. Men hembesök är ett utredningsmedel som inte får användas utan vidare och som måste hanteras med stor försiktighet. Nämnden kan aldrig begära tillträde till personens bostad mot hans eller hennes vilja. Ett sådant intrång kan nämligen strida mot regeringsformens och Europakonventionens bestämmelser om grundläggande fri- och rättigheter.

Det finns ingen juridisk grund som ger nämnden rätt att undersöka en enskild persons bostad i ett biståndsärende. Det betyder i klartext att besöket inte får vara påtvingat utan den enskilde måste samtycka. Om en person bor inneboende, behöver även övriga boende ge sitt samtycke till att hembesök görs.

Om personen inte tillåter hembesök, får det inte slentrianmässigt leda till att hens ansökan om ekonomiskt bistånd avslås. Den enskildes rätt till bistånd ska prövas förutsättningslöst på grundval av vad som har kommit fram i utredningen. Vid den slutliga prövningen kan det till exempel visa sig att de uppgifter som den enskilde har lämnat är tillräckliga för att bevilja bistånd, eller att myndigheten trots allt lyckats skaffa sig tillräcklig information på annat sätt. Då ska ansökan givetvis bifallas även om socialnämnden inte har fått göra ett hembesök. Nämnden får inte heller ha som rutin att göra hembesök hos alla som ansöker om ekonomiskt bistånd. Nämnden får bara göra hembesök när det framstår som nödvändigt för att få ett tillfredsställande underlag för prövningen av personens ansökan om ekonomiskt bistånd.

Ovan ska alltid beaktas när det i riktlinjen står angivet att hembesök bör göras.

10.4.1 Kontroller av uppgifter

För att motverka felaktiga utbetalningar ska uppgifter som sökande lämnar i sin ansökan kontrolleras. Vissa kontroller har socialtjänsten rätt att göra utan att den enskilde lämnat särskilt samtycke. Andra kontroller kräver den enskildes samtycke. Om sökande har lämnat muntligt samtycke ska detta antecknas i journal.

I vissa fall kan andra kontroller än de som godkänts på ansökningsblanketten behöva göras. Den enskilde ska alltid ge sitt samtycke till att sådana kontroller sker.

Följande ska alltid kontrolleras:

- Identitet

KUNGÄLV KOMMUN

- Civiltillstånd
- Uppgifter om boende och vistelse
- Uppgifter om folkbokföring
- Vårdnadshavare för barn boende i hushållet/umgängesbarn
- Medborgarskap och uppehållstillstånd respektive uppehållsrätt
- Inkomster
- Tillgångar

Särskild noggrannhet är av vikt när ungdomar 18 - 20 år söker bistånd för egen del men kan omfattas av föräldrarnas försörjningsskyldighet.

Identitet och vistelse

Personuppgifter och uppgifter om boende kontrolleras i alla nya ärenden. Som legitimation godtas pass, körkort eller ID-kort från bank eller polismyndighet.

Boende och vistelsetillhörighet kontrolleras genom folkbokföring, hyreskontrakt och aktuell hyresavi. Om det inte är möjligt att kontrollera en persons boende eller vistelsetillhörighet på annat sätt kan hembesök göras. En förutsättning för att göra hembesök är att den enskilde samtycker till besöket.

Om den enskilde inte är folkbokförd på den adress som anges i ansökan, men uppger sig vara stadigvarande bosatt där, ska hen uppmanas att ändra folkbokföringsadressen då det kan vara ett brott att vara skriven på fel adress. Sökanden ska även informeras om att nämnden har en skyldighet att underrätta Skatteverket om en enskild har felaktig folkbokföringsadress enligt folkbokföringslagen. Löpande kontroll av att sökande vistas i kommunen ska göras genom personlig kontakt.

Inkomster

Vid nybesök ska kontoöversikt och kontoutdrag uppvisas från alla medlemmar i hushållet och från samtliga banker om hushållet har flera. Kontoutdragen ska avse de tre senaste månaderna med aktuell kontoställning, samt de tre senaste månadernas transaktioner. Även specifikationen till senaste preliminära deklARATIONEN ska lämnas in, liksom kontrolluppgift. Sökande kan välja att stryka sina utgiftsposter i kontoutdraget.

Inkomster från arbetsgivare ska styrkas genom uppvisande av lönebesked där alla uppgifter om tillägg och avdrag redovisas. Vid alla ansökningar ska kontroll hos Försäkringskassan göras om eventuellt utbetalade ersättningar. I förekommande fall ska även kontrolleras om ansökan om eventuella ersättningar har gjorts.

Tillgångar

Kontroll av eventuellt bilnehav ska göras hos bilregistret (se Transportstyrelsens webbsida) i nya ärenden och därefter när så anses nödvändigt.

När det finns tillgångar framgår det av slutskattsedeln att den enskilde haft inkomst av kapital. Vilken typ av tillgångar och värdet syns dels på den förtryckta deklARATIONSBANKETTEN, dels på specifikationen till preliminär deklARATION. Någon av dessa ska uppvisas vid nybesök. Om det finns eller har funnits kontanta tillgångar, aktier eller dylikt ska den enskilde visa aktuella kontoutdrag från bank.

Arbetsökande

Kontroll ska göras om den enskilde är inskriven på Arbetsförmedlingen, är aktivt arbetsökande och om rätt till arbetslöshetsersättning föreligger.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

10.4.2 Inkomstberäkning

Inkomstberäkning görs som regel månadsvis. Behov av ekonomiskt bistånd beräknas i normalfallet så att riksnormen läggs ihop med godkända utgifter för bland annat hyra, hushållsel, hemförsäkring, arbetsresor och avgift för A-kassa eller fackföreningsavgift. På så sätt räknas hushållets totala norm fram. Från den totala normen avräknas hushållets alla inkomster (med vissa undantag, se avsnitt 10.4.2.2 samt 10.4.2.3) månaden innan ansökningsmånaden. Mellanskillnaden utgör hushållets behov av ekonomiskt bistånd.

Vid nybesök kan det vara nödvändigt att göra en grundligare utredning. Det kan till exempel vara lämpligt att värdera inkomsterna olika beroende på hur hushållets ekonomi sett ut en tid bakåt och vid vilka tidpunkter olika inkomster erhållits. Avdrag för förskott på lön eller förmåner ska inte täckas med ekonomiskt bistånd. Undantag kan göras i de fall utredningen visar att förskottet tagits på grund av omständigheter som normalt skulle beaktats vid prövning av rätten till ekonomiskt bistånd.

10.4.2.1 Inkomster som i sin helhet reducerar försörjningsstödet

- Aktivitetsstöd
- Aktivitetsersättning
- Arbetslöshetsersättning
- Arv
- Arvode
- Avgångsvederlag
- Barnbidrag
- Barnpension (motsvarande barnets egen norm)
- Bostadsbidrag (inneboende kan också söka bostadsbidrag)
- Bostadsersättning
- Boendetillägg
- Bostadstillägg
- Efterlevandestöd
- Etableringsersättning
- Extra försäkringsförmåner t ex AGS (avtalsgruppsförsäkring), AMF (arbetsmarknadsförsäkring) eller STP/ITP (särskild tilläggs pension/övriga avtalspensioner)
- Familjebidrag (vid värnplikt)
- Föräldrapenning
- Försäkringsersättning (dock inte om ersättningen är avsedd för särskilt ändamål, t ex läkarvård)
- Handikappersättning, skattepliktig del. (1 januari 2019 infördes merkostnadsersättning som ny ersättning, vilket på sikt ersätter handikappersättning. Tidsbegränsad handikappersättning upphör efter juli 2021 då ansökan om merkostnadsersättning får göras istället)
- Hemvårdsbidrag eller hemsjukvårdsbidrag (för den person som mottar bidraget för utfört arbete)
- Hyresdel från inneboende / hemmavarande vuxna barn (se avsnitt 3.5.6)
- Insättningar på konto, kan reducera försörjningsstödet efter utredning
- Kommunalt vårdnadsbidrag (avskaffades 2016 men redan beviljat bidrag utbetalas fortsatt)
- Kontanta medel
- Livränta

KUNGÄLV KOMMUN

- Lön eller sjuklön (gäller ej för personer som omfattas av bestämmelsen i 4 kap 1b§ SoL)
- Merkostnadsersättning
- Omställningsbidrag
- Omvårdnadsbidrag
- Pension
- Rehabiliteringsersättning
- Räntor och utdelningar
- Sjukersättning
- Sjukpenning
- Skadestånd (ideella)
- Skatteåterbäring, undantag: belopp som Kronofogden utmätt
- Studiebidrag
- Studiemedel, undantag extra tillägg för gymnasiestuderande
- Swish-insättningar, kan reducera försörjningsstöd efter utredning
- Traktamente (de utgifter som traktamentet är till för att täcka ska styrkas och betraktas då som en godkänd utgift)
- Underhållsstöd
- Utbildningspremie (värnplikten)
- Utvecklingsersättning
- Äldreförsörjningsstöd

Även andra former av inkomster som ska inräknas vid prövning av ekonomiskt bistånd kan förekomma.

10.4.2.2 *Inkomster som delvis reducerar försörjningsstödet*

- Familjehemsersättning: Hela arvodesdelen samt den del av omkostnadsersättningen som avser ersättning för bostad per månad och barn räknas som inkomst
- Stipendier som är villkorade eller riktade till särskilda ändamål. Bedömning av hur ett stipendium ska reducera försörjningsstödet ska göras från fall till fall.
- Jobbstimulans. När en enskild haft försörjningsstöd sex månader i följd och får arbete och inkomst eller har ett arbete och ökar sin inkomst ska endast 75 procent av lön räknas som inkomst, så kallad jobbstimulans. Den gäller under två år efter kvalificerings-perioden på sex månader.

10.4.2.3 *Inkomster som inte reducerar försörjningsstödet*

- Ersättning för merkostnader till följd av funktionsnedsättning, tex del av omvårdnadsersättning
- Extra tillägg till studiebidrag
- Fondmedel som utbetalats efter en social bedömning
- Försäkringsersättningar som den enskilde får för att kompensera ekonomiska förluster och som inte utgör ersättning för inkomstförlust
- Habiliteringsersättning
- Merkostnadsersättning som inte är skattepliktig, om den avser särskilda ändamål som t ex medicin, resor och läkarvård. Kostnader för dessa tas inte upp som kostnader vid beräkning av bistånd. Enskilda som beviljats merkostnadsersättning beviljas inte merkostnader för kost.
- Inackorderingstillägg vid gymnasiestudier på annan ort
- Inkomst från feriearbete för hemmaboende ungdom under grundläggande utbildning, upp till ett prisbasbelopp per år

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- Körkortslån via CSN. För vidare info se CSN:s hemsida.

Beträffande omvårdnadsbidrag och merkostnadsersättning är det viktigt att kontrollera vilka kostnader ersättningen ska täcka, så att inte ekonomiskt bistånd beviljas för samma kostnadsposter.

Barns sparade medel

Barn bör kunna ha sparade medel upp till 15 procent av prisbasbeloppet utan att det vid ansökningstillfället påverkar föräldrarnas rätt till ekonomiskt bistånd för barnet. Om ett barn har tillgångar som föräldrarna inte kan förfoga över, bör det inte påverka föräldrarnas rätt till ekonomiskt bistånd för barnet. Detta gäller t ex bankmedel som står under överförmyndarens kontroll, om överförmyndaren inte ger sitt samtycke till uttag.

Jobbstimulans – särskild beräkningsgrund enligt 4 kap 1B§ SoL

Om en enskild uppfyller vissa villkor innebär den särskilda beräkningsregeln i 4 kap 1 b § SoL att 25 procent av nettoinkomsten av anställningen inte ska beaktas vid prövningen av rätten till ekonomiskt bistånd. Jobbstimulansen är personlig och gäller inte för hushållet som helhet. Den eller de vuxna i hushållet som uppfyller villkoren har rätt till jobbstimulans. Kvalificeringstid för att omfattas av jobbstimulans är att den enskilde har fått försörjningsstöd under en sammanhängande period av sex månader. Om den enskilde får ett helt avslag för en månad innan uppnådd kvalificeringstid, börjar kvalificeringstiden räknas om på nytt den månaden sökanden åter bedöms ha rätt till försörjningsstöd. Delavslag påverkar inte kvalificeringstiden.

När kvalificeringstiden uppnåtts, gäller jobbstimulansen under 24 sammanhängande månader oavsett om den enskilde är självförsörjande under någon del av tiden eller om den enskilde flyttar till en annan kommun.

Om den enskilde efter tvåårsperioden åter får försörjningsstöd under sex sammanhängande månader är den enskilde åter kvalificerad för jobbstimulans. Det finns ingen gräns för hur många gånger en person kan få jobbstimulans. Om den enskilde sparat av inkomsten under perioden med jobbstimulans ska det inte påverka rätten till ekonomiskt bistånd. Efter perioden med jobbstimulans får en sedvanlig prövning göras i varje enskilt fall.

10.4.2.4 Överskjutande inkomst från tidigare månader (normöverskott)

Huvudprincipen är att inkomster som överstiger hushållets behov enligt norm den ena månaden överförs som inkomst till nästkommande månad. Tillämpning av denna princip förutsätter dock att den enskilde känner till kommunens beräkningsgrunder. För sökande som aldrig eller under lång tid inte varit i kontakt med socialtjänsten kan socialtjänsten inte kräva att han eller hon i förväg ska planera och anpassa sin ekonomi efter gällande nivå på försörjningsstöd. En ansökan om ekonomiskt bistånd kan i denna situation inte kategoriskt avslås med hänvisning till ett normöverskott som uppkommit genom summering av sökandens inkomster flera månader bakåt. Om bedömning är att ett överskott ändå ska medräknas ska detta inte ske längre än tre månader.

Om det tidigare överskottet varit stort ska dock en särskild prövning göras. Det bör påpekas att en person, som vid sista inkomstillfället vet att hen inte har sin försörjning tryggad framåt, har ett eget ansvar att efter förmåga planera för de nödvändigaste utgifterna.

Det är med hänsyn till eventuella överskott viktigt att de sökande kontinuerligt, men särskilt i början av kontakten, får information om regler för beräkning av försörjningsstödet och att i princip alla inkomster räknas. Har den enskilde varit medveten om hur förvaltningen räknar i

**KUNGÄLV
KOMMUN**

samband med prövning av försörjningsstöd kan ansökan avslås, om han eller hon haft inkomst över eller i nivå med normen.

10.4.2.5 *Arbetsinkomst för hemmavarande barn och skolungdomar*

Hemmavarande barn och skolungdomar (under 21 år) får ha inkomst av lön motsvarande ett prisbasbelopp per kalenderår utan att det påverkar hushållets rätt till bistånd. Det är nettoinkomsten efter skatteavdrag som ska beaktas. Till skolgång räknas studier i grundskolan eller gymnasieskolan eller annan jämförlig grundutbildning. Inkomst över prisbasbelopp får räknas som inkomst endast för den ungdomens egen del av normen samt den egna delen av familjens boendekostnad.

10.4.2.6 *Tillgångar*

Alla realiserbara tillgångar ska användas för den enskildes försörjning innan hen har rätt till bistånd. Med realiserbara tillgångar menas bankmedel, aktier eller andra värdepapper, bil, båt, fastighet, dyrbara konst- eller samlarföremål etc. Eventuella tillgångar kan framgå av slutskattesedel eller hemförsäkringsbrev. Skälig tid för att avyttra till exempel en bil kan ibland vara nödvändigt, som regel en månad.

10.4.2.7 *Barns tillgångar och inkomster av kapital*

Barn eller hemmaboende skolungdomar är aldrig försörjningsskyldiga gentemot sina föräldrar. Om barn har inkomster i form av exempelvis barnpension eller inkomst av kapital ska detta räknas av mot barnets del av familjens kostnader inklusive boendekostnader vid beräkning av försörjningsstöd.

Om barns tillgångar är spärrat av överförmyndare är det i sig inte ett hinder för att ta barnets tillgångar i anspråk för barnets behov, dock måste överförmyndare ge sitt samtycke. Barn får ha sparkapital på upp till 15 procent av prisbasbeloppet. Syftet är att detta ska kunna användas för större kostnader för barnets räkning som exempelvis cykel, idrottsutrustning eller lägerverksamhet.

10.4.2.8 *Fordon*

Bil eller andra fordon ses som en lätt realiserbar tillgång och sökanden ska uppmanas att sälja fordonet. Bistånd kan utgå i avvaktan på att fordonet säljs, vilket normalt ska ske inom en månad. Om fordonet inte säljs inom angiven rådruktid kan ansökan i regel avslås i sin helhet. Nämnden kan inte utreda och bedöma rätten till bistånd, då sökanden trots uppmaning inte avyttrat en realiserbar tillgång som helt eller delvis kan tillgodose behovet.

Vid dokumenterat behov godtas innehav av fordon vars värde motsvarar max ett prisbasbelopp. Sådana behov kan vara:

- Om den sökande måste använda sig av bil eller annat fordon på grund av dokumenterad funktionsvariation eller sjukdom. Behovet ska styrkas med läkarintyg.
- Om den sökande måste använda sig av bil eller annat fordon för att ta sig till sitt arbete – se arbetsresor.
- Om den sökande p.g.a. särskilda sociala skäl måste använda sig av bil eller annat fordon t.ex. för att kunna umgås med sitt barn.
- För att skjutsa barnet eller barnen till barnomsorg.

En specialanpassad bil som den enskilde använder på grund av funktionshinder bör godtas oavsett värde, om alternativ saknas.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Om den enskilde behöver bil för arbetsresor beräknas kostnaden enligt Skatteverkets regler för milersättning (Se avsnitt 7.4.1 Arbetsresor). Om bilinnehav godtas enligt ovan innebär det att övriga kostnader förknippade med bilinnehavet godtas.

Leasingkostnad godkänns ej.

Milersättning som utbetalats på lön räknas inte som inkomst då den ska täcka de faktiska driftskostnaderna för bilen.

Har sökande beviljats bilstöd från Försäkringskassan godtas normalt bilinnehavet.

Vid en försäljning bör den enskilde kunna använda intäkten till att betala eventuella lån som är knutna till det som sålts, utan att det påverkar rätten till ekonomiskt bistånd.

10.4.2.9 *Bosparande*

Alla former av bosparande räknas som realiserbar tillgång. Undantag från denna princip kan göras när biståndsbehovet bedöms kortvarigt, högst tre månader, och den enskilde saknar egen bostad. I dessa fall godtas inestående kapital i eller liknande upp till den nivå som krävs för bibehållen kötid.

10.4.2.10 *Fastighet, bostadsrätt och fritidshus*

En individuell bedömning om fastigheten/bostadsrätten ska utgöra en realiserbar tillgång måste göras i varje enskilt fall.

Ekonomiskt bistånd till personer, som äger fastighet/bostadsrätt eller andel av sådana, bör i princip inte beviljas annat än i akuta situationer eller under den tid som behövs för att sälja fastigheten, dock högst tre månader. Om det finns särskilda skäl kan rådrum för försäljning förlängas. Även om ett intäktsöverskott talar för en försäljning kan en sådan vara olämplig av andra skäl. Vid ett långvarigt behov av bistånd (längre än tre månader) kan krav på försäljning ställas. En individuell bedömning utifrån följande faktorer ska dock göras innan krav på försäljning ställs:

- Om en barnfamilj genom att flytta tvingas bryta upp från barnomsorg, skola och socialt nätverk.
- Om den enskilde, exempelvis på grund av funktionshinder eller sociala problem har särskilda behov av kontinuitet som hänger samman med det nuvarande boendet
- Om bostaden är anpassad till en boendes funktionshinder.
- Om den enskilde har begränsade möjligheter att bli godkänd som hyresgäst.

Vid kortvarigt behov av försörjningsstöd bör den faktiska kostnaden för bostaden godtas. Med kortvarigt avses en period av maximalt tre sammanhängande månader.

Vid faktisk kostnad medräknas aldrig amortering av lån då den utgör kapitalbildning. Sökande med lån på bostaden ska uppmanas söka skattejämkning för räntekostnaden.

Den enskilde bör ges skälig tid för byte av bostad. Med skälig tid avses en period som inte understiger fyra månader från den tidpunkt då den enskilde fick information om nämndens bedömning. Vid försäljning av bostadsrätt eller villa ska krav ställas på att bostaden lämnas till mäklare för försäljning.

Även del i fritidshus ska räknas som realiserbar tillgång såvida det inte finns ett skrivet förbehåll som förhindrar försäljning.

I övrigt gäller vad som sägs i riktlinjerna om hyreslägenheter beträffande skälig kostnad, krav på bostadsbyte och överväganden i samband med det.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

10.4.2.11 Pensionssparande

Pensionssparande räknas i princip som en tillgång. Möjligheten att ta ut pensionssparande ska alltid provas.

10.4.2.12 Utgifter som inte är godtagbara

Utgift för underhållsstöd till barn, avbetalning på studielån eller andra lån och avbetalningar är exempel på utgifter som inte är godtagbara vid beräkning av försörjningsstöd.

10.4.3 Hushållstyper

10.4.3.1 Sammanboende med hushållsgemenskap

En utgångspunkt vid prövningen av ekonomiskt bistånd är att alla inkomster och tillgångar räknas som gemensamma för makar, registrerade partners och sambor. Normalt ska den ena parten i ett par inte kunna få bistånd för egen del utan att den andres inkomster eller tillgångar beaktas. Ett undantag är om den ena parten utsätter den andra parten för våld. Det kan då finnas skäl att betrakta den utsatta parten som ett eget hushåll.

En annan typ av hushållsgemenskap gäller personer som bor ihop och delar vissa kostnader men inte har ekonomiskt ansvar gentemot varandra, till exempel vuxna barn som bor kvar hemma eller vänner som delar lägenhet. För denna grupp beräknas normen som den personliga kostnaden för ensamstående samt personens andel av hela hushållets gemensamma hushållskostnader.

Hushållsgemenskap gäller normalt från den dag sammanflyttningen sker. Om sammanboendet är oplanerat och osäkert och har haft en kort varaktighet kan det undantagsvis och under kortare tid göras avsteg från principen.

10.4.3.2 Giftna men ej sammanboende

Giftna makar är enligt Äktenskapsbalken försörjningspliktiga gentemot varandra. Försörjningsplikten kvarstår även om makarna har skilda hushåll. Den gemensamma inkomsten ligger till grund för bedömning av bistånd och hänsyn ska normalt inte tas till fördyrade omkostnader på grund av skilda hushåll.

Endast om det är uppenbart att förutsättningar saknas för att makarna kan ha gemensam ekonomi ska principen om gemensam försörjningsplikt frångås. Det kan exempelvis vara om den ena parten utsätter den andra för våld, eller då båda har försörjningsstöd men bor på olika orter, eller då någon av makarna är oförmögen att ta sitt ansvar för resten av familjen. Undantag kan även göras vid akuta nödsituationer.

Om sökandes maka/make vistas utomlands är nämnden inte skyldig att utreda hans ekonomiska förhållanden utan det är sökanden som har bevisbördan för att makan/maken saknar sådan ekonomisk förmåga. Nödprövning kan dock göras.

I de fall som Försäkringskassan har meddelat avslag för bostadsbidrag och/eller underhållsstöd med hänvisning till försörjningsansvaret för make/maka som befinner sig utomlands, kan hushållet med hänsyn till barnkonventionen ändå beviljas ekonomiskt bistånd.

10.4.3.3 Gymnasiestuderande ungdom

Föräldrarna har, enligt föräldrabalken, försörjningsskyldighet för ungdomar upp till 21 år eller så länge ungdomarna går kvar i skolan. I dessa fall ska den unge räknas in i familjen och

**KUNGÄLV
KOMMUN**

normen för 15 - 21 åringar användas. Föräldraansvaret gäller oavsett om den unge har egen bostad eller inte. Efter studieuppehåll återgår ansvaret till vårdnadshavarna.

I de fall gymnasieungdomen studerar på annan ort räknas han eller hon in i familjen. Inga extra kostnader godkänns, inackorderingstillägget medräknas inte som inkomst då inkomsten ska täcka eventuella merkostnader. Individuell prövning ska alltid göras. Vid flytt när ungdomen tillfälligt går kvar i sin gamla skola görs särskild prövning, dock längst till terminens slut.

Socialtjänsten ska normalt inte vid biståndsprövning ta hänsyn till den extra kostnad det innebär att gymnasiestuderande ungdom har eget boende. Undantag ska göras endast om det finns synnerliga skäl till att den unge inte kan bo kvar hemma. I möjligaste mån ska den unge ingå i föräldrarnas hushåll, men ibland kan det finnas skäl till att se henne eller honom som ett eget hushåll. Även i det senare fallet ska, om möjligt, föräldrarnas ekonomi och förmåga att bidra till den unges kostnader utredas.

Oavsett föräldrarnas försörjningsskyldighet ska ungdom hänvisas till att söka studielån från hösten de fyller 20 år.

10.4.3.4 *Hushåll där barn bor växelvis hos föräldrarna*

Om barnet bor ungefär lika mycket hos båda föräldrarna ska halva barnbidraget räknas som inkomst och normbeloppet för barnet medräknas för halva månaden.

10.4.3.5 *Underårig som bildat familj*

Förälder har kvar sitt försörjningsansvar för underårigt barn även om den underårige själv blir förälder och även i de fall då den unge inte avslutat sin grundläggande utbildning upp till 21 år. Föräldrarna har däremot inget försörjningsansvar för sitt barnbarn.

Vid giftermål/samboförhållande övertar maka/make/sambo försörjningsplikten för underårig eller gymnasiestuderande upp till 21 års ålder. Om makan/maken/sambo inte kan fullfölja sin försörjningsplikt (primär försörjningsplikt) har den underåriges föräldrar försörjningsplikt (sekundär försörjningsplikt).

10.5 Beslut

10.5.1 Motivering av beslut

Varje ansökan ska utredas och leda fram till ett beslut. Om beslut ska fattas i ett ärende och nya uppgifter har inhämtats/inkommer från andra än den enskilde, ska detta kommuniceras innan beslut fattas för att den enskilde ska ha möjlighet att yttra sig. Om beslutet inte går emot den enskilde eller om det är uppgifter som saknar betydelse eller om det av någon anledning är uppenbarligen obehövt, kan beslut fattas utan kommunikering. Beslut kan även fattas direkt om avgörandet inte kan skjutas upp.

Beslut, både bifall och avslag, ska alltid vara motiverade och skriftliga. Det ska klart framgå vad den enskilde har ansökt om och vad som har beviljats eller avslagits samt på vilka grunder beslutet har fattats. Det ska vara tydligt för den som sökt varför det ekonomiska biståndet beviljats eller avslagits. I beslutet ska det stå om ansökan helt eller delvis har beviljats. Om ansökan enbart är delvis beviljad, ska det framgå vilken del som är det och vad som har avslagits. Det ska framgå vilka paragrafer i socialtjänstlagen som tillämpats och i förekommande fall hur hänsyn tagits till barnrättsperspektivet.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Det ska framgå vem som har fattat beslutet och vilken tid som beslutet avser, exempelvis vilken period biståndet avser att täcka. Perioden ska som regel inte överstiga en månad. Även i de fall den enskilde bedöms ha samma biståndsbehov under en längre period ska som grundprincip en ny ansökan lämnas och ett nytt beslut fattas för varje månadsperiod.

10.5.2 Underrättelse om beslut

När nämnden har fattat ett beslut i ett ärende ska den sökande så snart som möjligt underrättas om det fullständiga innehållet i beslutet, om det inte är uppenbart obehövligt.

För beslut som kan överklagas genom förvaltningsbesvär kan nämnden själv bestämma om underrättelse ska ske muntligt, genom brev, genom delgivning eller på annat sätt i enlighet med 33§ förvaltningslagen. Om den enskilde begär det ska underrättelse dock alltid vara skriftlig. Information i form av en besvärshänvisning som beskriver hur avslagsbeslut kan överklagas ska alltid lämnas.

Oavsett hur underrättelsen skett är det viktigt att en anteckning görs om tillvägagångssättet samt att en besvärshänvisning lämnats. Det är också viktigt att förvissa sig om att den som berörs av beslutet förstått dess innehåll. Vid behov ska tolk anlitas för att undvika eventuella missförstånd.

10.5.3 Överklagan

Enligt 16 kap. 3 § SoL kan nämndens beslut om ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1, 3, 5 § SoL överklagas hos Förvaltningsrätten. Den enskilde har rätt att överklaga ett beslut om ekonomiskt bistånd om det helt eller delvis går den enskilde emot. Den enskilde ska upplysas om att hen har rätt att överklaga även storleken på försörjningsstödet om detta inte motsvarar vad hen anser sig behöva. Den enskilde har rätt att få avslag skriftligen motiverat samt besvärshänvisning.

Om en sökande vill överklaga beslutet ska skrivelsen vara nämnden tillhanda inom tre veckor från den dag den enskilde tog del av beslutet. När skrivelsen inkommit gör nämnden en prövning av om överklagan inkommit i rätt tid. Nämnden gör också en bedömning av om de uppgifter som den sökande lämnat i sin överklagan kan ligga till grund för att beslutet ska omprövas.

Om det inte framkommit nya uppgifter som medför att det överklagade beslutet omprövas eller ändras i sin helhet ska nämnden överlämna överklagandet till Förvaltningsrätten utan dröjsmål. Om ändring sker och nytt beslut fattas ska även det nya beslutet överlämnas till Förvaltningsrätten. Detta oberoende av hur beslutet ändrats, det vill säga även om nämnden ändrat beslutet helt enligt den enskildes begäran (46§ Förvaltningslagen). Ett överklagat beslut som överlämnats till rättsinstans får ej omprövas eller ändras förrän målet är avgjort.

Enligt Justitieombudsmannen (JO) bör tiden för överlämnande till högre instans inte överstiga en vecka.

10.5.4 Utbetalningsperiod och utbetalningssätt

Om ansökan om ekonomiskt bistånd avser en annan period än kalendermånad, bör biståndet i regel räknas från tidsbokningdagen. Om den enskilde angivit ett annat datum i ansökan, gäller detta.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Ekonomiskt bistånd utbetalas i första hand till ett bankkonto. En enskild som inte har ett bankkonto ska uppmanas att öppna ett. I undantagsfall används rekvisitioner eller presentkort. För nyanlända som ännu inte har kunnat skaffat bankkonto i avvaktan på personnummer kan utbetalning ske via engångskort som laddas för uttag i bankomater.

11. Återsökning och återkrav

Huvudprincipen när det gäller ekonomiskt bistånd är att det beviljas utan återbetalningsskyldighet enligt 4 kap. 1§. Enligt bestämmelserna i 9 kap. 1 och 2 § SoL får dock nämnden under vissa omständigheter återkräva ekonomiskt bistånd. En förutsättning för ekonomiskt bistånd mot återkrav är att den enskilde faktiskt kan betala tillbaka biståndet vilket framgår av 9 kap. 3 § andra stycket SoL.

Läs mer:

Se kap 13.2 i *Ekonomiskt bistånd. Handbok för socialtjänsten. Socialstyrelsen 2021.*

www.socialstyrelsen.se

11.1 Återsökning hos Försäkringskassan och Pensionsmyndigheten

Om ett belopp har lämnats som förskott på en socialförsäkringsförmån (t ex aktivitetsersättning, sjukersättning, sjukpenning, bostadsbidrag, underhållsstöd) bör nämnden vända sig direkt till Försäkringskassan med en framställan om att den retroaktiva ersättningen ska betalas ut till nämnden (107 kap. 5 § socialförsäkringsbalken).

Förutsättningen för att kommunen ska kunna återkräva utbetalt bistånd retroaktivt i dessa fall, är att biståndet har beviljats utan villkor om återbetalning. Den enskilde ska informeras om att det utbetalade beloppet kommer att återsökas hos Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

Bistånd som har utbetalats med villkor om återbetalning kan endast återkrävas direkt av den enskilde. Det är i de fallen inte möjligt för nämnden att uppbära ersättning från Försäkringskassan eller Pensionsmyndigheten.

Läs mer:

Blankett: *Begäran från socialnämnden Utbetalning för retroaktiv tid från Försäkringskassan.*

www.forsakringskassan.se

Blankett: *Från Socialnämnden – utbetalning av retroaktiv tid från Pensionsmyndigheten.*

www.Pensionsmyndigheten.se

11.2 Återkrav enligt socialtjänstlagen (SoL)

11.2.1 Återkrav enligt 9 kap. 2§ första stycket SoL

Enligt 9 kap. 2 § SoL får nämnden kräva tillbaka bistånd som lämnats

- som förskott på en förmån eller ersättning

**KUNGÄLV
KOMMUN**

- till den som är indragen i en arbetskonflikt
- till den som på grund av förhållanden som hen inte kunnat råda över hindrats från att förfoga över sina inkomster och tillgångar.

Andra ersättningar eller förmåner kan vara t.ex. lön, arbetslöshetsersättning och studiestöd. En förutsättning för återkrav är att beslutet är skriftligt och att det har delgivits den enskilde.

Den enskilde ska skriva på en återbetalningsförbindelse och en återbetalningsplan innan utbetalning sker. En fullmakt kan även skrivas om den enskilde eller fullmaktsmottagaren accepterar det.

11.2.2 Återkrav enligt 9 kap. 2§ andra stycket SoL

Nämnden får ge bistånd utöver vad som följer av 4 kap. 1 § SoL om det finns skäl för det. Eftersom det är fråga om bistånd som den enskilde inte har rätt till bör det vara möjligt för hen att återbetala det beviljade biståndet. Möjligheten att bevilja bistånd utöver nämndens lagstadgade skyldighet följer av 4 kap. 2 § SoL och möjligheten att återkräva biståndet följer av 9 kap. 2 § SoL. Det är viktigt att den enskilde är medveten om att biståndet ska återbetalas och att det finns en tydlig överenskommelse med den enskilde om när och på vilket sätt återbetalning ska ske.

En ansökan ska alltid prövas enligt 4 kap. 1 § SoL. Om den enskilde inte bedöms vara berättigad till det sökta biståndet ska ansökan avslås. Därefter kan ansökan prövas enligt 4 kap. 2 § SoL. Den enskildes återbetalningsförmåga ska utredas och en avbetalningsplan upprättas innan utbetalning sker. En fullmakt kan även skrivas om den enskilde eller fullmaktsmottagaren accepterar det.

11.2.3 Väcka talan om ersättning

Om den enskilde inte frivilligt återbetalar det ekonomiska biståndet som avses i 9 kap. 1 och 2 §§ SoL, kan nämnden med stöd av 9 kap. 3 § SoL väcka talan om ersättning hos Förvaltningsrätten. Talan måste i så fall väckas inom tre år från det biståndet betalades ut. Förvaltningsrätten får inte bifalla nämndens krav om den enskilde genom att återbetala inte kan klara sin försörjning eller det finns andra synnerliga skäl. Innan talan väcks måste därför den enskildes möjlighet att återbetala utredas. Om så inte är fallet kan nämnden överväga eftergift enligt 9 kap. 4 § SoL. Hänsyn ska även tas till om de formella reglerna vid beslutsfattandet har iakttagits.

Nämnden avgör självständigt om den vill efterge en fordran eller inte.

Fullmakt

Om ekonomiskt bistånd beviljas under förutsättning att det är ett förskott på någon fordran som den enskilde har att vänta till exempel lön eller a-kassa bör det göras helt klart att den enskilde är skyldig att betala tillbaka beloppet när denna fordran utbetalas. Den enskilde kan då ge nämnden en fullmakt att tillgodogöra sig det väntade beloppet. Fullmakten får dock inte vara ett villkor för att bistånd skall beviljas.

En fullmakt kan återkallas av den enskilde. Om det finns en fullmakt ska nämnden vid tiden för utbetalningen kontrollera med den enskilde att nämnden får tillgodogöra sig beloppet. Detta innebär att den enskilde kan kräva att beloppet utbetalas till hen. Nämnden måste också pröva om den enskilde kommer att klara sin försörjning om nämnden tillgodogör sig pengarna.

**KUNGÄLV
KOMMUN**

11.2.4 Återkrav av bistånd som utbetalats på felaktiga grunder

Enligt 9 kap. 1 § SoL får nämnden återkräva bistånd som den enskilde fått felaktigt eller med för högt belopp på grund av:

- oriktiga uppgifter
- underlåtenhet att lämna uppgifter
- på annat sätt förorsakat att ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL utgetts obehörigen eller med för högt belopp.

Återbetalningsskyldigheten gäller även om den enskilde inte hade för avsikt att orsaka den felaktiga utbetalningen. Nämnden kan dock ta hänsyn till orsaken till underlåtenheten eller beteendet vid prövning av om återbetalningsskyldigheten ska efterges enligt 9 kap. 4 § SoL.

Nämnden kan återkräva biståndet även om någon straffrättslig påföljd inte kan utdömas och påverkar eller ersätter inte nämndens beslut att göra polisanmälan.

Nämnden får även återkräva bistånd som den enskilde borde ha insett att han inte hade rätt till.

Den enskilde ska informeras om att beslut om återkrav inte går att överklaga.

12. Felaktiga utbetalningar från välfärdssystemet

Förutom vikten av att värna om trovärdigheten för samhällets trygghetssystem, att säkerställa att de medel som utbetalas går till det de är avsedda för, är arbetet mot felaktiga utbetalningar även viktigt ur ekonomisk synpunkt.

12.1 Bidragsbrott

Nämnden har enligt 6§ Bidragsbrottslagen skyldighet att polisanmäla misstanke om att någon felaktigt fått utbetalt stöd, bidrag och ersättningar som framgår att 1§ i samma lag.

En person som lämnar oriktiga uppgifter eller inte anmäler ändrade förhållanden som hen är skyldig att anmäla enligt lag eller förordning, och på så sätt orsakat fara för att en ekonomisk förmån felaktigt betalas ut eller betalas ut med för högt belopp, kan enligt 2 § bidragsbrottslagen dömas för bidragsbrott till fängelse eller böter.

12.2 Underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar

Om nämnden har anledning att anta att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska underrättelse om detta lämnas till den myndighet eller organisation som har fattat beslutet. Av 4 § underrättelselagen framgår att det av underrättelsen ska framgå vilka omständigheter som ligger till grund för antagandet att en ekonomisk förmån eller ett ekonomiskt stöd har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats med för högt belopp.

Det finns inget formkrav för underrättelsen. Den kan ske såväl muntligt som skriftligt. Underrättelseskyldigheten enligt underrättelselagen innebär att det föreligger en sådan

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

underrättelseskyldighet som avses i 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), OSL. Sekretess enligt OSL bryts alltså på grund av underrättelseskyldigheten. Antaganden om kommande felaktiga beslut eller utbetalningar omfattas däremot inte.

11.1 Underrättelseskyldighet vid felaktig folkbokföring

Nämnden har en skyldighet att underrätta Skatteverket om en enskild har felaktig folkbokföringsadress enligt folkbokföringslagen. Skyldigheten inbegriper att underrätta Skatteverket om vilket uppgift i folkbokföringen som kan antas vara oriktig eller ofullständig. Det kan handla om till exempel namn, adress, födelsetid och civilstånd. familjebildning med mera. Underrättelseskyldigheten i 32 c § folkbokföringslagen innebär att sekretessen bryts enligt 10 kap. 28 § offentlighets- och sekretesslagen, OSL. Uppgifter som omfattas av underrättelseskyldigheten kan därmed lämnas till Skatteverket utan hinder av sekretess.

En underrättelse behöver inte lämnas om särskilda skäl talar emot det (32 c § andra stycket folkbokföringslagen). Tröskeln för underrättelseskyldigheten är lågt satt. Det måste dock finnas viss grund för att uppgifterna i folkbokföringen är felaktiga. Det är inte meningen att underrättande myndighet ska göra någon egen utredning gällande de förhållanden som är av betydelse för vilka uppgifter som ska registreras i folkbokföringen, utan endast underrätta Skatteverket om fall där det kan finnas anledning för denna myndighet att utreda.

13. Levandegöra

Riktlinjen publiceras på kommunens webbsida och i socialtjänstens kvalitetsledningssystem. Riktlinjen används i berörda verksamheters dagliga arbete och vid introduktioner av nya medarbetare. Vid revidering informeras samtliga verksamheter som berörs.

14. Uppföljning

Dokumentansvarig ser löpande till att styrdokumentet är uppdaterat. Revidering ska dock senast ske vid varje mandatperiod.

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-03-01

Sida

21 (34)

§ 114/2023

Riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd (Dnr SMN2022/0754)

Sammanfattning

I ärendet lämnar förvaltningen förslag på reviderade riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd. Handläggning av ekonomiskt bistånd är i hög grad reglerad genom lagstiftning, praxis och vägledning på nationell nivå. Riktlinjerna är ett komplement till gällande lagstiftning. Syftet med riktlinjerna är att skapa goda förutsättningar för en rättssäker handläggning och likvärdig bedömning gällande rätten till bistånd, bidragsnivå och insatser för stöd till självförsörjning.

Revideringen innebär att riktlinjerna innehållsmässigt anpassats till Socialstyrelsens handbok rörande ekonomiskt bistånd med syfte att förtydliga det ekonomiska biståndets två delar. Riktlinjerna har också bytt titel för att betona att styrdokumentet utgör en vägledning och ett stöd i handläggningen av ekonomiskt bistånd. I de reviderade riktlinjerna har exempelvis alla hänvisningar till delegeringsordning tagits bort och specifika belopp för olika kostnadsposter har ersatts med procent av prisbasbelopp eller hänvisats till andra källor. Revidering har också gjorts avseende bedömning av högsta godtagbara boendekostnad.

Förvaltningens bedömning är att de reviderade riktlinjerna säkerställer att aktuell lagstiftning, föreskrifter och allmänna råd samt beslutade styrdokument följs i verksamheten. Riktlinjerna bidrar till en rättssäker och likvärdig bedömning och är ett stöd i handläggningen. Riktlinjerna tydliggör även för kommuninvånare när och i vilken omfattning ekonomiskt bistånd kan utgå.

Reviderade riktlinjer föreslås träda i kraft 1 april 2023.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Riktlinjer för handläggning av ekonomiskt bistånd
Bilaga Handläggning av ekonomiskt bistånd (riktlinjer)

Beslut

Informationen antecknas till protokollet.

Expedieras till:

För kännedom till:

SOCIALA MYNDIGHETSNÄMNDEN**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (4)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Ida Andersson

2023-03-13

Upphävande av positiva planbesked – del 2 (Dnr KS2022/2597-5)

Sammanfattning

Utifrån att Enhet plan har sett över alla beslutade planbesked och andra uppdrag har en del ärenden bedömts som inaktuella. Efter intern bedömning har sökande för respektive planbesked fått möjligheten att beskriva vilka konsekvenser det skulle innebära om aktuellt planbesked skulle upphävas. Planbesked är inte bindande och det finns därför inga juridiska hinder att avskryva ärenden som tidigare fått ett positivt planbesked.

Totalt föreslås tre (3) planbesked att upphävas. I ett av fallen *Koggen 2 och 3* har ärendet blivit ersatt av nytt planbesked som ingår i planprogram för Kexstaden. För *Grenen 1* bedöms åtgärden med planändring bli mer kostsam i förhållande till storlek på åtgärd. För *Galgholmen* har åtgärden enligt ursprunglig ansökan kommit till stånd genom bland annat bygglovsprövning, och eventuella önskemål och större åtgärder får hanteras i en ny ansökan om planbesked.

Juridisk bedömning

Av regeringens proposition 2009/10:170 "En enklare plan- och bygglag" sid 354, framgår att planbeskedet inte bör vara bindande för myndigheter och enskilda. Beslutet är inte heller ett slutligt ställningstagande från kommunens sida. Det finns därför inget hinder till att avskryva ärenden som tidigare fått ett besked om att inleda detaljplanearbete.

Förvaltningens bedömning

Koggen 2 och 3 (KS2015/1746)

Bakgrund: Kommunstyrelsen fattade beslut om positivt planbesked 2016-01-13. Syftet med ansökan var byggnation av hotell/vandrarhem och gästhamn. Sökande var BLC Koggen AB, ett bolag som sedan såldes till nuvarande ägare till Koggen 2 och 3 (Aspelin Ramm). Aspelin Ramm inkom med en ansökan om planbesked 2020 för bostäder och centrumverksamheter. Fastigheterna ingår i framtagandet av planprogram för Kexstaden.

Bedömning: Planbeskedet är ersatt av ett nytt ärende och den tidigare ansökan föreslår därför upphävas.

Grenen 1 (KS2019/0766)

Bakgrund: Kommunstyrelsen fattade beslut om positivt planbesked 2019-11-13. Syftet med ansökan var att uppföra garagebyggnad för två bilplatser i anslutning till befintligt bostadshus. Åtgärden innebär bland annat att 470m² av kommuns mark (enligt nu gällande detaljplan allmän plats NATUR) skulle överförs till fastigheten Grenen 1. Sökande är fastighetsägaren till aktuell fastighet.

Vid kontakt med sökande framgick att sökande inte blivit informerad om en uppskattning av kostnaderna för köp av mark och framtagande av detaljplan.

Bedömning: Förvaltningen bedömer att kostnaden för markköp och framtagande av detaljplan blir kostsamt i förhållande till föreslagen åtgärd. Förvaltningen föreslår att upphäva planbeskedet och återbetala avgiften för planbeskedet till sökande.

Galgholmen (KS2010/1783)

Bakgrund: Beslut om positivt planbesked togs i Kommunstyrelsen 2001-11-14 § 245/2001 för byggnation av förråds- och utrustningslokaler samt bryggor. Sökande var Marstrands sjötransporter och Marstrands marinservice. Enligt beslut §245/2001 skulle planprogram tas fram innan detaljplan. Ett planprogram togs fram som ställdes ut på samråd 2002. Planprogrammet godkändes aldrig av kommunstyrelsen/kommunfullmäktige då ena parten Marstrands marinservice drogs sig ur. Planprogrammet som togs fram föreslog en förrådsbyggnad på 50m² för Marstrands sjötransporter

Marstrand sjötransporter byggde under 2007 en förrådsbyggnad efter givet bygglov. Under 2007 inkom skrivelse från Marstrands Sjötransporter om att möjliggöra ändring verksamhet från förråd till kurslokal och konferenslokal. Beslut fattades i kommunstyrelsen 2008-06-11 §144/2008: *"Förvaltningen får i uppdrag att upprätta en detaljplan för del av Marstrand 6:7, Galgholmen i Kungälv's kommun med normalt planförfarande enligt plan- och bygglagen (PBL 5:22-27). Detaljplanen ska baseras på tidigare genomfört plansamråd."*

Planarbete har sedan beslutet 2008 inte påbörjats/återupptagits.

2018 föreslog förvaltningen till kommunstyrelsen att upphäva aktuellt planuppdrag. Beslut fattades i kommunstyrelsen 2018-10-10 §396/2018 att *Marstrand 6:7 – Galgholmen ska avvakta utredning om Entré Marstrand.*

Sedan beslut om planläggning har en byggnad på ca 40m² uppförts på platsen som används för kurslokal/konferenslokal. Sökande önskar nu i stället en större byggnation, i storlek med det bygglov som ansöktes om 2017, ca 500m². Det finns inte grund för förvaltningen att planlägga enligt dessa önskemål eftersom dessa önskemål är av betydligt större omfattning än det beslut som togs §144/2018 att planlägga enligt programförslaget.

Bedömning:

Förvaltningens bedömning är att planläggning enligt ursprunglig ansökan inte längre är aktuell eftersom åtgärderna redan har kommit till stånd genom bland annat bygglovsprövning. Syftet med planläggning enligt beslutet §144/2008 har därför redan uppfyllts på andra sätt, med undantag att byggnaden är något mindre än vad som föreslogs i planprogrammet (50m²). Planläggning för en byggnation av denna ringa omfattning riskerar att bli mer kostsam än lönsam.

Det finns inte grund i tidigare beslut för förvaltningen att planlägga enligt de nya önskemålen om en större byggnation på Galgholmen, eftersom dessa önskemål är av betydligt större omfattning än det beslut som togs §144/2018 att planlägga enligt programförslaget. Förslaget behöver behandlas i en ny ansökan om planbesked där kommunstyrelsen tar beslut utifrån föreslagen bebyggelse och förvaltningen kan göra en bedömning utifrån nuvarande lagstiftning.

En ny planansökan för en större åtgärd kan lämnas in men förvaltningens bedömning är att sett utifrån platsens förutsättningar, som utreddes redan 2003, är det sannolikt svårt att få igenom föreslagen åtgärd med avseende på strandskyddet, riksintresse för naturvård, riksintresse friluftsliv, riksintresse kustområde och den direkta närheten till riksintresse för kulturmiljövården.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Beslutet innebär att resurser kan läggas på att planlägga platser som går i linje med Kommunstyrelsens resultatmål om planeringsberedskap för bostäder, verksamhetsmark och handel.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ej tillämpbar.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Koggen 2 och 3 ligger in möjligt förtättnings/omvandlingsområde i ÖP2010 och ingår i planprogram Kexstaden för omvandling till centrumnära bostadsområde.

Galgholmen ligger i ÖP2010 inom förslag till utveckling av "Projekt Entré Marstrand", för bostäder, verksamheter och småbåtshamn, ett projekt som kräver utbyggnad av VA till Marstrand innan byggnation kan påbörjas. Projektet, om det återigen skulle bli aktuellt, ligger långt fram och en ny planansökan får skickas in för Galgholmen om det blir aktuellt.

Grenen 1 ligger inom Östra porten med föreslagen markanvändning "centrumbebyggelse/förtätning" i FÖP Ytterby. Riktlinjerna för Östra porten är bland annat funktionsblandad bebyggelse närmst stationsområdet, ny bebyggelse i upp till 5 våningar och en alternativ plats för parkeringsanläggning föreslås längs järnvägen.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Intresset att utveckla Kungälv kommun är stort bland exploitörer och det finns många planer som fått positivt planbesked och väntar på att starta detaljplanearbetet. Beslut att upphäva ett antal positiva planbesked innebär att kommunens resurser kan prioriteras för de projekt som är mest aktuella utifrån bland annat allmänna intressen och översiktsplaneringen.

För de sökande som fått positiva planbesked som nu upphävs kan det innebära negativa effekter i form av tex. kostnader för planbesked. Ett beslut om positivt planbesked kan dock aldrig tas som en garanti för att en detaljplan kommer att skapas enligt den sökandes önskemål.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Ej tillämpbar.

Ekonomisk bedömning

Ansökningarna för planbesked har bekostats av sökande enligt avgift som gällande vid tiden för respektive planbesked.

Upphävandet av planbeskeden innebär en mindre administrativ kostnad som bekostas av Enhet plans budget.

För ett av planbeskeden, Grenen 1, föreslås att avgiften för planbeskedet (9300kr) återbetalas till sökande.

Förslag till beslut

1. Planuppdrag för Grenen 1 (KS2019/0766) upphävs och avgiften för planbeskedet återbetalas till sökande
2. Planuppdrag för Galgholmen, Marstrand 6:7 (KS2010/1783, KS2008/423, KS2021/1001) upphävs
3. Planuppdrag för Koggen 2 och 3 (KS2015/1746) upphävs

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Expedieras till: Jonasreimer1@gmail.com (för Grenen 1)
ulf@marstrandssjotransporter.se (för Galgholmen)
eva.marby@aspelinramm.se (för Koggen 2 och 3)
Ida Brogren, Plan/Samhälle och utveckling
Amanda Staf, Samhälle och utveckling
Boris Damljanovic, Kart och Mark/Samhälle och utveckling
Ida Andersson, Plan/Samhälle och utveckling
Anna Hedlin, Plan/Samhälle och utveckling
Fredric Arpfjord, Planering och myndighet/Samhälle och utveckling

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Förslag till kommunstyrelsen – Upphäva planuppdrag

KUNGÄLV
KOMMUN

Förslag till att upphäva positiva planbesked

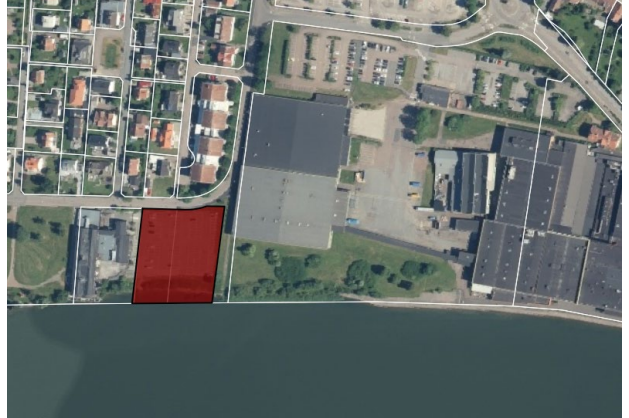
- I samband med Enhet plan har tagit fram en **planprioritering** över samtliga uppdrag har en del ärenden bedömts vara inaktuella.
- Fortsättning på det ärendet som togs beslut i KS 2023-02-15 (då fem planbesked som upphävdes)
- Sökanden har kontaktats och getts möjlighet att yttra sig.
- Totalt tre ärenden som föreslås upphävas.
- *Enligt regeringens proposition 2009/10:170 framgår att planbeskedet inte bör vara bindande för myndigheter och enskilda. Beslutet är inte ett slutligt ställningstagande från kommunen och det finns därför inget hinder till att avskriva ärenden som tidigare fått ett besked om att inleda detaljplanearbete.*

KUNGÄLV
KOMMUN

Koggen 2 och 3 (KS2015/1746)

- **Sökande:** BLC Koggen AB
- **Syftet med planansökan:** Hotell/vandrarhem, gästhamn
- **Beslut:** positivt planbesked 2016-01-13
- **Information:**
  - Bolaget och fastigheterna såldes och 2020 inkom nya ägarna Aspelin Ramm med ny ansökan om planbesked (för bostäder och centrumverksamheter) och fastigheterna ingår i planprogram för Kexstaden.
- **Förslag till beslut**
  - Upphäva planbeskedet

KUNGÄLV
KOMMUN

Grenen 1 (KS2019/0766)

- **Sökande:** Jonas Reimer
- **Syftet med planansökan:** Garage samt utöka kvartersmark
- **Beslut:** Start 2021, antas 2022
- **Information:**
  - Sökande skulle köpa 470kvm av kommunen och ändra markanvändning till kvartersmark.
- **Förslag till beslut:** Upphäva planbesked och återbetala avgiften för planbeskedet
- **Bedömning:**
  - Sökande blev vid ansökan om planbesked aldrig informerad om kostnaden för inköp av mark och planarbete, enligt uppgift skulle detta meddelas efter positivt planbesked.
  - Kostnaden för markköp och planläggning blir inte lönsam i förhållande till åtgärden.

KUNGÄLV
KOMMUN

Galgholmen (KS2010/1783+KS2008/423+2001/1001)

- **Sökande:** Marstrands sjötransporter (och Marstrands marinservice som drog sig ur 2003)
- **Syftet med planansökan:** Utveckla verksamheterna genom byggnation av förråds- och utrustningslokaler samt bryggor
- **Beslut:**
  - 2001: pröva möjligheterna till utbyggnad av verksamheterna genom planläggning och ta fram ett planprogram.
  - 2003: Planprogrammet skulle godkännas av KF men beslut fattades aldrig då ena parten (Marinservice) drog sig ur.
  - 2008 beslutade KS att upprätta en detaljplan baserat på tidigare planprogramms samrådsförslag.
  - 2018: Förvaltningens förslag var upphäva planuppdrag. Beslut: invänta entré Marstrand

Förslag till beslut: Upphävande planbesked

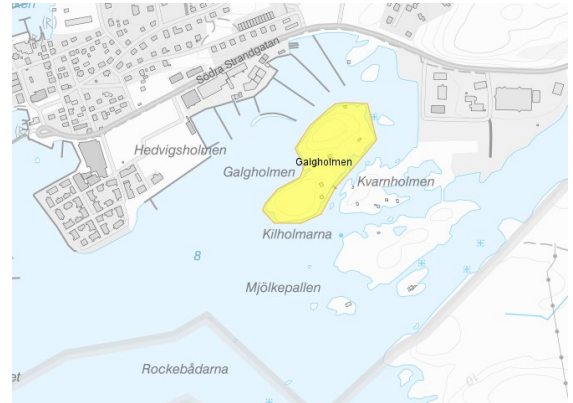
Bedömning: Syftet med planansökan (byggnad på 50m²) har till stor del uppfyllts då en byggnad på ca 40m² för kurs/konferenslokal har uppförts på platsen. Planläggning för denna ringa omfattning det innebär blir mer kostsam än lönsam.

Sökande önskar istället en större byggnation och det finns inte grund för förvaltningen att planlägga enligt detta önskemål eftersom det är i betydligt större omfattning än det beslut som togs §144/2018. Det behöver behandlas i ett nytt ansökan om planbesked där en bedömning kan göras utifrån nuvarande förutsättningar och lagstiftning.

Sökande är informerad om detta och svårigheterna att få igenom önskat förslag strandskyddet, riksintresse för naturvård, riksintressefriluftsliv, riksintresse kustområde och den direkta närheten till riksintresse för kulturmiljövården.

Entré Marstrand är inte aktuellt som projekt.

Lägg in bild på planprogramms förslaget

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (3)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Fredrik Skreberg

2023-03-17

Svar på remiss - SOU 2022:67 Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga (Dnr KS2023/0145-2)

Sammanfattning

Kungälv kommun har inbjudits att svara på remiss av SOU 2022:67 Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga.

Berörda verksamheter har tagit del av remissens innehåll och ställer sig bakom Trygghetsberedningens bedömningar och förslag. Kommunstyrelsen föreslås besluta att Tjänsteskrivelsen "Svar på remiss - SOU 2022:67 Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga" antas som kommunstyrelsens svar och översänds till justitiedepartementet.

Juridisk bedömning

I remissen beskrivs att bedömningen är att inte att något av de förslag som lämnas innebär en begränsning av den kommunala självstyrelsen. Kommunernas grundläggande ansvar att bedriva ett brottsförebyggande arbete uttrycks i den nya lagen om kommunernas ansvar som aviserats. Kungälv kommun delar bedömningen.

Förvaltningen ser positivt på "Förslaget om en kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet innebär att staten tar ett tydligare ansvar för att identifiera prioriterade insatsområden och för att stödja kommunerna i arbetet med dessa."

Förvaltningens bedömning

Kungälv kommun har inbjudits att svara på remiss av SOU 2022:67 Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga. Remissen inkom till kommunen den 18 januari 2023 och Justitiedepartementet önskar svar på remissen senast den 28 april 2023.

Trygghetsberedningens uppdrag är att ta fram underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Uppdraget sträcker sig över perioden 2020–2024 och redovisas årligen 2021–2023 samt slutredovisas i oktober 2024. Trygghetsberedningen ska enligt direktivet bl.a.

- identifiera de viktigaste kriminalpolitiska utmaningarna som samhället står inför nu och under de närmaste åren, samt
- analysera och bedöma vilken förmåga som finns hos berörda aktörer att möta dessa utmaningar på såväl det brottsförebyggande som brottsbekämpande området.

Delbetänkandet som kommunen nu ska svara på fokuserar på två områden kopplat till ovan utmaningar som beredningen anser särskilt angelägna och som hör samman med att förebygga barns och ungas utsatthet för och delaktighet i brott. Områdena är barns och ungas involvering i gängkriminalitet samt våld i barns och ungas nära relationer.

Berörda verksamheter har tagit del av remissens innehåll och ställer sig bakom Trygghetsberedningens bedömningar och förslag. Nedan lyfts några punkter ut som förvaltningen valt att kommentera.

- Att skolans roll när det gäller att förebygga brott och hantera utsatthet för brott bör tydliggöras är bra. Rollen upplevs som otvivelaktig idag.
- Förslaget om att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer är bra. Det beskrivs i remissen att "Genom att uppmärksamma fler på och sprida ökad kunskap om våld i barns och ungas nära relationer ökar möjligheten att upptäcka våldet i tid och att rätt insatser genomförs. Förhoppningen är också att fler unga som utövar våld tar del av de stödinsatser som samhället kan ge." Kungälv kommun delar beskrivningen och baserat på informationsinsatser genomförda i kommunen ser förvaltningen effekter av att sprida kunskap.
- Förslaget om att "Regeringen ska låta utreda hur kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala överenskommelser som tydliggör kommunernas respektive statens åtaganden inom ramen för kraftsamlingen." ser förvaltningen som positivt. Vidare ser förvaltningen även positivt på att "Utredningen ska också omfatta frågan om hur ett system med statsbidrag kan knytas till sådana överenskommelser." Det är dock viktigt med en tydlig resurstilldelning över tid och inte enstaka insatser. Förvaltningen vill också lyfta fram vikten av resurser och satsningar på skolan i sammanhanget.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Ärendet är i linje med kommunfullmäktiges strategiska mål om en "Trygg uppväxt ger ett tryggare samhälle".

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Ärendet har koppling till mål 16 om fredliga och inkluderande samhällen samt särskilt delmål 16.2 om att skydda barn mot övergrepp, utnyttjande, människohandel och våld. Åtgärder som syftar till att minska brottsligheten och otryggheten bland barn och unga bidrar till att nå målet.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Ärendet har koppling till styrdokumentens program och plan för social hållbarhet, Säkerhet och trygghetspolicy för Kungälv kommun samt Plan Trygg i Kungälv. Det bedöms inte finnas någon konflikt mellan styrdokumentens innehåll och förslagen i remissen.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Förslagen i remissen bedöms ha positiva konsekvenser utifrån perspektivet.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv

Remissen bedöms inte ha någon påverkan på arbetsbelastningen, arbetsmiljön eller personella resurser i Kungälv kommun.

Ekonomisk bedömning

Baserat på vad som beskrivs i remissen och förslagen bedöms inte kommunen påverkas ekonomiskt initialt. I första hand påverkas staten av kostnader för de myndighetsuppdrag och utredningar som föreslås inledningsvis.

Trygghetsberedningen beskriver i remissen att förslagen sammanfattningsvis förväntas leda till stora ekonomiska vinster för samhället som helhet, inte minst för kommunerna. Det är svårt att bedöma och som beskrivs i remissen är det viktigt att följa upp uppdraget att kartlägga vilka insatser som kommuner erbjuder barn och unga som utsatts för våld i en nära relation, i vilken utsträckning dessa insatser faktiskt används samt hur effektiva de är.

Förslag till beslut

Tjänsteskrivelsen "Svar på remiss - SOU 2022:67 Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga" antas som kommunstyrelsens svar och översänds till justitiedepartementet.

Lena Arnfelt
Sektorchef

Expedieras till: ju.krim@regeringskansliet.se

För kännedom till:

Vägar till ett tryggare samhälle

Kraftsamling för barn och unga

Delbetänkande av Trygghetsberedningen

Stockholm 2022

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2022:67

SOU och Ds finns på [regeringen.se](https://www.regeringen.se) under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför

Statsrådsberedningen, SB PM 2021:1.

Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på [regeringen.se/remisser](https://www.regeringen.se/remisser).

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet

Omslag: Elanders Sverige AB

Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2022

ISBN 978-91-525-0514-4 (tryck)

ISBN 978-91-525-0515-1 (pdf)

ISSN 0375-250X

Till statsrådet Gunnar Strömmer

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 att tillkalla en parlamentariskt sammansatt kommitté i form av en trygghetsberedning (dir. 2020:32) med uppdrag att bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Den 4 februari 2021 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2021:8) för utredningen med innebörden att uppdraget ändras på så sätt att delredovisningen den 1 mars 2021 ska lämnas tillsammans med delredovisningen den 31 oktober 2021.

Regeringen har därefter den 26 augusti 2021 beslutat om tilläggsdirektiv (dir. 2021:62) för utredningen. Av dessa framgår att uppdraget ändras på så sätt att kommitténs uppdrag att bedöma samhällets förmåga att möta de kriminalpolitiska utmaningarna även ska omfatta övergripande frågor om kompetensbehov hos Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter. Uppdraget ändras vidare på så sätt att uppdraget att genomföra en genomlysning av hur ett modernt straffsystem bör vara utformat för att kunna bidra till de kriminalpolitiska målen utgår.

Den 30 juni 2022 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2022:66) för utredningen med innebörden att uppdraget ändras på så sätt att delredovisningen den 31 oktober 2022 i stället ska redovisas senast den 15 december 2022.

Till ledamöter i kommittén förordnades från och med den 1 maj 2020 riksdagsledamöterna Johan Forssell (M), Johan Hedin (C), Ingemar Kihlström (KD), Fredrik Lundh Sammeli (S), Adam Martinen (SD), Louise Meijer (M), Kristina Nilsson (S), Katja Nyberg (SD), Fredrik Olovsson (S) (ordförande), Johan Pehrson (L), Linda Westerlund Snecker (V) och ersättaren i riksdagen Johanna Öfverbeck (MP). Den 1 januari 2021 entledigades Johanna Öfverbeck (MP)

från uppdraget som ledamot. Samma dag förordnades riksdagsledamoten Rasmus Ling (MP) som ledamot. Den 25 januari entledigades Fredrik Olovsson (S) från uppdraget som ledamot och ordförande. Samma dag förordnades Leif Jakobsson (S) som ledamot och ordförande. Den 10 juni 2021 entledigades Johan Forssell (M) från uppdraget som ledamot. Samma dag förordnades riksdagsledamoten Ellen Juntti (M) som ledamot. Den 28 oktober 2021 entledigades Johan Pehrson (L) från uppdraget som ledamot. Samma dag förordnades åklagaren Paulina Brandberg (L) som ledamot. Den 16 februari 2022 entledigades Rasmus Ling (MP) från uppdraget som ledamot. Samma dag förordnades riksdagsledamoten Martin Marmgren (MP) som ledamot. Paulina Brandberg (L) har med verkan från och med den 25 oktober 2022 entledigats från uppdraget som ledamot.

Följande personer har biträtt kommittén som sakkunniga, kanslirådet Andreas Egeryd Neuman, departementssekreteraren Madelein Keskitalo, ämnesrådet Monika Olsson, kanslirådet Marcus Sverdén och ämnesrådet Walo von Greyerz. Den 1 januari 2021 entledigades Andreas Egeryd Neuman från uppdraget som sakkunnig. Samma dag förordnades kanslirådet Karin Norberg som sakkunnig. Den 13 april 2021 entledigades Madelein Keskitalo från uppdraget som sakkunnig. Samma dag förordnades kanslirådet Fredrik Friberg som sakkunnig. Den 14 juni 2021 entledigades Marcus Sverdén från uppdraget som sakkunnig. Samma dag förordnades kanslirådet Markus Grundtman som sakkunnig. Den 27 augusti 2021 entledigades Fredrik Friberg från uppdraget som sakkunnig. Samma dag förordnades departementssekreteraren Daniel Zerea som sakkunnig. Den 1 september entledigades Monika Olsson och Walo von Greyerz från uppdraget som sakkunniga.

Följande personer har biträtt kommittén som experter, undervisningsrådet Ebba Silfverstolpe Agardh, Skolverket, utredaren Daniel Allinger, Barnombudsmannen, projektledaren Kerstin Andersson, Boverket, processledaren Karen Austen, Delegationen mot segregation, experten Greta Berg, Sveriges Kommuner och Regioner, institutionschefen Fredrik Berglund, Statens institutionsstyrelse, processägaren Tomas Blixt, Tullverket, utredaren Tony Boman, Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd, advokaten Ulrika Borg, KRIM advokater, brottsförebyggande samordnaren Stefan Borgman, Länsstyrelsen i Halland, brottsförebyggande samordnaren Emma Ekdahl, Länsstyrelsen i Jämtland, senioranalytikern Tiina Ekman, Myndig-

heten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, forsknings- och utvecklingsrådet Erik Grevholm, Brottsförebyggande rådet, chefen för utvecklingscentrum Lennart Guné, Åklagarmyndigheten, chefsåklagaren Anna-Karin Hansen, Ekobrottsmyndigheten, regionspolischefen Ulrika Herbst, Polismyndigheten, enhetschefen Ulf Hjerppe, Brottsoffermyndigheten, generalsekreteraren Magnus Lindgren, Stiftelsen Tryggare Sverige, experten Fredrik Olausson, Kriminalvården, operativa chefen Johan Olsson, Säkerhetspolisen, avdelningschefen Elias Palm, Rättsmedicinalverket, utredaren Liselott Persson-Öhrn, Socialstyrelsen, verksjuristen Wenche Skoglund, Försäkringskassan, seniora utredaren Mikael Thörn, Jämställdhetsmyndigheten, utredaren Mimmi Eriksson Tinghög, Folkhälsomyndigheten och hovrättsrådet Hedvig Trost, Svea hovrätt. Den 1 oktober 2020 entledigades Johan Olsson från uppdraget som expert. Samma dag förordnades dåvarande biträdande säkerhetspolischefen Charlotte von Essen, Säkerhetspolisen som expert. Den 1 januari 2021 entledigades Stefan Borgman från uppdraget som expert. Samma dag förordnades samordnaren Erik von Essen, Länsstyrelsen Stockholm som expert. Den 10 juni 2021 entledigades Daniel Allinger från uppdraget som expert. Samma dag förordnades utredaren Kenneth Ljung, Barnombudsmannen som expert. Den 1 augusti 2021 entledigades Tomas Blixt från uppdraget som expert. Samma dag förordnades seniora rådgivaren Åsa Wilcox, Tullverket som expert. Den 15 september 2021 entledigades Charlotte von Essen från uppdraget som expert. Samma dag förordnades avdelningschefen Carolina Björnsdotter Paasikivi, Säkerhetspolisen som expert. Den 10 januari 2022 entledigades Karen Austin från uppdraget som expert. Samma dag förordnades analytikern Ulrika Gustafsson, Delegationen mot segregation som expert. Den 25 januari 2022 entledigades Ulrika Herbst från uppdraget som expert. Samma dag förordnades sakkunnig Emelie Lindvall, Polismyndigheten som expert. Den 3 juni 2022 entledigades Kenneth Ljung från uppdraget som expert. Samma dag förordnades utredaren Elin Fischer, Barnombudsmannen som expert. Den 20 september entledigades Ulrika Gustafsson från uppdraget som expert. Den 27 september 2022 entledigades Wenche Skoglund från uppdraget som expert. Samma dag förordnades rättsliga experten Pernilla Keinestam Lindell, Försäkringskassan som expert.

Som kanslichef anställdes den 1 maj 2020 departementsrådet Mattias Wahlstedt. Den 1 februari 2021 entledigades Mattias Wahlstedt från

uppdraget som kanslichef. Samma dag anställdes ämnesrådet Anna C. Lindberg som kanslichef. Forskningsledaren Kristina Jerre har varit utredningssekreterare från och med den 1 maj 2020 till och med den 31 juli 2021. Lektorn Klara Hermansson har varit utredningssekreterare från och med den 17 augusti 2020 till och med den 31 december 2021. Kriminologen Robin Camenius har varit utredningssekreterare från och med den 1 mars 2021 till och med den 1 november 2022. Ämnesrådet Jessica Lundahl har varit utredningssekreterare från och med den 1 september 2021 till och med den 23 september 2022. Kanslirådet Micaela Bodelius har varit utredningssekreterare från och med den 1 mars 2022 till och med den 31 augusti 2022. Anne Gulati har varit utredningssekreterare från och med den 15 mars 2022.

Kommittén, som har antagit namnet Trygghetsberedningen, överlämnade i oktober 2021 delbetänkandet *Vägar till ett tryggare samhälle*, SOU 2021:85.

Härmed överlämnas delbetänkandet *Vägar till ett tryggare samhälle*, *Kraftsamling för barn och unga*, SOU 2022:67.

Stockholm i december 2022

Leif Jakobsson

Johan Hedin
Ingemar Kihlström
Martin Marmgren
Louise Meijer
Katja Nyberg

Ellen Juntti
Fredrik Lundh Sammeli
Adam Marttinen
Kristina Nilsson
Linda Westerlund Snecker

/Anna C. Lindberg
Anne Gulati

Innehåll

Förkortningar	13
Sammanfattning	15
1 Trygghetsberedningens uppdrag och utgångspunkter	23
1.1 Trygghetsberedningens uppdrag.....	23
1.2 Utgångspunkter för betänkandet.....	24
1.3 Perspektiv som är centrala i betänkandet	27
1.4 Arbetsformer.....	28
1.5 Betänkandets disposition.....	29
2 Brottsförebyggande arbete med fokus på barn och unga	31
2.1 Utgångspunkter för brottsförebyggande arbete med fokus på barn och unga.....	32
2.1.1 Barns rättigheter	33
2.1.2 Tidiga, träffsäkra och samordnade insatser.....	34
2.1.3 Fler samhällsaktörer som är viktiga ur barnets perspektiv behöver bidra i det brottsförebyggande arbetet.....	37
2.1.4 Kunskapsbaserat arbetssätt	38
2.1.5 Det brottsförebyggande arbetet behöver fokusera både på våldsutövare och brottsoffer	40
2.1.6 Ekonomiska och sociala vinster av tidiga brottsförebyggande insatser.....	41

2.2	Förmågor för ett effektivt brottsförebyggande arbete med fokus på barn och unga	42
2.2.1	Tidig upptäckt av riskbeteende och utsatthet hos barn	43
2.2.2	Initiering av tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser.....	46
2.2.3	Samverkan för ett effektivt brottsförebyggande arbete.....	48
2.2.4	Uppföljning av genomförda insatser för en ökad kunskapsutveckling.....	52
3	Barn och unga som involveras i gängkriminalitet	55
3.1	Problemets omfattning och utveckling över tid.....	56
3.1.1	Kriminella nätverk mer löst sammansatta än tidigare	56
3.1.2	De mest brottsaktiva barnen	65
3.1.3	Utsatthet för brott bland barn	67
3.2	Barn som involveras i gängkriminalitet.....	68
3.2.1	Särskilt om utsatta områden och gängkriminalitet	72
4	Våld i barns och ungas nära relationer	79
4.1	Få studier som mäter våldets omfattning och utveckling över tid	81
4.2	Våldets olika beståndsdelar	82
4.2.1	Våld i barns och ungas nära relationer	83
4.2.2	Utsatthet för sexualbrott och kränkningar av sexuell karaktär bland barn och unga	87
4.2.3	Barn och unga är utsatta för hot och kränkningar på internet.....	90
4.2.4	Hedersrelaterat våld och förtryck bland unga.....	92

5	Förmåga att förebygga barns och ungas involvering i gängkriminalitet	97
5.1	Styrningen av arbetet med att förebygga barns och ungas involvering i gängkriminalitet.....	99
5.1.1	Den nationella nivån.....	99
5.1.2	Den regionala nivån.....	102
5.1.3	Den lokala nivån	104
5.2	Förmåga att upptäcka barn och unga i riskzon för att involveras i gängkriminalitet.....	105
5.2.1	Socialtjänsten	106
5.2.2	Skolan.....	108
5.2.3	Hälso- och sjukvården.....	111
5.2.4	Polisen.....	113
5.3	Förmåga att initiera tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser	114
5.3.1	Socialtjänsten	115
5.3.2	Skolan.....	117
5.3.3	Förskolan	119
5.3.4	Hälso- och sjukvården.....	120
5.4	Förmåga att samverka med andra berörda aktörer	122
5.4.1	Samverkansstrukturer mellan lokala aktörer	123
5.4.2	Samverkan med hälso- och sjukvården	125
5.4.3	Behovet av tidig samverkan.....	125
5.4.4	Vikten av informationsdelning mellan berörda aktörer	126
5.5	Kunskapsutveckling och förmåga att följa upp genomförda insatser.....	127
5.5.1	Statistik och information om ärendegången kring orosanmälningar.....	128
5.5.2	Analys och uppföljning av skolfrånvaro	129
5.5.3	Uppföljning av föräldraskapsstöd	130
5.5.4	Polisens brottsförebyggande arbete	130

6	Förmåga att förebygga våld i barns och ungas nära relationer	133
6.1	Styrningen av arbetet med att förebygga och bekämpa våld i barns och ungas nära relationer	133
6.1.1	Den nationella nivån	133
6.1.2	Den regionala nivån	137
6.1.3	Den lokala nivån.....	139
6.2	Förmåga att upptäcka våld i barns och ungas nära relationer	140
6.2.1	Socialtjänsten.....	142
6.2.2	Skolan.....	144
6.2.3	Hälso- och sjukvården	145
6.2.4	Polisen.....	147
6.3	Förmåga att initiera tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser	148
6.3.1	Socialtjänsten.....	150
6.3.2	Skolan.....	152
6.3.3	Hälso- och sjukvården	154
6.3.4	Polisen.....	155
6.4	Förmåga till samverkan med andra berörda aktörer.....	156
6.4.1	Brist på samordnings- och samverkansstrukturer mellan lokala aktörer	157
6.4.2	Sekretess upplevs som ett hinder för det våldsförebyggande arbetet.....	159
6.5	Kunskapsutveckling och förmåga att följa upp genomförda insatser	159
7	Nordisk utblick.....	161
7.1	Danmark.....	162
7.1.1	Bandepakker	162
7.1.2	Boligsociale helhetsplaner.....	164
7.1.3	De Aktive Drengene	165

7.2	Finland.....	167
7.2.1	Trygga tillsammans.....	167
7.2.2	Ankarverksamhet.....	168
7.2.3	Trestegsstöd.....	170
7.3	Norge.....	172
7.3.1	0–24-samarbetet.....	172
7.3.2	Barnevernsreformen	174
7.3.3	Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR)	175
7.4	Sammanfattande kommentarer	177
7.4.1	Helhetsperspektiv.....	177
7.4.2	Kunskapsbas	178
7.4.3	Långsiktighet m.m.....	179
8	Trygghetsberedningens bedömningar och förslag	181
8.1	Inledning.....	181
8.2	Trygghetsberedningens övergripande bedömningar samt vissa förslag om våld i barns och ungas nära relationer.....	183
8.2.1	Den nationella styrningen av det brottsförebyggande området som berör barn och unga behöver utvecklas	183
8.2.2	Barn som är i riskzon behöver upptäckas i tid.....	186
8.2.3	Stödinsatser till och samverkan kring barn och unga i riskzon behöver utvecklas och ske i lägre åldrar.....	189
8.2.4	Behov av kunskapsutveckling, uppföljning och utvärdering.....	192
8.3	En särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet	196
8.3.1	Ett större statligt ansvarstagande	197
8.3.2	En tydlig inriktning för arbetet	198
8.3.3	En särskild organisation för arbetet	204
8.3.4	Lokala överenskommelser och statliga bidrag	212

9	Konsekvensanalys	215
9.1	Utgångspunkter för konsekvensanalysen	215
9.2	Utredningens förslag	215
9.2.1	Förslag på området våld i barns och ungas nära relationer	216
9.2.2	En särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet	217
9.3	Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet	217
9.3.1	Förslaget om att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer	219
9.3.2	Förslaget om att kartlägga insatser till dem som utövar eller utsätts för våld i barns och ungas nära relationer	219
9.3.3	Förslaget om en särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet	219
9.4	Ekonomiska konsekvenser	220
9.4.1	Samhällsekonomiska konsekvenser	220
9.4.2	Kostnader för staten och förslag till finansiering ...	222
9.4.3	Konsekvenser för kommunerna	227
9.5	Konsekvenser för det kommunala självstyret	227
9.6	Konsekvenser för barn och unga	228
9.7	Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män ...	230
9.8	Övriga konsekvenser	231
Bilagor		
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2020:32	233
Bilaga 2	Kommittédirektiv 2021:8	245
Bilaga 3	Kommittédirektiv 2021:62	247
Bilaga 4	Kommittédirektiv 2022:66	249
Bilaga 5	Utredningens externa kontakter	251

Förkortningar

Bris	Barnens rätt i samhället
Brå	Brottsförebyggande rådet
BUP	Barn- och ungdomspsykiatri
BVC	Barnvårdscentral
CVE	Center mot våldsbejakande extremism
DO	Diskrimineringsombudsmannen
IVO	Inspektionen för vård och omsorg
KBT	Kognitiv beteendeterapi
MFoF	Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
MUCF	Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
MVC	Mödravårdscentral
NCK	Nationellt centrum för kvinnofrid
SCB	Statistiska centralbyrån
SIG	Sociala insatsgrupper
SIP	Samordnad individuell plan
SiS	Statens institutionsstyrelse
SKR	Sveriges Kommuner och Regioner
SoL	Socialtjänstlagen
SSPF	Socialtjänst, skola, polis, fritid
TSI	Tidiga och samordnade insatser

Sammanfattning

Trygghetsberedningens uppdrag

Kommitténs uppdrag är att ta fram underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Uppdraget sträcker sig över perioden 2020–2024 och redovisas årligen 2021–2023 samt slutredovisas i oktober 2024. Trygghetsberedningen ska enligt direktivet bl.a.

- identifiera de viktigaste kriminalpolitiska utmaningarna som samhället står inför nu och under de närmaste åren, samt
- analysera och bedöma vilken förmåga som finns hos berörda aktörer att möta dessa utmaningar på såväl det brottsförebyggande som brottsbekämpande området.

Beredningens arbete och utgångspunkter

Med utgångspunkt i Trygghetsberedningens uppdrag beskrevs i det första delbetänkandet en rad kriminalpolitiska utmaningar som samhället står inför nu och under de närmaste åren.

Trygghetsberedningen har i detta delbetänkande valt att fokusera på två områden kopplat till dessa utmaningar som beredningen anser särskilt angelägna och som hör samman med att förebygga barns och ungas utsatthet för och delaktighet i brott. Dessa områden är dels *barns och ungas involvering i gängkriminalitet*, dels *våld i barns och ungas nära relationer*. Det är områden inom vilka många relevanta åtgärder har vidtagits och flera planeras. Detta har påverkat beredningens arbete och slutsatser. Trygghetsberedningen har i arbetet med betänkandet fört dialog med representanter för myndigheter, forskare och civil-

samhällesaktörer samt tagit del av ett flertal konferenser inom det brottsförebyggande området.

De frågor som behandlas i delbetänkandet är komplexa och berör många aktörers verksamheter samt flera olika kunskapsområden. Beredningen har arbetat med utgångspunkt i tillgänglig forskning och utifrån ett barnperspektiv. I delbetänkandet beskriver beredningen – för vart och ett av de två fokusområdena – dels en problembild, dels vilken förmåga berörda aktörer har att möta de utmaningar som aktualiseras. Förmågeanalysen fokuserar på aktörernas förmåga att

- upptäcka barn och unga i riskzon,
- initiera tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser,
- samverka med andra berörda aktörer, samt
- följa upp genomförda insatser och bidra till kunskapsutvecklingen.

Genomgången är inriktad på det förebyggande arbete som sker inom ramen för ordinarie verksamhet hos aktörer som socialtjänsten, skolan, elevhälsan, hälso- och sjukvården samt i viss mån förskolan och polisen. Den är inte heltäckande utan syftar till att ge exempel på det arbete som pågår samt uppmärksamma vissa utvecklingsbehov.

Betänkandet avslutas med Trygghetsberedningens bedömningar och förslag.

Barns och ungas involvering i gängkriminalitet

Det saknas i stor utsträckning underlag när det gäller gruppen barn under 15 år och beredningens beskrivning av problembilden omfattar därför framför allt barn och unga över 15 år. Utvecklingen i Sverige av skjutvapenvåld och annat dödligt våld med koppling till kriminella nätverk har varit negativ på flera sätt. Dessa brottstyper har ökat kraftigt i Sverige till skillnad från i andra länder. Brotten utförs i regel av yngre män i storstadsområden men de drabbar inte bara människor i de aktuella områdena utan hela landet är påverkat. De kriminella nätverken har blivit mer löst sammansatta än tidigare, mer föränderliga och mer styrda av enskilda individers impulsivitet, vilket bidrar till den negativa utvecklingen. Våldet är oftast instrumentellt på så sätt att det syftar till att t.ex. markera positioner, sprida

gruppens rykte eller stärka den egna narkotikaförsäljningen på utvalda platser.

Gängkriminaliteten har en koppling till de områden som Polismyndigheten identifierar som utsatta och som bl.a. präglas av låg socioekonomisk status, kriminell påverkan på lokalsamhället och en allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen. Att växa upp i ett sådant område kan leda till upplevelser av otrygghet och bristande tillit till samhället. Kriminella aktörer kan också framstå som förebilder och brottsligheten kan uppfattas som ett sätt att få status och ekonomisk framgång. Barns och ungas involvering i gängkriminalitet beskrivs som en gradvis process snarare än resultatet av en direkt och systematisk rekrytering. Det förekommer emellertid att barn lockas att utföra mindre tjänster i den brottsliga verksamheten eller att de själva erbjuder sig att utföra t.ex. våldsdåd för att uppnå status i den kriminella miljön. De riskfaktorer som enligt forskningen är centrala för att barn och unga ska involveras i allvarlig kriminalitet är bl.a. en ofullständig skolgång, narkotikabruk, tidig debut i brottslighet och svårigheter i relationen mellan barnet och andra barn eller inom familjen. Samtidigt utgör exempelvis en fullgjord skolgång och tidigt stöd till familjer som har behov av det tydliga skyddsfaktorer.

Våld i barns och ungas nära relationer

Även när det gäller detta fokusområde saknas i stor utsträckning data när det gäller barn under 15 år och beredningens problembild avser barn och unga som är äldre än 15 år. Den visar att andelen som utsätts för våld i en nära relation genomgående är högre bland flickor och unga kvinnor än bland pojkar och unga män, oavsett om det rör sig om psykiskt våld eller fysiskt våld. Detsamma gäller i fråga om erfarenheter av hedersnormer. För många unga finns en osäkerhet om vad som kan uppfattas som sunt i en nära relation och när ett beteende passerar gränsen till att vara en brottslig handling. Denna osäkerhet gör att den som utsätts inte alltid berättar om våldet och att omgivningen får svårare att upptäcka när våldsutsatta har ett behov av stöd och vägledning. Forskning visar även att våld i barns och ungas nära relationer ofta bidrar till ökad psykisk ohälsa och olika fysiska men, på både kort och lång sikt. Det finns flera särdrag i det våld som utövas i barns och ungas nära relationer. Den digitala arenan

är t.ex. en naturlig del av barns och ungas tillvaro, en arena som kan utnyttjas för att utöva våld och kontroll eller övervaka en partner. Även på internet är utsattheten för kränkningar och hot samt sexuella trakasserier större bland flickor och unga kvinnor än bland pojkar och unga män.

Trygghetsberedningens bedömningar och förslag

Bedömningar gällande båda fokusområdena

Delbetänkandet rör två stora och viktiga kriminalpolitiska utmaningar. I beredningens arbete har en mängd iakttagelser gjorts gällande båda dessa områden. Utifrån dessa och mot bakgrund av Trygghetsberedningens uppdrag att bistå regeringen med underlag för en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik presenterar beredningen ett antal bedömningar. Bedömningarna är avsedda att utgöra inspel till och vägledning för regeringens fortsatta arbete med de båda fokusområdena. Bedömningarna har samlats under fyra teman.

Under temat *nationell styrning* konstaterar beredningen att den nationella styrningen spelar stor roll när det gäller att skapa förutsättningar för de många berörda aktörernas arbete inom de två fokusområdena. Beredningens utredning visar att arbetet med barns och ungas brottslighet och utsatthet för brott innehåller flera särdrag som inte beaktas tillräckligt i berörda aktörers arbete. Beredningen bedömer därför att barn och unga bör uppmärksammas i större utsträckning i det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå. Att detta sker är något som regeringen bör ta ansvar för. Många barn och unga har erfarenheter av utsatthet för brott i skolmiljön. Skolan är även på andra sätt en central aktör i arbetet för att tidigt upptäcka barn i riskzon och vidta adekvata åtgärder. I beredningens arbete har det framkommit önskemål om att skolan ska ta ett större ansvar när det gäller att förebygga brott och hantera utsatthet för brott men även farhågor för att ett sådant ansvar skulle kunna gå ut över skolans pedagogiska grunduppdrag, som också är av stor vikt ur ett brottsförebyggande perspektiv. Enligt beredningen är det mot denna bakgrund angeläget att tydliggöra vilken roll skolan ska ha i det brottsförebyggande arbetet.

Gällande samhällets förmåga att *upptäcka barn i riskzon i ett tidigt skede* bedömer beredningen att verksamheter som möter barn och

unga behöver ha kunskap om risk- och skyddsfaktorer, rutiner för att tidigt fånga upp de som befinner sig i riskzon samt kunskap om hur de kan ges stöd. Systemet med orosanmälningar är av stor vikt både när det gäller att förebygga brott bland barn och unga och hjälpa dem som blivit utsatta för brott. Det behöver säkerställas att systemet fungerar ändamålsenligt och att socialtjänsten har de förutsättningar som behövs för att hantera anmälningar som görs samt vidta adekvata åtgärder.

Det tredje temat rör *stödinsatser till barn och unga i riskzon och samverkan i detta arbete*. Här gör beredningen bedömningen att samhällets förmåga att nå ut till barn och familjer med en högre risknivå än andra behöver bli bättre samt att insatser till barn i riskzon behöver sättas in i lägre åldrar och i ett tidigare skede än i dag. Exempelvis kan det handla om att tillgodose behov som uppmärksammas vid besök hos barnvårdscentraler och öppna förskolor. Det kan också gälla att i skolan och förskolan agera tidigt när det kan befaras att elever inte kommer att klara utbildningsmålen. Trygghetsberedningen anser vidare att det behöver finnas tydliga strukturer för samverkan mellan de centrala aktörerna samt resurser och organisatoriska förutsättningar, som håller över tid, för att den samverkan som behövs på lokal nivå ska fungera tillfredställande. Även insatser inom ramen för sådana samverkansstrukturer behöver vidtas i ett tidigt skede. Beredningen konstaterar också att möjligheten att dela information mellan samverkansparter är viktig för ett effektivt arbete.

Därutöver gör Trygghetsberedningen ett antal bedömningar när det gäller *behovet av kunskapsutveckling, uppföljning och utvärdering*. Beredningen ser ett stort behov av ytterligare kunskap rörande de områden som delbetänkandet behandlar. Det gäller bl.a. kunskap om brottslighetens omfattning, utveckling och karaktär samt om hur den kan förebyggas. Enligt beredningen behövs också mer utvärdering av det lokala brottsförebyggande arbetet som berör barn och unga för att öka kunskapen om vilka insatser som fungerar. Även kunskapen om vilka samhällsekonomiska vinster som brottsförebyggande åtgärder och tidiga insatser kan leda till behöver utvecklas. Slutligen anser beredningen att nationella satsningar inom andra områden än det kriminalpolitiska i högre grad bör analyseras och följas upp utifrån möjliga respektive faktiska konsekvenser för brottsligheten.

Förslag gällande våld i barns och ungas nära relationer

Fokusområdet våld i barns och ungas nära relationer är ett förhållandevis nytt kunskapsområde. Det är enligt Trygghetsberedningen viktigt att uppmärksamma fler på, och sprida kunskap om, det våld som sker i barns och ungas nära relationer. Det är också angeläget att kunskapen på området utvecklas och fördjupas. Mot denna bakgrund föreslår Trygghetsberedningen att en *lämplig myndighet ska få i uppdrag att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer* i syfte att uppmärksamma fler på det våld som sker i barns och ungas nära relationer samt sprida information till utsatta om vilket stöd som finns.

Beredningen föreslår vidare att regeringen ger ett *uppdrag till Socialstyrelsen att kartlägga vilka insatser som kommuner erbjuder de som utsatts för våld i barns och ungas nära relationer*. Kartläggningen ska även omfatta vilka insatser som erbjuds unga våldsutövare. Eftersom kunskapen behöver öka inte bara i samhället i stort utan också hos dem som möter barn och unga som har utsatts eller kan utsättas för detta våld föreslås även att Socialstyrelsen ska ta fram ett kunskapsunderlag för berörda yrkesverksamma i kommuner och regioner.

En nationell kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet

Enligt Trygghetsberedningens uppfattning är det inte acceptabelt att barn och unga växer upp i miljöer där skjutningar och gängkriminalitet tillhör vardagen, små barn dras in i brottslig verksamhet och gängkriminalitet kan framstå som ett attraktivt yrkesval för unga människor. Gängkriminaliteten påverkar inte bara de närmast berörda utan hela samhället. Den måste bekämpas med alla till buds stående medel. Beredningen gör bedömningen att insatserna för att förebygga att barn och unga involveras i kriminella gäng nu behöver intensifieras och effektiviseras. Extraordinära åtgärder är påkallade och *en nationell kraftsamling bör genomföras*. Den bör i första hand ta sikte på situationen i kommuner med områden som Polismyndigheten identifierat som särskilt utsatta. Även om arbetet framför allt behöver bedrivas på lokal nivå bör staten ta ett tydligare ansvar för detta.

Det statliga ansvaret bör innefatta att identifiera vilken typ av åtgärder som är viktigast att prioritera samt säkerställa att dessa blir vidtagna. Detta kan åstadkommas genom en tydlig inriktning för arbetet, ett träffsäkert, samordnat och strukturerat stöd till lokal nivå samt en kontinuerlig uppföljning av arbetet. För att arbetet ska vara effektivt krävs också att det är helhetsinriktat, kunskapsbaserat och långsiktigt. Därtill behöver tillräckliga resurser avsättas. Att säkerställa detta är också viktiga delar i det statliga ansvarstagandet.

Trygghetsberedningen föreslår mot denna bakgrund att regeringen i ett inriktningsdokument tydliggör vilka områden som är mest angelägna att arbeta med för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Dokumentet ska ses som uttryck för en miniminivå och kunna användas som en vägledning för prioritering och uppföljning. De insatsområden som beredningen identifierat som centrala och som bör ingå i ett sådant inriktningsdokument är:

- Stöd till föräldrar
- Förskola
- Fullgjord skolgång
- Meningsfull fritid
- Maskulinitetsnormer
- Förmåga att tidigt identifiera barn och unga i riskzonen samt att vidta effektiva åtgärder för att förhindra en negativ utveckling
- Strukturer för samverkan kring barn och unga i riskzonen
- Stöd till brottsoffer.

Vidare föreslår Trygghetsberedningen att en särskild organisation ska tillsättas för att, med utgångspunkt i inriktningsdokumentet, stötta genomförandet av kraftsamlingen. Organisationen ska särskilt säkerställa att de aktuella kommunerna har tillgång till nödvändigt stöd och förutsättningar i övrigt för arbetet med de prioriterade insatsområdena. Om organisationen, i dialog med kommunerna och andra inblandade aktörer, identifierar behov av stöd som inte redan är tillgodosedda ska förslag på åtgärder tas fram. Det kan handla om nationellt stöd i olika former och med olika tidsperspektiv. Ett innovativt arbetssätt ska tillämpas. Även undanröjande av hinder för ett

effektivt arbete kan vara aktuellt. Avsikten är emellertid inte att organisationen själv ska utföra operativa stödinsatser. Organisationen ska vidare verka för att arbetet, framför allt på nationell nivå, är samordnat så att onödiga glapp, överlappningar eller konflikter undviks samt att det arbete som bedrivs inom ramen för kraftsamlingen utgår från bästa tillgängliga kunskap. Åtgärder ska vidtas för att komma till rätta med eventuella kunskapsluckor. Arbetet med kraftsamlingen ska följas upp kontinuerligt och utifrån det ska eventuella behov av ytterligare åtgärder identifieras.

Organisationen bör ha formen av en kommitté. Den ska arbeta nära berörda beslutsfattare på nationell och lokal nivå samt i samverkan med aktuella kommuner, myndigheter och andra relevanta aktörer. Barn och unga ska få komma till tals i arbetet och ett erfarenhetsutbyte ska ske med övriga nordiska länder. För att säkerställa den breda politiska förankring som ett långsiktigt arbete kräver ska arbetet bedrivas i kontinuerlig dialog med en parlamentariskt sammansatt referensgrupp. Kommittén ska verka för ett långsiktigt arbete men vara tillfälligt inrättad. Utgångspunkten är att arbetet ska bedrivas i ordinarie strukturer.

Kraftsamlingen behöver ta tillvara och förhållas till det omfattande arbete som redan bedrivs inom områden som den berör. Det gäller inte minst det utvecklingsarbete som pågår för att skapa förutsättningar för ett systematiskt och lokalt förankrat brottsförebyggande arbete i hela Sverige. Men det är också viktigt att pågående arbete inte blir ett hinder eller skapar begränsningar när det gäller att ta itu med de allvarliga och akuta problem som beredningen identifierat kopplat till risken för att barn och unga ska dras in i gängkriminalitet.

Beredningen föreslår slutligen att regeringen låter utreda hur arbetet med kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala överenskommelser som tydliggör kommunernas respektive statens åtaganden samt ett system för ekonomiskt stöd från staten kopplat till de kommunala åtagandena.

1 Trygghetsberedningens uppdrag och utgångspunkter

1.1 Trygghetsberedningens uppdrag

Den 26 mars 2020 fattade regeringen beslut om att inrätta en parlamentariskt sammansatt kommitté som har antagit namnet Trygghetsberedningen. Beslutet att sammankalla en trygghetsberedning ingår som en av de åtgärder mot gängkriminalitet och annan grov brottslighet som regeringen presenterade i sitt s.k. 34-punktsprogram den 21 september 2019. Trygghetsberedningens uppdrag är dock bredare än att enbart omfatta gängkriminaliteten.

Uppdraget är att ta fram underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet.¹ Målet är att de kriminalpolitiska insatser som genomförs ska bli mer kunskapsbaserade och i högre grad långsiktigt förankrade över partigränserna.

Uppdraget sträcker sig över perioden 2020–2024. Redovisningen sker i form av årliga delredovisningar 2021–2023 och en slutredovisning i oktober 2024. Trygghetsberedningen ska

- identifiera de viktigaste kriminalpolitiska utmaningarna som samhället står inför nu och under de närmaste åren,
- analysera och bedöma vilken förmåga som finns hos rättsväsendet och andra berörda aktörer för att möta dessa utmaningar på såväl det brottsförebyggande som brottsbekämpande området,
- bedöma i vilken grad det finns förmåga hos berörda aktörer i samhället att ge relevant stöd och skydd för brottsutsatta,

---

¹ Kommittédirektiven framgår i sin helhet i bilaga 1–4.

- överväga på vilket sätt forskning och innovation i högre grad kan knytas till det praktiska arbetet med att förebygga och utreda brott, samt
- bedöma övergripande frågor om kompetensbehov hos Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter.

Den 27 oktober 2021 lämnade Trygghetsberedningen ett första delbetänkande, Vägar till ett tryggare samhälle. I delbetänkandet beskrivs bl.a. de kriminalpolitiska utmaningar beredningen identifierat såväl på kort som på längre sikt.² Utmaningarna avser såväl specifika brottstyper som frågor som hör samman med en bredare samhällsutveckling. Trygghetsberedningen lämnade också en rad förslag i syfte att öka och tillgängliggöra relevant kunskap på brottsofferområdet.

1.2 Utgångspunkter för betänkandet

Trygghetsberedningens uppdrag är komplicerat. De kriminalpolitiska utmaningarna hör till de mest angelägna och samtidigt de mest komplexa att hantera i dagens samhälle. De senaste årens samhällsutveckling har medfört omfattande utmaningar inom det brottsförebyggande och brottsbekämpande området. Med utgångspunkt i Trygghetsberedningens uppdrag beskrevs i det första betänkandet en rad kriminalpolitiska utmaningar som samhället står inför nu och under de närmaste åren.

Trygghetsberedningen har i detta delbetänkande valt två områden kopplat till dessa utmaningar som beredningen anser särskilt angelägna att fokusera närmare på. Det ena fokusområdet rör samhällets förmåga att förebygga barns och ungas delaktighet i brott. Mer specifikt hanteras den oroande utveckling där allt yngre personer involveras i gängkriminalitet. Det andra fokusområdet rör mäns våld mot kvinnor. Bland annat eftersom det finns en uppenbar risk att barn och unga som utövar våld i sina nära relationer tar med sig beteendet även i vuxen ålder har beredningen valt att fokusera på samhällets förmåga att förebygga våld i barns och ungas nära relationer.

En rad åtgärder har vidtagits för att komma till rätta med den allvarliga påverkan som brottslighet kopplad till gängkriminalitet har

---

² *Vägar till ett tryggare samhälle*, SOU 2021:85.

på otrygghet och säkerhet i vårt samhälle. Bland annat har flera utredningar på rättsväsendets område haft i uppdrag att föreslå åtgärder.³ En rad straffskärpningar har genomförts men också lagändringar som förväntas ge rättsväsendet moderniserade och mer effektiva brottsutredande verktyg. Även åtgärder som avser barn som misstänks för brott, men som ännu inte uppnått straffmyndighetsåldern, har utretts.⁴ Fokus har inte sällan varit på brottsbekämpande åtgärder och på personer som redan är en del av kriminella grupperingar och som begår allvarlig brottslighet inom ramen för dessa. Enligt Trygghetsberedningen finns behov av ett ökat fokus på det tidiga förebyggande arbetet som syftar till att nå barn redan innan de börjar begå brott. Beredningen uppmärksammar därför i detta delbetänkande arbetet för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet.

Även i arbetet med att förebygga mäns våld mot kvinnor och att skydda dem som utsätts vidtas åtgärder löpande för att våldet ska upphöra. Straffen för våld och andra kränkningar i nära relationer har skärpts och lagändringar har genomförts för att bl.a. tydliggöra att sex ska vara frivilligt.⁵ De brottsbekämpande myndigheterna har fått olika typer av förstärkningar och satsningar görs kontinuerligt. Detta gäller även området hedersrelaterat våld och förtryck. Det saknas dock fortfarande i stor utsträckning kunskap om våld i barns och ungas nära relationer. Det saknas också tillräcklig kunskap om hur tidiga förebyggande insatser kan bidra till att bekämpa och förhindra denna typ av våld.⁶ Dessa frågor berörs också i delbetänkandet.

Delbetänkandets fokusområden är omfattande och komplexa. De berör många olika samhällsfrågor, aktörers verksamheter och kunskapsområden. Vissa avgränsningar har därför varit nödvändiga. Till exempel har tidsbegränsningar och andra förutsättningar för beredningens arbete inneburit att det inte varit möjligt att göra heltäckande beskrivningar vare sig av det faktiska läget eller av kunskapsläget. Beskrivningarna ska snarare ses som exempel på hur det ser ut, vad som görs och vad forskningen säger.

Enligt direktiven ska beredningen inte bara uppehålla sig vid de kriminalpolitiska utmaningarna utan också bedöma vilken förmåga som finns hos rättsväsendet och andra berörda aktörer för att möta dessa utmaningar. Särskilt fokus ägnas därför åt att identifiera de vik-

³ Se t.ex. *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, SOU 2021:68.

⁴ T.ex. *Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott*, SOU 2022:1.

⁵ Prop. 2017/18:177, *En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet*.

⁶ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

tigaste utgångspunkterna för det förebyggande arbetet som berör barn och unga, beskriva problembilden kring dessa kriminalpolitiska utmaningar samt att mot den bakgrunden analysera och bedöma för- mågan hos berörda aktörer att möta de aktuella utmaningarna.

Samverkan identifieras ofta som en central framgångsfaktor i kam- pen mot brottsligheten, inte minst i det förebyggande arbetet. Bered- ningens uppdrag och arbete kan ses som en samverkan på central be- slutsfattarnivå. En sådan samverkan har inte bara fördelen av att skapa bästa möjliga förutsättningar för andra aktörers arbete utan har också ett mycket stort symbolvärde. Mot denna bakgrund, och utifrån upp- draget att bidra till en mer kunskapsbaserad och brett förankrad kri- minalpolitik, är beredningens ambition att i detta delbetänkande dels presentera ett antal gemensamma bedömningar som kan ligga till grund för regeringens fortsatta arbete inom de två fokusområden som behandlas, dels lämna konkreta förslag på några särskilt angelägna åtgärder.

Inom de områden som delbetänkandet behandlar förekommer ett stort antal begrepp som används med delvis olika betydelse i olika sammanhang. Nedan uppmärksammas vissa begrepp som återkom- mer i betänkandet. Delbetänkandet har fokus på förebyggande arbete och tidiga insatser som riktas till barn. Med begreppet tidiga insatser avser beredningen dels insatser tidigt i en process, dels insatser som erbjuds tidigt i barnets liv eller som riktas till föräldrarna redan innan födseln. Begreppet barn och unga används genomgående och avser i första hand barn under 15 år. Eftersom det i stor utsträckning saknas underlag avseende gruppen barn under 15 år som beskriver omfatt- ningen av gruppens deltagande i kriminella nätverk, omfattar den be- skrivning av problembilden som görs även barn i åldern 15–18 år. Det- samma gäller för de delar av betänkandet som beskriver våld i barns och ungas nära relationer. Med barn i riskzon avser beredningen fram- för allt barn som på grund av utsatthet för ett flertal riskfaktorer och brist på skyddsfaktorer riskerar att utveckla ett kriminellt beteende. Eftersom beredningen har ett kriminalpolitiskt fokus används Polis- myndighetens begrepp utsatta områden respektive särskilt utsatta områden.⁷ Begreppen gäng och kriminella nätverk används omväxlande och med dem avses i första hand stadsdels- och förortsbaserade gäng eller lokala kriminella nätverk där unga involveras i kriminalitet som en följd av att de bor i ett visst område och befinner sig i en miljö

⁷ Polismyndigheten, (2021), *Lägesbild över utsatta områden – Regeringsuppdrag 2021*.

med kriminellt aktiva personer i närheten där äldre kriminella kan fungera som förebilder för yngre personer. Med våld i barns och ungas nära relationer avses våld som utövas inom ramen för en partnerrelation. Relationen behöver inte nödvändigtvis innebära att de två inblandade parterna har satt en etikett på relationen och förmedlat till omgivningen att de är tillsammans, utan relationen kan även vara av mer flyktig karaktär. I betänkandet hänvisas till en mängd rapporter och andra publikationer. Då används de begrepp som används i respektive rapport eller publikation.

1.3 Perspektiv som är centrala i betänkandet

Enligt Trygghetsberedningen är tidiga förebyggande insatser som syftar till att nå barn redan innan de begår brott angelägna för att förhindra att barn involveras i kriminalitet. Detta gäller oavsett vilken brottslighet det handlar om. Detta delbetänkande har därför främst fokus på tidiga insatser riktade till barn och unga. Även åtgärder som syftar till att så tidigt som möjligt påverka barn att lämna en brottsaktiv bana är angelägna men behandlas inte närmare i betänkandet.

Trygghetsberedningen har genomgående haft ambitionen att sätta barnet i centrum. Detta har bl.a. haft betydelse för urvalet av de aktörer som uppmärksammas i betänkandet. Beredningen lyfter i betänkandet även fram barns egna erfarenheter av utsatthet för brott och otrygghet i form av citat.

Vid sidan av ålder är kön den faktor som har starkast belagd koppling till våld och kriminalitet. När det gäller barn och unga som är involverade i kriminalitet är det fler pojkar och unga män än flickor och unga kvinnor som begår brott. I de fall brottet riktar sig mot en annan person gäller det oavsett brottsoffrets kön. Andelen flickor och unga kvinnor som misstänks för våldsbrott har emellertid ökat de senaste åren, exempelvis när det gäller ungdomsrån.⁸ Även brottslighetens karaktär skiljer sig åt mellan pojkar och flickor. Med tanke på de skillnader som finns är det angeläget att i det tidiga brottsförebyggande arbetet beakta ett jämställdhetsperspektiv i syfte att belysa frågorna ur både flickors och pojkars perspektiv.

Liksom i beredningens första betänkande beaktas i detta delbetänkande ett brottsofferperspektiv. Att den som utsatts för brott

⁸ Brå, (2021), *Ungdomsrån – En kartläggning av nuläge och utveckling*.

ges stöd och skydd i ett tidigt skede minskar risken för att utsättas för brott igen. Forskning visar att den som varit utsatt för brott löper risk att själv utveckla ett brottsligt beteende. Det är även så att unga generellt sett är mer brottsutsatta än vuxna. Givet bl.a. dessa omständigheter anser beredningen att ett brottsofferperspektiv är särskilt angeläget i ett sammanhang där barn och unga står i fokus. Det kan noteras att stöd till brottsutsatta ingår som en del av samtliga förslag som Trygghetsberedningen lämnar.

1.4 Arbetsformer

Trygghetsberedningen har under arbetet med delbetänkandet hållit sju sammanträden med ledamöter och sakkunniga, varav ett genomförts som internat med två dagars sammanträde. Till flera av beredningens sammanträden har representanter från myndigheter och andra verksamheter med särskild kunskap och erfarenhet från områden som behandlats vid sammanträdena bjudits in.

Vid beredningens sammanträde i mars 2022 hölls en forskardialog på temat samhällets förmåga att förebygga brott genom tidiga insatser. Till sammanträdet hade sju forskare från olika institutioner vid fem universitet bjudits in. Beredningens ledamöter fick vid sammanträdet tillfälle att ta del av aktuell forskning och tillsammans med forskarna reflektera över frågor relaterade till förebyggande arbete.

Trygghetsberedningens kansli har i arbetet med betänkandet fört dialog med representanter för myndigheter, forskare och civilsamhällesaktörer. En hearing har hållits med representanter för ett antal civilsamhällesorganisationer på temat utmaningar och framgångsfaktorer i det brottsförebyggande arbetet riktat till barn och unga som riskerar att involveras i gängkriminalitet. Trygghetsberedningens ordförande har också tillsammans med kansliet besökt Malmö och där bl.a. träffat representanter för socialtjänst, kommunpolis och civilsamhälle. Beredningen har även deltagit vid en rad konferenser med relevans för betänkandets fokusområden.

För en sammanställning av beredningens externa kontakter, se bilaga 5.

1.5 Betänkandets disposition

Som en allmän bakgrund ges i delbetänkandets kapitel 2 en beskrivning av brottsförebyggande arbete som berör barn och unga. Särskilt behandlas en rad utgångspunkter som är relevanta i detta arbete samt ett antal förmågor som beredningen anser viktiga för att aktörer runt barnet ska kunna upptäcka barn i riskzon, ge insatser men även samverka med varandra och bidra till kunskapsutvecklingen. I kapitel 3 och 4 ges en närmare beskrivning av problembilden gällande respektive fokusområde. Därefter görs i kapitel 5 och 6 en genomgång av centrala aktörers förmåga att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet, respektive förmåga att förebygga våld i barns och ungas nära relationer. Denna genomgång utgår från de förmågor som identifierats i kapitel 2 och kompletteras med en lägesbild av hur den nationella, regionala och lokala styrningen ser ut på dessa områden. För att få en bild av samt inspireras av andras arbete ges i kapitel 7 exempel på hur andra nordiska länder har hanterat olika frågor som behandlas i delbetänkandet.

I kapitel 8 redovisar Trygghetsberedningen sina bedömningar och förslag. Först behandlas övergripande bedömningar som är gemensamma för båda fokusområdena samt vissa förslag gällande området våld i barns och ungas nära relationer. Sedan behandlas förslaget om den nationella kraftsamling som beredningen anser är nödvändig för att intensifiera och effektivisera samhällets insatser för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet. Avslutningsvis innehåller kapitel 9 en konsekvensanalys avseende de förslag som Trygghetsberedningen presenterar.

2 Brottsförebyggande arbete med fokus på barn och unga

Det brottsförebyggande arbetet kräver insatser på alla samhällsnivåer och av flera aktörer, även av dem som i dag inte deltar aktivt i arbetet. I dag pågår arbete med att effektivisera det brottsförebyggande arbetet. De resurser som satsas behöver ge så stor effekt som möjligt i förhållande till målet att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

I Brås senaste nulägesrapport från 2022 om det brottsförebyggande arbetet i Sverige gör myndigheten bedömningen att det brottsförebyggande arbetet i allt större utsträckning lyfts fram på samtliga nivåer – lokalt, regionalt och nationellt.¹ Enligt Brå fortsatte och fördjupades under 2021 flera nationella satsningar för att förstärka det brottsförebyggande arbetet bl.a. inom gängrelaterad brottslighet och mäns våld mot kvinnor. Förslaget om att införa en ny lag om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete är enligt Brå en viktig ambitionshöjning för det kunskapsbaserade brottsförebyggande arbetet, men också en utmaning för de kommuner som saknar förutsättningar för det kunskapsbaserade arbetssättet.

Detta kapitel anger några av de viktigaste utgångspunkterna för det brottsförebyggande arbetet avseende barn och unga och belyser även övergripande de förutsättningar och förmågor som enligt forskningen, granskningar och utredningar är viktiga för att uppnå ett effektivt brottsförebyggande arbete när det gäller att förebygga barns och ungas involvering i kriminella nätverk och våld i barns och ungas nära relationer. De förutsättningar och förmågor som beskrivs i detta kapitel är bl.a. förmågan att tidigt upptäcka ett riskbeteende, förmågan att sätta in tidiga, träffsäkra och samordnade insatser, förmågan att samverka med andra berörda aktörer samt förmågan att följa upp och

---

¹ Brå, (2022), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – Nuläge och utvecklingsbehov 2021*.

utvärdera insatsers effekter ur ett brottsförebyggande perspektiv. Dessa förmågor ligger även till grund för den genomgång av olika aktörers förmåga att bidra till det brottsförebyggande arbetet som görs i kapitel 5 och 6.

2.1 Utgångspunkter för brottsförebyggande arbete med fokus på barn och unga

Brottsförebyggande arbete i allmänhet syftar till att förhindra att människor begår brott genom att försöka påverka antingen vissa omständigheter i en situation eller plats där brott riskerar att ske eller vissa personers benägenhet (motivation) att begå brott, situationell respektive social prevention. Förebyggande insatser kan sättas in mot enskilda individer och mot olika grupper för att motverka riskfaktorer och främja skyddsfaktorer, se avsnitt 2.2.1. Arbetet berör flera politikområden och behöver inbegripa flera aktörer på nationell, regional och lokal nivå. Regeringen har i det brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott beskrivit hur ett brett kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete bör bedrivas.² I direktiven till Trygghetsberedningen anges att programmets målsättningar ska vara en utgångspunkt för beredningens överväganden samt att beredningen bör beakta de insatser av socialpreventiv karaktär som presenterades i rapporten Tillsammans mot brott – prioriterade områden.³ I rapporten beskrivs bl.a. att det finns behov av fler olika åtgärder inom ramen för det brottsförebyggande arbetet.

Det finns flera utgångspunkter som är viktiga att beakta när det gäller det brottsförebyggande arbetet i stort. Trygghetsberedningen vill dock gärna belysa några centrala utgångspunkter som är särskilt viktiga i det brottsförebyggande arbetet som riktar sig till barn. De utgångspunkter som beskrivs nedan härrör delvis från det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott. Trygghetsberedningen lyfter fram några av dessa då de är aktuella för de två områden som är i fokus för detta delbetänkande. Förutom barns grundläggande rättigheter är en av utgångspunkterna att större fokus behöver läggas på tidiga insatser i det brottsförebyggande arbetet. Det är viktigt att dessa tidiga insatser är träffsäkra och samordnade vilket ställer

² Justitiedepartementet, *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126.

³ Justitiedepartementet, (2017), *Tillsammans mot brott – prioriterade områden*.

krav på att aktörerna samverkar och arbetar kunskapsbaserat. Ytterligare en utgångspunkt är att många aktörer behöver involveras i det brottsförebyggande arbetet. Det brottsförebyggande arbetet behöver genomsyras av ett kunskapsbaserat angreppssätt där uppföljning utgör en särskilt viktig komponent. Till sist behöver arbetet inkludera både ett förövar- och brottsofferperspektiv.

2.1.1 Barns rättigheter

Barns grundläggande rättigheter beskrivs bl.a. i föräldrabalken och i barnkonventionen.⁴ Enligt föräldrabalken har barn rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn ska behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling.⁵ De rättigheter som barn har enligt barnkonventionen är en del av de mänskliga rättigheter som under lång tid fastställts genom olika internationella överenskommelser.⁶ Syftet med konventionen är att stärka barnets rättigheter genom att tydliggöra att barn är rättighetsbärare. Rättigheterna i barnkonventionen handlar bl.a. om rätt till utbildning, rätt till bästa uppnåeliga hälsa, rätt till skäliga levnadsvillkor, rätt till delaktighet och rätt till skydd mot våld. Varje barn har också rätt att växa upp under förhållanden som främjar barnets möjligheter att nå sin fulla potential.⁷ Sedan den 1 januari 2020 gäller artiklarna 1–42 i barnkonventionen som svensk lag. Det innebär bl.a. ett förtydligande av att alla som tillämpar bestämmelser i svenska lagar ska tolka dessa i förhållande till barnkonventionen.⁸ Barnkonventionen innehåller fyra grundläggande principer som är styrande för tolkningen av övriga artiklar, som dessutom har en egen självständig betydelse. Dessa är, förbud mot diskriminering (artikel 2), barnets bästa (artikel 3), barnets rätt till liv och utveckling (artikel 6) och barnets rätt att uttrycka sina åsikter (artikel 12).

Staten, regionerna och kommunerna ska säkerställa de rättigheter barnet har enligt konventionen. Även privata aktörer som utför tjänster åt staten som berör barn är skyldiga att följa konventionen. Det

⁴ FN:s konvention om barnets rättigheter.

⁵ 6 kap. 1 § föräldrabalken.

⁶ Prop. 2017/18:186, *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*, s. 59.

⁷ Barnombudsmannen, (2018), *Utanförskap, våld och kärlek till orten*.

⁸ Se prop. 2017/18:186, *Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter*, s. 1.

gäller exempelvis fristående skolor och sjukvårdsinrättningar. Ideella organisationer är inte juridiskt sett direkt bundna att följa barnkonventionen. Däremot kan staten, kommuner eller regioner sätta upp kriterier för t.ex. bidrag till verksamheten eller tillgång till lokaler. FN:s barnrättskommitté betonar även att det i många fall bara är barnen själva som kan berätta om deras rättigheter erkänns och förverkligas fullt ut.⁹

2.1.2 Tidiga, träffsäkra och samordnade insatser

Eftersom den lokala problembilden kan se olika ut är det viktigt med en bred repertoar av arbetssätt och möjliga åtgärder samt att berörda aktörer har kunskap om vilka insatser som är verksamma och kan sättas in. Det brottsförebyggande arbetet delas ofta in i social och situationell prevention. Social prevention inkluderar åtgärder som syftar till att minska benägenheten hos individer att begå brott. Insatser kan handla om alltifrån våldsförebyggande program i skolmiljö riktade till alla barn till riktade insatser mot särskilda riskgrupper eller enskilda individer som löper större risk än andra att begå eller fortsätta begå brott.¹⁰ Situationell prevention är åtgärder för att påverka omständigheterna i situationen eller på platsen där brott uppstår. Här har platsen, den fysiska miljön eller andra aspekter av situationen betydelse för att minska risken att brott uppkommer. Det kan i praktiken röra sig om en ökad närvaro av poliser eller andra vuxna där barn befinner sig, övervakningskameror eller andra åtgärder för att öka risken för upptäckt eller minska brottsobjektets tillgänglighet.

Insatser inom framför allt den sociala preventionen brukar även särskiljas avseende vilken målgrupp som berörs. Universella insatser riktas mot en större grupp personer, oavsett vilken risknivå dessa har, t.ex. alla barn eller alla föräldrar.¹¹ Selektiva insatser riktas mot personer eller en grupp som mot bakgrund av kända riskfaktorer har en högre risk för att utveckla kriminella beteendemönster. Indikerande insatser riktas mot enskilda personer som redan uppvisat ett problembeteende.

⁹ FN:s barnrättskommitté, Allmän kommentar nr 5, Allmänna åtgärder för genomförandet av konventionen om barnets rättigheter, 2003, punkt 50.

¹⁰ Justitiedepartementet, *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126.

¹¹ Brå, (2009), *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling*.

I det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott lyfts tidiga insatser riktade mot barn och unga i riskzon fram som en viktig del av det brottsförebyggande arbetet.¹² Barns villkor under de första levnadsåren har en stor betydelse för hur deras liv kommer att se ut. Beteenden och attityder som formas tidigt präglar en människa under hela livet. Om barn och unga med kända riskfaktorer tidigt får stöd kan risken för en negativ utveckling mot kriminalitet minska. Detta bekräftas av de experter och forskare som Trygghetsberedningen har fört samtal med. Forskning visar vidare att användningen av insatser som baseras på principerna om risk, behov och mottaglighet ökar sannolikheten för att insatserna ska vara effektiva.¹³ Med tidiga insatser avses i regel insatser som sker tidigt i barnets liv för att förebygga en negativ utveckling samt insatser som sätts in i ett tidigt skede när en sådan utveckling redan har påbörjats.¹⁴ Tidiga insatser avser därmed i huvudsak riktade insatser av både universell karaktär i exempelvis förskolan och grundskola till samtliga barn oavsett risknivå och selektiva insatser till grupper av barn med en större risk än andra att utvecklas i en negativ riktning. Det finns även en annan typ av tidiga insatser för barn som börjat begå brott. Det handlar om återfallsförebyggande insatser som sätts in tidigt efter det att barnet utvecklat ett brottsligt beteende.¹⁵ Exempel på en sådan insats kan t.ex. vara SIG, som har utvecklats för att stötta barn och unga med hög risk för att begå brott att lämna en kriminell livsstil. I SIG samverkar bl.a. socialtjänst, polis och skola.¹⁶

Som konstateras i Trygghetsberedningens första delbetänkande är det en liten andel av de ungdomar som begår brott som senare också fortsätter med brottslighet. Att förhindra all ungdomsbrottslighet är en ambition som troligtvis är mycket svår eller omöjlig att realisera, men forskningen och olika utredningar pekar på att det inte bara är viktigt att insatser ges tidigt för att stävja brottslighet utan att insatserna också behöver vara träffsäkra.¹⁷ Ett kunskapsbaserat arbets-

¹² Justitiedepartementet, *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126.

¹³ Socialstyrelsen, (2021), *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott*.

¹⁴ Se t.ex. Brå, (2016), *Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden; Uppdrag psykisk hälsa*, (2019), *Goda exempel på tidiga och förebyggande insatser till barn och unga*.

¹⁵ Brå, (2016), *Insatser mot brott och otrygghet i socialt utsatta områden*, s. 76–80.

¹⁶ Brå m.fl. (2022), *SIG: Samverkan i sociala insatsgrupper*.

¹⁷ Se t.ex. *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avbopp*, SOU 2010:15; *Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott*, SOU 2022:1.

sätt bidrar till att insatserna ska kunna uppnå en högre grad av träffsäkerhet.

Vilka insatser som behövs i enskilda fall är givetvis beroende av barnets förutsättningar, behov och omständigheterna i övrigt. För att rätt insatser ska komma till stånd krävs att de verksamheter som berörs har förmåga att samordna sitt arbete. Socialtjänsten, de rättsvårdande myndigheterna och andra verksamheter har i detta arbete olika uppdrag och roller. Avseende exempelvis socialtjänsten finns i 3 kap. 5 § SoL en generell bestämmelse om samverkan. Av den framgår att socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom eller henne och vid behov i samverkan med andra samhällsorgan och med organisationer och andra föreningar. När det gäller barn och unga som riskerar att utvecklas ogynnsamt ska socialnämnden enligt 5 kap. 1 § SoL i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och unga får det skydd och stöd som de behöver. Socialnämnden ska vidare, enligt samma paragraf, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs.

Socialstyrelsen har i samverkan med Polismyndigheten och i samråd med Skolverket tagit fram en samling med metoder som används för att förebygga normbrytande beteende och brott bland barn och unga i åldern 6–20 år. Stödet är till för alla som utvecklar, samordnar eller leder brottsförebyggande arbete. Fokus ligger i regel på att flera aktörer ska samverka i arbetet, exempelvis socialtjänst, skola, polis, hälso- och sjukvård samt andra kommunala aktörer eller civilsamhällets aktörer. Av de 24 metoder som kan riktas till barn i åldern 6–12 år ingår skolan som en samverkande aktör i 20.¹⁸

Socialstyrelsen har vidare under 2021 tagit fram ett kunskapsstöd med rekommendationer för socialtjänstens arbete rörande barn 6–17 år med hög risk för fortsatt normbrytande beteende.¹⁹ Rekommendationerna, som baseras på ett omfattande vetenskapligt underlag, har tagits fram i samarbete med externa experter och sakkunniga från operativ verksamhet. Samtliga rekommendationer är starka och avser dels barn i åldern 6–11 år, dels i åldern 12–17 år. I fråga om den yngre åldersgruppen bör föräldraskapsstöd erbjudas, vilket enligt forskning kan motverka normbrytande beteende hos barnet genom en förbättrad relation mellan föräldrar och barn men också genom att stärka

¹⁸ Uppgifter hämtade från Socialstyrelsens webbplats (den 30 mars 2022).

¹⁹ Socialstyrelsen, (2021), *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott*.

föräldrarnas förmåga att utöva tillsyn och uppsikt och utveckla uppfostringsstrategier. För den yngre åldersgruppen rekommenderas även färdighetsträningsprogram. Dessa program fokuserar på riskfaktorer såväl hos barnet som i familjen och i andra sociala kontexter, exempelvis i skolan. En helhetssyn kring de svårigheter som finns runt barnet är i sammanhanget viktigt för att vårdnadshavare och andra ska kunna involveras i insatsen. Trots att forskning visar att olika färdighetsträningsprogram minskar normbrytande beteende och kriminalitet hos barn jämfört med andra alternativ erbjuds detta inte så vitt känt i svensk socialtjänst, men däremot i Norge, Finland och Danmark.

2.1.3 Fler samhällsaktörer som är viktiga ur barnets perspektiv behöver bidra i det brottsförebyggande arbetet

Brottsförebyggande arbete bedrivs på alla nivåer i samhället och av flera aktörer, såväl i det offentliga som det privata. För vissa aktörer är brottsförebyggande arbete en integrerad del av den ordinarie verksamheten medan andra bidrar till arbetet vid sidan om sin kärnverksamhet. Rättsväsendets myndigheter har givetvis ett särskilt ansvar men när det handlar om insatser riktade till barn är det ofta andra aktörer som har en avgörande roll.

Runt barnet finns exempelvis vårdnadshavare, elevhälsa, skolpedagoger, representanter från civilsamhällets organisationer som t.ex. idrottsrörelsen och trossamfund samt andra vuxna aktörer som bidrar med ett socialt sammanhang som främjar en positiv utveckling och minskar risken för en negativ sådan. Att barn har en trygg och god skolgång, tillgång till en meningsfull fritid samt ett tryggt sammanhang i sin hemmiljö, är exempel på sådana skyddsfaktorer som aktörer runt barnet behöver tillgodose. Samtidigt behöver aktörer runt barnet kunna identifiera och uppmärksamma barn i behov av stöd samt samverka i de fall insatser ska ges. En viktig aspekt i fall där det behövs ett mer omfattande stöd är att föräldrar, skol- och fritidspersonal och andra berörda aktörer agerar samstämmt för att förändra ett normbrytande beteende under uppväxten.²⁰ Även andra aktörer, t.ex. lokala näringsidkare, fastighetsägare och andra som finns i

²⁰ Socialstyrelsen, (2021), *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott.*

lokalsamhället kan ha en betydelsefull roll och bidra i arbetet. Det är viktigt att också beakta de situationella insatser som kan vara angelägna i sammanhanget, t.ex. att polisen, fältarbetare eller andra vuxna finns på plats där barn befinner sig. Det kan också handla om att identifiera platser där brott ofta begås och öka kontroll och övervakning, exempelvis på vissa platser i skolan eller på internet.

Insatser i form av exempelvis föräldrastöd tillsammans med ett förebyggande arbete inom mödra- och barnhälsovård, förskola och skolans elevhälsa är betydelsefullt ur ett brottsförebyggande perspektiv.²¹ Det kan t.ex. handla om att rikta stöd till föräldrar med egna riskfaktorer som påverkar deras möjligheter att ge barnet vägledning och stöd. På så sätt kan skyddsfaktorer stärkas och riskfaktorer motverkas. Dessa insatser ökar också möjligheterna att i ett tidigt skede upptäcka barn med olika svårigheter. Fler aktörer än de som är engagerade i dag har förmågan att dels upptäcka barn med behov av en insats, t.ex. på grund av utsatthet för våld, dels bidra med olika former av insatser.

2.1.4 Kunskapsbaserat arbetssätt

En viktig utgångspunkt och en förutsättning för ett effektivt brottsförebyggande arbete är att det är baserat på kunskap, det gäller även det förebyggande arbete som riktar sig till barn. Att öka kunskapen i det förebyggande arbetet är en av de övergripande målsättningarna med det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott.²² Att åtgärder och insatser ska vara baserade på kunskap är centralt oavsett om arbetet sker på den nationella, regionala eller lokala nivån. Att arbeta kunskapsbaserat innebär enligt Brå att strukturerat och systematiskt inhämta kunskap, kartlägga och analysera problem och åtgärder. Det innebär även att insatser är riktade mot orsakerna till problemet, att insatser är baserade på erfarenheter kring vad som fungerar enligt forskning och praktik samt att de insatser som ges följs upp och utvärderas.²³ Det är också angeläget att de aktörer som bidrar i det brottsförebyggande arbetet riktar till barn har kunskap om hur deras verksamhet kan bidra till att förebygga brott och

²¹ Brå, (2009), *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling*.

²² Justitiedepartementet, *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126.

²³ Brå, (2021), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – Nuläge och utvecklingsbehov 2021*.

hur man arbetar kunskapsbaserat. Den personal som arbetar med eller berörs av brottsförebyggande frågor behöver ha tillräcklig kunskap och kompetens. Det handlar både om en grundläggande kompetensmässig basnivå och om vidareutbildning för redan yrkesaktiva.

Sedan lanseringen av det nationella brottsförebyggande programmet pågår arbetet för att säkerställa att det brottsförebyggande arbetet och de insatser som sker inom ramen för det arbetet är baserade på kunskap. I december 2020 lämnade regeringen en skrivelse till riksdagen med en redovisning av de åtgärder som vidtagits i enlighet med de strategiska målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet.²⁴ Regeringen har också presenterat en lagrådsremiss med förslag till en ny lag om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete.

Som nämnts inledningsvis finns fortfarande en rad utmaningar för att det kunskapsbaserade arbetssättet ska användas fullt ut. Trygghetsberedningen noterar att Brå i en av sina uppföljningar drar slutsatsen att det finns stora skillnader i hur hög grad arbetet är kunskapsbaserat, särskilt på den lokala nivån och att det sammantaget behövs större ansträngningar för att ta reda på vilken effekt insatser har på brottsligheten.²⁵ Aktörer skiljer sig åt på flera sätt vilket påverkar deras möjligheter att bidra i det brottsförebyggande arbetet. Det är ändå nödvändigt att respektive aktör utifrån sina förutsättningar gör det, inte minst för att barn ska få sina rättigheter tillgodosedda.

En av utmaningarna med att arbeta kunskapsbaserat är att det ofta finns ett begränsat underlag avseende vilka effekter olika brottsförebyggande metoder kan ha. Bristerna avseende kunskapsläget tydliggör vikten av att de åtgärder som ges följs upp och utvärderas. Detta för att en långsiktig kunskapsuppbyggnad och utveckling av enskilda metoder ska kunna komma till stånd.²⁶ Det kan konstateras att det fortfarande finns stora kunskapsluckor när det gäller det brottsförebyggande arbete som riktar sig till yngre målgrupper, exempelvis barn.

För att öka kunskapen om brottslighet har Vetenskapsrådet under 2021 fått i uppdrag att inrätta ett tioårigt nationellt forskningsprogram om brottslighet. Forskningsprogrammet ska tillföra ny kun-

²⁴ Justitiedepartementet, *Redovisning av åtgärder i enlighet med målsättningarna i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott*. Regeringens skrivelse 2020/21:63.

²⁵ Brå, (2021), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – Nuläge och utvecklingsbehov 2021*, s. 79–83.

²⁶ Justitiedepartementet (2017), *Tillsammans mot brott – prioriterade områden*.

skap om kriminalitetens orsaker och konsekvenser liksom om metoder för att förebygga och bekämpa brott.²⁷ Möjligheten att ansöka om forskningsbidrag öppnade våren 2022 och forskningsprojekt som beviljas bidrag förväntas sätta i gång i början av 2023.

2.1.5 Det brottsförebyggande arbetet behöver fokusera både på våldsutövare och brottsoffer

Som Trygghetsberedningen beskrev i sitt första delbetänkande utsätts barn för brott i högre utsträckning än andra. Kunskap om barns brottsutsatthet i olika miljöer är en viktig utgångspunkt i det brottsförebyggande arbetet. Enligt Brås undersökning om brott och utsatthet bland barn i årskurs nio är skolan den vanligaste brottsplatsen år 2019.²⁸ Bland dem som utsatts för lindrig misshandel hade detta skett i skolmiljön för 47 procent av flickorna och 65 procent av pojkarna. När det gäller utsatthet för hot är den vanligaste brottsplatsen i stället internet/sociala medier; 42 procent av de utsatta flickorna och 30 procent av de utsatta pojkarna uppger att hotet skett via internet/sociala medier. I fråga om barn som involveras i kriminella nätverk visar tidigare utredningar och rapporter att den kriminella miljön präglas av en omfattande våldsanvändning, även inom kriminella grupperingar.²⁹ I kapitel 3 och 4 ges en mer fullödlig bild av dessa problem. Det är dock tydligt att barns rädsla för att utsättas för brott påverkar deras vardag och deras trygghet negativt i olika sociala sammanhang. Det kan också bidra till en ovilja att vittna.

Att arbeta med insatser till våldsutövare och lägga ansvaret för en förändring hos utövaren, beskrivs som en viktig utveckling för att våldet ska kunna upphöra. En sådan utgångspunkt ingår även i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.³⁰ Samtidigt är kunskapen om evidensbaserade metoder begränsad och området stöd till våldsutövare relativt nytt.³¹ Socialstyrelsen har exempelvis lyft fram att det saknas ett tillräckligt veten-

²⁷ Prop. 2020/21:60, *Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige*.

²⁸ Brå, (2020), *Skolundersökning om brott 2019*, s. 29–34.

²⁹ Se t.ex. Brå, (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer*; Kriminalvården (2019), *Vägen ut ur gänget*; Brå, (2021), *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*.

³⁰ Socialdepartementet, *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, Regeringens skrivelse 2016/17:10, s. 115–116.

³¹ Stockholms stad, (2021), *Stockholms stads program mot våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck, prostitution, människohandel för sexuella ändamål samt sexuellt våld oberoende relation 2021–2025*, s. 9, 33.

skapligt stöd för att någon behandlingsmetod ska rekommenderas.³² Såväl i utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld och Brås rapport om våld i ungas parrelationer som i Socialstyrelsens rapport om behandlingsmetoder mot våldsutövare har vikten av att utveckla förmågan att nå ut till dem som utövar våld lyfts fram.³³ Att rikta insatser mot våldsutövaren är minst lika viktigt när det gäller fokusområdet våld i barns och ungas nära relationer. Trygghetsberedningen anser att så behöver ske i större utsträckning än i dag.

2.1.6 Ekonomiska och sociala vinster av tidiga brottsförebyggande insatser

Brottsligheten leder till omfattande ekonomiska och sociala kostnader för samhället och dess invånare, såväl för offer som för gärningspersoner. Vinsterna med effektiva tidiga insatser som minskar risken för livslång kriminalitet kan därmed innebära stora ekonomiska och sociala besparingar. Brottbelastade ungdomar har ofta sämre hälsa än andra. Forskning visar att fysisk och psykisk ohälsa och för tidig död är mer vanligt förekommande bland dem som är brottsligt belastade.³⁴ Ungdomsbrottslingar har även en ökad risk för självmord. Mot bakgrund av att en mindre grupp barn och unga fortsätter att begå allvarliga brott under livets gång kan insatser med endast måttlig eller svag positiv effekt vara av tämligen stor praktisk betydelse – om insatsen är effektiv mot just den grupp som begår flest brott.³⁵

I forskningen har man använt olika metoder för att uppskatta dessa kostnader och även inkluderat s.k. immateriella värden, som psykiskt lidande till följd av brottsutsatthet.³⁶ Beräkningar av hur mycket det kostar samhället med en individ som är långsiktigt kriminell och våldsbärogen har t.ex. gjorts i Sverige enligt en modell av nationalekonomen Ingvar Nilsson. Det råder delade meningar om vilken metod som är lämplig att använda för denna typ av beräkningar

³² Socialstyrelsen, (2020), *Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer*.

³³ Att bryta ett våldsamt beteende – återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld, SOU 2018: 37, s. 152; Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*; Socialstyrelsen, (2020), *Behandlingsmetoder för personer som utövar våld i nära relationer*, s. 38–39.

³⁴ Socialstyrelsen, (2013), *Unga och brott i Sverige*.

³⁵ Brå, (2009), *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling*.

³⁶ Hultkrantz, L. (2015), *Att utvärdera sociala investeringar*, s. 62–70.

men det finns de som menar att det i Sverige finns goda förutsättningar för att ta fram en modell för långsiktiga socioekonomisk analys där insatsers effekt kan knytas till kända riskfaktorer såsom skolresultat.

Brå har i en rapport sammanfattat forskningen om brottslighetens kostnader och vilka besparingar brottsförebyggande insatser kan innebära på lång sikt.³⁷ Brå konstaterar att dessa forskningsområden är behäftade med svåra metodologiska frågor då skattningar av kostnader och besparingar är osäkra. Det råder också oenighet om kostnader för upplevd trygghet, psykiskt lidande och liknande bör ingå i kalkylen samt om sådana värden på ett tillförlitligt vis kan beräknas i monetära termer. Den samlade bilden av såväl utländsk som svensk forskning är enligt Brå att man genom att förebygga att unga hamnar i långvarig brottslighet kan göra stora samhällsekonomiska besparingar. I sin bedömning av forskningsläget och vilka utvecklingsbehov man ser pekar Brå på att området tjänar på att angripas ur ett tvärvetenskapligt perspektiv. Vidare lyfter man att kunskapen om potentiella besparingar är knuten till utvärderingsforskning då en förutsättning för ekonomiska analyser av insatser är att man känner till insatsens effektivitet.

2.2 Förmågor för ett effektivt brottsförebyggande arbete med fokus på barn och unga

Ett effektivt brottsförebyggande arbete är avhängigt att berörda aktörer har de förutsättningar och förmågor som behövs.³⁸ För att det brottsförebyggande arbetet ska kunna bedrivas kunskapsbaserat och i samverkan är det av betydelse att det exempelvis finns organisatoriska förutsättningar för de aktörer som berörs. De organisatoriska förutsättningarna lägger grunden för de förmågor som behövs för ett effektivt brottsförebyggande arbete. Det handlar om hur verksamheter styrs, vilken kompetens personalen har och att det finns rutiner och metoder som är väl kända av alla och förankrade hos organisationens ledning. Det gäller såväl rutiner för det förebyggande arbetet som för samverkan med andra berörda aktörer. Ledningens engagemang och styrning av verksamheten är också avgörande för det brottsföre-

---

³⁷ Brå, (2017), *Kostnader för brott*.

³⁸ Brå, (2020), *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*.

byggande arbetets resultat. Det är genom styrning som arbetet får prioritet, resurser och mandat.

En organisatorisk struktur behövs för att man ska kunna arbeta systematiskt med att kartlägga lägesbilder, välja åtgärder, genomföra dem och följa upp dem. Parternas samsyn gör att åtgärderna effektivt kan riktas åt ett gemensamt håll, med en förståelse för varandras bidrag i arbetet.³⁹ De organisatoriska förutsättningarna att arbeta brottsförebyggande och genomföra tidiga insatser på lokal nivå behöver vara likvärdiga och proportionerliga trots att omständigheterna kan se olika ut beroende på bl.a. kommuners storlek, resurser och geografiska avstånd. Den lokala problembilden kan vidare se olika ut och påverka vilka olika insatser som kan vara aktuella. I följande avsnitt görs en genomgång av de förmågor som forskningen och olika utredningar menar behöver finnas på plats för att olika aktörer i ett tidigt skede ska kunna initiera insatser för att förebygga att barn hamnar i kriminalitet.

2.2.1 Tidig upptäckt av riskbeteende och utsatthet hos barn

Tidiga insatser för barn som riskerar att hamna i kriminalitet som inkluderar våldsanvändning är en viktig del i det brottsförebyggande arbetet. Erfarenheter visar att ju tidigare ett normbrytande beteende, exempelvis att bryta mot sociala normer och regler, upptäcks hos barn, desto större är möjligheten att kunna förhindra att de hamnar i allvarliga situationer och i kriminalitet senare i livet.⁴⁰ Barns uppväxt under tidiga levnadsår spelar stor roll för den fortsatta utvecklingen. Det brottsförebyggande arbetet handlar dels om att eliminera riskfaktorer som ökar sannolikheten eller risken för att hamna i kriminalitet, dels att främja s.k. skyddsfaktorer som mildrar riskerna. Ett sådant arbete kan exempelvis innebära att på nationell, regional och lokal nivå arbeta mot segregation, arbetslöshet och utanförskap, men det kan även handla om att tidigt upptäcka ett riskbeteende hos barn för att snabbt kunna sätta in rätt åtgärder, exempelvis genom föräldrastöd och förebyggande arbete inom mödra- och barnhälsovård, förskola och skola. Enligt 14 kap. 1 § SoL är vissa myndigheter och yrkesverksamma skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin

³⁹ Ibid.

⁴⁰ Justitiedepartementet, *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126.

verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Även andra som får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa uppmanas anmäla detta till socialnämnden. Berörda aktörer behöver beroende på sitt uppdrag uppmärksamma olika risk- och skyddsfaktorer i olika skeden av barnets och den unges liv för att tidigt kunna upptäcka vilka barn som riskerar hamna i kriminalitet.⁴¹

För att kunna upptäcka barn som riskerar att hamna i kriminalitet är det viktigt att berörda aktörer runt omkring barnet eller den unge har kunskap om de riskfaktorer som kan påverka en sådan utveckling. Det behöver även finnas kunskap om de skyddsfaktorer som minskar sannolikheten eller risken för ett visst utfall. Dessa skyddande faktorer kan ofta agera som en buffert mot riskfaktorerna och kan således förändra effekterna av att exponeras för risk. Exempel på skyddsfaktorer kan vara positiv skolanknytning, positivt förhållnings-sätt hos individen eller föräldrars engagemang.

Det finns i dag en stor mängd forskning kring riskfaktorer för våld och kriminalitet bland unga. Faktorer som utgör störst risk för barn att hamna i kriminalitet och begå brott är t.ex. om de har blivit utsatta för fysiska och sexuella övergrepp, upplevt konflikter och våld inom familjen, om någon av föräldrarna själv är involverad i kriminalitet, har erfarenhet av problematisk skolgång samt bristande förmåga till egna moraliska bedömningar.⁴² Barnets egenskaper, beteenden och faktorer i den närmaste miljön, alltså föräldrarna och deras egenskaper och uppfostringsmetoder, samt kontakten mellan föräldrarna och barnet är mest betydelsefulla för utvecklingen av normbrytande beteende i barndomen, före 12 års ålder. Ju äldre barnet blir desto större betydelse får mer generella sociala och strukturella dimensioner och faktorer såsom kamratrelationer och närsamhällets strukturer och aktiviteter.

Riskfaktorer finns på flera olika nivåer, exempelvis hos individen (hög grad av impulsivitet, låg problemlösningsförmåga och brotts-tillåtande attityder), hos föräldrarna (relationen präglas av våld och/eller att föräldrarna är kriminella), bland kamraterna (gruppträck, vänner moral och maskulinitetsnormer) och i skolan och närsam-

⁴¹ Uppgifter hämtade från konferens *Trygghet och säkerhet i bostadsområden* anordnad av Sveriges allmännyttan (den 29 mars 2022).

⁴² Socialstyrelsen, (2020), *Bedöma risk och behov för barn och unga som begår brott eller har annat normbrytande beteende Kunskapsstöd för socialtjänsten*; Andershed, A-K. och Andershed, H. (2019), *Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken*.

hället. Ju fler riskfaktorer som finns i barns liv, desto större är risken att hon eller han begår brott. Ofta förvärras riskfaktorerna och de ökar även i antal när barnet väl har nått tonåren.

Hos den mindre grupp barn som riskerar långvarig kriminalitet börjar anpassningsproblemen ofta redan i mycket tidig ålder. Även om det är svårt att förutse vilka barn som kommer att bli långvarigt kriminella menar flera forskare att det går att åstadkomma en betydande minskning av den totala brottsligheten genom att rikta effektiva brottsförebyggande insatser mot de individer eller de grupper som utsätts för flera av de riskfaktorer som nämns ovan.⁴³ För de yngsta barnen handlar det ofta om insatser som riktar sig till föräldrarna. Även för de unga barnen är trygga miljöer utanför hemmet viktiga, såsom förskola, skola och fritidsaktiviteter.

Ytterligare en dimension i sammanhanget är de könsskillnader som föreligger i brottsligheten. Pojkar begår fler brott än flickor. Det finns också skillnader i vilka slags brott som pojkar respektive flickor begår. Könsskillnaderna är t.ex. relativt små vid stöldbrott och narkotikabrott, och större vid våldsbrott och skadegörelse.⁴⁴ När det gäller utsatthet för brott uppger flickor och pojkar att de utsätts i ungefär lika stor utsträckning, men strukturen skiljer sig åt.

Enligt forskningen finns en grundläggande problematik i att förutse vilka barn i ung ålder som senare kommer att utveckla ett kriminellt beteende och begå brott. Kvalificerade gissningar utifrån kända riskfaktorer är inte alltid pålitliga.⁴⁵ Trots en tidig ansamling av riskfaktorer hos vissa barn utvecklas de inte i en negativ riktning, samtidigt som barn utan riskfaktorer gör det.⁴⁶ Trygghetsberedningen konstaterar att det pågår mycket arbete för att ta fram mer underlag för att förstå mekanismerna bakom risk- och skyddsfaktorer och hur de interagerar.⁴⁷

⁴³ Brå, (2009), *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling*.

⁴⁴ Brå, (2019), *Skolundersökning om brott 2019*.

⁴⁵ Fazel, S. m.fl. (2012). Use of risk assessment instruments to predict violence and antisocial behaviour in 73 samples involving 24 827 people: systematic review and meta-analysis, *The British Medical Journal*.

⁴⁶ Tham, H. (2017). "Tidiga ingripanden som kriminalpolitisk strategi", i: Estrada, F. & Flyghed, J. (red.) *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Lund: Stockholm, s. 309–342.

⁴⁷ Se t.ex. Justitiedepartementet, *Uppdrag att studera hur barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk*, Ju2022/01405.

2.2.2 Initiering av tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser

Forskning visar att när barn tidigt uppvisar ett normbrytande beteende ökar risken att det fortsätter över tid. Det är därför angeläget att identifiera och erbjuda stöd till dessa barn, och deras föräldrar, innan problemen vuxit sig stora och riskerar att bli bestående.

I det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott anges att parallellt med att utveckla välfärden för att motverka ojämlikhet och otrygghet, måste brottsligheten även mötas med riktade insatser mot de personer som riskerar att begå brott eller har begått brott och mot omständigheter, platser och situationer där det finns en risk för att brott begås.⁴⁸ Många åtgärder har genomförts, men enligt Brå använder berörda aktörer inte alltid hela spektrumet av insatser för att förebygga brott.⁴⁹ Breda trygghetskapande insatser får exempelvis ofta företräde framför riktade insatser som specifikt förebygger brott. Dessa bredare åtgärder behöver kompletteras med mer riktade insatser med hög träffsäkerhet. Myn-digheten menar att det ofta blir ett perspektiv som dominerar, inom de olika fält som brottspreventionen består av. Det kan t.ex. handla om storstad eller glesbygd, socialt eller situationellt preventionsarbete, insatser till alla eller endast till enskilda individer. Brå bedömer sammantaget att de flesta insatser som görs är relevanta, men ser att det finns behov av att överväga att använda hela spektrumets insatser med ett tydligt fokus på brotten. För komplexa problem måste hela ”verktygslådan” inventeras och användas.

Enligt Brå behöver insatser i högre utsträckning utvecklas och riktas mot unga som är på väg in i kriminalitet.⁵⁰ Insatser som har forskningsstöd är tydligt riktade mot de specifika problem med kriminalitet som pojkar och flickor har. Som tidigare nämnts behöver även särskilda insatser i större utsträckning riktas mot våldsutövare. Det handlar exempelvis om insatser när våldet håller på att eskalera runt en individ eller i en situation. De som utövar våld måste ges goda möjligheter att ändra sitt beteende, oavsett om de avtjänar ett straff och är i kriminalvård eller om de behöver hjälp och stöd av andra verksamheter i kommun eller civilsamhälle.

⁴⁸ Justitiedepartementet, *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126.

⁴⁹ Brå, (2021), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – Nuläge och utvecklingsbehov 2021*.

⁵⁰ Ibid.

En utmaning i det förbyggande arbetet kan vara att bristen på tillit till eller förtroendet för samhällets aktörer gör att man inte når ut till de grupper eller individer som är i störst behov av insatser.

En aktör som kan göra stor nytta när det gäller att öka tillit och förtroende för brottsförebyggande aktörer på lokal nivå är civilsamhället, som på så sätt kan komplettera myndigheterna.⁵¹ Olika aktörer inom civilsamhället har ofta möjlighet att erbjuda specialiserad och målgruppsanpassad kompetens och ett tillgängligt stöd för utsatta grupper. Det kan t.ex. handla om möjligheten att få vara anonym när man tar kontakt med en stödorganisation i frågor som kan vara känsliga. Den nära lokala förankringen som många av dessa aktörer har ger ofta en god uppfattning om hur förtroendeskapande insatser bör genomföras. Civilsamhället kan även ta rollen som röstbärare åt vissa grupper. Den lokala förankring som civilsamhällets aktörer har kan innebära att människor i området känner större tillit till dessa jämfört med andra lokala aktörer.

För att förebygga att bristande tillit och förtroende blir ett hinder i det förebyggande arbetet behöver samhällets aktörer bli bättre på att nå ut till barn och deras föräldrar. Det kan handla om att bli mer synliga och mer lättillgängliga, befinna sig i lokalsamhället och arbeta med bemötande. En studie som genomförts på uppdrag av DO pekar på centrala skillnader i socialtjänstens arbete som särskilt behöver uppmärksammas.⁵² Det finns t.ex. skillnader i tillgång till insatser i relation till kön, ålder och ursprung. Socialtjänsten har lättast att nå flickor med svensk bakgrund medan pojkar missgynnas redan i förskoleåldern. Faktorer som kan leda till dessa skillnader är bl.a. motstånd från vårdnadshavare, svårigheter att få tag på bra tolkar, trösklar för insatser och bristande resurser. Socialtjänstens svårigheter att nå pojkar med utländsk bakgrund bedöms handla om ett samspel mellan vårdnadshavares rädsla och motstånd, genusbias och socialtjänstens bristande förutsättningar.

⁵¹ Harding, T. (2012), *Framtidens civilsamhälle – Underlagsrapport 3 till Framtidskommissionen*.

⁵² DO, (2021), *Skillnader som kan utgöra risk för diskriminering?*, underlagsrapport samt redovisning vid Trygghetsberedningens forskardialog den 23 mars 2022.

2.2.3 Samverkan för ett effektivt brottsförebyggande arbete

För att det brottsförebyggande arbetet ska bli effektivt måste det bedrivas i samverkan.⁵³ Det behövs en fungerande samverkansstruktur på samtliga nivåer i samhället, både horisontellt och vertikalt. Samverkan ska syfta till att skapa ett mervärde av varje enskild aktörs bidrag. Samverkan ska inte vara ett mål i sig utan bidra till att ge barn och unga det stöd och den insats som behövs. Framgångsfaktorer för att uppnå en god samverkan i det brottsförebyggande arbetet är att parterna har kunskap om varandras verksamhet, ansvar och roller. Detta arbete underlättas om aktörerna har gemensamma mål och metoder och att det finns välkända rutiner som tydliggör hur samverkan ska bedrivas. Dessa rutiner behöver vara väl förankrade hos ledningen i de olika organisationerna. Resultat- och ledningsansvar bör därmed sträcka sig över de organisatoriska gränserna, vilket bl.a. förutsätter att det finns bra beskrivningar av verksamheten och kontinuerlig dialog inom ledningsgrupperna och mellan beslutsfattarna.⁵⁴

Behoven hos målgruppen barn som riskerar att hamna i kriminalitet är i hög grad gränsöverskridande och därmed behöver riktade åtgärder göras i form av en sammanhängande helhet. Trygghetsberedningen noterar att regeringen har tagit initiativ till flera åtgärder för att få till en bättre samverkan på exempelvis den nationella och regionala nivån.⁵⁵ Ett exempel är regeringens uppdrag till Skolverket och Socialstyrelsen att stödja utvecklingen av en gemensam struktur för tidiga samordnade insatser för barn och unga som beskrivs närmare nedan. I Statskontorets granskning av arbetet med bl.a. mäns våld mot kvinnor dras slutsatsen att särskilda krav på samverkan är ett viktigt styrmedel trots att såväl förvaltningslagen⁵⁶ som myndighetsförordningen⁵⁷ ställer krav på att statliga myndigheter ska samarbeta för att ta tillvara de fördelar det kan ge för enskilda och för staten som helhet.⁵⁸ Statskontoret föreslår därför att i de fall regeringen ser vinster med att myndigheter samverkar för att lösa ett visst problem,

⁵³ Justitiedepartementet, *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126.

⁵⁴ Myndigheten för Skolutveckling, Rikspolisstyrelsen och Socialstyrelsen, (2007), *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*, s. 45.

⁵⁵ På regional nivå har exempelvis länsstyrelserna från och med 2017 ansvar för att bidra till ökad samordning av det brottsförebyggande arbetet.

⁵⁶ Förvaltningslag (2017:900).

⁵⁷ Myndighetsförordning (2007:515).

⁵⁸ Statskontoret, (2021), *Mäns våld mot kvinnor – en analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin*.

så bör regeringen också ställa krav på samverkan i de berörda myndigheternas regeringsuppdrag.

Att flera aktörer ska samverka är också utgångspunkten i det lokala brottsförebyggande arbetet och är särskilt viktigt när det gäller barn och unga.⁵⁹ I en vägledning av Socialstyrelsen kring hur aktörer kan samverka för barn och ungas bästa, framgår den bredd av aktörer som finns runt barnet och kan vara delaktiga i dess utveckling.⁶⁰ Exempel på samverkansformer på lokal nivå med fokus på individen är SSPF och SIG. Socialstyrelsen har i samverkan med Polismyndigheten samlat exempel på metoder och arbetssätt som används i arbetet med att förebygga normbrytande beteende och brott bland barn och unga i Sverige.⁶¹ Samråd har även ägt rum med Skolverket.

Sekretess lyfts återkommande fram som ett hinder för informationsdelning i lokalt brottsförebyggande arbete. För att öka möjligheterna till informationsdelning i det lokala brottsförebyggande arbetet finns en sekretessbrytande bestämmelse i offentlighets- och sekretesslagen.⁶² Bestämmelsen innebär att personal inom socialtjänsten under vissa förutsättningar får lämna uppgifter som rör en enskild under 21 år till polisen i brottsförebyggande syfte. Hos berörda aktörer finns ofta en kunskapsbrist, osäkerhet och olika tolkningar kring befintlig lagstiftning.⁶³ Sekretesslagstiftningen upplevs ofta mindre begränsande när det finns fastare och mer utarbetade kontaktvägar och samarbetsformer. Dessutom upplevs samlokalisering underlätta informationsdelning inom brottsförebyggande samverkan. Osäkerhet om hur sekretesslagstiftningen ska tillämpas, när och vilken information som förväntas delas leder till att tillämpningen ser olika ut. Socialstyrelsen har presenterat information och stöd för informationsutbyte mellan socialtjänsten och polisen i form av en film där representanter från Malmö stad och polisen berättar hur de arbetar med informationsutbyte.⁶⁴ Det kan också noteras att regeringen har tillsatt en utredare som ska ge socialtjänsten tydligare verktyg i situationer då informationsdelning och inhämtning av information är nöd-

⁵⁹ Forkby, T. (2020), Organisational Exceptions as Vehicles for Change: Collaborative strategies, trust, and counter strategies in local crime prevention partnerships in Sweden, *European Journal of Social Work*, Vol. 23.

⁶⁰ Socialstyrelsen, (2013), *Samverka för barns bästa – en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*.

⁶¹ Information hämtad från Socialstyrelsens webbplats (den 25 juli 2022).

⁶² 10 kap. 18 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

⁶³ Brå, (2021), *Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga*.

⁶⁴ Uppgifter hämtade från Socialstyrelsens webbplats (den 15 juni 2022).

vändigt.⁶⁵ Härutöver har en särskild utredare tillsatts som ska lämna förslag på förbättrade möjligheter till informationsutbyte mellan brottsbekämpande myndigheter och vissa andra statliga och kommunala myndigheter samt enskilda huvudmän för fristående skolor.⁶⁶ Syftet är att arbetet med att förebygga och bekämpa brott ska effektiviseras genom att möjligheterna att utbyta information förbättras i så stor utsträckning som det är möjligt utan att det medför ett oproportionerligt intrång i enskildas personliga integritet.

I betänkandet *En hållbar socialtjänst* beskrivs vikten av samverkan mellan bl.a. kommunala och andra aktörer i syfte att arbeta brottsförebyggande.⁶⁷ Samverkan mellan olika aktörer har givetvis olika syften, samverkan mellan kommun och region kan t.ex. handla om att förebygga psykisk ohälsa. Samverkan mellan socialtjänst, skola och polis beskrivs som grundläggande för att förebygga gängkriminalitet, våldsbejakande extremism och återfall i brott. En viktig aspekt av samverkan är att den är tvärprofessionell eftersom insatser kan ges av den profession som har bäst kunskap och verktyg för att genomföra insatsen.

Kommunen är en central aktör i det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå även om kommunernas roll i det brottsförebyggande arbetet i dag inte är tydligt reglerat i lag. Inom de kommunala verksamheterna finns flera verktyg som kan bidra till ett effektivt och kunskapsbaserat lokalt brottsförebyggande arbete. För många brottsförebyggande aktörer, exempelvis polisen, är kommunen en viktig samverkanspartner i det lokala brottsförebyggande arbetet.⁶⁸ I juni 2022 överlämnade regeringen en remiss till Lagrådet med förslag till en ny lag om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete.⁶⁹ I lagrådsremissen föreslås bl.a. att kommunen ska ta visst ansvar för samordningen av det lokala brottsförebyggande arbetet, inrätta en samordningsfunktion och verka för att skriftliga överenskommelser om samverkan ingås med relevanta aktörer.

Enligt Brå har tidigare kartläggningar visat att ett effektivt brottsförebyggande arbete i samverkan på lokal nivå bygger på att kom-

⁶⁵ *Utredning om utbyte och inhämtning av uppgifter i socialtjänsten för att förebygga brott och öka skyddet för barn*, S2022:A.

⁶⁶ *Förbättrade möjligheter att utbyta information med brottsbekämpande myndigheter*, dir. 2022:37.

⁶⁷ *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*, SOU 2020:47.

⁶⁸ Polismyndigheten, (2021), *Planlagd brottsförebyggande linjeverksamhet*.

⁶⁹ Justitiedepartementet, *Kommunernas brottsförebyggande arbete*, lagrådsremiss överlämnad den 16 juni 2022.

munen utser en funktion som samordnar arbetet lokalt.⁷⁰ För att åtgärder ska kunna samordnas behöver dock funktionen utses med ett tydligt mandat och tillräckliga resurser från kommunledningen. Flera kommuner har redan inrättat olika råd för att effektivisera samverkan på lokal nivå, men dessa råd behöver också ha mandat från respektive organisation för att kunna driva på och utveckla det brottsförebyggande arbetet så att det leder fram till konkreta aktiviteter. I de flesta kommuner finns även samverkansöverenskommelser med polisen för det brottsförebyggande arbetet.⁷¹ Dessa bidrar till att skapa samsyn kring problembild, vilka åtgärder som behöver vidtas och hur arbetsfördelningen ser ut. Samverkansöverenskommelser ger förutsättningar för struktur och systematik och beskriver de brottsproblem som parterna har valt att samverka om.

Det är flera aktörer i samhället, såväl offentliga som privata, som bidrar till att förebygga brott. I det nationella brottsförebyggande programmet beskrivs bl.a. hur samverkan mellan berörda aktörer bör utvecklas.⁷² Det brottsförebyggande arbetet ska exempelvis präglas av en helhetssyn där flera aktörer involveras. Näringslivet och det civila samhällets aktörer har även de en stor betydelse i arbetet och deras kunskaper och erfarenheter behöver tas tillvara.

Ett exempel på strukturerad tvärsektoriell samverkan för barn och unga som riskerar en ogynnsam utveckling är ett regeringsuppdrag till Skolverket och Socialstyrelsen med tidiga samordnade insatser för barn och unga. Syftet är att förbättra samverkan mellan elevhälsan/skolan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten utifrån en helhetssyn på barn och ungas behov. Inom ramen för uppdraget ska insatser exempelvis riktas mot riskgrupper bland barn och unga i socialt utsatta områden och bland dem som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Samverkan går ut på att personal från elevhälsa/skola, hälso- och sjukvård och socialtjänst arbetar tillsammans med utgångspunkt i barnets behov. Samordningen behövs för att skapa en helhet kring insatser för barn och unga som är i behov av stöd från flera aktörer.

I myndigheternas uppföljning och utvärdering av arbetet lyfts att för att ett sådant samarbete ska fungera väl behövs politisk förankring över mandatperioder, gemensamma kartläggningar samt en gemensam

⁷⁰ Brå, (2020), *Samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete*.

⁷¹ Brå, (2022), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – nuläge och utvecklingsbehov 2021*.

⁷² Ibid.

syn på problembilden och vad som behöver göras.⁷³ Ytterligare en framgångsfaktor är att skapa tvärsektoriella konsultationsteam för gemensam bedömning och planering av vilket stöd enskilda barn och föräldrar behöver. Det handlar också om att ha tydliga strukturer och mötesrutiner för arbetet och att involvera barn, unga och föräldrar i utvecklingsarbetet. Slutligen lyfts även vikten av att lokalt följa upp de insatser som har genomförts.

2.2.4 Uppföljning av genomförda insatser för en ökad kunskapsutveckling

Vikten av kontinuerlig uppföljning och utvärdering lyfts fram i det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott.⁷⁴ Det är viktigt att arbetet dokumenteras och att resultatet av uppföljning och utvärdering används i det fortsatta utvecklingsarbetet. Kopplingen mellan forskning och praktik är en annan betydelsefull del i uppföljningsarbetet. Brottsförebyggande verksamhet av principiellt stort intresse bör enligt programmet utvärderas vetenskapligt och i det avseendet spelar universitet och högskolor en viktig roll.

I dag saknas utvärderingar och uppföljningar i alltför hög grad på nationell, regional och lokal nivå. De utvärderingar som genomförs undersöker ofta annat än hur brottsligheten påverkats. Fler aktörer på alla nivåer måste bidra till att utveckla kunskaperna inom det brottsförebyggande arbetet, särskilt när det gäller det brottsförebyggande arbetet som riktar sig till barn och unga där det i dag finns vissa kunskapsluckor. Fler aktörer behöver säkerställa att det finns former för systematisk uppföljning av det egna arbetet.

Trygghetsberedningen konstaterar att uppföljning och effektutvärdering av olika insatser är av grundläggande betydelse för att utveckla ett kunskapsbaserat arbetssätt. Utan fördjupande kunskaper om vilka insatser som ger störst effekt är det svårt att ta ytterligare steg i ett effektivt brottsförebyggande arbete. Av allt arbete som görs, behöver mer utvärderas och följas upp. Detta för att klargöra vilka insatser som fungerar och med vilken effekt, så att dessa kan sättas in i rätt tid och för rätt individ.

⁷³ Uppgifter hämtade från Skolverket och Socialstyrelsens webbplatser om tidiga och samordnade insatser (den 23 maj 2022), se även Governo, (2021), *Utvärdering av Skolverkets och Socialstyrelsens regeringsuppdrag om tidiga samordnade insatser för barn och unga*.

⁷⁴ Justitiedepartementet, (2017), *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Skr. 2016/17:126.

En viktig del av uppföljningsarbetet är att brottslighet eller misstanke om brottslighet utgör en del av den statistik som ligger till grund för utvärderingen av hur effektiv en insats är. Bristen på sådant underlag är, ur ett kriminalpolitiskt perspektiv, ett problem vid uppföljning av effekten av tidiga insatser.⁷⁵

---

⁷⁵ Stattin, H. och Enebrink, P. (2020), Föräldraskapsstöd på selektiv och indikerad nivå: En sammanfattning av forskningsläget, *Socialmedicinsk tidskrift*, nr 5 och 6.

3 Barn och unga som involveras i gängkriminalitet

De flesta barn som begår brott gör det endast vid något enstaka tillfälle medan en mindre grupp – mest pojkar och unga män – fortsätter. Vissa debutbrott indikerar starkare än andra brott en sådan utveckling, exempelvis rån bland pojkar och våld eller hot mot tjänsteman bland flickor.¹ Risken för en fortsatt brottslighet ökar om debutbrotten begås tidigt. Många forskare menar att det går att åstadkomma betydande effekter på brottsligheten om man riktar effektiva insatser mot denna grupp.²

Att unga involveras i kriminalitet är inget nytt fenomen. Den senaste utvecklingen visar dock att allt fler och allt yngre barn involveras i gängkriminalitet.³ Detta gäller särskilt i utsatta områden⁴ där barn och unga växer upp med många riskfaktorer i sin omgivning. Utvecklingen av våldet inom ramen för gängkriminalitet har varit negativ på flera sätt. De kriminella nätverkens allvarligaste och mest våldsamma uttryck – det dödliga skjutvapenvåldet och sprängningarna – har ökat kraftigt i Sverige till skillnad från i andra länder. Det ökande våldet utförs i regel av yngre män, främst i storstadsområden, och det drabbar både människor och aktörer i närsamhället.⁵ En mängd utredningar och satsningar har initierats men fler åtgärder behövs.

Nedan görs först en genomgång av problemets omfattning och utveckling över tid. Därefter ges en närmare beskrivning av problematiken kring att barn och unga dras in i gängkriminalitet. För att

¹ Brå, (2021), *Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet*, s. 14 f.

² Brå, (2009), *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling*, s. 12.

³ *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, SOU 2021:68.

⁴ Trygghetsberedningen använder Polismyndighetens definition av utsatta områden, som karaktäriseras av bl.a. en låg socioekonomisk status och att kriminella har en inverkan på lokalsamhället. Det finns dock andra definitioner och områdesindelningar, exempelvis SCB:s och Delegationen mot segregations *Segregationsbarometer*. Se även avsnitt 3.2.1.

⁵ Brå, (2021), *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*.

allsidigt belysa förekomsten av våld och kriminalitet under uppväxten och i omgivningen ur ett barnperspektiv, används i kapitlet både citat och sammanfattningar av barns erfarenheter.⁶ Avslutningsvis finns också en samlad redogörelse för barns egna upplevelser av att växa upp i en miljö med våld och otrygghet.

3.1 Problemets omfattning och utveckling över tid

Trygghetsberedningen har i sitt tidigare betänkande gett en kortfattad bild av omfattningen av skjutningar och annan våldsbrottslighet som kan kopplas till gängkriminalitet. I detta kapitel utvecklas denna problembild med fokus på att barn riskerar att involveras i dessa kriminella miljöer. Det är samtidigt svårt att ge en heltäckande bild av barns inblandning och deltagande i dessa nätverk på grund av bristande/begränsat underlag avseende gruppen barn under 15 år. I de underlag som beredningen har haft tillgång till är fokus sällan barn under 15 år. Därför omfattar problembilden framför allt barn i åldern 15–18 år.

3.1.1 Kriminella nätverk mer löst sammansatta än tidigare

Kriminella grupperingar kan delas in i fyra övergripande grupp- och nätverkskategorier, vars gemensamma grund är en kriminell miljö som binds samman i olika former av relationsbaserade nätverk. Dessa är självdefinierade grupper, externdefinierade grupper, icke-namn-givna grupper samt projektbaserade konstellationer.⁷ En gemensam nämnare för dessa grupper är att de besitter ett skrämselfkapital som gruppen eller enskilda individer kopplade till denna utnyttjar för olika syften. De olika grupperingarna skiljer sig åt på flera sätt, bl.a. i hur skrämselfkapital och våldsanvändning kommer till uttryck samt hur rekrytering går till och från vilka grupper rekrytering sker.

En generell slutsats från rapporter och utredningar är att det sedan slutet av 1990-talet har skett en förskjutning från mer organiserade och hierarkiska strukturer till mer löst sammansatta kriminella nät-

⁶ Se Brå, (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer*; Flickaplattformen, (2021), *Flickaråd Nationell kris, det dödliga våldet 2021*.

⁷ Brå, (2016), *Kriminella nätverk och grupperingar*.

verk.⁸ Till skillnad från mer strukturerade organisationer med uttalade medlemskapsrutiner, exempelvis mc-gäng, är löst sammansatta grupperingar uppbyggda av en grupp ungdomar runt en eller flera tongivande och etablerade kriminella individer. Utvecklingen mot mer löst sammansatta nätverk har en betydelse för våldsutvecklingen då lojaliteten gentemot såväl den egna gruppen som andra grupperingar är svagare, mer föränderlig samt styrd av enskilda individers impulsivitet.⁹

Uppskattningar av de kriminella nätverkens omfattning

Det har i olika sammanhang förekommit uppskattningar av antalet personer med koppling till kriminella nätverk. Det finns en svårighet i att jämföra utvecklingen över tid då dessa uppskattningar har haft olika fokus vad gäller geografiska avgränsningar. År 2010 var bedömningen att ett par tusen individer hade en koppling till kriminella nätverk, varav cirka 800 tillhörde mc-gäng.¹⁰ Enligt Polismyndighetens lägesbild från 2017 fanns det i utsatta områden cirka 200 kriminella nätverk och minst 5 000 individer som hade koppling till dessa.¹¹ I en forskningsrapport från 2018, framställd av Institutet för framtidsstudier, användes en annan kategorisering än den hos Brå. I rapporten var bedömningen att det i landet fanns cirka 5 700 individer med koppling till mc-gäng och cirka 5 100 som inte tydligt kunde kopplas till en viss gruppering men som ändå bedömdes ha ett samband med kriminell verksamhet.¹² Omkring 800 individer bedömdes ha en koppling till gatugäng och drygt 700 till maffiaverksamhet. I ytterligare en lägesbild som Polismyndigheten tagit fram avseende region Stockholm år 2021 identifierade man cirka 1 500 individer med koppling till kriminella nätverk.¹³

⁸ *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, SOU 2021:68; Brå, (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer*; Kriminalvården, (2019), *Vägen ut ur gänget*; Brå, (2021), *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*.

⁹ *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, SOU 2021:68, s. 62–72; Brå, (2019), *Skjutningar i kriminell miljö*.

¹⁰ *Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp*, SOU 2010:15, s. 41–42.

¹¹ Polismyndigheten, (2017), *Utsatta områden – Social ordning, kriminell struktur och utmaningar för polisen*, s. 22.

¹² Institutet för framtidsstudier, (2018), *Väldsbekämpande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*, forskningsrapport 2018/4, s. 25.

¹³ Polismyndigheten, (2021), *Kriminella nätverk inom den organiserade brottsligheten i polisregion Stockholm 2021*.

Brist på kunskap om flickors och kvinnors roll i gängkriminalitet

Liksom i andra rapporter och utredningar är den problembild som beskrivs i detta kapitel i huvudsak knuten till pojkar och unga män. I de försök till uppskattningar av antalet personer som har koppling till kriminella nätverk som gjorts redovisas endast i vissa fall andelen kvinnor. I forskningsrapporten från Institutet för framtidsstudier som nämns ovan var kvinnors andel i olika kriminella grupperingar mellan 4 och 10 procent beroende på organisationsform. Bedömningen var att andelen kvinnor var högre i lösa nätverk (10 procent) och mc-gäng (7 procent), och lägre i fråga om gatugäng (5 procent) och maffia (4 procent).¹⁴

I Polismyndighetens lägesbild över kriminella nätverk i region Stockholm framkom att cirka 2 procent av den totala andelen individer involverade i dessa nätverk var kvinnor.¹⁵ Denna siffra är enligt myndigheten troligtvis en underskattning på grund av brist på under rättelseinformation avseende kvinnors roll och inflytande i dessa miljöer. I gängbrottsutredningen från 2021 lyftes att kvinnor tycktes delta mer aktivt än tidigare i den kriminella miljön.¹⁶ Ett uttryck för detta kan möjligen vara att kvinnor under senare år oftare är medmisstänkta vid dödligt skjutvapenvåld än tidigare.¹⁷

I våra samtal och möten med Trygghetsberedningens expertgrupp och olika forskare har framförts att flickors och unga kvinnors roll i gängkriminalitet behöver belysas mer. Även flickor och unga kvinnor kan vara förövare, möjliggörare till andras brott, beskyddare av gärningspersoner eller brottsoffer. Kriminalvården har bl.a. i samtal med Trygghetsberedningen, uppgett att man ser tecken på att kvinnor i dag deltar mer aktivt i gängkriminalitet. Fler kvinnor är dömda för våldsbrott än tidigare. De är ofta unga och har en stark kriminell identitet. I samtalet lyftes fram att endast 5 av de cirka 570 intagna i häkten och anstalter med koppling till kriminella nätverk under februari 2022 var kvinnor. Även om kvinnorna är en förhållandevis liten del av det totala antalet klienter så beskriver både Kriminal-

¹⁴ Institutet för framtidsstudier, (2018), *Väldsbekämpande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*, forskningsrapport 2018/4, s. 32–35.

¹⁵ Polismyndigheten, (2021), *Kriminella nätverk inom den organiserade brottsligheten i polisregion Stockholm 2021*.

¹⁶ *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, SOU 2021:68, s. 95–96.

¹⁷ Brå, (2021), *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*, s. 33–34.

värden och SiS att flickor och kvinnor i deras verksamheter i dag är mer våldsamma och utåtagerande än tidigare.

Narkotikahandel och illegal vapenhandel – omständigheter bakom ökningen av dödligt skjutvapenvåld

I de rapporter och utredningar som Trygghetsberedningen tagit del av är narkotikahandel en av de viktigaste inkomstkällorna för kriminella nätverk. Merparten av nätverken bedöms ha en koppling till narkotikamarknaden och konflikter mellan grupper har ofta sin grund i narkotikamarknaden.¹⁸

Under senare år har vissa förändringar skett i narkotikahandeln som innebär att införsel av narkotika till Sverige har underlättats. På en övergripande nivå rör det sig om en mer etablerad kontakt med aktörer i utlandet, en mer effektiv smuggling samt kortade distributionskedjor. I Brås tidigare studie från 2007 bedömdes det vara ovanligt att kriminella aktörer i Sverige kontrollerade ett revir.¹⁹ I dag beskrivs narkotikamarknaden som tydligt knuten till platser och områden.²⁰ Det har även skett förändringar i försäljnings- och köpmönster, där en internetrelaterad narkotikaförsäljning har växt fram eftersom nya kundgrupper numera kan nås via sociala medier och krypterade appar. Den öppna gatuförsäljningen har minskat generellt sett och den största delen av narkotikahandeln sker via mobilförsäljning. De olika marknaderna har delvis olika kundgrupper. Brås analys tyder på att de misstänkta narkotikaförsäljarna sammantaget har sämre socioekonomiska förutsättningar än dem som köper narkotika via internet. Bland annat är det fler av köparna än säljarna som har en årsinkomst över riksmedianen.

Ytterligare en övergripande förändring gäller de kriminella nätverkens förmåga att kontrollera ett område eller specifika platser i utsatta områden. Att narkotikahandel är synlig i utsatta områden befäster nätverkens möjlighet till kontroll samtidigt som konkurrensen om platser kan leda till mer våld, rån och utpressning. Den narkotikaförsäljning som bedrivs öppet i lokalsamhället beskrivs som

¹⁸ Brå, (2016), *Kriminella nätverk och grupperingar*, s. 89; Polismyndigheten, (2022), *Myndighetsgemensam lägesbild – Organiserad brottslighet 2021*, s. 16.

¹⁹ Brå, (2007), *Narkotikadistributörer – En studie av grossisterna*, s. 71–72.

²⁰ Brå menar att då köparna på internet observerats genom underrättelsesdata och inte i en brottsutredning kan denna köpgrupp ge en mer representativ bild av narkotikakonsumenter jämfört med gruppen som lagförts, se Brå, (2021), *Narkotikamarknader*, s. 14–15.

ett stort problem och är ett kriterium i Polismyndighetens bedömning av om ett område ska anses vara utsatt. Att gängkriminalitet på så vis är närvarande i barns uppväxtmiljö möjliggör enligt Brå ett glidande inträde i kriminella miljöer.²¹

Det är ingen optimal miljö, alltså att ditt barn ska behöva gå igenom centrum till sin skola och behöva se folk som knarkar öppet. Bara det sätter en tanke i det här barnet. Det är normalt, det här. Och till slut, när det upprepar sig hela tiden, det blir en normal grej och det ska inte va en normal grej.²²

Narkotikahandeln i de utsatta områdena består delvis av unga kunder och försäljare som bor där. Äldre kriminella kan involvera yngre individer i området som får sälja de mindre partierna, dels för att de är för unga för att dömas, dels för att de ställer mindre krav och accepterar en lägre ersättning. När unga väl börjat sälja kan de hamna i skuld och på så sätt tvingas till att fortsätta. Att sälja narkotika kan också vara ett sätt för de unga att finansiera sitt eget missbruk eller att skaffa sig en position i den kriminella miljön. Narkotika spelar således en viktig roll i unga personers koppling till gängbrottslighet och i etablerandet av en kriminell identitet.²³

Tillgången till illegala skjutvapen är ytterligare en omständighet bakom det dödliga skjutvapenvåldet men att göra jämförelser mellan länder är svårt och det är oklart om det finns fler sådana vapen i Sverige än i andra länder.²⁴ Samtidigt har de skandinaviska länderna pekats ut som mål för vapensmuggling inom EU. Det förekommer även att start- och tårgaspistoler har konverterats till pistoler som sedan använts i skjutningar i Sverige. Enligt en rapport om situationen i Polisregion Stockholm var under år 2020 en dryg tredjedel av beslagtagna pistoler och en femtedel av vapen som kunde knytas till skjutningar konverterade.²⁵ Då både illegala vapen och merparten av den narkotika som hanteras i Sverige är insmugglade är tull och polis centrala aktörer för att minska såväl införseln som tillgången i Sverige.²⁶

²¹ Ibid.

²² Brå, (2019), *Skjutningar i kriminell miljö*, s. 26.

²³ *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, SOU 2021:68, s. 93.

²⁴ Brå, (2021), *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*, s. 69–70.

²⁵ Polismyndigheten, (2021), *Skjutningar och beslag av skjutvapen i Polisregion Stockholm under 2020*.

²⁶ Brå, (2021), *Narkotikamarknader*, s. 154–155.

Våldets betydelse för aktörer i den kriminella miljön

Det har i forskning lyfts fram att våldsutövning och förmåga att utföra våld är en central aspekt av hur kriminella nätverk byggs upp, växer i storlek och vidmakthåller sin position gentemot andra grupperingar. Våld och hot om våld beskrivs av före detta gängmedlemmar som ett medel för en enskild individ att bygga upp det egna anseendet i den kriminella miljön.²⁷ Samtidigt kan våld användas av ett kriminellt nätverk bl.a. för att markera sin position gentemot andra, för att ta hämnd för tidigare våldshändelser eller för att skydda eller stärka den egna narkotikaförsäljningen i närområdet.²⁸

Mot bakgrund av att våldskapacitet kan utnyttjas som ett hot utan att våld utövas har Brå valt att tala om det som ”skrämselkapital”, något som är gemensamt för de kriminella nätverken i Sverige.²⁹ Skrämselkapitalet kan vara knutet till ett specifikt kriminellt nätverk, till vissa områden, till vissa subkulturer eller etniciteter, men även till enskilda individer. Ett skrämselkapital byggs vanligtvis upp genom tidigare utförda våldshändelser, ryktesspridning och medial uppmärksamhet. Den rädsla som omgivningen upplever inför ett skrämselkapital innebär ofta bättre förutsättningar att bedriva kriminell verksamhet men leder även till konflikter med andra grupperingar. Skrämselkapitalet har också betydelse för att ett kriminellt nätverk ska kunna utöka sin rekryteringsbas eftersom fler personer kan lockas av att bli en del av grupperingens rykte. När det gäller våldshandlingar kopplade till kriminella nätverk har det blivit vanligare att etablerade kriminella aktörer utnyttjar barn och unga för att utföra våldsamma och riskfyllda brott som skjutningar, sprängningar eller morduppdrag, se även avsnitt 3.2. Detta innebär att barn och unga som involveras i gängkriminalitet i högre uträkning än tidigare socialiseras in i en miljö präglad av våld och hot om våld. Brå har för närvarande ett regeringsuppdrag att studera hur barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk.³⁰

²⁷ Kriminalvården, (2019), *Vägen ut ur gänget*.

²⁸ Brå, (2019), *Skjutningar i kriminell miljö*.

²⁹ Brå, (2016), *Kriminella nätverk och grupperingar*.

³⁰ Justitiedepartementet, *Uppdrag att studera hur barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk*, Ju2022/01405.

En inflation i våldsanvändning under senare år

Skjutvapenvåld med koppling till kriminella miljöer har ökat under en längre tid. Mellan 2013 och 2019 fördubblades antalet avlidna i dödsskjutningar, från cirka två till fyra personer per en miljon invånare. Utvecklingen i Sverige sedan 2013 skiljer sig från den i andra europeiska länder. I den allmänna debatten har det bl.a. framförts att utvecklingen mot mer våld och oroligheter i utsatta områden hör samman med en bristande integration och en hög migration, trångboddhet och segregation samt en normlöshet bland pojkar som inte upplever sig vara en del av det svenska samhället. I forskningen har det bl.a. lyfts fram att skjutningar är ett svar på och en eskalering av tidigare inträffade våldshandlingar, att fler kriminella nätverk än tidigare är löst sammansatta vilket gör att impulsivitet och andra individuella faktorer får en större betydelse för våldets utveckling samt att de som är inblandade i allvarliga våldshandlingar har blivit yngre över tid.³¹ Mot bakgrund av att uppkläringen av dessa brott fortfarande är låg kan förövargruppen inte beskrivas i detalj men det finns sannolikt stora likheter mellan dem som faller offer för det dödliga skjutvapenvåldet och de som utför dåden. Det rör sig om unga män i socialt utsatta områden, ofta med en historia av skadligt bruk och beroende av droger. De dödsskjutningar som skett under åren 2015–2017 är i åtta av tio fall knutna till den kriminella miljön.

Polismyndighetens statistik över skjutningar för år 2018–2021 visar att det skedde 306 skjutningar år 2018 att jämföra med 334 år 2019, 366 år 2020 och 342 år 2021.³² Ser man till händelser rörande sprängningar (allmänfarlig ödeläggelse samt förberedelser respektive försök till allmänfarlig ödeläggelse) var händelserna 154 till antalet år 2018. Därefter var antalet 242 år 2019, 209 år 2020 respektive 158 händelser under 2021. Det är oklart i vilken utsträckning pandemin haft en inverkan på minskningen av skjutningar och sprängningar mellan 2020 och 2021.

Experter och forskare som vi samtalat med bekräftar bilden att kriminella nätverken nu är mer löst sammansatta än tidigare. Insamlade erfarenheter pekar även mot ett kraftigt ökat inflöde av klienter med gängtillhörighet till både SiS och Kriminalvården under senare år. Enligt en bedömning av antalet intagna i häkten och anstalter med

³¹ Brå, (2021), *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*, s. 63 ff.

³² Uppgifter hämtade från Polismyndighetens webbplats (den 31 mars 2022).

koppling till gängkriminalitet rörde det sig under våren 2022 om drygt 570 personer, att jämföra med omkring 330 år 2017. Att allt fler personer med koppling till gängkriminalitet är intagna i häkten och anstalter skulle enligt Trygghetsberedningen i sin tur kunna vara en bidragande orsak till att yngre, mer oerfarna kriminella tar plats i de kriminella miljöerna. Enligt våra samtal med företrädare för SiS ser man även på de särskilda ungdomshemmen en ökning av barn med koppling till gängkriminalitet. Båda myndigheterna beskriver ett tuffare klimat på avdelningarna, att våldet mot personalen har blivit grövre och att fler klienter än tidigare öppet uppger tillhörighet till ett givet kriminellt nätverk. Vidare har det framkommit i våra samtal med representanter från myndigheterna att våldet bland klienter är mer instrumentellt än tidigare och att klienter oftare uppvisar en likgiltighet inför det våld som de utsätter andra för. Enligt Trygghetsberedningen innebär en sådan likgiltighet stora utmaningar avseende de verktyg som är tänkta att motverka allvarlig brottslighet, oavsett om det handlar om avskräckning via brottspåföljder eller om ett förändringsarbete med kriminellt aktiva personer. Om likgiltigheten inför våldsanvändning även blir vanligt bland barn som befinner sig i processen att involveras i kriminalitet förstärks dessa utmaningar ytterligare.

I en studie om ungdomsrånens utveckling pekar Brå på att åtgärder för att förebygga dessa rån i socialt utsatta områden behöver länkas till den totala gängbrottsligheten.³³ Totalt sett har de anmälda ungdomsrånen i åldersgruppen 15–20 ökat från omkring 300 rån år 2013 till drygt 850 år 2020. Mellan 2015 och 2019 har andelen flickor och unga kvinnor bland misstänkta för rån fördubblats, från 4 till 8 procent. Brå har även sett mer än en fördubbling av andelen pojkar som uppger att de utsatts för rån, från 3 procent 2013 till 6 procent 2020. Andelen rånutsatta flickor och unga kvinnor har legat stabilt på omkring 1 procent sedan 2013. Merparten av dem som misstänks för ungdomsrån är pojkar och unga män i åldern 15–20 med utländsk bakgrund och som bor i socioekonomiskt utsatta områden. Sett ur ett längre perspektiv var nivån av ungdomsrån på en relativt hög nivå 2008–2010, följt av en lägre nivå under åren 2013–2016. Därefter ökade de anmälda ungdomsrånen kraftigt till en högre nivå

³³ Brå, (2021), *Ungdomsrån – En kartläggning av nuläge och utveckling*.

under 2018–2020.³⁴ De flesta av dessa rån sker i storstadskommuner och där är även nivån av rån högre sett till antalet invånare. Ökningen sett till antalet invånare har däremot varit kraftigare i mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner. En mindre andel av ungdomsrånen genomförs med skjutvapen. Jämförs åren 2008 och 2019 har andelen dock ökat från 3 till 4 procent. Andelen var som högst, 7 procent, år 2014. Sett till antalet har rån med skjutvapen ökat från 30 år 2008 till 98 år 2020.

Svårt att få en heltäckande bild av brottslighet bland barn under 15 år

Det går inte att följa brottsutvecklingen bland barn under 15 år i den kriminalstatistik som Brå sammanställer. De av Brås rapporter som särskilt behandlar brottslighet bland barn under 15 år täcker endast perioden fram till 2012.³⁵ Polismyndigheten (Polisregion Mitt) har tagit fram en rapport om våldsbrott bland barn under 15 år.³⁶ Underlaget, som bl.a. redogör för antalet personer under 15 år som har varit misstänkta för brott under perioden 2016–2019, visar att det har skett en ökning av hot- och våldsbrottsmisstänkta pojkar och flickor. Sett i hela landet har antalet anmälningar där barn i åldern 7–14 år som misstänkts för misshandel ökat; bland flickor från 747 år 2016 till 1184 år 2019 och bland pojkar från 1808 år 2016 till 2 679 år 2019. I rapporten görs även en genomgång av knappt 600 anmälda våldsbrott där den misstänkte var under 15 år. Av denna framgår att 54 procent av brotten hade skett i skolmiljö och 31 procent i offentlig miljö, samt att barnet som misstänkts i 56 procent av samtliga ärenden varit skolbekant med den som utsatts.

³⁴ För perioderna som nämns var nivån av ungdomsrån i förhållande till 100 000 invånare under åren 2008–2010 cirka 80–90, åren 2013–2016 cirka 60 samt 2018–2020 cirka 100–115. Under 2020 var nivån i storstäder/storstadsnära kommuner cirka 140 och i mindre städer/tätorter och landsbygdskommuner cirka 40.

³⁵ Brå, (2014), *Brott begångna av barn*.

³⁶ Polisregion Mitt, (2020), *Personer under 15 år misstänkta för brott – fokus på våldsbrott*.

3.1.2 De mest brottsaktiva barnen

Kunskap om vilka brott som begås i ung ålder och vilka omständigheter som är vanligt förekommande bland de mest brottsbelastade ungdomarna, är viktig för hur det brottsförebyggande arbetet ska utformas. En grund för bedömningen är de strategiska brotten, dvs. de brott som är förknippade med en ökad risk att förövaren senare blir en högaktiv lagöverträdare. Brott som tydligast predicerar en fortsatt brottslighet är rån bland pojkar och våld eller hot mot tjänsteman bland flickor.³⁷ Risken att bli en högaktiv lagöverträdare ökar med en tidig brottsdebut, särskilt i dessa brott, oavsett kön.

Skillnaderna mellan pojkar och flickor är allmänt stora

Av samtliga barn mellan 15–17 år som debutlagfördes under åren 2010–2014, drygt 37 000, var 29 procent flickor och 71 procent pojkar. Andelen av dessa som blev högaktiva lagöverträdare skiljer sig kraftigt åt; 4 procent av de debutlagförda pojkarna jämfört med mindre än en halv procent av flickorna.³⁸ Även när det gäller ungdomsrån ser man skillnader mellan pojkar och flickor.³⁹ Vid ett typiskt ungdomsrån är det oftast två eller flera pojkar som rånar andra pojkar, där motiven ofta är pengar, spänning, status och konflikter. I de fall där enbart flickor är delaktiga i rån är målsägandena i nio av tio fall andra flickor. Jämfört med pojkarna är det vanligare bland flickor att förövare och målsägare känner varandra och att det finns en bakomliggande konflikt sedan tidigare. Det är vanligare med våldsinslag i de rån som flickorna utför, där fyra av fem ärenden innehåller våld jämfört med tre av fem hos pojkarna. Utmärkande för de rån där enbart flickor är förövare är också att de oftare innehåller makt- och förnedringsinslag.

³⁷ Brå, (2021), *Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet*.

³⁸ Ibid.

³⁹ Brå, (2021), *Ungdomsrån – En kartläggning av nuläge och utveckling*.

Flera riskfaktorer för brottslighet och involvering i gängkriminalitet

Det finns flera riskfaktorer förknippade med att barn involveras i mer allvarlig kriminalitet, både på individuell och strukturell nivå. I gruppen av högaktiva unga lagöverträdare ser man liknande faktorer som de som gäller för normbrytande beteende generellt. Det är t.ex. vanligt att under uppväxten ha haft svårigheter i skolan och att ha utvecklat ett narkotikabruk. Gruppen av unga högaktiva lagöverträdare är, oavsett kön, ofta kända av socialtjänsten före 15 års ålder.⁴⁰ Även de personer som dras in i gängkriminalitet har ofta vuxit upp med narkotikabruk och kriminalitet i sin hemmiljö samt haft problematiska relationer till både familj och skola.⁴¹ Riskfaktorer hos föräldrar, t.ex. arbetslöshet eller psykisk ohälsa, kan ha en negativ inverkan på föräldrarnas förmåga att ge barnet stöd och vägledning. Om föräldrarnas relation präglas av konflikter och våld och om barnet på grund av detta försummas eller bevittnar våld kan det innebära att barnet får egna svårigheter och uppvisar olika beteendeproblem.⁴² Vidare är psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar vanligt, t.ex. bland de barn och unga som placeras inom SiS, där sju av tio har minst en fastställd psykiatrisk diagnos.⁴³

Problemen med kriminella nätverk är ofta kopplade till utsatta områden där kriminella har stort inflytande, se avsnitt 3.2.1. Situationen för de barn som växer upp i dessa miljöer präglas av flera riskfaktorer även på mer strukturell nivå. Det kan handla om faktorer som utanförskap, segregationens negativa konsekvenser och upplevelser av diskriminering samt fattigdom. Även omständigheter såsom bostadsområdets fysiska miljö och trångboddhet kan påverka, t.ex. genom att barn tillbringar sin lediga tid ute i området, i en offentlig miljö som de delar med kriminella.⁴⁴

Trygghetsberedningen konstaterar att det finns flera faktorer av betydelse för att barn dras in i gängkriminalitet som rör individen, dess sociala omgivning och närområdet. Det finns också likheter mellan att involveras i gängkriminalitet och rekrytering och radikalisering

⁴⁰ Brå, (2021), *Strategiska brott bland ungdomar på 2010-talet*.

⁴¹ Brå, (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer*; Kriminalvården, (2019), *Vägen ut ur gänget*.

⁴² Andershed, A-K. och Andershed, H. (2019), *Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken*.

⁴³ SiS, (2021), *Årsredovisning 2021*; Socialstyrelsen, (2019), *Vård för barn och unga i HVB utifrån deras samlade behov*.

⁴⁴ *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, SOU 2021:68, s. 89–90.

av unga till våldsbejakande extremism, bl.a. när det gäller demografisk bakgrund.⁴⁵ Detta innebär att de allmänt brottspreventiva åtgärderna mot rekrytering av barn och unga till gängkriminalitet bedöms kunna ha positiv effekt också på rekrytering och radikalisering till våldsbejakande extremistmiljöer och att det finns synergieffekter av att dra lärdom av forskning och utveckling inom dessa olika områden.

3.1.3 Utsatthet för brott bland barn

Att barn och unga är en mer brottsutsatt grupp än andra åldersgrupper framgår av Trygghetsberedningens första delbetänkande.⁴⁶ I Brås senaste kartläggning av brottsutsatthet från 2021 framkom att utsattheten för brott är högre i yngre åldersgrupper jämfört med äldre.⁴⁷ Utsatthet för brott mot enskild person var sammantaget 20 procent för samtliga åldersgrupper i undersökningen för 2021, jämfört med 34 procent för gruppen 16–19 år.

Brå har i sin senaste skolundersökning om brott och utsatthet visat på en mycket hög självrapporterad brottsutsatthet bland elever i årskurs nio.⁴⁸ Hälften av de tillfrågade eleverna (48 procent) uppgav att de utsatts för stöld, misshandel, hot, rån eller sexualbrott. Utsattheten är ungefär lika hög för flickor och pojkar och stöldbrott är vanligast att utsättas för oavsett kön, följt av sexualbrott bland flickor respektive misshandel bland pojkar. Vid diskussioner om barns utsatthet för brott framstår skolan som en viktig arena, inte minst mot bakgrund av att skolan/skolgården enligt eleverna är den vanligaste brottsplatsen vid misshandel. Den vanligaste brottsplatsen vid hot är internet/sociala medier, för mer information och bakgrund om kränkningar och hot via internet, se kapitel 4. Mellan 2015 och 2019 har andelen av elever som utsatts för lindrig misshandel i skolmiljö ökat från 38 till 47 procent bland flickor och från 58 till 65 procent bland pojkar.

Att bli utsatt för brott som barn kan enligt Brå vara traumatiserande, och rädslan för att utsättas igen kan leda till att barn håller sig borta från skolan eller andra platser och vissa personer. Det gäller

⁴⁵ Institutet för framtidsstudier, (2018), *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*, forskningsrapport 2018/4.

⁴⁶ *Vägar till ett tryggare samhälle*, SOU 2021:85.

⁴⁷ Brå, (2021), *Nationella trygghetsundersökningen 2022*.

⁴⁸ Brå, (2020), *Skolundersökning om brott 2019*.

även dem som inte varit med om brottsutsatthet men som oroar sig för att utsättas för brott. Av dem som uppger en utsatthet för miss-handel under 2019 uppger 64 procent av flickor och 78 procent av pojkar att den har lett till någon konsekvens för det egna beteendet, antingen att de har undvikit platser eller personer, stannat hemma kvällstid eller hållit sig borta från skolan en hel dag. Bland dem som utsatts för hot uppger 27 procent av flickorna och 20 procent av pojkarna att de hållit sig borta från skolan en hel dag under 2019. Detta kan jämföras med att 4,4 procent av flickorna och 2,8 procent av pojkarna som inte varit brottsutsatta har hållit sig borta från skolan. En övergripande trend är att konsekvenserna av brottsutsatthet har ökat för både flickor och pojkar sedan 2015, oaktat vilken brotts-händelse som de varit utsatta för.

3.2 Barn som involveras i gängkriminalitet

Flera rapporter och många av de redogörelser som Trygghetsberedningen tagit del av vid sina möten visar att barn och unga involveras på olika sätt i gängkriminalitet. Det behöver inte handla om någon formell rekrytering utan i stället består processen ofta av en kombination av dels olika riskfaktorer hos den unge, dels närhet till kriminalitet i det egna bostadsområdet och i form av vänner, anhöriga och andra förebilder som är kriminella.⁴⁹ Problemet är särskilt påtagligt för barn och unga som växer upp i utsatta områden där kriminella har stort inflytande.⁵⁰

Som nämnts ovan är även kopplingen till extremismmiljöerna en viktig faktor i sammanhanget. Enligt Brå sker det i allmänhet inte någon direkt eller systematisk rekrytering av personer till dessa typer av nätverk.⁵¹ När det gäller förorts- och stadsdelsbaserade grupper sker det många gånger en gradvis involvering i kriminalitet. För barn som bor i ett område med många riskfaktorer och varje dag befinner sig i en miljö med kriminellt aktiva personer i närheten, blir brottslighet lätt en naturlig del av livet. För en del barn framstår etablerade kriminella i området som förebilder, vilket kan ge en bild av att brottslighet är lönsamt, ger status och individuell framgång. En rekryter-

⁴⁹ Skärpta straff för brott i kriminella nätverk, SOU 2021:68; Vistelseförbud för barn, Ds 2022:12.

⁵⁰ Brå, (2016), *Kriminella nätverk och grupperingar*; Brå, (2018), *Relationen till rättsväsendet i socialt utsatta områden*; Brå, (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer*.

⁵¹ Brå, (2016), *Kriminella nätverk och grupperingar*.

ingsprocess kan även ske stegvis genom att barn mot ersättning får utföra mindre tjänster, som att förflytta narkotika och andra paket eller att hålla vakt.

En av mina småbröder är i åldern där de rekryteras för att sälja. De bjuder på en pizza, ger en 100 lapp. Varje gång han är i skolan frågar jag om jag ska swisha pengar, kollar vad som händer, kollar var han är. Man mår inte psykiskt bra. Jag har många vänner som behöver fly från orten för att det inte funkar längre, man kan inte längre lämna gänget.⁵²

Brå lyfter också fram att pojkar i socialt utsatta områden riskerar att involveras i kriminalitet utan att äldre och etablerade kriminella behöver ägna sig åt en egentlig rekrytering.⁵³ De unga som involveras kan, av egen vilja eller p.g.a. press från den kriminella miljön, utföra riskfyllda uppdrag. Det har beskrivits hur etablerade kriminella utnyttjar att yngre personer av olika skäl, exempelvis på grund av att de på grund av sin ålder inte kan straffas eller får reducerat straff, att de kräver lägre ersättning än något äldre personer eller att de inte är kända för polisen och därmed lättare kan undvika upptäckt. Det finns en risk för att när unga väl involverats så kan hot om våld förekomma som gör att de i praktiken inte tillåts upphöra med brott. Ett exempel på en sårbar och utsatt grupp som saknar ett tryggt socialt sammanhang och som riskerar att involveras i kriminalitet är ensamkommande barn och unga.⁵⁴ Det förekommer även exempel i det s.k. Encrochat-materialet på hur unga personer tar på sig att utföra morduppdrag utan motkrav eller krav på ekonomisk ersättning i syfte att visa sig pålitliga och för att avancera i den kriminella miljön.⁵⁵

I fråga om familje- och släktbaserade nätverk beskriver Brå att grunden till sammanhållningen är gemensamma familje- och släkttraditioner men att det oftast inte rör sig om en kärnfamilj eller nära släktingar.⁵⁶ Det kan dock handla om att gruppens kärna är släkt eller har barndomsrelationer och att den omges av en yttre grupp av yngre brottsaktiva personer, som inte behöver ha samma etniska bakgrund som den inre gruppen. Enligt personer Brå har intervjuat är det vanligt att personer från den yngre yttre gruppen rekryteras för att utföra särskilt riskfyllda uppgifter. För barn som föds in i och växer upp i

⁵² Flickaplattformen, (2021), Flickaråd Nationell kris, det dödliga våldet 2021, s. 36.

⁵³ Brå, (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer*.

⁵⁴ *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, SOU 2021:68, s. 89–95.

⁵⁵ Polismyndigheten, (2021), *Lärdomar av Encrochat*, s. 14.

⁵⁶ Brå, (2016), *Kriminella nätverk och grupperingar*, s. 52–53, 58–59.

familje- och släktbaserade kriminella nätverk eller i nära anslutning till dem behöver steget in i kriminalitet alltså inte vara särskilt långt.

De kriminella nätverkens dragningskraft

I olika delar av kapitlet beskrivs faktorer som ökar risken för att unga involveras i gängkriminalitet. I avsnitt 3.1.3 beskrivs t.ex. att de mest belastade unga lagöverträdarna som regel har tidigare skolproblem och narkotikabruk. En annan viktig aspekt är det faktum att det i de utsatta områdena finns en koncentration av olika problem vilket gör att barn och unga i dessa områden löper en högre risk att involveras i kriminella miljöer, se avsnitt 3.2.1.

Forskning visar att personer som ingår i kriminella gäng oftare har färre prosociala relationer än andra samt erfarenheter av en otrygg hemmiljö.⁵⁷ Sådana faktorer kan förklara den lockelse gängen kan erbjuda i form av en alternativ och kompensatorisk arena när andra legitima framtidsutsikter uppfattas som avlägsna. I linje med detta har man i forskningen ansett att den kriminella miljön är identitets-skapande och öppnar för en fritid, kamratskap och andra omständigheter som fattas den unge. Kriminella gäng har därför beskrivits i termer av att de kan erbjuda en alternativ arena eller väg för att uppnå respekt, tillhörighet och framgång för de unga (män) som upplever en brist på andra, legitima alternativ.

Bodde hemma hos morsan. Mamma är sjuk, pappa jobbar arton timmar för att vi ska kunna tjäna ihop dom här pengarna för att vi ska ha det bra hemma, vi ska ha mat på bordet. Vi var flera bröder, systrar som bodde hemma. Kom in i det här [kriminalitet] i sextonårsåldern, började se upp till dom andra. Du vet, klockor, kedjor, pengar, tjejer, som alla andra.⁵⁸

En annan aspekt som lyfts fram i intervjuer med gängkriminella är de destruktiva maskulinitetsnormer som präglar den kriminella miljön.⁵⁹ Det kan dels handla om misogynia uppfattningar, där kvinnor anses svaga, underordnade eller betraktas som ett attribut att visa upp för andra, dels om att värden som tuffhet, hårdhet, ära och rykte förespråkas. För de vars rykte blir ifrågasatt kan skjutvapenvåld vara ett medel med vilket de kan försvara sig själva och sin position i den

⁵⁷ Kriminalvården, (2019), *Vägen ut ur gänget*.

⁵⁸ Brå, (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer*, s. 25.

⁵⁹ Kriminalvården, (2019), *Vägen ut ur gänget*, s. 41, Brottsförebyggande rådet, (2019), *Skjutningar i kriminella miljöer*, s. 30.

kriminella miljön. Den bild som ges i intervjuer visar att tillvaron i kriminella miljöer är både våldsam och riskfylld.

Enligt det europeiska nätverket för brottsprevention EUCPN är det vanligt att personer i den gängkriminella miljön aktivt använder krypterade nätverkstjänster och sociala medier i syfte att organisera brottslig aktivitet och vara synliga gentemot andra kriminella grupperingar. I Sverige har tillgängliggörandet av kommunikation mellan kriminella aktörer genom den krypterade tjänsten Encrochat visat bl.a. att den använts för att beställa mord samt smuggla och distribuera narkotika.⁶⁰ Enligt en rapport från EUCPN är det huvudsakliga syftet med synlighet på sociala medier att glorifiera gängtillvaron och framhäva det skrämsekapital gruppen besitter, se även avsnitt 3.1.1.⁶¹ Enligt EUCPN finns det endast svagt stöd för att barn och unga rekryteras till gäng genom dessa kanaler, däremot kan en ökad användning av sociala medier och krypterade tjänster innebära färre fysiska möten mellan gängmedlemmar, vilket i sin tur kan göra det svårare att nå unga etablerade gängkriminella genom traditionell fysisk fältverksamhet.

Polismyndigheten beskriver att vägarna in i gängkriminalitet, särskilt för pojkar, ofta kan gå via enskilda personer i närmiljön som dessa pojkar ser upp till.⁶² Samma bild ges i de intervjuer med representanter från socialtjänsten som genomförts inom ramen för utredningen Vistelseförbud för barn.⁶³ Socialtjänsten lyfter fram att det är i den egna boendemiljön barn kommer i kontakt med kriminalitet och blir upplockade av äldre kriminella aktörer. Kriminaliteten normaliseras och barnens väg in i brottslighet sker successivt utan en tydlig startpunkt, varken för barnet eller för omgivningen. Den kriminalitet som finns i det egna bostadsområdet kan därmed bidra till en negativ utveckling i de fall andra framtidsutsikter framstår som avlägsna för barn som växer upp där.⁶⁴ Den kriminella miljön kan för barn te sig som en yrkesbana bortom den reguljära arbetsmarknaden med möjligheter till framgång, status och ekonomisk vinning. Individer med en stark koppling till arbetslivet tenderar ofta att lämna det utsatta området. Detta innebär att risken ökar att barn

---

⁶⁰ Polismyndigheten, (2021), *Lärdomar av Encrochat*.

⁶¹ EUCPN, (2022), *Toolbox on Street Gang Prevention*, s. 20–23

⁶² Polismyndigheten, (2017), *Polisens rapport om allvarlig och organiserad brottslighet 2017*, s. 6–7.

⁶³ *Vistelseförbud för barn*, Ds 2022:12.

⁶⁴ Brå, (2018), *Utvecklingen i socialt utsatta områden i urban miljö 2006–2017*.

får en ofullständig bild av vilka vägar till framgång och status, utöver den kriminella banan, som finns tillgängliga.

3.2.1 Särskilt om utsatta områden och gängkriminalitet

Som har framgått i Trygghetsberedningens första delbetänkande liksom i andra utredningar och i myndighetsrapporter är gängkriminaliteten främst knuten till de områden som Polismyndigheten benämner som utsatta. Dessa områden präglas av låg socioekonomisk status, kriminell påverkan på lokalsamhället och en allmän obenägenhet att delta i rättsprocessen. Det förekommer ofta narkotikaförsäljning, skjutvapenvåld och sprängningar och parallella samhällsstrukturer.⁶⁵

Sedan 2015 har Polismyndigheten i flera rapporter redogjort för vilken inverkan gängkriminaliteten har på närområdet. I den senaste rapporten från 2021 beskrivs en något försämrad situation jämfört med 2017 i vissa av dessa områden. Problem som är kopplade till den kriminella organiseringen och dess effekter bedöms ha ökat något. Det totala antalet utsatta områden har från föregående bedömning ökat från 60 till 61 och är nu lika många som vid bedömningen 2017.⁶⁶

Det är inte bara skjutningarna som har en högre koncentration i de utsatta områdena. En femtedel av landets anmälda brott gällande skadegörelse genom brand i motorfordon sker här. Det är även, jämfört med riket i övrigt, mer vanligt förekommande med hot och övergrepp i rättsak, något som också ingår i definitionen av ett utsatt område. Genomgången av Encrochat-materialet indikerar att personer från de 60 områden som bedömdes som utsatta 2019 har en större delaktighet (13 procent) i den organiserade brottsligheten på Encrochat än vad som kan förväntas vid en enkel jämförelse med befolkningens mängden (5 procent). Graden av delaktighet ökar också med graden av bedömd utsatthet.⁶⁷

Omständigheterna är också allvarligare i utsatta områden jämfört med övriga landet sett till både strategiska brott och ungdomsrån. I utsatta områden finns en dubbelt så hög andel högaktiva lagöverträdare inom gruppen lagförda pojkar jämfört med resten av landet. En motsvarande jämförelse kan inte göras avseende flickorna p.g.a.

⁶⁵ Brå, (2021), *Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder*; Polismyndigheten, (2021), *Myndighetsgemensam bild: organiserad brottslighet 2021*.

⁶⁶ Polismyndigheten, (2021), *Lägesbild över utsatta områden*.

⁶⁷ Ibid.

att de inte i lika stor utsträckning är involverade i denna typ av brott.⁶⁸ Gällande ungdomsrån finns det en överrepresentation av misstänkta ungdomar i socialt utsatta områden.⁶⁹

Problematiken med kriminell påverkan på lokalsamhällen är starkt förknippad med demografiska och socioekonomiska förhållanden. Polismyndigheten har tillsammans med Malmö och Lunds universitet utvecklat en strategisk karta för att identifiera och bedöma boendemiljöer med olika livsvillkor.⁷⁰ Denna visar att det finns en hög samstämmighet mellan sämre livsvillkor, stora barngrupper och hög brottslighet.

Tystnadskultur och tillitsbrist lyfts som problem i socialt utsatta områden

Att gängkriminaliteten har en inverkan på lokalsamhället kan handla om att den bidrar till en tystnadskultur hos de boende och hos dem som arbetar i området. Tystnadskulturer yttrar sig enligt Polismyndigheten bl.a. i en lägre anmälningsbenägenhet och en ovilja att medverka i rättsprocesser, vilket försvårar för polisen att förebygga och utreda brott.⁷¹ I undersökningar framkommer stora skillnader mellan områden när det gäller huruvida boende känner tillit till andra människor i samma område.⁷² Boende i områden med socioekonomiska utmaningar har 23 procentenheter lägre tillit gentemot andra människor i det egna området jämfört med riksnivån.

Aktörer som verkar i utsatta områden och som Brå intervjuat – socialarbetare, kommunala förebyggare, ideella aktörer, poliser, åklagare samt brottsoffer och vittnen – beskriver att boende i tidig ålder lär sig att vara tysta gentemot rättsväsendet och att detta kan betraktas som en överlevnadsstrategi för att undvika hot och trakasserier.⁷³

Jag vill känna trygghet hemma men [det] har skett flera brott i min port. Jag bor på våning två och mitt i natten hörde jag och min mamma två höga röster som diskuterade i trapphuset, men vi trodde det var grannarna som pratat högt bara. Men sen fick vi veta dagen efter att det hade varit poliser i huset för att det hade skett en våldtäkt i källaren och var

⁶⁸ Polismyndigheten, (2021), *Lägesbild över utsatta områden*.

⁶⁹ Brå, (2021), *Ungdomsrån – En kartläggning av nuläge och utveckling*.

⁷⁰ Polismyndigheten, (2021), *Lägesbild över utsatta områden*, s. 9.

⁷¹ Ibid.

⁷² Delegationen mot segregation, (2020), *En demokrati för alla?*, s. 87–89.

⁷³ Brå, (2019), *Tystnadskulturer: En studie om tystnad mot rättsväsendet*.

antagligen därför vi hört höga röster. Vi sa liksom inget för vi förstod inte vad det var som hände just då det, men jag visste vem kvinnan var.⁷⁴

Att det finns en rädsla för att gärningspersoner i området ska få reda på om en person anmäler eller vittnar om brott beskrivs även av de professionella som arbetar i området.⁷⁵ Bristande tillit gentemot myndigheter kan komma till uttryck genom desinformation kring socialtjänstens arbete, exempelvis rykten om att barn omhändertas alltför lättvindigt eller på felaktiga grunder. Gärningspersoner skapar ofta lojalitet hos yngre personer genom att uppträda vänligt, bjuda på småsaker och liknande. Tystnadskulturer präglar även de kriminella nätverken, där avsteg från tystnad gentemot rättsväsendet kan innebära fysiska eller psykiska repressalier från andra kriminella. Det förekommer även att yngre personer med koppling till gängkriminalitet tar på sig ett brott för att skydda medgärningspersoner. Tystnadskulturen i kriminella nätverk regleras därmed internt genom mer eller mindre uttalade hot och bestraffningar, och lojalitet i form av att tystnad belönas.

I Polismyndighetens rapport om Encrochat-materialet förekommer även flera beskrivningar av att kriminella aktörer, även utanför socialt utsatta områden, utövar otillåten påverkan exempelvis i form av trakasserier, hot och våld mot politiker, offentliganställda och företrädare för media.⁷⁶ I Trygghetsberedningens första delbetänkande beskrevs också att brottslighet och otrygghet i utsatta områden har en inverkan på näringslivet, exempelvis genom att näringsidkare undviker att etablera sig där samt kan ha svårigheter att rekrytera personal mot bakgrund av hot och påtryckningar.⁷⁷

Trygghetsberedningens samtal med andra experter än Polismyndigheten bekräftar beskrivningen ovan, bl.a. har Kriminalvården i våra samtal vittnat om en växande grupp av intagna med koppling till gängkriminalitet och som i större utsträckning än tidigare använder sig av otillåten påverkan genom hot och våld mot verksamhetens personal. Våld, hot och trakasserier mot offentliganställda har även uppmärksamrats i förhållande till socialtjänsten.⁷⁸ Problematiken kring otillåten påverkan gentemot myndighetspersoner har lyfts fram

⁷⁴ Flickaplattformen, (2021), *Flickaråd Nationell kris, det dödliga våldet 2021*, s. 47.

⁷⁵ Brå, (2019), *Tystnadskulturer: En studie om tystnad mot rättsväsendet*.

⁷⁶ Polismyndigheten, (2021), *Lärdomar av Encrochat*, s. 30.

⁷⁷ Vagar till ett tryggare samhälle, SOU 2021:85, s. 50–52.

⁷⁸ Visions, (2021), "Har du familj ...?" – En rapport om utsatthet för hot, personangrepp och våld i socialt arbete.

av Brå i en rapport från 2016 där det framgår att upplevelsen av otilllåten påverkan har ökat över tid, sedan den tidigare studien 2005.⁷⁹ Försök att påverka tjänstemän att fatta felaktiga beslut eller att avstå från att ingripa eller genomföra kontroller kan få stora konsekvenser för samhället, inte minst för barn och unga. Om en tjänsteman agerar på något annat sätt än som föreskrivs i författning hotas såväl grundläggande principer om likabehandling och rättssäkerhet som effektiviteten i den offentliga verksamheten.

Barns egna upplevelser av att växa upp i en miljö med våld och otrygghet

Barn som växer upp i utsatta områden med mycket våld och kriminalitet beskriver själva en stor otrygghet och bristande tilltro till samhället. Man saknar ett erkännande från samhället om de problem man upplever i förorten och vill att barn och unga i högre utsträckning ska involveras i arbetet.

I Barnombudsmannens årsrapport för 2018 berättar barn som växer upp i utsatta kommuner och förorter om utanförskap och bristande tilltro till vuxenvärlden och till framtiden.⁸⁰ Barnen berättar att utanförskapet handlar om att inte känna att man kan förverkliga sina framtidsplaner utan att först behöva flytta från området man bor i och att vuxna i deras närområde har låga förväntningar på barnens förmågor. Ett uttryck för detta är att vart femte barn man frågat i årskurs 5, och var tredje pojke, tror att det kommer bli ganska eller väldigt svårt att hitta ett jobb i framtiden. I årskurs 8 tror nästan vart tredje barn att de kommer ha svårigheter att hitta ett jobb.

Samtidigt som många barn trivs där de bor berättar de om en vardag kantad av våld och kriminalitet. Barnen beskriver att den otrygghet de känner är kopplad till våld och kriminalitet i området de bor, och att de genom sin omgivning får se och höra om narkotikaförsäljning, bilbränder, kniv- och skjutvapenvåld som skett i närheten. Många barn upplever våld i förskolan och skolan, de arenor där barnen tillbringar mycket av sin tid och där de har sina vänner. Barnen beskriver också en skola där det är svårt att få studiero och som innehåller våld, stök och otrygghet. Enligt rapporten är fritid viktigt för nästan alla barn som svarat på Barnombudsmannens enkät. Det

⁷⁹ Brå, (2016), *Otillåten påverkan mot myndighetspersoner*.

⁸⁰ Barnombudsmannen, (2018), *Utanförskap, våld och kärlek till orten*.

handlar om allt från att idrotta, umgås med vänner, göra läxor, besöka fritidsgården eller vara aktiv i föreningar. Medan nio av tio barn ser fritiden som viktig uppger fyra av tio att de inte har råd att delta i de saker som kompisarna gör på fritiden.

Flickaplattformen, som är en medlemsförening och ett nätverk för aktörer som verkar för flickors rättigheter, har tagit fram en rapport som lyfter flickors perspektiv inom ramen för det dödliga våldet.⁸¹ Här beskrivs flickors tankar kring varför vissa dras in i gängkriminaliteten och inte andra. En beskriver det så här:

Majoriteten av tjejer är målinriktade och karriärinriktade, det är inte killar. Har man inget mål för framtiden har man lätt att hamna i kriminalitet. Hamnar du i det kommer du inte komma ut ur det igen. De grabbarna är så djupt inne i destruktivitet – i just den stunden så tänker man inte på hur mina syskon mår, hur mina föräldrar mår. Så länge man vinner respekt, makt, pengar så kommer man fortsätta på det.

Våldets bakomliggande faktorer betonas också, såsom fattigdom, segregation, utanförskap, strukturell rasism, skolor utan resurser, föräldrar utan stöd, glamourisering av våld och droger och maskulinitetsnormer.

I rapporten får flickorna även beskriva vad man tror skulle bidra till att förebygga våldet. Skolan beskrivs som en av de viktigaste skyddsfaktorerna. Integrationsfrämjande insatser, stöd till föräldrar och mötesplatser för unga lyfts också upp. Flickorna vill att det positiva med området och de förebilder och föredömen som finns där ska belysas i högre utsträckning. Flickorna beskriver också att man saknar ett erkännande från samhället om de problem man upplever i förorten. En flicka beskriver detta så här:

Bara att erkänna att detta är en nationell kris tror jag skulle öka förtroendet. Bara den lilla grejen skulle göra att folk känner sig sedda. Att visa att detta är ett nationellt problem inte ett ”förortsproblem” skulle skapa mer förtroende, och visa att ”wow vi spelar också roll”. Våra problem är riktiga problem.

Sammanfattningsvis ges en bild i rapporten av att myndigheterna har misslyckats i sitt förebyggande arbete och att resurser och hjälp inte är tillgängliga under eller efter våldshändelser. De insatser som vidtas från samhället når inte fram. Ett mer tvärsektoriellt samarbete mellan gräsrotsorganisationer som verkar i området och myndigheter efter-

---

⁸¹ Flickaplattformen, (2021), *Flickaråd: Nationell kris, det dödliga våldet*.

frågas. Framför allt pekats relationen till socialtjänst, polis och vården ut som särskilt problematisk, där ett långsiktigt förändringsarbete behövs om dessa myndigheter ska kunna fylla sin funktion.

Denna bild bekräftas av de unga och representanter från civilsamhället som arbetar direkt med barn och unga, som Trygghetsberedningen har träffat. Även dessa beskriver en vardag där våld och kriminalitet finns i närheten. Man har nära och kära som dödats genom detta våld. Barnen känner ofta rädsla när de ska gå till och från skolan och upplever inte att deras område prioriteras. Man beskriver att en kollektiv sorg har etablerats i dessa områden och upplever ett stort trauma och utanförskap. Insatser och stöd behöver utgå ifrån det trauma det innebär att leva och växa upp i denna miljö. Samhällsaktörer behöver lyssna mer på unga. Även om man får insatser från samhället så blir dessa sällan långsiktiga. Man upplever att tjänstemän är dåliga på att bygga förtroende och jobba långsiktigt. De tar initiativ och försvinner sedan. Det finns ett stort önskemål om att barn och unga i högre grad ska lyssnas på och involveras i utvecklingsarbetet.

4 Våld i barns och ungas nära relationer

Att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, liksom våld inom familjer och andra nära relationer, är en angelägen kriminalpolitisk utmaning bl.a. mot bakgrund av de långvariga konsekvenser det kan innebära att uppleva våld på nära håll under uppväxten. Brå:s senaste mätning av antalet anmälda brott visar att dödligt våld mot kvinnor i närstående parrelation ökat något under 2021 jämfört med 2020.¹ Statistiken visar att mer behöver göras för att förebygga denna typ av brott.

Att mäns våld mot kvinnor ska upphöra är det sjätte delmålet i jämställdhetspolitiken, vars övergripande mål är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sitt eget liv.² Utifrån regeringens nationella strategi för åren 2017–2026 har flera initiativ tagits för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Flera myndigheter har sedan 2017 genom olika regeringsuppdrag arbetat för att förebygga och bekämpa våldet.³ Det åtgärdsprogram för åren 2021–2023 som regeringen lanserade 2021 inom ramen för den nationella strategin innehåller även den flera förebyggande insatser.⁴ Det gäller exempelvis att initiera åtgärder för att förbättra upptäckt av våld och på olika sätt utveckla indikatorer för att i större utsträckning kunna mäta omfattningen av våldet och hur effektiva genomförda insatser har varit.

I Statskontorets senaste granskning från 2021 av myndigheternas arbete med den nationella strategin är en av slutsatserna att det är svårt att få till ett verkningsfullt förebyggande arbete när det gäller

¹ Brå, (2022), *Anmälda brott 2021. Slutlig statistik*.

² Uppgifter hämtade från Jämställdhetsmyndighetens webbplats (den 8 mars 2022).

³ Socialdepartementet, *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, Regeringens skrivelse 2016/17:10.

⁴ Arbetsmarknadsdepartementet, *Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023*, A2021/02397.

mäns våld mot kvinnor.⁵ Statskontoret menar att deras kartläggning har visat att det finns utmaningar när det gäller att skifta fokus från ett reaktivt till ett proaktivt perspektiv och att berörda myndigheter behöver samarbeta i ännu större utsträckning för att förebygga våldet. Förutom ökad samverkan lyfter Statskontoret även behovet av att kunskapskedjan mellan nationell, regional och lokal nivå måste fungera bättre. Regeringen och myndigheterna behöver t.ex. prioritera insatser som syftar till att yrkesverksamma inom framför allt kommuner och regioner praktiskt ska kunna använda de kunskaper som de nationella myndigheterna har uppnått. Statskontoret lyfter även fram att det fortfarande saknas kunskapsbaserade metoder och arbetsätt inom centrala delar av strategin.

Våld i barns och ungas nära relationer bidrar ofta till ökad psykisk ohälsa och olika typer av fysiska men, både på kort och lång sikt.⁶ Om samhället inte lyckas upptäcka, förebygga och bryta denna våldsproblematik tidigt finns en risk att barn fortsätter med samma beteende även som vuxna. Förutom att våldet orsakar lidande för den som är utsatt innebär våldet även ekonomiska kostnader för samhället. Enligt tidigare gjorda beräkningar uppgår dessa kostnader för mäns våld mot kvinnor till ungefär tre miljarder kronor per år (beräknat på 2011 års penningvärde).⁷ Ungefär hälften av de uppskattade samhällskostnaderna utgörs av förlorad livskvalitet och förlust av friska levnadsår. Utöver det utgörs cirka 10 procent av de totala uppskattade kostnaderna av ekonomiska produktionsförluster och cirka 15 procent är kostnader kopplade till rättsväsende och rättsprocesser. Kostnader relaterade till hälsa/ohälsa utgör strax under 10 procent.

Enligt Trygghetsberedningen behövs ett utökat och mer riktat fokus på barn och unga som befinner sig i en nära relation där våld förekommer. Det gäller de barn och unga som utövar våld, men även dem som är utsatta. Inriktningen för detta delbetänkande när det gäller att förebygga mäns våld mot kvinnor är tidiga insatser huvudsakligen för barn upp till 18 års ålder som utövar våld eller som utsätts för våld.

⁵ Statskontoret, (2021), *Mäns våld mot kvinnor – en analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin*.

⁶ Overlien, C. (2018), Våld mellan ungdomar i nära relationer: Digitala medier och utövande av kontroll, *Socialvetenskaplig tidskrift*, 25, s. 67–86.

⁷ *Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck*, SOU2015:55, s. 107.

I detta kapitel redogörs för omfattningen och karaktären av våldet i nära relationer mellan barn och unga. I kapitlet beskrivs även olika beståndsdelar i det våld som förekommer. Utifrån den beskrivna problembilden och de riskfaktorer som ligger till grund för att barn eller unga utövar våld eller blir utsatta för våld görs en förmågeanalys med fokus på förmågan hos de huvudsakligen berörda aktörerna att förebygga våld i barns och ungas nära relationer.

4.1 Få studier som mäter våldets omfattning och utveckling över tid

Våld i barns och ungas nära relationer tar sig uttryck på olika sätt. Det kan inkludera fysiskt, psykiskt eller sexuellt våld och t.ex. gälla systematiska kränkningar och förödmjukelser, försök till inskränkningar i friheten, hot, trakasserier, misshandel eller sexuella övergrepp. Det är svårt att hitta studier som mäter omfattningen av våld i nära relationer mellan barn upp till 18 års ålder och som är jämförbara över tid. Det finns dock flera undersökningar och rapporter som fokuserar på olika delar av våldet. Undersökningar som rör barn som utsätts för våld av en jämnårig som de känner eller är bekant med eller en partner och hur de upplever våldet i dessa relationer är få. Eftersom det heller inte finns undersökningar som är jämförbara över tid är det även svårt att avgöra om våldet i dessa relationer har ökat eller minskat. Vid beskrivningen av våld i nära relationer mellan barn och unga är beredningen hänvisad till de befintliga undersökningarna som främst studerar åldersgrupper från 16 år.

Ett antal mer övergripande studier har dock genomförts i Sverige om benägenheten hos barn och unga att begå våldsbrott och att bli utsatta för våld. Trots att dessa har litet olika utgångspunkter går det att se tydliga könsskillnader.⁸ Undersökningar visar att flickor och pojkar är utsatta för våld i ungefär samma utsträckning, men de former av våld som flickor och pojkar utsätts för skiljer sig åt. Unga i åldern 15–24 år är den grupp i samhället som är mest utsatt för våld. Flickor och unga kvinnor utsätts oftare för psykiskt våld (exempelvis olika former av isolering, verbala kränkningar, känslomässig utpressning, skambeläggande) och sexuellt våld. Våldet utövas oftast i någons hem. Pojkar och unga män blir oftare utsatta för fysiskt våld

⁸ Uppgifter hämtade från Nationellt centrum för kvinnofrids webbplats (den 15 mars 2022).

och våldet äger oftast rum i offentliga miljöer. Även bland förövarna av våldet finns tydliga könsskillnader. Våld mot flickor eller unga kvinnor utövas främst av en förälder, partner eller före detta partner. Pojkar eller unga män utsätts oftast av en skolkamrat, kompis eller en okänd gärningsman.

I den s.k. skolundersökningen (årskurs 9) från 2019 som Brå har genomfört uppger 24 procent av eleverna att de har begått något våldsbrott 2019.⁹ Bland pojkarna är motsvarande andel nästan 28 procent. Bland pojkar minskade andelen något mellan 2017 och 2019 (från nästan 31 procent till nästan 28 procent), men var under 2019 åter på samma nivå som 2015. Det är enligt undersökningen vanligast att utsättas för våldshandlingar i skolan eller hemmet. Flickor (13 procent) utsätts för hot i ungefär lika stor utsträckning som pojkar (10 procent). Flickor (21 procent) utsätts för sexualbrott i större utsträckning än pojkar (6 procent) medan pojkar (23 procent) utsätts för misshandel i större utsträckning än flickor (15 procent).

4.2 Våldets olika beståndsdelar

Det våld som yttrar sig mellan barn och unga har olika dimensioner och tillvägagångssätt. I den nationella strategi som tagits fram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor avses alla yttringar av fysiskt, psykiskt och sexuellt våld samt hot om våld som riktas mot kvinnor och flickor, dvs. problembilden är bredare än att avse endast våld mellan närstående.¹⁰ Strategins sjätte delmål omfattar även hedersrelaterat våld och förtryck. Mot bakgrund av att kvinnor och flickor utsätts för trakasserier och hot om våld på ett annat sätt än män och pojkar när de uttrycker sig på internet, ingår även trakasserier och hot om våld i sociala medier i det sjätte delmålet.

Beredningen har anammat denna mer omfattande definition när det gäller våld i barns och ungas nära relationer. Digitaliseringen ökar utsattheten och inriktningen att även undersöka sociala medier som arena knyter an till beredningens ambition att beakta hur digitaliseringen kan förändra brottsligheten och utsattheten för brott. Internet är i dag en påtaglig och naturlig del av barns liv. För barn utsatta för våld i nära relation kan det faktum att i stort sett alla

⁹ Brå, (2020), *Skolundersökningen om brott 2019*.

¹⁰ Socialdepartementet, *Makt, mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid*, Regeringens skrivelse 2016/17:10.

ständigt är uppkopplade ytterligare komplicera och försvåra utsattheten.¹¹ Digitala medier möjliggör och effektiviserar också våldsutövandet, t.ex. i syfte att skrämja, skada, övervaka och/eller isolera, och är ett verktyg för att utöva psykologiskt våld. Bilder kan exempelvis spridas mot ens vilja till en stor mängd användare av sociala medier och falska rykten kan spridas snabbt. Den digitala arenan har inte några geografiska eller tidsmässiga gränser vilket innebär att våld och kontroll ständigt är närvarande.¹²

4.2.1 Våld i barns och ungas nära relationer

Brå har under 2021 gjort en kartläggning av våldet i ungas parrelationer där det konstateras att unga tycks vara mer utsatta jämfört med vuxna. Det finns enligt Brå generella likheter i våldets karaktär hos unga och vuxna, bl.a. vad gäller formerna för våldet, dess konsekvenser och att den som utsätts blir utsatt för flera former av våld, t.ex. psykiskt, fysiskt och sexuellt våld.

Det finns dock flera faktorer som är ungdomsspecifika och som behöver tas i beaktande för att kunna förebygga denna typ av brott. Våld i barns och ungas nära relationer sker oftast i hemmet där föräldrar ofta finns närvarande.¹³ Digitala verktyg spelar i högre utsträckning en central roll när det gäller våld och kontroll i ungas nära relationer. Utan att behöva ta hänsyn till geografiska eller tidsmässiga gränser kan förövaren utöva såväl psykiskt våld som kontroll och övervakning dygnet runt. Det psykiska våldet på internet kan innebära hot (exempelvis om att sprida bilder) och andra typer av kränkningar (exempelvis att sprida falska rykten). En annan aspekt som skiljer unga från äldre i detta sammanhang är att unga tillbringar en stor del av sin tid i skolan, där de också har merparten av sitt sociala nätverk. Skolan har i svensk forskning också pekats ut som en arena där våld i barns och ungas nära relationer ofta sker.¹⁴

¹¹ Överlien, C. (2018), Våld mellan ungdomar i nära relationer: Digitala medier och utövande av kontroll, *Socialvetenskaplig tidskrift*, 25, s. 67–86.

¹² Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*; Överlien, C., Hellevik, P.M. och Korkmaz, S. (2020), *Young Women's Experiences of Intimate Partner Violence – Narratives of Control, Terror and Resistance*, Journal of Family Violence, Vol. 35.

¹³ Uppgifter hämtade från Trygghetsberedningens forskardialog, den 23 mars 2022.

¹⁴ Korkmaz, S., Överlien, C. och Lagerlöf, H. (2020), Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence, *Nordic Social Work Research*.

Möjliga riskfaktorer för att utöva eller utsättas för relationsvåld

Det finns flera riskfaktorer för att barn och unga ska utöva eller utsättas för våld eller olika typer av kränkningar i sina relationer. I kapitel 2 redogör beredningen övergripande för några av dessa riskfaktorer och som det brottsförebyggande arbetet behöver fokusera på. Forskare som särskilt studerat riskfaktorer för våld i barns och ungas nära relationer menar att det behövs mer kunskap om vilka riskfaktorer som väger tyngst, hur de samspelar och vid vilken ålder olika faktorer har störst betydelse.¹⁵ Dessutom finns stora behov av kunskap om partnervåld i särskilt sårbara eller utsatta grupper av barn och unga, t.ex. studier om omfattning, karaktär, konsekvenser och åtgärdsbehov hos unga hbtqi-personer samt unga med funktionsnedsättningar.

En ansamling av riskfaktorer på flera olika nivåer runt en ung person ökar ofta risken för våldsutövning. När det gäller faktorer som ökar risken för våld skiljer man ofta på bakgrundsfaktorer, t.ex. upplevelser av våld i barndomen och sådana som är mer kopplade till en situation eller yttre utlösande faktorer, t.ex. alkoholanvändning, konflikt med partner, psykisk ohälsa. En del riskfaktorer anses vara lättare att påverka än andra, vilket kan vara relevant i relation till möjliga åtgärder. Att själv ha utsatts för olika former av misshandel, övergrepp eller försummelse som barn är en av de starkaste riskfaktorerna för att själv utöva partnervåld, både som ung och som vuxen. Även att under uppväxten ha bevittnat våld mellan föräldrarna, särskilt våld mot mamman, eller att ha växt upp med annat våld i familjen ökar risken för såväl relationsvåldsutövning som utsatthet hos pojkar, men framför allt för utsatthet hos flickor.

Den närmiljö som barn eller unga växer upp i, utöver den närmaste familjen, verkar också ha betydelse för våldsutövning i nära relationer. Att växa upp i fattigdom, i en miljö som kännetecknas av instabilitet och våld kan medföra påfrestningar som ökar risken för våldsutövning. I sådana uppväxtmiljöer ökar sannolikheten för dysfunktionella och aggressiva beteenden. Även psykisk ohälsa (depressioner, ångest, oro, nedstämdhet, självmordsbenägenhet, emotionell stress) har visat sig ha samband med en förhöjd risk för våldsutövning mot en partner. Detsamma gäller olika former av psykiska sjukdomar, antisociala personlighetsstörningar och neuropsykiatriska diagnoser

---

¹⁵ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

som exempelvis adhd. Egenskaper som impulsivitet och en låg grad av självkontroll kan också påverka. I de fall unga även är involverade i annan kriminalitet och våld i lokalsamhället utgör även detta riskfaktorer för våld i de egna parrelationerna.

Flickor och unga kvinnor utsätts i högre utsträckning av kränkningar, hot och brott i nära relation

Det finns flera studier som visar att det våld som flickor och unga kvinnor utövar är lindrigare än pojkars och ungas mäns, och att det innehåller ett större inslag av verbalt våld, medan pojkar och unga män utövar mer sexuellt våld och allvarligare fysiskt våld.¹⁶ Andra viktiga forskningsresultat i sammanhanget är att skillnader mellan könen framträder tydligare när man studerar våldets frekvens. Flera undersökningar visar att upprepade utsatthet för våld i parrelationer är vanligare bland flickor och unga kvinnor än bland pojkar och unga män.

Frågan om ungas erfarenheter av brott i nära relation har även belysts av Brå i en analys från 2018 som bl.a. bygger på dels den ordinarie nationella trygghetsundersökningen, dels en särskild frågemodul som användes 2013.¹⁷ Enligt Brå uppger nästan var femte person (18 procent) i åldern 16–24 år att de någon gång varit utsatta för en rad händelser; systematiska kränkningar och förödmjukelser, försök till inskränkningar i friheten, hot, trakasserier, misshandel eller sexualbrott av en nuvarande eller tidigare partner. Analysen visar en allmänt högre utsatthet bland flickor och unga kvinnor, där 23 procent uppger att de utsatts, jämfört med 14 procent bland pojkar och unga män. Den högre andelen utsatta flickor och unga kvinnor gäller oavsett om det rör sig om psykiskt våld eller fysiskt våld; 21 procent av flickor och unga kvinnor och 12 procent av pojkar och unga män uppger att de utsatts för psykiskt våld. Motsvarande siffror avseende fysiskt våld är 13 respektive 5 procent.

Ytterligare en studie som särskilt undersöker omfattningen av våld i ungas parrelationer har genomförts av Stockholms universitet.¹⁸ Under perioden 2017–2018 skickades en enkätundersökning ut till nio gymnasieskolor och resultatet visade att en hög andel ungdomar

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Brå, (2018), *Brott i nära relationer bland unga*.

¹⁸ Korkmaz, S., Överlien, C. och Lagerlöf, H. (2020), Youth intimate partner violence: prevalence, characteristics, associated factors and arenas of violence, *Nordic Social Work Research*.

i åldern 15–19 år hade erfarenheter av någon form av våld. Undersökningen visar att 46 procent av flickorna och 34 procent av pojkarna upplevt psykiskt våld ansikte-mot-ansikte, av en nuvarande eller tidigare partner. Gällande fysiskt våld visade det sig att 20 procent av flickorna och 13 procent av pojkarna upplevt detta. Motsvarande siffror gällande sexuellt våld var 44 procent respektive 10 procent.

Att digitala verktyg är en betydande och viktig aspekt av ungas utsatthet på internet framgår också av Stockholms universitets studie.¹⁹ Den visar att 56 procent av flickorna och 42 procent av pojkarna utsatts för psykiskt våld via digitala medier. En viktig slutsats av undersökningen är således att andelen utsatta var större bland flickorna än bland pojkarna. Studien visar även att den andel som hade utsatts för upprepade våldshändelser var större bland flickor än bland pojkar.

Få berättar om våldet – ungas kunskap om vad som utgör brott brister

Enligt den studie som Brå har genomfört om våld i ungas parrelationer finns det en osäkerhet bland både utövare och de utsatta om vad som räknas som våld, när en relation är sund och när våldet passerar gränsen till att vara en brottslig handling.²⁰ Mot bakgrund av detta pekar flera intervjupersoner och relevanta aktörer i Brås studie på att det finns behov av att öka ungas kunskap om relationsvåld. Samhällsinformationen om detta behöver i större utsträckning inkludera unga och skolan anses i studien vara en lämplig aktör för att nå ut med sådan information. Det är särskilt viktigt då unga ofta inte har tidigare erfarenheter av förhållanden och inte alltid är medvetna om att sexuellt och fysiskt våld samt olika kontrollbeteenden inte ska förekomma i en god relation. Unga berättar i Brås studie om att de först i efterhand förstod att de i relationen varit utsatta för våld eller brott.

Jag tror att det har lite att göra med att jag identifierade alltså inte det som en våldsamt relation, utan jag kände att det här var en ... en lite bråkig relation, en rörig relation, inte en våldsamt relation. Och jag kände att om jag berättade [om våldet] så skulle det bli en eskalation, att liksom ja men visst vi bråkade lite och så här, men varför ska polisen, varför ska Soc ha med det här att göra liksom. Lite så tänkte jag då.²¹

---

¹⁹ Ibid.

²⁰ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

²¹ Ibid, s. 99.

Liknande erfarenheter har Stiftelsen 1000 Möjligheter lyft fram. Enligt stiftelsen har de flesta flickor och unga kvinnor som de har kontakt med inte berättat för någon om att de är utsatta för psykiskt, fysiskt och sexuellt våld eftersom de själva inte har varit medvetna om innebörden i de handlingar som de har blivit utsatta för, exempelvis att de kan ha varit utsatta för ett brott.²² Stiftelsen menar att ett framgångsrikt arbete mot våld i ungas relationer även måste inkludera den påverkan som pornografin har på unga. Även Brå lyfter frågan och pekar på forskning som visar på att det finns en korrelation mellan pornografikonsumtion och sexuell aggression.²³ Mot bakgrund av att få unga berättar om sin utsatthet och att det råder osäkerhet om gränser för våld och brott i den egna relationen minskar förutsättningarna för omgivningen att uppfatta och upptäcka att enskilda unga befinner sig i en utsatt position. Som redan nämnts i tidigare avsnitt ovan har Brå lyft fram att det behövs mer information till barn och unga gällande var gränserna går för olika former av våld och kontroll i deras förhållanden. Men att vuxna i omgivningen, t.ex. föräldrar och lärare, också uppmärksammar detta och har kunskap är särskilt viktigt eftersom många barn och unga har svårt att berätta om det som de är utsatta för. Barn och unga har av den anledningen efterfrågat möjlighet att få stöd av en utomstående under anonyma former.

4.2.2 Utsatthet för sexualbrott och kränkningar av sexuell karaktär bland barn och unga

Det är inte bara i nära relationer som flickor och unga kvinnor kan utsättas för sexuellt våld. Den bild som ges av Brås nationella trygghetsundersökning är att en stor andel barn och unga kvinnor även utanför en nära relation har utsatts för sexualbrott och olika sexuella kränkningar.²⁴ I den senaste kartläggningen, som avser händelser under 2021, uppger en dryg fjärdedel av flickor och unga kvinnor i åldern 16–19 år att de blivit utsatta för någon form av sexualbrott.²⁵ Här avses enligt Brå ett ganska brett spektrum av händelser, där såväl

²² Stiftelsen 1000 Möjligheter, (2020), *Ett år med ungarelationer.se – erfarenheter och kunskap om killars våld mot tjejer och våld i ungas partnerrelationer*.

²³ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

²⁴ Här framhåller Brå att uppmätta nivåer mellan olika grupper av svarande för utsatthet för brott, och inte minst för integritetskränkande brott, är förenade med osäkerheter och att resultaten därför tolkas tillsammans med resultat från andra källor, se exempelvis Brå-rapport 2021:11, s. 34–42.

²⁵ Brå, (2021), *Nationella trygghetsundersökningen 2022*.

lindrigare som allvarligare brott ingår. Motsvarande siffra bland pojkar och unga män (16–19 år) är 2,8 procent.

Jobbar på café och slutar sent på kvällen. Några killkompisar hängde på caféet och en av kompisarna sa att han kunde skjutsa hem mig för vi bodde nära. I stället för att köra hem mig skjutsade han oss till en strand. Jag säger till slut att jag vill åka hem, då sätter han sig i baksätet och säger att vi ska mysa lite men jag vill inte. När vi är på parkeringen utanför mitt hem tvingar han mig att kyssa honom, jag var 14 år och han var 20 år.²⁶

Enligt den nationella trygghetsundersökningen är sexualbrott en av de brottstyper där det är relativt vanligt med upprepad utsatthet.²⁷ Av kvinnor i åldern 16–84 år som uppgav att de utsatts för sexualbrott hade en dryg fjärdedel (29 procent) utsatts en gång, en tredjedel (33 procent) hade utsatts två till tre gånger. Resterande dryga tredjedelen (39 procent) uppgav att de hade utsatts fyra eller fler gånger under det senast året. Mot bakgrund av ett högre bortfall än i tidigare studier menar Brå att den upprepade utsattheten för sexualbrott bland kvinnor underskattas i alltför hög grad.

En nationell studie har genomförts på området ungas sexualitet, utsatthet för sexuella övergrepp och sexuell exploatering inom ramen för ett regeringsuppdrag till Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Studien har genomförts med stöd av forskare vid Marie Cederschiöld högskola.²⁸ Studien riktas till elever som går tredje året på gymnasiet och är en uppföljning av tidigare kartläggningar inom samma ämne, varav den senaste genomfördes år 2014. De resultat som framkom i den uppföljande studien från 2021 visar att var fjärde elev uppgav att de utsatts för övergrepp någon gång under uppväxten.²⁹ Studien visar även att det var tre gånger vanligare att flickor (36 procent) var utsatta än pojkar (12 procent). Flickorna uppgav även en högre grad av upprepad utsatthet än pojkarna. Sedan 2014 har det skett en ökning av svarande som anger att de har varit utsatta för ett övergrepp under uppväxten. I studien lyfts flera möjliga anledningar fram som skulle kunna förklara denna ökning. Förutom att det kan ha skett en reell

²⁶ Flickaplattformen, (2020), *Flickarådet 2020 – sexuellt våld i Sverige*.

²⁷ Brå, (2021), *Nationella trygghetsundersökningen 2022*.

²⁸ Svedin, C. Landberg, Å. och Jonsson, L. (2021), *Unga, sex och internet efter #metoo*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset. Högskolan har bytt namn från Ersta Bräcke Högskola.

²⁹ Frågan löd: ”Det händer att människor övertalas, pressas eller tvingas till sexuella handlingar som de inte kan värja sig mot. Har du varit utsatt för något av följande mot din vilja (ej på nätet)?”, se Svedin, D. Landberg, Å. och Jonsson, L. (2021), *Unga, sex och internet efter #metoo*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, s. 31 f.

ökning av denna typ av våld sedan 2014 kan en anledning vara att #metoo-debatten kan ha underlättat för ungdomar att definiera sina erfarenheter som övergrepp. Även de ändringar som har skett i den nya samtyckeslagstiftningen kan ha bidragit till att sänka tröskeln för vad som upplevs som övergrepp.

Prostitution, liksom människohandel för sexuella ändamål, är i Sverige en del av mäns våld mot kvinnor.³⁰ Det ojämlika förhållandet mellan säljare och köpare av sexuella tjänster bidrar till en ökad risk för att den som säljer sex blir utsatt för våld. Även barn och unga som säljer sex befinner sig ofta i en utsatt situation och drabbas av oönskat våld.

Unga utsätts för allvarligare sexualbrott

I Brås nationella trygghetsundersökning från 2022 (åldern 16–84 år) fick de som uppgav att de varit utsatta för sexualbrott ett par följdfrågor rörande händelsens karaktär.³¹ Dels handlade det om huruvida sexualbrottet innehöll tvång, dels handlade det om huruvida de hade utnyttjats i en försvarslös position, exempelvis genom att de sov eller var påverkade av alkohol då sexualbrottet skedde. Ungefär 1,3 procent av kvinnorna uppgav att de hade erfarenheter av sexualbrott med inslag av tvång vilket motsvarar en andel i befolkningen på cirka 55 000 kvinnor. När det gäller utsatthet av sexualbrott med tvingande inslag bland flickor och unga kvinnor i åldern 16–24 år, är andelen större dvs. 4,9 procent. Att en högre andel av de yngre åldersgrupperna jämfört med de äldre är utsatta gäller genomgående i fråga om kvinnors utsatthet för sexualbrott. Det gäller även för de mer allvarliga sexualbrotten som rapporteras i trygghetsundersökningen där kvinnor har blivit utsatta i en försvarslös position. Bland samtliga svarande kvinnor uppgav 1,1 procent att de hade en sådan erfarenhet, vilket motsvarar ungefär 46 000 kvinnor av befolkningen. I åldersgruppen 16–24 år uppgav 5,6 procent av flickorna och de unga kvinnorna att de under år 2021 hade blivit utsatta i en försvarslös position.

³⁰ Jämställdhetsmyndigheten, (2021), *Prostitution och människohandel*.

³¹ Brå, (2021), *Nationella trygghetsundersökningen 2021*.

4.2.3 Barn och unga är utsatta för hot och kränkningar på internet

Brå har granskat köns- och åldersmönster (hos barn och unga mellan 16–25 år) när det gäller utsatthet för hot och kränkningar på internet.³² Som underlag har myndigheten använt kriminalstatistik, trygghetsundersökningar och olika rapporter om befolkningens internetanvändning. Analysen, som genomfördes 2019, visar att det inte finns någon skillnad mellan könen när det gäller risken för att bli kränkt på internet. Däremot uppger en större andel av kvinnor än män att näthatet som de utsatts för har varit ganska eller mycket allvarligt. När det gäller utsatthet i olika åldersgrupper visar granskningen återigen att barn och unga är mer utsatta än äldre. Bland elever i årskurs nio uppger nästan en fjärdedel att de blivit utsatta för kränkningar på internet och drygt en femtedel uppger att de har erfarenheter av att någon har lagt upp bilder eller filmklipp på dem som de inte ville skulle spridas.

Flickor och unga kvinnor uppger utsatthet på internet i större utsträckning än pojkar och unga män

Enligt Brås analys är utsattheten bland flickor och unga kvinnor allmänt högre än bland pojkar och unga män.³³ Det gäller såväl utsatthet för kränkningar och hot som utsatthet för sexuellt tvång via internet eller sociala medier. Det gäller även anmälda internetrelaterade brott av unga personer; här är det betydligt vanligare att flickor under 18 år än pojkar gör en anmälan.³⁴ Enligt den kartläggning som Stiftelsen Allmänna Barnhuset genomförde år 2021 har en större andel ungdomar än vid den tidigare studien år 2014 skickat avklädda bilder eller filmer på sig själva till andra via internet. Vidare uppgav en större andel av unga 2021 jämfört med 2014 att de känt sig tvingade att genomföra sexuella handlingar via internet.

---

³² Brå, (2019), *Hot och kränkningar på internet*.

³³ Svedin, D. Landberg, Å. och Jonsson, L. (2021), *Unga, sex och internet efter #metoo*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

³⁴ Ibid.

Barns erfarenheter av oönskade nakenbilder

Den ideella barnrättsorganisationen ECPAT har genomfört flera studier riktade till barn kring frågor som rör internet och utsatthet. I en undersökning som genomfördes under 2021 svarade 1 465 barn i åldern 10–17 år på olika frågor om brottsutsatthet på internet.³⁵ Resultaten visar att en hög andel av de svarande barnen har upplevt att de fått oönskade nakenbilder skickade till sig. Vidare utsätts barn också för hot och tjat för att framtvunga nakenbilder eller sexuella handlingar. Det äger oftast rum inom ramen för en existerande kärleksrelation eller vänskapsrelation, men även personer som tidigare inte är bekanta med barnet är förövare.

Ungefär 88 procent av flickorna och 53 procent av pojkarna uppger att de fått sådana bilder. Genomgående är andelen som uppger att de varit med om sådana händelser högre bland flickor än pojkar.

Som tjej får man dickpicks nästan varje dag av främmande män, dickpicks man inte frågat efter.³⁶

Samma förhållande, dvs. att flickor är utsatta i större utsträckning än pojkar, gäller även för övriga frågor som ställdes i dessa studier, t.ex. erfarenhet av att ha pressats eller hotats till att skicka en nakenbild (44 procent av flickorna och 13 procent av pojkarna svarade ja på den frågan) och ha erbjudits pengar för att sälja nakenbilder på sig själv (57 procent av flickorna och 21 procent av pojkarna svarade ja på den frågan). Andelen flickor som varit med om dessa händelser är genomgående något lägre i yngre åldrar. Ungefär 80 procent av flickorna i 10–13 års åldern hade enligt studien fått oönskade bilder skickade till sig och 46 procent hade erbjudits pengar för att ta och skicka nakenbilder till andra. Även detta exempel visar att flickor i högre utsträckning än pojkar upprepade gånger är utsatta för denna typ av händelser. Vidare tyder undersökningen på att när det gäller denna variant av utsatthet är det vanligaste att det är ett annat jämnårigt barn som är förövaren, men flickor utsätts ofta även av vuxna.

³⁵ ECPAT, (2020), *Ingen vill ha oönskade nakenbilder – barns röster om bilder som är okej eller inte*.

³⁶ Ibid, s. 27.

4.2.4 Hedersrelaterat våld och förtryck bland unga

Ett annat område som i hög grad påverkar barn och unga och som i förlängningen även ofta kopplas till mäns våld mot kvinnor är hedersrelaterat våld och förtryck. Som tidigare nämnts ingår denna typ av våld i regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Hedersrelaterat våld ingår även i den nationella strategin för att förebygga och bekämpa våld mot barn, som för närvarande utreds och ska redovisas den 31 december 2022.³⁷

Hedersrelaterat våld och förtryck och dess olika uttrycksformer som exempelvis tvångsäktenskap, barnäktenskap och könsstympning av flickor, har en hel del likheter med de mekanismer som ligger till grund för mäns våld mot kvinnor. Vid hedersrelaterad brottslighet är det vanligt att brottet är ett så kallat ”tillitsbrott”, dvs. att gärningspersonen är någon som offret känner och litar på samt att brottet sker i hemmet.

Våld som kopplar till en hedersproblematik behöver dock även belysas i sitt eget sammanhang. Till skillnad från våld i nära relation, sker våld i en hederskontext ofta med övriga familjens stöd.³⁸ Hedersrelaterat våld och förtryck, liksom mäns våld mot kvinnor har generellt sin grund i kulturella föreställningar om kön, makt och sexualitet. I hederstänkandet står föreställningar om oskuld och kyskhet i fokus och familjens rykte och anseende ses som avhängigt flickors och kvinnors faktiska eller påstådda beteende. Kontrollen kan sträcka sig från begränsningar i vardagen som rör exempelvis klädval, socialt umgänge och rörelsefrihet till livsval som utbildning, jobb, giftermål och skilsmässa. Det är inte ovanligt att kontrollen utvecklas till hot om våld och våld, och ibland även dödligt våld. Det hedersrelaterade våldets kollektiva karaktär innebär att det kan finnas fler förövare av båda könen och att offren kan vara både kvinnor och män samt flickor och pojkar. Det kan också innebära att våldet sanktioneras av familjen och den närmaste omgivningen, även av andra kvinnor.

I olika genomförda granskningar påvisas att kvinnliga förövare ofta är delaktiga i hedersrelaterat våld. I en brittisk granskning av 100 fall mellan år 2012 och 2014 var kvinnliga förövare delaktiga i

³⁷ Arbetsmarknadsdepartementet, *Nationell strategi för att förebygga och bekämpa våld mot barn*, dir. 2021:29.

³⁸ Linköpings universitet, (2020), *En handbok om hedersrelaterat våld och förtryck för dig inom Barnabusen*.

hedersvåldet i 76 fall.³⁹ I 12 procent av de undersökta fallen anmäldes inte kvinnorna trots att utredningen efter anmälan visade att även de var förövare.

Möjliga riskfaktorer för att utsättas för hedersvåld och förtryck

I Kriminalvårdens studie Hedersrelaterat våld och förtryck – mot bättre kunskap om förövarna från 2016 analyserades, med hjälp av data från Kriminalvårdsregistret, riskfaktorer hos förövare som var dömda för hedersrelaterade våldsbrott i jämförelse med andra dömda.⁴⁰ I studien framkom att hedersvåldsdömda förövare huvudsakligen var män (94 procent) och i genomsnitt 41 år gamla. Över hälften hade svenskt medborgarskap, men endast 9 procent var födda i Sverige. Över hälften (63 procent) var födda i Asien och nära en femtedel (18 procent) i Europa utom EU och Norden. Av studien framgår vidare att utbildningsnivå inte förefaller vara en lika tydlig skyddsfaktor för gruppen hedersvåldsdömda förövare som för övriga som ingick i studien.

Faktorer som enligt forskningen är relaterade till hedersrelaterat våld handlar om den typ av våld som utövas och våldsutövares uppfattningar.⁴¹ Förekomst av hot och kontrollerande latent våld har bl.a. associerats med risk för hedersrelaterat våld. Traditionella könsrollsuppfattningar, positiva attityder till hedersrelaterat våld och förtryck samt svårigheter relaterade till integration omnämns också som relevanta för våldsutövande i en hederskontext. Våldsutövande i en hederskontext kan alltså påverkas av en eller ofta flera individers attityder (t.ex. traditionella uppfattningar om könsroller eller positiv inställning till våldsanvändning), omständigheter som uppstår i stunden (normbrott) och andra omständigheter som kan stärka vissa uppfattningar och attityder (utanförskap eller psykosociala svårigheter som kan vara relaterade till bristande integration i det samhället man lever i).

³⁹ Bates, L. (2018), Females perpetrating honour-based abuse: controllers, collaborators or coerced, *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*.

⁴⁰ Kriminalvården, (2018), *Hedersrelaterat våld och förtryck – mot förbättrad kunskap om förövarna*.

⁴¹ Linköpings universitet, (2020), *En handbok om hedersrelaterat våld och förtryck för dig inom Barnhusen*.

Omfattningen av hedersvåld och förtryck

Örebro universitet har under åren 2017–2019 försökt kartlägga hur stor andel som utsätts för hedersrelaterat våld och förtryck. Studien kartlägger omfattningen av hedersrelaterat våld bland ungdomar i årskurs nio i Stockholm, Göteborg och Malmö.⁴² En mängd intervjuer ligger till grund för studiens resultat. De personer som intervjuats har själva utsatts för hedersrelaterat våld och förtryck eller har kunskap från arbete eller ideellt engagemang med denna problematik. Studien ger en bild av vilket stöd som utsatta hade behövt och i vilken omfattning det har funnits aktörer som kunnat ge ett ändamålsenligt stöd när behov har funnits. Mot bakgrund av att hedersvåld och förtryck är ett komplext fenomen har undersökningen försökt fånga detta genom att inkludera frågor under två olika kategorier av erfarenheter. Det handlar dels om vad man i studien kallar oskuldsnormer, dvs. att man som ung lever med begränsningar avseende sexualitet, relationer och kroppsliga uttryck, dels om våldsnormer som rör begränsningar avseende kollektivt legitimerat våld för att undvika skam, vanheder och dåligt rykte. Denna kartläggning visade att cirka 7–9 procent av ungdomarna som deltog i studien levde med hedersnormer relaterade till våld, och cirka 10–20 procent med hedersnormer relaterade till oskuld.⁴³ Flickor är enligt studien märkbart överrepresenterade avseende bägge dessa, men pojkar och män utsätts också. Särskilt utsatta är hbtq-personer och flickor och kvinnor med intellektuella funktionsnedsättningar. Våldet har enligt studien olika dimensioner och kan vara psykiskt, fysiskt, sexuellt och materiellt/ekonomiskt.⁴⁴

Undersökningen visar även att det i första hand är män och pojkar som utsätter andra för hedersvåld och kontroll. I intervjuerna

⁴² Baianstovu, R. m.fl. (2019), *Heder och samhälle: Det hedersrelaterade våldets och förtryckets uttryck och samhällets utmaningar*, Working Papers and Reports Social work: Rapport 17, Örebro Universitet.

⁴³ Andra studier som utgår från ett snävare urval än totalpopulationen, exempelvis en undersökning gjord i Uppsala under 2018 där man gjort skillnad på om elevens föräldrar är födda i Sverige eller i ett utomnordiskt land visade på att siffran var mycket högre för de med utländskfödda föräldrar och att siffran var långt lägre med föräldrar födda i Sverige. Se *Ung 018. En kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck bland unga i Uppsala*, Tjejjers rätt i samhället, 2019.

⁴⁴ Materiellt våld kan bestå av materiell skadegörelse, exempelvis att förövaren slår sönder möbler och andra saker i hemmet. Den utsatta personen kan också tvingas att själv förstöra ägodelar av särskild betydelse. Ekonomiskt våld kan innebära att förövaren kan ta kontroll över ekonomin och materiella tillgångar för att på så sätt öka isoleringen, utsattheten och göra det svårare att lämna relationen.

framkommer att det är lättare för flickor och kvinnor att söka stöd eftersom insatserna i huvudsak är utformade utifrån situationer där en kvinna utsätts för våld av en närstående man. Det är därmed svårare för hbtq-personer, pojkar och män att få adekvat stöd av samhället.

Studien Unga, sex och internet efter #metoo, som genomfördes av Stiftelsen Allmänna Barnhuset 2020 och 2021, visar att även om de flesta eleverna som deltog i enkäten får bestämma över sina egna liv, är det vanligare att utrikes födda elever begränsas i sina val.⁴⁵ Det gäller särskilt flickor. Av de flickor som var födda utanför Sverige uppgav drygt 9 procent att det inte var ett fritt val för dem att själva välja vem de ska gifta sig med eller leva med som vuxen.

Bakom hedersrelaterat våld och förtryck ligger ofta ett kollektivt tryck på att upprätthålla de gemensamma normerna och/eller att återupprätta familjens eller släktens anseende.⁴⁶ Många gånger får pojkarna en central roll när det gäller att kontrollera sina systrars och kvinnliga kusiners beteende. Unga pojkar kan vara klämda mellan de äldre manliga släktingarnas förväntningar och det omgivande samhällets normer. De kan därmed tvingas in i en roll som upprätthållare av systrarnas heder, trots att de kanske inte håller med om hedersnormerna.

---

⁴⁵ Svedin, C., Landberg, Å. och Jonsson, L. (2021), *Unga, sex och internet efter #metoo*, Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

⁴⁶ Länsstyrelsen i Östergötland, *Hedersrelaterat våld och förtryck*. Handbok för skola och socialtjänst om skyldigheten att se och hjälpa utsatta.

5 Förmåga att förebygga barns och ungas involvering i gängkriminalitet

I detta kapitel och i kapitel 6 görs en genomgång av olika förmågor hos aktörer i barnets närhet. Förmågorna, som beskrivs närmare i kapitel 2, handlar om att aktörer inom ramen för sina ordinarie verksamheter ska kunna

- identifiera barn i riskzon med behov av stöd och att dela denna information vidare,
- ge en insats i ett tidigt skede genom metoder och arbetssätt som är träffsäkra och grundade i beprövad kunskap,
- samverka med andra berörda aktörer om det finns ett sådant behov hos barnet, samt
- följa upp det arbete som görs i syfte att bidra till kunskaps- och verksamhetsutveckling.

Problembilden är ofta komplex hos barn och unga som involveras i gängkriminalitet och som utövar våld i en nära relation. Delbetänkandets fokusområden aktualiserar många risk- och skyddsfaktorer. Riskfaktorerna kan gälla så vitt skilda områden som bristande hemförhållanden, våld i hemmet, svårigheter i skolgången, psykisk ohälsa eller avsaknad av meningsfulla fritidsaktiviteter. Det är därmed tydligt att ett flertal aktörer och flera sakområden är viktiga för att det stödbehov som kan finnas hos barn och unga ska kunna uppmärksammas och tillgodoses. Mot denna bakgrund är kapitel 5 och 6 brett utformade och behandlar ett flertal aktörers verksamheter utifrån ovan nämnda förmågor. En grundlig genomgång och analys av alla aktörer runt barnet under dess uppväxt är däremot inte möjlig att

göra. De beskrivningar som görs av aktörernas arbete inom de olika förmågorna är naturligtvis inte heller heltäckande. Även om fokus i dessa kapitel kan sägas ligga på brister och utvecklingsbehov är det viktigt att framhålla att det också finns mycket som fungerar väl och att det bedrivs mycket förtjänstfullt arbete inom alla de områden som uppmärksammas. Iakttagelserna som redovisas är att betrakta som exempel på områden som skulle behöva fungera bättre för att möjliggöra ett ändamålsenligt arbete utifrån barnets perspektiv.

Kapitlen inleds med en beskrivning av hur den nationella, regionala och lokala styrningen, och i viss mån uppföljningen, ser ut avseende respektive fokusområde. Detta är viktigt eftersom styrningen anger ramen och inriktningen för det arbete som i förlängningen bedrivs av olika aktörer nära barnet.

Därefter görs en genomgång av förmågorna hos en rad aktörer nära barnet. Genomgången avser ett antal offentliga aktörer men det finns även andra som har en stor betydelse för det breda brottsförebyggande arbetet som berör barn och unga men vars verksamhet skiljer sig från den offentliga sektorns reglerade uppdrag. Till exempel kan många aktörer i civilsamhället via sin lokala förankring bidra till arbetet genom att möta och föra en dialog med utsatta grupper som de offentliga aktörerna kan ha svårt att nå, ha en god kännedom om olika problem i området samt erbjuda meningsfulla fritidsaktiviteter till barn och unga. Det har bl.a. lyfts fram i forskning att idrott kan ha en betydande roll i att främja en god utveckling, fungera brottsförebyggande och öka psykiskt välmående hos barn.¹ Den bredd av aktörer som utgör civilsamhället bidrar därmed till att tillgodose barns tillgång till kultur-, friluft- eller religiösa aktiviteter eller deras engagemang i grupper som verkar för olika intressen och sakfrågor.² Civilsamhällets aktörer kan också ha en betydelsefull roll för att stödja den som blivit utsatt för brott. Även näringslivet spelar en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå. Ett aktivt näringsliv kan t.ex. bidra till att skapa levande centrumkärnor och därmed till ökad närvaro av människor vilket i sig kan ha brottsförebyggande effekter. Näringslivet kan också bidra i det förebyggande arbetet

¹ Jugl, I., Bender, D. och Lösel, F. (2021), Do Sports Programs Prevent Crime and Reduce Reoffending? Systematic Review and Meta-Analysis on the Effectiveness of Sports Programs, *Journal of Quantitative Criminology*.

² Justitiedepartementet (2017), *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126.

kring barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet t.ex. genom att tillhandahålla sommarjobb eller andra arbetstillfällen.

5.1 Styrningen av arbetet med att förebygga barns och ungas involvering i gängkriminalitet

På nationell nivå finns en mängd sätt på vilka regeringen kan styra arbetet kring att förebygga brottslighet och andra sociala problem bland barn och unga. I det följande ges en övergripande bild av styrningen och vilka satsningar som har initierats på nationell och regional nivå för att förebygga barns involvering i gängkriminalitet.

5.1.1 Den nationella nivån

Genom införandet av det nationella brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott under 2017 har regeringen sökt öka förutsättningarna för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete.³ Programmet riktar sig till en rad aktörer och sträcker sig över flera politikområden. I programmet anges målsättningar med fokus på att bl.a. stärka det kunskapsbaserade arbetssättet hos berörda aktörer. I programmet betonas vikten av att skyndsamma och samordnade insatser riktas till barn och unga som bedöms vara i riskzonen för att utveckla ett kriminellt beteendemönster. För att uppnå ett effektivare arbete beskrivs socialtjänstens insatser, föräldrastöd samt skolans roll som brottsförebyggande aktör som viktiga delar. I genomförandet av programmet har Brå en nationellt stödjande och samordnande roll medan länsstyrelserna ansvarar för att stödja regional och lokal nivå. Brå ska årligen redovisa utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet på lokal, regional och nationell nivå. Det brottsförebyggande programmet är brett utformat och berör inte direkt frågan om barns involvering i gängkriminalitet. Detsamma gäller Brås årliga redovisning som är en mer allmänt hållen beskrivning av det brottsförebyggande arbetet i Sverige.

Regeringen har i sitt s.k. 34-punktsprogram beskrivit en mängd åtgärder mot gängkriminalitet. Åtgärderna faller under fyra områden: verktyg i brottsbekämpningen, påföljder, bryta tystnadskulturen samt

---

³ Ibid.

förebyggande av brott. På det förebyggande området finns åtgärder kring skolor och socialtjänst i utsatta områden, socialtjänstens möjligheter att vidta fler åtgärder tidigt och även då vårdnadshavare motsätter sig att barnet ska ges en insats. Vidare nämns utredningen om kommuners brottsförebyggande ansvar⁴ och vissa satsningar kring lokala samverkansformer, såsom sociala insatsgrupper, samt en vidareutveckling och förlängning av Socialstyrelsens och Skolverkets utvecklingsarbete kring TSI. 34-punktsprogrammet innehåller därmed en rad åtgärder som för närvarande är pågående eller har genomförts. Det finns på nationell nivå ingen specifik strategi eller handlingsplan för att förhindra och motverka barns involvering i gängkriminalitet.

Genom kunskapsmyndigheter som Brå, Socialstyrelsen, Skolverket, Folkhälsomyndigheten och SiS, samlas kunskap om olika sakfrågor in, utvecklas och sprids i en form som är tillgänglig och praktiskt användbar för aktörer och yrkesverksamma som arbetar med förebyggande frågor nära barnet. Samverkan mellan flera expertmyndigheter har utvecklats under de senaste åren kring frågor som rör det brottsförebyggande arbetet för barn och unga. Bland annat bedriver Socialstyrelsen, Polismyndigheten och Skolverket en samverkan på strategisk nivå i syfte att ge ett mer enhetligt stöd. Inom ramen för flera regeringsuppdrag publicerade Socialstyrelsen i slutet av 2021 ett kunskapsstöd med rekommendationer gällande vilka insatser socialtjänsten bör använda sig av för barn med hög risk för fortsatt normbrytande beteende.⁵ Ett annat exempel är MFoF som på regeringens uppdrag tagit fram en handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd.⁶ Sådant kunskapsstöd är mycket viktigt för att vägleda aktörer på lokal nivå mot bakgrund av den ofta komplexa problembild som dessa aktörer möter i enskilda ärenden. Socialstyrelsen kommer i samverkan med SKR och regionala samverkans- och stödstrukturer att ge stöd för implementering av det ovan nämnda kunskapsstödet och dess rekommenderade insatser, i synnerhet under 2022–2023.

Det har i våra samtal med experter och aktörer på det brottsförebyggande området lyfts fram att praktiker inom fältet upplever att det finns en flora av kunskaps- och metodstöd att välja på. Ibland finns flera kunskaps- och metodstöd kring olika men närliggande

⁴ *Kommuner mot brott*, SOU 2021:49.

⁵ Socialstyrelsen, (2021), *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott*.

⁶ MFoF, (2022), *Handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd*.

frågor vilket medför att det kan föreligga en otydlighet kring vilka metoder och arbetssätt som är mest effektiva.

Under 2021 har Socialstyrelsen på regeringens uppdrag fördelat statsbidrag för insatser på lokal nivå för barn och unga i utsatta områden. Enligt redovisningen har medlen främst gått till att stärka det uppsökande och relationsskapande arbetet samt till samverkan mellan socialtjänst, polis, fritid och skola. Även informationsinsatser i skolor om attityder, maskulinitetsnormer, sexualitet och samtycke har genomförts. Kommunerna har efterfrågat att bidraget även bör kunna användas till situationella insatser och till hela kommunen, inte endast utsatta områden. Även Boverket har delat ut statsbidrag till fastighetsägare och tomträttshavare i områden med socioekonomiska utmaningar i syfte att öka tryggheten.⁷ I samtal med beredningens experter har det lyfts fram som ett problem att det inte i tillräcklig utsträckning kopplas på utvärderingar av de åtgärder som genomförts med hjälp av statsbidragen. Fler sådana utvärderingar skulle ge kunskap om vilka trygghetsskapande eller brottsförebyggande effekter olika åtgärder lett till.

Regeringens styrning kring kunskapshöjande åtgärder och annat stöd för den regionala och lokala nivån inkluderar ofta flera myndigheter. Ett exempel är regeringens uppdrag till Skolverket och Socialstyrelsen att stödja lokala utvecklingsarbeten inom ramen för tidiga och samordnade insatser för barn och unga.⁸ Efter en förlängning av uppdraget pågår satsningen till 2023 och omfattar även brottsförebyggande arbete. Särskilda insatser ska riktas mot riskgrupper bland barn och unga i utsatta områden samt barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck. Arbetet omfattar 35 lokala utvecklingsarbeten. I fokus för de allra flesta lokala arbeten är tvärprofessionella team vilket uppfattas som en tydlig framgångsfaktor i arbetet. En förutsättning för att ett utvecklingsarbete ska ingå är enligt regeringsuppdraget att samverkansarbetet omfattar elevhälsan. Förskolan ingår inte i satsningen men i vissa utvecklingsarbeten har man sett ett sådant behov och inkluderat aktören, eftersom förskolan är en viktig arena för tidiga insatser.⁹

⁷ Information hämtad från Boverkets webbsida (den 9 september 2022).

⁸ Utbildningsdepartementet, *Uppdrag att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga*, U2017/01236/GV.

⁹ Governo, (2021), *Utvärdering av Skolverkets och Socialstyrelsens regeringsuppdrag om tidiga samordnade insatser för barn och unga*.

När det gäller tvärsektoriella frågor, som brottsförebyggande arbete som berör barn och unga och deras föräldrar, är det viktigt att en mängd aktörer involveras och att det finns en sammanhållen styrning och uppföljning med tanke på sakfrågornas komplexitet.¹⁰ Enligt Statskontorets granskning av regeringens styrning av tvärsektoriella frågor får en politisk fråga genomslag i förvaltningen först när den politiska ledningen tydligt markerar att den är prioriterad.¹¹ Granskningen visar att styrningen från nationell nivå av tvärsektoriella frågor har präglats av otydliga mål, kortsiktighet, otillräckliga resurser samt brister i uppföljning av myndigheternas arbete.

Samverkan på lokal nivå kan försvåras av att flera centrala aktörer har huvudmän på olika nivå eller saknar en sammanhållen huvudman på lokal nivå. För att samverkan på lokal nivå ska vara långsiktigt hållbar är det viktigt med en fungerande samverkan på övergripande strategisk nivå mellan berörda aktörer. Det kan i praktiken handla om att olika departement och myndigheter samarbetar mot gemensamma målsättningar. Trygghetsberedningen gör i kapitel 7 en nordisk utblick och har noterat att det s.k. 0–24-samarbetet i Norge, se avsnitt 7.4.1, syftar till att öka samsynen mellan aktörer på nationell nivå genom gemensamma målsättningar gällande exempelvis förebyggande insatser som berör barn och unga i riskzon.

5.1.2 Den regionala nivån

Som redan nämnts har länsstyrelserna ett ansvar att stödja utvecklingen av det brottsförebyggande arbetet på såväl regional som lokal nivå. Länsstyrelserna har även ansvar för stöd och samordning inom närliggande områden som mäns våld mot kvinnor, alkohol och drogförebyggande arbete, föräldraskapsstöd och krisberedskap. Länsstyrelserna ska bl.a. bidra till att samarbetet mellan berörda aktörer utvecklas på lokal och regional nivå, stödja kompetensutveckling samt stödja och initiera kommunöverskridande brottsförebyggande åtgärder. Länsstyrelserna ska även erbjuda stöd till kommuner i deras brottsförebyggande arbete, exempelvis i form av kompetensutveckling, metodstöd och nätverksträffar.¹² Statskontoret har i en kart-

¹⁰ Justitiedepartementet, (2017), *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126, s. 6–7.

¹¹ Statskontoret, (2022), *Regeringens styrning i tvärsektoriella frågor*.

¹² Förordning (2016:1258) om regional samordning inom det brottsförebyggande området.

läggning av länsstyrelsernas arbete mot mäns våld mot kvinnor lyft fram att det finns förbättringspotential i samordningen av det förebyggande arbetet och det brottsförebyggande arbetet.¹³ Statskontoret menar att områdena gränsar till varandra och att det finns lärdomar att dra om samordningen blir bättre, se även avsnitt 6.1.2. Polismyndighetens polisregioner har brottsförebyggande samordnare som deltar tillsammans med länsstyrelserna i Brås nationella nätverk för brottsförebyggande arbete. I Brås bedömning av det brottsförebyggande arbetet under 2022 är det regionala stöd som ges av polisen och länsstyrelserna både brett och väl etablerat.¹⁴ Det finns däremot enligt Brå ett utvecklingsbehov de kommande åren gällande att länsstyrelserna behöver bidra ytterligare till att synliggöra för nationella aktörer vilket behov av stöd som finns på lokal nivå.

Även regionens aktörer inom hälso- och sjukvård har en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet genom att exempelvis barnvårds- och mödravårdscentraler uppmärksammar socialtjänsten på oro kring barn som riskerar att fara illa. Att barn och föräldrar genom dessa och andra aktörer erbjuds universellt, eller riktat föräldrastöd om så behövs, under tiden innan barnet når skolåldern är enligt forskningen centralt ur ett brottsförebyggande perspektiv.¹⁵ Vissa aktörer på regional nivå, exempelvis BUP, har stor betydelse för att motverka viktiga riskfaktorer för normbrytande beteende och brottslighet, såsom psykisk ohälsa och bruk av narkotika. Att tillgången till BUP är tillräcklig för att barn ska få det stöd de har rätt till är därmed angeläget. Hälso- och sjukvården har inget utpekat ansvar att arbeta brottsförebyggande.

Regionerna ansvarar även för kollektivtrafiken, en miljö där många barn och unga vistas och där brott begås. Många gånger är kollektivtrafiken navet i ett bostadsområde och en plats som barn och unga passerar på väg till eller från skolan.¹⁶ Det finns därför stora vinster med att ha ett brottsförebyggande perspektiv i arbetet med att utveckla kollektivtrafiken och dess infrastruktur i regionen. Det kan handla om att genomföra åtgärder som kameraövervakning, bättre

¹³ Statskontoret, (2021), *Mäns våld mot kvinnor – en analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin*.

¹⁴ Brå, (2022), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige: Nuläge och utvecklingsbehov 2022*.

¹⁵ Brå, (2009), *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling*.

¹⁶ Brå, (2021), *Ungdomsrån – En kartläggning av nuläge och utveckling*.

belysning men även användning av ordningsvakter och trygghetsvårdar i syfte att minska risken för brott och öka tryggheten.¹⁷

5.1.3 Den lokala nivån

Det är av central betydelse att brottsförebyggande arbete bedrivs på lokal nivå utifrån en lokal problembild, nära människor och nära potentiella brottstillfällen. Många av de faktorer som har betydelse för brottsligheten kan påverkas genom lokala insatser, såväl inom social och situationell prevention som på strukturell och operativ nivå. Det brottsförebyggande arbetet på lokal nivå sker främst via de aktörer som verkar i barnets närhet. Här är kommunen, tillsammans med polisen, en av de mest centrala aktörerna. Kommunerna har ett mycket brett uppdrag och har därigenom stora möjligheter att arbeta brottsförebyggande inom en rad olika områden och vidta åtgärder av skiftande slag. Även civilsamhället och näringslivets roll är viktiga i detta avseende.

Enligt Brå har 83 procent av tillfrågade kommuner en samverkansöverenskommelse med polisen.¹⁸ I Brås bedömning av det brottsförebyggande arbetet i landet beskrivs en positiv utveckling på lokal nivå de senaste åren till följd av att fler organisatoriska förutsättningar har etablerats såsom exempelvis kommunstrategiska råd och lokala samverkansöverenskommelser. Detta har lett till att fler kommuner än tidigare genomför orsaksanalyser och konkreta åtgärder mot en lokalt framtagna problembild. Samtidigt menar Brå att utvecklingen behöver fortsätta så att lokala problembilder i större utsträckning tar hänsyn till en bredare repertoar av underlag. Detta gäller särskilt de medelstora kommunerna, där Brå har noterat att den positiva utvecklingen har stagnerat eller till och med försämrats mellan 2021 och 2022.

I den lagrådsremiss om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete som regeringen överlämnade till Lagrådet i juni 2022 föreslås att kommunernas ansvar att arbeta brottsförebyggande ska regleras i en särskild lag.¹⁹ Den nya lagen föreskriver hur kommuners

¹⁷ Ceccato, V., Catherine S., Näsman, P. och Langefors, L. (2019) *Trygghet i kollektivtrafiken i Stockholm i ett internationellt perspektiv*.

¹⁸ Brå, (2022), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – Nuläge och utvecklingsbehov 2022*.

¹⁹ Justitiedepartementet, *Kommunernas brottsförebyggande arbete*, lagrådsremiss överlämnad den 16 juni 2022.

brottsförebyggande arbete ska bedrivas, bl.a. att kommunen ska ta fram en lägesbild och en åtgärdsplan som följs upp och eventuellt revideras vartannat år samt att kommunen ska ta ett visst ansvar för samordningen av det brottsförebyggande arbetet inom sitt geografiska område. Brå har fått i uppdrag att genomföra förberedande åtgärder med anledning av den nya lagen. Brå menar att många aktörer på alla nivåer behöver utveckla sitt brottsförebyggande arbete för att kommunerna ska kunna uppnå intentionerna med lagen.²⁰

5.2 Förmåga att upptäcka barn och unga i riskzonen för att involveras i gängkriminalitet

Att aktörer runt barnet kan identifiera dem som befinner sig i en ogynnsam utveckling eller har börjat begå brott är centralt för att ge barnet det stöd som behövs. Som behandlades i kapitel 3 är processen där barn involveras i gängkriminalitet i regel gradvis, utan en tydlig startpunkt för barnet eller för omgivningen. Äldre kriminella aktörer i barnets omgivning är ofta skickliga på att se, synliggöra och bekräfta de barn som är i avsaknad av ett sammanhang.²¹ Av kapitel 2 framgår att ju tidigare ett normbrytande beteende eller riskfaktorer uppmärksammas hos barn, desto bättre förutsättningar finns för att förhindra att dessa leder till en fortsatt ogynnsam utveckling. Aktörer runt barnet behöver därför ha kunskap om riskfaktorer för en sådan utveckling samt rutiner för hur upptäckt kan övergå till att barnet och familjen ges stöd av lämplig aktör. Särskilt viktiga aktörer är bl.a. föräldrar, förskola och skola, socialtjänst, polis och hälso- och sjukvård.

Enligt socialtjänstlagen är alla som arbetar i myndigheter vars verksamhet berör barn och unga skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Det gäller personal i skola, barnomsorg och på fritids men också t.ex. hälso- och sjukvården, socialtjänsten, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen. Även andra yrkesverksamma, exempelvis inom familjerådgivning, är anmälningsskyldiga. SoL innehåller också en uppmaning om att var och en av allmänheten som får kännedom om eller fattar misstanke om att ett barn far illa

²⁰ Brå, (2022), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – Nuläge och utvecklingsbehov 2022*, s. 65.

²¹ *Skärpta straff för brott i kriminella nätverk*, SOU 2021:68.

bör anmäla detta. När anmälan görs ska uppgiftslämnaren berätta allt som kan vara av betydelse för utredningen av barnets behov av stöd och skydd.²² Att orosanmälningar görs är nödvändigt för att uppmärksamma barn som kan ha behov av stöd eller skydd från socialtjänsten. Det finns även andra exempel på etablerade system som syftar till att identifiera barns behov av stöd, t.ex. skolors rapportering av frånvaro i skolan.

5.2.1 Socialtjänsten

Socialnämndens ansvar för barn och unga i den egna kommunen är brett och omfattande. Enligt SoL har socialnämnden ett särskilt ansvar för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden och ska, i nära samarbete med hemmen, främja deras gynnsamma sociala utveckling. Socialnämnden ska även bedriva uppsökande verksamhet och annat förebyggande arbete för att förhindra att barn och unga far illa, förebygga och motverka skadligt bruk av berusnings- och beroendeframkallande medel samt uppmärksamma och verka för att barn och unga inte vistas i miljöer som är skadliga för dem. Med särskild uppmärksamhet ska socialnämnden följa utvecklingen hos dem som visat tecken på en negativ utveckling och, för dem som riskerar en ogynnsam utveckling, sörja för att de får det skydd och stöd som behövs. Till socialnämndens uppgifter hör också att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp.²³

Som redan har behandlats utgör orosanmälningar ett centralt system för att socialtjänsten ska få kännedom om barn som far illa eller befinner sig i en ogynnsam utveckling. En nationell kartläggning av orosanmälningar genomfördes av Socialstyrelsen under 2018 i syfte att öka kunskapen om systemet.²⁴ Kartläggningen visade att drygt 8 procent av barn i Sverige kom till socialtjänstens kännedom år 2018, via totalt cirka 330 000 anmälningar. Anmälningarna gällde omkring 180 000 barn, varav 55 procent pojkar och 45 procent flickor. Drygt 60 procent av barnen var 0–12 år, resterande var i åldern 13–17 år. Skälet till anmälningarna var i 33 procent av fallen relaterat till barnet själv, i 39 procent av fallen till vårdnadshavare och i 20 procent av

²² 14 kap. 1 c § SoL.

²³ 5 kap. 1–3 och 11 §§ SoL.

²⁴ Socialstyrelsen, (2019), *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa*.

fallen var skälet våld i nära relation. Jämfört med tidigare har antalet anmälningar per unikt barn blivit fler, och andelen anmälningar som rör barn i åldersgruppen 0–12 år har ökat. Ökningarna är enligt Socialstyrelsen ett uttryck för att fler yrkesgrupper uppfyller sin skyldighet att göra orosanmälningar. Samtidigt varierar olika aktörers benägenhet att göra en anmälan. Det handlar då om att olika verksamheter på lokal nivå skiljer sig åt, exempelvis skolor i en kommun. Däremot är skillnaderna mellan regioner små. De verksamheter från vilka anmälningar saknas är enligt Socialstyrelsen förskola, polis samt aktörer inom hälso- och sjukvården (t.ex. BVC, MVC, ungdomsmottagning, psykiatrisk öppenvård och intensivvård).

Brå har i en rapport lyft fram att ordningsvakter saknar anmälningskyldighet samt har tystnadsplikt och att detta innebär att uppgifter om barn som far illa riskerar att inte nå socialtjänsten.²⁵ Enligt Brå finns även vissa oklarheter gällande orosanmälningar, exempelvis i fråga om vad som sker när en anmälan lämnats. Många som anmält har upplevt en brist på återkoppling om vad anmälan har lett till. Det ser även olika ut hur kommuner hanterar anmälningar när det gäller datalagring och sökbarhet vilket begränsar möjligheterna att jämföra kommuner. Brå uppmärksammar vidare att det inte är möjligt att se om en familj är förknippad med tidigare anmälningar om familjen flyttar till annan kommun.

Att det finns skillnader i hur anmälningar hanteras av kommuner återkommer i IVOs granskningar som pekar på brister dels när anmälan inkommer, dels när anmälan utreds och även när uppföljning ska göras av genomförda insatser.²⁶ Enligt IVO förekommer det att socialtjänsten gjort förhandsbedömningar utan stöd i lag, att det funnits brister i skyddsbedömningar samt att inte tillräckligt många anmälningar lett till en utredning. Som orsaker till dessa brister pekar IVO på att socialtjänsten på flera håll präglas av en ansträngd personal- och arbetssituation, att verksamheten inte är anpassad för att hantera de inkommande anmälningarna samt att den kommunala ekonomin är ansträngd och inte dimensionerad för det arbete som krävs.

Socialtjänsten har en central roll i att förebygga sociala problem och främja goda levnadsförhållanden i kommunen. Som noterats ovan har socialnämnden ett ansvar för att arbeta uppsökande och före-

²⁵ Brå, (2021), *Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga*.

²⁶ IVO, (2021), *Vad har IVO sett 2020? Iakttagelser och slutsatser om vårdens och omsorgens brister för verksamhetsåret 2020*; IVO, (2015), *Skydds nätet som inte får brista*.

byggande för att förhindra att barn och far illa.²⁷ Socialtjänsternas uppsökande fältverksamhet är ett sätt att uppfylla bestämmelserna. Målet för arbetet i fältverksamheterna är oftast att arbeta långsiktigt och relationsskapande med barn och unga i området, vid olika tider på dygnet för att nå dem som inte söker stöd via elevhälsa, socialtjänst eller andra vuxna i sin närhet. Fältarbetare har därmed i regel god kännedom om barn och unga i området med högre risk för en ogynnsam utveckling. Hur fältverksamheten ska utformas är inte reglerat och det ser olika ut i kommunerna.

Det har påpekats att socialtjänsten inte tillräckligt prioriterar det förebyggande arbetet. Enligt utredningen Hållbar socialtjänst bör socialtjänsten ta en mer proaktiv roll, exempelvis i fråga om områdesåtgärder mot ungdoms- och gängkriminalitet.²⁸ Utredningen pekar även på att det är svårt att få en bild av kommuners förebyggande verksamhet då det saknas ändamålsenliga indikatorer för uppföljning av densamma. I Socialstyrelsens kartläggning av kommunernas fältverksamhet från 2022 framkommer stora skillnader i hur fältarbetet organiseras och prioriteras, bl.a. avseende vilken roll fältverksamheten har i det förebyggande arbetet, vilka resurser och vilken kompetens som fältarbetare har.²⁹ Bland många fältverksamheter behövs tydligare rutiner och arbetsbeskrivningar gällande när personal i den förebyggande verksamheten ska göra en orosanmälan samt hur arbetet ska dokumenteras. Enligt Socialstyrelsen finns det ofta olika syn mellan ledning och personal gällande de vinster och effekter som fältverksamhet kan innebära. Fältverksamheten uppfattas av fältarbetare som ett viktigt långsiktigt och relationsskapande verktyg men som inte lätt kan ge snabba och konkreta resultat. Samtidigt menar Socialstyrelsen att det saknas vetenskapligt utvärderad kunskap om hur fältverksamheten bör utformas.

5.2.2 Skolan

Genom att i princip alla barn går i skola och förskola har dessa aktörer en central roll i att uppmärksamma barn som riskerar att fara illa. Skolans och elevhälsans goda kännedom om barn ger dem också en nyckelroll i att uppmärksamma och agera när det finns stödbehov.

²⁷ 3 kap. 1 § samt 5 kap. 1 § SoL.

²⁸ Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag, SOU 2020:47.

²⁹ Socialstyrelsen, (2022), *Socialt fältarbete med barn och unga*.

I praktiken kan det t.ex. röra sig om att uppmärksamma skolfrånvaro och andra tecken på att elever har behov av stöd för att klara utbildningsmålen. För att förhindra skolfrånvaro är skolans relation till elev och vårdnadshavare avgörande, frånvaron måste upptäckas tidigt och man måste agera snabbt och ha en fungerande samverkan med andra.³⁰ I våra samtal med experter har flera lyft fram att skolan är viktig mot bakgrund av den höga tilliten som många har till skolan som samhällsinstitution. Skolan framhålls därför som en bra ingång för att nå ut till barn och unga och deras föräldrar eller vårdnadshavare.³¹

Enligt skollagen har alla elever rätt till ledning och stimulans i skolan för att nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. För vissa elever kan det innebära extra anpassningar eller särskilt stöd. Under 2019 infördes en garanti för tidiga stödinsatser för att uppmärksamma och ge stöd till elever i förskoleklass och lågstadiet som har behov av särskilt stöd.³² Skolors frånvarorapportering är en indikator för att upptäcka och agera på olika svårigheter i barns skolgång. Det är rektorn som ansvarar för att elevers frånvaro utreds, oavsett om det rör sig om förskoleklass, grundskola eller gymnasieskola.³³ Skollagen anger även elevhälsans roll i att stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål genom förebyggande och hälsofrämjande arbete. Elevhälsan består av personal med olika kompetenser, bl.a. skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator.

Skolors agerande vid elevers frånvaro är ett exempel på en rutin i den ordinarie verksamheten som syftar till att identifiera barns behov av stöd. Då en god skolgång har stor betydelse som skyddsfaktor mot en ogynnsam utveckling är frånvarorapporteringen en del i att rektor och annan skolpersonal upptäcker och har möjlighet att tidigt agera på ett stödbehov hos enskilda elever. För att elever ska få stöd, och för att olika svårigheter kring eleven ska upptäckas, krävs att skolors rutiner kring skolfrånvaro fungerar ändamålsenligt. Skolors frånvarorapportering till huvudmannen kan användas i flera syften. Enligt Skolverkets kartläggning av elevfrånvaro under 2021 framkommer att huvudmän använder grundskolors rapportering av elevfrånvaro som underlag för att utveckla huvudmannens arbete kopplat till frånvaro (cirka 80 procent), ge stöd till skolor att analysera sin

³⁰ Skolinspektionen, (2016), *Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor*.

³¹ Trygghetsberedningens expertgruppsmöte den 9 november 2021.

³² 3 kap. 4 § skollagen (2010:800).

³³ Se 3 kap. 5 och 7 §§, 7 kap. 19 a och 22 §§ samt 15 kap. 16 § skollagen (2010:800).

egen frånvarostatistik (cirka 50 procent) och för att uppmärksamma skolor på oroande frånvaro (drygt 70 procent).³⁴ En studie gällande skolors frånvarorapportering i Stockholms län visar på brister i närvaroregistreringen som en av de största utmaningarna i arbetet med att följa upp elevers frånvaro.³⁵ Enligt kartläggningen finns det på kommunnivå ett stort behov av att mer djupgående och mer regelbundet analysera skolfrånvaro och elevers skolprestationer i områdets skolenheter.

En viktig del i att barn i behov av stöd uppmärksammas är de orosanmälningar som skolpersonal är skyldig att lämna till socialtjänsten enligt SoL. Gällande dessa har Socialstyrelsen påpekat brister i rutiner hos såväl förskolor som skolor. Enligt Socialstyrelsen rör det sig om att skolpersonal har haft kännedom om fler problem än vad som angetts i de anmälningar som inkommit till socialtjänsten.³⁶ Det har även framkommit att inkomna anmälningar innehållit bristfälligt med information, med påföljd att utredningar inte genomförts och att barn därmed inte fått det stöd och skydd de haft rätt till.³⁷

Utifrån hälso- och sjukvårdens perspektiv har det av SKR lyfts fram att elevhälsan bör kunna göra mer kring tidig upptäckt, förebyggande insatser och insatser vid lättare psykisk ohälsa för de barn och unga som de har kontakt med.³⁸

Enligt utredningen Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven som lämnades 2021 är tillgången till elevhälsans personalgrupper i dag inte tillräcklig och tillgången varierar omotiverat mellan olika skolor och huvudmän.³⁹ Ibland är tillgången alltför låg för att elevhälsan ska kunna utföra sitt uppdrag med god kvalitet. Även enligt Skolinspektionens granskningar finns det skillnader i tillgång till elevhälsan.⁴⁰ En knapp tredjedel av elever i årskurs 9 och var femte elev i gymnasiet menar att elevhälsan inte frågar hur eleven upplever sin skol- och livssituation. Var femte elev i 9:an och var tionde i gymnasiet upplever sig inte kunna gå till elevhälsan för att få stöd utan att något allvarligt hänt.

³⁴ Skolverket, (2021), *Nationell kartläggning av elevfrånvaro – De obligatoriska skolformerna samt gymnasie- och gymnasiesärskolan*.

³⁵ Stockholms län, (2021), *Uppföljning av skolfrånvaro i Stockholms län – en förstudie*.

³⁶ Socialstyrelsen, (2022), *Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021*.

³⁷ Socialstyrelsen, (2019), *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa*.

³⁸ SKR, (2022), *PM: En inblick i BUP 2021*, se också Uppdrag psykisk hälsa (2017), *Hur mår BUP? En nulägesbeskrivning av barn- och ungdomspsykiatri i Sverige inbäntad av Uppdrag Psykisk Hälsa*.

³⁹ *Bättre möjligheter för elever att nå kunskapskraven*, SOU 2021:11.

⁴⁰ Skolinspektionen, (2021), *Skolenkäten 2021 – Resultatredovisning för Skolenkäten*.

SKR har lyft fram flera utmaningar inom elevhälsan.⁴¹ Det handlar om att kvaliteten i elevhälsan varierar mycket och att många kommuner uppger svårigheter i elevhälsans arbete. I SKR:s enkät till kommuner uppger de allra flesta att elevhälsan har ganska eller stora utmaningar när det gäller att utveckla det förebyggande arbetet (76 procent) och att tillgodose behoven hos elever med särskilda behov (89 procent), att psykisk ohälsa ökar bland elever (94 procent) samt att elever har en långvarig skolfrånvaro (92 procent). Vidare uppger en fjärdedel av kommunerna att elevhälsan har ganska eller stora utmaningar när det gäller förmågan att tidigt upptäcka elever med läs- och skrivsvårigheter och hälften anser att förmågan att ge insatser till dessa elever behöver stärkas.

5.2.3 Hälso- och sjukvården

Bland barn har olika psykiatriska tillstånd ökat under senare år. Kartläggningar visar att det mellan 2006 och 2018 skett en fyrfaldig ökning av flickor 0–17 år med minst en psykiatrisk vårdkontakt inom slutenvård eller öppen specialiserad vård.⁴² Bland pojkar 0–17 år rör det sig om en fördubbling under samma period. Det är angeläget att aktörer inom hälso- och sjukvård men även andra uppmärksammar de barn som lever med psykisk ohälsa så att tidigt stöd kan ges. Det finns stora vinster med att tidigt identifiera och genom effektiva insatser minska den psykiska ohälsan hos barn. För detta behövs både kunskap och kompetens i vård- och stödinsatser på såväl specialistnivå som i verksamheter dit barn och familjer oftare vänder sig, såsom barnavårds- och mödravårdscentraler och primärvård.

Regionen ansvarar för att erbjuda hälso- och sjukvård åt den som är bosatt inom regionen samt i övrigt verka för en god hälsa hos befolkningen.⁴³ Att erbjuda ungdomsmottagningar är frivilligt och vem som är huvudman varierar i landet. Vidare kan ungdomsmottagningars uppdragsbeskrivningar se olika ut och vara olika detaljerade avseende bl.a. hur verksamheten ska samverka med andra och hur arbetet ska följas upp.⁴⁴

⁴¹ SKR, (2021), *Nuläge och utmaningar i elevhälsan 2021 – Elevhälsoundersökning 2021*.

⁴² Socialstyrelsen, (2020), *Inrapporterade depressioner och ångestsyndrom bland barn och unga vuxna*.

⁴³ 8 kap. 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

⁴⁴ SKR, (2020), *Ungdomsmottagningar och ungas sexuella hälsa – Nuläge och vägar framåt*.

I det inledande skedet av en vårdinsats fördelar primärvårdsnivån patienter till rätt vårdinstans. Det har under senare år framförts att dessa instanser når alltför få barn. En mätning av Uppdrag psykisk hälsa år 2019 i sex regioner visade att andelen barn som mötte primärvårdsnivån var 1,5–3 procent medan BUP tog emot 6 procent.⁴⁵ Troligtvis kan många barn med lindrigare behov få bra och rätt stöd via primärvård vilket skulle avlasta BUP. För närvarande pågår en ombyggnad av primärvårdsnivån som lär påverka detta.

Sett till de områden som Polismyndigheten identifierat som utsatta är andelen barn som besökt primärvårdsmottagningar lägre än i andra områden.⁴⁶ Även tillgången till ungdomsmottagningar skiljer sig åt och är särskilt låg i vissa orter och i glesbygdskommuner. Benägenheten att söka sig till en ungdomsmottagning är lägre bland unga med socioekonomisk utsatthet vilket kopplas till ett lägre förtroende för myndigheter (snarare än geografiska avstånd). Digitala besök lyfts som ett sätt att nå ut till dessa och andra grupper.⁴⁷ Att barn har tillgång till en första vårdinstans för att få stöd mot lindrigare psykiska besvär är angeläget utifrån kunskapen om riskfaktorer för exempelvis normbrytande beteende.

Enligt en tidigare studie av Uppdrag psykisk hälsa gällande år 2017 är det en brist att många primärvårdsverksamheter har en gräns för antalet samtal som tillåts med enskilda patienter.⁴⁸ Ett resultat av detta kan vara att barn med lindrig men långvarig problematik inte får rätt stöd och att vårdbehovet därför ökar. Enligt studien uppges det även finnas brister i kompetensen inom primärvården. Enligt Socialstyrelsen görs inte orosanmälan kring barn i tillräcklig utsträckning i delar av hälso- och sjukvården då det ibland saknas kunskap om hur barn riskerar att försummas eller bli utsatta på andra vis.⁴⁹ Som beskrivs ovan varierar andelen barn som primärvården når mellan regioner och områden. En liknande problematik har tagits upp av SKR kring ungdomsmottagningarna gällande svårigheten i att nå ut till pojkar, som har en lägre benägenhet än flickor att söka stöd hos ungdomsmottagningar.⁵⁰ För att nå pojkar krävs ett aktivt uppsökande

⁴⁵ Uppdrag Psykisk ohälsa, (2021), *Psykiatrin i siffror: Barn- och ungdomspsykiatri – Kartläggning 2020*.

⁴⁶ Stockholm Läns landsting, (2018), *Uppföljning av första linjen psykisk ohälsa barn och unga*.

⁴⁷ SKR, (2020), *Ungdomsmottagningar och ungas sexuella hälsa – Nuläge och vägar framåt*.

⁴⁸ Uppdrag psykisk hälsa, (2017), *Hur mår BUP? En nulägesbeskrivning av barn- och ungdomspsykiatrin i Sverige inhämtad av Uppdrag Psykisk Hälsa*.

⁴⁹ Socialstyrelsen, (2022), *Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021*.

⁵⁰ SKR, (2020), *Ungdomsmottagningar och ungas sexuella hälsa – Nuläge och vägar framåt*.

arbete men det är enligt SKR otydligt i ungdomsmottagningarnas uppdrag i vilken omfattning detta arbete ska prioriteras.

5.2.4 Polisen

Polisen har en viktig roll när det gäller att identifiera barn och unga i riskzon för kriminalitet. På lokal nivå finns det hos polisen viktig kompetens för att prata med ungdomar och det finns en god kännedom om närområdet och vilka som har eller riskerar att utveckla ett kriminellt beteendemönster. När en ungdom bedöms vara i riskzon ska polisen göra en anmälan om oro till socialtjänsten om detta så att stöd kan ges till den unge och till dennes föräldrar. Polisen kan även informera föräldrar om den unge har påträffats i miljöer som bedöms som olämpliga. En viktig del av det förebyggande arbetet sker i lokal samverkan med exempelvis socialtjänst, skola och civilsamhälle.⁵¹ Socialstyrelsen har i sammanhanget lyft fram att polisen inte alltid anmäler oro för barn som riskerar att fara illa, trots att indikationer på detta har framkommit.⁵² Socialstyrelsen menar att polisen bör stärka detta arbete så att fler anmälningar görs.

De generella bestämmelser som finns i polislagen anger att myndigheten har till uppgift att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet.⁵³ Hur det förebyggande arbetet ska utformas framgår inte av regleringen men regeringen har i de senaste årens regleringsbrev ålagt polisen att redovisa bl.a. hur den brottsförebyggande verksamheten bedrivs kunskapsbaserat och svarar mot problembilden samt vilka åtgärder som vidtas för att säkerställa en långsiktig och tydlig polisiär närvaro i hela landet. Polisen ska även redovisa arbetet med den nationella modell för kartläggning av kriminella nätverk som togs fram 2018 samt vilka åtgärder den har resulterat i.⁵⁴

I juni 2022 presenterade Polismyndigheten en strategi för sitt brottsförebyggande arbete.⁵⁵ Brottsförebyggande arbete definieras i strategin som ”aktiviteter som myndigheten genomför eller aktivt deltar i med det primära syftet att förhindra att brott begås”. Vidare ska det brottsförebyggande arbetet huvudsakligen handla om situa-

⁵¹ Information hämtad från Polismyndighetens webbplats (den 26 april 2022).

⁵² Socialstyrelsen, (2022), *Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021*.

⁵³ 2 § polislagen (1984:387).

⁵⁴ Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Polismyndigheten (Ju2022/01679).

⁵⁵ Polismyndigheten, (2022), *Polismyndighetens strategi för det brottsförebyggande arbetet*. PM 2022:12.

tionell prevention, samverkan med andra aktörer och vara problem- och kunskapsbaserat. Det framgår inte av strategin hur det förebyggande arbetet bör se ut eller förhålla sig till frågor kring barns och ungas involvering i gängkriminalitet.

Områdespoliser är viktiga för lokalt förankrat relationsskapande arbete och kan ha en viktig roll i att uppmärksamma när barn och unga befinner sig i riskzon. Det är dock svårt att utifrån rapporter eller annat underlag få en bild av hur polisen arbetar med förebyggande arbete för barn och unga på lokal nivå samt i vilken utsträckning detta bidrar till att tidigt upptäcka barn med riskbeteenden.

5.3 Förmåga att initiera tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser

Som behandlades i kapitel 2 är det angeläget att barn och deras föräldrar erbjuds stöd när ett behov av det har uppmärksammats. Vilket stödbehovet är och under vilka omständigheter en insats sätts in kan skilja sig åt, bl.a. beroende på vilka risk- och skyddsfaktorer som finns i barnets omgivning, vilken aktör det rör sig om samt i vilket skede av en ogynnsam utveckling barnet befinner sig i. För många av de tidiga insatser som kan göra skillnad gäller att aktörer runt barnet agerar inom ramen för sin egen roll och sitt eget ansvarsområde. I skolan kan insatser exempelvis syfta till att ge barnet stöd för att nå utbildningsmålen. Då en fullgjord skolgång är central för barnets framtid är sådana insatser viktiga att beakta ur ett brett brottsförebyggande perspektiv.

Samtidigt behöver aktörer runt barnet vara uppmärksamma på den dragningskraft som kriminella nätverk kan ha på barn och unga i en ogynnsam utveckling. Som noterats i kapitel 3 kan barn och unga i riskzon söka sig till vissa kriminella nätverk för att bli en del av en gemenskap eller uppnå ekonomisk framgång när andra arenor i deras liv upplevs som otrygga eller utan legitima möjligheter. En ytterligare beståndsdel som behandlats ovan är destruktiva maskulinitetsnormer som präglar den sociala sammanhållningen bland gängkriminella och som är kopplade till bl.a. viljan att bruka våld för att försvara sitt eget och gruppens rykte.⁵⁶ Att personal inom socialtjänst och andra verk-

⁵⁶ Forkby, T., Kuosmanen, J. och Örnlinde, H. (2020), *Bland bröder och fiender. Om gäng, manlighet och avhopp*. Göteborg: Daidalos AB.

samheter som arbetar med barn och unga i riskzon har kunskap om omständigheter som dessa är avgörande, både när det gäller att utforma insatser och ifråga om kompetensutveckling för personalgrupper vartefter kunskapsläget förändras och uppdateras.

5.3.1 Socialtjänsten

Socialtjänsten har ett brett uppdrag att arbeta förebyggande och att verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden. Som framgått av avsnitt 5.2.1. ska socialtjänsten med stöd och insatser hjälpa barn och föräldrar om barnet visar tecken på en ogynnsam utveckling.

Socialstyrelsen har under 2021 tagit fram ett kunskapsstöd med rekommendationer gällande vetenskapligt utvärderade insatser för att förhindra en negativ utveckling hos barn med hög risk för normbrytande beteende och kriminalitet. Insatserna avser åldersgrupperna 6–11 år respektive 12–17 år. Tillgången till vetenskapligt utvärderade och effektiva metoder har varit otillräcklig på flera håll i landet. Enligt Socialstyrelsen erbjuds inte multimodala KBT-baserade färdighetsträningsträningprogram för barn i åldern 6–11 med normbrytande beteende i svensk socialtjänst. Däremot används sådana i Norge, Finland och Danmark. I vissa kommuner erbjuds endast varianter av familjebehandling som inte har tillräckligt vetenskapligt stöd för att kunna rekommenderas som metod.⁵⁷ Det har även påpekats att det bland socialtjänstens handläggare och i deras arbetsgrupper till stor del saknas kompetens om neuropsykiatriska funktionsvariationer, vilket är en riskfaktor med betydelse för normbrytande beteende.⁵⁸

I en rapport från Myndigheten för vård- och omsorgsanalys analyseras skillnader mellan pojkar och flickor i fråga om tillgången till insatser från socialtjänsten.⁵⁹ Rapporten visar att andelen ärenden med ett beslut om insats bland pojkar med utländsk bakgrund var särskilt låg, endast 10 procent i jämförelse med 30–35 procent bland

⁵⁷ Socialstyrelsen, (2021), *Insatser för att motverka fortsatt normbrytande beteende och återfall i brott*.

⁵⁸ Riksförbundet Attention, (2020), *Familjelystets rapport: del 2*.

⁵⁹ Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, (2018), *Lika läge för alla? Om omotiverade skillnader inom den sociala barn- och ungdomsvården*. Materialet bestod av 223 beslutsunderlag om insats, varav 109 gällde flickor och 114 pojkar, och var uppdelat på ålder och svensk/utländsk bakgrund.

flickor med utländsk bakgrund samt pojkar/flickor med svensk bakgrund. Enligt analysen kan skillnaden förklaras av att vårdnadshavare till pojkar med utländsk bakgrund i högre utsträckning inte ger samtycke till socialtjänstens insatser. Barnets och familjens mottaglighet för insatser kan i sin tur påverkas av socialtjänstens förmåga att dels motivera vårdnadshavare att ge samtycke till en insats, dels göra barnet delaktigt i beslutsprocessen, exempelvis genom att lyssna till barnets berättelse och önskemål.

Även DO har genomfört en studie för att identifiera faktorer som påverkar bedömningen av barns behov och som leder till omotiverade skillnader i tillgången till insatser.⁶⁰ I studien menar flera socialsekreterare att det motivationshöjande arbetet i sig självt inte alltid räcker och att olika former av mellantvång bör användas i större utsträckning. DO menar att det bland socialsekreterare och mellan kommuner finns olika trösklar för när en insats bör ges, exempelvis beroende på barnets och familjens etniska tillhörighet och i förhållande till socialtjänstens resurser. Skillnader i socioekonomiska förutsättningar mellan kommuner ska även ha lett till att trösklarna för att erbjuda en insats är högre i socioekonomiskt utsatta kommuner. Att det kan finnas olika höga trösklar för när ett barn erbjuds en insats vittnar om att bedömningarna inte alltid är rättssäkra och att grupper riskerar att inte få det stöd de har rätt till, särskilt i utsatta områden. Samtidigt beskrivs externa faktorer ha en avgörande betydelse för socialtjänstens förutsättningar. Till exempel har en omfattande brist på tolkar försvårat insamlandet av information och kommunikationen med den stödsökande. Det förekommer även organisatoriska utmaningar såsom hög personalomsättning, bristande utredningsresurser, rutiner och strukturer för att tillgodose de behov som finns.

En närliggande problematik som har lyfts fram är att det i socialtjänsten förekommer otillåten påverkan i form av hot, våld eller hot om våld mot personalen och att medarbetare under påtryckningar ändrar beslut eller inte agerar i enlighet med vad som förväntas av dem i deras profession. Till exempel beskrivs i rapporter från granskningar i Göteborg och Stockholm stad att det förekommer otillåten påverkan bland anställda och att detta kan ha en koppling till kriminella strukturer. Rapporten som berör Göteborg visar bl.a. att anställda i socialtjänsten beskriver ett obehag och en rädsla för repressalier och att de har upplevt påtryckningar från brukare eller närstående

⁶⁰ DO, (2021), *Skillnader som kan innebära risk för diskriminering?* s. 97.

om att ändra ett beslut.⁶¹ Enligt personalen finns även en tystnads- kultur i organisationen där anställda har svårt att från såväl arbets- grupp som ledning få gehör när de lyfter problem knutet till otillåten påverkan. Bilden som ges är att problematiken kring tystnadskul- turer är mest utpräglad i det arbete som utförs i stadens utsatta om- råden. I granskningen som berör Stockholm framkommer att staden generellt behöver förbättra och utveckla sitt arbete inom området otillåten påverkan.⁶²

5.3.2 Skolan

I skolan finns en rad yrkesroller med god kännedom om elever och deras behov. Att elever inte närvarar vid utbildningen är en av de signaler som kan användas för att uppmärksamma pedagoger och andra på att eleven kan behöva stöd för att klara utbildningsmålen. Att frånvaron upptäcks tidigt har av Skolinspektionen lyfts fram som en framgångsfaktor för att eleven, med hjälp av olika insatser, ska komma tillbaka till skolan.⁶³ Att eleven ges det stöd som behövs är ur ett brottsförebyggande perspektiv centralt givet att en god skol- gång är en skyddsfaktor av stor betydelse.

Enligt skollagen ska särskilt stöd ges till elever som har behov av det och enligt ett åtgärdsprogram som tagits fram för den enskilda eleven. I åtgärdsprogrammet ska framgå vilket behov eleven har, hur det ska tillgodoses samt när och av vem åtgärder ska följas upp.⁶⁴ Skolan har även ett ansvar att skolmiljön präglas av trygghet och studiero. De befogenheter som rektor och lärare har kopplat till trygghet och studiero rör dock främst åtgärder mot enskilda elever, exempelvis att visa ut den elev som stör undervisningen eller på annat sätt uppträder olämpligt. Vidare är det huvudmannens ansvar för att det genomförs åtgärder för att förebygga att elever blir utsatta för kränkande be- handling. Varje år ska det upprättas en plan för vilka åtgärder som behövs för detta.⁶⁵

Som har behandlats i Trygghetsberedningens första delbetänkande samt i detta delbetänkande är det en förhållandevis stor del av brotts-

⁶¹ Ekström, A. (2021), *Finns det en tystnadskultur i Göteborg stad?*

⁶² Stockholm stad, (2021), *Otillåten påverkan av myndighetsutövning inom socialtjänst*. Projekt- rapport nr 4/2021.

⁶³ Skolinspektionen, (2016), *Omfattande ogiltig frånvaro i Sveriges grundskolor*.

⁶⁴ 3 kap. 7 och 9 § skollagen (2010:800).

⁶⁵ 5 kap. 3 och 7 §§ och 6 kap. 7–8 §§ skollagen (2010:800).

ligheten bland barn och unga som begås i skolmiljö.⁶⁶ I avsnitt 3.1.3 och 3.2.1 beskrivs bl.a. att elever som upplever oro för att utsättas för brott ibland undviker att gå till skolan. Av Brås undersökningar framgår att 9 procent av flickor och 6 procent av pojkar i årskurs 9 har hållit sig borta från skolan en hel dag under det senaste året med anledning av oro för brott.⁶⁷

De åtgärder som kan vidtas av enskilda skolor för att öka tryggheten och minska förutsättningarna för att brott ska begås kan riktas mot både den fysiska och den sociala miljön. Enligt Skolverket är trygghet och studiero i skolmiljön en förutsättning för att eleverna ska kunna tillgodogöra sig kunskap och det finns en tydlig koppling mellan en god studiemiljö och låg förekomst av kränkningar bland elever.⁶⁸ Mot bakgrund av bestämmelserna i skollagen kring huvudmans skyldighet att arbeta mot kränkande behandling, se ovan, pågår ett arbete i de flesta skolor som syftar till att öka trygghet och förebygga brott. Enligt stiftelsen Tryggare Sveriges kunskapsöversikt kring arbetet mot brott och otrygghet i skolan behöver implementeringen av åtgärder i många skolor bli mer systematisk och målinriktad.⁶⁹

I Skolverkets bedömningar av skolors arbete för trygghet och studiero lyfts återkommande ett behov av att detta arbete bör vara mer långsiktigt och präglas mer av ett förebyggande perspektiv där elever görs mer delaktiga i utformningen av åtgärder. Skolinspektionen menar att det annars finns en risk att elever i högre utsträckning ifrågasätter och motverkar dem.

Vissa satsningar för att minska förekomsten av brott och öka tryggheten på skolor har utvärderats i Sverige. Under 2006 genomfördes på sex skolor i Stockholmsregionen olika åtgärder för att bl.a. påverka den fysiska miljön och öka vuxennärvaron under raster.⁷⁰ Vissa skolor såg klart förbättrade trygghetsresultat medan andra såg en försämring i andelen som utsattes för brott. Då skolorna genomförde flera och sinsemellan olika åtgärder kunde effekten av enskilda åtgärder inte säkerställas. Under senare år har stiftelsen Tryggare Sverige tagit fram ett verktyg för ett systematiskt brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete i skolmiljö som har implementerats på

⁶⁶ *Vägar till ett tryggare samhälle*, SOU 2021:85, s. 62–65, 175–176.

⁶⁷ Brå, (2020), *Skolundersökning om brott: Om utsatthet och delaktighet i brott*.

⁶⁸ Information hämtad från Skolverkets webbplats (den 21 juni 2022).

⁶⁹ Tryggare Sverige, (2021), *Trygghet i skolan*.

⁷⁰ Evidenta Brottsprevention, (2008), *Trygg skola – Hur har det gått?*

försök i fem skolor i region Blekinge.⁷¹ I verktyget ingår bl.a. att göra lägesbilder av problem i skolmiljön, identifiera vilka fysiska eller psykosociala omständigheter som kan hanteras via lämpliga åtgärder och att genomgående involvera elever i förändringsarbetet.

Skolinspektionen har granskat hur skolor arbetar med elever som haft omfattande skolfrånvaro.⁷² Av detta framgår att skolor och kommuner behöver utveckla arbetet med att komma till rätta med skolfrånvaro samt att skolor måste agera tidigare när frånvaro upptäcks. När elever har frånvaro i årskurs 4–5 är det viktigt att detta leder till någon form av insats. Enligt Skolinspektionen kan det ofta finnas en ”vänta-och-se-attityd” vilket leder till att svårigheterna som föranlett skolfrånvaron hos eleven förvärras och utreds först flera år senare. Även i de rutiner som finns hos skolor när det gäller att rapportera elevers frånvaro finns ett utvecklingsbehov. Emedan både rutiner och tillhörande it-stöd finns på plats finns det brister i att genomföra rapportering kring enskilda elever samt i att följa upp och analysera vad frånvaron berott på och vad som kan göras för att förbättra situationen. Det förekommer att skolor kräver en diagnos för att ge stöd, vilket är oförenligt med skollagen.

5.3.3 Förskolan

För de yngsta barnen utgör förskolan en viktig skyddsfaktor och en verksamhet som på vardaglig basis kan möta de allra flesta barn i deras mest påverkbara åldrar, tillsammans med deras vårdnadshavare. Förskolan utgör därmed en arena där olika problem kan upptäckas och där tidiga insatser kan sättas in.⁷³ I beredningens samtal med experter och forskare har förskolan lyfts fram som en aktör med möjlighet att arbeta tydligare med tidiga insatser, särskilt när det gäller riskfaktorer som föregått ett eventuellt normbrytande beteende hos barnet själv.

Skolinspektionen har under åren 2015–2017 granskat förskolans styrkedja och funnit att omkring en fjärdedel av de granskade förskolor

⁷¹ Tryggare Sverige och Länsstyrelsen Blekinge, (2020), *Tryggare Skola – Verktyget för ett systematiskt brottsförebyggande och trygghetskapande arbete*.

⁷² Skolinspektionen, (2016), *Omfattande frånvaro – En granskning av skolors arbete med omfattande frånvaro*.

⁷³ Lundén, K. (2010), *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn*. Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

hade stora utvecklingsbehov.⁷⁴ Det har bl.a. handlat om en osäkerhet bland förskolepersonal gällande hur arbetet förhåller sig till läroplanen, att arbetet överlag i förskolan inte utgår från en vetenskaplig grund samt att förskolors förmåga att arbeta med barn med behov av stöd behöver utvecklas. När det har uppmärksammats att barn behöver stöd saknas det ofta rutiner för analys och dokumentering, men även för hur uppföljning och utvärdering ska genomföras. Det framgår även av granskningen att det bland förskolepersonal finns olika uppfattningar om huruvida tidiga insatser är något positivt samt vad det innebär att ett barn har behov av särskilt stöd. Det varierar således mycket mellan förskolor vilka behov barn ska ha för att få särskilt stöd. Det har i sammanhanget lyfts fram av MFoF att det finns lovande universella metoder för att främja psykisk hälsa och goda skolprestationer bland förskolebarn, som dock inte används i Sverige.⁷⁵

Det har även framkommit exempel på otillåten påverkan inom ramen för förskoleverksamheter, enligt en medarbetarenkät i Göteborg stad.⁷⁶ Av drygt 3 600 medarbetare uppgav ett 70-tal personer att de varit utsatta för otillåten påverkan av annan personal inom kommunen och ett 30-tal av personer utanför organisationen. Även bland chefer uppgav ett tiotal av cirka 200 att de hade sådana erfarenheter. Enligt enkäten hade många av dem som utsatts förändrat ett beslut eller låtit bli att agera i enskilda ärenden p.g.a. rädsla för repressalier.

5.3.4 Hälsa- och sjukvården

Hälsa- och sjukvården har en viktig roll i det brottsförebyggande arbetet, särskilt mot bakgrund av att psykisk ohälsa och neuropsykiatriska funktionsvariationer är riskfaktorer för en ogynnsam utveckling hos barn.⁷⁷ Utifrån barnets och familjens perspektiv ska stöd och hjälp finnas tillgängligt när sådana omständigheter föreligger. Insatser inom ramen för hälsa- och sjukvården kan också vara angelägna för den som utsatts för brott. Det kan handla om att kon-

⁷⁴ Skolinspektionen, (2018), *Slutrapport. Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan.*

⁷⁵ MFoF, (2022), *Handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd.*

⁷⁶ Göteborgs stad, (2022), *Bilaga till tjänsteutlåtande § 221 N608 2310/21 med redovisning av uppdrag om att utveckla tystnadskulturen och förstärka personalens säkerhet.*

⁷⁷ Andershed, A-K. och Andershed, H. (2019), *Risk- och skyddsfaktorer för normbrytande beteende bland unga: Att använda teori och forskning i praktiken.*

takt ska tas med primärvård, BUP, barnvårdscentral om barnet är under 6 år, eller ungdomsmottagning för barn äldre än 12 år. Hälso- och sjukvårdens ansvar att genomföra medicinska bedömningar och behandlingar är givetvis brett och omfattar förebyggande insatser utifrån individens behov och förutsättningar.⁷⁸ Som nämns ovan har hälso- och sjukvården dock inget utpekade ansvar att arbeta brottsförebyggande.

De senaste åren har det skett en ökning av antalet pågående patienter och besök inom BUP och fler barn än tidigare har behov som BUP förväntas kunna tillgodose.⁷⁹ Det är samtidigt stora skillnader mellan regionerna i hur stor andel av dem som önskar besök hos BUP som får ett inom 30 dagar.⁸⁰ En närmare beskrivning av dessa omständigheter ligger bortom beredningens uppdrag. Mot denna bakgrund görs i det följande däremot vissa iakttagelser om hälso- och sjukvårdens förmåga att ge insatser till barn och unga via BUP.

Givet att problembilden hos barn med risk för normbrytande beteende kan vara komplex är det viktigt att de olika delarna av hälso- och sjukvården kompletterar varandra. Enligt Socialstyrelsen har det i ärenden där barn dödsats av jämnåriga förekommit att barnet som utövade våldet hade ett utåtagerande och aggressivt beteende (s.k. uppförandestörning) som inte uppmärksammades eller utreddes av BUP eller beroendemottagning. Däremot har dessa aktörer gett vård för andra svårigheter hos de aktuella barnen, som adhd och substansbruk. Skälet till att barnens utåtagerande problematik inte uppmärksammades kan vara en inneboende otydlighet i vilken aktör som bär ansvaret för barn med s.k. uppförandestörningar. Enligt Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall har det förekommit att man inom BUP uppfattar att denna målgrupp inte omfattas av verksamhetens uppdrag utan bör ges stöd av andra aktörer. Dessa mer komplexa ärenden kräver enligt Socialstyrelsen att hälso- och sjukvården har organisatoriska förutsättningar att genomföra långsiktiga och kontinuerliga åtgärder i samverkan med andra, något som visat sig fungera bristfälligt i stora delar av landet. Ett sammanhängande problem är att det inom hälso- och sjukvården finns en kunskapsbrist om denna patientgrupp men även om effektiva metoder att arbeta med dessa barn. Det råder därför brist på helhetssyn kring barnen

⁷⁸ 2 kap. 6 §, 3 kap. 2 §, 13 kap. 1 §, hälso- och sjukvårdslagen (2017:30).

⁷⁹ SKR, (2022), *PM: En inblick i BUP 2021*.

⁸⁰ Uppdrag Psykisk ohälsa, (2021), *Psykiatrin i siffror: Barn- och ungdomspsykiatri – Kartläggning 2020*.

där åtgärder alltför ofta tar sikte på en del av problembilden. En orsak till att adekvat vård inte har getts till dessa barn är den resurs- och tidsbrist som finns inom flera verksamheter. Socialstyrelsens analys visar även att barnets perspektiv måste stärkas i verksamheter som möter vuxna patienter, i syfte att i större utsträckning uppmärksamma barn som anhöriga.⁸¹

Angående de ibland långa väntetiderna har lyfts fram att dessa ger följdverkningar i flera led. En risk är t.ex. att underlag från elevhälsan blir liggande och när underlaget i ett senare skede aktualiseras kan innehållet behöva uppdateras och underlaget göras om.⁸² Enligt SKR har det i hela landet funnits en hög efterfrågan på att BUP ska genomföra fler neuropsykiatriska utredningar.⁸³ Att efterfrågan har ökat över tid har att göra med att både vårdnadshavare och skola ofta efterfrågar en utredning av barn p.g.a. krav från skolor att man ska uppvisa en sådan diagnos för att ha rätt till stöd. Som redan noterats ovan är detta inte förenligt med skollagen.

5.4 Förmåga att samverka med andra berörda aktörer

Att aktörer samverkar kring barn och unga med ett identifierat behov av stöd är centralt för att kunna vända en negativ utveckling. Det finns i dag arbetsformer för samverkan på lokal nivå mellan berörda parter för att förebygga att barn och unga begår brott. Viktiga aktörer är socialtjänst, skola och polis men även hälso- och sjukvård samt fritidssektorn. Samverkan är viktig då det ofta krävs en helhetsbild och ett tvärprofessionellt angreppssätt för att omhänderta den komplexa problembild som kan finnas hos barn och unga med normbrytande beteende eller kriminalitet. I förändringsprocessen har vårdnadshavarna eller andra vuxna kring barnet en viktig roll och ska helst göras delaktiga i det stöd som ges barnet. Samtidigt kan deras förmåga att delta och stödja den unge variera då de själva kan vara i behov av stöd. Givet detta finns det för många barn och familjer behov av att samverkan mellan olika aktörer förbättras, exempelvis barnhälsovård, socialtjänst, BUP och vuxenpsykiatri för att nå ett

⁸¹ Socialstyrelsen, (2022), *Socialstyrelsens utredningar av vissa skador och dödsfall 2018–2021*.

⁸² Uppdrag psykisk hälsa, (2017), *Hur mår BUP? En nulägesbeskrivning av barn- och ungdomspsykiatri i Sverige*.

⁸³ SKR, (2022), *PM: En inblick i BUP 2021*; se även *Vägen till ökad tillgänglighet – långsiktig, strategisk och i samverkan*, SOU 2021:59.

helhetsperspektiv i det stöd som ges. I sammanhanget har MFoF påpekat att familjecentraler har en viktig roll som arena och fysisk plats där barn och familjer kan erbjudas ett kontinuerligt stöd av flera professioner.⁸⁴ Detta arbete underlättas i städer där det oftare finns samlokalisering av aktörer som BVC, öppen förskola och socialtjänst. I och med att samverkan förenklas genom familjecentraler kan det exempelvis leda till att aktörer har lättare att göra orosanmälningar till socialtjänsten. MFoF menar även att det finns svårigheter i att nå ut med ut med riktat föräldraskapsstöd och att de satsningar som gjorts för att öka tillgängligheten till stöd tenderar att vara kort-siktiga. En konsekvens av detta har varit att insatsen inte längre finns tillgänglig när föräldrar väl får kännedom om den. Att tillgången till (och medvetenheten om) föräldraskapsstöd förbättras i utsatta områden är viktigt bl.a. mot bakgrund av att det bland migrerade grupper oftare finns familjer med många barn och en lägre tilltro till myndigheter. I de fall barn uppvisar normbrytande beteende behöver dessa föräldrar stöd för att kunna vara delaktiga i de insatser som kan bli aktuella för barnet men också för att stärka föräldraförmågan utifrån dessa insatser.

5.4.1 Samverkansstrukturer mellan lokala aktörer

Socialstyrelsen har tillsammans med andra myndigheter under 2022 tagit fram vägledningar för hur samverkansformerna SIG och SSPF kan implementeras och följas upp.⁸⁵ I bägge samverkansformer ingår som regel socialtjänst, polis, skola och andra aktörer med anknytning till den unges fritid, psykiska hälsa eller hemmiljö. År 2021 uppgav 109 kommuner att de arbetar med SIG och minst 148 med SSPF.⁸⁶ I bägge samverkansformer har socialtjänst och polis en viktig, drivande och initiativtagande roll.⁸⁷ Den övergripande skillnaden mellan dessa samverkansformer är att SIG främst riktas till barn och unga som redan begått brott medan SSPF fokuserar på brottsförebyggande åtgärder och en målgrupp med lägre risknivå. Arbetet med dessa sam-

⁸⁴ MFoF, (2022), *Handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd*.

⁸⁵ Socialstyrelsen, m.fl. (2022), SIG: *Samverkan i sociala insatsgrupper*; Socialstyrelsen, m.fl. (2022), SSPF: *Samverkansformen skola, socialtjänst, polis och fritid*.

⁸⁶ Brå, (2022), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige 2021*.

⁸⁷ Turner, R., Nilsson, Å. och Jidetoft, N. (2015), *SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzon*. FOU i Väst; Söderberg, C. (2016), *Individeriktad brottsprevention – om SSPF och viljan att samverka*. Linköpings universitet; Socialstyrelsen, (2020), *Studier om sociala insatsgrupper*.

verkansformer ser samtidigt olika ut i landet p.g.a. olika lokala förutsättningar och att arbetet har utvecklats i olika riktningar, exempelvis beroende på vilken målgrupp arbetet har och vilka aktörer som ingår.

Erfarenheter från SIG-verksamheter visar bl.a. att samverkan oftast handlar om pojkar som målgrupp.⁸⁸ Varför det ser ut så är i grunden oklart men enligt dem som arbetar med SIG kan det handla om att flickors utåtagerande beteende, men även deras utsatthet för olika risker, såsom sexuellt våld och narkotika, skiljer sig från pojkars på så vis att synligheten för omgivningen eller för de berörda aktörerna är mindre. Det kan även handla om att aktörerna har allmänt svårare att nå ut till flickor med behov av stöd. I samtal med vår expertgrupp har återkommande lyfts fram att pojkar alltför ofta står i fokus för diskussioner om ungas involvering i gängkriminalitet. Det påpekas att det behöver finnas en större förståelse för att kvinnor och flickor kan vara möjliggörare, gärningspersoner och brottsoffer inom ramen för kriminella nätverk.⁸⁹ En konsekvens av att SIG-samarbeten har olika målgrupp och att de deltagande aktörerna skiljer sig åt är att resultatet av utvärderingar inte lätt kan översättas till andra sammanhang. Trots att över hundra kommuner arbetar med SIG går det i nuläget inte att avgöra om ungas deltagande i SIG ger bättre eller sämre förutsättningar när det gäller att förhindra en fortsatt negativ utveckling jämfört med en insats som ges utanför ramen för SIG.⁹⁰ Mot denna bakgrund är det positivt att det under 2022 har tagits fram stöd för implementering och uppföljning.

På skolområdet utgör stiftelsen Tryggare Sveriges verktyg Tryggare skola ett exempel på hur skolor tillsammans med andra lokala aktörer kan bidra till ett långsiktigt och systematiskt brottsförebyggande arbete.⁹¹ Även utifrån en sådan modell kan det förväntas att arbetet kommer att se olika ut och utvecklas i olika riktning över tid beroende på den lokala lägesbild som tas fram och de eventuella behov av att ändra på skolans fysiska eller psykosociala miljö som identifieras.

⁸⁸ Socialstyrelsen, (2020), *Studier om sociala insatsgrupper*.

⁸⁹ Polismyndigheten, Säpo, Delmos samt Sveriges Advokatsamfund vid Trygghetsberedningens expertgruppsmöte den 9 november 2021.

⁹⁰ Socialstyrelsen, (2020), *Studier om sociala insatsgrupper*.

⁹¹ Tryggare Sverige och Länsstyrelsen Blekinge, (2020), *Tryggare Skola: Verktöget för ett systematiskt brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete*.

5.4.2 Samverkan med hälso- och sjukvården

Inom ramen för regeringens initiativ kring tidiga och samordnade insatser har det varit svårt att få med hälso- och sjukvården i samverkan på lokal nivå. Det handlar bl.a. om brister i tillgången till stöd för barn med psykisk ohälsa samt att det finns oklara gränser mellan å ena sidan elevhälsan och å andra sidan regionens primärvård.⁹² I de utvecklingsarbeten där samverkan med hälso- och sjukvård har fungerat bra har det funnits en utpekad mottagare på regional nivå att samverka med operativt. Då samverkan ska ske mellan kommun och region framträder en otydlighet när det gäller vem mottagaren bör vara då det finns flera instanser på regional nivå som kan ta omhand frågor rörande tidiga insatser till barn och unga. Utvärderingar och uppföljningar av TSI visar även att hälso- och sjukvårdens medverkan ofta inte är förankrad hos ledningen.⁹³ Mot bakgrund av dessa svårigheter har man i vissa utvecklingsarbeten försökt använda elevhälsans kompetens i större utsträckning i det operativa arbetet. Samtidigt finns det skillnader och ibland en otydlighet kring hur skolans och elevhälsans deltagande i samverkan bör se ut eftersom elevhälsan är organiserad på olika vis i olika skolor. En kommande ändring i skollagen som träder i kraft i juli 2023 kommer tydliggöra detta genom ett utpekad ansvar för skolan att vid behov samverka med hälso- och sjukvården och socialtjänsten.⁹⁴

Enligt en kartläggning av Skolverket under 2021 har knappt hälften av landets grundskolor skriftliga riktlinjer som beskriver deras samverkan med BUP.⁹⁵ Andelen som har riktlinjer för samverkan med socialtjänsten är 80 procent och med polisen 30 procent.

5.4.3 Behovet av tidig samverkan

I avsnitt 5.1.1 beskrivs att Socialstyrelsens och Skolverkets uppdrag kring TSI bara omfattar elevhälsan, vilket lett till att barn i förskoleåldern inte inkluderats i satsningen. Däremot har det i många lokala utvecklingsarbeten påpekats att förskolan och barnhälsovården är

⁹² Arbetsmaterial från Skolverket och Socialstyrelsen angående tidiga och samordnade insatser för barn och unga.

⁹³ Governo, (2021), *Utvärdering av Skolverkets och Socialstyrelsens regeringsuppdrag om tidiga samordnade insatser för barn och unga*.

⁹⁴ Se SFS 2022:1315, Lag om ändring i skollagen (2010:800).

⁹⁵ Skolverket, (2021), *Nationell kartläggning av elevfrånvaro*, s. 50–51.

exempel på aktörer som är centrala för att upptäcka problem tidigt och som även bör göras mer delaktiga i samverkansarbete kring tidiga insatser.⁹⁶ Att inkludera yngre barn och att agera i ett tidigare skede utifrån de signaler om olika problem som uppfattas beskrivs som ett utvecklingsområde även inom ramen för SSPF-samverkan. Givet det förebyggande syftet med samverkan inom SSPF finns det fördelar med att rikta arbetet mot barn som är 12 år eller yngre.⁹⁷ Erfarenheter talar också för att insatser behöver sättas in i ett tidigare skede än vad som är fallet i dag och att, om det ska finnas goda förutsättningar för att nå framgång i det förebyggande arbetet, är det ofta först i processen att ge stöd till barn som börjat begå brott.

5.4.4 Vikten av informationsdelning mellan berörda aktörer

Möjligheten att dela information mellan berörda aktörer lyfts ofta fram som en central komponent för att samverkan i lokalt brottsförebyggande arbete ska fungera effektivt. En rad utredningar har berört frågan om aktörers möjligheter att dela sekretessbelagd information i syfte att bekämpa och förebygga brott.⁹⁸ För närvarande utreds detta ytterligare för att se vilket behov som finns av att skolor och socialtjänst ges möjlighet att dela information till brottsbekämpande myndigheter.⁹⁹

I de samverkansformer som riktas till barn och unga i riskzonen för normbrytande beteende och kriminalitet, SSPF och SIG, är möjligheten att dela information mellan berörda aktörer en utgångspunkt. Insatser inom ramen för dessa samverkansformer är möjliga då föräldrarna eller den unge själv ger skriftligt samtycke till att information delas mellan för insatsen relevanta aktörer. Däremot kan det för dessa verksamheter vara en tämligen stor utmaning att motivera familjer och barn och unga att ge samtycke till att information delas. Enligt praktiker förekommer det t.ex. att föräldrar är negativa till insatsen p.g.a. oro för familjens anseende eller att det inte framgått tillräckligt tydligt vad insatsen går ut på.¹⁰⁰

⁹⁶ Governo, (2021), *Utvärdering av Skolverkets och Socialstyrelsens regeringsuppdrag om tidiga samordnade insatser för barn och unga*.

⁹⁷ Turner, R. Nilsson, Å. och Jidetoft, N. (2015) *SSPF – Ett fokus på ungdomar i riskzonen*. FOU i Väst.

⁹⁸ Se t.ex. *Utökad informationsutbyte*, Ds 2022:13.

⁹⁹ *Förbättrade möjligheter att utbyta information med brottsbekämpande myndigheter*, dir. 2022:37.

¹⁰⁰ Söderberg, C. (2016), *Individdriktad brottsprevention – om SSPF och viljan att samverka*. Linköpings universitet; Socialstyrelsen, (2017), *Utvärdering av sociala insatsgrupper*.

Brå har genomfört en undersökning av informationsdelning mellan främst polis och socialtjänst i det brottsförebyggande arbetet som berör barn och unga.¹⁰¹ Att sekretess upplevs som ett hinder av många har enligt Brå till stor del att göra med kunskapsbrist och osäkerhet om lagstiftningen som styr andra aktörers rörelseutrymme. Det finns exempelvis ett behov av tydligare vägledning för medarbetare om vilken typ av information som kan delas mellan parter och i vilket skede enligt gällande lagstiftning. Denna osäkerhet är enligt Brå inte lika utbredd i mindre städer och landsbygdskommuner eftersom samverkan oftare sker genom beständiga och närmare yrkesmässiga relationer samt att personalomsättningen ofta är lägre och tilliten mellan aktörer högre.

5.5 Kunskapsutveckling och förmåga att följa upp genomförda insatser

Inom ramen för flera politik- och verksamhetsområden utförs ett allmänt och omfattande förebyggande arbete. I de flesta fall beskrivs inte dessa insatser som brottsförebyggande trots att de troligen har en sådan effekt.¹⁰² Det handlar om att breda insatser som främjar barns utveckling, oavsett om det rör sig om hälsa, utbildning eller fritid är viktiga för att förebygga brott och andra sociala problem på lång sikt. I de fall effekten av en insats utvärderas tenderar brottslighet inte vara ett av de utfallsmått som använts. Då dessa insatser sker tidigt i barnets utveckling krävs utvärderingar ett antal år efter att insatsen gavs för att visa på en eventuell effekt. Sådana uppföljningar är ganska ovanliga, även sett till internationell forskning.¹⁰³

Brottsförebyggande rådets årliga redovisningar av det brottsförebyggande arbetet visar att en mängd initiativ tas och mycket arbete utförs.¹⁰⁴ Däremot följs det brottsförebyggande arbetet sällan upp och utvärderas, vare sig på nationell, regional eller lokal nivå. En konsekvens av detta är att det i stora delar saknas kunskap om det arbete

¹⁰¹ Brå, (2021), *Informationsdelning mellan socialtjänst och polis, i brottsförebyggande arbete med barn och unga*.

¹⁰² Brå, (2009), *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling*.

¹⁰³ Lösel, F., Stemmler, M. och Bender, D. (2013), Long-term evaluation of a bimodal universal prevention program: effects on antisocial development from kindergarten to adolescence, *Journal of Experimental Criminology*.

¹⁰⁴ Brå, (2021), *Det brottsförebyggande arbetet i Sverige 2021 – Nuläge och utvecklingsbehov 2021*, s. 80–81; Brå, (2022), *Årsredovisning 2021*.

som görs har en mätbar effekt på brottsligheten. Mot bakgrund av detta pekar Brå på att det behövs en mer tydlig styrning för att uppföljning och utvärdering ska komma till stånd. För detta behövs från nationell nivå såväl bidrag till utvärderingar som metodstöd i hur detta ska gå till samt att kunskap från genomförda utvärderingar sprids till olika delar av landet. Brå lyfter även att den regionala nivån kan bidra till att kunskap och stöd ges till lokala aktörer samt att fler samarbeten med lärosäten bör etableras. Vad gäller den lokala nivån, där huvuddelen av det brottsförebyggande arbetet sker, anser Brå att samverkansöverenskommelser måste vara tydliga avseende att uppföljning och utvärdering ska ingå i det brottsförebyggande arbetet. Att det överhuvudtaget finns kompetens på lokal nivå att genomföra detta är en förutsättning.

Bristen på uppföljning och utvärdering är genomgående för det brottsförebyggande området och gäller både det arbete som sker inom ramen för lokala satsningar såsom SIG och SSPF men även på huvudmannanivå. I det följande ges några exempel på hur detta leder till en begränsad kunskap om effekten av genomförda åtgärder samt begränsade möjligheter att förbättra verksamheter.

5.5.1 Statistik och information om ärendegången kring orosanmälningar

Som beskrivs i avsnitt 5.2.1 finns det en brist på nationell statistik kring orosanmälningar och information om hur ärendegången ser ut i olika kommuner. Det som saknas är såväl regelbunden som nationell information om vilka aktörer som gör anmälningar, vilka orsaker som ligger till grund för dessa samt i vilken omfattning de leder till utredning eller insats. Det saknas även information om hur många barn som berörs av anmälningar under ett givet år.

Inom Stockholm stad har en större kartläggning av samtliga inkomna orosanmälningar gjorts i de olika stadsdelarna. Genom kartläggningen har statistik tagits fram som visar ärendegången för anmälningarna, i vilken mån dessa ledde till utredning respektive insats samt vilka skäl som anges när anmälan väl leder till utredning respektive insats. Statistiken synliggör hur stadsdelar och kommuner skiljer sig åt utifrån de olika socioekonomiska förutsättningar som finns i respektive område men även vilka grupper som erbjuds insats i högst/lägst grad. Kartläggningen tydliggör vikten av att kunna ta fram upp-

gifter och statistik kring arbetet med orosanmälningar och utifrån detta anpassa och utveckla verksamheten.

5.5.2 Analys och uppföljning av skolfrånvaro

Skolinspektionen genomför regelbunden tillsyn vid skolor med utmaningar. I en tredjedel av dessa skolor är rektorernas ansvarstagande för uppföljning och strategiska insatser bristfällig, t.ex. rörande analyser av skolfrånvaro, kunskapsresultat och trygghet och studiero, som utgör underlag för att utveckla verksamheten.¹⁰⁵ Bristerna gäller såväl utredningar av enskilda barns behov som kartläggningar av problembilden i hela skolan. Skolinspektionen har även granskat 28 grundskolor med långvarigt låga kunskapsresultat. Även här noterades en avsaknad av en tydlig problembild och analys av orsaker till de låga skolresultaten på skolenheten.¹⁰⁶ Då detta underlag saknas var det även ovanligt att huvudmän hade genomfört kraftfulla eller riktade insatser mot olika problem. Utöver för att komma till rätta med skolfrånvaro kan dessa analyser användas för kartläggning av exempelvis trygghet och studiero men även hur dessa förhållanden relaterar till skolfrånvaro på olika skolor. Enligt en kartläggning av skolfrånvaro i Stockholms län görs det i dagsläget inte sådana analyser i tillräcklig omfattning och inte regelbundet.¹⁰⁷

Skolinspektionen har även identifierat liknande utvecklingsbehov gällande förskolor.¹⁰⁸ Enligt en granskning av förskolor med flera och stora utmaningar beskrivs att arbetet med att följa upp brister i efterlevnaden av läroplanens olika delar. En del av problematiken handlar i många fall om att förskolor arbetar på ett ostrukturerat vis med delar av läroplanen vilket gör uppföljning av konkreta mål svår eller omöjlig att genomföra.

¹⁰⁵ Skolinspektionen, (2020), *Årsrapport 2019 – Skillnader i skolors arbetssätt och huvudmäns ansvarstagande*.

¹⁰⁶ Skolinspektionen, (2021), *Långvarigt låga kunskapsresultat*.

¹⁰⁷ Stockholms län, (2021), *Uppföljning av skolfrånvaro i Stockholms län – en förstudie*.

¹⁰⁸ Skolinspektionen, (2018), *Slutrapport. Förskolans kvalitet och måluppfyllelse – ett treårigt regeringsuppdrag att granska förskolan*.

5.5.3 Uppföljning av föräldraskapsstöd

Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har under 2022 tagit fram en handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd som beskriver vilka insatser som i dag ges och vilka utvecklingsområden som finns i fråga om implementeringen av dessa.¹⁰⁹ MFoF menar att även om de vetenskapligt utvärderade programmen och insatserna är många och av hög kvalitet, är det ovanligt att brottslighet är en av de utfallsvariabler som följs upp. Det är även vanligt att det universella föräldrastödet, som ska ges till alla oavsett om det föreligger en problematik eller inte, endast följs upp genom antalet vårdnadshavare som tar del av stödet. Däremot är det svårt hitta någon uppföljning av hur effektivt stödet är när det gäller att förebygga olika svårigheter, eller hur effektiva verksamheter är att nå ut till grupper med särskilt låg andel deltagande föräldrar eller till föräldrar i områden med socioekonomiska utmaningar.

5.5.4 Polisens brottsförebyggande arbete

Polismyndighetens brottsförebyggande arbete omfattar bl.a. samverkan med andra aktörer, genomförande av lokala trygghetsundersökningar och användningen av områdespoliser. Utgångspunkten för myndighetens brottsförebyggande arbete är sedan 2021 att den ska utgå från analyser av återkommande problem enligt lokala lägesbilder och att riktade åtgärder ska tas fram mot problemens orsaker.¹¹⁰ Arbetet med att ta fram åtgärder ska i sin tur ske genom samverkansöverenskommelser med kommunen och medborgarlöften. I det brottsförebyggande arbetet har även områdespoliser en viktig roll då de ska arbeta långsiktigt, kontaktskapande och brottsförebyggande utifrån den lokalt framtagna problembilden.

Vad gäller polisens arbete med medborgarlöften är detta enligt såväl Brå som andra ett exempel både på hur polisen på lokal nivå kan bidra till en bättre problembild och arbeta närmare civilsamhället och medborgaren.¹¹¹ Även andra utvecklingsbehov i arbetet har pekats ut, exempelvis att formuleringarna i medborgarlöften som tas fram behöver bli tydligare och att poliser på lokal nivå inte har tillräckligt

¹⁰⁹ MFoF, (2022), *Handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd*.

¹¹⁰ Polismyndigheten, (2021), *Planlagd brottsförebyggande linjeverksamhet*.

¹¹¹ Brå, (2018), *Polisens arbete med medborgarlöften*; Sarnecki, J. (2019), *Stöta på patrull – en ESO-rapport om polisens problemorienterade arbete*.

med tid att delta eller själva inte ser nyttan med samverkan via medborgarlöften. Vidare bör det påpekas att eftersom dessa löften formuleras mot en lokal problembild och då utvärderingar av arbetet i huvudsak saknas är det inte tydligt för Trygghetsberedningen om arbetet med medborgarlöften har någon betydelse för frågan om riskerna för att barn involveras i gängkriminalitet.

En annan viktig del av polisens brottsförebyggande arbete är områdespoliserna. Här har regeringens återrapporteringskrav varit allmänt hållna och berört i vilken omfattning dessa finns på lokal nivå samt i vilken utsträckning de kan arbeta fredat med sitt uppdrag. I årsredovisningen för 2020 uppgav myndigheten svårigheter med att ge en bild av antalet områdespoliser på grund av skillnader i hur funktionsbenämningar används samt att områdespolisers arbetsuppgifter skiljer sig väsentligt åt.¹¹² Medan utvecklingen av antalet områdespoliser har varit positiv i landet har möjligheten för områdespoliser att genomföra uppdraget på många håll försvårats av ett stort bemanningsbehov för annan verksamhet på lokal nivå. Enligt en tillsynsrapport har myndigheten ingen samlad bild över hur områdespoliser används och kan därmed inte bedöma hur långt man kommit med att upprätthålla en kontinuitet i det långsiktiga kontaktskapande och trygghetsskapande arbetet.¹¹³

---

¹¹² Polismyndigheten, (2020), *Årsredovisning 2020*.

¹¹³ Polismyndigheten, (2021), *Planlagd brottsförebyggande linjeverksamhet*.

6 Förmåga att förebygga våld i barns och ungas nära relationer

Kapitel 5 inleds med en beskrivning av strukturen för den genomgång av olika aktörers förmåga som till övervägande del är gemensam för kapitel 5 och 6. De förmågor som är föremål för granskning i de båda fokusområdena är i stor utsträckning desamma men det finns också skillnader, bl.a. avseende målgrupp och kunskapsläge som motiverar att beskrivningen av respektive fokusområde presenteras i var sitt kapitel.

6.1 Styrningen av arbetet med att förebygga och bekämpa våld i barns och ungas nära relationer

Nedan beskrivs övergripande styrningen och olika satsningar på nationell, regional och lokal nivå vad gäller arbetet med att förebygga och bekämpa våld i barns och ungas nära relationer. Dessa åtgärder ger en ram och en inriktning för arbetet med att förebygga och bekämpa detta våld.

6.1.1 Den nationella nivån

Regeringen har genomfört olika satsningar av betydelse för arbetet med att förebygga våld mellan barn och unga. Regeringen lanserade i slutet av 2016 en nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.¹ Enligt regeringen ska den nationella strategin, som är tioårig och började gälla den 1 januari 2017, stärka förutsättningarna att nå det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns

¹ Socialdepartementet, *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, Regeringens skrivelse 2016/17:10.

våld mot kvinnor ska upphöra. Strategins målsättningar och utgångspunkter svarar enligt regeringen mot grundligt utredda utmaningar i samhällets arbete och bör vägleda statens styrning på området. Målsättningarna är följande: 1) ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld,² 2) förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta kvinnor och barn, 3) effektivare brottsbekämpning samt 4) förbättrad kunskap och metodutveckling.

Våld i barns och ungas nära relationer är en del av regeringens arbete inom området mäns våld mot kvinnor. Regeringens nationella strategi mot mäns våld mot kvinnor har exempelvis som första utgångspunkt att våld ska förebyggas med fokus på våldsutövare och maskulinitetsnormer. Förutom kopplingen till maskulinitet kan våld i nära relationer i vissa fall även kopplas till specifika riskfaktorer, som t.ex. psykisk ohälsa eller missbruk. Enligt strategin bör preventiva insatser utformas utifrån riskfaktorer och intensifierade insatser bör ges till förövare med höga risker. Strategins andra utgångspunkt anger att större uppmärksamhet ska ägnas flickors och unga kvinnors utsatthet för våld. I den första uppföljningen av strategin i januari 2020 konstateras att just våld mot flickor, som är den mest utsatta brottsoffergruppen, är minst uppmärksammat i det arbete som bedrivits.³ Åtgärder som fokuserar på flickor som utsätts för våld finns i endast 11 procent av de drygt 200 åtgärder som uppföljningen identifierat. Vidare konstateras att våldsutövande män och pojkar oftast nämns tillsammans i strategin, utan att det görs någon åtskillnad mellan dem varken i stöd och behandlingsinsatser eller inom ramen för rättssystemet.⁴ Övriga utgångspunkter i strategin med direkt koppling till barn och unga är förekomst av hedersnormer bland närstående till våldsutsatta/våldsutövare samt barnets bästa och barnets rättigheter.⁵ Den 1 juni 2022 infördes ett nytt brott i brottsbalken med beteckningen hedersförtryck.⁶ Brottet innebär att en särskild strängare straff-

² I den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor beskrivs att den första målsättningen om ett utökat och verkningsfullt förebyggande arbete mot våld omfattar universell prevention riktad till hela befolkningen. Det förebyggande arbetet handlar även om selektiv prevention riktad till särskilda grupper med förhöjd risk att utsättas för eller att utöva våld, situationell prevention som syftar till att minska antalet tillfällen att utöva våld samt indikativ prevention som riktas till män som har utövat våld för att förebygga att våldet upprepas.

³ Jämställdhetsmyndigheten, (2020), *Arbete pågår – åtgärder 2017–2019*.

⁴ Stiftelsen 1000 Möjligheter, (2020), *Ett år med ungarelationer.se, Erfarenheter och kunskap om keillars våld mot tjejer och våld i ungas parrelationer*.

⁵ Socialdepartementet, *En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, Regeringens skrivelse 2016/17:10.

⁶ Prop. 2021/22:138, *Ett särskilt brott för hedersförtryck*.

skala införas för den som med ett hedersmotiv upprepat begår vissa brottsliga gärningar mot en person och där gärningarna utgjort led i en upprepad kränkning av personens integritet och varit ägnade att allvarligt skada personens självkänsla.

Utifrån den nationella strategin har regeringen gett uppdrag till olika myndigheter att förebygga och bekämpa våld i barns och ungas nära relationer. Regeringen gav under 2021 bl.a. Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att stödja arbetet för att stötta unga som har utsatts för våld.⁷ I uppdraget ingår också att Jämställdhetsmyndigheten ska lämna förslag på hur stödet till unga våldsutsatta kan stärkas ytterligare. Även unga som lever i en hederskontext ska få bättre stöd. Inom ramen för uppdraget ska Jämställdhetsmyndigheten även genomföra insatser riktade till unga män som utövar våld och kontroll i sina relationer. Även Brå har haft i uppdrag att utreda våld i ungas parrelationer.⁸ Uppdraget omfattade bl.a. att studera vilka åtgärder som kan vidtas i samhället för att motverka våld i nära relationer bland unga och att övergripande sammanställa vad forskningen säger om orsaks-mekanismerna bakom sådant våld.

I juni 2021 gav regeringen MUCF i uppdrag att ta fram och sprida ett kunskapsunderlag med fokus på hedersrelaterat våld och förtryck och på våldsförebyggande arbete som riktar sig till fritidsledare och andra yrkesverksamma som arbetar med ungas fritid.⁹ Syftet med uppdraget var att öka kompetensen om hedersrelaterat våld och förtryck och våldsförebyggande hos yrkesverksamma som i sitt arbete kommer i kontakt med unga personer. En delrapport som bl.a. innefattar en beskrivning av den öppna fritidsverksamhetens roll i det våldsförebyggande arbetet har lämnats till regeringen.¹⁰

Regeringen har även under 2021 gett IVO i uppdrag att förstärka och utveckla tillsynen av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck.¹¹ Tillsynen av samtliga områden inom

⁷ Arbetsmarknadsdepartementet, *Uppdrag om stöd till våldsförebyggande insatser riktade till unga i partnerrelationer*, A2021/01443 och A2021/01397.

⁸ Justitiedepartementet, *Uppdrag att studera åtgärder mot våld i nära relationer bland unga*, Ju2020/03036/KRIM.

⁹ Arbetsmarknadsdepartementet, *Uppdrag att ta fram och sprida kunskapsunderlag med fokus på hedersrelaterat våld och förtryck och på våldsförebyggande arbete*, A2021/01300.

¹⁰ Arbetsmarknadsdepartementet, *Kunskapsunderlag till fritidsledare och andra yrkesverksamma om arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck och våldsförebyggande arbete*, A2022/00535.

¹¹ Arbetsmarknadsdepartementet, *Uppdrag om förstärkt och utvecklad tillsyn av socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete mot mäns våld mot kvinnor, våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck*, A2021/01714.

den nationella strategin ska ingå i arbetet. Senast den 30 april 2024 ska IVO lämna en slutredovisning av uppdraget till regeringen.

Regeringen har från år 2022 även avsatt permanenta medel i statsbudgeten till arbetet med att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Regeringen har även antagit ett andra åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023 där även åtgärder för att förebygga våld mot flickor och unga kvinnor till del ingår. Genom den nationella strategin ska en utveckling av det våldsförebyggande arbetet prioriteras vilket även är strategins huvudsakliga inriktning.¹²

Regeringen beslutade den 2 juni 2022 om ett nationellt våldsförebyggande program på området mäns våld mot kvinnor.¹³ Genom det våldsförebyggande programmet förstärker regeringen det tidiga våldsförebyggande arbetet, insatserna mot de personer som har förhöjd risk att utöva våld samt åtgärderna mot dem som har utsatt en närstående för våld.

I en rapport från Statskontoret 2021 om myndigheters arbete med frågor som rör mäns våld mot kvinnor enligt den nationella strategin var en av slutsatserna att kunskapskedjan inom området behöver stärkas.¹⁴ Flera myndigheter arbetar med att ta fram och sprida kunskap, men det behövs enligt Statskontoret ett mer konkret stöd för att kunskapen ska komma till praktisk användning bland yrkesverksamma inom framför allt kommuner och regioner. Trots att det generellt sett finns mycket kunskap saknas enligt Statskontoret utvärderade metoder och arbetssätt för att förebygga mäns våld mot kvinnor. Statskontoret framhåller att regeringen behöver utveckla styrningen på detta område. Statskontoret anser också att Jämställdhetsmyndighetens roll i genomförandet av strategin behöver förtydligas, exempelvis när det gäller myndighetens roll i att samordna andra myndigheters arbete med mäns våld mot kvinnor och i att ge underlag för regeringens styrning.

Regeringen har i juni 2022 i en skrivelse till riksdagen redovisat en fördjupad uppföljning av arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor.¹⁵ I skrivelsen konstateras bl.a. att ytterligare

¹² Jämställdhetsmyndigheten, (2022), *Våldsförebyggande satsningar ger resultat – Uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra 2017–2021*.

¹³ Uppgifter hämtade från regeringens webbplats (den 21 juni 2022).

¹⁴ Statskontoret, (2021), *Mäns våld mot kvinnor – en analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin*.

¹⁵ Arbetsmarknadsdepartementet, *Fördjupad uppföljning av arbetet med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, Regeringens skrivelse 2021/22:267.

indikatorer behövs för att följa upp utvecklingen av alla områden i den nationella strategin och bedöma i vilken mån ett önskvärt utfall har uppnåtts, särskilt när det gäller det våldsförebyggande arbetet och kunskap och metodutveckling. Enligt regeringen är det också angeläget att förebyggande metoder och arbetssätt inom området tas fram och utvärderas.

6.1.2 Den regionala nivån

Länsstyrelserna fick 2017 i uppdrag att inom sina respektive län stödja genomförande och uppföljning av regeringens nationella strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Enligt regeringen ska länsstyrelserna utgöra navet i genomförandet av den nationella strategin på regional nivå.¹⁶ Länsstyrelsernas uppdrag under perioden 2017–2020 har bestått av sex deluppdrag: framtagande av regionala strategier och handlingsplaner, främjande av samverkan, etablerandet av regionala resurscentra för våldsutsatta, åtgärder för att utveckla det förebyggande arbetet, kompetensstöd samt regional lägesrapportering. Länsstyrelserna ska även bistå kommuner och regioner inom respektive län med kunskap och metodstöd samt främja samverkan mellan kommuner, regioner, myndigheter på regional nivå och civilsamhället.¹⁷ I budgetpropositionen för år 2021 fick länsstyrelserna permanenta medel för arbetet med området mäns våld mot kvinnor.¹⁸ Samma år beslutade regeringen också om en långsiktig inriktning för länsstyrelsernas arbete.

Som nämnts ovan under 6.1.1 bedömer Statskontoret att kommuner och regioner behöver stöd för att använda den kunskap som finns och pekar på att det framför allt är länsstyrelserna som har i uppdrag att stödja hur arbetet med mäns våld mot kvinnor genomförs i kommuner och regioner. Statskontoret bedömer att länsstyrelserna behöver ge bättre stöd, och att de kan dra nytta av de regionala samverkans- och stödstrukturerna i det arbetet.¹⁹ Statskontoret föreslår att länsstyrelserna fokuserar mer på att stödja kommuner och

¹⁶ Socialdepartementet, *Regionalt uppdrag att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor*, S2017/07420/JÄM (delvis).

¹⁷ Jämställdhetsmyndigheten, (2022), *Våldsförebyggande satsningar ger resultat – Uppföljning av det jämställdhetspolitiska delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska uppböra 2017–2021*.

¹⁸ Förordning (2021:995) om länsstyrelsernas regionala arbete mot mäns våld mot kvinnor.

¹⁹ Statskontoret, (2021), *Mäns våld mot kvinnor – en analys av myndigheternas arbete med den nationella strategin*.

regioner att använda den kunskap, de arbetssätt och de metoder som finns.

Statskontoret gör i sin rapport från 2021, där myndigheten har följt upp och analyserat centrala myndigheters arbete med den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor, bedömningen att länsstyrelserna har fått goda förutsättningar i form av resurser och annan styrning att arbeta för strategins genomförande i länen.²⁰ Strategin anses också ha bidragit till att göra länsstyrelsernas roll som samordnare i länen tydligare. Därtill har samordningen mellan länsstyrelserna blivit bättre sedan de inrättade en nationell samordnare för sitt uppdrag om mäns våld mot kvinnor. Av Statskontorets kartläggning framgår att förutsättningarna dock ser olika ut mellan olika länsstyrelser. Enligt Statskontoret har länsstyrelserna i begränsad utsträckning integrerat olika perspektiv kring mäns våld mot kvinnor i det generella brottsförebyggande arbetet.

Enligt Statskontoret fungerar länsstyrelsernas samverkan med socialtjänsten väl, men en övergripande utmaning som myndigheten identifierar är att det behövs fler åtgärder och insatser för att det förebyggande arbetet ska bli verkningsfullt.²¹ Statskontorets kartläggning visar att länsstyrelserna kan göra mer för att främja det förebyggande arbetet i socialtjänsten. Statskontoret bedömer att länsstyrelserna ofta har svårt att nå ut med stöd kring förebyggande arbete eftersom socialtjänsten inte i så stor utsträckning fokuserar på det förebyggande arbetet. Enligt Statskontoret kan det bl.a. bero på att skydd och stöd till individer är ett lagstadgat ansvar för socialtjänsten, medan förebyggande arbete inte är det. Det är även svårt för länsstyrelserna att nå fram till skolan som också är en viktig arena för det förebyggande arbetet. De kan oftast nå elevhälsan, men det är svårare att nå ledningsnivå inom skolan. Vad gäller hälso- och sjukvården visar Statskontorets kartläggning att det varierar hur väl länsstyrelserna hittills har lyckats få genomslag för strategin.

---

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid.

6.1.3 Den lokala nivån

Trygghetsberedningen konstaterar att det är svårt att hitta studier som undersöker kommunernas arbete med att förebygga våld i barns och ungas nära relationer.

Enligt Brå fångas detta våld sällan upp i de lägesbilder som utgör grunden för kommunernas brottsförebyggande arbete.²² Kommunernas brottsförebyggande arbete baseras ofta på antingen synliga problem, som skadegörelse, narkotikahandel eller ungdomsrån, eller på problem som syns i kriminalstatistiken och inte karakteriseras av låg anmälningsbenägenhet. Våld i barns och ungas nära relationer kännetecknas av både låg upptäcktsrisk och låg anmälningsbenägenhet. Att problematiken inte uppmärksammas i lägesbilder i det lokala brottsförebyggande arbetet innebär dels att arbetet mot våld i barns och ungas nära relationer blir eftersatt inom kommunen, dels att viktiga aktörer på den lokala nivån, som skolor, socialtjänst, hälso- och sjukvård, inklusive BUP, inte uppmärksammar problemet i tillräckligt stor utsträckning. Enligt Brå sker också det våldsförebyggande arbetet parallellt med annat brottsförebyggande arbete på lokal nivå.²³

Enligt en rapport från 2020 framtagen av civilsamhällesorganisationerna MÅN och Unizon är andelen kommuner som bedriver förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor högre 2020 jämfört med en tidigare kartläggning av kommunernas arbete för att förebygga våld som gjordes av Unizon 2014.²⁴ Dock uppger endast drygt hälften av kommunerna att de har en skriftlig strategi för det förebyggande arbetet vilket är ett oförändrat resultat från 2014 medan tre av tio kommuner svarar att de inte har en strategi för arbetet. Enligt rapporten är insatser på kommunnivå framför allt riktade till personer som har utsatts för våld och först därefter mot våldsutövare för att motverka återfall. Den tredje vanligaste insatsen riktas till allmänheten, så kallade primärpreventiva insatser. Ungefär hälften av de kommuner som svarat på enkäten anger att civilsamhällesorganisationer är de främsta samarbetspartnerna. De faktorer kommunerna anger skulle kunna hjälpa dem att själva utveckla det förebyggande arbetet är främst mer personal och ökade ekonomiska resurser.

²² Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

²³ Enligt uppgift från möte mellan Trygghetsberedningens kansli och representanter från Brå, den 21 december 2021.

²⁴ MÅN och Unizon, (2020), *Ett steg på vägen – En undersökning av kommunernas förebyggande arbete mot mäns våld mot kvinnor*.

6.2 Förmåga att upptäcka våld i barns och ungas nära relationer

För att förebygga våld i barns och ungas nära relationer behöver kunskapshöjande åtgärder genomföras riktade mot en bred målgrupp. Att redan tidigt skapa en medvetenhet om rätten till kroppslig och personlig integritet är avgörande och därför är det viktigt att börja prata redan med de yngre barnen. Här har förskolan en viktig roll. Förskolan styrs av skollagen och läroplanen. Enligt läroplanen för förskolan ska förskolan spegla de värden och rättigheter som uttrycks i barnkonventionen. Utbildningen ska därför utgå från vad som bedöms vara barnets bästa, att barn har rätt till delaktighet och inflytande och att barnen ska få kännedom om sina rättigheter. Förskolan ska bidra till respekt och förståelse för alla människors lika värde och de mänskliga rättigheterna.²⁵ Det finns i dag kunskapshöjande material som förskolan kan ta del av för att förebygga våld i barns och ungas nära relationer. Rädda Barnen har exempelvis tagit fram materialet ”Stopp min kropp” som är en vägledning för föräldrar och andra vuxna med tips och råd om hur man kan prata med barn i olika åldrar om kroppen, gränser och sexuella övergrepp. Även materialet ”Okej med dig?” framtagen av Make Equal med stöd av Jämställdhetsmyndigheten finns tillgängligt och fokuserar på samtycke och ömsesidighet för små barn. Detta material vänder sig främst till förskolan, men även till föräldrar.²⁶

I en inventering kring hedersrelaterad problematik i förskolan framtagen av Malmö stad, baserad på intervjuer med personal vid 13 av Malmö stads förskolor, nämns att personalen anser att ett av de största behoven är kunskap om hedersrelaterad problematik, exempelvis hur den yttrar sig och hur man kan upptäcka den samt vad samhället kan bistå med för insatser.²⁷ Inventeringen pekar på att det finns ett behov av förbättrad praktisk beredskap och fortbildning i hur personalen ska bemöta barnen och vårdnadshavare i samtal kring hederskultur och skillnader mellan flickor och pojkar.

Att upptäcka att någon utövar våld eller utsätts för våld är en av de viktigaste förutsättningarna för att kunna stärka samhällets förmåga

²⁵ Läroplan för förskolan 2018, uppgifter hämtade från Skolverkets webbplats (den 23 maj 2022).

²⁶ Uppgifter hämtade från webbplatsen ungarrelationer.se (den 23 maj 2022).

²⁷ Malmö stad, (2021), *Hedersrelaterad problematik i Malmö stads förskolor – erfarenheter och behov av stöd*.

att förebygga återfall i våld i barns och ungas nära relationer. Föräldrar har här ett stort ansvar. I en undersökning med 1 000 föräldrar och 1 000 barn som SIFO Kantar genomfört på uppdrag av ungarrelationer.se uppgav 84 procent av föräldrarna att man ansåg sig ha ingen eller liten kunskap om våld i ungas nära relationer.²⁸ Flera civilsamhällesorganisationer arbetar med att nå ut till föräldrar genom olika typer av föräldrastöd. I Brås rapport om våld i ungas parrelationer finns även en sammanställning med flera av de våldsförebyggande program som är framtagna internationellt och som har fördelen av att också ha riktade åtgärder mot föräldrar.²⁹

Det våld som sker behöver uppmärksammas för att socialtjänsten eller hälso- och sjukvården ska kunna erbjuda den våldsutsatta adekvat vård, stöd och hjälp. Det kan också vara så att den som utövar våldet har en egen erfarenhet av våldsutsatthet och utifrån det har behov av insatser. Hälso- och sjukvården har också en stor kontaktyta mot större delen av befolkningen. Det finns därför goda förutsättningar för den att spela en avgörande roll när det gäller att upptäcka våld mot närstående. Detta har även uppmärksammats av utredningen om återfallsförebyggande insatser för män som utsätter närstående för våld som i sitt betänkande uttrycker att hälso- och sjukvården i högre grad än i dag måste engageras i arbetet med att upptäcka våld mot närstående.³⁰ Bland annat behöver frågor om förekomsten av våld ställas oftare än vad som i dag görs. Forskning visar att upptäckten av våld ökar markant när personal i olika verksamheter ställer frågor om våld. För att kunna fråga om våld krävs att samhällsaktörer har kunskap om våld i nära relationer, hur och när frågor om våld kan ställas samt hur man kan gå vidare för att ge eller hänvisa till stöd och hjälp. Att personal i olika verksamheter frågar om erfarenhet av våld kan ofta underlätta för personer att berätta om sin situation och att söka stöd och hjälp.³¹ En orsak till att personal i dag inte ställer frågor om våld kan vara att det saknas kunskap om våldet, att det känns som ett svårt ämne att ta upp och att det inte finns tillräcklig kunskap om vad som ska göras vid upptäckt. Även bristande stöd vid implementeringen av rutiner kan vara en anledning till att personal vid olika verksamheter inte ställer nödvändiga

²⁸ Uppgifter hämtade från webbplatsen ungarrelationer.se (den 2 oktober 2022).

²⁹ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

³⁰ *Att bryta ett våldsamt beteende*, SOU 2018:37.

³¹ NCK, (2010), *Att fråga om våldsutsatthet som en del av anamnesen*.

frågor om våld.³² För att höja kunskapsnivån för centrala yrkesgrupper infördes 2018 nya examensmål i högskoleförordningen för en rad utbildningar, så att kunskap om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer nu är obligatorisk. De program som berörs är utbildningar till fysioterapeut, jurist, läkare, psykolog, sjuksköterska, socionom och tandläkare. Från 2019 gäller kunskapskravet även utbildning till tandhygienist.

Enligt Brå söker våldsutsatta ofta hälso- och sjukvård för diffusa fysiska och psykiska symtom som kan ha orsakats av våld av exempelvis en partner eller någon annan nära person.³³ Barn och unga berättar sällan om våldet, eftersom de inte alltid sätter sina besvär i samband med att de är eller har varit våldsutsatta. Av den anledningen är det extra viktigt att mer rutinmässigt ställa frågor om eventuell utsatthet för våld. Aktörer inom socialtjänsten, hälso- och sjukvården, exempelvis barn- och ungdomspsykiatri och inom skolan, exempelvis elev- och studenthälsan, har viktiga roller när det gäller att upptäcka våld bland barn och unga. I kapitel 4 nämns flera risk- och skyddsfaktorer som kan öka eller minska sannolikheten för att barn och unga utövar våld eller blir utsatta för våld. För att kunna upptäcka våld i olika former behöver aktörer som har till uppgift att skydda och stödja dessa barn ha kunskap om dessa faktorer. Rutinmässiga frågor ska dock ställas oavsett hur sannolikheten för våld bedöms.

Hot, kränkningar och fysiskt våld i barns och ungas nära relationer är särskilt svåra att upptäcka i de fall den utsatta har en funktionsnedsättning. Det kan handla om fysiska funktionsnedsättningar som begränsad rörelseförmåga eller nedsatt syn och hörsel, men också om psykisk eller intellektuell funktionsnedsättning. Den här gruppen har det extra svårt, eftersom de ofta är beroende av den person som är både partner och förövare.

6.2.1 Socialtjänsten

Att uppmärksamma och utreda barn som kan vara våldsutsatta och som kan ha bevittnat våld är enligt IVO en av socialtjänstens viktigaste uppgifter.³⁴ Den 1 augusti 2021 infördes en ny bestämmelse i

³² Socialstyrelsen, (2018), *Frågor om våld – En kartläggning av hur socialtjänsten och hälso- och sjukvården frågar om våldsutsatthet och våldsutövande samt användning av bedömningsmetoder.*

³³ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer.*

³⁴ IVO, (2019), *Barn riskerar att bli utan stöd och hjälp.*

SoL som reglerar en skyldighet för socialnämnden att verka för att den som utsätter eller har utsatt en närstående för våld eller andra övergrepp ska ändra sitt beteende.³⁵ Den 1 november 2022 trädde också nya föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer i kraft.³⁶ Författningen gäller för socialtjänsten, hälso- och sjukvården och tandvårdens arbete med våld i nära relationer. Författningen har bl.a. reviderats utifrån ny lagstiftning som trätt i kraft om socialnämndens ansvar för våldsutövare samt nya bestämmelser vad gäller hälso- och sjukvårdens ansvar att särskilt beakta barns behov av information, råd och stöd om barnets förälder eller någon annan vuxen som barnet varaktigt bor tillsammans med utsätter eller har utsatt barnet eller en närstående till barnet för våld eller andra övergrepp. Även den nya sekretessbrytande bestämmelsen som gör det möjligt för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att under vissa förutsättningar lämna uppgifter till Polismyndigheten i syfte att förebygga att det begås allvarligare vålds-, frids- eller sexualbrott mot närstående har beaktats i revideringsarbetet.

Socialtjänsten har ett långtgående ansvar när det gäller mäns våld mot kvinnor, detta omfattar även våld i nära relationer där både offer och förövare är barn. Omständigheterna kring hur och var våldet utövas kan skilja sig jämfört med vuxna och kan därför vara svårare att upptäcka. Barn under 18 år kan också ibland undvika att berätta om utsatthet när de får veta att den yrkesverksamma de talar med är skyldig att göra en orosanmälan till socialnämnden. Detta innebär att barn ofta undanhåller information från socialtjänsten vilket ställer större krav på förmågan att upptäcka våldet. De vägledningarna som Socialstyrelsen har tagit fram när det gäller att upptäcka våld riktar sig oftast till vuxna som målgrupp. Under 2014 tog Socialstyrelsen exempelvis fram en vägledning för olika verksamheter i syfte att öka förmågan att upptäcka mäns våld mot kvinnor.³⁷ Vägledningen innehöll även några rekommendationer till barn och ungdomspsykiatri, BUP, för att upptäcka barn och unga som drabbas av våld, men då främst inom familjen.

De som arbetar med barn och unga som blivit föremål för olika insatser på grund av t.ex. psykisk ohälsa, våld inom familjen, kriminalitet eller antisocialt beteende, saknar i dag ofta kunskap om att

³⁵ Prop. 2020/2021:163, *Förebyggande av våld i nära relationer*.

³⁶ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer, (HSLF-FS 2022:39).

³⁷ Socialstyrelsen, (2014), *Att vilja se, vilja veta och att våga fråga*.

dessa grupper samtidigt har en högre risk att vara i en egen relation med våld. Upptäckten av sådant våld i dessa grupper riskerar att falla mellan stolarna, eftersom fokus ofta ligger på andra problem.³⁸

Förutom att kunskapen om hur våld mellan barn och unga kan se ut ibland brister, ställer socialtjänsten inte heller alltid rutinmässiga frågor till barn och unga om våld i nära relationer.³⁹ De verktyg som socialtjänsten använder, för att bedöma hotbilder för relationsvåldsutsatta eller risk hos våldsutövare, är inte heller alltid anpassade efter barn och unga. De vanligaste verktygen för att bedöma våld i nära relationer har vuxna som målgrupp. Det är möjligt att samma frågor som riktas mot en vuxen målgrupp skulle kunna fungera för att bedöma hot och risker även i barns och ungas nära relationer, men flera verksamheter som står nära barn och unga menar att det ofta är stora skillnader i livsvillkor hos unga jämfört med hos äldre. På grund av bedömningarnas vuxenperspektiv finns en risk för att riskbedömningar inte alls genomförs eller får fel utfall. I de fall socialtjänsten har fått in en orosanmälan som vid misstanke om våld alltid ska leda till utredning upplever personal vid socialtjänsten att definitionen av våldet (som rör barn och unga) kan vara otydlig och efterfrågar mer kunskap om vad som är att betrakta som våld.

6.2.2 Skolan

Utsatthet för våld utgör en risk för barnets psykiska hälsa och kan innebära en negativ påverkan på elevens lärande. Rektorn eller annan utsedd verksamhetschef för elevhälsan ansvarar för att elevhälsan har rutiner för att upptäcka hälsorisker. När en elev utsätts för kränkande behandling av andra elever på skolan ska skolans personal agera med stöd av skolans likabehandlingsplan. När en elev misstänks vara utsatt för fysiskt eller psykiskt våld utanför skolan, anger SoL att skolpersonal har en skyldighet att anmäla sin oro till socialtjänsten.⁴⁰ Att skolan gör orosmälningar kan bidra till att tidigt upptäcka barn och unga som utsätts för grova kränkningar samt olika typer av hot om våld och våld.

Socialstyrelsen och Skolverket har gemensamt tagit fram en vägledning för elevhälsan i syfte att stärka elevhälsans arbete och bidra

³⁸ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

³⁹ Socialstyrelsen, (2014), *Att vilja se, vilja veta och att våga fråga*.

⁴⁰ 14 kap. 1 § SoL.

till en likvärdig elevhälsa i hela Sverige. Vägledningen beskriver hur elevhälsans arbete kan bidra till en hälsofrämjande skolutveckling och undanröja hinder för enskilda elevers lärande. Vägledningen fokuserar även på områden där elevhälsans insatser är viktiga, såsom psykisk hälsa och ohälsa, arbetsmiljö, skolfrånvaro och levnadsvanor. Några tydliga riktlinjer för elevhälsan när det gäller att systematiskt fråga elever om våld eller annan utsatthet finns dock inte. Enligt Rädda barnen behövs fastställda riktlinjer inom skolan för att rutinmässigt fråga alla elever om utsatthet för kränkningar, hot och våld och huvudansvaret bör även läggas på en person, exempelvis skolsköterskan.⁴¹ För att lärare och annan personal i skolan ska upptäcka tecken på utsatthet är det även viktigt med ett samarbete mellan alla vuxna på skolan, inte enbart mellan lärare och elevhälsan.

Elevhälsan ställer i dag inte rutinmässiga frågor till barn och unga om våld sker i deras relationer med andra jämnåriga, det gäller såväl kamrater som partners.⁴² Elevhälsan upplever att det är svårt att fråga om våld och att frågan därför ofta ställs först efter att barnet uppvisar synliga tecken på utsatthet. Hinder för genomförande uppges framför allt vara bristande tid, bristande acceptans hos personalen, vilket kan böttna i oro för föräldrarnas reaktioner. Flera inom elevhälsan hänvisar också till den hälsoprofil och enkät som används och menar att frågan inte ställs eftersom den inte finns med i materialet.⁴³ Samtidigt finns insikten om att våld kan förekomma utan att barn uppvisar några som helst synbara tecken. Även om barnet berättar om sin utsatthet för våld kan elevhälsan inte alltid på ett korrekt sätt erbjuda relevant hjälp och stöd. Personalen har heller inte alltid rätt kompetens i frågan.⁴⁴

6.2.3 Hälso- och sjukvården

Enligt SoL ska varje vårdgivare fastställa de rutiner som behövs för att utveckla och säkra kvaliteten i arbetet med våldsutsatta och barn som bevittnat våld. Sedan den 1 november 2022 finns nya föreskrifter

⁴¹ Rädda barnen, (2016), *Att upptäcka våld mot barn – om rutinfrågor inom elevhälsa*.

⁴² Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

⁴³ Hälsobesök regleras i skollagen (2 kap. 25 §). Det är huvudman/vårdgivare som ansvarar för vilka frågor som ska ställas vid hälsobesök och för vilka processer och rutiner som ska gälla utifrån ledningssystem. Vilka frågor som ska ställas vid hälsosamtal är inte reglerat utan avgörs av enskild huvudman/vårdgivare.

⁴⁴ Rädda barnen, (2016), *Att upptäcka våld mot barn – om rutinfrågor inom elevhälsa*.

och allmänna råd om våld i nära relationer, se 6.2.1. Av de nya föreskrifterna framgår att vårdgivaren, om ett barn visar symtom eller tecken som väcker misstanke om att barnet är våldsutsatt eller bevittnat våld, ska se till att hälso- och sjukvårdspersonalen ställer frågor till barnet i enrum när det är möjligt och med hänsyn tagen till barnets ålder och mognad.⁴⁵ Om ett barn far illa eller om det finns sådana misstankar ska hälso- och sjukvården, rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet och anställda inom verksamheten genast anmäla det till socialnämnden.⁴⁶ Vägledningen som Socialstyrelsen tog fram under 2014 i syfte att öka förmågan att upptäcka mäns våld mot kvinnor innehöll även rekommendationer till barn- och ungdomspsykiatri om att frågan om våld skulle tas upp i alla ärenden inom barn- och ungdomspsykiatri för att upptäcka barn som drabbas av våld inom familjen eller har bevittnat våld.⁴⁷

Enligt Brå finns även i hälso- och sjukvården behov av ökad kunskap om hur man upptäcker våld i barns och ungas nära relationer.⁴⁸ Brå bedömer dock att landets ungdomsmottagningar generellt har en bra inblick i och medvetenhet om våld i barns och ungas nära relationer.

Ett stort fokus i hälso- och sjukvården har främst varit att upptäcka kvinnor som utsätts av våld av män. När det gäller hälso- och sjukvårdens arbete med att upptäcka våldsutsatta kvinnor visade en nationell kartläggning 2006 att det fanns en stor variation mellan regionerna.⁴⁹ Rutiner för att fråga kvinnor om misshandel fanns hos 19 procent av samtliga svarande mottagningar, men det varierade mellan olika mottagningstyper från 13 procent av de gynekologiska mottagningarna till 25 procent av akutmottagningarna. Beredningen har inte kunnat hitta några undersökningar som visar i vilken utsträckning hälso- och sjukvården inklusive tandvården rutinmässigt ställer frågor till barn och unga om våld i deras nära relationer.

IVO har i en granskning av olika barnkliniker kommit fram till att dessa kliniker ofta gör en anmälan till socialtjänsten när barn som kan vara våldsutsatta eller kan ha bevittnat våld väl har uppmärksamats.⁵⁰ Däremot ställer inte personal på barnklinikerna frågor till barn

⁴⁵ Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om våld i nära relationer, HSLF-FS 2022:39.

⁴⁶ 14 kap. 1 § SoL.

⁴⁷ Socialstyrelsen, (2014), *Att vilja se, vilja veta och att våga fråga*.

⁴⁸ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

⁴⁹ Socialstyrelsen, (2018), *Frågor om våld – En kartläggning av hur socialtjänsten och hälso- och sjukvården frågar om våldsutsatthet och våldsutövande samt användning av bedömningsmetoder*.

⁵⁰ IVO, (2019), *Barn riskerar att bli utan stöd och hjälp*.

i enrum för att upptäcka våld som ännu inte uppmärksammats. Denna brist fanns vid tre av de sju granskade klinikerna. Hälso- och sjukvårdspersonalen gav i granskningen uttryck för att behov finns av kompetensutveckling gällande när och hur frågor ska ställas till barn, och hur barn som har bevittnat våld ska kunna uppmärksammas i större utsträckning.

6.2.4 Polisen

En av polisens viktigaste uppgifter är att förebygga, förhindra och upptäcka brottslig verksamhet. Eftersom kränkningar, hot och våld oftast sker i hemmet, i skolan och på den digitala arenan kan de vara svåra att upptäcka för polisen och övriga rättsväsendet. För att polisen ska kunna upptäcka hot, kränkningar och våld på den digitala arenan är det viktigt att ha ett gott samarbete med ansvariga för internet-sidor, spel och olika appar som barn och unga använder.⁵¹ De ansvariga kan underlätta genom att rapportera misstänkta brott och ge polisen tillgång till den information de behöver för sina utredningar, men också genom att sätta upp skydd så att brott inte ska kunna begås. Dessa aktörer är privata företag som samverkar med polisen i varierande grad. Poliser har påtalat behovet av att få patrullera på nätet för att upptäcka hot och kränkningar på internet, som en del av ett förebyggande arbete. Under våren 2021 startade polisen en kampanj i sociala medier, ”Är det delbart?”, för att informera om vad som är brottsligt, vikten av att anmäla och hur vuxna kan prata med barn om brottsligheten.⁵² Polisen har även tagit fram utbildningsmaterial för skolor.

Oavsett hur polisregionerna valt att organisera arbetet ligger fokus ofta på att utreda de brott som anmäls. Uppsökande och förebyggande arbete för att upptäcka våld i barns och ungas nära relationer är inte en naturlig del av den dagliga verksamheten. Detta kan bero dels på oklarheter när det gäller hur arbetet ska bedrivas, dels på att utredningar av anmälda ärenden i dag tar huvuddelen av resurserna i anspråk.⁵³

⁵¹ Riksrevisionen, (2021), *Internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn – stora utmaningar för polis och åklagare*.

⁵² Uppgifter hämtade från polisens webbplats (den 26 april 2022).

⁵³ Riksrevisionen, (2021), *Internetrelaterade sexuella övergrepp mot barn – stora utmaningar för polis och åklagare*.

Unga har framfört att det är brist på lättbegriplig information om polisanmälan och om rättsprocessen samt brist på stöd för unga brottsoffer av målsägandebiträden som har kunskap om våld i nära relationer.⁵⁴ Enligt rättsväsendets aktörer kan vissa barn och unga uppleva det krångligt och svårt att göra en polisanmälan och genomgå en rättsprocess.

6.3 Förmåga att initiera tidiga, träffsäkra och förtroendeskapande insatser

Anmälningsskyldigheten är en viktig förutsättning för att insatser och åtgärder snabbt ska kunna initieras. Tidiga insatser är ofta en förutsättning för att bryta en negativ spiral genom att ge stöd till den som är våldsutsatt och förhindra våldsutövare att återfalla i brott. Det är också angeläget med tidiga insatser i syfte att förebygga att brott över huvud taget begås. De olika former av stöd som en ung person som utsätts för våld av en partner behöver är bl.a. skydd och säkerhet, vårdinsatser för fysiska och psykiska skador, samtalsstöd, information om den hjälp som finns att få, rättsligt stöd samt praktisk hjälp att lämna relationen. Träffsäkra insatser grundar sig främst på ett kunskapsbaserat arbetssätt, dvs. att de mest centrala aktörerna är medvetna om vilka insatser som är mest effektiva och i vilket skede.

Vem som helst kan göra en orosanmälan till socialtjänsten, men enligt SoL har myndigheter (och deras anställda) vars verksamheter berör barn och unga samt andra myndigheter (och deras anställda) inom hälso- och sjukvården, annan rättspsykiatrisk undersökningsverksamhet, socialtjänsten, Kriminalvården, Polismyndigheten och Säkerhetspolisen en lagstadgad skyldighet att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om eller misstänker att ett barn far illa. Samma skyldighet gäller enligt bestämmelsen även dem som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet och fullgör uppgifter som berör barn och unga eller annan sådan yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet inom hälso- och sjukvårdens eller socialtjänstens område. Exempel på sådana verksamheter kan vara hem för vård eller boende, HVB, eller friskolor. Ideella föreningar som genom avtal med kommunen utför insatser

---

⁵⁴ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

enligt SoL omfattas också av anmälningsplikten.⁵⁵ Socialstyrelsen gjorde under 2019 en kartläggning av antalet orosanmälningar för året 2018.⁵⁶ Polis, skola och förskola, hälso- och sjukvård samt tandvård svarar totalt för 60 procent av orosanmälningarna. Enligt denna kartläggning är det vanligare att anmälningsorsaken är relaterad till föräldrars eller vårdnadshavares problematik (39 procent) än till barnet självt (33 procent). Var femte anmälan (20 procent) är relaterad till våld i nära relation, mot vuxna eller mot barn. Här ingår våld som är fysiskt, psykiskt och/eller bevittnat, samt skada eller övergrepp.

Trots anmälningskyldighet kan ett lågt förtroende hos individen för de verksamheter som är involverade innebära att nödvändiga insatser ändå inte genomförs. Om exempelvis en person som utsätts för hedersvåld upplever sig tidigare ha blivit illa behandlad av myndigheter eller riskerar att drabbas av ytterligare konsekvenser (som vid risk för förlorat uppehållstillstånd) är det av stor vikt att ett förtroende byggs upp för att insatser ska kunna utformas korrekt.⁵⁷ Få personer som är utsatta för våld har full insikt i sina rättigheter och vad SoL säger om stöd till utsatta. Att stöd och information är tydligt, konsekvent och förutsägbart är därför viktigt när det gäller att skapa förtroende.

Vid våld i barns och ungas nära relationer är föräldrarna viktiga aktörer. Dels med tanke på att unga i de flesta fall fortfarande bor hemma hos föräldrarna, dels för att en del av våldet sker i hemmet.⁵⁸ Det är viktigt att olika typer av förebyggande och stödjande insatser mot våld tar med föräldraperspektivet och de möjligheter som det kan ge för att bättre arbeta mot denna typ av våld. Enligt en kartläggning av föräldrastöd i bl.a. hälso- och sjukvården finns flera utmaningar med det föräldrastöd som erbjuds. Det behövs ett fortsatt arbete för ökad kvalitet, likvärdighet och jämlikhet i hälso- och sjukvårdens föräldrastöd. Det behövs även en tydlig ansvarskedja från nationell till regional nivå för att arbetet ska kunna systematiseras.

Barn och unga som utsätts för våld i nära relationer kan i vissa fall försöka undvika inblandning av föräldrarna när det gäller stöd och insatser. Barn under 18 år som är eller har varit utsatta för hedersrelaterat våld kan behöva hjälp från hälso- och sjukvården utan att deras vårdnadshavare känner till eller godkänner det. Detta eftersom

⁵⁵ 14 kap. 1 § SoL.

⁵⁶ Socialstyrelsen, (2018), *Anmälningar om barn som far illa eller misstänks fara illa*.

⁵⁷ Moser Hällén, L. (2021), *Intersektionella perspektiv på våld i nära relationer*.

⁵⁸ Socialstyrelsen, (2015), *Föräldrastöd inom hälso- och sjukvård*.

barnen kan utsätta sig för en risk om de söker hjälp och berättar om sin situation. Det är viktigt att berörda aktörer har redskap för att kunna initiera insatser även för dessa barn och unga.

6.3.1 Socialtjänsten

Socialtjänstens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med det barn som berörs, och vid behov även i samverkan med andra aktörer inom offentlig förvaltning. Socialtjänstens insatser bygger på frivillig medverkan och samtycke, och ska enligt SoL utformas och genomföras tillsammans med barnet och barnets vårdnadshavare.⁵⁹ Socialtjänstens arbete mot missbruk och beroende hos barn och unga är en viktig del i det brottsförebyggande arbetet, bl.a. mot bakgrund av kopplingen mellan våldsbrott och missbruksproblematik. Andra exempel på mer riktade insatser som bidrar till det brottsförebyggande arbetet avseende våld i barns och ungas nära relationer är föräldraskapsstöd, stöd och hjälp till barn som bevittnar våld eller andra övergrepp samt olika typer av stöd till personer som utsätts för hedersrelaterat våld.

För att insatserna ska vara effektiva måste socialtjänstens förebyggande insatser inte bara sättas in i ett tidigt skede utan de måste även vara samordnade. Enligt Socialstyrelsen samordnas inte insatser alltid med andra berörda aktörer och de sätts inte alltid in tillräckligt tidigt.⁶⁰ Det är viktigt att socialtjänsten har förutsättningar och verktyg att vid behov kunna ingripa tidigt även då insatser inte kan ges med samtycke. Socialstyrelsen har också haft regeringens uppdrag att komma med rekommendationer på hur möjligheterna att ge öppna insatser utan samtycke till barn och unga kan utvecklas.

Enligt Brå har socialtjänsten i dag inte tillräcklig kunskap om hur unga våldsutsatta kan ges rätt stöd.⁶¹ Brå menar att Socialstyrelsens stöd och handledning till socialtjänst (och hälso- och sjukvård), gällande stöd till barn och unga som är utsatta för relationsvåld måste bli bättre. Flera aktörer riktar kritik mot att ansvaret för att utforma stöd för dem som är utsatta i stället ligger på den ideella sektorn, och att socialtjänsten ofta hänvisar yngre vidare till civilsamhällesorganisationer för att få stöd. Brå efterlyser fler kartläggningar med fokus

⁵⁹ Se 3 kap. 4–5 §§ SoL.

⁶⁰ Socialdepartementet, *Ändring av uppdraget om öppna insatser utan samtycke*, S2019/0472/FST.

⁶¹ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

på vilket stöd som erbjuds till yngre utsatta för relationsvåld, i såväl statlig och kommunal som ideell regi.

IVO har under 2019 granskat 13 socialnämnder för att undersöka huruvida dessa har tillvaratagit barnens rättigheter i tillräckligt stor utsträckning.⁶² Resultatet visar att barn inte alltid kan räkna med att få sina rättigheter tillgodosedda hos de granskade socialtjänsterna. IVO fann bl.a. att socialtjänsten inte alltid uppmärksammar och utreder misstankar om att ett barn varit utsatt för våld och/eller bevittnat våld i nära relation.⁶³ Denna brist finns hos alla 13 granskade nämnderna. I åtta av de 13 nämnderna görs inte heller alltid, under en utredning av barnets situation, en bedömning av om det finns en risk för att barnet ska utsättas för ytterligare våld och/eller bevittna ytterligare våld. Barnet kan heller inte alltid räkna med att få komma till tals under en utredning eller få relevant information, vilket IVO fann i åtta av 13 nämnder. I sex nämnder såg IVO att utredningar inte alltid sker skyndsamt och i tre nämnder hade inte tillräckligt med beslutsunderlag inhämtats i utredningar gällande barn. Problemet har funnits över hela Sverige under många år och har därmed drabbat många barn. Enligt IVO måste nämnderna ta sitt ansvar för att se till att verksamheterna bedrivs i enlighet med bestämmelser i lagar och föreskrifter. IVO bedömer att nämnderna har brustit i sin styrning och ledning av verksamheterna och att nämnderna inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att säkerställa att barn får det stöd och skydd de har rätt till.

Möjligheterna för socialnämnden att bevilja öppna insatser till barn och unga när vårdnadshavarna inte samtycker eller när den unge inte samtycker är i dag begränsade. Socialtjänsten har därmed, i enlighet med SoL, inte de förutsättningar och verktyg för att kunna ingripa tidigt i de fall då insatser inte kan ges med samtycke.⁶⁴

Som tidigare nämnts i kapitel 4 skiljer sig delvis våldet i barns och ungas nära relationer från de vuxnas våld. Ungas digitala liv är exempelvis helt integrerat i deras vardag. Att utöva digitalt våld, t.ex. att kontrollera en partner genom mobilen, att hänga ut någon på sociala medier, lägga ut hämndporr m.m. är både vanligare och lättare. Insatser behöver ta detta i beaktande. Enligt Brå har socialtjänsten i dag inte

⁶² IVO, (2019), *Barn riskerar att bli utan stöd och hjälp*.

⁶³ Fokus för granskningen var huvudsakligen barn som blivit utsatta för våld eller bevittnat våld inom familjen.

⁶⁴ 3 kap. 6 a § SoL.

verktygen för att till fullo förebygga och bekämpa våldet på den digitala arenan.⁶⁵

Det finns i dag få insatser hos socialtjänsten som riktar sig mot exempelvis pojkar och unga män som utövar våld mot andra jämnåriga flickor eller unga kvinnor. Enligt stiftelsen 1000 Möjligheter visar en kartläggning från 2020 att det knappt finns några verksamheter runt om i landet som tar emot våldsutövare under 18 år.⁶⁶ Detta trots att kommuner numera i större utsträckning än tidigare börjat erbjuda insatser för vuxna våldsutövare. De insatser som finns erbjuds i dag ofta av civilsamhället. De insatser som genomförs i myndigheters eller kommuners regi är inte alltid anpassade för en yngre målgrupp.⁶⁷ För att förbättra förutsättningarna för att barn och unga på lokal nivå över hela landet ska ha tillgång till kvalitetssäkrat kunskaps- och metodstöd för våldsförebyggande insatser gav regeringen i juni 2022 Jämställdhetsmyndigheten i uppdrag att översätta och anpassa två evidensbaserade våldsförebyggande program, *Safe Dates* och *Dating Matters*.⁶⁸ I uppdraget ingår även att låta externa forskare effektutvärdera de anpassade programmen utifrån svenska förhållanden. Uppdraget genomförs i samverkan med Skolverket och MFoF.

6.3.2 Skolan

En omfattande del av våldet inträffar inte bara i hemmet eller på internet utan också i skolan. Förutom att våld i barns och ungas nära relationer inträffar i skolan så kan även andra typer av psykiskt och sexuellt våld mellan elever förekomma där. Att klara av skolan är en skyddsfaktor både när det gäller risker att utveckla en kriminell livsstil och att utsättas för brott. Tidiga insatser och arbete för att alla elever ska nå kunskapskraven blir därför tillsammans med stödinsatser, trygghet och studiero utgångspunkten för skolans brottsförebyggande arbete.⁶⁹

Ett våldspreventionsprogram, MVP, används på ett antal grund- och gymnasieskolor runt om i landet. MVP är en modell för att

⁶⁵ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

⁶⁶ Stiftelsen 1000 Möjligheter, (2020), *Ett år med ungarrelationer.se, Erfarenheter och kunskap om killars våld mot tjejer och våld i ungas parrelationer*.

⁶⁷ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

⁶⁸ Arbetsmarknadsdepartementet, *Uppdrag att översätta, anpassa och utvärdera två evidensbaserade våldsförebyggande program 2022–2025*, A2022/00840.

⁶⁹ Prop. 2021/22: 160, *Skolans arbete med trygghet och studiero*.

arbeta med att stärka elever och lärare för att de ska bli delaktiga i att ingripa mot våldet. MVP lär deltagarna att förstå vad våld är, att det finns olika sorters våld samt visar hur enskilda kan ingripa. Programmet, som översatts och anpassats till svenska förhållanden av riksorganisationen MÄN, har på regeringens uppdrag till Skolverket utvärderats av ett antal fristående forskare. Den övergripande slutsatsen från denna utvärdering (från år 2018) är att programmet har potential att skapa en positiv utveckling.⁷⁰ Forskarna konstaterar att det är relativt små rapporterade förändringar i elevernas kunskap, attityder och beteenden som dokumenteras, men att programmet i de deltagande skolorna har bidragit till att förändra elevernas kunskap och attityder så att osäkerheten kring våldsbeteenden minskar och att fler beteenden betraktas som våld. Forskarna understryker dock att det finns ett stort behov av fortsatt kunskapsutveckling för att kunna säga något generaliserbart om programmets effekt.

Elevhälsan inom skolan har även uppmärksammats som en viktig aktör när det gäller arbetet med psykisk hälsa hos barn och unga. Under 2018 startade ett utvecklingsprojekt initierat av SKR med framtagandet av den s.k. elevhälsobaserade modellen.⁷¹ En elevhälsobaserad modell innebär att skolan, elevhälsan, socialtjänsten och vården arbetar tillsammans för att erbjuda förebyggande och tidiga insatser med elevhälsan som den gemensamma arenan. Projektet slutredovisades under 2021 och resultatet tyder på att det upplevdes av kommuner och regioner som en relevant modell i arbetet med barns och ungas psykiska ohälsa.

Enligt Brå kan skolan genomföra flera olika insatser för att förebygga våld mellan barn och unga.⁷² Det kan exempelvis gälla insatser som försvårar möjligheterna och begränsar tillfällena att begå brott på särskilda platser i skolan och insatser som riktas mot elevers normer för att få dem att avhålla sig från att använda våld. Det kan även gälla insatser som riktas mot elever som är utsatta eller riskerar att utsättas för brott med syfte att förhindra upprepad utsatthet.

Beredningen konstaterar att skolans ansvar när det gäller tidiga insatser för barn och unga har uppmärksammats genom det pågående

⁷⁰ Skolverket, *Redovisning av uppdrag att utvärdera det våldsförebyggande programmet Mentors in Violence Prevention*, S2015/2414/JÄM.

⁷¹ SKR, (2021), *En skolbaserad samverkansmodell för första linjen med syfte att förebygga barns och ungas psykiska ohälsa i Sverige*.

⁷² Brå, (2012), *Att förebygga brott och problembeteenden i skolan*.

regeringsuppdraget om TSI där skolan har en viktig roll.⁷³ Under 2020 har uppdraget utvidgats på så sätt att särskilda insatser ska riktas mot dels riskgrupper bland barn och unga i socialt utsatta områden, dels barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.⁷⁴

6.3.3 Hälsa- och sjukvården

Förutom att hälso- och sjukvården har en viktig roll i att upptäcka och uppmärksamma våldsutsatthet har de även ett ansvar för att se till att barn och unga som har utsatts för våld och förtryck får det stöd och den vård och behandling som de behöver.

Det finns ofta behov av insatser p.g.a. psykisk ohälsa både bland dem som varit utsatta för våld och dem som är eller riskerar att bli våldsutövare. För många behövs ett sådant stöd under lång tid. Psykosociala insatser som t.ex. stödsamtal eller psykoterapi kan på lång sikt göra det lättare att bearbeta skuld- och skamkänslor, att stärka självförtroendet och kan bidra till att ge personen möjlighet att ta kontroll över sitt eget liv. Många blir traumatiserade av att ha varit utsatta för våld och förtryck och kan drabbas av posttraumatiskt stressyndrom. Det finns i dag stora utmaningar för BUP runtom i landet. Enligt en undersökning från januari 2022 saknar 20 av 21 regioner tillräckligt med personal inom barn- och ungdomspsykiatri.⁷⁵ Störst är bristen på psykologer, sjuksköterskor och specialistläkare. Ungdomsmottagningens övergripande mål för verksamheten är att främja fysisk, psykisk och sexuell hälsa. Verksamheten ska utgå från ungdomarnas situation och initiativ och med respekt för deras utveckling. Frivillighet är en bärande princip i verksamheten och det är i huvudsak ungdomarna själva som söker sig till mottagningarna. För många ungdomar är ungdomsmottagningen den första plats där de söker hjälp på egen hand, utan föräldrars vetskap. Ungdomsmottagningen har en viktig funktion för ungdomar i allmänhet och i synnerhet för dem vars utveckling påverkas av olika svårigheter. Enligt Brå vittnar unga om att det stöd som särskilt flickor och unga kvinnor

⁷³ Uppgifter hämtade från Skolverkets webbplats (den 26 april 2022).

⁷⁴ Utbildningsdepartementet, *Ändring av uppdraget att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga samt förlängd tid för uppdraget*, 2020/00363/S.

⁷⁵ Enligt en enkätundersökning genomförd av Ekot i januari 2022. Uppgifter hämtade från Sveriges Radios webbplats, (den 29 januari 2022).

får från ungdomsmottagningen generellt är bra.⁷⁶ Beredningen noterar dock att det mestadels är flickor (ungefär 90 procent) som besöker ungdomsmottagningarna och att pojkar (ungefär 10 procent) står för en mindre andel av besöken.⁷⁷

6.3.4 Polisen

Polismyndigheten har i det brottsförebyggande arbetet möjlighet att i högre grad rikta insatser mot våldsutövare även när det rör sig om våld i barns och ungas nära relationer. Det kan t.ex. gälla att identifiera våldsutövare som skulle kunna vara aktuella för behandling, motivera dem till att ta emot hjälp samt att förmedla kontakt till behandlande aktörer. Det kan också handla om att t.ex. utveckla systematiska rutiner för att möjliggöra kontakt mellan våldsutövare och behandlande aktörer.⁷⁸

Enligt Brå kan bristande kunskap inom polisen om våld i ungas parrelationer få konsekvenser för det efterföljande utredningsarbetet efter att en anmälan upprättats.⁷⁹ Ett exempel är att unga som anmäler någon enstaka våldshandling av en partner riskerar att inte på samma sätt som vuxna uppfattas kunna vara utsatta för systematiska våldshandlingar. Polisen har själva också identifierat en problematik kring att ungas relationsvåld sällan hamnar på enheter där det finns specialister på relationsvåld. Barn och ungas mer tillfälliga och kortvariga relationer uppfattas ofta inte falla in under det som i lagstiftningen menas med närstående relation. Många av brotten som sker i ungas nära relationer utreds inte heller av de specialister som kan förstå helhetsproblematiken i dessa brott. Ärenden som gäller våld i ungas nära relationer uppfattas ofta gälla något annat och tenderar att betraktas som enstaka sexual- eller misshandelsbrott.

⁷⁶ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

⁷⁷ Uppgifter hämtade från webbplatsen för Föreningen för Sveriges ungdomsmottagningar (FSUM), (den 29 maj 2022).

⁷⁸ Brå, (2017) *Polisiära arbetsätt för att förebygga upprepat partnervåld – med fokus på våldsutövare*.

⁷⁹ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

6.4 Förmåga till samverkan med andra berörda aktörer

Flera författningar ställer krav på samverkan, t.ex. förvaltningslagen, socialtjänstlagen, polislagen, skollagen och hälso- och sjukvårdslagen. Myndigheter har enligt förvaltningslagen en allmän skyldighet att samverka.⁸⁰ Enligt lagstiftningen kring barn som far illa eller riskerar att fara illa ska myndigheterna samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs.⁸¹ Det kan exempelvis handla om fritids- och kultursektorn, ideella organisationer samt andra offentliga och privata företrädare för olika samhällsintressen.

En väl utvecklad och fungerande samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten är ofta nödvändig för att barn och unga som är i behov av tidiga och samordnade insatser ska få sina behov tillgodosedda. Förebyggande insatser är viktiga för att skapa en ändamålsenlig samverkan som fungerar över tid. Ansvaret för att skapa en förtroendefull, medskapande och ändamålsenlig samverkan är gemensamt för berörda verksamheter.

Socialtjänstens brottsförebyggande åtgärder på individnivå förutsätter ofta samverkan mellan flera aktörer. När lämpliga åtgärder efter en orosanmälan ska identifieras, planeras och genomföras är det i de flesta fall viktigt att det finns ett samarbete mellan flera olika samhällsaktörer, både offentliga och ideella, och med enskilda. Samverkan är en framgångsfaktor i det lokala brottsförebyggande arbetet även om det fortfarande finns vissa utmaningar. När den enskilde exempelvis har behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården ska kommunen tillsammans med regionen upprätta en samordnad individuell plan, SIP. Planen ska upprättas om kommunen eller regionen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina samlade behov av hälso- och sjukvård och socialtjänst tillgodosedda, och om den enskilde samtycker till det. Planen ska beskriva vilka insatser barnet eller den unge behöver, vilka insatser respektive huvudman ska ansvara för, vilka åtgärder som någon annan än regionen eller kommunen vidtar och vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen.⁸² Även andra aktörer, t.ex. förskola, skola och polisen, kan behöva delta.

⁸⁰ 8 § förvaltningslagen (2017:900).

⁸¹ Se 3 kap. 4–5 §§ SoL.

⁸² 2 kap. 3 § SoL.

Som tidigare nämnts, i kapitel 2, fick exempelvis Skolverket och Socialstyrelsen under 2017 i uppdrag av regeringen att tillsammans genomföra ett treårigt utvecklingsarbete som syftade till att förbättra samverkan mellan elevhälsan, hälso- och sjukvården och socialtjänsten för att ge barn och unga tidiga och samordnade insatser.⁸³ Uppdraget till Skolverket och Socialstyrelsen om att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga ändrades i februari 2020 på så sätt att det inom ramen för uppdraget dessutom ska riktas särskilda insatser mot dels riskgrupper bland barn och unga i socialt utsatta områden, dels barn och unga som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld och förtryck.⁸⁴ Inom ramen för utvecklingsarbetet ska Skolverket och Socialstyrelsen sprida kunskap och goda erfarenheter till kommuner, regioner och andra relevanta aktörer. Uppdraget ska slutredovisas den 16 juni 2023.

6.4.1 Brist på samordnings- och samverkansstrukturer mellan lokala aktörer

Enligt Brå finns i dag brister i rutiner kring den samverkan och samordning som krävs för att fånga upp barn och unga som utövar eller utsätts för våld i nära relationer. Detsamma gäller avseende tidigt stöd till barn och unga eller deras föräldrar. Den samordning mellan olika aktörer som kan vara nödvändig, t.ex. mellan BUP, socialtjänst, polis och skola (elevhälsa) är ofta personbunden. Det finns flera olika arbetsmodeller för samverkan på lokal nivå gällande barn och unga, som exempelvis SIG och SSPF. Syftet med SSPF är att förebygga att ungdomar hamnar i kriminalitet och drogmissbruk, men denna samverkansmodell används inte för barn och unga som utövar våld i sina relationer.⁸⁵ Socialstyrelsen har haft i uppdrag att utvärdera SIG-arbetet. Uppdraget slutredovisades i september 2017 men arbetet har fortsatt inom ramen för ytterligare regeringsuppdrag.⁸⁶

Möjligheterna att utveckla riktade åtgärder för unga i riskzon försvåras av att flera centrala aktörer, exempelvis på området våld i barns

⁸³ Utbildningsdepartementet, *Uppdrag att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga*, U2017/01236/GV.

⁸⁴ Utbildningsdepartementet, *Ändring av uppdraget att genomföra ett utvecklingsarbete för tidiga och samordnade insatser för barn och unga samt förlängd tid för uppdraget*, U2020/00363/S.

⁸⁵ Se exempelvis Nacka kommun, (2022), *Granskning av arbetet mot våld i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck*.

⁸⁶ Socialstyrelsen, (2017), *Utvärdering av sociala insatsgrupper*.

och ungas nära relationer, har huvudmän på olika nivå eller saknar en sammanhållen huvudman på lokal nivå. Det gäller t.ex. skolorna som är en decentraliserad verksamhet, hälso- och sjukvården, som har regionalt huvudmannaskap, samt ungdomsmottagningarna, som har huvudmannaskap inom både kommuner och regioner eller på vissa håll ett blandat huvudmannaskap. För att det lokala arbetet mot ungas relationsvåld ska bli effektivt, pekar Brå på vikten av en ökad strukturerad samverkan mellan de viktigaste aktörerna i frågan dvs. polisen, socialtjänsten, hälso- och sjukvården, barn- och ungdomspsykiatri, skola och elevhälsa, ungdomsmottagningar och stödorganisationer i civilsamhället.⁸⁷

Under 2019–2020 genomförde IVO en nationell tillsyn av samordningen av vården och omsorgen för barn med psykisk ohälsa.⁸⁸ IVO har i sin tillsyn sett att det finns stora utmaningar för vården och omsorgen att samordna insatserna till barn med psykisk ohälsa som har behov av insatser från flera verksamheter och huvudmän. IVO:s huvudsakliga iakttagelser från tillsynen är att samordning och kommunikation både mellan verksamheter och inom den egna verksamheten behöver förbättras/utvecklas samt att arbetet med möten för samordnad individuell plan (SIP-möten) och andra former av samordningsmöten behöver utvecklas. Det saknas kunskap om och förståelse för varandras områden och professioner. Förutom en ansträngd arbetssituation finns även en brist på samsyn och information samt osäkerhet angående sekretess.

I dag finns ungefär 30 s.k. Barnahus runtom i Sverige som tar emot barn och unga som har drabbats av eller har bevittnat våld. Det gäller även barn och unga som har utsatts av en förälder eller annan familjemedlem. I dessa Barnahus samråder och samverkar socialtjänst, polis, åklagare, rättsmedicin, barnmedicin och BUP, framför allt i det inledande skedet av förundersökningen och den sociala utredningen.⁸⁹ Socialtjänsten har som regel en samordnande roll och en eller flera socionomer har sin arbetsplats i lokalen.

Flera uppföljningar och utvärderingar har gjorts av de Barnahus som finns i Sverige. I en uppföljning från 2019 framkommer att det finns stora regionala skillnader vad gäller organisation och verksam-

⁸⁷ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

⁸⁸ IVO, (2021), *De tar inte hand om hela mig – Samordning av barn med psykisk ohälsa behöver förbättras*.

⁸⁹ Linköpings universitet och Rädda barnen, (2013), *Inuti ett Barnahus – en kvalitetsgranskning av 23 svenska verksamheter*.

het.⁹⁰ Några av de främsta bristerna som lyfts fram är otydlighet i riktlinjerna gällande tillgång till rättsmedicinsk, barnmedicinsk och ungdomspsykiatriens kompetens. Det efterfrågas en tydligare nationell styrning för att de olika barnhusen ska ha rätt förutsättningar. Uppföljningen lyfter fram att målgruppsdefinitionen behöver ses över och att syskons tillgång till stöd och behandling är olika ute i landet. Det anses även vara problematiskt att barn mellan 15–18 år, som torde vara en viktig målgrupp när det gäller just våld i barns och ungas nära relationer, inte nödvändigtvis kommer i kontakt med Barnahus.

6.4.2 Sekretess upplevs som ett hinder för det våldsförebyggande arbetet

Många aktörer upplever även sekretess som ett hinder för det brottsförebyggande samarbetet mellan exempelvis polis och socialtjänst, när det gäller barn och unga. Det varierar mellan kommuner i vilken omfattning och på vilka sätt sekretess upplevs vara ett hinder för det brottsförebyggande arbetet. De faktiska problemen med sekretess är ofta kopplade till att medarbetare inom polis, socialtjänst och skola saknar vägledning för hur lagstiftningen ska tolkas och tillämpas.⁹¹ I kombination med organisationsfrågor, yrkeskulturella aspekter och resursbrist gör osäkerhet och avsaknad av vägledning att de möjligheter som finns att dela information inte används fullt ut. Detta gäller exempelvis bestämmelsen 10 kap. 18 a § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som möjliggör att socialtjänsten kan lämna uppgifter om personer under 21 år i brottsförebyggande syfte.

6.5 Kunskapsutveckling och förmåga att följa upp genomförda insatser

Det finns i dag ett stort kunskapsbehov i hela samhället när det gäller våld i barns och ungas nära relationer. Det gäller exempelvis kunskap hos offentliga aktörer närmast barnet om hur relationsvåld bland unga kan se ut, bl.a. olika exempel på handlingar som räknas som våld

⁹⁰ Linköpings universitet, (2019), *Slutrapport – utvärdering av Barnahus*, S2018/00212/FST.

⁹¹ Brå, (2021), *Informationsdelning mellan socialtjänst och polis i brottsförebyggande arbete med barn och unga*.

och var gränsen går till de handlingar som är brottsliga. I dag finns inga riktade undersökningar mot denna yngre målgrupp som kan bidra till att ge en bild av omfattningen av våldet eller som gör att utvecklingen kan följas över tid.

Det saknas även kunskap om vilka insatser som finns tillgängliga, dels riktade till den som utövar våld, dels till den som utsätts för våldet. Barn och unga efterfrågar också kunskap och diskussioner om normer och gränser mellan sunda och osunda förhållanden samt kunskap och diskussioner om sex, samtycke och porr. Brå lyfter i detta sammanhang ett behov av att kartlägga vilka selektiva insatser för barn och unga i särskilda riskgrupper som erbjuds inom kommunerna och som kan sägas ha bäring på våld i barns och ungas nära relationer.⁹² Beroende på utfallet av en sådan kartläggning, finns ett behov av mer kunskap om effektiva selektiva insatser mot våld i barns och ungas nära relationer, särskilt då den kunskapen framstår som bristfällig i dag.

Kunskap med fokus på sambandet mellan tidiga insatser och förebyggande av våld är eftersatt. Praktiker och forskare behöver i större utsträckning undersöka sambandet för att kunna fastställa vilka insatser som är mest effektiva.⁹³ Det finns också ett stort behov av kunskapsutveckling när det gäller effektiva återfallsförebyggande metoder för unga våldsutövare. Detta är även eftersatt vad gäller vuxna våldsutövare. Det finns i dag för lite forskning på området och det finns inte tillräcklig kunskap om vad som fungerar för att förebygga upprepad våldsanvändning hos yngre personer samt om det krävs särskilda anpassningar för att de som unga har en annorlunda livssituation.⁹⁴

Enligt Socialstyrelsens granskning av kommunernas arbete med våld i nära relationer hos vuxna är det relativt få kommuner, 13 procent, som uppger att de under 2021 systematiskt följt upp resultaten av insatser till enskilda vuxna som utsatts för våld, sammanställt dem på gruppnivå och använt sammanställningen för att utveckla verksamheten.⁹⁵ Resultatet skiljer sig inte från föregående år, men hade totalt ökat med fem procentenheter sedan 2019.

---

⁹² Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

⁹³ Korkmaz, S. (2021), *Youth Intimate Partner Violence in Sweden: Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships*, Stockholms universitet; Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

⁹⁴ Brå, (2021), *Våld i ungas parrelationer*.

⁹⁵ Socialstyrelsen, (2021), *Öppna jämförelser 2021 – våld i nära relationer*.

7 Nordisk utblick

I detta kapitel gör Trygghetsberedningen en internationell utblick. De frågor som delbetänkandet behandlar är aktuella i många länder. Beredningen har valt att fokusera på några exempel från Danmark, Finland och Norge eftersom det förhållandevis enkelt går att jämföra dessa länder med svenska förhållanden. Det finns emellertid också viktiga skillnader mellan länderna, bl.a. vad gäller strukturer, lagstiftning och politiska kulturer. Det betyder att försiktighet måste iakttas när jämförelserna görs. Syftet med kapitlet är inte heller att presentera lösningar som direkt kan implementeras i Sverige utan snarare att inspirera till fortsatt dialog och utforskande.

Delbetänkandet täcker flera stora sakfrågor och perspektiv. Det är inte möjligt att här göra en heltäckande eller rättvisande beskrivning av allt relevant arbete som bedrivs i Danmark, Finland och Norge. Beredningen har i stället valt att beskriva ett antal exempel från dessa länder. Delbetänkandet behandlar både frågor om vilka åtgärder och områden som är angelägna att prioritera inom de aktuella fokusområdena och hur arbetet bedrivs och bör bedrivas. Även i den nordiska utblicken uppmärksammas båda dessa aspekter. Tonvikten ligger på strategisk nivå men några exempel av mer operativ karaktär har också tagits med. Det förebyggande arbetets komplexitet gör att samordning och samverkan är viktiga framgångsfaktorer. Exempel på hur man i andra länder hanterat dessa utmaningar har därför lyfts fram särskilt. Många av exemplen har en generell karaktär och är därför relevanta för båda de fokusområden som delbetänkandet behandlar. Våld i barns och ungas nära relationer är ett förhållandevis nytt kunskapsområde som fortfarande är under utveckling. Ett av exemplen, se avsnitt 7.4.3, tar särskilt sikte på detta område. Beredningens allmänna fokus på ett kunskapsbaserat arbetssätt bildar utgångspunkt även i detta kapitel.

Så långt möjligt har namn och begrepp återgetts på originalspråken.

7.1 Danmark

7.1.1 Bandepakker

I början av 2000-talet förekom spänningar mellan kriminella mc-gäng i Danmark.¹ Situationen eskalerade och 2008 utbröt ett regelrätt gängkrig med flera skottlossningar som följd. Detta föranledde den danska regeringen att året därpå introducera sitt första åtgärds paket mot gängkriminaliteten.² Det åtföljdes av ytterligare två åtgärds paket, 2013 (*Bandepakke II*) och 2017 (*Bandepakke III*). Utöver dessa s.k. *bandepakker* har flera åtgärds paket tagits fram även inom an gränsande områden. År 2018 presenterades t.ex. ett paket för att komma till rätta med situationen i socioekonomiskt utsatta områden, den s.k. *Ghettoplanen*. I augusti 2022 har den danska regeringen presenterat ytterligare ett *bandepakke*.³

De tre paket mot gängkriminaliteten som hittills beslutats omfattar sammanlagt ett 70-tal olika åtgärder. De allra flesta av dessa handlar om skärpta påföljder och förstärkta verktyg i brottsbekämpningen. På den förebyggande sidan finns ett antal insatser riktade mot avhoppare. När det gäller tidiga insatser för att förebygga att barn och unga dras in i kriminalitet beslutades genom *Bandepakke I* att polisen skulle inrätta särskilda forum för diskussion och beslut om lokala åtgärder riktade mot unga gängmedlemmar. I dessa forum ingår även representanter för socialtjänst och skola. I *Bandepakke II*, *Fast greb om banderne* aviserades förstärkningar av metoden oros-samtal, dvs. strukturerade samtal med ungdomar som riskerar att dras in i kriminalitet och med deras föräldrar.

Åtgärds paketet *Alle handlinger har konsekvenser – En reform av indsatsen mot ungdomskriminalitet* som presenterades 2018 tar särskilt sikte på unga kriminella och syftar till att dessa ska mötas av tidigare och mer konsekventa åtgärder från samhällets sida.⁴ Bland åtgärderna finns inrättandet av s.k. *Ungdomskriminalitetsnævner*. Nämndernas uppgift är att besluta om åtgärder i fall där ett barn i åldern 10–17 år är misstänkt för ett allvarligt brott och det finns faktorer som gör att hon eller han löper risk att dras in i allvarlig gängkriminalitet. Ansvaret för denna typ av beslut lyfts därmed från kom-

¹ Uppgifter hämtade från danska Rigspolitiets webbplats (den 25 mars 2022).

² Uppgifter hämtade från danska Justitsministeriets webbplats (den 25 mars 2022).

³ Uppgifter hämtade från danska Justitsministeriets webbplats (den 24 augusti 2022).

⁴ Uppgifter hämtade från danska regeringens webbplats (den 25 mars 2022).

munerna, som emellertid ansvarar för verkställigheten av nämndernas beslut. För att förebygga kriminalitet bland barn och unga används i Danmark sedan lång tid tillbaka en särskild modell för samverkan mellan skola, socialtjänst och polis, SSP-samarbetet.⁵ Samarbetsformen, som finns i de flesta danska kommuner, har både en strategisk och en operativ del. Den har också en koppling till den politiska nivån i kommunen. Särskilda SSP-konsulenter fyller en viktig funktion i arbetet. I regeringens ungdomspaket ingår åtgärder för att ytterligare utveckla SSP-samarbetet och göra det ännu mer enhetligt. Bland annat aviseras en utbildning för SSP-konsulenter med särskilt fokus på att förebygga rekryteringen av barn och unga till kriminella gäng.

När det gäller arbetet med åtgärdspaketen kan först konstateras att Danmark inte har ett utredningsväsende som det svenska utan underlag för reformer tas huvudsakligen fram inom den danska motsvarigheten till Regeringskansliet. Åtgärdspaketen som presenterats inleds ofta med en form av lägesbild där regeringen redovisar fakta som den stöder sig på, hur man definierar de aktuella problemen och utifrån det vilka åtgärder man avser att vidta. Vissa paket sägs uttryckligen bygga på kunskap från dialoger med direkt berörda, paketet med åtgärder mot ungdomskriminaliteten t.ex. på erfarenheterna från mer än 100 praktiker och professionella. Till sitt förfogande har den danska regeringen en forskningsenhet som bl.a. utvärderar åtgärder som regeringen har vidtagit. Till exempel har *Ungdomskriminalitetsnævnernes* verksamhet varit föremål för flera utvärderingar.⁶ En av åtgärderna i *Bandepakke II, Fast greb om banderne* är inrättandet av en ”task force” under det danska *Social-, Børne- og Integrationsministeriet* med uppgift att stärka kommunernas arbete med barn och unga som riskerar att dras in i gängkriminalitet. Det finns även andra exempel på hur den danska regeringen använder sig av denna typ av tillfälligt sammansatt arbetsgrupp av experter för att lösa en viss uppgift, ofta av mer operativ karaktär.

⁵ Uppgifter hämtade från Det kriminalpreventive råds webbplats (den 25 mars 2022).

⁶ Uppgifter hämtade från danska Justitsministeriets webbplats (den 25 mars 2022).

7.1.2 Boligsociale helhetsplaner

Med begreppet *boligsociale* insatser avses i Danmark numera sociala insatser i allmänhet kopplade till ett bostadsområde med socioekonomiska utmaningar.⁷ Under den danska myndigheten *Bolig- og Planstyrelsen* sorterar det fristående organet *Center for boligsocial udvikling* med uppgift att stärka det *boligsociala* arbetet bl.a. genom att utveckla och sprida kunskap om verkningsfulla insatser till beslutsfattare och praktiker. Syftet med det *boligsociala* arbetet är att förebygga att ett bostadsområde utvecklar sig i en ytterligare negativ riktning. Målgruppen för de enskilda insatserna kan t.ex. vara ungdomar som löper risk att inleda en kriminell bana. Arbetet utgör ett komplement till kommunens ordinarie arbete. Det är tvärprofessionellt och har ett tydligt helhetsperspektiv. De metoder som används är relations- och tillitsskapande, uppsökande och brobyggande. Åtgärderna kan vara av vitt skilda slag och rikta sig såväl till grupper som enskilda individer. När det gäller unga kan det t.ex. handla om hjälp med studier och arbete, extrajobb, fritidsaktiviteter, insatser för familjen eller föräldrarna samt åtgärder som syftar till att utveckla sociala förmågor.

Huvudaktörer i det *boligsociala* arbetet är kommunen och de allmännyttiga bostadsbolagen men även polisen, frivilligorganisationer, lokalt näringsliv och invånare i bostadsområdet kan ingå. På de flesta håll leds arbetet av en organisationsöverskridande, administrativ styrelse och det operativa arbetet samordnas av en *boligsocial* koordinator. Utöver det kan organisationen bestå av flera ytterligare funktioner. Den danska *Landsbyggefondens* är en författningsreglerad institution instiftad av allmännyttan med uppdrag att främja dess självfinansiering.⁸ *Landsbyggefondens* bidrar till finansieringen av det *boligsociala* arbetet. En förutsättning för detta är att arbetet utgår från en s.k. helhetsplan. Helhetsplanen ska utgöra en beskrivning av en samlad, långsiktig och helhetsorienterad lösning på de problem som bostadsområdet har. Planen ska följas upp löpande. Utöver *Landsbyggefondens* bidrar även staten och den aktuella kommunen till finansieringen av helhetsplanens genomförande. År 2015 arbetade 44 av Danmarks 98 kommuner med en eller flera helhetsplaner.⁹

Center for boligsocial udvikling har jämfört utvecklingen i 63 bostadsområden med brottsförebyggande *boligsociala* insatser med

⁷ Uppgifter hämtade från Center for boligsocial udviklings webbplats (den 8 april 2022).

⁸ Uppgifter hämtade från Landsbyggefondens webbplats (den 8 april 2022).

⁹ Uppgift hämtad från Center for boligsocial udviklings webbplats (den 8 april 2022).

83 kontrollområden under perioden 2009–2013 och kunnat konstatera att antalet åtalade ungdomar sjunkit signifikant mer i områden med insatser än utan (24 procent jämfört med 16 procent). Under perioden dessförinnan (2000–2009) var utvecklingen likvärdig.¹⁰ I en utvärdering av *boligsociala* insatser under perioden 2011–2014, som finansierats av *Landsbyggefonden*, konstateras bl.a. att det skett en särskilt positiv utveckling när det gäller kriminell aktivitet bland 10–14-åringar och att de tidigt förebyggande insatserna med sikte på barn och ungas sociala, personliga och professionella kompetenser fungerat bra.¹¹

7.1.3 De Aktive Dreng

År 2015 startade Köpenhamns kommun en stor omställningsprocess när det gäller socialtjänstens stöd till utsatta barn och unga och deras familjer, under rubriken *Tæt på Familien*.¹² Tanken var att förändra målgruppens upplevelse av samarbetet med socialtjänsten bl.a. genom att fokusera på relationer och resurser i familjen, skolan, nätverket och inom det civila samhällets organisationer. Den professionella kompetensen och det tvärssektoriella samarbetet skulle utvecklas. Omställningen förväntades leda till

- tätare och närmare kontakt mellan ungdomarna och deras handläggare inom socialtjänsten,
- uppbyggnaden av stöttande relationer mellan den unge själv, familjen och personer i familjens omgivning,
- att ungdomarna inkluderades i samhället genom skola, extrajobb och fritidsaktiviteter, samt
- att insatser var samordnade och anpassade till behoven hos de unga och deras familjer.

Inom ramen för omställningsarbetet startades 2016 verksamheten *De Aktive Dreng* i stadsdelen Nørrebro i Köpenhamn.¹³ Målgruppen

¹⁰ Center for boligsocial udvikling, (2015), *Helhedsplaner og kriminalitetsforebyggelse*.

¹¹ Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE, Rambøll Management Consulting, (2019), *Boligsociale indsatsers bidrag til at forebygge kriminalitet i udsatte boligområder*.

¹² Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE), (2017), *Tæt på Familien*.

¹³ Mørck, L. L. (2018), *Brobygning og fællesskabende praksis – udvikling af metoder til helhedsorienteret forebyggelse*. Velux-ansøgning til Hum-Praxis, bevilget af Velux, ultimo 2018.

är pojkar i åldern 10–14 år där det finns en oro för framtida kriminalitet. Verksamheten är helhetsorienterad, involverar flera olika yrkesgrupper och syftar bl.a. till att bygga broar till det omgivande samhället och skapa nya relationer. Rent praktiskt har det t.ex. handlat om att bygga ett nät av socialarbetare, lärare och kontaktpersoner runt pojkarna som följt och stöttat dem från morgon till kväll.¹⁴ Parallellt med detta har man erbjudit familjebehandling och olika former av stöd till föräldrarna.

Verksamheten *De Aktive Dreng* ingår i en treårig forskningsstudie vid Århus universitet.¹⁵ Studien knyts till teoribildningen om ett helhetsorienterat förebyggande arbete och i samverkan med berörda professionella och enskilda utforskas bl.a. hur metoder med en sådan inriktning kan motverka marginalisering och polarisering. Studien slutförs under 2022. Danmarks nationella forsknings- och analyscenter för välfärdsfrågor, VIVE har genomfört en utvärdering av ansatsen *Tæt på Familien* med fokus på de ungas upplevelse av arbetet och sin egen utveckling. I den noterades ett antal positiva resultat såsom att majoriteten av de unga som tillfrågats upplevde sin relation till socialtjänsthandläggaren som god och att de åtgärder som vidtagits uppfattades som relevanta och tillräckliga.¹⁶ De flesta upplevde också en positiv utveckling i fråga om det egna beteendet och den egna trivseln som i tid sammanföll med insatserna. Att dessa resultat berodde på *Tæt på Familien* kunde inte fastställas med säkerhet men utvärderingen gav underlag för ett antal rekommendationer för det fortsatta arbetet. Det rekommenderas att arbetet med att stärka relationen mellan de unga och deras handläggare ska fortsätta, att snabba och individuellt utformade insatser ska prioriteras, att den unge ska informeras om vilket stöd handläggaren kan ge och vad som är syftet med en viss insats samt att arbetet med den unges anknytning till familj och nätverk ska förstärkas och de möten som hålls med nätverket utvecklas så att den unge känner sig mer trygg och lyssnad på.

¹⁴ Grosshög, H. och Hansson, A. (2022), Sociala insatser stryper rekrytering till kriminella nätverk i Danmark, *Dagens Nyheter* 1 februari, <https://www.dn.se/varlden/sociala-insatser-stryper-rekrytering-till-kriminella-netverk-i-danmark>.

¹⁵ Mørck, L. L. (2018), *Brobygning og fællesskabende praksis – udvikling af metoder til helhedsorienteret forebyggelse*. Velux-ansøgning til Hum-Praxis, bevilget af Velux, ultimo 2018.

¹⁶ Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd (VIVE), (2017), *Tæt på Familien*.

7.2 Finland

7.2.1 Trygga tillsammans

För att utveckla det brottsförebyggande arbetet utarbetade det finska Rådet för brottsförebyggande under 2015 ett nytt nationellt brottsförebyggande program, Trygga tillsammans.¹⁷ Programmet antogs av den finska regeringen 2016 och gällde fram till 2020. I programmet omfattar begreppet brottsförebyggande arbete åtgärder som kan förebygga och minska brottsligheten, förebygga och minska olägenheterna av brott, förebygga och minska risken att människor begår brott eller faller offer för brott samt åtgärder som kan minska rädslan för brott och öka tryggheten. Ett viktigt syfte med programmet var att främja lokala insatser. Det har fem uttalade mål och 29 specifika åtgärder kopplat till dem. Målen är att

1. klargöra hur det brottsförebyggande arbetet knyter an till kommunens övriga planer,
2. förbättra samarbetet och nätverken mellan myndigheter, näringsliv, organisationer och medborgare,
3. öka kunskapen om brottsförebyggande arbete på lokal och nationell nivå,
4. främja processer för att höra invånare och frivilligorganisationer när brottsförebyggande arbete planeras, samt
5. utveckla medborgarnas delaktighet i och möjligheter att påverka det brottsförebyggande och trygghetsskapande arbetet.

Bakgrunden till mål nummer 1 är att de finska kommunernas verksamhet och ekonomiska planering utgår från en kommunstrategi. En viktig del i den är den s.k. elektroniska välfärdsberättelsen. Välfärdsberättelsen preciserar frågor i kommunstrategin som handlar om främjande av välfärden. De ämnen som berörs är fokusområden att arbeta med, utvecklingsbehov, mål, åtgärder, resurser och utvärdering. Genom att göra det brottsförebyggande arbetet till en del i den elektroniska välfärdsberättelsen är tanken att arbetet ska integreras i den övergripande kommunstrategin och därmed även ingå i planeringen och resurssättningen inom kommunens olika förvaltningar.

¹⁷ Uppgifter hämtade från finska Rådet för brottsförebyggandes webbplats (den 29 mars 2022).

När programtiden löpt ut gjordes en uppföljning av Trygga tillsammans för att bedöma i vad mån de angivna målen hade uppnåtts. I den konstaterades bl.a. att viktiga indikatorer för det brottsförebyggande arbete hade inkluderats i kommunernas välfärdsberättelser, att samverkan inom kommunerna hade ökat men att vissa av de vidtagna åtgärderna kopplat till mål 2 inte haft någon konkret effekt, att det behövdes ytterligare utbildningsinsatser, att invånarna hörts i större utsträckning i planeringen av det brottsförebyggande arbetet men att nivån fortfarande var för låg samt att åtgärderna för att öka medborgarnas delaktighet i övrigt gett goda resultat.

Rådet för brottsförebyggande, som utarbetat programmet Trygga tillsammans, verkar i anslutning till det finska Justitieministeriet. Det har funnits i nuvarande form sedan 1999 och har till huvuduppgift att planera och verkställa åtgärder för att förebygga brott. Rådet leds för närvarande av en professor från Helsingfors universitet och består för övrigt av 15 medlemmar som representerar myndigheter som är centrala för det brottsförebyggande arbetet, forskning på området, kommunal förvaltning, kyrkan, näringslivet och andra relevanta organisationer. Rådets sekretariat är placerat i Justitieministeriet. I rådets arbete med att ta fram det nationella brottsförebyggande programmet ingick nio lokala work shops. I två av dem deltog ungdomar och i de övriga deltog personer som arbetar med brottsförebyggande frågor.

7.2.2 Ankarverksamhet

Den s.k. Ankarverksamheten har bedrivits i Finland sedan början av 2000-talet.¹⁸ Det är ett multiprofessionellt samarbete med det dubbla syftet att främja ungas välbefinnande och att förebygga brott bland unga. Ett viktigt mål är att säkerställa att unga och familjer som har behov av stöd får rätt typ av stöd och i rätt tid. Verksamheten startade som ett lokalt initiativ men har sedan utvecklats och utvidgats till ett nationellt arbetssätt. Varje år sammanställs en verksamhetsberättelse för att kartlägga verksamhetens situation och utveckling, men också för att beskriva och följa läget när det gäller ungas välbefinnande.

Ankarverksamheten riktar sig till barn och unga under 18 år som begått eller misstänkts för brott, har använt narkotika eller andra droger, löper risk för radikaliserings som kan leda till våldsbejakande

---

¹⁸ Uppgifter hämtade från finska regeringens webbplats (den 12 april 2022).

extremism (ingen åldersgräns) och/eller behöver multiprofessionellt stöd i sin livssituation, t.ex. på grund av att de upplever våld i nära relationer eller våld i hemmet.¹⁹ Arbetet inleds om och när det finns en oro för den unges situation hos en yrkesperson, en anhörig eller hos den unge själv. Om deltagande i Ankarverksamheten ska erbjudas bestäms av ett multiprofessionellt team, Ankarteamet. Teamet utgörs av experter bl.a. från polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård och andra ungdomsrelaterade verksamheter. I teamet görs en gemensam bedömning och en plan för åtgärder tas fram. Utgångspunkten är att evidensbaserade verktyg och metoder ska användas. Förutom det multiprofessionella samarbetet bygger verksamheten på den unges egen delaktighet och ett bemötande som utgår både från de individuella behoven och helhetssituationen, vilket bl.a. innebär att föräldrarna spelar en central roll samt att de båda syftena att främja välbefinnande och att förebygga brott kombineras och inte ses som konkurrerande. Till stöd för det praktiska arbetet finns detaljerade beskrivningar av arbetsprocessen, mallar och stödjande strukturer samt utbildningar och annan information.

Ankarverksamheten har en tydlig organisation med flera nivåer och ett uttalat ansvar för samordning mellan dem. På nationell nivå styrs verksamheten av en styrgrupp. Den består av representanter för inrikesministeriet, social- och hälsovårdsministeriet, undervisnings- och kulturministeriet, Polisstyrelsen, Kommunförbundet, Institutet för hälsa och välfärd, Polisyrkeshögskolan och experter från Ankarteamen. En viktig uppgift för styrgruppen är att säkerställa att arbetet är evidensbaserat. En nationell koordinator arbetar på uppdrag av styrgruppen, och i dialog med de lokala ankaraktörerna, med utveckling av verksamheten, uppföljning, utvärdering, kompetensfrågor och kommunikation. Även på regional eller lokal nivå finns en styrgrupp med tillhörande koordinator. På operativ nivå leds verksamheten av ett chefsteam och en koordinerande chef. Chefsteamet består av chefer från ankarexperternas verksamhetsområden och ansvarar, i dialog med Ankarteamet, för att verksamheten utvecklas, följs upp och utvärderas samt för att säkerställa att verksamheten har nödvändiga förutsättningar. Chefsteamets arbete leds av den koordinerande chefen. Det dagliga arbetet utförs av Ankarteamet under ledning av en grupp- eller teamledare.

¹⁹ Finska inrikesministeriet (2019), *Handbok för ankarverksamheten*, Inrikesministeriets publikationer 2019:21.

Ankarverksamheten har utvärderats av en forskargrupp vid Helsingfors universitet.²⁰ Utvärderingen visar att unga som deltagit i verksamheten har en betydligt lägre risk att återigen misstänkas för brott, jämfört med en kontrollgrupp. Däremot kan ingen systematisk effekt påvisas när det gäller ungdomsbrottslighetens utveckling på kommunnivå. Skillnader i implementering kan påverka resultatet och en slutsats är att ökad enhetlighet skulle kunna vara positivt för verksamheten. En sammantagen bedömning är att Ankarverksamheten bör utvidgas.

7.2.3 Trestegsstöd

Misslyckanden i skolan framhålls ofta som en av de största riskfaktorerna för framtida kriminalitet, inte minst för att barn och unga ska dras in i gängkriminalitet. Finland har vid flera tillfällen utnämnts till det bästa skollandet i världen.²¹ Den finska grundskolan uppvisar goda resultat när det gäller elevernas läsförståelse och kunskaper i matematik och fysik. Efter grundskolan fortsätter 95 procent av eleverna till det treåriga gymnasiet eller till yrkesskola i minst två år. De flesta skolor i Finland drivs i kommunal regi, men det finns även privata skolor. Kvaliteten på undervisningen är jämn vilket gör att även barn från socialt utsatta områden och barn som inte får så mycket stöd hemifrån klarar sig väl. Ett skäl till den finska skolans framgång som ofta framhålls är att lärarna är välutbildade, har hög status och visas stort förtroende. Det finns inga system med nationella prov eller skolinspektioner i Finland.²²

En viktig utgångspunkt i det finska skolsystemet är att alla elever ska få det stöd de behöver för att klara sin skolgång. För att säkerställa detta arbetar man enligt den s.k. trestegsmodellen.²³ Modellen innebär att stöd för lärande och skolgång delas in i tre nivåer: allmänt, intensifierat och särskilt. Tanken är att stödåtgärder ska sättas in så tidigt som möjligt, även innan barnet börjar skolan. Det allmänna stödet kräver inga särskilda beslut och ges för att i ett mycket tidigt skede hindra en negativ utveckling. Det kan handla om enskilda pedagogiska lösningar, handledning och andra stödåtgärder.

²⁰ Uppgifter hämtade från finska regeringens webbplats (den 16 juni 2022).

²¹ Uppgifter hämtade från Utrikespolitiska institutets webbplats (den 14 april 2022).

²² Uppgifter hämtade från Skolverkets webbplats (den 14 april 2022).

²³ Uppgifter hämtade från finska Utbildningsstyrelsens webbplats (den 14 april 2022).

Det intensifierade stödet är mer omfattande och långvarigt. Det ges efter en pedagogisk bedömning, i samverkan med elevvården, och följer en särskilt upprättad plan. Om det intensifierade stödet inte är tillräckligt för att eleven ska klara skolgången fattas, efter en pedagogisk utredning, beslut om särskilt stöd. Det särskilda stödet innefattar bl.a. specialundervisning. Ambitionen att på detta sätt förebygga, i stället för att reparera, skolmisslyckanden har lett till att andelen barn som får specialundervisning i de första årskurserna är högre i Finland än i de flesta andra länder.²⁴ Närmare hälften av alla elever som vid 16 års ålder lämnar grundskolan har vid något tillfälle under sin skolgång deltagit i specialundervisning. Detta innebär i sin tur att den risk för stigmatisering, som kan annars kan finnas kopplat till sådan undervisning, bedöms vara liten.

Många kommuner i Finland arbetar redan enligt trestegsmodellen men efter en ändring i lagen om småbarnspedagogik, som trätt i kraft den 1 augusti 2022, blir detta obligatoriskt.²⁵ Med småbarnspedagogik avses i Finland en systematisk och målinriktad helhet som består av fostran, undervisning och vård och där pedagogiken står i fokus. Målet är att stödja barnets uppväxt, utveckling och lärande samt att främja barnets välbefinnande. Småbarnspedagogik kan bedrivas vid daghem, dagbarnvård eller som öppen småbarnspedagogisk verksamhet, t.ex. klubb- och lekplatsverksamhet. Alla barn under skolåldern har rätt till småbarnspedagogik. Lagändringen innebär att även privata anordnare av småbarnspedagogik är skyldiga att erbjuda stöd enligt principerna för trestegsmodellen.

Här finns inte möjlighet att närmare analysera den finska skolans arbetssätt men givet dess goda resultat och den viktiga roll som skolan spelar när det bl.a. gäller att förebygga att barn och unga dras in i kriminalitet finns flera särdrag som kan vara av intresse att utforska närmare. Till exempel är antalet undervisningstimmar i den finska skolan jämförelsevis lägre, läxtiden mindre och proven färre.²⁶ Man har också haft begränsningar när det gäller hur stor andel barn med invandrarbakgrund det får vara i en klass eller skola samt använt sig av den pedagogiska metoden kooperativt lärande. Kooperativt lärande innebär att elever arbetar i grupp och hjälper varandra med syfte att

²⁴ Sahlberg, P. (2012), *Lärdomar från den finska skolan*, Lund: Studentlitteratur AB.

²⁵ Uppgifter hämtade från finska Utbildningsstyrelsens webbplats (den 14 april 2022).

²⁶ Sahlberg, P. (2012), *Lärdomar från den finska skolan*, Lund: Studentlitteratur AB.

främja både lärande och sociala förmågor.²⁷ Utvärderingar från USA, där pedagogiken använts länge och mer spritt, visar att den har positiva effekter framför allt i heterogena klasser och såväl på lärandet, både för låg- och högpresterande elever, som på relationerna mellan elever med olika bakgrund.

7.3 Norge

7.3.1 0–24-samarbetet

För att uppnå en bättre nationell samordning och stimulera till mer enhetliga kommunala insatser för barn och unga mellan 0 och 24 år och deras familjer etablerade den norska regeringen 2015 ett tvärsektoriellt samarbete mellan *Kunnskapsdepartementet*, *Arbets- og sosialdepartementet*, *Barns- og familiedepartementet* samt *Helse- og omsorgsdepartementet*.²⁸ År 2019 involverades även *Justis- og beredskapsdepartementet* i samarbetet. Myndigheterna under dessa departement har också genomfört ett antal projekt och utvecklingsarbeten med samma syfte. 0–24-samarbetet avslutades 2021 men har 2022 följts upp med en pilotverksamhet för att ytterligare utveckla samordningen mellan departementen.²⁹ En särskild organisation har bildats för att fortsätta utveckla samordningen bl.a. när det gäller insatser för utsatta barn och unga. Att målen för de olika politikområdena liksom verktygen och resurserna för att uppnå dem ses i ett sammanhang ska bidra till det övergripande syftet att ge barn och unga nödvändig hjälp samt möjliggöra en tvärsektoriell uppföljning som omfattar flera förvaltningsnivåer. Även myndigheterna under de deltagande departementen deltar i verksamheten.

Norge är ett land där förhållandevis stor andel av befolkningen känner sig trygg. År 2020 svarade 93 procent av invånarna att de känner sig trygga eller mycket trygga där de rör sig eller bor.³⁰ Brottsligheten är också jämförelsevis låg men 2018 skedde en ökning av våldsbrott särskilt i vissa ungdomsmiljöer i Oslo.³¹ Detta ledde till att regeringen

²⁷ Hensvold, I. (2006), *Elevaktiva arbetsmodeller och lärande i grundskolan. En kunskapsöversikt*, Myndigheten för skolutveckling. Forskning i fokus, nr 30.

²⁸ Uppgifter hämtade från norska Regjeringens webbplats (den 25 mars 2022).

²⁹ Uppgifter i e-post från Justis- og beredskapsdepartementet den 18 maj 2022.

³⁰ Uppgifter hämtade från norska Politidirektoratets webbplats (den 25 mars 2022).

³¹ Meld. St. 34 (2020–2021), *Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengjeriminalitet*, Det kongelige Justis- og beredskapsdepartement.

beslutade att ta fram en handlingsplan mot barn- och ungdomskriminalitet. Det arbete som då inleddes bygger vidare på erfarenheterna från 0–24-samarbetet och är resultatet av ett samarbete mellan sju olika departement. I förberedelsearbetet ingick att ta fram flera kunskapsrapporter och andra underlag. Bland annat gavs ett antal gemensamma uppdrag till *Barne-, ungdoms- och familiedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet, Kriminalomsorgsdirektoratet, Politidirektoratet, Sekretariatet for Konfliktrådet* och *Utdanningsdirektoratet*. Det övergripande syftet med uppdragen var att bedöma om berörda aktörer hade tillräckligt mandat och ansvar samt vidtog tillräckliga åtgärder för att förhindra att barn och unga begår allvarlig brottslighet och/eller kan komma ifrån en kriminell bana som de inlett.³² *Barn-, ungdoms- och familiedirektoratet* hade ett samordningsansvar för uppdragsarbetet i vilket också ingick att göra en samlad bedömning av de olika aktörernas mandat och ansvarsområden; huruvida det fanns oklarheter, överlappningar eller andra brister. Detta innebar bl.a. att myndigheten skulle bedöma om aktörernas samlade insatser för målgruppen barn och unga i, eller i riskzon för, kriminalitet var heltäckande eller om det fanns gränssnittsproblem och behov av samordning.

När arbetet pågått en tid bestämdes att det i stället för en handlingsplan skulle utarbetas en *stortingsmelding, Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengriminalitet*. *Stortingsmelding* är ett dokument som används när den norska regeringen vill att Stortinget ska ha information om eller behandla ett ärende utan att det är kopplat till ett färdigt lagförslag eller plenumbeslut. *Stortingsmeldingen Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengriminalitet* bygger vidare på arbetet med handlingsplanen och innehåller två avdelningar, en som riktar in sig på barn- och ungdomskriminalitet i allmänhet och en som fokuserar på gängkriminalitet.³³ Efter en inledande beskrivning av läget, utvecklingen och de utmaningar som detta innebär identifieras fyra insatsområden.

1. Förebyggande och tidiga insatser.
2. Bättre samordning och koordinering.

³² Bufdir, *Barn og unge som begår, eller står i fare å begå kriminelle handlinger*, Svar på deloppdrag A i felles oppdrag-Tillegg nr. 8 i Tildelingsbrev 2019 punkt 8.1.

³³ Meld. St. 34 (2020–2021), *Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengriminalitet*, Det kongelige Justis- og beredskapsdepartement.

3. Hjälp till utsatta barn och unga.
4. Effektivare påföljder för barn och unga.

Inom området förebyggande och tidiga insatser finns åtgärder när det gäller tydliggörande av kommunens ansvar, riktlinjer och kompetens inom barnomsorgen, föräldraskapsstöd, utökad tillgång till skolhälsovård och annan hälsovård för barn och unga, fältarbete, samverkan mellan skolan och andra aktörer, uppföljning av ungdomar som inte går i skolan eller arbetar, satsningar på fritidsaktiviteter och sommarjobb för unga samt på polisen.

I fråga om gängkriminaliteten konstateras att det bästa sättet att bekämpa den är att förebygga den och att många av de insatser som vidtas för att förebygga barn- och ungdomskriminalitet i allmänhet också kommer att ha effekt på gängkriminaliteten.

Stortingsmeldingen Sammen mot barne-, ungdoms- og gjengriminalitet har till följd av regeringsskiftet hösten 2021 ännu inte behandlats av Stortinget.³⁴

7.3.2 Barnevernsreformen

Det norska *barnevernet* har i uppgift att verka för trygga uppväxtvillkor för alla barn och unga.³⁵ *Barnevernet* har både en statlig och en kommunal del. Myndigheten Bufdir (*Barne-, ungdoms- og familie-direktoratet*) utfärdar rekommendationer, utvecklar metoder och har en generell överblick över området. Det kommunala *barnevernet* ansvarar för hjälpen till det enskilda barnet. Den 1 januari 2022 trädde den s.k. *barnevernsreformen* i kraft. Reformen syftar till att främja förebyggande arbete och tidiga insatser. Genom ändringar i *barneverns-lagen* ställs ökade krav på kommunerna. Bland annat åläggs kommunledningarna att ta fram och besluta en plan för arbetet med att förebygga omsorgssvikt och beteenderelaterade problem hos barn och unga. Planen ska innehålla en beskrivning av

- kommunens övergripande mål och strategier för att åstadkomma ett heltäckande åtgärdsutbud,
- hur ansvaret fördelar sig mellan kommunens förvaltningar,

³⁴ Uppgifter hämtade från norska Regjeringens webbplats (den 25 mars 2022).

³⁵ Uppgifter hämtade från Bufdirs webbplats (den 13 april 2022).

- hur arbetet ska organiseras, samt
- hur samarbetet mellan förvaltningarna ska gå till.

En annan viktig del av reformen handlar om kompetensfrågor. Från och med den 1 januari 2022 införs t.ex. tydliga miniminivåer för utbildning hos dem som nyanställs inom *barnevernet*.

Som en del i förberedelserna för *barnevernsreformen* genomfördes under perioden 2016–2019 försöksverksamheter i tre norska kommuner. Reformen innebär bland annat att kommunerna övertar ansvaret för ett antal uppgifter inom *barnevernet* som tidigare legat på staten. I försöksverksamheten prövades hur detta skulle komma att fungera i praktiken. Erfarenheterna, såsom t.ex. att den nya ansvarsfördelningen ställde ökade krav på den kommunala styrningen och kontrollen, dokumenterades och användes i det fortsatta arbetet med utformningen av reformen. För genomförandet av *barnevernsreformen* har regeringen tillsatt en nationell koordineringsgrupp under ledning av Bufdir. För reformens olika delar finns tydliga målbilder angivna, nuläget liksom särskilda utmaningar och risker i genomförandet är också beskrivna. En viktig uppgift för gruppen är att utifrån detta underlag kontinuerligt följa upp implementeringen och lämna förslag på åtgärder på nationell, regional eller lokal nivå som behövs för ett fortsatt lyckat genomförande av reformen.

7.3.3 Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR)

Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR) var ett europeiskt samarbetsprojekt mellan universitet och forskningsinstitutioner i fem olika länder: Norge, Bulgarien, Cypern, Italien och England.³⁶ Projektet, som var det första i sitt slag, pågick under perioden 2013–2020 med syfte att generera kunskap om partnervåld mellan tonåringar (14–17 år). I studien kartlades förekomsten av sådant våld samt vilken påverkan det har på unga människors liv. Fokus låg både på våld som utövas fysiskt och via digitala medier. Forskarna var också intresserade av hur ungdomarna såg på möjligheterna att förebygga våldet. Studien visade bl.a. att 40 procent av de svarande hade erfarenhet av det som kallades *online emotional IPVA (interpersonal*

³⁶ Uppgifter hämtade från Norwegian centre for violence and traumatic stress studies webbplats (den 19 april 2022).

violence and abuse) i en parrelation.³⁷ I England och Norge – men inte i Bulgarien, Cypern och Italien – rapporterade flickor högre utsatthet än pojkar. Det kunde konstateras att nya teknologier spelar en central roll när det gäller våld i ungas nära relationer och att det är viktigt att uppmärksamma hur sådana teknologier används i ungas parrelationer i allmänhet, liksom genuskillnader kring detta, när förebyggande åtgärder utformas. STIR-studien har sedan följts upp med liknande studier i både Sverige och Finland.³⁸ Den kunskap som på så sätt byggts upp i Norden när det gäller våld i ungas nära relationer utgör en viktig plattform när det gäller att ta ytterligare steg för att förebygga och förhindra denna typ av våld.

Alternativ till våld (ATV) är en metod för behandling av våldsutövare, särskilt utövare av våld i nära relationer, med en lång tradition i Norge.³⁹ Verksamheten började som en försöksverksamhet i Oslo 1987 och bedrivs numera vid 15 lokalkontor runt om i landet. Stiftelsen *Alternativ til Vold* ansvarar för driften och finansieringen sker huvudsakligen med statliga och kommunala medel. Stiftelsens tre huvuduppgifter är behandling, kunskapsutveckling och kunskapsförmedling. Personer som utövat olika former av våld i en nära relation erbjuds behandling på frivillig basis. Unga personer med vålds- eller aggressionsproblematik erbjuds en särskild behandling.⁴⁰ Stiftelsen har också tagit fram ett särskilt skolmaterial när det gäller våld i ungas parrelationer. Ungarelationer.se är en svensk, nationell stöd- och kunskapsplattform som startades 2019. Den vänder sig till unga mellan 15 och 20 år som blir utsatta för våld, utsätter någon annan för våld eller är kompis till någon som blir utsatt eller utsätter andra.⁴¹ Plattformen drivs av stiftelsen 1000 Möjligheter. Konceptet har nu etablerats även i Norge (*ungarelasjoner.no*).

³⁷ Barter, C., m.fl. (2017), *Young people's online and offline (face-to-face) experiences of interpersonal violence and abuse and their subjective impact across five European countries*, Psychology of violence, Vol. 7.

³⁸ Korkmaz, S. (2021), *Youth Intimate Partner Violence in Sweden: Prevalence and Young People's Experiences of Violence and Abuse in Romantic Relationships*, Stockholms universitet, och uppgifter hämtade från Tampere universitets webbplats (den 19 april 2022).

³⁹ Uppgifter hämtade från Alternativ til Volds webbplats (den 19 april 2022).

⁴⁰ Socialstyrelsen konstaterar i en forskningssammanställning, där Alternativ til Vold ingår, att det saknas stöd för att någon metod för behandling av personer som utövar våld i nära relationer ska kunna rekommenderas som den som i första hand bör användas.

⁴¹ Uppgifter hämtade från Ungarelationer.se:s webbplats (den 19 april 2022).

7.4 Sammanfattande kommentarer

7.4.1 Helhetsperspektiv

De områden som delbetänkandet behandlar är komplexa och aktualiserar åtgärder inom flera olika områden och av flera olika aktörer samtidigt. Helhetsperspektiv är också ett tema som går igen i flera av de nordiska exemplen. När ett arbete ska utgå från ett helhetsperspektiv ställer det krav på samordning av insatser och samverkan mellan berörda aktörer. *De Aktive Dreng* och konceptet *Tæt på Familien* i Danmark liksom Ankarverksamheten i Finland är exempel på verksamheter som bl.a. syftar till att kunna erbjuda barn och unga som riskerar en negativ utveckling ett samlat stöd. Det innebär att det är samhällsaktörerna, och inte mottagarna av stödet, som ser till att insatser är samordnade med varandra och bildar en meningsfull helhet. På mer strategisk nivå utgör de danska helhetsplanerna för *boligsociala* insatser exempel på en områdesbaserad samordning. I Danmark, liksom i Sverige, finns en nära koppling mellan gängkriminaliteten och vissa specifika bostadsområden vilket gör detta till ett intressant angreppssätt. I de *boligsociala* helhetsplanerna kan brottsförebyggande åtgärder, i snäv bemärkelse, också bilda helhet med bredare åtgärder för att främja en positiv utveckling i bostadsområdet och för människorna som bor där. Det är en generell fråga – och ett dilemma – hur åtgärder för att förbättra människors levnadsvillkor i allmänhet och barns uppväxtvillkor i synnerhet ska förhållas till arbetet för att förebygga brott. Även om allmänna åtgärder med sådana breda målsättningar har viktiga brottsförebyggande implikationer, och därför inte kan bortses från i ett brottsförebyggande sammanhang, är det ofta andra syften som står och bör stå i förgrunden för dem. I den finska Ankarverksamheten har frågeställningen hanterats på så sätt att man särskilt uttalat att verksamheten har två likvärdiga och kompletterande – inte konkurrerande – syften, både att främja ungas välbefinnande i vidare bemärkelse och att förebygga brott bland unga. Såsom konstaterats i den norska *stortingsmeldingen* verkar tidiga insatser för att förebygga att barn och unga dras in i kriminalitet i allmänhet också förebyggande för gängkriminalitet. Men det är också tydligt att man i Danmark, där gängkriminaliteten är ett mer påtagligt problem än i Finland och Norge, sett anledning att vidta ett stort antal åtgärder som är specifikt inriktade mot just gängkriminaliteten.

En annan fråga handlar om var i systemhierarkin som samordningen av initiativ och åtgärder som berör flera olika sakområden och samhällsnivåer bör ske. Det kan antas att det är positivt för effektiviteten ju högre upp i hierarkin som samordningen sker. Förenklat uttryckt kan man säga att brist på samordning på nationell nivå gör att samordningsansvaret övergår till aktörer på regional nivå och om ingen samordning sker där heller vidare till de lokala aktörerna och i sista hand landar samordningsansvaret hos enskilda individer och andra målgrupper. I flera av exemplen är det tydligt att man uppmärksammat denna problematik och byggt in strukturer som ska främja att samhällsaktörer på olika nivåer samordnar sitt arbete. Det norska 0–24-samarbetet är ett exempel på hur man ansträngt sig för att åstadkomma en samordning på högsta nationella nivå för att i slutändan säkerställa att barn, unga och familjer i behov av det ska kunna erbjudas ett så bra och effektivt samhällsstöd som möjligt.

7.4.2 Kunskapsbas

Ett kunskapsbaserat sätt att arbeta är ett annat viktigt verktyg för att åstadkomma effektivitet. Även detta gäller alla nivåer och alla berörda samhällsaktörer men kan sägas vara särskilt angeläget på nationell nivå eftersom de åtgärder som vidtas där som regel påverkar arbetet på flera andra nivåer och för många andra aktörer. En kunskapsbaserad arbetsprocess bör innefatta bl.a. en faktaunderbyggd bild av nuläget, en analys av denna lägesbild, formulering av målsättningar framåt, val av bästa tillgängliga metoder för att uppnå dessa samt en uppföljning av de åtgärder som vidtas. Det finns många illustrationer i de nordiska exemplen av hur man arbetat med dessa moment. I flera av de danska åtgärdspaketen liksom i den norska handlingsplanen mot barn- och ungdomskriminalitet redovisas fakta som tagits fram och analyser som gjorts som en bakgrund och förklaring till de åtgärder som man sedan väljer att vidta. I flera fall, t.ex. i det danska ungdomspaketet och i det finska brottsförebyggande programmet har lägesbildsarbetet innefattat dialog med olika berörda grupper. I det finska exemplet har t.ex. ungdomar varit en grupp som man särskilt velat konsultera. Att såsom i det danska exemplet tidigt i processen involvera olika berörda yrkesgrupper ger sannolikt inte bara viktig information utan kan också innebära fördelar i en kommande

genomförandefas. När nya problemområden uppstår eller uppmärksammas kan det vara viktigt att först ta fram grundläggande kunskap och en övergripande lägesbild när det gäller fenomenet i fråga för att sedan kunna vidta adekvata åtgärder. Det norska arbetet med projektet *Safeguarding Teenage Intimate Relationships*, och dess efterföljare, är ett exempel på detta. När det gäller att göra analyser och identifiera kunskapsbaserade åtgärder krävs särskild kompetens, både metodologiskt och sakligt. Exemplet visar att bl.a. de danska och finska regeringarna har nära tillgång till sådan kompetens inom det kriminalpolitiska området i sina egna organisationer. Kompetens är en generell framgångsfaktor i ett kunskapsbaserat arbete. Det gäller både på strategisk nivå och i det operativa arbetet, vilket uppmärksammas särskilt bl.a. i den norska *Barnevernsreformen*. De danska åtgärdsprogrammen inleds ofta med en bedömning av vad tidigare vidtagna åtgärder lett till och, med utgångspunkt i det, besked om vilka ytterligare åtgärder som anses påkallade. Att följa upp vidtagna åtgärder och dra slutsatser framåt utifrån det är ett viktigt moment i en kunskapsbaserad process. Att utvärdera effekter av olika åtgärder är väsentligt mer komplicerat. Det är emellertid viktigt, inte minst för den långsiktiga kunskapsuppbyggnaden, att sådana utvärderingar görs och det gäller inte bara den operativa nivån. En effektutvärdering förutsätter bl.a. att det finns ett uttalat syfte med åtgärden mot vilket utvärderingen sedan kan göras. Utvärderingen av i vad mån det finska brottsförebyggande programmet levt upp till sina målsättningar är ett exempel på detta.

7.4.3 Långsiktighet m.m.

Långsiktighet är ytterligare en central parameter när det gäller att arbeta på ett effektivt sätt med komplexa utmaningar. Tidsbegränsade projekt och olika modeller som avlöser varandra kan motverka en sådan långsiktighet emedan arbete i tydliga strukturer som är väl integrerade med ordinarie system och linjeverksamheter kan vara ett sätt att främja såväl ett långsiktigt som samordnat och kunskapsbaserat arbete. I den nordiska utblicken finns flera exempel på sådana ansatser. Det danska SSP-samarbetet etablerades t.ex. redan på 1970-talet. Både det och den finska Ankarverksamheten innefattar strukturer som kopplar an både till strategiskt beslutsfattande och operativ

verksamhet. Organisationerna och arbetsformerna är väl beskrivna, det finns lagstöd i vissa delar och det sker en kontinuerlig uppföljning och utveckling av arbetet. Detsamma gäller arbetet med de danska *boligsociala* helhetsplanerna. I det finska brottsförebyggande programmet och i den norska *Barnevernsreformen* ägnas särskild uppmärksamhet åt frågor om hur det arbete som dessa initiativ syftar till att uppnå ska förhålla sig till övriga uppdrag och befintliga arbetssätt i kommunerna. Utgångspunkten är att en integrering ska ske.

Slutligen innehåller den nordiska utblicken flera andra åtgärder och tillvägagångssätt att inspireras av såsom de tillfälligt sammansatta expertgrupperna (task forces) som den danska regeringen använder sig av för mer operativa uppgifter samt användningen av försöksverksamheter och en genomförandekoordinator i arbetet med den norska *Barnevernsreformen*. Den finska skolans utveckling, uppbyggnad, arbetssätt och resultat – som bara glimtvis kunnat återges här – talar för sig självt som ett exempel att inspireras av och utforska närmare i många centrala avseenden.

8 Trygghetsberedningens bedömningar och förslag

8.1 Inledning

Trygghetsberedningens andra delbetänkande rör två stora och viktiga kriminalpolitiska utmaningar; arbetet för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet och våldet i barn och ungas nära relationer. Det finns gemensamma nämnare mellan dessa utmaningar men också ett antal specifika frågeställningar. Med direktiven som utgångspunkt har beredningen inriktat arbetet på att identifiera de viktigaste utgångspunkterna för det förebyggande arbetet som berör barn och unga, kartlägga problembilden kring dessa kriminalpolitiska utmaningar samt vilken förmåga centrala aktörer nära barnet har när det gäller att vidta de åtgärder som krävs. Detta redovisas i kapitel 2–6. I kapitel 7 ges exempel på hur frågor som rör delbetänkandets två fokusområden har hanterats i andra nordiska länder. För en närmare beskrivning av Trygghetsberedningens uppdrag samt vilka utgångspunkter och perspektiv som varit centrala i arbetet hänvisas läsaren till delbetänkandets första kapitel.

I utredningsarbetet och de många möten och kontakter i andra former som beredningen haft har ett stort antal iakttagelser kunnat göras inom delbetänkandets två fokusområden. Dessa iakttagelser och den dialog som förts inom beredningen har lett fram till ett antal övergripande bedömningar som redovisas nedan i avsnitt 8.2, under fyra teman som enligt beredningens mening är centrala:

- nationell styrning av det brottsförebyggande området som berör barn och unga,
- tidig upptäckt av barn i riskzon,

- stödinsatser till och samverkan kring barn och unga i riskzon, samt
- behov av kunskapsutveckling, uppföljning och utvärdering.

De bedömningar som görs ska ses som del i det underlag för en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som efterfrågas i beredningens direktiv. Bedömningarna avser båda fokusområdena och avsikten är att de ska utgöra inspel till och vägledning för regeringens fortsatta arbete inom dessa områden. På så sätt utgör de en brett förankrad grund att utgå från men de ska inte tolkas som förslag på konkreta insatser. I det fortsatta reform- och utvecklingsarbetet måste hänsyn även tas till de många initiativ som redan tagits och det omfattande arbete som redan bedrivs inom de områden som beredningen uppmärksammar.

Fokusområdet våld i barns och ungas nära relationer är ett förhållandevis nytt kunskapsområde. Det är viktigt att uppmärksamma fler på, och att sprida kunskap om, det våld som sker i barns och ungas nära relationer. Det är också angeläget att kunskapen på området utvecklas och fördjupas. Mot den bakgrunden presenterar beredningen i avsnitt 8.2 också vissa specifika förslag med dessa syften.

När det gäller arbetet för att hindra nyrekryteringen av barn och unga till kriminella gäng gör beredningen bedömningen att läget för närvarande är sådant att extraordinära insatser är påkallade. I avsnitt 8.3 lämnar beredningen därför förslag på en nationell kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Förutom allvaret i den aktuella situationen bygger även detta avsnitt på det utredningsarbete och de iakttagelser som beredningen har gjort. Vissa frågor och behov uppmärksammas därför både i de övergripande bedömningar som görs i avsnitt 8.2 och i utformningen av de förslag som presenteras i avsnitt 8.3. Det är beredningens uppfattning att förslagen utgör den kunskapsbaserade och brett förankrade grund som behövs för att regeringen skyndsamt ska kunna initiera en samlad och kraftfull insats som gör att gängkriminaliteten inte bara kan bekämpas utan också förebyggas på ett effektivt sätt.

8.2 Trygghetsberedningens övergripande bedömningar samt vissa förslag om våld i barns och ungas nära relationer

Nedan beskrivs Trygghetsberedningens övergripande bedömningar utifrån delbetänkandets två fokusområden och den förmågeanalys som har gjorts i kapitel 5 och 6. Det är främst fyra områden som beredningen har valt att fokusera särskilt på och där förbättringar bör övervägas. Dessa är den nationella styrningen, tidig upptäckt av barn och unga i riskzon, stödinsatser och samverkan samt kunskapsutveckling.

8.2.1 Den nationella styrningen av det brottsförebyggande området som berör barn och unga behöver utvecklas

Trygghetsberedningens bedömningar:

- Barn och unga bör uppmärksammas i högre utsträckning i det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå. Regeringen bör ta ansvar för att detta sker.
- Skolans roll när det gäller att förebygga brott och hantera utsatthet för brott bör tydliggöras.

Trygghetsberedningen har i kapitel 5 och 6 övergripande beskrivit olika aktörers förmåga att förebygga barns och ungas involvering i gängkriminalitet och våld i barns och ungas nära relationer. Även den styrning som avser detta arbete och dessa fokusområden beskrivs i dessa kapitel. Införandet av det nationella brottsförebyggande programmet *Tillsammans mot brott* som lanserades 2017 syftar till att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället.¹ Programmet riktar sig till en rad aktörer på nationell, regional och lokal nivå som arbetar inom flera olika verksamhetsområden. I programmet anges målsättningar med fokus på att stärka det kunskapsbaserade arbetssättet hos berörda aktörer samt utgångspunkter som ska ligga till grund för hur det brottsförebyggande arbetet bör utformas. Det brottsförebyggande programmet är brett utformat och berör inte direkt frågan om barns invol-

¹ Justitiedepartementet, *Tillsammans mot brott. Ett nationellt brottsförebyggande program*. Regeringens skrivelse 2016/17:126.

vering i gängkriminalitet eller våld i barns och ungas nära relationer. Det är dock en målsättning att skyndsamma och samordnade insatser ska riktas till barn och unga som bedöms vara i riskzonen för att hamna i kriminalitet. Även Brås årliga redovisning av det brottsförebyggande arbetet är en mer allmänt hållen beskrivning av det genomförda arbetet och betänkandets fokusområden uppmärksammas inte särskilt. Regeringens s.k. 34-punktsprogram riktas mot gängkriminalitet och en mängd enskilda åtgärder har vidtagits, men det saknas ett samlat och sammanhållet arbete för att förebygga att barn involveras i gängkriminalitet.

När det gäller våld i barns och ungas nära relationer finns det sedan 2017 en strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor och i denna finns även skrivningar som berör barn (flickor och pojkar) samt ungdomar.² Vissa åtgärder som rör våld i ungas nära relationer och unga våldsutsatta finns bl.a. i åtgärdsprogrammet för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor och i åtgärdsprogrammet för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023. Som beskrivs i kapitel 6 visar en första utvärdering av strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor att det är alltför få åtgärder med anledning av strategin som riktar sig till barn och unga.

Samverkan mellan olika myndigheter kring frågor som rör det brottsförebyggande arbetet för barn och unga har utvecklats de senaste åren. Trygghetsberedningen anser emellertid dels att barn och unga behöver uppmärksammas ytterligare i det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå, dels att mer behöver göras för att samordna arbetet, både inom Regeringskansliet och mellan myndigheterna. Genom en ökad samordning kan effektiviteten i samhällets samlade insatser och resursanvändning för att förebygga våld och annan brottslighet av och mot barn och unga öka. I det s.k. 0–24-samarbetet, se avsnitt 7.4.1, har den norska regeringen tagit initiativ till ett departements- och myndighetsöverskridande samarbete för att uppnå en bättre nationell samordning och mer enhetliga kommunala insatser för barn och unga i åldern 0–24 år och deras föräldrar. Erfarenheterna från detta arbete bör kunna tjäna som inspiration även i den svenska kontexten.

² Arbetsmarknads- och Justitiedepartementet, *Åtgärdsprogram för att intensifiera arbetet mot mäns våld mot kvinnor*, den 16 juni 2022; Arbetsmarknadsdepartementet, *Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023*, A2021/02397.

För att barn och unga ska kunna uppmärksammas ytterligare i det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå behövs kunskap och erfarenheter från många inblandade aktörer. Det kan åstadkommas bl.a. genom en högre grad av uppföljning och utvärdering av de åtgärder som vidtas. På såväl nationell som på regional och lokal nivå behöver det finnas samlad kunskap om vilka insatser som finns tillgängliga, hur dessa används och vilka resultat som kan nås när det gäller att genom tidiga insatser förebygga den typ av brottslighet och utsatthet som detta delbetänkande behandlar. Att säkerställa och skapa förutsättningar för ett kunskapsbaserat arbete är en viktig del i regeringens styrning av det brottsförebyggande arbetet som berör barn och unga.

I redovisningen av det arbete som pågår på nationell, regional och framför allt lokal nivå, se kapitel 5 och 6, är det tydligt att mycket görs men att mycket kvarstår att göra för att barn och unga inte ska involveras i gängkriminalitet eller utöva eller utsättas för våld i sina nära relationer. Det är likaså tydligt att många aktörer behöver bidra i detta arbete. Det behöver ske inom ramen för respektive aktörs ordinarie verksamhet och uppdrag men även i samverkan. För att detta ska fungera tillfredställande krävs en tydlighet gällande olika aktörers roller. Under beredningens arbete har det vid upprepade tillfällen framkommit önskemål om att skolan ska ta ett större ansvar när det gäller att förebygga brott samt att hantera och uppmärksamma utsatthet i skolmiljön. Å andra sidan har det framförts farhågor om att ett sådant ansvar skulle kunna komma i konflikt med skolans pedagogiska grunduppdrag. Det grunduppdraget är av stor vikt även ur ett brottsförebyggande perspektiv men det är också så att skolan som arena har en stor betydelse – både vad gäller utmaningar och möjligheter – när det gäller brott av och mellan barn och unga. Enligt beredningen är det mot denna bakgrund angeläget att tydliggöra vilken roll skolan har i det brottsförebyggande arbetet. I ett sådant arbete behöver såväl externa synpunkter och förväntningar som kunskap och erfarenheter inom skolan beaktas. Detta är komplext och bör utgöra del i en samlad nationell styrning av det brottsförebyggande arbetet.

8.2.2 Barn som är i riskzon behöver upptäckas i tid

Trygghetsberedningens bedömningar:

- Verksamheter som möter barn och unga bör ha kunskap om de risk- och skyddsfaktorer som kan leda till eller förebygga ett kriminellt eller våldsamt beteende. Det måste även finnas rutiner på plats som fångar upp barn i riskzon samt kunskap om vilket stöd som kan vara aktuellt. Det innebär att verksamheter nära barnet även måste ha kännedom om andra berörda aktörers roller och ansvar.
- Systemet med orosanmälningar är centralt för att barn och unga ska få tillgång till stöd och skydd. Det behöver därför säkerställas att systemet fungerar ändamålsenligt och på det sätt som är avsett. Socialtjänsten i hela landet måste ha kompetens och kapacitet att hantera de anmälningar som görs samt vidta erforderliga åtgärder.

Trygghetsberedningens förslag:

- Regeringen ska ge lämplig myndighet i uppdrag att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer. Syftet är att uppmärksamma fler på våldet samt sprida information till utsatta om vilket stöd som finns att få.

Ju tidigare utsatthet för brott, ett normbrytande beteende eller riskfaktorer för ett sådant beteende uppmärksammas, desto bättre är förutsättningarna för att förhindra en fortsatt ogynnsam utveckling. Beredningens redovisning i kapitel 5 och 6 av förmågan att arbeta förebyggande visar dock att det finns brister när det gäller aktörernas förmåga att upptäcka barn i riskzon. En anledning som har förts fram till varför olika aktörer inte alltid upptäcker dessa barn är att det saknas kunskap om barns olika beteenden, vad de kan vara uttryck för och vilka konsekvenser de kan få. Trygghetsberedningen har inte underlag för att bedöma i vilken utsträckning detta stämmer men det kan konstateras att sådan kunskap är avgörande för att tidiga åtgärder ska kunna vidtas. Det behöver säkerställas både att närmast berörda yrkesgrupper i sin grundutbildning får tillgång till kunskapen och att yrkesaktiva kan få det genom vidareutbildning.

Förutom kunskap om olika risk- och skyddsfaktorer behöver det också finnas rutiner på plats för att fånga upp olika signaler hos barn med ett behov av stöd. I detta tidiga förebyggande arbete har bl.a. föräldrar, förskola och civilsamhällesaktörer viktiga roller. Detsamma gäller socialtjänsten som arbetar förebyggande genom t.ex. fältverksamheten och frivilliga insatser till familjer såsom föräldraskapsstöd. För att det förebyggande arbetet ska få full effekt krävs också att verksamheter nära barnet har kännedom inte bara om sitt eget ansvar utan även om andra berörda aktörers roller och ansvar. Detta är avgörande för den länkning och samverkan som i de flesta fall behöver ske.

Som beredningen flera gånger konstaterat är förutsättningarna att lyckas i ett förebyggande arbete bättre ju tidigare de aktuella insatserna kan göras. Det finns flera aktörer som har ansvar för att tillgodose barns rättigheter och att agera vid en negativ utveckling. Flera av dem har enligt SoL en skyldighet att göra en formell orosanmälan om de befارar att ett barn riskerar att fara illa.³ Anmälningsplikten gäller bl.a. personal inom socialtjänst, förskola- och skola, polis samt hälso- och sjukvård. Många av dessa aktörer har även ett ansvar att tillgodose barns behov utifrån den egna verksamheten eller i samverkan med andra. Som framgår av kapitel 5 och 6 har antalet anmälningar per barn i åldersgruppen 0–12 ökat de senaste åren, troligtvis på grund av att fler yrkesgrupper blivit bättre på att anmäla oro till socialnämnden. Aktörers benägenhet att göra en orosanmälan varierar dock runtom i landet och det har framförts till beredningen att kommuners förutsättningar att hantera anmälningar ser olika ut. Det kan handla om att anmälningar inte i tillräcklig utsträckning leder till utredning eller att de utredningar som görs gällande barns behov av stöd är bristfälliga. Trygghetsberedningen har inte underlag att bedöma dessa frågor närmare men anser att mer behöver göras för att säkerställa en mer likvärdig efterlevnad av skyldigheten att göra en orosanmälan. Det ska vara en självklarhet för verksamheter närmast barnet att leva upp till den skyldighet som åligger dem enligt SoL. Socialtjänsten runtom i landet behöver självfallet även ha kompetens och resurser för att kunna ta om hand de anmälningar som görs.

Mot denna bakgrund konstaterar Trygghetsberedningen också att det torde finnas behov av bättre statistik och uppföljning av vilka insatser som erbjuds eller sätts in på lokal och regional nivå till barn och unga i riskzon. Att kunna följa utvecklingen av orosanmälningar

³ 14 kap. 1 § SoL.

är en viktig del av detta. Socialstyrelsen har lagt fram förslag på att orosanmälningar ska sparas under viss tid och göras sökbara.⁴ Förslaget, som bereds för närvarande, kan vara en del i att uppnå en mer systematisk och ändamålsenlig uppföljning av orosanmälningarna.

Trygghetsberedningen har i kapitel 4 och 6 gjort en rad iakttagelser gällande fokusområdet våld i barns och ungas nära relationer. Det har bl.a. varit tydligt att det för många unga finns en osäkerhet om vad som kan uppfattas som sunt i en nära relation och när ett beteende passerar gränsen till att vara en brottslig handling. Denna osäkerhet gör också att omgivningen får svårare att upptäcka när våldsutsatta har ett behov av stöd och vägledning. För att öka möjligheterna att upptäcka mäns våld mot kvinnor har flera myndigheter fått i uppdrag att utveckla samverkan gällande rutiner för bättre upptäckt av våldsutsatta, förbättra stödet som ges till personal med klientkontakter m.m.⁵ Jämställdhetsmyndigheten driver också i samverkan med länsstyrelserna och ungarrelationer.se webbsidan Svartsjuka är inte romantiskt som riktar sig till barn och unga i åldrarna 13–25 år samt yrkesverksamma som möter målgruppen. Trygghetsberedningen menar att det behövs en fortsatt ansträngning för att öka uppmärksamheten på våld i barns och ungas nära relationer, både hos allmänheten och bland barn och unga. Beredningen lägger därför fram förslaget att regeringen ska ge en lämplig myndighet i uppgift att sprida information och uppmärksamma fler på det våld som sker i barns och ungas nära relationer. Vid framtagandet av den information som ska spridas bör civilsamhällesaktörer som arbetar med dessa frågor samt barn och unga göras delaktiga. Av informationen ska framgå var den som är utsatt kan få stöd. Det ska även framgå var den som utövar våld kan få stöd för att upphöra med det. Spridandet av informationen kan t.ex. ske genom en informationskampanj som är anpassad för att nå ut till olika målgrupper. Syftet med förslaget är dels att uppmärksamma fler på förekomsten av våld i barns och ungas nära relationer, dels att få fler våldsutsatta och våldsutövare att ta del av de stödinsatser som samhället kan ge.

⁴ Socialstyrelsen, (2019), *Att göra anmälningar som gäller barn sökbara. Rättsliga förutsättningar för personuppgiftsbehandling.*

⁵ Arbetsmarknadsdepartementet, *Uppdrag om ökad upptäckt av våld m.m. 2022–2024, A2022/00842.*

8.2.3 Stödinsatser till och samverkan kring barn och unga i riskzon behöver utvecklas och ske i lägre åldrar

Trygghetsberedningens bedömning:

- Samhällets förmåga att nå ut till barn och familjer med ett större stödbehov än andra behöver bli bättre.
- Insatser för barn och unga i riskzon behöver sättas in i lägre åldrar och i ett tidigare skede än vad som sker i dag.
- För att samverkan på lokal nivå ska fungera ändamålsenligt behöver det finnas tydliga strukturer för samverkan mellan de viktigaste aktörerna samt resurser och organisatoriska förutsättningar som håller över tid.
- Möjligheten att dela relevant information mellan samverkansparter är viktig för ett effektivt arbete.

En rad aktörer nära barnet har i sina grunduppdrag ett lagstadgat ansvar att ge stöd till de barn som har ett sådant behov. Att barn får det stöd som de behöver är centralt för att kunna förebygga t.ex. icke fullgjord skolgång, psykisk ohälsa, normbrytande beteende och flera andra problem. Det förutsätter att skolan, hälso- och sjukvården och andra aktörer runt barnet har de förutsättningar som krävs för att genomföra sina respektive uppdrag samt i många fall att de samverkar med varandra.

Trygghetsberedningen observerar att flera aktörer, både offentliga och i det civila samhället, kan behöva bli bättre på att nå ut till barn och familjer med ett större stödbehov. Beredningens arbete visar att det i det lokala arbetet finns olika omständigheter som kan försvåra t.ex. för socialtjänsten att nå ut med insatser, se avsnitt 5.2.1 och 5.2.3. Det kan handla om att öppna insatser erbjuds men inte tas emot. Det kan också i vissa fall förekomma otillåten påverkan gentemot personal i offentlig verksamhet. I de områden som polisen karaktäriserar som utsatta finns ofta särskilda utmaningar. Frågor om utökade möjligheter för socialtjänsten att ge öppna insatser utan samtycke samt om hur tilliten till socialtjänsten bland barn, unga och familjer kan stärkas med anledning av att det sprids felaktiga uppgifter, ryk-

ten och desinformation om socialtjänsten utreds för närvarande.⁶ Det kan även vara så att det finns olika trösklar för när en insats erbjuds barn och familjer i olika områden p.g.a. demografiska eller andra faktorer. Utifrån ett barnperspektiv måste utgångspunkten vara att barn alltid ska erbjudas det stöd som de har rätt till och det är därför angeläget att förmågan att nå ut med stödjande insatser förstärks.

Att i ett tidigt skede agera på olika behov av stöd är viktigt eftersom stödbehov som inte möts av en insats tenderar att inte försvinna utan växa i omfattning, se avsnitt 5.2.2. Föräldrar har en helt central roll när det gäller att tidigt identifiera och se till att barns behov av stöd tillgodoses. I många fall har även aktörer inom det civila samhället sådana möjligheter. Enligt den forskning som beredningen tagit del av finns det ett brett stöd för att föräldraskapsstöd kan ge goda resultat, se avsnitt 2.1.2–3. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd har under 2022 tagit fram en handlingsplan för brottsförebyggande föräldraskapsstöd som beskriver vilka insatser som ges i dag och vilka utvecklingsområden som finns i fråga om implementeringen av dessa. Offentliga aktörer har givetvis också viktiga roller. Ett exempel är att skolan och förskolan behöver agera tidigt på uppmärksammade behov av stöd när det befaras att elever inte kommer att klara utbildningsmålen. Detsamma gäller andra stödbehov som uppmärksammas tidigt i barns liv, exempelvis vid besök hos barnavårdscentraler och öppna förskolor. Socialtjänsten är en annan central aktör i sammanhanget. Trygghetsberedningen observerar att det pågår ett omfattande arbete för att identifiera mer effektiva arbetsätt, metoder och verktyg för socialtjänstens verksamhet. För närvarande bereds också förslag om en ny socialtjänstlag. Enligt förslaget ska det i SoL anges att socialtjänsten ska ha ett förebyggande perspektiv.⁷ Ändringen skulle bl.a. innebära att socialtjänstens verksamhet i högre utsträckning ska genomsyras av ett fokus på tidiga och förebyggande insatser. En sådan riktning överensstämmer med Trygghetsberedningens bedömning att insatser till barn i riskzon behöver ske i lägre åldrar och i ett tidigare skede av en ogynnsam utveckling.

I kapitel 2 beskrivs förutsättningar och framgångsfaktorer för ett effektivt brottsförebyggande samverkansarbete riktat till barn och unga. Framgången bygger bl.a. på att berörda parter har kunskap om

⁶ Socialdepartementet, *Utredning om möjligheten att ge stödsatser till vårdnadshavare utan samtycke*; Socialdepartementet, *Uppdrag att motverka ryktesspridning och desinformation om socialtjänsten*, S2022/03244.

⁷ *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*, SOU 2020:47.

varandras verksamheter, ansvar och roller, att det finns gemensamma mål samt att rutiner tydliggör hur samverkan ska bedrivas. Eftersom behoven hos de aktuella barnen ofta är många är det viktigt med ett helhetsperspektiv på individen och de åtgärder som behövs. Av beredningens genomgång som redovisas i kapitel 5 och 6 framgår att det finns brister i samordnings- och samverkansstrukturer mellan lokala aktörer vilket påverkar möjligheterna att ge ett adekvat stöd till barn och unga och deras föräldrar. Beredningen uppfattar även att samordningen av insatser ofta är personbunden och avhängig s.k. eldsjälar samt att hälso- och sjukvården upplevs som svår att få med i vissa samverkansformer. Trygghetsberedningens bedömning är att det behöver finnas tydliga strukturer och rutiner för samverkan mellan de viktigaste aktörerna samt tillgängliga resurser för att arbetet ska kunna vara långsiktigt och ändamålsenligt ur barnets perspektiv. De samverkansformer som i dag förekommer för att samordna insatser till barn och unga i riskzon, eller till dem som redan har börjat begå brott, riktas som regel till tonåringar. Trygghetsberedningens bedömning är att eftersom arbetet blir mycket svårare när en ogynnsam utveckling gått så långt att barn och unga redan är involverade i brottslighet är det angeläget att samverkan kommer till stånd i ett tidigare skede.

Beredningen återkommer vid ett flertal tillfällen till att sekretess och bristande möjligheter till informationsdelning på lokal nivå upplevs som ett hinder för att förebygga och bekämpa våld mellan barn och unga och att arbeta riktat mot barn och unga i riskzon, se exempelvis avsnitt 2.2.3, 5.2.3 och 6.2.3. Beredningen noterar att frågan om möjligheter att dela information mellan berörda aktörer i syfte att bekämpa och förebygga brott uppmärksammats i flera utredningar och myndighetsrapporter.⁸ För närvarande pågår också en utredning för att bl.a. undersöka behovet av att skolor och socialtjänsten ges möjlighet att dela information till brottsbekämpande myndigheter.⁹ Detta är enligt beredningen mycket positivt.

⁸ Se t.ex. *Utökad informationsutbyte*, Ds 2022:13; Brå, (2021), *Informationsdelning mellan socialtjänst och polis*; Polismyndigheten, (2021), *Myndigheter i samverkan mot den organiserade brottsligheten*.

⁹ *Förbättrade möjligheter att utbyta information med brottsbekämpande myndigheter*, dir. 2022:37.

8.2.4 Behov av kunskapsutveckling, uppföljning och utvärdering

Trygghetsberedningens bedömning:

- Det finns ett behov av ytterligare kunskap rörande de fokusområden som delbetänkandet behandlar. Det gäller bl.a. omfattningen, utvecklingen och karaktären av brottsligheten samt hur den kan förebyggas.
- Mer utvärdering av lokalt brottsförebyggande arbete som berör barn och unga behövs för att öka kunskapen om vilka insatser som fungerar.
- Kunskapen om vilka möjliga samhällsekonomiska vinster som tidiga brottsförebyggande åtgärder kan leda till behöver utvecklas.
- Satsningar på nationell nivå inom andra politikområden än det kriminalpolitiska bör i högre grad analyseras och följas upp utifrån möjliga respektive faktiska konsekvenser för brottsligheten.

Trygghetsberedningens förslag:

- Regeringen ska ge Socialstyrelsen i uppdrag att kartlägga vilka insatser som kommuner erbjuder barn och unga som utsatts för våld i en nära relation, i vilken utsträckning dessa insatser faktiskt används samt hur effektiva de är. Kartläggningen ska också omfatta insatser som erbjuds unga utövare av våld i nära relationer. Socialstyrelsen ska även ges i uppdrag att ta fram ett kunskapsunderlag avseende våld i barns och ungas nära relationer för yrkesverksamma i kommuner och regioner.

Som framgår av avsnitt 6.1 finns det få studier av våld i barns och ungas nära relationer och det är därför svårt att få en närmare bild av omfattningen och utvecklingen över tid. I Trygghetsberedningens arbete har det blivit tydligt att det inte heller i övrigt finns tillräcklig kunskap om våld i barns och ungas nära relationer. Det gäller bl.a. hur våldet kan upptäckas, hur barn med behov av stöd kan slussas vidare till rätt instans och vilka åtgärder som bör sättas in, se kapitel 4 och 6. Mer kunskap behövs även om hur kontakt och stöd kan upprättas

med dem som drabbats och vilka insatser som bör erbjudas givet att barn och ungas förutsättningar och behov kan skilja sig i förhållande till vuxna med liknande erfarenheter.

Beredningens arbete visar vidare att det behövs ytterligare kunskap när det gäller omfattningen och utvecklingen av barns och ungas involvering i gängkriminalitet. Det gäller även hur rekryteringen sker och förändras över tid. Uppskattningar av antalet personer som är kopplade till gängkriminalitet samt uppgifter i övrigt från Polismyndigheten, Kriminalvården och SIS pekar dock på en oroväckande utveckling. Detta stödjer Trygghetsberedningens uppfattning att det behövs mer kunskap om barns och ungas involvering i dessa sammanhang, särskilt gäller det barn under 15 år. Det behövs också närmare kunskap om vilka drivkrafter som kan ligga bakom sådana processer samt vilka insatser som effektivt kan motverka dem, se avsnitt 3.1.2. För närvarande genomför Brå en studie med syfte att belysa frågor rörande hur barn och unga involveras i och utnyttjas av gängkriminalitet och vilka åtgärder som kan användas för att motverka involveringen.¹⁰ Socialstyrelsen har under 2021 tagit fram ett kunskapsstöd med rekommendationer för insatser till barn med hög risk för fortsatt normbrytande beteende. Målgrupperna för insatserna är barn i åldern 6–11 respektive 12–17 år. I samverkan med SKR ska Socialstyrelsen ge stöd för implementering av kunskapsstödet och dess rekommenderade insatser under 2022–2023. Trygghetsberedningen ser det som positivt att kunskapsstödet omfattar målgruppen 6–11 år samt att kommuner ska ges stöd i implementeringen av de rekommenderade insatserna. I regleringsbrevet för 2022 har Statens beredning för medicinsk och social utvärdering, SBU, fått i uppdrag att ta fram specifik kunskap om insatser som kan användas av socialtjänsten i arbetet med barn och unga som involverats i gängrelaterad kriminalitet.¹¹ Således pågår mycket viktigt arbete av betydelse för de kunskapsluckor som beredningen identifierat. Samtidigt ställer behovet av ett kunskapsbaserat arbete krav på ytterligare kunskap. Det är angeläget att hitta former för att tillgodose dessa behov.

Uppföljning och utvärdering av olika insatser är av grundläggande betydelse för ett kunskapsbaserat arbetssätt. Det är tydligt att det sammantaget pågår mycket brottsförebyggande arbete runtom i lan-

¹⁰ Justitiedepartementet, *Uppdrag att studera hur barn och unga involveras i och utnyttjas av kriminella nätverk*, Ju2022/01405.

¹¹ Regleringsbrev 2022 avseende Statens beredning för medicinsk och social utvärdering.

det, med olika inriktningar och utgångspunkter. En bredd av insatser är viktigt då de risk- och skyddsfaktorer som aktualiseras är av vitt skilda slag. Därtill kommer att de individuella och strukturella förutsättningarna ser olika ut. Variationen i insatsernas utformning och genomförande kan emellertid stå i ett motsatsförhållande till behovet av enhetlighet för att möjliggöra generella uppföljningar. Ett exempel på det är samverkansformerna SIG och SSPF som ser olika ut i olika kommuner och där antalet deltagare som kan studeras är lågt, vilket gör att det finns begränsade möjligheter att genom effektutvärderingar generalisera resultat till andra kommuner med andra förutsättningar och arbetssätt, se avsnitt 5.2.3–4. När det gäller våld i barns och ungas nära relationer, som är ett förhållandevis nytt kunskapsområde, finns ett stort behov av utvärderingar av vilka åtgärder som i dag används som är effektiva. En viktig åtgärd för att åstadkomma de önskvärda utvärderingarna är att skapa tydligare kopplingar mellan forskning och praktik.

Kunskapen från den typ av effektutvärderingar som beredningen efterlyser har även betydelse för närliggande forskningsområden. I beredningens arbete har det framkommit att det finns ett utvecklingsbehov gällande kunskap om och metoder för hur brottslighetens konsekvenser kan beräknas i monetära termer, se avsnitt 2.1.6. Det har gjorts vissa beräkningar utifrån en svensk kontext om vilka ekonomiska och sociala kostnader som utanförskap och kriminalitet kan innebära för samhället i stort och för olika aktörer. Det finns emellertid metodologiska utmaningar med sådana beräkningar samt frågetecken gällande vilka konsekvenser av brottslighet och otrygghet som bör ingå i analyserna. Förutsättningarna för att göra beräkningar av samhällsekonomiska vinster är även avhängiga den effekt som tidiga brottsförebyggande insatser har. Trygghetsberedningen noterar i sammanhanget att det på övergripande nivå råder enighet om att tidiga insatser för att förebygga att barn och unga hamnar i brottslighet kan innebära stora samhällsekonomiska besparingar. Det vore positivt om kunskapen på detta område kunde utvecklas och fördjupas framöver så att den kan utgöra underlag för beslutsfattande på olika nivåer och i olika sammanhang.

Som framkommit berör det brottsförebyggande arbetet inom delbetänkandets två fokusområden en mängd politikområden och verksamheter. Frågor om brottslighet har också kommit att tilldra sig alltmer uppmärksamhet i samhället. Bland annat mot den bakgrunden har

det införts ett krav i kommittéförordningen (1998:1474) på att alla kommittéer som tillsätts av regeringen särskilt ska redovisa om deras förslag påverkar brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet. Många satsningar och annat utvecklingsarbete som initieras på nationell nivå har dock inte sin grund i förslag från olika kommittéer. Det är angeläget att även denna typ av insatser analyseras utifrån möjliga effekter på brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet innan beslut fattas. I de fall det är möjligt är det också av stort intresse att följa upp vilka effekterna i dessa avseenden faktiskt blev.

Beredningen föreslog i sitt första delbetänkande, Vägar till ett tryggare samhälle, att Socialstyrelsen ska kartlägga kommuners arbete med att erbjuda stöd och hjälp till brottsutsatta.¹² Enligt förslaget ska myndigheten även kartlägga hur kommunerna följer upp detta arbete. Bakgrunden till det var att det saknas kunskap om vilket stöd socialtjänsten erbjuder brottsutsatta. Samma iakttagelse har gjorts i arbetet med detta delbetänkande, se särskilt i kapitel 4 och 6. Det har också lyfts fram att socialtjänsten i dag inte har tillräcklig kunskap om hur stöd bör ges till unga våldsutsatta och att det finns behov av ett mer utvecklat kunskapsstöd till yrkesverksamma. Trygghetsberedningen föreslår därför att Socialstyrelsen ska kartlägga vilka insatser som kommuner och aktörer i civilsamhället erbjuder unga som utsätts för våld i nära relationer samt om de kan anses vara effektiva. Kartläggningen ska även avse vilka insatser som erbjuds unga våldsutövare samt även rymma ett genusperspektiv. I dessa avseenden kan det förslag som nu presenteras ses som ett tillägg till det förslag som lades fram i beredningens första delbetänkande. När det gäller utsatthet för våld i barns och ungas nära relationer finns därutöver behov av ett särskilt kunskapsstöd. Det bör därför även tas fram ett sådant kunskapsstöd i första hand för yrkesverksamma i kommuner och regioner men även för civilsamhällesaktörer som arbetar med målgruppen. Stödet kan med fördel utformas i linje med Socialstyrelsens stöd till socialtjänsten och hälso- och sjukvården när det gäller att upptäcka och bedöma risk för hedersrelaterat våld med fokus på barn i åldern 12–17.

¹² Se *Vägar till ett tryggare samhälle*, SOU 2021:85, s. 317 ff.

8.3 En särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet

Att barn och unga växer upp i miljöer där skjutningar och gängkriminalitet tillhör vardagen, små barn dras in i brottslig verksamhet och gängkriminalitet kan framstå som ett attraktivt yrkesval för unga människor är helt oacceptabelt. Gängkriminaliteten behöver bekämpas med alla till buds stående medel. Trygghetsberedningen väljer att i detta delbetänkande lämna förslag på en särskild kraftsamling som syftar till att samhället ska öka sina insatser för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet. Förslagen utgår i allt väsentligt från de iakttagelser som beredningen gjort och de slutsatser som dragits men utgör naturligtvis inte en lösning på alla de behov och utvecklingsområden som identifierats.

Fokus ligger på tidiga insatser innan ett brottsligt beteendemönster har etablerats, såväl allmänna som mer individuellt inriktade. Det handlar både om insatser i tidiga åldrar och tidigt i en negativ utvecklingsprocess. Det gäller insatser såväl i snäv brottsförebyggande bemärkelse som i ett vidare förebyggande perspektiv. Det betyder också att åtgärder som har att göra med brottsbekämpning och beivrandet av brott inte uppmärksammas i förslagen, även om det kan finnas förebyggande inslag i dem. Det finns ett antal pågående lagstiftningsärenden av betydelse för de frågor som uppmärksammas och ytterligare reformer planeras. De förslag som presenteras i detta avsnitt utgår emellertid från gällande regelverk, oavsett hur det är utformat.

Dödligt skjutvapenvåld kopplat till gängkriminalitet har på senare tid förekommit i allt fler städer men situationen i de områden som polisen karaktäriserar som särskilt utsatta, se avsnitt 3.2.1, är speciell. Det är dessa områden och de kommuner där de är belägna som förslagen i första hand tar sikte på.

Många av de åtgärder som behövs för att motverka att barn och unga dras in i gängkriminalitet hör hemma på en övergripande samhällsnivå, inom politikområden som arbetsmarknadspolitik, integrationspolitik, socialpolitik, bostadspolitik, fördelningspolitik osv. För att på allvar komma till rätta med situationen krävs sannolikt ett omfattande, målmedvetet och mycket långsiktigt reformarbete inom flera av dessa områden. Detta är komplexa områden med många olika hänsyn att ta. Det finns i flera fall grundläggande politiska åsiktsskillnader. Många viktiga åtgärder kan och bör emellertid vidtas även inom

ramen för befintlig samhällsordning och med ett något kortare tidsperspektiv. Av beredningens redovisning framgår att mycket viktigt arbete redan bedrivs men att mer behöver göras. Det handlar om att alla berörda aktörer behöver vidta kraftfulla åtgärder, men med en gemensam riktning och i tydlig samverkan. På så sätt ökar chansen att åstadkomma de resultat som nu är alltmer brådskande. En satsning av detta slag som också är kunskapsbaserad, brett förankrad och därmed långsiktig har potential att göra stor skillnad, inte bara för dem som är närmast berörda av våldet utan för hela det svenska samhället. Beredningen har mot denna bakgrund valt att i detta andra delbetänkande lämna förslag på en nationell kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet.

8.3.1 Ett större statligt ansvarstagande

Trygghetsberedningens bedömning: Arbetet för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet bör intensifieras och effektiviseras. Arbetet behöver framför allt bedrivas på lokal nivå men staten bör ta ett tydligare ansvar. Ansvaret bör vara inriktat på att identifiera prioriterade åtgärder, stötta det lokala arbetet samt kontinuerligt följa upp det arbete som bedrivs och verka för att det blir utvärderat. Det bör säkerställas att arbetet är helhetsinriktat, kunskapsbaserat och långsiktigt.

Situationen är allvarlig och komplex. Trots att omfattande insatser vidtagits, och ytterligare planeras, för att på olika sätt förstärka brottsbekämpningen och öka lagföringen av gängkriminella kan konstateras att det dödliga skjutvapenväldet kopplat till gängkriminalitet inte tenderar att minska. Tvärtom förefaller gängen kontinuerligt kunna fyllas på med nya och allt yngre medlemmar. Även om en geografisk spridning kan noteras är problematiken fortfarande särskilt koncentrerad till vissa bostadsområden, se avsnitt 3.2.1. Problemen har på så sätt en lokal anknytning och det förebyggande arbetet behöver framför allt ske lokalt. Situationen är dock sådan att hela landet är påverkat, inte minst gäller det den alltmer utbredda otryggheten och de konsekvenser för tilliten mellan människor i det svenska samhället som brottsligheten leder till. Komplexa problem kräver också komplexa lösningar vilket gör det svårt för varje enskild kommun att på

egen hand identifiera och vidta alla de åtgärder som behövs för att utvecklingen ska kunna stävjas. Att förebygga att ytterligare barn och unga dras in i gängkriminalitet är en av samhällets mest angelägna utmaningar. Av dessa skäl är arbetet i allra högsta grad att betrakta som en nationell angelägenhet och staten bör nu ta ett ännu tydligare ansvar för att arbetet ska kunna intensifieras och effektiviseras.

Såsom framhållits berör arbetet för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet åtgärder inom flera olika områden och av flera olika aktörer. Mycket har redan gjorts och mycket görs men situationen och utvecklingen visar att mer behöver göras. Inte minst är det viktigt att arbetet blir ännu mer effektivt, dvs. att de resurser som satsas och de insatser som görs ger ännu större utdelning när det gäller att minska nyrekryteringen till de kriminella gängerna. Effektivitet handlar om att vidta bästa möjliga åtgärder i förhållande till det man vill uppnå och att arbeta på ett ändamålsenligt sätt. Viktiga delar i det statliga ansvarstagandet bör därför vara att identifiera vilken typ av åtgärder som bör prioriteras och att säkerställa att dessa blir vidtagna. Detta kan åstadkommas genom en tydlig inriktning för arbetet, ett träffsäkert, samordnat och strukturerat stöd till lokal nivå samt en kontinuerlig uppföljning av arbetet. Ett effektivt arbetssätt karaktäriseras av att det är helhetsinriktat, kunskapsbaserat och långsiktigt. Nödvändiga resurser behöver också avsättas. Att säkerställa detta är också centrala delar i ett statligt ansvarstagande.

8.3.2 En tydlig inriktning för arbetet

Trygghetsberedningens förslag: Regeringen ska ta fram ett inriktningsdokument som beskriver de insatsområden som är mest angelägna att arbeta med för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Dokumentet ska kunna användas som en vägledning för prioritering och uppföljning. Det ska betraktas som en miniminivå. De områden som beredningen identifierat i sitt arbete och som anges nedan utgår från bästa tillgängliga kunskap och har den breda förankring som ett långsiktigt arbete kräver. Inriktningsdokumentet bör därför utgå från dessa områden. Innehållet i dokumentet bör ses över och revideras vartefter kunskapsläget förändras.

Brottsförebyggande arbete i allmänhet och socialpreventivt arbete i synnerhet aktualiserar insatser inom en mängd olika områden och åtgärder av vitt skilda slag. Forskningen ger inte helt entydiga svar när det gäller vilken typ av åtgärder som har störst chans att ge effekt. Uppfattningarna skiljer sig delvis åt och det finns utrymme för olika tolkningar. Särskilt i fråga om tidiga insatser är det ofta tveksamt om insatserna kan och bör betraktas som brottsförebyggande eller som förebyggande i en vidare mening. Sedan lång tid tillbaka bedriver många engagerade aktörer ett omfattande – och ofta förtjänstfullt – arbete kopplat till situationen i de särskilt utsatta områdena. Arbetet sker i vissa fall med statlig finansiering och många gånger är det projektbetonat. Ett effektivt arbete behöver utgå från en uppfattning om vad som är viktigare än annat att prioritera. Det behöver också vara långsiktigt. Regeringen har i sitt program Tillsammans mot brott pekat ut vissa generella inriktningar för det brottsförebyggande arbete, se avsnitt 5.1.1. Dessa är centrala men en kraftsamling för att motverka nyrekryteringen till kriminella gäng bör utgå från en ännu tydligare beskrivning av vad som behöver göras för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Det är en ledningsuppgift att staka ut en sådan färdriktning och detta bör regeringen göra genom att formulera ett nationellt styrdokument för arbetet. Ett sådant dokument kan inte bara fungera vägledande för det lokala beslutsfattandet och arbetet utan också för beslut på nationell nivå, t.ex. när det gäller vilka reformer som är angelägna att prioritera och vilket stöd som bör erbjudas kommunerna genom de statliga myndigheterna och på annat sätt. Att det finns en sådan målbild för arbetet är också en viktig förutsättning för en kontinuerlig och utvecklingsorienterad uppföljning.

Beskrivningen av de prioriterade insatsområdena och åtgärderna bör vara tillräckligt övergripande för att ge utrymme för lokal anpassning, utan att för den skull förlora i styreffekt. Hellre än att peka ut enskilda åtgärder bör viktiga delar inom respektive område beskrivas. Ambitionen bör inte heller vara att presentera en uttömmande beskrivning utan snarare att definiera en miniminivå. Valet av insatsområden bör utgå från bästa tillgängliga kunskap och vara brett förankrat för att möjliggöra ett långsiktigt och uthålligt arbete. Hänsyn behöver emellertid också tas till att det för närvarande pågår ett omfattande arbete, både inom akademien och inom olika expertmyndigheter, för att utveckla kunskap av betydelse för arbetet. Dokumentet

behöver därför kunna anpassas till den nya kunskap som på så sätt kommer att bli tillgänglig.

Trygghetsberedningen har i sitt arbete identifierat nedanstående områden som centrala för arbetet med att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Inom dessa områden verkar flera regionala och lokala aktörer såsom socialtjänsten, skolan samt hälso- och sjukvården. Det är områden som med största sannolikhet redan är högt prioriterade av berörda beslutsfattare. Skulle det visa sig att alla åtgärder som är möjliga och befogade inom respektive område redan är vidtagna är detta också en iakttagelse av stort värde för det fortsatta arbetet.

Prioriterade insatsområden

Stöd till föräldrar

Föräldrar är en av de absolut viktigaste resurserna i arbetet för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet. De allra flesta föräldrar vill sina barn väl och har en önskan om att ge dem en så bra start i livet som det bara är möjligt. Men ansvaret som förälder är också komplicerat och kan innebära stora utmaningar. Det gäller både i förhållande till små och stora barn. Att nå fram till föräldrar med ett behovsanpassat stöd som kan stärka dem i deras föräldraskap är en mycket viktig uppgift för berörda offentliga aktörer. I många fall kan civila samhällets aktörer bidra i det förtroendeskapande arbete som detta kräver.

Förskola

Förskolan kan fylla många viktiga funktioner i ett arbete för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet. Det gäller t.ex. att främja språkutveckling, vidta skolförberedande insatser och möjliggöra socialitetsträning. Förskolan utgör också en arena för att etablera samverkan mellan föräldrar och mellan föräldrar och olika samhällsaktörer. Mot den bakgrunden finns det särskilda skäl för barn som växer upp i områden präglade av gängkriminalitet att delta i förskolans verksamhet och det är angeläget att de ges den möjligheten.

Det krävs också att förskolan har förutsättningar att kunna erbjuda den högkvalificerade verksamhet som behövs.

Fullgjord skolgång

Icke fullgjord skolgång är den kanske enskilt största riskfaktorn för framtida kriminalitet. När alla de aktörer – inom och utanför skolan – som haft ansvar och möjlighet att ge en elev de förutsättningar som hen hade behövt för att kunna fullgöra sin skolgång misslyckas med detta är det djupt olyckligt. På individnivå gäller att skolgången behöver vara väl förberedd och att åtgärder sätts in så fort det finns tecken på att en elev inte kommer att uppnå lärandemålen. Om det finns en hög koncentration av elever som inte fullgör sin skolgång i ett visst område eller i en viss skola bör det föranleda en noggrann utredning om orsakerna och en tydlig plan för att förbättra förutsättningarna. Ett sådant arbete kan aktualisera åtgärder av olika slag, på olika systemnivåer och med olika tidsperspektiv. Det kan också vara aktuellt att inspireras av erfarenheter från andra länder, se t.ex. avsnitt 7.3.3 om utvecklingsarbetet i Finland kopplat till skolans verksamhet.

Meningsfull fritid

Skolarbete fyller en stor del av barns tid men därutöver är det viktigt med andra meningsfulla aktiviteter. Det kan också ha stor betydelse i vilket sällskap som barn tillbringar sin tid. Om det är välfungerande vuxna förebilder eller gängkriminella ungdomar kan konsekvenserna bli väsensskilda. Under tider då barn inte kan vistas hemma under föräldrars uppsikt bör det finnas tillgång till andra alternativ med god vuxennärvaro, som t.ex. fritidshem. Aktiva fritidsintressen inom t.ex. idrott eller kultur kan utgöra betydelsefulla skyddsfaktorer. Särskilt i områden där omfattande gängkriminalitet förekommer bör det inte förekomma att grundläggande tillsyn och meningsfull sysselsättning måste bortprioriteras av ekonomiska skäl. För äldre barn utgör skolloven perioder av både möjligheter och risker. Att få chansen att arbeta kan vara en möjlighet av avgörande betydelse ur ett livsperspektiv.

Maskulinitetsnormer

Att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet handlar om åtgärder både i förhållande till flickor och pojkar. Det har emellertid kunnat konstateras att destruktiva maskulinitetsnormer spelar en central roll för hur gängkriminaliteten bedrivs och upprätthålls, se avsnitt 3.2. Denna typ av normbildning är inte heller förenlig med de grundvärden som det svenska samhället bygger på. Uppkomsten av destruktiva maskulinitetsnormer motverkas bäst genom tidiga insatser riktade till barn, unga och deras föräldrar. Att finna lämpliga arenor, former och aktörer för detta är en angelägen del i arbetet för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet.

Förmåga att tidigt identifiera barn och unga i riskzonen samt att vidta effektiva åtgärder för att förhindra en negativ utveckling

Risikfaktorer för att dras in i gängkriminalitet kan betraktas på olika sätt. Redan att växa upp i ett område där det förekommer omfattande gängkriminalitet, såsom i de områden som polisen definierar som särskilt utsatta, kan betraktas som en riskfaktor. Barn som växer upp där kommer ofrånkomligen att exponeras för och påverkas av gängkriminaliteten på ett annat sätt än barn som växer upp i andra miljöer. Det motiverar särskilda åtgärder för att stötta och skydda dessa barn, stötta deras föräldrar, ge relevanta yrkespersoner bästa möjliga förutsättningar för sitt arbete samt så långt möjligt utnyttja lokalsamhällets samlade kraft. Om en negativ utveckling trots allt tar fart gäller det att, såsom beredningen återkommit till vid flera tillfällen, uppmärksamma det så fort som möjligt och sätta in adekvata motåtgärder. Det kan antas att tecken på en ogynnsam utveckling först blir märkbara i barnets närmiljö, inom familjen och bland anhöriga. Att skapa förutsättningar för vuxna nära barnet att så tidigt som möjligt larma och söka hjälp är därför centralt. Utöver det krävs tydliga och professionsöverskridande strukturer som underlättar för yrkespersoner som kommer i kontakt med barnet att förmedla och dela information om tecken på en negativ utveckling. I detta sammanhang fyller systemet med orosanmälningar en central roll och det behöver säkerställas att detta fungerar tillfredställande. Det krävs också kunskap hos berörda yrkesgrupper, både om vilka de tidiga tecknen är och om hur de bör hanteras. I ett nästa steg gäller det att vidta bästa

möjliga åtgärder utifrån de möjligheter som gällande rätt erbjuder och aktuellt kunskapsläge indikerar. Det kräver inledningsvis förmåga att göra en kvalificerad bedömning av individens förutsättningar vad gäller risker, behov och mottaglighet, se avsnitt 2.1.2. När det gäller frågan om vilka åtgärder som, beroende på utfallet av en sådan bedömning, kan vara verkningsfulla finns numera ett omfattande kunskapsmaterial att tillgå och mer kunskap utvecklas kontinuerligt. Ofta är tiden en kritisk faktor och det är viktigt att snabbt kunna erbjuda insatser och sätta in åtgärder t.ex. av social karaktär eller inom hälso- och sjukvårdens område. Det ställer krav på att tillräckliga resurser finns avsatta och att dessa resurser används på ett adekvat sätt. Slutligen behöver det finnas rutiner och kapacitet för en noggrann uppföljning av läget samt utvärdering av de vidtagna åtgärdernas effekt. På så sätt kan gjorda ställningstaganden omprövas och nödvändiga justeringar göras.

Strukturer för samverkan kring barn och unga i riskzonen

För att tidigt bryta en negativ utveckling behövs som regel åtgärder av flera olika aktörer runt barnet. Föräldrar, socialtjänst, förskola, skola, hälso- och sjukvård, representanter från civila samhället och polisen är aktörer som ofta kan vara aktuella. De åtgärder som vidtas behöver ges inom ramen för olika aktörers ansvarsområden och uppdrag men också vara samordnade för att bilda en effektiv helhet. Det kräver bl.a. samsyn om vilka åtgärder som ska vidtas och av vem. Det behövs också tydliga strukturer för dialog och uppföljning. Inom flera centrala områden såsom skolan och hälso- och sjukvården behöver säkerställas att samverkan fungerar tillfredställande oavsett om verksamheten bedrivs i offentlig eller enskild/privat regi. Någon aktör måste ha huvudansvaret för samordningen. Organisation och arbetsformer måste finnas på plats för att kunna aktiveras så snart behov uppstår. Det finns flera modeller för samverkan av detta slag och ytterligare modeller utvecklas kontinuerligt. Förutom att arbetsformerna är ändamålsenliga är det viktigt att de är tydliga, kända och inarbetade. Möjligheterna att utbyta information är centrala för samverkan i individärenden. Det pågår för närvarande flera initiativ för att tydliggöra och utöka dessa möjligheter. Utöver detta kan det finnas behov av strukturer för samverkan på mer strategisk nivå, mellan olika aktörer

som är berörda av arbetet. En samverkan som är av avgörande betydelse och där beredningens arbete visat att det finns utmaningar är den mellan kommun och region. Det gäller framför allt i fråga om psykiatriska utrednings- och behandlingsinsatser men även kontaktvägar och tillgänglighet. Att hantera dessa utmaningar, t.ex. genom överenskommelser som tydliggör ansvar och arbetsformer, är angeläget. Det är också viktigt att säkerställa att överenskommelser som ingåtts på strategisk nivå får avsedd effekt i den operativa verksamheten.

Stöd till brottsoffer

Att utsättas för brott är inte bara ett trauma i sig det kan också, och i värsta fall, utgöra grogrund för egen kriminalitet. Det gäller t.ex. barn och unga som utsätts för eller bevittnar våld i hemmet. På generell nivå gäller det även barn som växer upp i miljöer där det förekommer omfattande våld och annan kriminalitet, se avsnitt 3.2. Anhöriga till offer för skjutvapenvåld, inte minst yngre syskon, är en särskilt utsatt grupp. Det är därför viktigt att det finns tillgång till kvalificerat stöd till barn och unga som på detta sätt är utsatta för brott och brottslighet.

8.3.3 En särskild organisation för arbetet

Trygghetsberedningens förslag: En särskild organisation ska tillsättas för att med utgångspunkt i det framtagna inriktningsdokumentet stötta genomförandet av en kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet. Organisationen ska särskilt

- säkerställa att kommuner med särskilt utsatta områden har tillgång till nödvändigt stöd och förutsättningar i övrigt för arbetet med de prioriterade insatsområdena,
- verka för att arbetet bedrivs på ett helhetsinriktat, kunskapsbaserat och långsiktigt sätt, samt
- följa upp arbetet och identifiera eventuella behov av ytterligare åtgärder alternativt avveckling av åtgärder.

Organisationens uppdrag

För att genomföra den föreslagna kraftsamlingen behöver en särskild organisation inrättas. Kraftsamlingens övergripande syfte är att arbetet för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet ska intensifieras och effektiviseras. Det bör säkerställas dels att de åtgärder som har störst potential att leda till resultat blir vidtagna, dels att arbetet bedrivs på ett sätt som främjar effektivitet. Av inriktningsdokumentet framgår vilka de mest prioriterade insatsområdena är. Därtill behöver arbetet vara samordnat och präglat av helhetsperspektiv, baserat på bästa tillgängliga kunskap samt uthålligt och långsiktigt. Att verka för detta och för att berörda aktörer har bästa möjliga förutsättningar för sitt arbete med kraftsamlingen är organisationens främsta uppgift. Det betyder bl.a. att den behöver arbeta nära både centrala och lokala beslutsfattare.

Arbetet med kraftsamlingen behöver förhållas till det omfattande arbete som redan pågår inom många närliggande områden. Det gäller särskilt det utvecklingsarbete som pågår för att skapa förutsättningar för ett systematiskt och lokalt förankrat brottsförebyggande arbete i hela Sverige. Strukturer för detta har byggts upp nationellt, regionalt och lokalt och ett lagstadgat ansvar för kommuner att arbeta med brottsförebyggande arbete på ett strukturerat och kunskapsbaserat sätt har aviserats.¹³ Detta är ett omfattande och viktigt arbete och avsikten är inte att kraftsamlingen och den föreslagna organisationens arbete ska omintetgöra eller försvåra det. Men det är också viktigt att strukturerna, ramarna och resurserna för det breda brottsförebyggande arbetet inte blir ett hinder eller skapar begränsningar när det gäller att ta itu med de allvarliga och akuta problem som beredningen identifierat kopplat till barn och unga i riskzon för att dras in i gängkriminalitet. De åtgärder som beredningen ser behov av kräver riktade och kraftfulla satsningar inom områden och på sätt som till stor del ligger utanför det traditionella brottsförebyggande arbetet. Att det gäller åtgärder långt ned i åldrarna och tidigt i negativa processer innebär också att andra verksamheter och aktörer kan behöva involveras och att rollerna kan se annorlunda ut än i ett snävt brottsförebyggande arbete. I flera avseenden handlar det om vad som brukar betecknas som ett allmänt förebyggande och främjande arbete. Där-

¹³ Justitiedepartementet, *Kommunernas brottsförebyggande arbete*, lagrådsremiss överlämnad den 16 juni 2022.

till kommer att kraftsamlingen i första hand tar sikte på de 12 kommuner där de särskilt utsatta områdena är belägna. Satsningen är motiverad av de specifika utmaningar som finns där när det gäller rekryteringen av barn och unga till gängkriminalitet. Den innebär emellertid också en möjlighet att säkerställa att behoven i landets övriga 278 kommuner och kopplat till andra brottstyper än gängkriminalitet ges tillräcklig uppmärksamhet och prioritering i det brottsförebyggande arbetet på nationell och regional nivå. Att stötta etableringen av strukturer för det brottsförebyggande arbetet, som når upp till den planerade lagstiftningens krav i landets samtliga kommuner är t.ex. mycket angeläget. Inte minst kan det vara av stor betydelse om den gängrelaterade brottsligheten breder ut sig ytterligare.

Den föreslagna organisationens arbete bör först och främst vara inriktat på tre områden.

Stöd

De åtgärder som kraftsamlingen tar sikte på hör framför allt hemma på lokal nivå, nära de barn och unga som löper särskild risk att dras in i gängkriminalitet. Staten bör emellertid bidra med allt det stöd som kommunerna ser behov av och som är möjligt att ge. Bland annat genom sina expertmyndigheter har regeringen stora möjligheter att bistå kommunerna med kunskapsstöd. Många myndigheter har stödjande roller redan i sina grunduppdrag och har därutöver getts ytterligare sådana uppdrag av relevans för arbetet med kraftsamlingens insatsområden. Stödet kan antingen vara allmänt utformat eller mer anpassat efter den enskilda kommunens behov. Uppdraget till Brå att ge ett behovsanpassat stöd i det brottsförebyggande arbetet till kommuner med utsatta områden, utgör exempel på det sistnämnda.¹⁴ Av stor betydelse i sammanhanget är också Skolverkets stöd till skolor med låga kunskapsresultat och förskolor med svåra förutsättningar, Samverkan för bästa skola.¹⁵ Även uppdragen till Socialstyrelsen att motverka ryktesspridning och desinformation om socialtjänsten liksom att stötta en pilotverksamhet med utökade hembesöksprogram

¹⁴ Justitiedepartementet, *Uppdrag att utveckla stödet till kommuner med utsatta områden*, Ju2022/01000, Ju2021/02425 (delvis), Ju2021/04340, Ju2018/02491.

¹⁵ Utbildningsdepartementet, *Uppdrag till Statens skolverk om samverkan för bästa skola*, U2019/03786/S.

är relevanta.¹⁶ Beroende på de behov som framkommer i dialogen med berörda kommuner får bedömas om det stöd som redan erbjuds kommunerna är adekvat och tillräckligt eller om det finns behov som inte är tillgodosedda. Det skulle t.ex. kunna handla om ytterligare operativt stöd i form av ett mer direkt och lättillgängligt rådgivningsstöd eller att såsom den danska regeringen, se avsnitt 7.2.1, använda sig av särskilda ”task forces” för olika operativa ändamål. Allt givetvis med beaktande av de begränsningar som föreligger när det gäller att ge stöd i enskilda individärenden och med hänsyn tagen till de erfarenheter av operativa stödinsatser som gjorts inom närliggande verksamheter såsom den som CVE bedriver. Det kan också finnas behov som kräver åtgärder på väsentligt längre sikt, t.ex. för att åstadkomma ändamålsenliga regelverk eller säkerställa tillgången till den kompetens som behövs för arbetet. De behov som kommunerna ser som viktiga för att kunna arbeta med de identifierade insatsområdena på det sätt som avses bör stå i fokus. Organisationen bör inte vara främmande för att överväga och föreslå vare sig nya arbetssätt och stödformer eller nya, mer långsiktiga reformer. Men det är också viktigt att arbetet sker i nära samarbete med relevanta myndigheter och andra aktörer och med tillvaratagande av de erfarenheter och strukturer som byggts upp. Ett nära samarbete krävs också av det skälet att det inte ligger i organisationens uppdrag att själv utföra de operativa stödinsatserna.

Helhetsperspektiv, kunskapsbas och långsiktighet

I alla de kommuner med områden som polisen identifierat som särskilt utsatta pågår sedan lång tid tillbaka ett aktivt arbete för att hejda gängkriminalitetens utbredning. På nationell nivå pågår också en mycket omfattande verksamhet. Det gäller både löpande arbete och utvecklingsarbete, såväl inom vart och ett av de specifika sakområdena som inom ett antal tvärsektoriella områden. Förutom att säkerställa att nödvändiga insatser görs behöver också säkerställas att det som görs sammantaget bildar en effektiv helhet. Behovet av samordning både inom de olika systemnivåerna och mellan dem behöver ses över. Det är också viktigt att arbetet bedrivs på ett resurseffektivt sätt. På

¹⁶ Socialdepartementet, *Uppdrag att motverka ryktesspridning och desinformation om socialtjänsten*, S2022/03244; Socialdepartementet, *Redovisning av uppdrag i regleringsbrev för 2018: Förslag om pilotverksamhet för barnhälsovård för att stärka förutsättningarna för jämlik hälsa bland barn*, S2019/00910/FS.

kommunal nivå är det t.ex. lämpligt att samordna arbetet med kraftsamlingen med det brottsförebyggande arbete som regeringen har föreslagit att kommunerna ska få.¹⁷ Det handlar både om lägesbilsarbete och arbetet med att ta fram handlingsplaner. På nationell nivå är det bl.a. angeläget att säkerställa att bristande samordning inte leder till att kommuner drabbas av onödiga administrativa bördor. En central uppgift för organisationen är att identifiera glapp, överlappningar eller konflikter i nuvarande uppdrag eller pågående aktiviteter som riskerar att leda till bristande effektivitet i det samlade arbetet. I de fall sådana brister kan konstateras ingår det i organisationens uppdrag att lämna berörda beslutsfattare förslag på hur dessa kan åtgärdas. Det kan också vara intressant att identifiera resurser, inom t.ex. det civila samhället eller näringslivet, som ännu inte är fullt utnyttjade i arbetet med de prioriterade insatsområdena. Organisationens uppgift är inte att börja om från början. Gjorda erfarenheter ska beaktas och arbete som redan fungerar effektivt bör tas tillvara och byggas vidare på. Men det är viktigt att organisationen hela tiden utgår från kraftsamlingens målsättningar, vilket bl.a. innebär att intresset av en ändamålsenlig helhet står främst. Finns det prioriteringar, perspektiv eller aktiviteter som bör jämkas samman för att effektiviteten ska öka och det gemensamma helhetsresultatet bli bättre ligger det i organisationens uppdrag att uppmärksamma detta.

I organisationens uppdrag ingår också att verka för ett kunskapsbaserat arbete. Det handlar framför allt om ett arbetssätt där beslut som fattas bygger på fakta och kunskap. Inte minst gäller det beslut om vilka konkreta åtgärder som ska vidtas och prioriteras. Det är viktigt att den kunskap som behövs för kraftsamlingens genomförande finns och är lätt tillgänglig. Det bör ingå i organisationens uppdrag att säkerställa detta. Det kan handla både om teoretisk kunskap och erfarenhetsbaserad kunskap. Det ingår emellertid inte i organisationens uppdrag att själv producera kunskap, men väl att identifiera eventuella behov av kunskapsutveckling och föreslå åtgärder för att åstadkomma en sådan utveckling samt att säkerställa att det finns adekvata kanaler och fora för informationsöverföring och erfarenhetsutbyte. När det gäller behovet av att i större utsträckning utvärdera gjorda insatser bör organisationen särskilt överväga hur den kan bidra till att den utvärderingsverksamhet som behövs för kraftsamlingens

¹⁷ Justitiedepartementet, *Kommunernas brottsförebyggande arbete*, lagrådsremiss överlämnad den 16 juni 2022.

genomförande kommer till stånd. Kunskap och information kan också behöva spridas till andra aktörer än dem som är närmast berörda av arbetet med kraftsamlingen. Det kan gälla riktade insatser i förhållande till t.ex. kommuner med en oroande utveckling när det gäller gängkriminalitet eller bred informationsspridning till allmänheten i syfte att öka kunskapen om situationen och det arbete som bedrivs.

Ett arbete för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet kommer att ta tid och måste ges tid. Det ingår i organisationens uppdrag att verka för detta. En bred politisk förankring är en avgörande förutsättning för långsiktighet. Beredningens arbete och de förslag som nu presenteras är tänkta att bilda grund för ett långsiktigt och uthålligt arbete. Det är emellertid viktigt att hitta former för fortsatt och kontinuerlig parlamentarisk förankring av arbetet med kraftsamlingen, se vidare nedan. Att staten och de berörda kommunerna träffar långsiktiga överenskommelser om arbetet med kraftsamlingen, se avsnitt 8.3.4, är ett ytterligare sätt att främja långsiktighet och uthållighet. Intresset av långsiktighet får givetvis inte gå ut över behovet av att arbetet hela tiden utgår från bästa tillgängliga kunskap och anpassas efter de lärdomar som vartefter dras. Det åligger organisationen såväl att identifiera hinder för ett långsiktigt arbete och föreslå åtgärder för att komma till rätta med dem som att föreslå förändringar när det gäller kraftsamlingens inriktning eller arbetsformer när detta är påkallat.

Uppföljning

Arbetet för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet bör följas noga. Syftet bör vara dels att säkerställa att arbete bedrivs i enlighet med prioriteringarna i inriktningsdokumentet och kraftsamlingens utgångspunkter i övrigt, dels att få underlag för fortsatta ställningstaganden. En första viktig uppgift för organisationen är att göra en nulägesanalys utifrån vilken behoven och utvecklingen framåt kan bedömas. Därtill behöver ett system för uppföljning tas fram som är både tids- och resultateffektivt. Det är viktigt att inte belasta arbetet och de olika aktörerna med onödig administration varför det noga bör övervägas hur uppföljningen ska gå till och hur den kan samordnas med annat uppföljningsarbete som redan görs. Förutom den strukturerade uppföljningen kommer organisationen i sitt arbete få

stor inblick i det operativa arbetet på lokal nivå. Det är viktigt att den informationen används. Om det t.ex. finns systematiska behov, brister eller hinder för ett effektivt arbete ska relevanta beslutsfattare uppmärksammas på det och förslag på åtgärder presenteras. Det behöver också finnas former för kontinuerlig dialog och uppföljning mellan närmast berörda beslutsfattare på central nivå och ansvariga i de kommuner som, i första hand, deltar i kraftsamlingen.

Organisationens arbetsformer

Trygghetsberedningens förslag: Den särskilda organisationen ska ha formen av en kommitté. Den bör ha en liten grundbemanning med möjlighet till komplettering med specifika kompetenser beroende på behov. Arbetet ska bedrivas i nära samarbete med de kommuner som har särskilt utsatta områden. För att bibehålla en bred politisk förankring ska arbetet ske i nära dialog med en parlamentariskt sammansatt referensgrupp. Även andra referens- eller arbetsgrupper bör för kortare eller längre tid knytas till kommittén. Det kan gälla t.ex. grupper av myndighetsrepresentanter, forskare och företrädare för olika organisationer. Det är också viktigt att hitta former för att barn och unga ska komma till tals i arbetet. Kommittén bör därtill finna former för erfarenhetsutbyte med relevanta aktörer i de andra nordiska länderna. Arbetsätten kan med fördel vara innovativa och i uppdraget bör ingå att kontinuerligt utveckla, och på sikt även avveckla, den egna verksamheten. Utgångspunkten är att verksamheten ska ha en långsiktig inriktning, men vara tillfällig. Kommittén bör inrättas för en period av fem år med omprövning och möjlighet till förlängning efter det.

Den särskilda organisationen bör arbeta självständigt men nära regeringen och i kontinuerlig dialog med representanter för samtliga riksdagspartier. Närheten till regeringen krävs för att möjliggöra kraftfulla åtgärder från statens sida i genomförandet av kraftsamlingen. Det kan handla både om snabba insatser i form av t.ex. förändrade eller nya myndighetsuppdrag och om mer tidskrävande reformarbete utifrån de behov eller hinder som identifieras. Med hänsyn till det helhetsperspektiv som är en viktig utgångspunkt för arbetet är det inte lämpligt att det bedrivs inom ramen för en enskild myndighets

verksamhet. Det politiska systemets mandatperspektiv är en faktor som ofta framhålls som ett hinder för ett långsiktigt och uthålligt arbete. Det gäller på alla systemnivåer: nationellt, regionalt och lokalt. Trygghetsberedningens arbete och förslag innebär att kraftsamlingen kommer att ha en brett förankrad grund att utgå från. Den förankringen behöver upprätthållas och utvecklas över tid. Mot denna bakgrund ser beredningen ändamålsenligt att den särskilda organisationen har formen av en särskilt tillsatt kommitté med tillgång till en parlamentariskt sammansatt referensgrupp. Att kommittén måste arbeta nära de kommuner som är närmast berörda av kraftsamlingen är en självklarhet.

Kommitténs arbetsområde är brett och kräver såväl kvalificerad kompetens inom allmänna områden såsom styrning, utredning och uppföljning som specialistkunskap inom ett antal sakområden. För att hålla nere storleken och säkerställa att bästa tillgängliga kompetens hela tiden används bör kansliet ha en liten grundbemanning med möjlighet att knyta till sig expertis inom olika områden. Eftersom kommitténs arbete berör många aktörers verksamhetsområden och en hel del av den specialistkunskap som arbetet kräver finns inom dessa organisationer behöver det skapas olika fora för samarbete. Det kan gälla referensgrupper för informationsutbyte och dialog eller arbetsgrupper för mer handfast samarbete. Behoven kan vara kontinuerliga eller tillfälliga. Att hitta ändamålsenliga och effektiva former för detta kommer att vara en viktig utmaning för kommittén. Eftersom barn och unga står i fokus för arbetet behöver det ha ett utpräglat barnperspektiv vilket också innefattar att hitta former för att barns och ungas egna röster ska bli hörda i arbetet med kraftsamlingen. I kommitténs uppdrag ligger att verka för att bästa tillgängliga kunskap hela tiden blir använd och att eventuella kunskapsluckor åtgärdas. Det innebär att även internationell kunskapsutveckling, i första hand den inom övriga nordiska länder, bör bevakas på ett strukturerat sätt.

Kraftsamlingens grundsyfte är att intensifiera och effektivisera det arbete som bedrivs för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet. Ett sådant arbete har pågått på nationell och lokal nivå under lång tid och den senaste tiden har mängden initiativ accelererat. En analys av läget kan leda till slutsatsen att det arbete som redan pågår sammantaget är ändamålsenligt och tillräckligt. En annan slutsats kan vara att ytterligare insatser behövs inom de områden de områden som beredningen identifierat som särskilt prioriterade eller

att arbetssätten behöver justeras för att t.ex. bli mer helhetsinriktade, kunskapsbaserade eller långsiktiga. Det kan också vara så att det finns behov av att tänka i nya banor och hitta tidigare oprövade sätt att angripa redan kända problem. Det bör ligga i kommitténs uppdrag att överväga alla dessa möjligheter och att bidra till den utveckling som eventuellt behövs. Kraftsamlingen är primärt inriktad på kommuner med särskilt utsatta områden men en viktig fråga att överväga framöver är hur arbetet kan breddas och erfarenheterna av arbetet nyttiggöras även av andra kommuner och i förhållande till andra aktörer. De slutsatser som beredningen dragit och de bedömningar som gjorts i avsnitt 8.2 är, förutom det som framkommer i kommitténs eget arbete, viktiga utgångspunkter för överväganden om vilka utvecklingsområden som kommittén bör prioritera.

Eftersom en central utgångspunkt för kraftsamlingen är att skapa förutsättningar för ett ännu mer långsiktigt och uthålligt arbete behöver även kommittén ha ett långsiktigt perspektiv. Tanken är emellertid inte att den ska permanentas utan att arbetet i huvudsak och på sikt ska bedrivas i ordinarie strukturer. Det är mycket viktigt att kommittén arbetar utifrån denna målbild och i uppdraget bör också ingå att längre fram vidta de åtgärder som behövs för att avveckla den egna verksamheten. Beredningen bedömer att en lämplig initial uppdragstid är fem år. Med hänsyn till behovet av ett långsiktigt arbete kan den tiden behöva förlängas.

8.3.4 Lokala överenskommelser och statliga bidrag

Trygghetsberedningens förslag: Regeringen ska låta utreda hur kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala överenskommelser som tydliggör kommunernas respektive statens åtaganden inom ramen för kraftsamlingen. Utredningen ska också omfatta frågan om hur ett system med statsbidrag kan knytas till sådana överenskommelser.

För att ge arbetet med kraftsamlingen en tydlig ram och struktur är det en fördel om det utgår från överenskommelser mellan staten och var och en av de aktuella kommunerna. I överenskommelserna kan det preciseras och tydliggöras vilka åtaganden som parterna gjort. Ett sådant system ökar också möjligheterna till ett långsiktigt arbete med en tydlig och kontinuerlig uppföljning. För kommunernas del bör det i första hand gälla olika åtgärder kopplat till de prioriterade insatsområdena. Det kan också handla om insatser för att effektivisera arbetsformer genom t.ex. bättre strukturer för samordning eller kunskapsbaserade arbets sätt. För statens del kan det, såsom framgått ovan, vara aktuellt att bidra med stöd i en mängd olika former. Överenskommelserna kan ta sikte på olika enskilda insatser eller utgå från en bredare plan. I det senare fallet kan arbetet i Danmark med *Boligsociala helhetsplaner*, som är ett system för överenskommelser mellan stat och kommun om åtgärder för att bryta en negativ utveckling i ett visst bostadsområde, se avsnitt 7.2.2, eventuellt tjäna som inspiration. I fråga om utrednings- och planeringsarbete är det, som tidigare framhållits, viktigt att det är samordnat med annat liknande och närliggande arbete. I detta fall gäller det särskilt det arbete med lägesbilder och planer för det brottsförebyggande arbetet som regeringen aviserat att kommunerna kommer att få i uppgift att utföra.¹⁸ Det är viktigt att åtaganden å ömse sidor är förankrade på hög beslutsfattarnivå och att långsiktigheten i arbetet har säkerställts.

En central form av stöd som staten kan bistå kommunerna med är det ekonomiska. Ett sådant stöd bör kopplas till de behov som en kommun identifierar och de åtaganden som kommunen gör i överenskommelsen. Stödet bör sannolikt ha formen av statsbidrag och vara närmare reglerat i förordning. Det finns redan flera riktade statsbidrag att söka med koppling till de prioriterade insatsområdena och även överenskommelser mellan staten och SKR som kan ha betydelse för frågan. Beredningens bedömning är emellertid att kraftsamlingens betydelse och vikt gör det angeläget att finna lämpliga former för ett specifikt ekonomiskt stöd till kommunerna för arbetet med att genomföra den. Frågor om samordningen med andra ekonomiska stöd på området är emellertid en viktig fråga som behöver utredas närmare.

Det är sannolikt ändamålsenligt att den särskilda organisation som beredningen föreslagit för arbetet med kraftsamlingen har en central roll i ett system med lokala överenskommelser och statsbidrag.

¹⁸ Ibid.

Därutöver väcks emellertid ett antal frågor när det gäller att precisera hur systemet ska byggas upp, beskrivas, regleras och bedrivs. Det finns flera tidigare och befintliga strukturer som kan fungera som inspiration, såsom t.ex. Sverigeförhandlingen¹⁹ och Delegationen för unga och nyanlända till arbete.²⁰ Tyvärr ligger det utom beredningens möjligheter att genomföra den utredning som krävs för att kunna lämna konkreta förslag i denna del varför regeringen bör låta genomföra ett sådant utredningsarbete i särskild ordning.

---

¹⁹ Slutrapport från Sverigeförhandlingen, SOU 2017:107.

²⁰ Se www.dua.se.

9 Konsekvensanalys

9.1 Utgångspunkter för konsekvensanalysen

Av kommittéförordningen framgår att om förslagen i ett betänkande påverkar kostnaderna eller intäkterna för staten, kommuner, regioner, företag eller andra enskilda, ska en beräkning av dessa konsekvenser redovisas i betänkandet.¹ Om förslagen innebär samhällsekonomiska konsekvenser i övrigt, ska dessa redovisas. När det gäller kostnadsökningar och intäktsminskningar för staten, kommuner eller regioner, ska en finansiering föreslås. Vidare ska eventuella konsekvenser för den kommunala självstyrelsen, för brottsligheten och för det brottsförebyggande arbetet anges. Detsamma gäller för förslag som har betydelse för bl.a. sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, för jämställdheten mellan kvinnor och män eller för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen. Om ett betänkande innehåller förslag till nya eller ändrade regler, ska förslagets kostnadsmässiga och andra konsekvenser anges i betänkandet. Vidare framgår det av Trygghetsberedningens kommittédirektiv att det ska redovisas om förslagen i betänkandet har betydelse för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Beredningen ska också redovisa vilka konsekvenser som de förslag som lämnas har ur ett barnrättsperspektiv i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter.

9.2 Utredningens förslag

Trygghetsberedningen konstaterar att arbetet för att förebygga både att barn och unga dras in i gängkriminalitet och våld i barns och ungas nära relationer inbegriper en rad aktörer som verkar på flera politikområden. Beredningens genomgång av förmågan att hantera betän-

---

¹ Kommittéförordningen (1998:1474).

kandets två områden har riktat fokus mot olika aktörers förmåga att tidigt upptäcka barn som är i riskzon, att ge stödinsatser och samverka kring barn i riskzon samt att bidra till kunskapsutveckling och uppföljning.

Mot bakgrund av de iakttagelser som gjorts under framtagandet av betänkandet gör beredningen en rad bedömningar i avsnitt 8.2. Dessa ska betraktas som input till och vägledning för regeringens fortsatta arbete inom delbetänkandets två fokusområden. Beredningen bedömer bl.a. att regeringen bör ta ansvar för att i högre grad uppmärksamma barn och unga i det brottsförebyggande arbetet på nationell nivå. Trygghetsberedningen lämnar även flera förslag.

9.2.1 Förslag på området våld i barns och ungas nära relationer

Beredningen har i betänkandet gjort flera iakttagelser gällande fokusområdet våld i barns och ungas nära relationer. Det handlar bl.a. om att det finns behov av ytterligare kunskap om omfattningen och utvecklingen av våld i barns och ungas nära relationer, hur detta kan dels upptäckas av omgivningen, dels förebyggas samt vilka insatser som i dag ges till dem som utsätts – och till dem som utövar våld. Beredningen har även uppmärksammat att det för många barn och unga finns en osäkerhet om vad som är sunt i en nära relation och när ett beteende passerar gränsen till att vara en brottslig handling. Denna osäkerhet gör att omgivningen får svårare att upptäcka när våldsutsatta har behov av stöd och vägledning.

Trygghetsberedningen föreslår på detta område att en lämplig myndighet ska ta fram och sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer. Syftet med förslaget är att uppmärksamma fler på detta våld samt sprida information till utsatta, och till dem som utövar våldet, om var stöd finns. Beredningen föreslår även, i linje med och som en förlängning av förslag som beredningen lämnat i sitt första delbetänkande, att Socialstyrelsen ska kartlägga vilka insatser som kommuner och aktörer i civilsamhället erbjuder unga som utsätts för våld i nära relationer. Kartläggningen ska även omfatta vilka insatser som erbjuds unga våldsutövare. I förslaget ingår därutöver att det ska tas fram ett kunskapsstöd kring våld i barns och ungas nära relationer för yrkesverksamma i kommuner och regioner som arbetar med målgruppen.

9.2.2 En särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet

Med anledning av den allvarliga situationen när det gäller gängkriminaliteten, särskilt i utsatta områden, föreslår Trygghetsberedningen en särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet. Förslaget innebär att det ska tas fram ett inriktningsdokument som beskriver de insatsområden som är mest angelägna att arbeta med för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet. Med utgångspunkt i bästa tillgängliga kunskap har beredningen identifierat ett antal prioriterade insatsområden som bör ingå i ett sådant inriktningsdokument.

För att stötta genomförandet av en sådan kraftsamling föreslås att en särskild organisation tillsätts för en period av fem år med omprövning och möjlighet till förlängning efter det. Den särskilda organisationen ska ha formen av en kommitté med en liten grundbemannning men med möjlighet till komplettering med specifika kompetenser beroende på behov. Arbetet ska bedrivas i nära samarbete med de kommuner som har särskilt utsatta områden. Samverkan bör även ske med berörda myndigheter, forskare och företrädare för olika organisationer. Erfarenhetsutbyte bör ske med relevanta aktörer i de andra nordiska länderna och barn och unga ska få komma till tals i arbetet. Det bör även finnas en politisk förankring. Utgångspunkten är att verksamheten ska ha en långsiktig inriktning, men vara tillfällig.

Trygghetsberedningen föreslår vidare att regeringen ska låta utreda hur kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala överenskommelser som tydliggör kommunernas respektive statens åtaganden inom ramen för kraftsamlingen. En sådan utredning ska också analysera hur ett system med statsbidrag kan knytas till sådana överenskommelser.

9.3 Konsekvenser för brottsligheten och det brottsförebyggande arbetet

Trygghetsberedningens uppdrag är att bistå regeringen med underlag för en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Ett effektivt brottsförebyggande arbete är en viktig del i att uppnå de kriminalpolitiska målen.

Även om forskningen inte ger helt entydiga svar och uppfattningarna delvis skiljer sig åt om vilka insatser som är mest effektiva för att förebygga brott, har det gjorts betydande framsteg när det gäller att förstå vad som fungerar och inte fungerar under senare år.² Det finns exempelvis enighet kring att tidiga och träffsäkra insatser är viktiga för att förebygga att barn och unga involveras i kriminalitet eller fortsätter med brottslighet som riskerar att bli långvarig. Barns villkor under de första levnadsåren har en stor betydelse för hur deras liv kommer att se ut. Beteenden och attityder som formas tidigt präglar en människa under hela livet. Om barn och unga i riskzon får stöd i låg ålder och i ett tidigt skede minskar risken för en fortsatt negativ utveckling. Sätts rätt insatser in i rätt tid har de ofta positiva brottsförebyggande effekter och kan på så sätt påverka brottsutvecklingen i en positiv riktning.

Av betänkandet framgår att åtgärder kan behöva vidtas inom flera olika verksamhetsområden och av olika aktörer för att möta de komplexa omständigheter som kan finnas runt barn som befinner sig i en ogynnsam utveckling. Beredningen har emellertid iakttagit en rad utvecklingsbehov inom flera av de för barn och unga viktiga verksamhetsområdena, exempelvis skolan, förskolan, socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Förutsättningarna för dessa aktörer att bedriva ett effektivt arbete varierar bl.a. beroende på tillgången till personal eller rätt kompetens inom viktiga områden för barns behov av stöd. Som nämnts ovan gör Trygghetsberedningen ett antal bedömningar med anledning av iakttagelser som denna. Det handlar bl.a. om att barn i riskzon behöver upptäckas i tid samt att stödinsatser till och samverkan kring barn och unga i riskzon behöver utvecklas och ske i lägre åldrar.

Beredningen konstaterar att det för närvarande pågår en rad olika utvecklings- och utredningsarbeten inom de för beredningen aktuella områdena. I sammanhanget kan nämnas lagstiftningen om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete samt beredningen av en ny socialtjänstlag. Sett i ljuset av det pågående utvecklingsarbetet, och mot bakgrund av det som beskrivits ovan, förväntas åtgärder i enlighet med de bedömningar och förslag som beredningen lämnar bidra till att på olika sätt utveckla och effektivisera samhällets brottsförebyggande arbete som berör barn och unga.

² Hultkrantz, L. och Persson, L. (2022), *Brott och straff – vad fungerar?*, Ekonomisk Debatt 4/2022.

9.3.1 Förslaget om att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer

Trygghetsberedningen konstaterar att det finns brister i kunskapen om våld i barns och ungas nära relationer. Beredningens förslag om att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer syftar därför till att uppmärksamma denna problematik i högre utsträckning och förbättra informationen om hur barn och unga kan få stöd. Genom att uppmärksamma fler på och sprida ökad kunskap om våld i barns och ungas nära relationer ökar möjligheten att upptäcka våldet i tid och att rätt insatser genomförs. Förhoppningen är också att fler unga som utövar våld tar del av de stödinsatser som samhället kan ge. På så sätt kan förslaget bidra både till minskad brottslighet på sikt samt ett mer effektivt brottsförebyggande arbete.

9.3.2 Förslaget om att kartlägga insatser till dem som utövar eller utsätts för våld i barns och ungas nära relationer

Trygghetsberedningen föreslår att Socialstyrelsen ska kartlägga vilka insatser som kommuner och aktörer i civilsamhället erbjuder unga som utsätts för våld i nära relationer samt om de kan anses vara effektiva. Förslaget förväntas bidra till förbättrad kunskapsutveckling kring vilka insatser som erbjuds dels den som utsätts för våld i barn och ungas nära relationer, dels de som utövar våld. Kunskap om i vilken utsträckning dessa insatser används samt om effektiviteten är betydelsefullt för det fortsatta arbetet. Den kunskap som tas fram kan bidra till att fler får rätt insatser, vilket är positivt i det brottsförebyggande arbetet.

9.3.3 Förslaget om en särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet

Förslaget om en särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet syftar till att intensifiera och effektivisera det arbete som bedrivs, framför allt på lokal nivå. Trygghetsberedningens bedömning är att staten genom att ta ett tydligare ansvar för att identifiera åtgärder, stötta det lokala arbetet samt följa upp det arbete som bedrivs utifrån ett långsiktigt och kunskapsbaserat arbetssätt har potential att göra stor skillnad för brottsligheten på sikt.

Inte bara för dem som är närmast berörda av konsekvenserna av gängkriminaliteten, utan för hela samhället.

Förslaget tar i första hand sikte på de 12 kommuner där de särskilt utsatta områdena är belägna. Konsekvenserna för barn som växer upp i miljöer där gängkriminalitetens påverkan är som störst kan bli omfattande. Barn i sådana miljöer kan exponeras för och påverkas av gängkriminaliteten på ett annat sätt än barn som växer upp i andra miljöer. Utvecklingen under senare tid med allvarlig brottslighet kopplad till gängkriminalitet lockar inte bara in allt fler unga i denna brottslighet i dessa områden utan påverkar stora delar av samhället. I förlängningen riskerar förtroendet för samhället att urholkas och tilliten försämras. Den särskilda kraftsamlingen är bl.a. ett sätt att förstärka stödet till kommuner – och i förlängningen till barn, deras föräldrar samt relevanta yrkespersoner utifrån de prioriterade insatsområden som beredningen identifierat. Genom kraftsamlingen kan relevanta yrkesgrupper ges bästa möjliga förutsättningar för arbetet samtidigt som lokalsamhällets samlade kraft kan användas. Denna åtgärd bedöms därför bidra till ett effektivare brottsförebyggande arbete och på sikt förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet.

9.4 Ekonomiska konsekvenser

9.4.1 Samhällsekonomiska konsekvenser

Brottslighet leder till både sociala och ekonomiska konsekvenser för samhället och dess invånare på flera olika sätt. Det är inte bara de direkt utsatta och deras anhöriga som påverkas utan hela samhället. Inte minst gäller det den otrygghet som brottsligheten leder till. Den allvarliga utvecklingen gällande gängkriminaliteten kan också påverka var människor väljer att bosätta sig, bostadspriser, var företag etablerar sin verksamhet och hur olika investeringsbeslut fattas.

Svenskt näringsliv har under ett antal år kartlagt kostnaderna för företag som drabbas av brott. Enligt den senaste rapporten konstateras att brottslighet utgör ett av de största problemen för svenska företag i dag.³ Utöver brottslighetens direkta kostnader lyfts i rapporten även företagens utgifter för brottsförebyggande åtgärder samt vissa uteblivna intäkter på grund av brott. Enligt rapporten uppskat-

³ Svenskt näringsliv, (2022), *Brottslighetens kostnader 2022*.

tas brottslighetens kostnader för näringslivet till cirka 90 miljarder kronor per år. Utöver detta kommer ytterligare indirekta kostnader.

Ett effektivt brottsförebyggande arbete kan mot denna bakgrund bidra till potentiellt stora kostnadsbesparingar för samhället. Om barn och unga med kända riskfaktorer tidigt får stöd kan risken för en negativ utveckling mot kriminalitet minska. Givet att det är en mindre grupp barn och unga som fortsätter att begå allvarliga brott under livets gång kan mer träffsäkra insatser som sätts in i lägre ålder än vad som sker i dag få stor effekt. Vinsterna med effektiva tidiga insatser som minskar risken för livslång kriminalitet kan därmed innebära stora ekonomiska och sociala besparingar.

Omfattningen av brottslighetens kostnader är emellertid svår att bedöma. Brottsligheten påverkar olika delar av samhället och leder till både direkta och indirekta kostnader. Vissa konsekvenser av brottsligheten såsom lidande för enskilda är också av en sådan karaktär att de inte går att mäta ekonomiskt. Det finns dessutom olika sätt att mäta kostnaderna för brott och det råder oenighet inom forskningen om vilka metoder och beräkningar som bör användas.⁴

Särskilda studier har gjorts av kostnaderna för gängkriminaliteten. Enligt en studie uppskattas samhällskostnaden för en gängkriminell som är brottsaktiv under femton år uppgå till cirka 23 miljoner kronor.⁵ Samhällskostnaderna för ett organiserat kriminellt gäng på femton personer under en tjugoårsperiod beräknas uppgå till runt 500 miljoner kronor.

Enligt en rapport från MUCF om utanförskap och unga konstateras att främjande och förebyggande arbete genom investeringar riktade mot unga som riskerar att hamna i, eller redan befinner sig i, utanförskap kan minska såväl mänskligt lidande som kostnader både för den enskilde och för samhället i stort.⁶ Enligt rapportförfattarna kan de sammantagna samhällskostnaderna för utanförskap bland barn och unga röra sig om flera tiotals miljarder kronor på längre sikt. Sett över livsloppet står kommunen för största delen av kostnaden under uppväxten men rättsväsendets och andra aktörers andel av kostnaden ökar ju äldre personen blir. Författarna menar sammanfattningsvis att kostnaderna för utanförskap bland barn och unga bör ställas i relation

⁴ Brå, (2017), *Kostnader för brott*.

⁵ Lundmark-Nilsson, E. och Nilssons, I. (2021), *Mot alla odds – tillsammans gör vi skillnad i orten*.

⁶ MUCF, (2022), *Utanförskap och unga: En socioekonomisk analys av värdet av främjande öppen fritidsverksamhet för unga*.

till de vinster som arbetet med förebyggande med tidiga insatser kan innebära.

Beräkningar som gjorts av kostnaderna för mäns våld mot kvinnor visar på stora kostnader för samhället och att dessa kan kvarstå under lång tid.⁷ Beräkningarna varierar beroende på vilka faktorer som inkluderas och hur dessa har genomförts. De uppskattningar som har gjorts indikerar att samhällskostnaderna för mäns våld mot kvinnor kan uppgå till belopp i storleksordningen 5–45 miljarder kronor per år.⁸

Trygghetsberedningens förslag kan sammanfattningsvis förväntas leda till stora ekonomiska vinster för samhället som helhet, inte minst för kommunerna. Även för Polismyndigheten och andra delar av rättsväsendet är vinsterna uppenbara om det går att förhindra att fler barn involveras i kriminalitet. Beredningen bedömer dessutom att det behövs mer kunskap om vilka samhällsbesparingar som brottsförebyggande åtgärder och tidiga insatser kan leda till, se avsnitt 8.2.4. Brå betonade 2017 att det vore önskvärt med mer standardiserade och tillförlitliga metoder för att skatta kostnader för brott samt att sådana uppskattningar behövs utifrån svenska förhållanden.⁹ Brå konstaterar att det i Sverige saknas studier med bredare uppskattningar och beräkningar av de sociala kostnaderna, inklusive immateriella kostnader, för brottsligheten totalt eller som redovisar jämförelser mellan olika brottstyper.

9.4.2 Kostnader för staten och förslag till finansiering

Ovan beskrivs Trygghetsberedningens bedömningar och förslag samt vilka vinster förslagen kan medföra på sikt. Inledningsvis belastas emellertid i första hand staten av kostnader för de myndighetsuppdrag och utredningar som föreslås.

⁷ Nationell strategi mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck, SOU 2015:55.

⁸ Att bryta ett våldsamt beteende, SOU 2018:37.

⁹ Brå, (2017), *Kostnader för brott*.

Förslaget om att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer

Trygghetsberedningens förslag om att sprida kunskap om våld i barns och ungas nära relationer syftar till att uppmärksamma fler på denna form av våld. För att i högre grad uppmärksamma denna fråga måste kunskap spridas till en bred målgrupp. Det handlar om kunskap om problematiken som sådan men också om hur den som är utsatt, och den som utövar våld, kan få stöd. Det är angeläget att nå ut till målgruppen barn och unga, men även till andra i barnens närhet. Det kan då handla om föräldrar, personal inom socialtjänsten, skolan och hälso- och sjukvården samt civilsamhället. Kostnader för olika former av utåtriktade informationsinsatser bör därför ingå. Informationen som sprids ska i relevanta delar anpassas innehållsmässigt och språkligt för att kunna nå ut. Beredningen menar även att barn och unga ska involveras i framtagandet av informationen.

Kostnaden för uppdraget bedöms uppgå till 5 miljoner kronor, vilket omfattar fyra årsarbetskrafter och cirka 1 miljon kronor i andra kostnader för genomförandet. Beredningen föreslår att uppdraget finansieras genom att medel tilldelas relevant myndighet från utgiftsområde 9, anslag 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., ap.5 övriga utvecklingsmedel. Medlen på denna anslagspost disponeras av Kammarkollegiet och kan fördelas efter särskilt beslut av regeringen. Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2022 avseende anslag 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. uppgick medlen på anslagsposten 5 till totalt drygt 153 miljoner kronor.

Förslaget om att kartlägga insatser till dem som utövar eller utsätts för våld i barns och ungas nära relationer samt att ta fram ett kunskapsunderlag för yrkesverksamma

Trygghetsberedningen lämnar ett förslag om att insatser på området våld i barns och ungas nära relationer ska kartläggas samt att det ska tas fram ett kunskapsunderlag för yrkesverksamma som möter barn och unga. Kostnaderna för uppdraget påverkar Socialstyrelsen. I uppdraget ingår att kartlägga vilka insatser som kommuner och aktörer i civilsamhället erbjuder unga som utsätts för våld i nära relationer. Kartläggningen ska även omfatta de insatser som erbjuds unga våldsutövare. Härutöver ska Socialstyrelsen ta fram ett kunskapsunderlag

för yrkesverksamma i kommuner och regioner. Beredningen bedömer att det bör avsättas minst två årsarbetskrafter för att genomföra uppdraget. Härutöver tillkommer kostnader för andra utredningsåtgärder, t.ex. i samband med utskick av enkäter och särskilda undersökningar eller studier för att bedöma effekten av insatserna. Detta skulle motsvara en kostnad om cirka 5 miljoner kronor.

Socialstyrelsen är en förvaltningsmyndighet med ansvar bl.a. för den verksamhet som rör socialtjänsten. Myndigheten ska enligt sin instruktion ansvara för kunskapsutveckling och kunskapsförmedling inom sitt verksamhetsområde och ge stöd till metodutveckling. Myndigheten bedriver redan en hel del utvecklingsarbete kring frågor som rör mäns våld mot kvinnor och bör kunna dra nytta av den kunskap som redan finns på området. Beredningen bedömer dock att medel bör tillföras myndigheten för att genomföra uppdraget.

Beredningen föreslår att uppdraget finansieras genom att medel tilldelas relevant myndighet från utgiftsområde 9, anslag 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m., ap.5 övriga utvecklingsmedel. Medlen på denna anslagspost disponeras av Kammarkollegiet och kan fördelas efter särskilt beslut av regeringen. Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2022 avseende anslag 4:7 Bidrag till utveckling av socialt arbete m.m. uppgick medlen på anslagsposten 5 till drygt 153 miljoner kronor.

Förslaget om att genomföra en kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet

Trygghetsberedningen föreslår att det ska inrättas en särskild organisation för att genomföra en kraftsamling i syfte att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet. Arbetet ska baseras på ett av regeringen beslutat inriktningsdokument som beskriver de insatsområden som är mest angelägna att arbeta med för att uppnå detta mål. Kostnaderna för att genomföra uppdraget påverkar därför i första hand staten genom de medel som krävs för att tillsätta en kommitté med rätt kompetens. Vissa kostnader kan också uppstå för berörda expertmyndigheter.

Kostnaderna för genomförande av uppdraget är svåra att beräkna och är till stor del beroende av vilka behov av åtgärder som kommer att identifieras. Den organisation som föreslås kommer att ha ett brett uppdrag och det kommer att krävas såväl kvalificerad kompetens inom

allmänna områden såsom styrning, utredning och uppföljning som specialistkunskap inom ett antal sakområden. För att hålla nere storleken och säkerställa att bästa tillgängliga kompetens hela tiden används menar beredningen att kansliet bör ha en liten grundbemannning med möjlighet att knyta till sig expertis inom olika områden.

En organisation med ett uppdrag som liknar det som beredningen föreslår är Delegationen för unga och nyanlända till arbete. Det är en kommitté som inrättats i form av en delegation med uppdrag att verka för att arbetsmarknadspolitiska insatser mot ungdomsarbetslöshet får större genomslag på lokal nivå.¹⁰ Delegationen ska främja statlig och kommunal samverkan och utveckling av nya samverkansformer. Det främsta verktyget för att främja samverkan är lokala överenskommelser mellan, i första hand, kommuner och Arbetsförmedlingen. Syftet är att få större genomslag för arbetsmarknadspolitiska insatser mot ungdomsarbetslöshet på lokal nivå. Delegationen fördelar också statsbidrag till kommuner för samverkansinsatser som främjar genomförandet av lokala överenskommelser. Arbetet bedrivs inom ramen för ett kansli med 8–10 personer. Det är i huvudsak seniora handläggare med kompetens från olika verksamhetsområden. Delegationen har en total budget som uppgår till cirka 9 miljoner kronor år 2022.

Beredningen bedömer att en rimlig kostnad för en organisation som ska genomföra den föreslagna kraftsamlingen mot gängkriminalitet i vart fall bör uppgå till 12–14 miljoner kronor per år under den tid som organisationen bedriver sitt arbete. I kostnadsberäkningen ingår cirka tio årsarbetskrafter och cirka 2–4 miljoner kronor för andra omkostnader. I andra omkostnader ingår bl.a. löne- eller konsultkostnader för att tillfälligt anlita expertis med kompetens inom olika relevanta sakområden eller för utvärderingsinsatser. Andra omkostnader avser även t.ex. resor, anordnande av möten, kommunikation m.m., se även avsnitt 8.3.3. Kostnader kan också uppkomma för eventuell administration för hanterandet av statsbidrag och överenskommelse, se närmare nedan. I den mån kommunerna identifierar behov av kunskapsstöd från någon av de expertmyndigheter som berörs kan regeringen komma att behöva fatta särskilda beslut om att tillföra medel. Beredningen bedömer inte att det i nuläget går att göra några beräkningar av detta. Många myndigheter har redan stödjande roller i sina grunduppdrag och har därutöver getts särskilda uppdrag av relevans

¹⁰ Arbetsmarknadsdepartementet, *Större genomslag för arbetsmarknadspolitiska insatser mot ungdomsarbetslöshet på lokal nivå*, dir. 2014:157.

för arbetet med kraftsamlingens insatsområden. I nuläget går inte att bedöma om ytterligare uppdrag kan bli aktuella eller om det finns uppdrag eller åtgärder som kan avvecklas.

Kostnaden för genomförandet av utredningens uppdrag kommer att belasta Regeringskansliet utredningsbudget. Med anledning av frågans angelägenhet menar beredningen att en utredning av detta slag bör kunna prioriteras.

Förslaget om att utreda hur kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala överenskommelser och statliga bidrag

För att säkerställa att arbetet med den kraftsamling som Trygghetsberedningen föreslår får en tydlig ram och struktur för genomförandet föreslår beredningen att regeringen ska låta utreda hur kraftsamlingen kan kompletteras med ett system för lokala överenskommelser som tydliggör kommunernas respektive statens åtaganden inom ramen för kraftsamlingen. Det bör även övervägas hur ett system med statsbidrag kan knytas till sådana överenskommelser.

I dag fördelar t.ex. Socialstyrelsen särskilda statsbidrag till kommunerna för insatser i utsatta områden i syfte att minska risken för barn och unga att dras in i eller på andra sätt drabbas av kriminalitet.¹¹ Medlen ska enligt uppdraget fördelas t.o.m. 2023. Det finns även statsbidrag som fördelas i syfte att öka och förtydliga samverkan mellan stat och kommun på olika sätt. Ett exempel på detta är de statsbidrag som fördelas i syfte att främja framtagande och genomförande av lokala överenskommelser inom ramen för arbetet i Delegationen för unga och nyanlända till arbete delegationens.¹²

Kostnaden för genomförandet av uppdraget kommer att belasta Regeringskansliet utredningsbudget. Med anledning av frågans angelägenhet menar Trygghetsberedningen att en utredning av detta slag bör kunna prioriteras.

---

¹¹ Arbetsmarknadsdepartementet, *Uppdrag om sociala insatser i utsatta områden*, A2020/02651.

¹² Förordning (2015:502) om viss samverkan om unga och nyanlända.

9.4.3 Konsekvenser för kommunerna

En stor del av det brottsförebyggande arbetet bedrivs på lokal nivå, inte minst det som berör barn och unga. För att säkerställa att kommunerna arbetar med dessa frågor på ett effektivt och kunskapsbaserat sätt har regeringen föreslagit att kommunernas ansvar för att arbeta brottsförebyggande ska regleras i en särskild lag.¹³

Förslaget om en kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet innebär att staten tar ett tydligare ansvar för att identifiera prioriterade insatsområden och för att stödja kommunerna i arbetet med dessa. De åtgärder som kraftsamlingen tar sikte på hör framför allt hemma på lokal nivå, nära de barn och unga som löper särskild risk att dras in i gängkriminalitet. I alla de kommuner med områden som polisen identifierat som särskilt utsatta pågår sedan lång tid tillbaka ett aktivt arbete för att hejda gängkriminalitetens utbredning. Genom olika former av statligt stöd till kommunerna bedöms den verksamhet som omfattas av kraftsamlingen kunna bedrivas på ett mer resurseffektivt sätt. Den organisation som föreslås arbeta med genomförandet av kraftsamlingen förväntas underlätta samordningen både inom och mellan de olika verksamhetsområden som insatsområdena täcker. En central uppgift för organisationen är att identifiera glapp, överlappningar eller konflikter i nuvarande uppdrag eller pågående aktiviteter framför allt på nationell och regional nivå, som riskerar att leda till bristande effektivitet i det samlade arbetet. Kraftsamlingen förväntas leda till att arbetet blir mer helhetsinriktat, kunskapsbaserat och långsiktigt, vilket i sig bör bidra till en ökad resurseffektivitet. Konsekvenserna av ett mer samordnat och effektivt arbete bedöms på sikt bidra till stora vinster inte minst för kommunerna. Även ett system med lokala överenskommelser med möjlighet till finansiering genom en mer samlad och långsiktig form för statsbidrag på detta område bedöms bidra till detta.

9.5 Konsekvenser för det kommunala självstyret

Beredningen bedömer inte att något av de förslag som lämnas innebär en begränsning av den kommunala självstyrelsen. Kommunernas grundläggande ansvar att bedriva ett brottsförebyggande arbete ut-

¹³ Justitiedepartementet, *Kommunernas brottsförebyggande arbete*, lagrådsremiss överlämnad den 16 juni 2022.

trycks i den nya lagen om kommunernas ansvar som aviserats. Förslaget om en kraftsamling för att förebygga att barn och unga dras in i gängkriminalitet innebär ingen statlig regelstyrning utan är i första hand att betrakta som ett stöd. Den särskilda organisation som föreslås kan på olika sätt bidra till att kommunerna kan bedriva ett ännu mer effektivt arbete. Kommunerna kan själva välja att ingå i det utvecklingsarbete som föreslås och det finns inte något förslag om tillsyn eller domstolskontroll över den kommunala verksamheten. Förslaget bedöms inte heller påverka medborgarnas möjligheter att utöva inflytande över verksamheten eller den lokala demokratin.

9.6 Konsekvenser för barn och unga

Enligt de direktiv som ligger till grund för Trygghetsberedningens uppdrag ska även redovisas vilka konsekvenser de förslag som lämnas har ur ett barnrättsperspektiv i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter som är svensk lag sedan den 1 januari 2020. I kapitel 2 beskrivs barns grundläggande rättigheter i barnkonventionen. Alla barn och unga har rätt till en trygg uppväxt fri från våld och andra former av utnyttjande.

Beredningen har i sitt arbete genomgående haft barns bästa som utgångspunkt och vinnlagt sig om att uppmärksamma barn och ungas egna upplevelser av att växa upp med våld och otrygghet. Möten har bl.a. hållits med representanter från civilsamhället som arbetar för att lyfta såväl flickor som pojkars perspektiv i det brottsförebyggande arbetet.

Många barn utsätts för eller är delaktiga i brott och skolan är den vanligaste brottsplatsen.¹⁴ Konsekvenserna av att utsättas för våld eller hot om våld kan vara stora och påverka både barn och deras föräldrar under lång tid. Det kan handla om ökad psykisk ohälsa och olika typer av fysiska men. Också för de unga som utför brotten uppstår negativa konsekvenser – att tidigt involveras i kriminalitet kan medföra flera ogynnsamma följder för framtiden. Bland annat kan inträdet till studier och arbetsliv försvåras för den som dömts för brott. I värsta fall kan kopplingar till ett kriminellt nätverk medföra att liv, hälsa och trygghet äventyras för den unge.

---

¹⁴ Brå, (2020), *Skolundersökningen om brott 2019*.

Flickor och pojkars utsätts för brott i ungefär lika stor utsträckning, men strukturen skiljer sig åt. Även oro för brott kan få stora konsekvenser för barn och unga. Det kan handla om att barn håller sig borta från skolan, undviker att gå ut kvällstid eller undviker specifika personer eller platser.

Av beredningens arbete framgår att en högre andel av flickor och unga kvinnor är utsatta för bl.a. sexualbrott, sexuella trakasserier och psykiskt våld via digitala medier jämfört med andelen utsatta bland pojkar och unga män. Även när det gäller upprepad utsatthet är detta mer vanligt bland flickor och unga kvinnor jämfört med bland pojkar och unga män. Trygghetsberedningens förslag tar bl.a. sikte på att fler ska uppmärksammas på våld i barns och ungas nära relationer och att fler ska nås av det stöd som finns. Förslagen innebär även att en kartläggning ska göras gällande vilka insatser som i dag ges samt att yrkesverksamma i kommuner och regioner ges ett kunskapsstöd om våld i barns och ungas nära relationer. Förslagen kan på så vis förväntas öka antalet barn och unga som erbjuds och får stöd vid utsatthet för våld och brott samt gällande de unga som utövar våld i en nära relation. Vidare förväntas stödet bli mer effektivt och riktat till målgruppen givet beredningens förslag om att ta fram ett kunskapsstöd till yrkesverksamma i frågor som rör våld i barns och ungas nära relationer. Mot bakgrund av detta är det rimligt att anta att förutsättningarna för barn och unga att leva ett liv fritt från våld ökar.

Barn som växer upp i områden med mycket våld i sin närmiljö riskerar att drabbas extra hårt, se avsnitt 3.1.2. Barnen beskriver själva en stor otrygghet och bristande tilltro till samhället.¹⁵ Barnen uppger att de kan sakna ett erkännande från samhället om de problem som finns i förorten samt menar att barn och unga i högre utsträckning bör involveras i arbetet. Den otrygghet de känner beskrivs som kopplad till våld och kriminalitet i området de bor i. De beskriver också våld, stök och otrygghet i både förskola och skola. Barn och unga som växer upp i denna miljö med många riskfaktorer upplever utanförskap och bristande tilltro till vuxenvärlden och till framtiden. Barns rädsla för att utsättas för brott påverkar deras vardag och deras trygghet negativt. Dessa barn har också större risk att involveras i kriminalitet. Dessutom kan förekomsten av brottslighet och otrygghet i närområdet bidra till en ovilja att vilja vittna. Mot bakgrund av dessa

¹⁵ Barnombudsmannen, (2018), *Utanförskap, våld och kärlek till orten, Barns röster om att växa upp i utsatta kommuner och förorter.*

omständigheter bedömer Trygghetsberedningen att förslaget om en kraftsamling med fokus på utsatta områden för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet är särskilt angeläget. Den särskilda kraftsamlingen, och de framtida åtgärder inom de insatsområden som beredningen identifierar inom ramen för detta förslag, bedöms öka förutsättningarna för att fler barn och unga ska kunna växa upp i trygga miljöer, främst i särskilt utsatta områdena.

Det kan konstateras att åtgärder som bidrar till att minska brottsligheten och otryggheten bland barn och unga är positiva ur ett barnrättsperspektiv. Beredningen konstaterar att det finns ett stort behov av att tydliggöra barns behov och rättigheter i det brottsförebyggande arbetet. Sedan den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag och alla som tillämpar bestämmelser i svenska lagar ska tolka dessa i förhållande till barnkonventionen. Staten, regionerna och kommunerna ska säkerställa de rättigheter barnet har enligt konventionen. Även privata aktörer som utför tjänster åt staten som berör barn är skyldiga att följa konventionen.

9.7 Konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män

Regeringen har slagit fast att ett jämställdhetsperspektiv ska beaktas inom alla politik- och sakområden. Detta åtagande gäller även på internationell nivå. Av regeringens sjätte jämställdhetspolitiska delmål framgår att mäns våld mot kvinnor ska upphöra och att kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig identitet. I regeringens nationella strategi för åren 2017–2026 och det åtgärdsprogram som gäller för åren 2021–2023, lyfts vikten av ett förebyggande arbete för att uppnå detta mål.

När det gäller brottslighet finns det stora skillnader mellan kvinnor och män, både avseende omfattning och karaktär. Män begår brott oftare än kvinnor och kvinnor känner i högre grad oro för att utsättas för brott än vad män gör. De flesta barn som begår brott gör det endast vid något enstaka tillfälle. Den mindre grupp som fortsätter att begå brott består främst av pojkar och unga män. Även om kunskapen om våld i barns och ungas nära relationer behöver utvecklas kan det konstateras att pojkar och unga män är överrepresenterade som våldsutövare när det gäller våld i nära relationer. Det gäller även

den brottslighet som är kopplad till gängkriminalitet. I betänkandet beskrivs samtidigt en utveckling de senaste åren där flickor och unga kvinnor i allt högre utsträckning är delaktiga i gängkriminalitet. Det är därför angeläget att löpande integrera ett jämställdhetsperspektiv i det brottsförebyggande arbetet på de områden som behandlas i detta betänkande.

Destruktiva maskulinitetsnormer spelar en central roll för hur såväl våld i nära relationer som gängkriminalitet upprätthålls. Uppkomsten av destruktiva maskulinitetsnormer motverkas bäst genom tidiga insatser riktade till både pojkar och flickor, vilket beredningen tagit fasta på i sina förslag. De förslag som lämnas för att stärka arbetet med att förebygga våld i barn och ungas nära relationer syftar till att åstadkomma förbättrad kunskap och en bättre bild av vilka stödinsatser som ges till barn och unga på detta område. Förslagen bedöms ha positiva konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män och kan förväntas bidra till det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv där ett av delmålen är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Detsamma gäller förslaget om en kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet där arbete mot destruktiva maskulinitetsnormer ingår som ett av kraftsamlingens prioriterade insatsområden.

9.8 Övriga konsekvenser

Utöver de konsekvenser som redovisats tidigare i detta kapitel ska också redovisas om förslagen i ett betänkande har betydelse för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen, sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet eller för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags.

När det gäller möjligheten att nå de integrationspolitiska målen vill beredningen lyfta fram följande. Regeringens mål för integrationspolitiken är att lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter ska gälla för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Integration och segregation är företeelser som i flera avseenden är kopplade till varandra. Regeringens mål för arbetet mot segregation handlar om minskad segregation, jämlika och jämställda uppväxt- och levnadsvillkor samt

goda livschanser för alla. I regeringens långsiktiga strategi och handlingsplan för att minska och motverka segregation finns ett särskilt delmål avseende brottsligheten.

Det brottsförebyggande arbetet handlar både om att eliminera riskfaktorer som ökar sannolikheten eller risken för att hamna i kriminalitet, och att främja så kallade skyddsfaktorer som mildrar riskerna. Ett sådant arbete kan exempelvis innebära att arbeta mot segregation, arbetslöshet och utanförskap. Detta är särskilt angeläget i de socialt utsatta områden där en stor del av den grova våldsbrottsligheten kopplad till gängkriminalitet har sin grund. I dessa områden är den etniska och kulturella bakgrunden väldigt varierad och många har utländsk bakgrund. Den brottslighet som begås inom ramen för gängkriminalitet får stor påverkan för de människor som bor i de utsatta områdena. Dödligt våld vid konflikter i den kriminella miljön är vanligare i socialt utsatta områden. I förhållande till befolkningens mängd sker i de områden som Polismyndigheten benämner som utsatta omkring 3,5 gånger mer dödligt våld jämfört med i övriga landet.¹⁶ De barn och unga som växer upp i dessa miljöer beskriver själva en stor utsatthet, otrygghet och bristande tilltro till samhället på grund av våldet. Dessa barn har inte samma uppväxt- och levnadsvillkor och goda livschanser som andra barn. De förslag som beredningen lämnar bedöms därför, framför allt på sikt, bidra till att uppnå det integrationspolitiska målet.

När det gäller konsekvenser för sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet, konsekvenser för små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga eller villkor i övrigt i förhållande till större företags hänvisas till avsnittet om samhällsekonomiska konsekvenser ovan. Förslagen bedöms inte ha betydelse för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter eller påverka Sveriges åtaganden till följd av medlemskapet i Europeiska unionen.

---

¹⁶ Brå, (2019), *Dödligt våld i Sverige 1990–2017 – Omfattning, utveckling och karaktär*.

Kommittédirektiv 2020:32

En parlamentarisk trygghetsberedning

Beslut vid regeringssammanträde den 26 mars 2020

Sammanfattning

En parlamentariskt sammansatt kommitté i form av en trygghetsberedning ska, biträdd av sakkunniga och experter, bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet.

Kommittén ska bl.a.

- identifiera de viktigaste kriminalpolitiska utmaningarna som samhället står inför nu och under de närmaste åren,
- analysera och bedöma vilken förmåga som finns hos rättsväsendet och andra berörda aktörer för att möta dessa utmaningar på såväl det brottsförebyggande som brottsbekämpande området,
- bedöma i vilken grad det finns förmåga hos berörda aktörer i samhället att ge relevant stöd och skydd för brottsutsatta,
- överväga på vilket sätt forskning och innovation i högre grad kan knytas till det praktiska arbetet med att förebygga och utreda brott, och
- genomföra en genomlysning av hur ett modernt straffsystem bör vara utformat för att kunna bidra till de kriminalpolitiska målen.

Kommittén ska slutredovisa sitt arbete senast den 31 oktober 2024. En första delredovisning ska lämnas senast den 1 mars 2021. Därefter ska årliga delredovisningar lämnas den 31 oktober 2021–2023.

Behovet av en kommitté för utveckling av en kunskapsbaserad och långsiktig kriminalpolitik

I Sverige ska alla vara trygga, oavsett var man bor eller vem man är. Arbetet för att motverka brottsligheten måste bedrivas på bred front av många aktörer. Det måste vara fokus både på att utreda och lagföra de brott som begås och på att förebygga brottslig verksamhet, dels med sociala åtgärder riktade mot individer, dels med s.k. situationella åtgärder som riktas mot platser eller situationer där risken för brott är hög. I det förebyggande arbetet ingår även åtgärder för att minska risken för återfall i brott. De brottsutsattas situation måste också uppmärksammas, särskilt barns och ungas, liksom de skillnader som finns mellan olika grupper avseende utsatthet och otrygghet. Skillnader kan finnas exempelvis mellan kvinnor och män, mellan människor med olika bostadsort eller socioekonomisk situation. Mot bakgrund av de senaste årens utveckling är det även angeläget att intensifiera arbetet mot det grova våldet och mot att unga människor dras in i kriminella gäng- och nätverksmiljöer. I det reformprogram mot gängkriminalitet och annan grov brottslighet som regeringen presenterade den 21 september 2019 finns 34 åtgärder som på olika sätt riktas mot dessa problem. Inrättandet av en trygghetsberedning är en av dessa åtgärder.

Såväl den nuvarande regeringen som tidigare regeringar har de senaste decennierna genomfört stora satsningar på rättsväsendet, men även på det brottsförebyggande arbete som ligger utanför rättskedjan. Antalet polisanställda ökar, rättsväsendet har getts fler och effektivare verktyg och en mängd straffrättsliga reformer har genomförts. I mars 2017 presenterades ett brottsförebyggande program – Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126). I programmet finns ett antal målsättningar som berör dels organisation och struktur av det brottsförebyggande arbetet, dels mer specifika sociala och situationella åtgärder som kan vidtas inom många olika områden för att motverka brott. Vidare har regeringen förstärkt Brottsförebyggande rådets stödjande roll gentemot andra aktörer samt inrättat regionala samordnare för brottsförebyggande arbete vid länsstyrelserna. Ett

nationellt centrum mot våldsbejakande extremism har också inrättats vid Brottsförebyggande rådet.

Det finns dock behov av ytterligare insatser de närmaste åren både inom och utanför rättsväsendet för att minska brottsligheten och öka människors trygghet. För att åstadkomma detta behöver de kriminalpolitiska insatserna bli bredare och kunna omfatta fler samhällssektorer än rättsväsendet. De behöver också bli mer kunskapsbaserade och i högre grad långsiktigt förankrade över partigränserna. Det är av stor vikt att åtgärder mot kriminalitet är evidensbaserade och grundade i analyser av problemens orsaker och vilka åtgärder som är samhällsekonomiskt mest effektiva. Det gäller både åtgärder för att lagföra eller förhindra brott här och nu, och för att motverka brottens uppkomst och därmed bekämpa brottsligheten även på längre sikt.

Uppdraget att identifiera och analysera kriminalpolitiska utmaningar i dag och i framtiden

De senaste årens samhällsutveckling i Sverige och omvärlden har medfört en lång rad krävande utmaningar inom det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet. Samhället präglas av en ökad globalisering och en allt mer omfattande digitalisering. Det kan leda till nya sårbarheter i samhället som snabbt utnyttjas av kriminella. På flera andra områden i samhället växer det fram olika former av brottslighet som medför att samhällets motåtgärder ständigt behöver utvecklas. Exempelvis har systematiska och organiserade brott mot välfärdsystemen ökat de senaste åren, liksom narkotikabrott, bedrägeribrott och internetrelaterad brottslighet. Brottsligheten är inte sällan gränsöverskridande. Omvärldsbevakningen måste därför utvecklas för att proaktiva åtgärder ska kunna vidtas.

Den upplevda otryggheten har ökat och är särskilt utbredd bland kvinnor, och bland personer som bor i socialt utsatta områden i storstadsregionerna. I dessa områden, huvudsakligen men inte enbart koncentrerade till storstadsregionerna, påverkar också skjutningar, kriminella nätverk, tendenser till parallella samhällsstrukturer och hedersnormer livsvillkoren för många människor, inte minst för barn och unga. Den sammansatta problematik som präglar dessa områden kan även utgöra en grogrund för våldsbejakande extremism.

Trots detta är Sverige ett land med jämförelsevis låga nivåer av brottslighet. Vissa brottstyper visar nedåtgående trender, samtidigt

som förtroendet för rättsväsendet, inte minst för Polismyndigheten, ökar. Men kriminalpolitiken måste kunna möta inte bara dagens situation utan även ha en beredskap för kommande utmaningar. Allmänhetens förtroende för rättsväsendet och andra samhällsfunktioner måste upprätthållas. Det finns mot den bakgrunden skäl att analysera vilka som är de största problemen och utmaningarna inom det kriminalpolitiska området i dagsläget, men också göra en bedömning av vilka utmaningar som kan finnas i framtiden och var dessa kan finnas, givet förändringar i samhället i stort. Det gäller inte minst den samhällspåverkan som det nya coronaviruset kan komma att få.

Kommittén ska därför i ett första steg

- analysera och beskriva de viktigaste utmaningarna som bör hanteras inom kriminalpolitiken på såväl kort som lång sikt samt beskriva vilka aktörer som berörs, inom och utanför rättsväsendet, och
- utifrån bland annat tillgänglig forskning på området, omvärldsbevakning och information om utvecklingen i relevanta länder redovisa en översiktlig bedömning av kriminalitetens utveckling inom några års sikt och vilka krav denna utveckling ställer på rättsväsendet, givet de förändringar i omvärlden som kan förutspås.

Kommittén ska redovisa denna del av uppdraget senast den 1 mars 2021.

Uppdraget att bedöma samhällets förmåga att möta de kriminalpolitiska utmaningarna

Rättsväsendet behöver gå i takt med samhällsutvecklingen

En stor expansion har skett av rättsväsendet de senaste decennierna. Sammantaget har rättsväsendets anslag, inklusive pris- och löneomräkning ökat med 45 procent, från 35,9 miljarder kronor till 52 miljarder kronor, sedan 2010. Rättsväsendet genomgår en omfattande digitalisering med syfte att effektivisera ärendeflödet mellan rättskedjans myndigheter. Avsikterna med dessa reformer är bl.a. ökad effektivitet genom bättre samordning, ökad rättssäkerhet genom större likformighet och ett bättre samhällsekonomiskt resursutnyttjande.

Det här reformarbetet fortsätter, bl.a. i form av den satsning på 10 000 fler polisanställda till 2024 som nu genomförs. En lång rad kommande reformer återfinns också i regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminalitet som syftar till att utveckla rättsväsendets och övriga samhällets förmåga att motverka brottslighet.

Rättsväsendet måste ha en god förmåga att hantera de uppgifter som åläggs myndigheterna. Det handlar bl.a. om vilka verktyg – rättsliga och tekniska – som kan komma att behövas för att lösa uppgifterna nu och i framtiden. Även rättsväsendets kompetensförsörjning på lång sikt måste säkerställas för att möta morgondagens krav. Det måste också finnas ett tydligt rättskedjerspektiv, en god förmåga att samverka med andra relevanta aktörer utanför rättskedjan liksom förmåga till anpassning efter förändringar i omvärlden.

Samhällets förmåga att förebygga brott

Brottsligheten kan inte enbart hanteras genom att rättsväsendets förmåga att utreda och lagföra brott ökar. Brott måste också förebyggas.

Det finns många och ofta komplexa orsaker till att en människa börjar att begå brott. Brister i uppväxtmiljön, psykisk sjukdom, missbruk, arbetslöshet eller annan ekonomisk otrygghet kan på olika sätt vara bidragande faktorer. Det är också ett faktum att betydligt fler män än kvinnor begår brott. Många brottsförebyggande insatser riktar sig mot individer och mot olika sociala faktorer, främst under uppväxten. Men brott kan begås av flera olika anledningar där det många gånger handlar om tillfälliga omständigheter eller situationer där inte bristande uppväxtförhållanden är orsaken. Det finns därför skäl att även utveckla det s.k. situationella brottsförebyggande arbetet som riktas mot tillfället, platsen eller sammanhanget där brottet begås, liksom mot brottsobjektet. Det kan handla om att genom kontroll eller övervakning på en plats eller vid ett objekt öka risken för upptäckt eller att minska brottsobjektets tillgänglighet.

Brottsförebyggande arbete behöver således ha en helhetssyn som även inkluderar aktörer utanför rättsväsendet, både offentliga och privata, som kan bidra till att förhindra att brott begås. För en del av dessa är det brottsförebyggande arbetet en integrerad del av kärnverksamheten. Andra aktörer bedriver verksamhet med andra huvudsyften men bidrar ändå aktivt i det brottsförebyggande arbetet.

Regeringens målsättning är att skapa förutsättningar för ett strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete i hela samhället. Det är därför av stor betydelse att det finns en medvetenhet och kunskap hos alla berörda samhällsaktörer om hur brott kan förebyggas.

Kommittén ska därför

- göra en översyn och lämna en bedömning av rättsväsendets samlade förmåga att förebygga och utreda brott, liksom att öka människors trygghet,
- bedöma om denna förmåga svarar mot de kriminalpolitiska utmaningar och behov på kort och lång sikt som kommittén har identifierat utifrån krav på effektivitet, rättssäkerhet och samhälls-ekonomiskt effektivt resursutnyttjande,
- bedöma vilka samhällsaktörer utanför rättsväsendet som har förutsättningar att bidra till att samhällets förmåga att förebygga brott ökar, och
- lämna förslag på hur brottsförebyggande insatser kan integreras i verksamheten hos dessa aktörer.

Regeringen har i det brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott beskrivit hur ett brett brottsförebyggande arbete bör bedrivas. De målsättningar för arbetet som regeringen presenterar i programmet bör vara en utgångspunkt för kommitténs överväganden. Kommittén bör även beakta de förslag till insatser av framför allt socialpreventiv karaktär som presenterades i rapporten Tillsammans mot brott – prioriterade områden (Ju2017:L). Förslag till nya åtgärder bör grundas på en analys över vilka insatser som hittills har fungerat och gett effekt.

Ett integrerat brottsofferperspektiv

Människor som drabbas av brott ska få ett stöd som är rättssäkert och av hög kvalitet. Personer som anmält att de blivit utsatta för brott ska få ett gott bemötande och adekvat information om hur rättsprocessen går till, om möjligheterna att få stöd och hjälp samt om vad som sker i det enskilda ärendet. De som drabbas av brott ska känna förtroende för rättsväsendet, våga anmäla brott och kunna medverka i utredningar.

Parallellt med kriminalitetens utveckling de närmaste åren löper även dess konsekvenser i termer av vem som kan blir utsatt för brott och på vilket sätt. Det finns redan i dag exempelvis tendenser till att vittnen och brottsutsatta skräms till tystnad. En allt grövre kriminalitet med ett stort hot- och våldskapital kräver en högre grad av stöd och adekvat hjälp för den som blivit utsatt för brott.

Vissa personer är mer utsatta för brott än andra. Det gäller inte minst människor i socialt utsatta områden. I dag drabbas fem procent av befolkningen av hälften av alla brott som begås i Sverige. Den som en gång varit utsatt för brott löper alltså högre risk att utsättas igen, t.ex. vid egendomsbrott, butiksrån, våldsbrott i nära relation och hedersrelaterat våld och förtryck. Ökad kunskap om upprepad utsatthet och tidiga insatser till stöd och skydd för den brottsutsatte minskar risken att han eller hon utsätts igen. Det är därför angeläget att kommittén genomgående anlägger ett tydligt brottsofferperspektiv i sina analyser av utmaningarna för kriminalpolitiken framöver och i arbetet med att identifiera behov av åtgärder.

Kommittén ska därför

- utifrån kommitténs bedömning av kriminalitetens utveckling i den första delen av uppdraget analysera vilka konsekvenser utvecklingen kan få vad gäller vem som blir utsatt för brott, var och på vilket sätt, och
- bedöma i vilken grad det finns förmåga hos berörda aktörer i samhället att ge relevant stöd och skydd.

Forskning och innovation i det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet

För att nå framgång i det brottsförebyggande och brottsbekämpande arbetet är det avgörande att de åtgärder som vidtas bygger på bästa tillgängliga kunskap om vilka metoder som fungerar eller inte. Det kräver långsiktig och evidensbaserad kunskapsutveckling där inte minst digitaliseringens möjligheter bör tillvaratas. Det är också viktigt att i utvecklingen av kunskap på området beakta enskildas erfarenheter och åsikter. För att stärka förutsättningarna att långsiktigt möta samhällsutmaningarna med brottslighet och otrygghet behöver forskningen inom det kriminalpolitiska området utvecklas och hållas samman. Det behöver också finnas förutsättningar för långsiktig kun-

skapsuppbyggnad för att säkerställa att satsningar på rättsväsendet och på det brottsförebyggande arbetet leder till ökad trygghet och minskad brottslighet.

Kommittén ska därför

- identifiera viktigare kunskapsluckor som kan finnas inom det kriminalpolitiska området och som kan kräva ytterligare kunskapsuppbyggnad, och
- lämna förslag på hur forskning och innovation kan knytas närmare till det praktiska arbetet med att förebygga och utreda brott.

Uppdraget att lämna förslag till en inriktning för en modern sammanhållen straffrätt

Straffsystemets övergripande principer

Kriminalpolitiken har som främsta syfte att förebygga brott. Straffsystemet, inbegripet påföljdssystemet, har en central roll i det sammanhanget. Straff och andra påföljder syftar till att på olika sätt motverka brottslighet i samhället. Av stor betydelse är också förverkande av egendom och andra rättsverkningar som beslutas med anledning av brott.

Kriminalisering innebär att ett visst beteende beläggs med straff. Straff är statens yttersta maktmedel mot dess medborgare. Redan av det skälet måste kriminalisering användas med viss återhållsamhet. Straffet är repressivt men verkställigheten kan innebära kontroll och påverkan för att förebygga återfall i brott. Straffet kan också fungera som upprättelse för brottsoffret, särskilt vid allvarigare brott mot person. Det kan också innebära att den dömda under viss tid förhindras att begå nya brott.

Påföljdssystemet utgör en central del av straffsystemet. Påföljdssystemet måste innebära snabba, tydliga och konsekventa reaktioner på brott. Inte minst är detta viktigt med hänsyn till brottsoffrens situation. Systemet måste vidare tillgodose grundläggande principer om rättssäkerhet, opartiskhet och likhet inför lagen. Avgörande är också att myndigheternas ingripanden inte framstår som grymma eller nedbrytande. Systemet måste därför även präglas av humanitet och respekt för individen.

Den grundläggande utgångspunkten för påföljdsbestämningen är brottslighetens svårhet. Ju allvarligare brottsligheten är, desto strängare straffrättsligt ingripande bör följa och lika allvarliga brott ska bestraffas lika strängt. Påföljdssystemet bygger alltså på krav på proportionalitet och likabehandling. Det utesluter dock inte att hänsyn även kan tas till den dömdes personliga förhållanden, inte minst vid verkställigheten av en påföljd. Det finns också ett intresse av att påföljdssystemet tillgodoser samhällsskyddet. Vid grova brott eller vid återfall i brott måste samhället kunna reagera med stränga sanktioner. Människor har rätt till skydd mot sådan brottslighet.

Det finns vidare ett starkt samhälleligt intresse av att på ett effektivt sätt förhindra återfall i brott. Redan en liten minskning av återfall i brott har betydelse när det gäller att minska de effekter i form av mänskligt lidande och andra olägenheter som brott leder till. Åtgärder som reducerar återfall i brott har vidare en positiv effekt när det gäller samhällets kostnader. Arbetet med att förebygga återfall utgör därför en viktig del av verkställigheten av påföljder.

Inriktningen för en modern sammanhållen straffrätt

Regeringen har de senaste åren hållit en hög reformtakt på straffrättens område. I det sammanhanget kan framhållas bl.a. förbättringen av de straffrättsliga verktygen mot organiserad brottslighet (prop. 2015/16:113), reformen av regleringen om ny påföljdsbestämning efter tidigare dom (prop. 2015/16:151), skärpningen av straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott (prop. 2016/17:108), moderniseringen och förstärkningen av det straffrättsliga skyddet för den personliga integriteten (prop. 2016/17:222) och införandet av en ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet (prop. 2017/18:177). Ytterligare åtgärder pågår för att förändra och anpassa straffrätten så att den utgör ett effektivt instrument att möta vår tids utmaningar, inte minst till följd av överenskommelser som baseras på januariavtalet och regeringens 34-punktsprogram mot gängkriminalitet.

De förändringar som gjorts och planeras har sin grund i behovet av att anpassa lagstiftningen till situationen och förhållandena i dagens samhälle och för att säkerställa att straffen fullt ut kan bestämmas i enlighet med brottens allvar. Samtidigt som de förändringar som genomförts i strafflagstiftningen svarat upp mot angelägna samhälls-

problem finns det behov av att göra en mer genomgripande och heltäckande bedömning av vilka straffrättsliga åtgärder som är mest lämpade och effektiva för att möta dagens och framtidens problem-bild när det gäller brottsligheten och dess utveckling. Det finns därför anledning att utifrån dagens förhållanden och med en bedömning av brottslighetens utveckling, identifiera och peka ut vilka straffrättsliga åtgärder som är mest angelägna för att uppnå en minskad brottslighet inom ramen för ett straffsystem som vilar på principerna om proportionalitet och likabehandling. Ett sådant arbete bör ske med beaktande av relevant forskning bl.a. på det kriminologiska området och efter en inventering av åtgärder som har visat sig vara verkningsfulla för att minska brottsligheten. Det finns även anledning att överväga vilka konsekvenser som reformerna av enskilda delar av straffsystemet har medfört för systemet som helhet och hur de skilda delarna av systemet, som kriminalisering, påföljdsbestämning och reglerna för verkställighet, bör komplettera varandra för att bäst nå de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Det finns även anledning att överväga vilket genomslag behovet av samhällsskydd bör ges i lagstiftningen, antingen som en integrerad del av straffsystemet eller utanför detta.

Inom ramen för en översyn måste det även beaktas att det ökande internationella samarbetet, inte minst inom EU, också medför att straffsystemet i allt större utsträckning påverkas av internationella åtaganden och av systemen i andra länder.

Kommittén ska därför

- bedöma vilka åtgärder som, inom ramen för ett straffsystem som grundas på principerna om proportionalitet och likabehandling, är mest angelägna för att utveckla ett modernt och sammanhållet straffsystem som kan bidra till att uppnå de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet, och
- överväga om kraven på proportionalitet och likabehandling är tillgodosedda i strafflagstiftningen.

Konsekvensbeskrivningar

Kommittén ska utifrån de förslag som presenteras redovisa de konsekvenser och kostnader som uppstår för enskilda, företag, kommuner och staten. Om förslaget innebär ökade kostnader eller minskade

intäkter för staten ska förslag till finansiering lämnas. I 14 kap. 3 § regeringsformen anges att en inskränkning av den kommunala självstyrelsen inte bör gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen. Det innebär att en proportionalitetsprövning ska göras under lagstiftningsprocessen. Om något av förslagen i kommitténs betänkanden påverkar den kommunala självstyrelsen ska därför, utöver dess konsekvenser, också de särskilda avvägningar som lett fram till förslagen särskilt redovisas.

Utredaren ska genomgående ha ett jämställdhetsperspektiv i den analys som görs. Vidare ska all statistik som utredaren redovisar vara köns- och åldersuppdelad. Om förslagen inte bedöms ha betydelse för jämställdheten mellan kvinnor och män enligt 15 § kommittéförordningen (1998:1474), ska detta motiveras. Utredaren ska redovisa om förslagen i betänkandet har betydelse för Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Utredaren ska därtill redovisa vilka konsekvenser som de förslag som lämnas har ur ett barnrättsperspektiv i enlighet med FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) som är svensk lag sedan den 1 januari 2020.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Kommittén ska i sitt arbete samråda med de berörda myndigheter, organisationer, företag och pågående utredningar som har relevans för kommitténs uppdrag, samt följa det arbete som pågår inom Regeringskansliet på detta område.

Där det bedöms relevant ska kommittén göra internationella utblickar och jämförelser med övriga Norden och jämförbara länder inom EU.

Det ligger inte i kommitténs uppdrag att lämna förslag till den årliga budgetprocessen.

Kommittén ska särskilt samråda med utredningen om kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete (dir. 2019:94).

Kommittén ska regelbundet informera Justitiedepartementet om sitt arbete.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 oktober 2024. En första delredovisning ska lämnas senast den 1 mars 2021. Därefter ska årliga delredovisningar lämnas den 31 oktober fram till slutredovisning.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv 2021:8

Tilläggsdirektiv till Trygghetsberedningen (Ju 2020:09)

Beslut vid regeringssammanträde den 4 februari 2021

Ändrad tidpunkt för delredovisning

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 om kommittédirektiv till en parlamentarisk sammansatt kommitté i form av en trygghetsberedning (dir 2020:32). Trygghetsberedningen ska bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Enligt kommittédirektiven ska kommitténs arbete presenteras i en delredovisning den 1 mars 2021 och därefter i delredovisningar senast den 31 oktober varje år fram till slutredovisning senast den 31 oktober 2024.

Uppdraget ändras på så sätt att delredovisningen den 1 mars 2021 ska ske tillsammans med delredovisningen den 31 oktober 2021.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv 2021:62

Tilläggsdirektiv till Trygghetsberedningen (Ju 2020:09)

Beslut vid regeringssammanträde den 26 augusti 2021

Ändring i uppdraget

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 kommittédirektiv om en parlamentarisk trygghetsberedning (dir. 2020:32). Regeringen beslutade den 4 februari 2021 att ändra uppdraget på så sätt att delredovisningen som skulle ha skett den 1 mars 2021 ska ske tillsammans med delredovisningen den 31 oktober 2021 (dir. 2021:8). Trygghetsberedningen har därefter lämnat in en begäran om att ändra direktiven för utredningens uppdrag (Ju2021/01954).

Uppdraget ändras på så sätt att kommitténs uppdrag att bedöma samhällets förmåga att möta de kriminalpolitiska utmaningarna även ska omfatta övergripande frågor om kompetensbehov hos Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter. Uppdraget ändras vidare på så sätt att uppdraget att genomföra en genomlysning av hur ett modernt straffsystem bör vara utformat för att kunna bidra till de kriminalpolitiska målen utgår.

Utredningstiden ligger fast. Uppdraget ska alltså slutredovisas senast den 31 oktober 2024. Årliga delredovisningar lämnas den 31 oktober 2021–2023.

Uppdraget att bedöma samhällets förmåga att möta de kriminalpolitiska utmaningarna

Utredningen har sedan tidigare uppdraget att analysera och bedöma vilken förmåga som finns hos rättsväsendet och andra berörda aktörer för att möta de viktigaste kriminalpolitiska utmaningarna på såväl det brottsförebyggande som brottsbekämpande området. Förändringar i framtiden och omvärldens påverkan kan komma att ställa nya krav på framtidens poliser. I Trygghetsberedningens arbete hittills har det blivit tydligt att det finns förutsättningar att i större utsträckning än vad som framgår av direktiven ägna kommitténs arbete åt att utreda frågor om polisens och andra brottsbekämpande myndigheters kompetensförsörjning.

Utredaren ska därför

- med utgångspunkt i vad utredaren bedömer vara de största kriminalpolitiska utmaningarna analysera övergripande kompetensbehov, kunskaper och färdigheter för att Polismyndigheten och andra brottsbekämpande myndigheter ska kunna möta dessa utmaningar på ett ändamålsenligt sätt.

Uppdraget att lämna förslag till en inriktning för en modern sammanhållen straffrätt utgår

För att ge kommittén bättre förutsättningar att under utredningstiden genomföra ett utökat uppdrag som gäller övergripande frågor om kompetensbehov enligt ovan utgår kommitténs uppdrag att genomföra en genomlysning av hur ett modernt straffsystem bör vara utformat för att kunna bidra till de kriminalpolitiska målen.

Redovisning av uppdraget

Utredningstiden ligger fast. Uppdraget ska alltså slutredovisas senast den 31 oktober 2024. Årliga delredovisningar lämnas den 31 oktober 2021–2023.

(Justitiedepartementet)

Kommittédirektiv 2022:66

Tilläggsdirektiv till Trygghetsberedningen (Ju 2020:09)

Beslut vid regeringssammanträde den 30 juni 2022

Ändrad tidpunkt för delredovisning

Regeringen beslutade den 26 mars 2020 kommittédirektiv till en parlamentariskt sammansatt kommitté i form av en trygghetsberedning (dir. 2020:32). Trygghetsberedningen ska bistå regeringen med underlag till utformningen av en kunskapsbaserad och brett förankrad kriminalpolitik som ska bidra till att uppfylla de kriminalpolitiska målen att minska brottsligheten och öka människors trygghet. Enligt kommittédirektiven ska kommitténs arbete presenteras i delredovisningar senast den 31 oktober varje år fram till slutredovisning senast den 31 oktober 2024.

Uppdraget ändras på så sätt att delredovisningen den 31 oktober 2022 i stället ska redovisas senast den 15 december 2022.

(Justitiedepartementet)

Utredningens externa kontakter

Externa deltagare vid utredningssammanträden 2021 (kronologisk ordning)

Namn	Institution/verksamhet
Emma Olsson	Åklagarmyndigheten
Lisa Westfeldt	Brottsförebyggande rådet
Monika Sellgren Karlsson	Brottsförebyggande rådet
Mikael Thörn	Jämställdhetsmyndigheten och expert i utredningen
Zandra Kanakaris	Stiftelsen 1000 Möjligheter
Anders Östlund	Polismyndigheten, polisregion Mitt
Charlotte Ekfeldt	Botkyrkabyggen
Martin Lazar	Polismyndigheten, LPO Botkyrka
Satu Vanhanen	Grindtorpsskolan, Alby
Sofi Hermansson	Våldspreventivt center, Botkyrka kommun

**Externa deltagare vid utredningssammanträden 2022
(kronologisk ordning)**

Namn	Institution/verksamhet
Anna Hansson	Brottsförebyggande rådet
Anna Öström	Brottsförebyggande rådet
Maria von Bredow	Brottsförebyggande rådet
Sara Jonsson	Brottsförebyggande rådet
Linda H. Staaf	Polismyndigheten, NOA
Birgitta Perdotter	Karlstads universitet
Helen Olsson	Karlstads universitet
Manne Gerell	Malmö universitet/Oslo universitet
Sibel Korkmatz	Stockholms universitet
Susanne Strand	Örebro universitet
Torbjörn Forkby	Linneuniversitetet
Tove Pettersson	Stockholms universitet
Johan Heed	Polismyndigheten, polisregion Stockholm

Övriga externa kontakter

Statliga myndigheter

Brottsförebyggande rådet
Jämställdhetsmyndigheten
Länsstyrelsen Stockholm
Kriminalvården
Polismyndigheten
Skolverket
Socialstyrelsen
Åklagarmyndigheten

Organisationer och nätverk

Arbetsmarknads- och socialförvaltningen, Malmö stad
Arbetsmarknads- och socialnämnden, Malmö stad
BID Sofielund/BID Möllevången
Botkyrkabyggen
Brottsofferjouren Sverige
Fryshuset
Goodsport Foundation
Grindtorpsskolan, Alby
Kollektiv sorg, Göteborg
Kollektiv sorg, Linköping
Kollektiv sorg, Malmö
Kollektiv sorg, Stockholm
Organisationen Fatta
Organisationen MÄN
Rädda barnen
Socialförvaltningen, Stockholms stad
SOS Barnbyar
Stiftelsen 1000 Möjligheter

Sveriges Allmännytt
Sveriges kommuner och regioner
Tryggare Malmö – samordnad tillsyn, Miljöförvaltningen,
Malmö stad
Unga KRIS
Våldspreventivt center, Botkyrka kommun

Forskare

Maria Eriksson, professor i socialt arbete, Marie Cederschiöld
(f.d. Ersta Sköndal) högskola
Torbjörn Forkby, professor i socialt arbete, Institutionen för
socialt arbete, Linnéuniversitetet
Manne Gerell, docent i kriminologi, Institutionen för kriminologi,
Malmö universitet
Sibel Korkmatz, universitetslektor, Institutionen för socialt arbete,
Stockholms universitet
Helen Olsson, lektor i socialt arbete, Institutionen för sociala
och psykologiska studier, Karlstads universitet
Birgitta Persdotter, lektor i socialt arbete, FoU Valfärd Värmland,
Karlstads universitet
Tove Pettersson, professor i kriminologi, Kriminologiska
institutionen, Stockholms universitet
Susanne Strand, docent i kriminologi, Institutionen för Juridik,
Psykologi och Socialt arbete, Örebro universitet
Michael Tärnfalk, universitetslektor vid Sociologiska institutionen,
Centrum för socialt arbete – CESAR, Uppsala universitet

Statens offentliga utredningar 2022

Kronologisk förteckning

1. Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott. Ju.
2. En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner. Ju.
3. Sveriges tillgång till vaccin mot covid-19 – framgång genom samarbete och helgardering. S.
4. Minska gapet. Åtgärder för jämställda livsinkomster. A.
5. Innehållsvillkor för public service på internet – och ordningen för beslut vid förhandsprövning. Ku.
6. Hälso- och sjukvårdens beredskap – struktur för ökad förmåga. Del 1 och 2. S.
7. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2022. Samhället, tekniken och etiken. M.
8. Rätt och rimligt för statligt anställda. Fi.
9. Avfallsbeskattning – En fråga om undantag? Fi.
10. Sverige under pandemin. Volym 1 Samhällets, företagens och enskildas ekonomi. Volym 2 Förutsättningar, vägval och utvärdering. S.
11. Handlingsplan för en långsiktig utveckling av tolktjänsten för döva, hörselskadade och personer med dövblindhet. S.
12. Startlån till förstagångsköpare av bostad. Fi.
13. Godstransporter på väg – vissa frågeställningar kring ett nytt miljöstyrande system. Fi.
14. Sänk tröskeln till en god bostad. Fi.
15. Sveriges globala klimatavtryck. M.
16. Ett förstärkt lagstöd för utlämnande av sekretesskyddade uppgifter till utlandet. Fö.
17. En modell för att mäta och belöna progression inom sfi. U.
18. EU:s förordning om terrorisminnehåll på internet – kompletteringar och ändringar i svensk rätt. Ju.
19. Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel. Ju.
20. Privatkopieringsersättningen i framtiden. Ju.
21. Rätt för klimatet. M.
22. Vägen till ökad tillgänglighet – delaktighet, tidiga insatser och inom lagens ram. S.
23. En oavvislig ersättningsrätt? Ju.
24. Materieförsörjningsstrategi. För vår gemensamma säkerhet. Fö.
25. Nya krav på betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter. Fi.
26. Extraordinära smittskyddsåtgärder – en bedömning. S.
27. Begränsningar i möjligheterna för vissa aktörer att få tillstånd att bedriva öppenvårdsapotek. S.
28. Vår demokrati – värd att värna varje dag. Volym 1 och Volym 2, Antologin 100 år till. Ku.
29. Inkomstskatterapporter och några redovisningsfrågor. Ju.
30. Korttidsarbete under pandemin – en utvärdering av stödets betydelse. Fi.
31. Rätt och lätt – ett förbättrat regelverk för VAB. S.
32. Ko ihmisarvoa mitathiin. Tornion-laaksolaisitten, kväänitten ja lantalaisitten eksklyteerinki ja assimileerinki Då människovärdet mättes. Exkludering och assimilering av tornedalingar, kväner och lantalaiset. Ku.
33. Om prövning och omprövning – en del av den gröna omställningen. M.

34. I mål – vägar vidare för att fler unga ska nå målen med sin gymnasieutbildning. U.
35. Tryggare i vårddyrket – en översyn av vissa frågor inom utbildning till sjuksköterska och barnmorska. U.
36. Arbetslivskriminalitet – en definition, en inledande bedömning av omfattningen, lärdomar från Norge. A.
37. Stärkt arbete med att bekämpa bidragsbrott. Administrativt sanktionssystem och effektivare hantering av misstänkta brott. S.
38. Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv. Del 1 och 2. Ju.
39. Ett register för alla bostadsrätter. Fi.
40. God tvångsvård – trygghet, säkerhet och rättssäkerhet i psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård. S.
41. Nästa steg. Ökad kvalitet och jämlikhet i vård och omsorg för äldre personer. S.
42. Skydd för konsumenters kollektiva intressen – genomförande av EU:s grupptalan-direktiv. Fi.
43. Friska djur behöver inte antibiotika – bättre verkan genom internationell påverkan. N.
44. Kreativa Sverige! Nationell strategi för främjande av hållbar utveckling för företag i kulturella och kreativa branscher. Ku.
45. Steg framåt, med arbetsmiljön i fokus. A.
46. Co-Creation for Innovation. UD.
47. De regionala skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet. Värdet av förebyggande arbete och allas rätt till en god arbetsmiljö. A.
48. Tullverkets rättsliga befogenheter i en ny tid. Fi.
49. Ändrade regler för vattenskotrar. M.
50. Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden. Ju.
51. En ny statistik över hushållens tillgångar och skulder. Fi.
52. Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel. Ju.
53. Statens ansvar för skolan – ett besluts- och kunskapsunderlag. Volym 1 och 2. U.
54. Naloxon kan rädda liv – bedömningar av nuläget och nästa steg. S.
55. Granskning av arbetet med att försöka uppnå frigivning av Dawit Isaak och Gui Minhai. UD.
56. En tryggad försörjning av metaller och mineral. N.
57. Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap. Ju.
58. Bättre förutsättningar inom djurens hälso- och sjukvård. N.
59. Försöksverksamhet utan författningsändring i den kommunala sektorn. Fi.
60. Sveriges tillgång till vaccin mot covid-19 – så bör det säkras framöver. S.
61. Allmänt fritidshem och fler elevers tillgång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid. U.
62. EU:s vapendirektiv – genomförande av 2017 års ändringsdirektiv på miniminivå. Ju.
63. Teknikutveckling och förvaltning – en antologi. N.
64. En ny ordning för asylsökandes boende. Ju.
65. En ny lag om stöd vid korttidsarbete – ett mer förutsägbart, förenklat och stärkt regelverk. Fi.
66. Åtgärder på fiskeområdet för att skydda Natura 2000-områden i havet. N.
67. Vägar till ett tryggare samhälle. Kraftsamling för barn och unga. Ju.

Statens offentliga utredningar 2022

Systematisk förteckning

Arbetsmarknadsdepartementet

Minska gapet. Åtgärder för minskade livsinkomster. [4]

Arbetslivskriminalitet

– en definition, en inledande bedömning av omfattningen, lärdomar från Norge. [36]

Steg framåt, med arbetsmiljön i fokus. [45]

De regionala skyddsombudens roll i arbetsmiljöarbetet. Värdet av förebyggande arbete och allas rätt till en god arbetsmiljö. [47]

Finansdepartementet

Rätt och rimligt för statligt anställda. [8]

Avfallsbeskattning – En fråga om undantag? [9]

Startlån till förstagångsköpare av bostad. [12]

Godstransporter på väg – vissa frågeställningar kring ett nytt miljöstyrande system. [13]

Sänk tröskeln till en god bostad. [14]

Nya krav på betaltjänstleverantörer att lämna uppgifter. [25]

Korttidsarbete under pandemin – en utvärdering av stödets betydelse. [30]

Ett register för alla bostadsrätter. [39]

Skydd för konsumenters kollektiva intressen – genomförande av EU:s grupptalardirektiv. [42]

Tullverkets rättsliga befogenheter i en ny tid. [48]

En ny statistik över hushållens tillgångar och skulder. [51]

Försöksverksamhet utan författningsändring i den kommunala sektorn. [59]

En ny lag om stöd vid korttidsarbete – ett mer förutsägbart, förenklat och stärkt regelverk. [65]

Försvarsdepartementet

Ett förstärkt lagstöd för utlämnande av sekretesskyddade uppgifter till utlandet [16]

Materieförsörjningsstrategi. För vår gemensamma säkerhet. [24]

Justitiedepartementet

Förbättrade åtgärder när barn misstänks för brott. [1]

En skärpt syn på brott mot journalister och utövare av vissa samhällsnyttiga funktioner. [2]

EU:s förordning om terrorisminnehåll på internet – kompletteringar och ändringar i svensk rätt. [18]

Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel. [19]

Privatkopieringsersättningen i framtiden. [20]

En oavvislig ersättningsrätt? [23]

Inkomstskatterapporter och några redovisningsfrågor. [29]

Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv. Del 1 och 2. [38]

Bättre möjligheter att verkställa frihetsberövanden. [50]

Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel. [52]

Ett stärkt skydd för civilbefolkningen vid höjd beredskap. [57]

EU:s vapendirektiv – genomförande av 2017 års ändringsdirektiv på miniminivå. [62]

En ny ordning för asylsökandes boende. [64]

Vägar till ett tryggare samhälle.
Kraftsamling för barn och unga. [67]

Kulturdepartementet

Innehållsvillkor för public service på internet – och ordningen för beslut vid förhandsprövning. [5]

Vår demokrati – värd att värna varje dag.
Volym 1 och Volym 2, Antologin
100 år till. [28]

Ko ihmisarvoa mitathiin. Tornionlaakso-
laisitten, kväänitten ja lantalaisitten
eksklyteerinki ja assimileerinki
Då människovärdet mättes.
Exkludering och assimilering av torne-
dalingar, kväner och lantalaiset. [32]

Kreativa Sverige! Nationell strategi för
främjande av hållbar utveckling i
kulturella och kreativa branscher. [44]

Miljödepartementet

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet
2022. Samhället, tekniken och etiken.
[7]

Sveriges globala klimatavtryck. [15]

Rätt för klimatet. [21]

Om prövning och omprövning
– en del av den gröna omställningen.
[33]

Ändrade regler för vattenskottrar. [49]

Näringsdepartementet

Friska djur behöver inte antibiotika
– bättre verkan genom internationell
påverkan. [43]

En tryggad försörjning av metaller
och mineral. [56]

Bättre förutsättningar inom djurens hälso-
och sjukvård. [58]

Teknikutveckling och förvaltning
– en antologi. [63]

Åtgärder på fiskeområdet för att skydda
Natura 2000-områden i havet. [66]

Socialdepartementet

Sveriges tillgång till vaccin mot covid-19
– framgång genom samarbete och
helgardering. [3]

Hälso- och sjukvårdens beredskap
– struktur för ökad förmåga.
Del 1 och 2. [6]

Sverige under pandemin. Volym 1
Samhällets, företagens och enskildas
ekonomi. Volym 2 Förutsättningar,
vägval och utvärdering. [10]

Handlingsplan för en långsiktig utveckling
av tolktjänsten för döva, hörselskadade
och personer med dövblindhet. [11]

Vägen till ökad tillgänglighet
– delaktighet, tidiga insatser och inom
lagens ram. [22]

Extraordinära smittskyddsåtgärder – en
bedömning. [26]

Begränsningar i möjligheterna för vissa
aktörer att få tillstånd att bedriva
öppenvårdsapotek. [27]

Rätt och lätt
– ett förbättrat regelverk för VAB. [31]

Stärkt arbete med att bekämpa bidrags-
brott. Administrativt sanktionssystem
och effektivare hantering av
misstänkta brott. [37]

God tvångsvård – trygghet, säkerhet och
rättssäkerhet i psykiatrisk tvångsvård
och rättspsykiatrisk vård. [40]

Nästa steg. Ökad kvalitet och jämlikhet
i vård och omsorg för äldre personer.
[41]

Naloxon kan rädda liv
– bedömningar av nuläget och nästa
steg. [54]

Sveriges tillgång till vaccin mot covid-19
– så bör det säkras framöver. [60]

Utbildningsdepartementet

En modell för att mäta och belöna
progression inom sfi. [17]

I mål – vägar vidare för att fler unga ska
nå målen med sin gymnasieutbildning.
[34]

Tryggare i vårddyrket

– en översyn av vissa frågor inom utbildning till sjuksköterska och barnmorska. [35]

Statens ansvar för skolan

– ett besluts- och kunskapsunderlag. Volym 1 och 2. [53]

Allmänt fritidshem och fler elevers till-

gång till utveckling, lärande och en meningsfull fritid. [61]

Utrikesdepartementet

Co-Creation for Innovation. [46]

Granskning av arbetet med att försöka uppnå frigivning av Dawit Isaak och Gui Minhai. [55]

Regeringskansliet

Remiss

2023-01-17
Ju2022/03613

Justitiedepartementet
Kriminalpolitiska enheten

Vägar till ett tryggare samhälle, Kraftsamling för barn och unga (SOU 2022:67)

Remissinstanser

1. Barnens rätt i samhället (Bris)
2. Barnombudsmannen
3. Bodens kommun
4. Borlänge kommun
5. Borås kommun
6. Botkyrka kommun
7. Boverket
8. Brottsförebyggande rådet
9. Brottsofferjouren Sverige
10. Brottsoffermyndigheten
11. Ekobrottsmyndigheten
12. Folkhälsomyndigheten
13. Funktionsrätt Sverige
14. Föreningen Män för Jämställdhet (MÄN)
15. Föreningen Sveriges Socialchefer
16. Försäkringskassan
17. Gislaveds kommun
18. Gällivare kommun
19. Göteborgs kommun

20. Haparanda kommun
21. Höörs kommun
22. Islamiska samarbetsrådet
23. Judiska centralrådet
24. Jämställdhetsmyndigheten
25. Kiruna kommun
26. Kriminalvården
27. Kungälv kommun
28. Köpings kommun
29. Landskrona kommun
30. Landsrådet för Sveriges ungdomsorganisationer (LSU)
31. Linköpings universitet (Barnafrid)
32. Länsstyrelsen i Jämtlands län
33. Länsstyrelsen i Jönköpings län
34. Länsstyrelsen i Skåne län
35. Länsstyrelsen i Stockholms län
36. Länsstyrelsen i Värmlands län
37. Länsstyrelsen i Västerbottens län
38. Länsstyrelsen i Östergötlands län (Nationellt centrum mot hedersrelaterat våld och förtryck)
39. Malmö kommun
40. Myndigheten för delaktighet
41. Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd
42. Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor
43. Norrtälje kommun
44. Polismyndigheten
45. Region Blekinge
46. Region Dalarna
47. Region Halland
48. Region Norrbotten

49. Region Stockholm
50. Region Västernorrland
51. Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas, transpersoners, queeras och intersexpersoners rättigheter (RFSL)
52. Riksorganisationen för kvinnojourer & tjejjourer i Sverige (Roks)
53. Rädda barnen
54. Rättsmedicinalverket
55. Simrishamns kommun
56. Socialstyrelsen
57. Sollentuna kommun
58. Statens institutionsstyrelse
59. Statens skolverk
60. Statskontoret
61. Stiftelsen Tryggare Sverige
62. Stockholms kommun
63. Storfors kommun
64. Strömstads kommun
65. Svea hovrätt
66. Svenska kyrkan
67. Sveriges advokatsamfund
68. Sveriges Kommuner och Regioner
69. Sveriges kristna råd
70. Säkerhetspolisen
71. Tjejers rätt i samhället (TRIS)
72. Torsby kommun
73. Tullverket
74. Uddevalla kommun
75. Unga Kris
76. Unizon
77. Uppsala universitet (Nationellt centrum för kvinnofrid)

78. Vårgårda kommun
79. Vänersborgs kommun
80. Västerviks kommun
81. Åklagarmyndigheten
82. Älvkarleby kommun
83. Örebro kommun

Remissvaren ska ha kommit in till Justitiedepartementet **senast den 28 april 2023**. Svaren bör lämnas per e-post till ju.remissvar@regeringskansliet.se och med kopia till ju.krim@regeringskansliet.se. Ange diarienummer Ju2022/03613 och remissinstansens namn i ämnesraden på e-postmeddelandet.

Svaret bör lämnas i två versioner: den ena i ett bearbetningsbart format (t.ex. Word), den andra i ett format (t.ex. pdf) som följer tillgänglighetskraven enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Remissinstansens namn ska anges i namnet på respektive dokument.

Remissvaren kommer att publiceras på regeringens webbplats.

I remissen ligger att regeringen vill ha synpunkter på förslagen eller materialet i betänkandet.

Myndigheter under regeringen är skyldiga att svara på remissen. En myndighet avgör dock på eget ansvar om den har några synpunkter att redovisa i ett svar. Om myndigheten inte har några synpunkter, räcker det att svaret ger besked om detta.

För **andra remissinstanser** innebär remissen en inbjudan att lämna synpunkter.

Betänkandet kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Remissinstanserna kan utan kostnad beställa tryckta exemplar av betänkandet via ett [beställningsformulär hos Elanders Sverige AB](#).

Råd om hur remissyttranden utformas finns i Statsrådsberedningens promemoria [Svara på remiss \(SB PM 2021:1\)](#). Den kan laddas ned från Regeringskansliets webbplats www.regeringen.se.

Emma Ekström
Ämnesråd

Kopia till

Elanders Sverige AB, e-postadress: betankande@elanders.com

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (6)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Emanuel Nandorf

2023-03-22

Remissvar - Vallby å – Tillstånd om vattenverksamhet (Dnr KS2023/0409-2)

Sammanfattning och bakgrund

Länsstyrelsen har fått in en anmälan om vattenverksamhet enligt 11 kap. 9a § miljöbalken gällande rensning/urgrävning av sediment i delflöde av Vallby å på fastigheterna Solberga-Tunge 1:2, 2:5, 2:8, Solberg 6:1 och Guntorp 1:118 i Kungälv kommun. LST diarienummer 17401-2022. Kungälv kommun har blivit tillfrågade att svara på hur dagvattensituationen påverkar Vallbyån och ledningsrätter i området där rensningen ska utföras.

Förvaltningen har inget att invända gällande rensning av Vallbyån på föreslagen sträcka. Åtgärder som minskar erosionen till Vallby å minskar näringsämnestransporterna till havet och är positivt ur miljösynpunkt. Viktigt att ta hänsyn till befintliga ledningsrätter i området vid uppläggning av massor från rensningen.

Kode planerar att växa i framtiden och i den fördjupade översiktsplanen för Kode så anges var planerade dagvattenanläggningar kommer att placeras, dessa anläggningar utformas för att förhindra ökade flöden till Vallbyån och övriga vattendrag. Kommunen har också inlett ett arbete med den mellankommunala organisationen Åtta fjordar för att se över möjligheterna till återställning av våtmarker i Vallbyåns avrinningsområde. Detta skulle förbättra flödessituationen i Vallbyån vid hög nederbörd och höga flöden.

Juridisk bedömning

Ärendet gäller ett svar på remiss då frågan kommer från Länsstyrelsen som har fått in en anmälan om vattenverksamhet enligt 11 kap 9a§ miljöbalken.

Förvaltningens bedömning

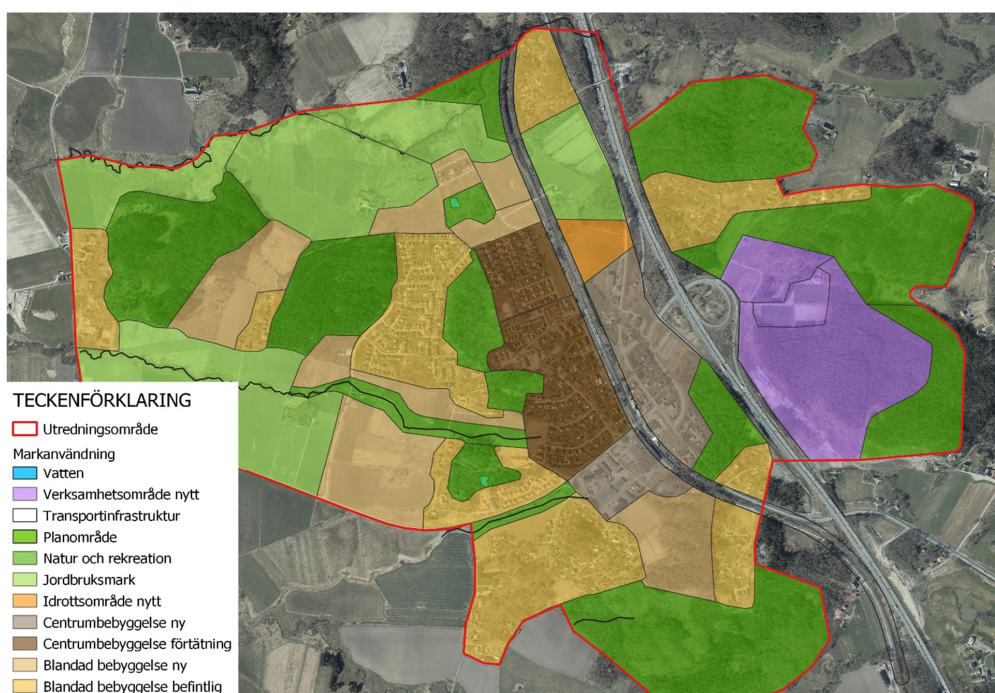
Förvaltningen har inget att invända gällande rensning av Vallbyån på föreslagen sträcka. Åtgärder som minskar erosionen till Vallby å minskar näringsämnestransporterna till havet och är positivt ur miljösynpunkt. Åtgärden minskar problem med översvämning på omkringliggande åkermarker vilket ofta medför erosion av partikelbundet fosfor.

Angående dagvattensituationen har Länsstyrelsen ställt frågor om nuläget och framtiden:

- Hur ser dagvattenhanteringen ut i Kode innan det leds till detta vattendrag, finns det någon sedimentuppfångning och fördröjningsmagasin?
- Planeras det för nya detaljplanerade områden i Kode med ytterligare dagvatten som ska släppas till detta vattendrag?
- Finns det några åtgärder inplanerade gällande både dagens och framtidens dagvattenhantering här?

Dagvattnet i Kode går dels till Vallbyån, dels till Kollerödsbäcken och det har varit en låg utbyggnadstakt i Kode vilket inte har inneburit någon större ökning av dagvattenmängderna från villaområdena i Kode. Vid rondellen i Kode finns en dagvattendamm som leds till Kollerödsbäcken. Angående skyfall finns ingen skyfallsyta eller damm i anslutning till Vallbyån utan dagvattenledningarna leds direkt till ån.

I den fördjupade översiktsplanen planeras Kode att växa och förhoppningen är att antalet invånare ska fördubblas alternativt tredubblas. Planeringen är i ett tidigt skede men en grov uppskattning av planerad bebyggelse har gjorts av Kungälv's kommun se karta 1. Det planeras för en förtätning och utbyggnad av centrumområdet samt ny bostadsbebyggelse. Befintligt industriområde flyttas till östra sidan av motorvägen. Stora delar av befintlig jordbruksmark och natur behålls.

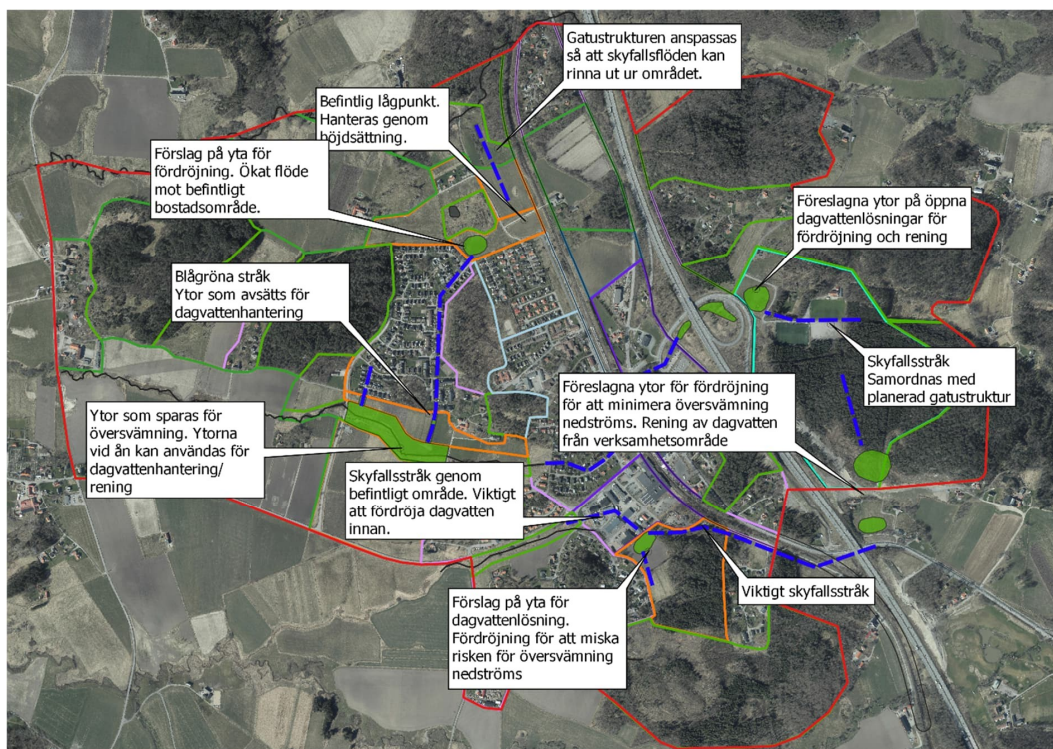
Karta 1. Utkast till planerad mark- och vattenanvändning.

En skyfallskartering har utförts av WSP 2016. Karteringen har utförts för ett 100-årsregn med 30 min varaktighet och med en klimatfaktor på 1,25. Se karta 2. Inom utredningsområdet har tre områden (A, B, D och E) identifierats med betydande vattendjup. Område C har identifierats utanför utredningsområdet men kan ge påverkan på grund av rinnvägarna. Vid skyfall väntas även de befintliga vattendragen svämma över med större vattendjup i Vallbyån, Kollerödsbäcken och dess biflöden.

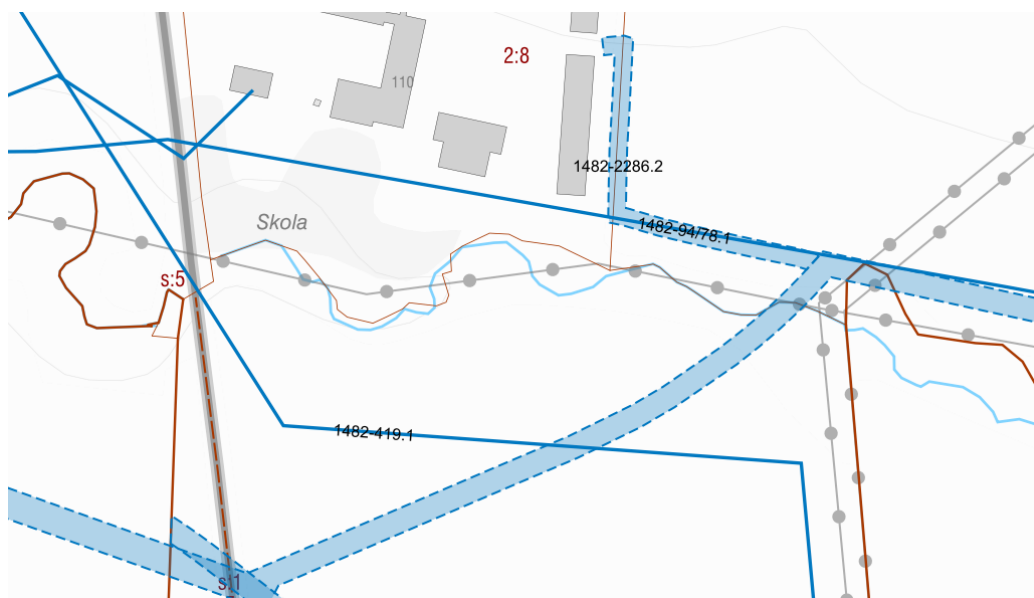

Karta 2. Skyfallskartering. Områden med större vattendjup har här namngivits från A-D vilket refereras till i text i senare kapitel (bild från WSP 2016 med justeringar).

I fördjupad översiktsplan för Kode så ligger huvuddelen av de föreslagna områdena för förtätning inom området för Vallbyåns biflöde. I planen har man identifierat ytor som är möjliga att översvämmas vid skyfall. Här föreslås att avsättas ytor för att hantera översvämning. Ytorna kan även utformas för rening av dagvattnet för att förbättra vattenkvalitén i recipienten. Vallbyåns biflöde och Kollerödsbäckens biflöden är områden som identifierats som viktiga och lämpliga för dagvattenhanteringen. Man har också pekat ut områden för dagvattenhantering för att förhindra ökade flöden till vattendragen. Dessa områden sammanfaller med markanvändning för natur och rekreation och föreslagna dagvattenslösningar inom dessa områden behöver ske i samarbete inom förvaltningen.

På kartan i karta 3 visas föreslagna områden för dagvattenhantering i den fördjupade översiktsplanen för Kode.

Karta 4. Ledningsrätter Vallbyån.

Länsstyrelsen har också frågat om ledningsrättigheter i området gällande vatten och avlopp.

Det finns flera ledningar och ledningsrätter i området som rensningen ska utföras. Vid rensning av ån och uppläggning av jordmassor måste hänsyn tas till ledningar och ledningsrätter. Inga massor får deponeras över områden med ledningsrätter (Karta 4).

Kungälv kommun har inlett ett samarbete med Åtta fjordar för att se över möjligheterna att anlägga våtmarker i Kungälv kommun och Vallbyån och Solbergaån kommer att prioriteras i ett första skede. Om markägaren är intresserad av att även anlägga vattenuppehållande åtgärder på marken utöver rensning kan denne få hjälp med både administration och hjälp med att söka pengar för finansiering av åtgärder från Åtta fjordar. Återställning av våtmarker i Vallbyåns avrinningsområde skulle förbättra och utjämna höga flöden vid hög nederbörd och skyfall och förbättrar generellt både översvämningar på åkermark och i tät bebyggelse.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Åtgärden ligger i linje med resultatmålet för minskade utsläpp i luft och vattendrag och kommer innebära mindre utsläpp av näringsämnen och även bidra till det strategiska målet en levande havsmiljö.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Åtgärden relaterar främst till hav och marina resurser. En minskad övergödning av kusten är positivt för övergödning.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Fördjupad översiktsplan för Kode, denna är i granskningskede.

[FÖP Kode - kungalv.se](https://www.kungalv.se/foj/foj-kode)

I övrigt har inga ytterligare relevanta politiska styrdokument identifierats.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

En rensning av Vallbyån medför nytta främst för berörd lantbrukare som får mindre översvämning på sin åkermark vid skyfall och större nederbörd.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Åtgärden berör inte arbetsmiljön på kommunen utan gynnar främst den berörda fastighetsägaren som kan utnyttja sin åkermark bättre då det blir mindre drabbat av översvämningar.

Ekonomisk bedömning

Åtgärdskostnaden berör främst markägaren där rensningen ska utföras och inte den kommunala budgeten. Framtida åtgärder för dagvatten och skyfall runt Kode kommer att belasta VA-kollektivet och skattekollektivet för olika skyfallslösningar.

Förslag till beslut

Tjänsteskrivelse *Remissvar - Vallby å – Tillstånd om vattenverksamhet (Dnr KS2023/0409-2)* skickas in till Länsstyrelsen som svar på remissen.

Anders Holm
Sektorchef samhälle och utveckling

Marcus Spovell
Verksamhetschef teknik

Expedieras till:

För kännedom till:

From: Länsstyrelsen i Västra Götalands Län
Sent: Tue, 21 Feb 2023 15:39:04 +0000
To: Kungälv kommun
Subject: Remiss vattenverksamhet, rensning/grävning i Vallby å, Kungälv kommun (535-17401-2022)
Attachments: 17401-2022 Anmälan enligt 11 kap 9 a § Miljöbalken om vattenverksamhet för att dika ur å i Kungälv kommun(23712664) (0)_TMP.pdf
Categories: My

Översänder remiss

Remiss avser dels miljönämnd, dels kommunen som fastighetsägare (Solberga-Tunge 2:8) samt ansvar verksamhetsområde dagvatten inom detaljplanerat område i Kode samhälle (infångning av sediment från dagvatten).

Länsstyrelsen har fått in en anmälan om vattenverksamhet enligt 11 kap. 9a § miljöbalken gällande rensning/urgrävning av sediment i delflöde av Vallby å på fastigheterna Solberga-Tunge 1:2, 2:5, 2:8, Solberg 6:1 och Guntorp 1:118 i Kungälv kommun.

Ni har möjlighet att yttra er över anmälan **senast den 15 mars 2023**.

Lämna gärna yttrandet via vår [e-tjänst](#). Det kommer då automatiskt in i ärendet och vi kan hantera det snabbare. Ni får direkt en bekräftelse på att vi har tagit emot yttrandet.

I e-tjänsten anger ni Länsstyrelsen i Västra Götalands län samt ärendets diarienummer 17401-2022.

Det går även bra att skicka in yttrandet via e-post till vastragotaland@lansstyrelsen.se eller via post. Glöm inte bort att ange diarienummer.

Får Länsstyrelsen inget svar inom remisstiden kan ärendet komma att avgöras utan ert yttrande.

Varför ni får ärendet på remiss

Länsstyrelsen är skyldig att skicka en kopia på anmälan till den kommunala nämnden. Länsstyrelsen ska också ge de statliga och kommunala myndigheter samt organisationer och enskilda som kan ha ett särskilt intresse i saken möjlighet att lämna synpunkter. Dessa skyldigheter regleras i 21 och 22 §§ i förordningen om vattenverksamhet mm.

Bilaga:

Anmälan om vattenverksamhet

Med vänlig hälsning

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg
vastragotaland@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/vastragotaland

Anmälan om vattenverksamhet

Mottagningsbekräftelse

Blankettinformation

Ankonnnummer
1650991613760

Inskickat
2022-04-27 10:22:05

Länsstyrelsen i Västra Götalands län
403 40 Göteborg

Kontaktuppgifter:
Södra Hamngatan 3
Telefon: 010-224 40 00
E-post: vastragotaland@lansstyrelsen.se

Betalt belopp: 1660.00 SEK
Betalsätt: Kort
Betalt tidpunkt: 2022-04-27 09:21:30
Referensnummer: 09ac8113-fa52-4066-a1b3-2185dbe310c3

Formulär

Ange länsstyrelse

Länsstyrelsen i Västra Götalands län

Ange kommun

Kungälv

Sökande

Ange typ av sökande

Privatperson

Företag

Myndighet

Samfällighet

Organisationsnummer

19820413-4871

E-post

walton_82@hotmail.com

Namn

Markus

Postadress

Tunge 130

Postnummer

44297

Postort

Kode

Telefonnummer

0706384747

Ange om anmälan görs av ombud till sökande

Ja

Nej

Typ av verksamhet eller åtgärd

Ange vilken typ/vilka typer av verksamhet eller åtgärd du avser genomföra

- Grävning, schaktning, muddring eller sprängning
- Fyllning eller pålning
- Anlägga bro
- Nedläggning/byte av trumma
- Omgrävning av vattendrag (ej markavvattning)
- Nedläggning av ledning, rör, kabel
- Anläggande av våtmark, damm eller viltvatten
- Uppförande av annan vattenanläggning (t.ex. brygga eller pir)
- Bortledande av ytvatten (vattenuttag)
- Utrivning av vattenanläggning

Grävning, schaktning, muddring eller sprängning

Ange i vilken typ av vatten åtgärden genomförs

- Vattendrag
- Annat vattenområde, t ex. sjö, damm eller hav

Berörd yta i vattenområde (m²)

500

Volym hanterade massor (m³)

Schakt/muddringsdjup (m)

Beskriv planerad verksamhet och syftet med den. (Det finns möjlighet att lämna ytterligare beskrivning som bilaga.)

Dika ur å för att täckdikena ska komma över vatten nivån. Kode samhälle hårdgör mer och mer ytor och det vattnet går i denna å. Vatten nivån går upp på åkermarken när det regnar.

När planeras verksamheten/installationen att utföras? (Det finns möjlighet att lämna ytterligare beskrivning som bilaga)

Så snart som möjligt i samråd med er lämplig tidpunkt på året.

Beskriv miljön/naturvärdena och förhållandena på platsen. (Det finns möjlighet att lämna ytterligare beskrivning som bilaga.)

Åkermarker på bägge sidor med vass och enstaka sly buskar.

Vilken påverkan bedöms planerade åtgärder eller verksamhet ha på vattenområdet (Med avseende på fastställda miljö kvalitetsnormer (MKN))/naturmiljön/kulturmiljön/friluftsliv? (Det finns möjlighet att lämna ytterligare beskrivning som bilaga)

Åkermarkerna blir torrare.

Beskriv vilka skyddsåtgärder som kommer vidtas för att minimera påverkan på naturmiljön. (Det finns möjlighet att lämna ytterligare beskrivning som bilaga.)

Vi har planerat att göra ett tvåstegs dike för att minska erosionen från åkermarkerna. Schakt massorna planeras ut på befintliga åkrar.

Finns det risk för att området/sedimenten är förorenade?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Har sedimentprover tagits?

- Ja
- Nej

Kommer verksamheten drivas inom naturskyddat område?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Uppgifter om läge och plats för vattenverksamheten

Ange vattenområdet som berörs. Namn på sjö eller vattendrag

Vallby å

Karta

Geometrier

1. PunktPlacering av schaktmassor
2. PunktPlacering av schaktmassor
3. PunktDiknings start
4. PunktDikning avslutas

Uppgifter om fastigheter och fastighetsägare

Fastighet och fastighetsägare (markägare)

Fastighet: 1

Ange fastighetsbeteckning
Solberga tunge 2:5

Ange kommun
Kungälv

Fastighetsägare är samma som sökande

Organisationsnummer
19820413-4871

Namn
Markus

Postadress
Tunge 130

Postnummer
44297

Postort
Kode

Telefonnummer
0706384747

E-post
walton_82@hotmail.com

Verksamheten har godkänts av fastighetsägare

Ja

Nej

Ingen grannfastighet berörs av verksamheten

Berörda fastigheter och fastighetsägare (markägare)

Fastighet: 1
<i>Ange fastighetsbeteckning</i> Tunge 1:2
<i>Ange kommun</i> Kungälv
<i>Ange antal fastighetsägare</i> ☒ 1 ☐ 2 ☐ Fler än två, jag kommer att bifoga lista med samtliga ägares kontaktuppgifter på steget Dokument som bifogas anmälan
<i>Ange typ av fastighetsägare</i> ☐ Privatperson ☒ Företag ☐ Myndighet ☐ Samfällighet
<i>Organisationsnummer</i> 19760902-4810
<i>Namn</i> Martin
<i>Postadress</i> Tunge 260
<i>Postnummer</i> 44297
<i>Postort</i> Kode
<i>Telefonnummer</i> 0706430667
<i>E-post</i>
<i>Berörd fastighetsägare har informerats om verksamheten</i> ☒ Ja ☐ Nej
<i>Verksamheten har godkänts av berörd fastighetsägare</i> ☒ Ja ☐ Nej
Fastighet: 2
<i>Ange fastighetsbeteckning</i> Guntorp 1:118
<i>Ange kommun</i> Kungälv
<i>Ange antal fastighetsägare</i> ☐ 1

2

Fler än två, jag kommer att bifoga lista med samtliga ägares kontaktuppgifter på steget Dokument som bifogas anmälan

Ange typ av fastighetsägare

Privatperson

Företag

Myndighet

Samfällighet

Organisationsnummer

19611113-4836

Namn

Sven-Erik

Postadress

Karl XII:6

Postnummer

44260

Postort

Kode

Telefonnummer

0706211413

E-post

Berörd fastighetsägare har informerats om verksamheten

Ja

Nej

Verksamheten har godkänts av berörd fastighetsägare

Ja

Nej

Ange typ av fastighetsägare

Privatperson

Företag

Myndighet

Samfällighet

Förnamn

Efternamn

Postadress

Postnummer

Postort

<i>Telefonnummer</i>
<i>E-post</i>
<i>Berörd fastighetsägare har informerats om verksamheten</i> ☒ Ja ☐ Nej
<i>Verksamheten är godkänd av berörd fastighetsägare</i> ☒ Ja ☐ Nej
Fastighet: 3
<i>Ange fastighetsbeteckning</i> Solberg 6:1
<i>Ange kommun</i> Kungälv
<i>Ange antal fastighetsägare</i> ☒ 1 ☐ 2 ☐ Fler än två, jag kommer att bifoga lista med samtliga ägares kontaktuppgifter på steget Dokument som bifogas anmälan
<i>Ange typ av fastighetsägare</i> ☐ Privatperson ☒ Företag ☐ Myndighet ☐ Samfällighet
<i>Organisationsnummer</i> 19870827-4819
<i>Namn</i> Oskar
<i>Postadress</i> Solberga 565
<i>Postnummer</i> 44298
<i>Postort</i> Kode
<i>Telefonnummer</i> 0709924628
<i>E-post</i>
<i>Berörd fastighetsägare har informerats om verksamheten</i> ☒ Ja ☐ Nej

Verksamheten har godkänts av berörd fastighetsägare

Ja

Nej

Ingen fastighet för nyttjanderätt berörs av verksamheten

Berörda nyttjanderättsinnehavare, markavvattningsföretag, etc.

Fastighet: 1
<i>Ange fastighetsbeteckning</i> Guntorp 1:118
<i>Ange kommun</i> Kungälv
<i>Ange antal nyttjanderättsinnehavare</i> ☒ 1 ☐ 2 ☐ Fler än två, jag kommer att bifoga lista med samtliga ägares kontaktuppgifter senare i formuläret på steget Dokument som bifogas anmälan
<i>Ange vilken typ av nyttjanderätt</i> ☐ Fiskerättsägare ☐ Fiskerättservitutsinnehavare ☒ Arrendator ☐ Markavvattnings- eller dikningsföretag ☐ Övrigt
<i>Övrigt</i>
<i>Berörd nyttjanderättsinnehavare har informerats om verksamheten</i> ☒ Ja ☐ Nej
<i>Ange typ av nyttjanderättsinnehavare</i> ☐ Privatperson ☒ Företag ☐ Myndighet ☐ Samfällighet
<i>Organisationsnummer</i> 556564-9547
<i>Namn</i> Kållstorps lantbruks AB
<i>Postadress</i> Kållstorp 115
<i>Postnummer</i> 44298
<i>Postort</i> Kode
<i>Telefonnummer</i> 0706611836
<i>E-post</i>

Filuppladdning

Typ av dokument	
Översiktkarta	
Typ av dokument	
Detalj-karta i ändamålsenlig skala (1:5 000 – 1:10 000)	
Typ av dokument	
Ritning (ange skalan och norrpil på ritning)	
Typ av dokument	
Foton/bilder från platsen	
thumbnail_IMG_2882.jpg	72.0 kB
thumbnail_IMG_2883_(1).jpg	246.0 kB
thumbnail_IMG_2885.jpg	129.0 kB
thumbnail_IMG_2884.jpg	163.0 kB
Typ av dokument	
Lista fastighet och fastighetsägare (markägare)	
Typ av dokument	
Lista berörda fastigheter och fastighetsägare (markägare)	
Typ av dokument	
Lista berörda fastigheter och nyttjanderättsinnehavare	
Typ av dokument	
Yttranden grannfastigheter och nyttjanderättsinnehavare	
Typ av dokument	
Sedimentprover – analysresultat	
Typ av dokument	
Uppgifter om verksamhet och miljöpåverkan	

Anvisningar

Typ av verksamhet eller åtgärd

Välj de alternativ som gäller den verksamhet som ska bedrivas. När ett alternativ väljs är uppgifter om tekniska egenskaper obligatoriska.

Observera att åtgärder som innebär markavvattning kan ej anmälas via denna e-tjänst.

Observera att i vattendrag med högre medelvattenföring än 1 m³/sekund ska tillstånd för åtgärden sökas.

Observera att vid vattenuttag i vattendrag över maxgränsen (100 000 m³ per år) ska tillstånd sökas.

Observera att vid vattenuttag i annat vattenområde än vattendrag över maxgränsen (200 000 m³ per år) ska tillstånd sökas.

Observera att vid anläggande av våtmark med större ytan än 5 ha ska tillstånd sökas.

Mer information finns på Länsstyrelsens hemsida, sök på "Vattenverksamhet".

Om verksamheten kommer att bedrivas i närheten av tidigare industri/pågående verksamhet/dagvattenutsläpp kan det finnas risk att området/sedimenten är förorenade. Har sedimentprover tagits kan analysprotokoll bifogas senare i formuläret på steget med rubriken Dokument som bifogas anmälan.

Ange om verksamheten kommer att bedrivas inom skyddat område (t.ex. strandskydd, naturreservat, vattenskyddsområde etc.).

Uppgifter om läge och plats för vattenverksamheten

Börja med att zooma till minst skalan 1:5000. Rita in hela den planerade verksamheten så detaljerat som möjligt. Markera t.ex. även områden för schakt vid ledningsdragning, vallar vid våtmarksbygge eller utplacering av överblivna massor, etc. Benämna varje inritat objekt genom att klicka på ex. "1. Linje" uppe till höger. Mer information om kartans olika delar hittar du under tjänstens hjälpsnitt.

OBS! Du måste rita in minst en punkt för att kunna gå vidare i e-tjänsten.

Uppgifter om fastigheter och fastighetsägare

Ange uppgifter om den/de fastigheter som verksamheten kommer att bedrivas på. Flera fastigheter kan anges. Om det förekommer fler än två fastighetsägare (markägare) på fastigheten markera kryssrutan "Fler än två, jag kommer att bifoga lista med samtliga ägares kontaktuppgifter på steget Dokument som bifogas anmälan". Du bifogar listan på steg 6 i formuläret med rubriken Dokument som bifogas anmälan. Listan ska innehålla fastighetsbeteckning och samtliga fastighetsägares uppgifter (Typ av fastighetsägare, organisationsnummer, namn, adress, telefon, eventuell e-postadress samt om verksamheten har godkänts av fastighetsägare).

Vid förekommande fall ange uppgifter om grannfastighet(er) som berörs av verksamheten. En fastighet kan beröras av till exempel begränsad framkomlighet, påverkan från vattenståndsförändring, stabilitet etc. Flera fastigheter kan anges.

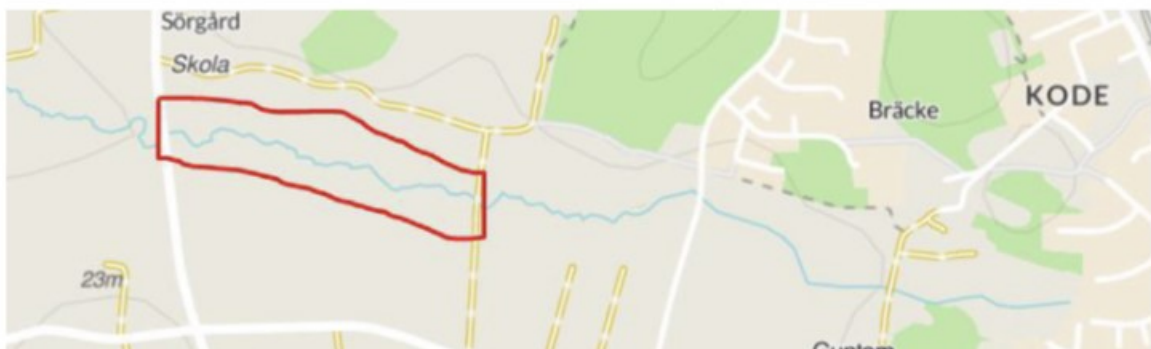
Vid förekommande fall ange även uppgifter om nyttjanderättsinnehavare som berörs av verksamheten. Nyttjanderätt innebär rätt för annan än fastighetsägaren att nyttja fastighet. Exempel på detta är fiskerätt och arrende. Flera fastigheter kan anges.

Dokument som bifogas anmälan

Bifoga dokument genom att klicka på knappen. Välj den fil du vill bifoga, dokumentet måste vara i filformatet, PDF, TIF eller JPG.

Satellitbild över delar av Vallby å

Genom åren har en stor mängd sediment samlats i diket. Här har skافتet tryckts ned ca en meter.

På en del av sträckan har träd och sly tagit över.

Östra delen av området. Vägtrummor som med åren blivit fler allt eftersom mer vatten har släppts på uppströms. Vattennivån står högt och utan flöde.

Område på åker som inte dräneras på vatten som det ska
På grund av eftersatt underhåll. Inringat finns en flagga som visar hur högt vattnet brukar gå.

Svårt att urskilja diket då vegetationen är kraftig.

Från: "Markus Walton" <walton_82@hotmail.com>
Skickat: Thu, 5 May 2022 16:13:05 +0100
Till: "Bergsten Åsa O" <asa.o.bergsten@lansstyrelsen.se>
Ämne: Re: Angående er anmälan om vattenverksamhet, ärende 17401-2022

Hej!

Tanken är att gå ner till det gamla djupet och följa ån i befintlig utformning.

Skickat från min iPhone

5 maj 2022 kl. 15:45 skrev Bergsten Åsa O <asa.o.bergsten@lansstyrelsen.se>:

Hej!

Länsstyrelsen har tagit emot er anmälan om vattenverksamhet. För att bedöma hur ärendet ska hanteras vidare behöver vi några förtydliganden. Diken får underhållas och grävas ur som en rensning till tidigare tillståndsgivet djup och läge, och kräver då en anmälan, enligt 11 kap, 15 § miljöbalken, om det riskerar att påverka fisket. Om det inte påverkar fisket kan det göras utan anmälan.

Om man vill fördjupa eller på annat sätt utöka de befintliga dikena krävs det tillstånd för markavvattning. Du kan läsa mer om de olika processerna här: [Markavvattning | Länsstyrelsen Västra Götaland \(lansstyrelsen.se\)](#)

Bedömer du att er rensning enbart är till tidigare djup och läge, eller mer omfattande så att det skulle krävas tillstånd?

Vänliga hälsningar,
Åsa Bergsten

Åsa Bergsten
Vattenvårdshandläggare
Vattenavdelningen
Länsstyrelsen Västra Götaland

010-224 43 67
asa.o.bergsten@lansstyrelsen.se

Växel 010-224 40 00
vastragotaland@lansstyrelsen.se
lansstyrelsen.se/vastragotaland

[Så hanterar vi dina personuppgifter](#)

Från: "Markus Walton" <walton_82@hotmail.com>
Skickat: Tue, 17 Jan 2023 20:20:44 +0100
Till: "Länsstyrelsen i Västra Götalands Län" <vastragotaland@lansstyrelsen.se>
Ämne: 535-17401-2022

Hej!

Det som vi vill göra är ett nödvändigt underhåll av ån.

Bibehålla bredden som är nedanför skolan att hålla det ursprungliga schakt djupet.

(Schakta ner till fast botten.)

Ån skall ha samma läge (sträckning) som är idag. Underhållet är att schakta upp sediment. Underhållet av ån är nödvändigt för att bibehålla dräneringssystemens

funktion på åkermarken. För som det är nu så är det störningar och årliga störningar

i odlings säkerheten.

Sträckan är från Tunge skola till vägen som går till fastigheten skardet 110.

Sträckan är ca 500m fågelvägen den kommer att bli något längre då tanken är att vi skall följa den gamla

sträckningen av ån.

Självklart anpassar vi tidpunkten för underhållet för att göra så liten störning som möjligt på bla. fisken.

Länsstyrelsen
Västra Götaland

Begäran

1 (3)

Datum
2023-02-01

Ärendebeteckning
535-17401-2022

Markus Walton
walton_82@hotmail.com

Komplettera din anmälan om vattenverksamhet

Du har gjort en anmälan gällande rensning av delflöde av Vallby å på bland annat fastigheten Solberga-Tunge 2:5 i Kungälv kommun. För att Länsstyrelsen ska kunna bedöma ärendet behöver du komplettera anmälan med följande:

1. **Markera tydligt i bifogad karta aktuell sträcka av vattendraget som ni vill rensa.**
Markera också var ni vill lägga upp rensmassorna.
Skicka in snarast. Detta för att vi ska kunna bedöma vad och vilka som berörs av vattenverksamheten.
2. Finns det fast botten i vattendraget?
3. Om det inte är fast botten, hur ska ni avgöra till vilket djup/bredd ni kan rensa? Alltså vilket som är ursprunglig botten och läge.
4. På dina inskickade foton ser man inga träd, däremot hög vass och en del större buskar. Vilken högre vegetation (träd, buskar) finns längs vattendraget på denna sträcka och vilken vill du ta bort respektive lämna kvar? Markera eventuella träd/buskage i kartan.
5. Du skriver att orsaken till ökad sedimentering är mer hårdgjorda ytor i Kode samhälle. Att dagvattnet för med sig allt mer sediment nedströms samhället.
Det är viktigt att förebygga problemet så att sedimentationen inte fortsätter. Sediment från samhället (som ofta är förorenade) kommer annars med stor sannolikhet fortsätta att sedimentera i ån och behov av ny rensning uppstår snart igen.
Har du/ni kontaktat Kungälv kommun om detta? Kontakta VA-avdelningen som brukar ansvara för dagvattnet om det är ett inrättat verksamhetsområde i detaljplanerat område.

Kommunen kan ha dammar som ska fånga sediment som skulle behöva rensas. Det är i dessa dammar sedimenten ska ansamlas för att skydda vattendraget nedströms. Om det inte finns kan de behöva anlägga sedimentationsdammar och utjämningsmagasin för att inte skyfall ska ge återkommande översvämningar

nedströms. Att kommunen får information om problemet är särskilt viktigt om de planerar att utöka hårdgjorda ytor.

Kompletera ärendet senast den **21 februari 2023**. Gör du inte det kan Länsstyrelsen komma att avvisa din anmälan.

Det kommer också ett separat mejl om förlängd handläggningstid och förbud att påbörja åtgärd. Glöm inte svara på det med ett vändande mejl så vi ser att det kommit fram.

Anvisningar

Du kan lämna uppgifterna på något av följande sätt.

- Använd vår e-tjänst [komplettering eller yttrande i ärende](#). Du får då en bekräftelse på att vi har mottagit uppgifterna. I e-tjänsten anger du Länsstyrelsen Västra Götaland och 17401-2022. Du hittar e-tjänsten på www.lansstyrelsen.se. Skriv *komplettering* eller *yttrande* i sökrutan och tryck på sök.
- Skicka e-post till vastragotaland@lansstyrelsen.se. Skriv diarienummer 17401-2022 i ämnesraden.
- Skicka ett vanligt brev till Länsstyrelsen Västra Götaland, 403 40 Göteborg.

Observera att du bara behöver skicka in dokumenten en gång.

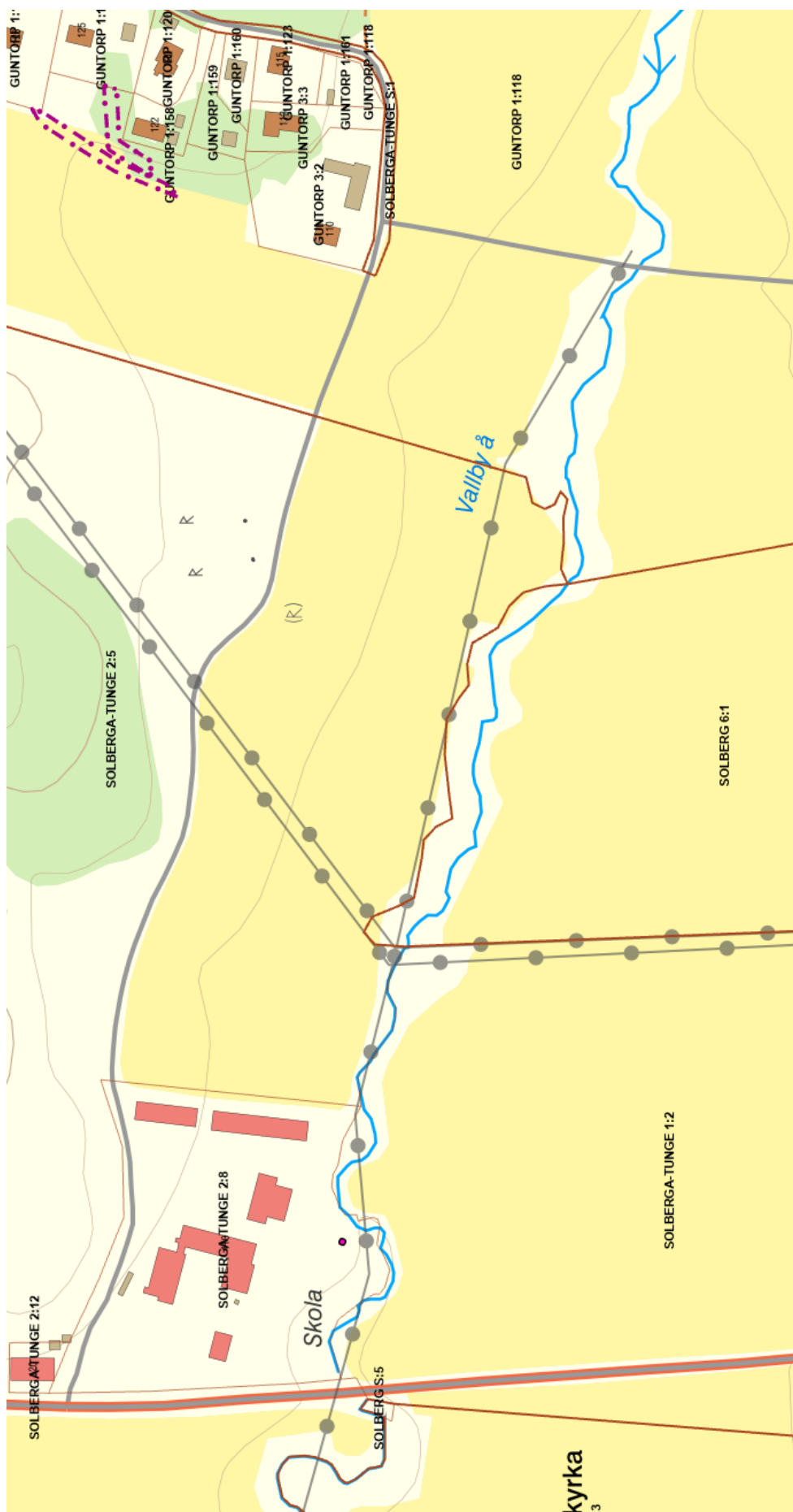
Du är välkommen att höra av dig om du har några frågor. Det är enklast att mejla till eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se, meddela om du vill bli uppringd. Meddela om du vill ha en utskrivet karta skickad i vanlig post.

Svaren på kompletteringen vill vi ha in skriftligt enligt ovan i Anvisningar.

Eva Engström

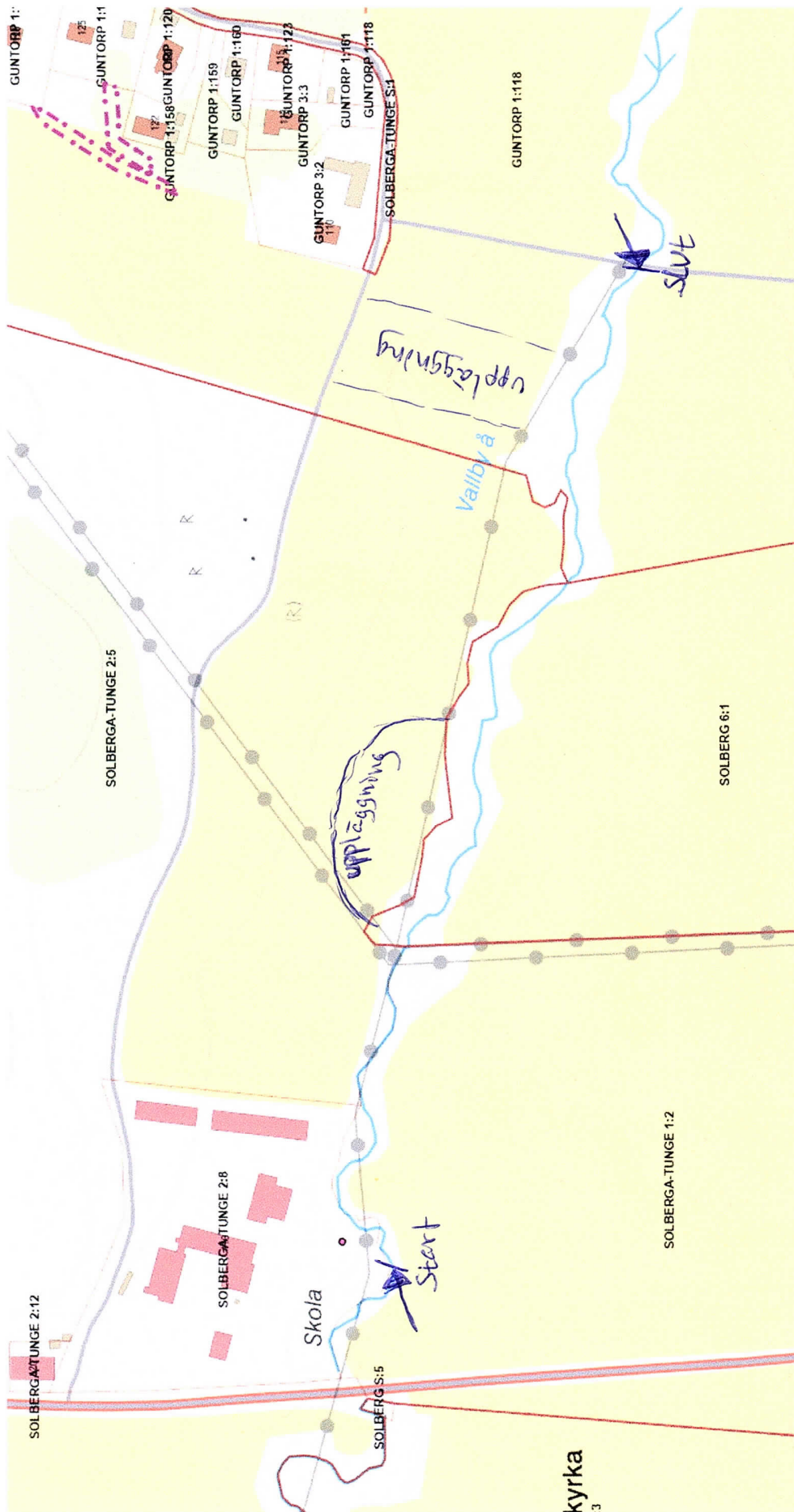
Vattenvårdshandläggare

Från: "markus walton" <walton_82@hotmail.com>
Skickat: Thu, 2 Feb 2023 20:05:02 +0100
Till: "Länsstyrelsen i Västra Götalands Län" <vastragotaland@lansstyrelsen.se>
Ämne: Sv: Begäran om komplettering, rensning Vallby å Kungälv kommun (531-17401-2022)
Bilagor: img005.pdf

Hej!
Se bifogat dokument gällande (531-17401-2022)
Med Vänliga Hälsningar
Markus Walton

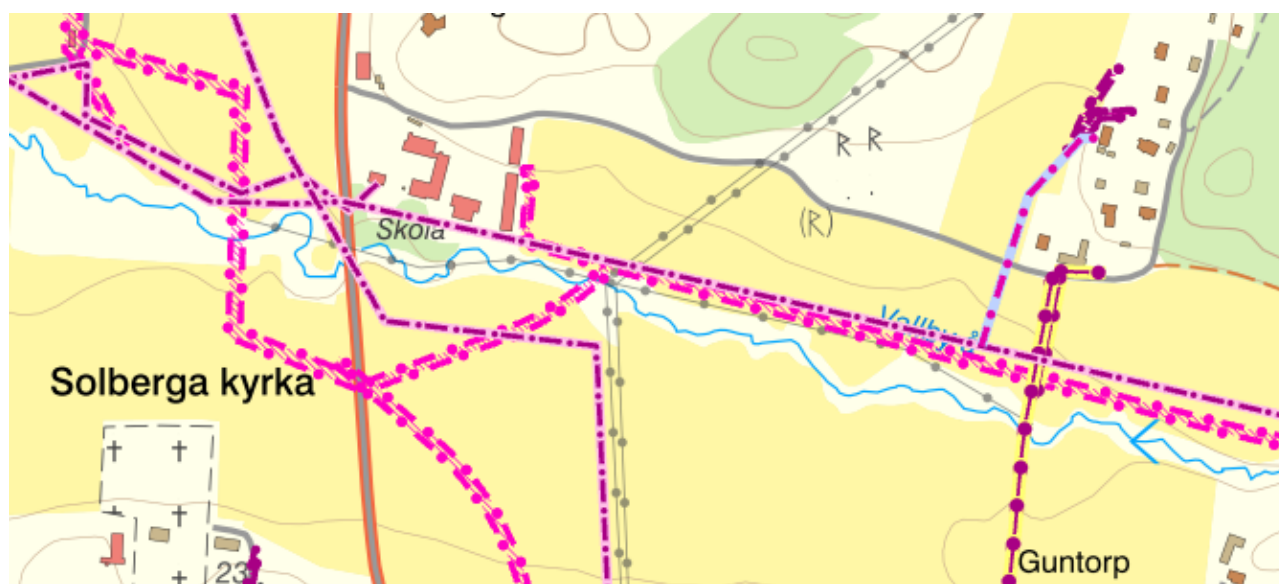
From: Engström Eva O
Sent: Tue, 14 Mar 2023 16:49:45 +0000
To: Emanuel Nandorf
Subject: Förlängd svarstid yttrande,
Attachments: Begäran om förlängd tid för yttrande till 2023-04-05(17401-2022-22).pdf

Hej Emanuel,

Det går bra med förlängd svarstid till 2023-04-12. Eftersom det är påskledighet efter ert möte lade jag till en vecka. Hör av er om ni behöver mer tid.

Jag skickar med några frågor:

1. Hur ser dagvattenhanteringen ut i Kode innan det leds till detta vattendrag, finns det någon sedimentuppfångning och fördröjningsmagasin?
2. Planeras det för nya detaljplanerade områden i Kode med ytterligare dagvatten som ska släppas till detta vattendrag?
3. Finns det några åtgärder inplanerade gällande både dagens och framtidens dagvattenhantering här?
4. Det finns flera olika ledningsrätter i det område de vill gräva och i det område de vill lägga upp massor, se bild nedan. Ledningsrätterna gäller bland annat för vatten och avlopp samt el. Har ni synpunkter gällande kommunens ledningsrätter?
5. Vem är elnätägare i detta område?

Med vänliga hälsningar

Eva Engström
Vattenvårdshandläggare
Vattenavdelningen
Länsstyrelsen Västra Götaland
403 40 Göteborg

eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se

010-224 48 91

Växel 010-224 40 00

vastragotaland@lansstyrelsen.se

lansstyrelsen.se/vastragotaland

Vill du lämna in ett nytt ärende? Använd i första hand våra [e-tjänster](#) på vår webb.

Har du ett pågående ärende? Lämna dina uppgifter via vår e-tjänst [komplettering eller yttrande i ärende](#).

Om du skickar e-post till vastragotaland@lansstyrelsen.se skriv ärendets diarienummer i ämnesraden.

Kontakta oss via e-post om du behöver skicka stora filer (över 25 MB).

[Så hanterar vi dina personuppgifter](#)

From: Engström Eva O
Sent: Tue, 21 Mar 2023 15:16:51 +0000
To: Emanuel Nandorf
Subject: Sv: Förlängd svarstid yttrande, Vattenverksamhet Vallby å (535-17401-2022)

Ja, det går bra. Yttrandet ska vara inne senast 2023-04-28.

Med vänliga hälsningar

Eva Engström
Vattenvårdshandläggare
Vattenavdelningen
Länsstyrelsen Västra Götaland
403 40 Göteborg

eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se

010-224 48 91

Växel 010-224 40 00

vastragotaland@lansstyrelsen.se

lansstyrelsen.se/vastragotaland

Vill du lämna in ett nytt ärende? Använd i första hand våra [e-tjänster](#) på vår webb.

Har du ett pågående ärende? Lämna dina uppgifter via vår e-tjänst [komplettering eller yttrande i ärende](#).

Om du skickar e-post till vastragotaland@lansstyrelsen.se skriv ärendets diarienummer i ämnesraden. Kontakta oss via e-post om du behöver skicka stora filer (över 25 MB).

[Så hanterar vi dina personuppgifter](#)

Från: Emanuel Nandorf <emanuel.nandorf@kungalv.se>

Skickat: den 21 mars 2023 15:40

Till: Engström Eva O <eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se>

Ämne: Sv: Förlängd svarstid yttrande,

Hej kan vi säga den 28 april?

/Emanuel

Från: Engström Eva O <eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se>

Skickat: den 21 mars 2023 15:29

Till: Emanuel Nandorf <emanuel.nandorf@kungalv.se>

Ämne: Sv: Förlängd svarstid yttrande,

Hej,

Vilket datum behöver ni ha det förlängt till?

Med vänliga hälsningar

Eva Engström
Vattenvårdshandläggare
Vattenavdelningen
Länsstyrelsen Västra Götaland
403 40 Göteborg

eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se

010-224 48 91

Växel 010-224 40 00

vastragotaland@lansstyrelsen.se

lansstyrelsen.se/vastragotaland

[Så hanterar vi dina personuppgifter](#)

Från: Emanuel Nandorf <emanuel.nandorf@kungalv.se>

Skickat: den 21 mars 2023 12:51

Till: Engström Eva O <eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se>

Ämne: Sv: Förlängd svarstid yttrande,

Hej Eva kan vi förlänga två veckor till för remissen ska tas i kommunstyrelsen som är den 19 april

Med vänlig hälsning

Emanuel Nandorf

VA-ingenjör

Kungälvs kommun

VA-teknik

Samhälle och utveckling

Besöksadress: Stadshuset

Ytterbyvägen 2, 442 81 Kungälv

tel: 0303-23 98 67

e-post: emanuel.nandorf@kungalv.se

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Från: Engström Eva O <eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se>

Skickat: den 15 mars 2023 11:46

Till: Emanuel Nandorf <emanuel.nandorf@kungalv.se>

Ämne: Sv: Förlängd svarstid yttrande,

Hej!

Bra. Du vet kanske redan nu vem som är elnätägare i området? Vi kan behöva skicka remiss även till dem.

Med vänliga hälsningar

Eva Engström
Vattenvårdshandläggare
Vattenavdelningen
Länsstyrelsen Västra Götaland
403 40 Göteborg

eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se

010-224 48 91

Växel 010-224 40 00

vastragotaland@lansstyrelsen.se

lansstyrelsen.se/vastragotaland

Vill du lämna in ett nytt ärende? Använd i första hand våra [e-tjänster](#) på vår webb.

Har du ett pågående ärende? Lämna dina uppgifter via vår e-tjänst [komplettering eller yttrande i ärende](#).

Om du skickar e-post till vastragotaland@lansstyrelsen.se skriv ärendets diarienummer i ämnesraden.

Kontakta oss via e-post om du behöver skicka stora filer (över 25 MB).

[Så hanterar vi dina personuppgifter](#)

Från: Emanuel Nandorf <emanuel.nandorf@kungalv.se>

Skickat: den 15 mars 2023 08:23

Till: Engström Eva O <eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se>

Ämne: Sv: Förlängd svarstid yttrande,

Tack Eva, tack för frågorna vi ska försöka besvara dom och jag hör av mig om vi behöver mer tid.

Med vänlig hälsning

Emanuel Nandorf

VA-ingenjör

Kungälvs kommun

VA-teknik

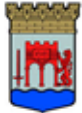
Samhälle och utveckling

Besöksadress: Stadshuset

Ytterbyvägen 2, 442 81 Kungälv

tel: 0303-23 98 67

e-post: emanuel.nandorf@kungalv.se

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Från: Engström Eva O <eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se>

Skickat: den 14 mars 2023 17:50

Till: Emanuel Nandorf <emanuel.nandorf@kungalv.se>

Ämne: Förlängd svarstid yttrande,

Hej Emanuel,

Det går bra med förlängd svarstid till 2023-04-12. Eftersom det är påskledighet efter ert möte lade jag till en vecka. Hör av er om ni behöver mer tid.

Jag skickar med några frågor:

1. Hur ser dagvattenhanteringen ut i Kode innan det leds till detta vattendrag, finns det någon sedimentuppfångning och fördröjningsmagasin?
2. Planeras det för nya detaljplanerade områden i Kode med ytterligare dagvatten som ska släppas till detta vattendrag?
3. Finns det några åtgärder inplanerade gällande både dagens och framtidens dagvattenhantering här?
4. Det finns flera olika ledningsrätter i det område de vill gräva och i det område de vill lägga upp massor, se bild nedan. Ledningsrätterna gäller bland annat för vatten och avlopp samt el. Har ni synpunkter gällande kommunens ledningsrätter?
5. Vem är elnätägare i detta område?

Med vänliga hälsningar

Eva Engström
Vattenvårdshandläggare
Vattenavdelningen
Länsstyrelsen Västra Götaland
403 40 Göteborg

eva.o.engstrom@lansstyrelsen.se

010-224 48 91

Växel 010-224 40 00

vastragotaland@lansstyrelsen.se

lansstyrelsen.se/vastragotaland

Vill du lämna in ett nytt ärende? Använd i första hand våra [e-tjänster](#) på vår webb.

Har du ett pågående ärende? Lämna dina uppgifter via vår e-tjänst [komplettering eller yttrande i ärende](#).

Om du skickar e-post till vastragotaland@lansstyrelsen.se skriv ärendets diarienummer i ämnesraden.

Kontakta oss via e-post om du behöver skicka stora filer (över 25 MB).

[Så hanterar vi dina personuppgifter](#)

**KUNGÄLV
KOMMUN**

Sid 1 (2)

Tjänsteskrivelse

Handläggarens namn
Viktor Heineson

2023-03-14

Svar på remiss - Tjörns kommun Bostadsförsörjningsprogram 2023-2026 (Dnr KS2023/0504-2)

Sammanfattning

Tjörns kommun har tagit fram ett förslag till nytt bostadsförsörjningsprogram för perioden 2023-2026, vilket är ute på samråd till den 19 april. Enligt lagstiftning ska kommunerna med riktlinjer bland annat visa hur förutsättningar skapas för att alla i kommunen ska leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs.

Tjörns program anger ett antal riktlinjer och åtgärder för att genomföra riktlinjerna. Bland annat ska nya bostäder främst tillkomma i Tjörns fem serviceorter, där det finns befintlig infrastruktur och service. Riktlinjerna i bostadsförsörjningsprogrammet avseende var och hur nybyggnation ska ske är samordnade med inriktningen i Tjörns översiktsplan.

Kungälv kommun ser positivt på att Tjörn planerar huvuddelen av tillkommande bostäder i befintliga serviceorter. Detta ger förutsättningar för en bättre kollektivtrafik, vilket kan leda till färre bilresor genom Kungälv.

Juridisk bedömning

Tjörns kommun har skickat denna remiss med förslag till nytt bostadsförsörjningsprogram med grund i kraven i lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar.

Förvaltningens bedömning

Bakgrund

Tjörns kommun har tagit fram ett förslag till nytt bostadsförsörjningsprogram för perioden 2023-2026, vilket är ute på samråd till den 19 april. Enligt lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar (2000:1383) ska kommunerna med riktlinjer visa hur förutsättningar skapas för att alla i kommunen ska leva i goda bostäder och för att främja att ändamålsenliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. Riktlinjerna ska innehålla kommunens mål med bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet, planerade insatser för att nå uppsatta mål och hur hänsyn tas till relevanta nationella och regionala mål, planer och program.

Tjörns program anger ett antal riktlinjer och åtgärder för att genomföra riktlinjerna. Bland annat ska nya bostäder främst ska tillkomma i Tjörns fem serviceorter, där det finns befintlig infrastruktur och service. Vidare anges att blandade boendeformer ska eftersträvas, vilket för Tjörn innebär att fler flerbostadshus behöver byggas, vilket skapar förutsättningar för flyttkedjor. Tillgång till bostäder ska säkerställas för grupper som inte kan tillgodose sitt behov på den ordinarie bostadsmarknaden. Genomförbarheten för ett byggprojekt ska tidigt bedömas och projekt som bedöms icke genomförbara ska avbrytas. Riktlinjerna i bostadsförsörjningsprogrammet avseende var och hur nybyggnation ska ske är samordnade med inriktningen i Tjörns översiktsplan.

Bedömning

Postadress: Kungälv kommun, 442 81 Kungälv. Besöksadress: Ytterbyvägen 2, 442 30 Kungälv.
Telefon: 0303-23 80 00. E-post: kommun@kungalv.se

www.kungalv.se

Kungälv kommun ser positivt på att Tjörn planerar huvuddelen av tillkommande bostäder i befintliga serviceorter. Detta ger förutsättningar för en bättre kollektivtrafik, vilket kan leda till färre bilresor genom Kungälv.

Ärendenivåer – bedömning utifrån kommunfullmäktiges strategiska mål eller kommunstyrelsens resultatmål

Bedömning utifrån politiska styrdokument är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån miljö, hållbarhet och mål i Agenda 2030

Om en framtida bebyggelsestruktur på Tjörn kan leda till mer kollektivt resande och mindre biltrafik genom Kungälv, bedöms detta vara i linje med målsättningarna i Agenda 2030.

Bedömning utifrån politiska styrdokument

Bedömning utifrån politiska styrdokument är inte relevant i ärendet.

Bedömning utifrån ett medborgar- och brukarperspektiv

Om en framtida bebyggelsestruktur på Tjörn kan leda till mer kollektivt resande och mindre biltrafik genom Kungälv, bedöms detta vara positivt för medborgarna i Kungälv.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv.

Bedömning utifrån ett medarbetarperspektiv är inte relevant i ärendet.

Ekonomisk bedömning

Tjörns kommuns förslag till nytt bostadsförjningsprogram bedöms inte ha några ekonomiska konsekvenser för Kungälv kommun.

Förslag till beslut

1. Kungälv kommun lämnar inga synpunkter på Tjörns kommuns förslag till nytt bostadsförjningsprogram.
2. Paragrafen justeras omedelbart

Fredric Arpfjord
Verksamhetschef planering och myndighet

Anders Holm
Sektorchef Samhälle och utveckling

Expedieras till: samhallsbyggnad@tjorn.se

För kännedom till: viktor.heineson@kungalv.se

From: Pernilla Attnäs Björk
Sent: Wed, 8 Mar 2023 14:31:35 +0000
To: Undisclosed recipients:
Subject: Remissutskick: samråd för Bostadsförsörjningsprogram Tjörns kommun 2023-2026
Attachments: Beslut KSAU 2023-02-23 Beslut om samråd för Bostadsförsörjningsprogram Tjörns kommun 2023-2026.docx, Bostadsförsörjningsprogram Tjörns kommun 2023-2026.pdf, Remisslista samråd för Bostadsförsörjningsprogram Tjörns kommun 2023-2026.doc
Categories: My

Kommunstyrelsens arbetsutskott beslutade vid sammanträde 2023-02-23 att godkänna förslaget "Bostadsförsörjningsprogram Tjörns kommun 2023–2026" för remissutskick. Samrådet pågår mellan 8 mars och 19 april 2023.

Sista svarsdag är den 19 april 2023. Svaret mejlas till Tjörns samhällsbyggnadsförvaltning:
samhallsbyggnad@tjorn.se

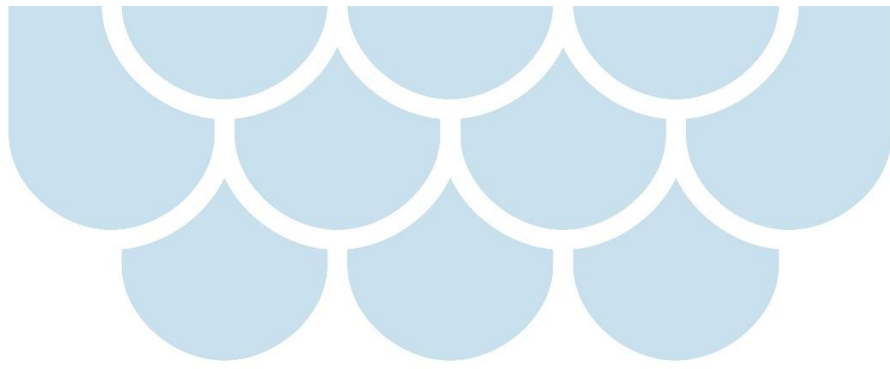
Bifogade filer detta mejl:

1. Bostadsförsörjningsprogram Tjörns kommun 2023–2026
2. Beslut KSAU 2023-02-23 Beslut om samråd för Bostadsförsörjningsprogram Tjörns kommun 2023–2026
3. Remisslista samråd för Bostadsförsörjningsprogram Tjörns kommun 2023–2026

Pernilla Attnäs Björk
Planarkitekt Planavdelningen

Tjörns kommun
Samhällsbyggnad
471 80 Skärhamn
Telefon: 0304-60 11 58
pernilla.attnas.bjork@tjorn.se

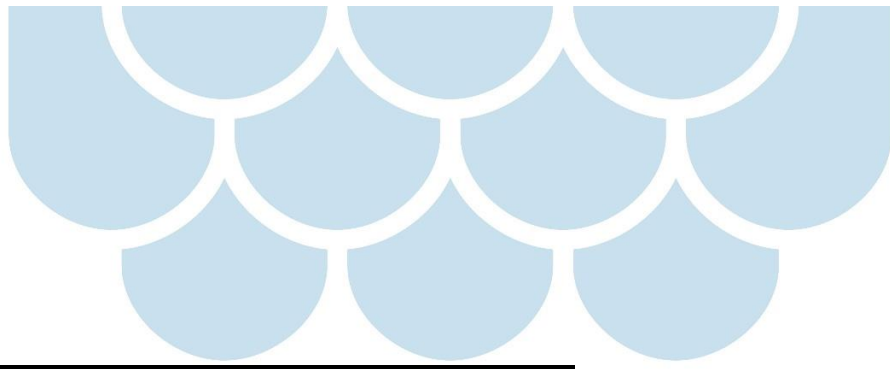

Bostadsförsörjningsprogram 2023–2026

Tjörns kommun

Typ av styrdokument	Program
Beslutsinstans	Kommunfullmäktige
Beslutsdatum och paragraf	[Välj ett datum], [Skriv paragraf]
Diarienummer	KS 2022/307
Datum för senaste revidering	2022-12-21
Giltighetstid	2023-2026
Dokumentansvarig funktion	Planavdelningen
Målgrupp för dokumentet	[Fyll i vem som berörs/omfattas av dokumentet]

Revideringar

Beslut	Diarienummer	Revidering avser
--------	--------------	------------------

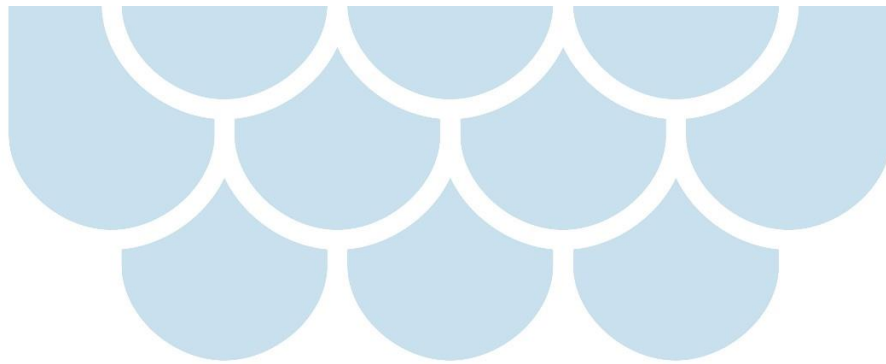
Tjörns kommun

Bostadsförsörjningsprogram 2023–2026

2022-12-21

Projektledning: Pernilla Attnäs Björk (Samhällsbyggnadsförvaltningen).

Konsult: Carolin Folkeson och Paula Widmark (Norconsult)

Innehåll

1	Sammanfattning	3
2	Inledning	5
2.1	Metod.....	6
2.2	Läsanvisning.....	6
2.3	Nationella och regionala mål.....	6
3	Riktlinjer och åtgärder för bostadsförsörjning	8
3.1	Riktlinjer för bostadsförsörjning	9
3.2	Åtgärder	10
3.3	Kommunens verktyg.....	11
3.3.1	Förvaltningsöverskridande samarbete.....	11
3.3.2	Markinnehav.....	11
3.3.3	Kommunala planmonopolet.....	11
3.3.4	Tjörns bostads AB	12
3.3.5	Bostadsbehov som inte tillgodoses på bostadsmarknaden samt ekonomiskt stöd.....	12
	Bilaga A Kommunala övergripande mål och styrdokument	13
	Tjörns attraktionskraft	13
	Pågående arbete med ny översiktsplan	13
	Gällande översiktsplan.....	14
	Planberedskap och utbyggnadspotential.....	15
	Bilaga B Analys av demografi och bostadsbehov	17
	Befolkning	17
	Befolkningsprognoser	19
	Bostadsbestånd	21
	Bostadsbehov	23
	Ökad andel äldre invånare	23
	Bostadsbehov som inte tillgodoses på bostadsmarknaden.....	24
	Efterfrågan och marknadsförutsättningar	26
	Utmaningar.....	27

1 Sammanfattning

Alla ska ha förutsättningar att leva i goda bostäder, och kommunen har ansvar att lämpliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. Detta bostadsförsörjningsprogram redogör mål och riktlinjer för bostadsförsörjningen i Tjörns kommun 2023–2026. Bostadsförsörjningsprogrammet syftar till att redogöra för Tjörns kommuns bostadspolitik samt vilka prioriteringar och särskilda åtgärder som behövs för att förbättra bostadsförsörjningen i kommunen. Programmet ska möjliggöra bostäder för dem vars bostadsbehov inte täcks av den ordinarie bostadsmarknaden. Det är ett viktigt led i den strategiska planeringen för utveckling och tillväxt.

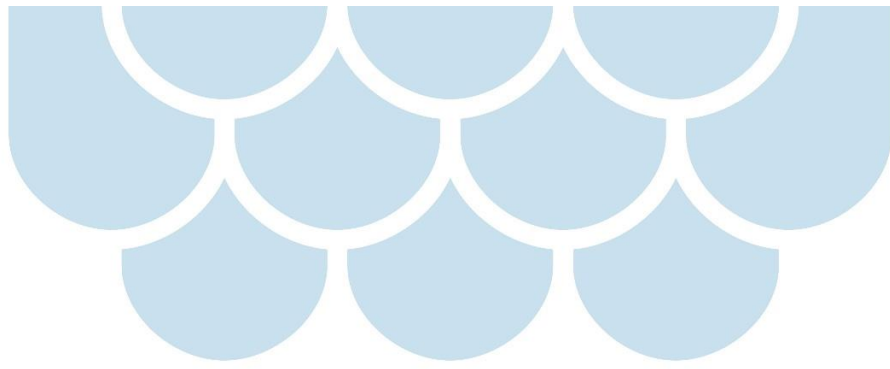
Huvudstrategin för Tjörns bebyggelseutveckling är att koncentrera ny bebyggelse till de fem serviceorterna Skärhamn-Stockevik, Rönnäng-Bleket-Klädesholmen, Källekärr, Höviksnäs och Myggenäs där det finns befintlig infrastruktur och service. Tjörns kommun ska verka för att det skapas bostäder för alla under livets olika faser för att stärka den sociala, ekologiska och ekonomiska hållbarheten. Det ska finnas ett brett utbud av bostäder i varierande upplåtelseformer och storlekar för att vara en åretruntlevande ö. Med anledning av kommunens höga natur- och kulturmiljövärden och andra allmänna intressen finns det begränsat med byggbar mark, vilket medför att det befintliga bostadsbeståndet och kommunens markresurs måste användas effektivt. En stor del av bostadsbehovet ska tillgodoses inom det befintliga beståndet. Kommunen ska främja hållbar omvandling av fritidshus till året-runt-bostäder där det kan ske på ett hållbart sätt och underlätta flyttkedjor genom att bygga boendeformer som idag saknas. Variationen av bostadstyper och upplåtelseformer ska öka.

Riktlinjer för bostadsförsörjningen:

1. Använd planmonopolet och möjliggör bostäder inom områden som pekats ut i översiktsplanen.
2. Bygg nya bostäder genom förtätning inom och i direkt anslutning till serviceorter nära befintlig bebyggelse.
3. Öka andelen lägenheter och prioritera flerbostadshus för att skapa heterogena bostadsområden med blandade boendeformer och skapa förutsättningar för flyttkedjor.
4. Prioritera detaljplaner som bedöms vara genomförbara.
5. Bygg prisvärda bostäder för att skapa bostadsformer som saknas.

6. Möjliggör omvandling av fritidsbostäder till åretruntbostäder där det bedöms lämpligt.
7. Säkerställ tillgång till bostäder för grupper som inte kan tillgodose sitt behov på den ordinarie bostadsmarknaden.

För att uppnå riktlinjerna har ett antal åtgärder preciserats. Ansvariga för att åtgärderna genomförs är samhällsbyggnadsförvaltningen, fastighetsavdelningen, socialförvaltningen och Tjörns bostads AB (TBAB). Kommunen har också flera verktyg för att säkerställa bostadsförsörjningen, exempelvis planmonopol, strategiskt markinnehav, det kommunala bostadsbolaget och ekonomiskt stöd eller annan hjälp för grupper som inte kan ordna bostad på den ordinarie bostadsmarknaden.

2 Inledning

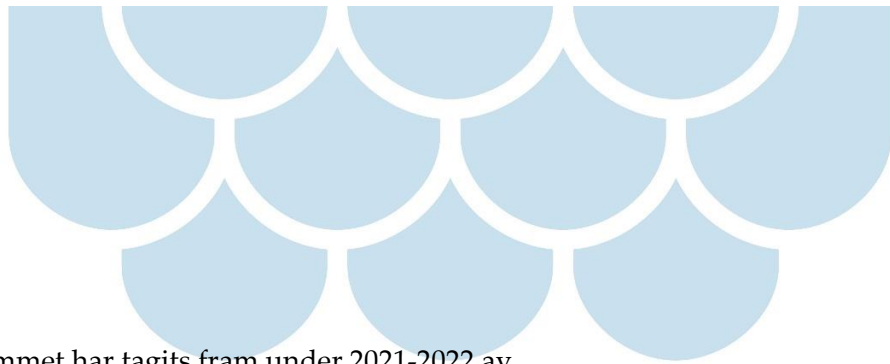
Alla ska ha förutsättningar att leva i goda bostäder, och kommunen har ansvar att lämpliga åtgärder för bostadsförsörjningen förbereds och genomförs. För att främja detta ska kommunen ta fram riktlinjer för planeringen av bostadsförsörjningen i kommunen (lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar). Bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet är ett angeläget allmänt intresse. Riktlinjerna för bostadsförsörjningen ska antas av kommunfullmäktige under varje mandatperiod och utgöra underlag för framtida planläggning. Nedanstående punkter ska ingå:

- kommunens mål för bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet,
- kommunens planerade insatser för att nå uppsatta mål,
- hur kommunen har tagit hänsyn till relevanta nationella och regionala mål, planer och program som är av betydelse för bostadsförsörjningen.

Detta bostadsförsörjningsprogram redogör mål och riktlinjer för bostadsförsörjningen i Tjörns kommun 2023–2026. Bostadsförsörjningsprogrammet syftar till att redogöra för Tjörns kommuns bostadspolitik samt vilka prioriteringar och särskilda åtgärder som behövs för att förbättra bostadsförsörjningen i kommunen. Programmet ska möjliggöra bostäder för dem vars bostadsbehov inte täcks av den ordinarie bostadsmarknaden. Det är ett viktigt led i den strategiska planeringen för utveckling och tillväxt.

Ändring av bostadsförsörjningslagen

En ändring av lagen om kommunens bostadsförsörjningsansvar träder i kraft den 1 oktober 2022. Ändringen innebär att kraven på den analys som ska ligga till grund för uppgifterna i riktlinjerna får en tydligare inriktning mot bostadsbristen i kommunen. Utöver den analys av den demografiska utvecklingen och marknadsförutsättningarna som ska göras, föreslås att uppgifterna i riktlinjerna särskilt ska grundas på en analys av vilka bostadsbehov som inte tillgodoses på den lokala bostadsmarknaden. Vidare föreslås att kommunen ska genomföra sin analys med stöd av ett underlag som Boverket förser kommunen med. Kommunen ska få använda ytterligare underlag som den bedömer behövs för analysen.

2.1 Metod

Bostadsförsörjningsprogrammet har tagits fram under 2021-2022 av planavdelningen, parallellt med en ny översiktsplan. Tidigt under processen hölls ett inledande möte med Länsstyrelsen. Internt har programmet diskuterats och förankrats med socialförvaltningen, fastighetsavdelningen och kommunens bostadsbolag Tjörns bostads AB (TBAB). Kommunen hade även en tidig avstämning med Göteborgsregionen angående befolkningstillväxt.

Analysen av befolkningens och bostadsmarknadens behov utgår från uppgifter från kommunens förvaltningar och bolag, interna planeringsdokument, Boverkets bostadsmarknadsenkät, Länsstyrelsens bostadsmarknadsanalys, SCB och jämföraren Kolada.

2.2 Läsanvisning

Bostadsförsörjningsprogrammet har två kapitel. Inledningsvis presenteras kommunens lagbundna krav och nationella och regionala mål. I kapitel 2 anges kommunens mål för bostadsförsörjningen, framtagna riktlinjer samt åtgärder för att nå dessa.

I bilaga A redovisas kommunens övergripande mål och strategier gällande befolkningsutveckling och översiktsplan samt utbyggnadspotential. I bilaga B presenteras en sammanfattning av kommunens demografi och bostadsbehov.

Bostadsförsörjningsprogrammet ska samläsas med lokalförsörjningsplanen gällande bland annat socialförvaltningens behov.

2.3 Nationella och regionala mål

Agenda 2030 - De globala målen för hållbar utveckling

FN:s mål är att alla människor globalt ska kunna leva hållbart och tryggt. För bostadsbyggnation är mål 11; Hållbara städer och samhällen av särskild betydelse. Säkra bostäder till överkomlig kostnad, hållbara transportsystem, inkluderande och hållbar urbanisering, skydda natur- och kulturarv, minska miljöpåverkan samt säkra och inkluderande grönområden för alla med mera.

Nationellt mål för boende och samhällsplanering

Regeringens övergripande mål för samhällsplanering, bostadsmarknad, byggande och lantmäteriverksamhet är att ge alla människor i alla delar av landet en från social synpunkt god livsmiljö där en långsiktigt god hushållning med naturresurser och energi främjas samt där

bostadsbyggande och ekonomisk utveckling underlättas. Målet är också långsiktigt väl fungerande bostadsmarknader där konsumenternas efterfrågan möter ett utbud av bostäder som svarar mot behoven.

Västra Götalandsregionen

Västra Götalandsregionens vision *Det goda livet* anger det framtida önskade målet för hela regionen. Visionen är den gemensamma utgångspunkten för hur Västra Götaland ska utvecklas för att vara en attraktiv region att bo och verka i. För att uppnå detta har bland annat den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland antagits. Den anger riktningen för det regionala utvecklingsarbetet 2021-2030. Strategin tar sin utgångspunkt i de stora samhällsutmaningarna och behovet av att ställa om mot ett mer hållbart och konkurrenskraftigt samhälle.

Göteborgsregionen

"Hållbar tillväxt" (GR 2013) anger att "befolkningsökningen inom Göteborgsregionen ska vara minst 10 000 invånare per år" vilket motsvarar ca 1 %. På senare år har GR generellt rekommenderat kommunerna en årlig befolkningstillväxt på 1,5 %. För mindre kommuner bedöms dock årlig ökning över 1 % vara utmanande för att utbyggnad av service och infrastruktur ska hinnas med i samma takt.

3 Riktlinjer och åtgärder för bostadsförsörjning

Tjörns kommun ska verka för att det skapas bostäder för alla under livets olika faser för att stärka den sociala, ekologiska och ekonomiska hållbarheten. Det ska finnas ett brett utbud av bostäder i varierande upplåtelseformer och storlekar för att vara en åretruntlevande ö. Huvudstrategin för Tjörns bebyggelseutveckling är att koncentrera ny bebyggelse till de fem serviceorterna Skärhamn-Stockevik, Rönnäng-Bleket-Klädesholmen, Källekärr, Höviksnäs och Myggenäs där det finns befintlig infrastruktur och service. Med anledning av kommunens höga natur- och kulturmiljövärden och andra allmänna intressen finns det begränsat med byggbar mark, vilket medför att det befintliga bostadsbeståndet och kommunens markresurs måste användas effektivt. En stor del av bostadsbehovet ska tillgodoses inom det befintliga beståndet. Kommunen ska främja hållbar omvandling av fritidshus till året-runt-bostäder där det kan ske på ett hållbart sätt och underlätta flyttkedjor genom att bygga boendeformer som idag saknas. Variationen av bostadstyper och upplåtelseformer ska öka. Jordbruksmark, grönsstruktur och landskapsbild ska värnas.

Social hållbarhet

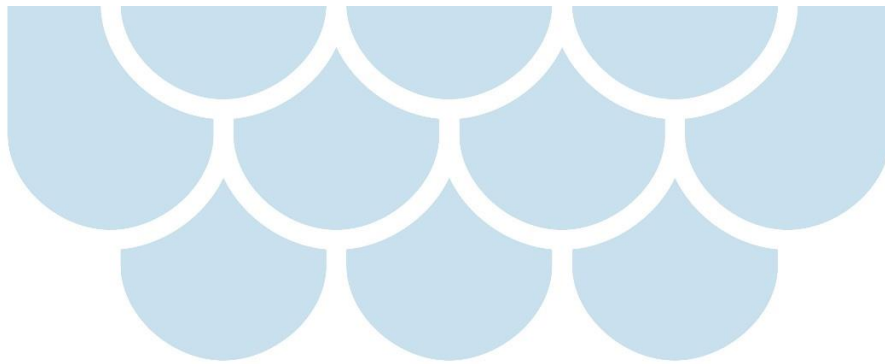
Social hållbarhet handlar om alla människors välbefinnande, delaktighet och rättigheter. En socialt hållbar bostadsmarknad kan bland annat handla om allas möjlighet till en god bostad nära service och kollektivtrafik, att bostadsområden har en stor social blandning och allas möjlighet till inflytande i samhällsplaneringen.

Ekonomisk hållbarhet

En ekonomiskt hållbar bostadsmarknad är resurseffektiv och långsiktig. Det kan handla om återbruk, livscyklar och ett effektivt nyttjande av befintliga investeringar.

Ekologisk hållbarhet

Ekologisk hållbarhet handlar bland annat om att minska energianvändandet, minimera resursslöseri, utnyttja befintlig infrastruktur och bevara orörd mark och natur. Bygg- och fastighetssektorn står för en stor del av Sveriges totala utsläpp, och en miljövänligare bransch är en förutsättning för ett hållbart samhälle.

3.1 Riktlinjer för bostadsförsörjning

1. Använd planmonopolet och möjliggör bostäder inom områden som pekats ut i översiktsplanen.
  2. Bygg nya bostäder genom förtätning inom och i direkt anslutning till serviceorter nära befintlig bebyggelse.
  3. Öka andelen lägenheter och prioritera flerbostadshus för att skapa heterogena bostadsområden med blandade boendeformer och skapa förutsättningar för flyttkedjor.
  4. Prioritera detaljplaner som bedöms vara genomförbara.
  5. Bygg prisvärda bostäder för att skapa bostadsformer som saknas.
  6. Möjliggör omvandling av fritidsbostäder till åretruntbostäder där det bedöms lämpligt.
  7. Säkerställ tillgång till bostäder för grupper som inte kan tillgodose sitt behov på den ordinarie bostadsmarknaden.
-

3.2 Åtgärder

För att genomföra programmets riktlinjer gällande bostadsförsörjningen ska kommunen genomföra en rad åtgärder. Ett nära förvaltningsöverskridande samarbete ska gälla.

- Kommunen ska ha tidiga avstämningar med berörda myndigheter angående genomförbarhet för projekten för beslut om fortsatt framdrift av genomförbara projekt och avbryta icke genomförbara projekt.
Ansvar: Samhällsbyggnadsförvaltningen
- Kommunen ska arbeta strategiskt med markinköp inom områden som pekats ut i översiktsplanen.
Ansvar: Fastighetsavdelningen, Samhällsbyggnadsförvaltningen
- Kommunen ska öka antalet markanvisningar med krav på upplåtelseform och blandade boendeformer, beroende på platsens förutsättningar.
Ansvar: Fastighetsavdelningen
- Samverkan ska öka mellan berörda förvaltningar för att säkerställa bostäder för personer utanför bostadsmarknaden
Ansvar: Samhällsbyggnadsförvaltningen, Socialförvaltningen, TBAB
- Kommunen ska initiera planarbete eller se över befintligt bostadsbestånd för att möjliggöra för trygghetsboenden.
Ansvar: TBAB, Fastighetsavdelningen, Socialförvaltningen
- Outnyttjade byggrätter i gällande detaljplaner ska ses över, och i de fall kommunen har rådighet över marken bör dessa tas i anspråk.
Ansvar: Samhällsbyggnadsförvaltningen
- Kommunen ska ställa krav på att små hyresrätter byggs (framför allt två rum och kök), exempelvis vid markanvisning.
Ansvar: Samhällsbyggnadsförvaltningen, TBAB, Fastighetsavdelningen
- Detaljplaner som huvudsakligen medger andra bostadstyper och upplåtelseformer än egenägda småhus ska prioriteras vid ny planläggning av bostäder.
Ansvar: Samhällsbyggnadsförvaltningen, TBAB
- Kommunen ska främja omvandling av fritidshusbebyggelse genom planläggning av befintliga fritidshusområden som bedöms lämpliga för omvandling till året-runt-boende med mer

generösa byggrätter.

Ansvar: Samhällsbyggnadsförvaltningen

- TBAB ska arbeta för att minska kötiden för stora lägenheter (fyra rum och kök eller större) genom ny- och ombyggnation.

Ansvar: TBAB

- Kommunen ska öka antalet platser på särskilt boende för äldre

Ansvar: Socialförvaltningen

- Kommunen ska säkerställa att det långsiktigt planeras för att tillgodose behovet av grupp- och servicebostäder.

Ansvar: Socialförvaltningen

- Kommunen ska öka antalet motivationsboenden och jourlägenheter.

Ansvar: Socialförvaltningen

3.3 Kommunens verktyg

Riktlinjerna är ett övergripande styrmedel i planering för bostadsförsörjning. Kommunen har även ett antal andra verktyg och styrmedel för det fortsatta arbetet med bostadsförsörjningen.

3.3.1 Förvaltningsöverskridande samarbete

För att säkerställa en långsiktig hållbar samhällsutveckling ska ett nära förvaltningsöverskridande samarbete ske genom en gemensam utvecklingsenhet som samverkar i planering och uppföljning samt i det praktiska arbetet med tillskapande av bostäder i kommunen. Gruppen består av representanter från bl.a. Samhällsbyggnadsförvaltningen, Fastighetsavdelningen, Socialförvaltningen, Näringslivsutveckling och Miljöavdelningen samt TBAB.

3.3.2 Markinnehav

Genom ett strategiskt markinnehav kan kommunen bedriva en aktiv bostadspolitik. Genom villkor i markanvisningsavtal finns möjlighet att styra vilken inriktning kommunen önskar se vad gäller exempelvis bostadsstorlekar, prissättning eller upplåtelseformer.

3.3.3 Kommunala planmonopolet

Kommunen har planmonopol och är därigenom enda aktör med befogenhet att initiera eller anta en detaljplan. I detaljplanen regleras

markanvändningen, och kommunen har här bland annat möjlighet att reglera nybyggnation och användning.

3.3.4 Tjörns bostads AB

Tjörns Bostads AB är ett kommunalt fastighetsbolag och den största fastighetsägaren i kommunen, medlem i Sveriges Allmännyttan. Ett av bolagets uppdrag är att främja kommunens behov av bostadsförsörjning, och bolaget innehar ett viktigt bestånd av hyresrätter som förmedlas genom en bostadskö. TBAB bygger även nya bostäder och är en viktig aktör vad gäller allas rätt till bostad.

Kommunen kan tillsammans med TBAB ge förtur till vissa grupper som annars har svårt att ta sig in på bostadsmarknaden, exempelvis av sociala eller medicinska skäl.

3.3.5 Bostadsbehov som inte tillgodoses på bostadsmarknaden samt ekonomiskt stöd

Kommunen kan på olika sätt hjälpa grupper och enskilda som har extra svårt att hitta en lämplig bostad. Socialtjänsten kan hjälpa enskilda hushåll genom försörjningsstöd för boendekostnad. Bostäder kan hyras ut på sociala andrahandskontrakt. För personer med funktionsnedsättning och äldre kan hjälp och stöd ges i både hemmet och på ordnat boende. Socialförvaltningen och TBAB samarbetar för att kunna hjälpa dem som behöver extra stöd att hitta bostad. Bland annat finns en boendekoordinator.

Kommunen kan även hjälpa personer att etablera sig på bostadsmarknaden genom kommunal hyresgaranti. Kommunen får då ett borgensåtagande och kan få statliga bidrag för garantierna.

Hyresgarantin håller hyresvärden skadeslös upp till avtalat belopp under den avtalade garantitiden. Om hyresgästen inte betalar sin hyra utlöses garantin och kommunen går in och betalar hyran i hyresgästens ställe.

Socialförvaltningens verksamhetsplan är en viktig del av det långsiktiga arbetet.

Bilaga A

Kommunala övergripande mål och styrdokument

Kommunen har ett antal mål och styrdokument som är av relevans för arbetet med bostadsförsörjning.

Enligt Tjörns kommuns vision *Möjligheternas ö hela året och för hela livet* ska Tjörn år 2035 vara en åretruntlevande ö för livets alla faser. I Visionen anger kommunen ett mål för bostadsutbyggnadstakten som innebär en befolkningstillväxt för att nå cirka 20 000 invånare till år 2035.

Utöver visionen finns flera relevanta program och strategier som ligger till grund för bostadsförsörjningsprogrammet. De är bland annat Trafikstrategi, Trafikprogram och Naturvårdsprogram. Därutöver har följande interna arbetsmaterial också utgjort underlag: Klimatriskutredning, Riktlinjer för lokalförsörjning, Lokalförsörjningsplan, VA-plan, Kulturmiljöprogram och Äldrestrategi. Bostadsförsörjningsprogrammet baseras även på den översiktsplan som är under framtagande.

Tjörns attraktionskraft

En av Tjörns stora attraktionskrafter är möjligheten till att bo i villa. Enligt en rapport framtagen av Kairos Future har Tjörn potential att framför allt locka barnfamiljer och unga människor med drömmar om ett mer lantligt och alternativt liv. Eftersom Tjörns bostadsbestånd redan idag består till 84% av villor finns det goda möjligheter att dessa grupper kan bosätta sig på Tjörn. Det förutsätter dock att det byggs fler alternativa boendeformer som lockar äldre, vilket i sin tur frigör villor.

Pågående arbete med ny översiktsplan

Det pågår för närvarande ett arbete med att ta fram ny översiktsplan. Översiktsplanen tar höjd för att kommunens helårsbefolkning ska kunna öka till cirka 20 000 invånare till år 2050. Det ger en utbyggnadstakt på cirka 0,7 procent per år och innebär att det behöver byggas cirka 1 800 bostäder med tillhörande samhällsservice under denna tidsperiod. Detta är en lägre utbyggnadstakt än vad som framförs i kommunens vision *Vision 2035*.

Detta bostadsförsörjningsprogram utgår alltså från en lägre befolkningstillväxt än vad visionen anger. Många planarbeten kräver stor arbetsinsats men resulterar ofta i relativt få bostäder. Ofta planläggs

mindre kompletteringar med många berörda sakägare och komplicerade processer. Tjörn har höga natur- och kulturmiljövärden, mycket jordbruksmark och stora topografiska skillnader som därmed också ger dyrare infrastrukturutbyggnad. Tillsammans resulterar de i komplexa planeringsförutsättningar.

Enligt inriktningsbeslut för ÖP 2022-2040 (Kommunstyrelsens arbetsutskott 2020/243) gäller följande:

- Översiktsplanen ska visa på möjlighet till utbyggnad av bostäder, arbetsplatser, service och infrastruktur för en årligen ökande helårsbefolkning om ca 1 %. Högre och lägre scenarier ska utvärderas över tid. Dessutom ska befolkningsutvecklingen långsiktigt syfta till sänkt medelålder för kommunens helårsboende.
- Planering av tillkommande bostäder ska vara blandad karaktär och ta hänsyn till de grupper som har svårt att hitta lämplig bostad inom kommunen, och därmed stimulera ett effektivt nyttjande av befintligt småhusbestånd genom flyttkedjor.
- Detaljplanestyrd bebyggelseutveckling ska möjliggöras huvudsakligen inom och i direkt anslutning till serviceorter och verksamhetsområden.
- Omvandling av befintlig fritidshusbebyggelse till helårsboende ska främjas utifrån platsens lämplighet ur hållbarhetssynpunkt.
- Utomplans bebyggelseutveckling ska möjliggöras utifrån platsens lämplighet ur hållbarhetssynpunkt.
- Landsbygdsutveckling i områden utan anslutning till serviceort ska främjas till stöd för boende, verksamheter och livsmiljöer, samt med hänsyn till och stöd för Tjörns rika natur-, kultur- och landskapsvärden.

Gällande översiktsplan

Enligt nuvarande Översiktsplan från 2013 är de övergripande målen 100–150 bostäder i lagakraftvunna planer per år (exklusive socialförvaltningens behov) i en jämn fördelning mellan sydvästra delen av Tjörn och övriga Tjörn. Bostadsutvecklingen genomförs inom kommunens huvudstråk och kompletteringen ska ske från de inre delarna och växa utåt. Nya områden ska tillkomma i direkt anslutning till befintlig bebyggelse och utnyttja befintlig infrastruktur. Spridd bebyggelse på landsbygden begränsas och tillåts endast om det finns

särskilda skäl. Totalt under översiktsplaneperioden ska i snitt cirka 10 % av det totala byggandet ske på landsbygden. Eftersom arbete pågår med att ta fram ny översiktsplan kommer gällande mål och riktlinjer att ändras.

Planberedskap och utbyggnadspotential

I arbetet med ny översiktsplan pekas områden för nya bostäder ut. Översiktsplanen medger för fler bostäder än vad som behövs för att nå 20 000 invånare. Det innebär dock inte att alla bostäder kommer byggas, och flera områden kan komma att bli aktuella utanför översiktsplanens tidshorisont. Områden för framtida bostäder identifieras i samtliga serviceorter för att skapa planberedskap för framtida bostadsförsörjning, särskilt i Kållekärr, Höviksnäs och Myggenäs. Dessa orter har förutsättningar att utvecklas som attraktiva boendeorter nära Tjörnbron med god tillgång till lokal service. Myggenäs har särskilt stort behov av andra boendeformer än småhus. Generellt är planeringsfrågorna på Tjörn komplexa, vilket gör att planprocesser för nya bostäder ofta tar lång tid. Hänsyn behöver tas till bland annat känsliga natur- och kulturmiljöer, berörda närboende och svåra trafikfrågor

Lämpligheten för utbyggnad ska bedömas i fortsatt planering. Siffrorna nedan baseras på samrådsförslag till ny översiktsplan. Siffrorna är en uppskattning och alltså preliminära.

Tabell 1. Utbyggnadspotential i respektive ort. Siffrorna utgår från samrådsförslag till ny översiktsplan som tar sikte på år 2050 och är en preliminär bedömning.

Ort	Summa nya bostäder
Myggenäs	400-500
Höviksnäs	500-650
Kållekärr	300-400
Skärhamn	500-600
Rönnäng-Bleket	250-350
Förhandsbesked/bygglov	250-350
Summa nya bostäder	2 200-2 850

Det finns idag flera outnyttjade byggrätter i äldre detaljplaner. Samhällsbyggnadsförvaltningen har gjort en övergripande bedömning utifrån genomförbarheten av dessa. Bedömningen är att ungefär hälften av befintlig planberedskap skulle kunna tas i anspråk.

Myggenäs har potential att växa med cirka 400-500 bostäder, och har möjlighet att utvecklas genom komplettering inom de befintliga strukturerna. Det överhängande behovet är komplettering av andra boendeformer än småhus. För uppnå ett blandat bostadsbestånd är det främst flerbostadshus, med bostadsrätter och hyresrätter som bör byggas, eftersom nuvarande bostadsbestånd till mer än 80% består av villor.

Höviksnäs har potential till en stor utbyggnad av nya bostäder. Här finns både mark för nybyggnation samt stor möjlighet till omvandling av befintliga fritidshus. Dock är utbyggnationen beroende av att ny tvärförbindelse (se förslag till ny översiktsplan) kommer till för att avlasta befintlig infrastruktur.

Källekärr har idag en större blandning av boendeformer än många av de andra serviceorterna. Det finns således större utrymme för nya småhus och ändå uppnå ett blandat bostadsbestånd. För att uppnå 300-400 bostäder i orten kan dessa dock inte enbart bestå av småhus eftersom markresurserna inte räcker till.

Det pågår för närvarande en skolutredning. Denna kan komma att påverka utfallet av nya bostäder i framför allt Rönnäng-Bleket som har begränsade möjligheter för ny bebyggelse på grund av topografiska förhållanden och känslig landskapsbild. Utbyggnadspotentialen i Skärhamn är däremot inte beroende av skolutredningen och siffrorna i tabellen gäller oavsett utredningens resultat.

Cirka 250-350 bostäder bedöms tillkomma utanför detaljplan på landsbygden, baserat på antalet givna bygglov och förhandsbesked under de senaste åren.

Sammantaget är den nuvarande bedömningen att det finns potential för omkring 2 200-2850 nya bostäder i kommunen varav den stora majoriteten inom serviceorterna.

Bilaga B

Analys av demografi och bostadsbehovet

Befolkning

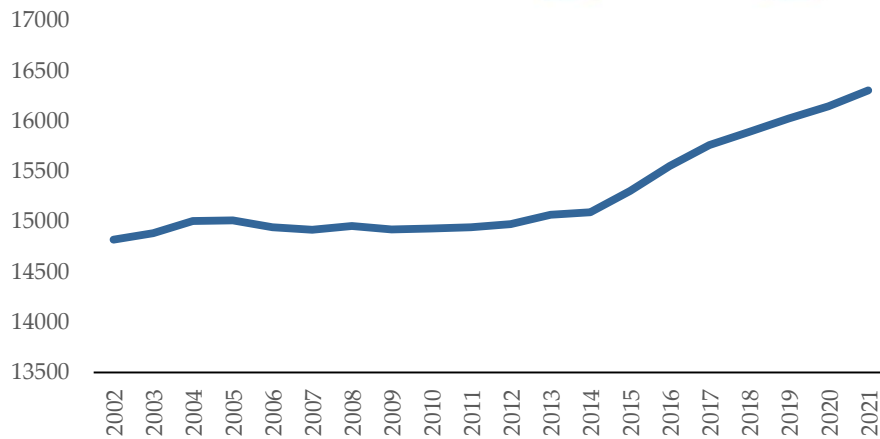
Antalet invånare i Tjörns kommun har legat oförändrat på cirka 15 000 invånare under 2002–2014. Därefter har antalet invånare ökat med i genomsnitt 200 personer per år till cirka 16 300 invånare år 2021. Totalt bor cirka 8 000 kvinnor och 8 300 män på ön. De största tätorterna är Skärhamn med nästan 3 600 invånare följt av Höviksnäs och Myggenäs som tillsammans har nästan 3 500 invånare. I Rönnäng och Bleket bor totalt cirka 2 000 personer medan övriga tätorter har några hundra invånare vardera. Därutöver bor totalt nästan 4 300 personer på landsbygden. De minsta tätorterna har också till stor del karaktär av landsbygd.

Antalet hushåll på Tjörn har ökat med i genomsnitt cirka 100 hushåll per år sedan 2015. Innan dess ökade antalet hushåll i något långsammare takt. År 2020 fanns nästan 7 200 hushåll.

Tjörns kommun har en högre medelålder än riket och Västra Götalands län. Man har också en åldrande befolkning. Under perioden 2000 till 2020 har antalet äldre ökat kraftigt. Totalt har åldersgruppen 65–79 år ökat med nästan 1 600 personer. År 2021 var cirka 28% av befolkningen över 65 år. Samtidigt har antalet barn i skolåldern och antalet vuxna i spannet 30–49 år sjunkit. Antalet småbarn (0–4 år) och unga vuxna (20–29 år) har dock ökat något. En åldrande befolkning för med sig stora utmaningar i form av bostadsanpassning, vård och omsorg. Att ha en minskande andel i arbetsför ålder innebär även att skatteintäkterna blir lägre i förhållande till invånarantal.

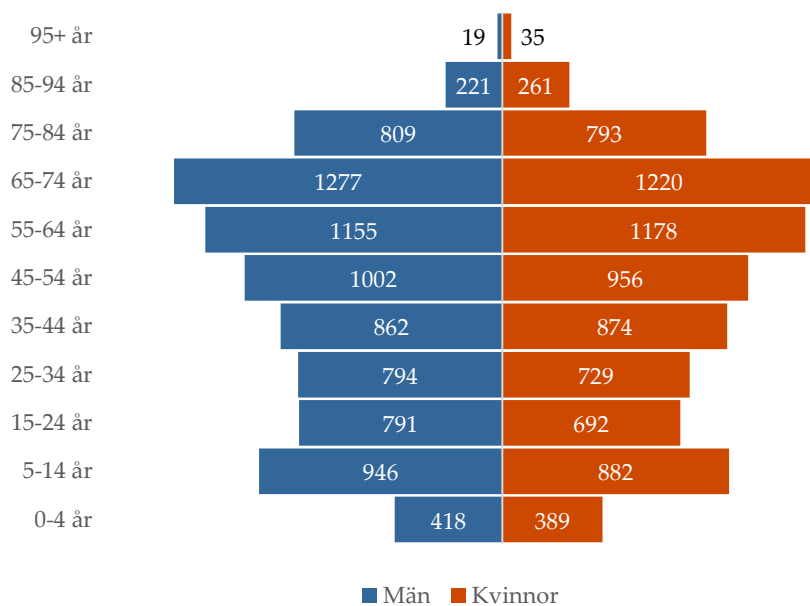
Antalet barn och unga har sjunkit under 2000-talet i takt med att de stora barnkullarna som föddes runt 1990 har blivit äldre. Under 2010-talet har dock antalet barn mellan 0 och 5 år ökat. Enligt kommunens befolkningsprognos 2021-2040 förväntas antalet barn öka de närmaste åren. Prognosen baseras på befolkningen 2020 och tre år tillbaka. År 2021 var cirka 22% av befolkning 0-19 år.

Befolkningsutveckling 2002-2021

Tjörns befolkningsutveckling mellan 2002 och 2021. Källa: SCB

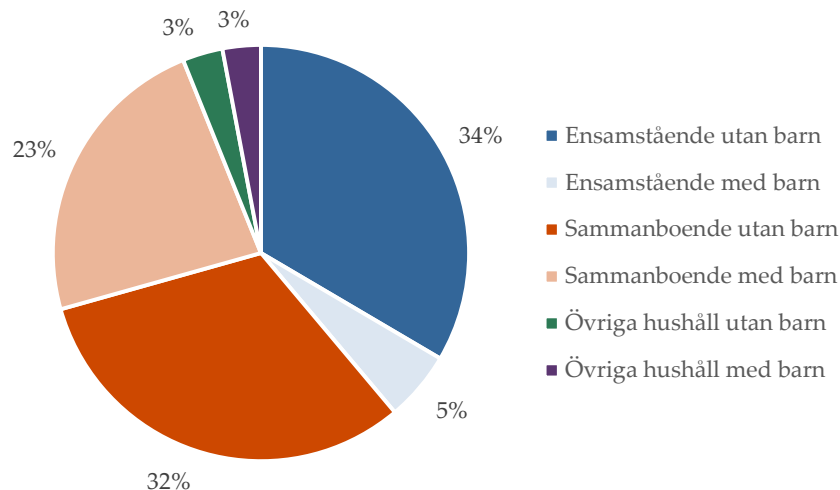
Befolkningspyramid Tjörn 2021

Tjörns befolkningsammansättning utifrån kön och ålder 2021. Källa: SCB

Hushållssammansättning

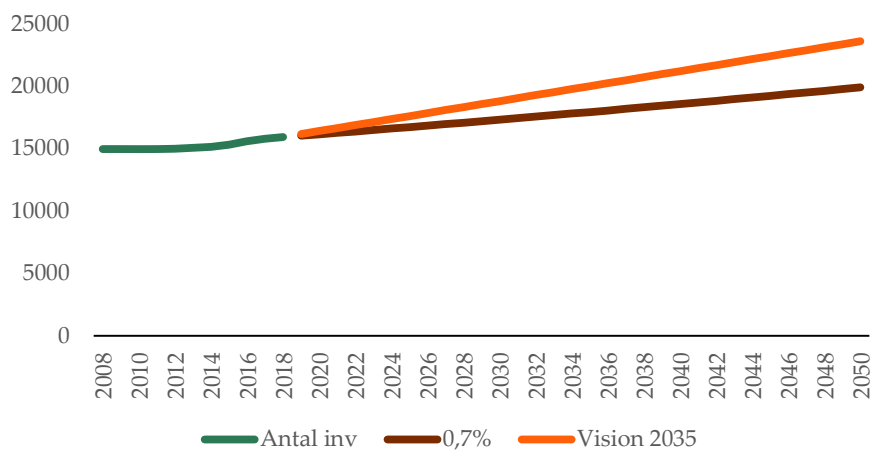
Tjörns hushållssammansättning 2021. Barn syftar till hemmaboende barn. Övriga hushåll kan exempelvis vara kompisar som bor tillsammans eller hushåll med inneboende. Källa: SCB

Befolkningsprognoser

Enligt länsstyrelsens senaste bostadsmarknadsanalys 2021 bedöms Tjörns befolkning öka med 0,36% per år fram till år 2030. Mellan år 2011-2020 ökade befolkningen med 0,76%. Befolkningsprognosen utgår från att tillväxttakten i länet fortsatt kommer ligga på samma nivåer som under 2020.

Kommunens vision "Vision 2035" anger att kommunen ska öka till 20 000 invånare till år 2035. Visionen innebär en genomsnittlig befolkningsökning om 240 personer per år, vilket motsvarar en årlig ökning om 1,2–1,5 %. Visionens befolkningsökningstakt har dock reviderats i samband med arbetet för ny översiktsplan. I stället har kommunen valt att arbeta för en långsammare utbyggnadstakt utan ett satt år som mål. Grafen nedan är framtagen i samband med arbetet med ny översiktsplan.

Befolkningsscenarier

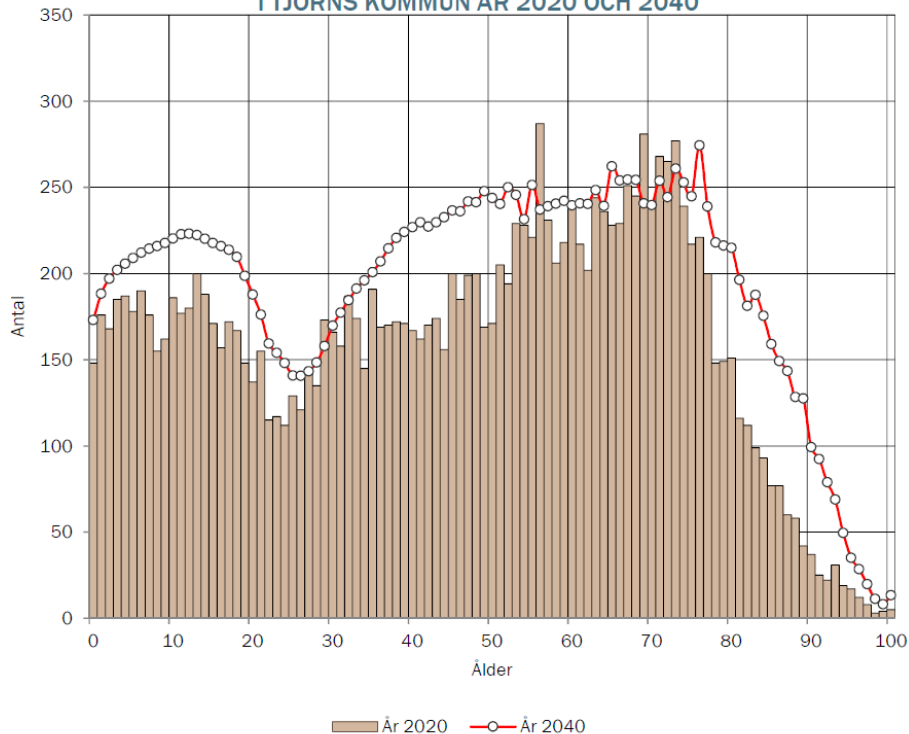
Utvecklingsscenarier för befolkningsökning till 2050.

Folkmängd och förändringskomponenter i Tjörns kommun

	1980	1990	2000	2020	2021	2040
Födda	130	216	127	150	133	168
Döda	117	132	139	156	166	245
Födelseöverskott	13	84	-12	-6	-33	-77
Inflyttade	576	671	699	960	1 002	1 190
Utflyttade	441	548	690	825	777	996
Flyttnetto	135	123	9	135	225	194
Folkökning	148	207	-3	129	192	118
Folkmängd	11 701	13 919	14 733	16 147	16 339	19 602

Utvecklingen över tid av folkmängd och förändringskomponenter, uppgifterna från 2021 och framåt är prognosticerade värden. Prognos utgår från befolkningen 2020 och tre år tillbaka. Källa: Tjörns kommuns befolkningsprognos 2021–2040.

ANTAL INVÅNARE EFTER ÅLDER I TJÖRNS KOMMUN ÅR 2020 OCH 2040

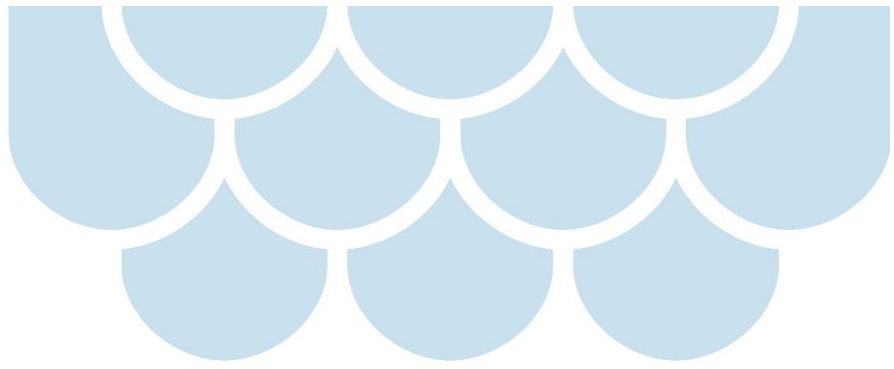

Befolkningens sammansättning efter ålder år 2021 och prognos för år 2040.
Prognos utgår från befolkningen 2020 och tre år tillbaka.
Källa: Tjörns kommuns befolkningsprognos 2021–2040.

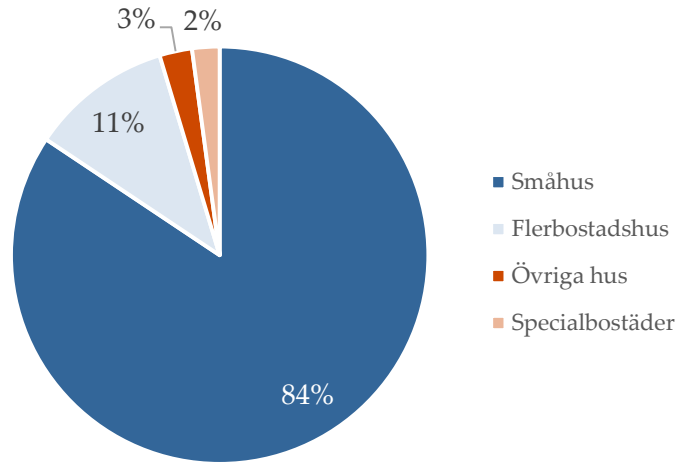
Bostadsbestånd

I Tjörns kommun finns drygt 7 000 bostäder och av dessa är 84 % småhus, 11 % ligger i flerbostadshus och resten är olika former av specialbostäder. 78 % av bostäderna är äganderätter, vilket är bland de högsta andelarna i Västra Götalands län. Endast 14% av bostäderna är hyresrätter. Det finns med andra ord ganska få boenden som inte är egenägt. Hyresrätterna finns framför allt i Kållekärr, Skärhamn, Höviksnäs och Rönnäng. Bostadsrätter finns främst i Skärhamn, Rönnäng och Höviksnäs.

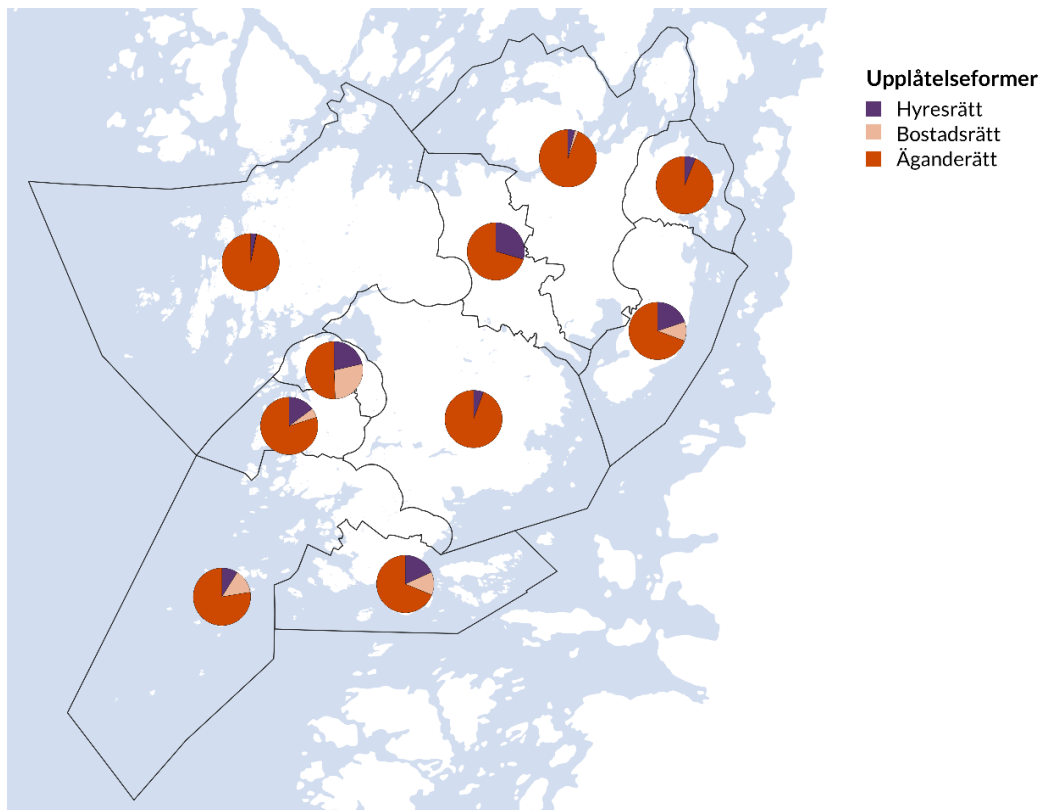
Dessutom finns över 4 000 fritidshus på Tjörn. Fritidshus är bostäder som saknar folkbokförd befolkning.

Bostadsbestånd

Antal bostäder efter hustyp, SCB 2021.

Upplåtelseform efter delområde, SCB 2021

Bostadsbehov

Det är viktigt att skilja på *bostadsbehov* och *bostadsefterfrågan*. Den första utgår från den demografiska situationen och förutsätter att alla hushåll är i behov av en bostad. Den senare utgår från preferenser och betalningsförmåga.

Till Länsstyrelsens senaste bostadsmarknadsanalys 2022 har kommunen bedömt att det är ett underskott på bostäder i hela kommunen. Det finns önskemål om både tomter för självbyggeri och lägenheter i befintliga villaområden i tätorterna. Många vill kunna bo kvar i sin ort, men det saknas närliggande lägenheter. På några års sikt bedömer kommunen att det är balans på bostadsmarknaden på landsbygden och i Skärhamn, medan bristen kvarstår i kommunens övriga större tätorter.

Tjörns bostad AB:s bostadskö och sökande kan ge en fingervisning av behovet. TBAB har mellan 45–65 lediga lägenheter per år och det är ca 30-35 personer som söker till en ledig lägenhet. Det är flest sökanden i åldersspannet 25–44 år, följt av de mellan 55-74 år. Kötiden är cirka 2-5 år, men beror både på storlek, lägenhet och område. Kötiden har ökat över tid. Det är dock inte alla i kön som är i behov av lägenhet just nu, utan många köar för framtida behov. Det är eftersökt med lägenheter i både Skärhamn och Myggenäs men det finns få lägenheter i Myggenäs-område. Alla orter har många sökande.

Ökad andel äldre invånare

En ökad andel äldre invånare för med sig stora utmaningar. De flesta äldre bor i sina egna hem och så vill de flesta ha det. För kommunen kan det vara lättare att erbjuda hemtjänst än plats på ett särskilt boende. Det innebär dock att den egna bostaden kan behöva tillgänglighetsanpassas. Äldre är ingen homogen grupp utan har olika önskemål om sitt framtida boende. Det måste därför finnas olika alternativ att välja mellan. Många äldre vill flytta till lägenhet men utbudet är begränsat och prisbilden påverkar hur många som faktiskt lämnar sina hus. Många vill också bo kvar på samma ort men upplever att det saknas boendialternativ. Genom att tillföra lägenheter i områden som idag till övervägande del består av villor ökar möjligheten till flyttkedjor (då de äldre flyttar till lägenheter kan exempelvis barnfamiljer flytta till villorna). Generellt önskar de äldre inte enrumslägenhet, utan minst två rum och kök med separat sovrum. Enligt TBAB önskas inte små tvåor om de allmänna ytorna blir för små, snarare pekar behovet på fler treor alternativt flexibla lägenheter som är lätta att dela upp. Genom att bygga fler lägenheter av varierande storlek och upplåtelseform kan yngre äldre lockas till andra boendeformer än villa.

Det bedöms för närvarande (2022) vara balans för särskilt boende för äldre men behovet bedöms öka i takt med att allt fler blir äldre. Det sker också ett skifte i vilken typ av boende som behövs, gruppen äldre med fysiska funktionsnedsättningar bor allt kortare på boenden medan gruppen äldre med demens ökar i antal och därmed också behovet av platser. Det finns ett stort behov av attraktiva trygghetsboenden, gärna med gemensamma utrymmen. Trygghetsboende ingår i användningen kategoribostäder. Med kategoribostäder avses enligt Boverket t.ex. seniorbostäder. "Även gruppboendestäder, träningsbostäder och liknande typer av boenden som innefattar viss omsorg kan ingå, om inte vårdinslaget är för stort."

Det finns totalt 132 bostäder inom särskilda boendeformer för äldre i kommunen samt 17 platser inom korttidsboende. Dessutom finns totalt 30 pensionärslägenheter (seniorbostäder), samt ett icke-kommunalt trygghetsboende med 50 platser.

Särskilt boende (äldreboende):

- Valåsen (demensboende) i Källekärr: 51 platser, 5 korttidsplatser
- Lilldal i Källekärr: 29 platser, varav 10 korttidsplatser, möjlighet till ytterligare 1 korttidsplats
- Tubberödshus i Skärhamn: 20 säbo, 9 närliggande lägenheter särskilt boende med hemtjänst, 2 korttidsplatser
- Sol/Rönngården i Rönnäng: 16 platser
- Klövedal i Långekärr: 20 platser (entreprenad)

Trygghetsboende:

- Kvarnbacken i Rönnäng: 50 lägenheter

Pensionärslägenheter:

- Skärhamn: 15 st, Höviksnäs: 15 st.

Kontinuerligt sker utredningsarbete om framtida behov av boende för äldre i kommunen. Pågående planläggning innefattar t.ex. Tångeröd (bostäder och äldreboende/vård) och Tennistomten (bostäder).

Bostadsbehov som inte tillgodoses på bostadsmarknaden

Hemlöshet

Enligt Socialstyrelsens definition finns det fyra sorters hemlöshet: (1) Akut hemlöshet, (2) Institutionsvistelse och kategoriboende, (3) Långsiktiga boendelösningar och (4) Eget ordnat kortsiktigt boende. Det

stora behovet gällande arbete mot hemlöshet är framför allt att möjliggöra fler bostäder. Förutom hemlöshet kopplat till problematik så som missbruk eller psykisk sjukdom finns det en ökande strukturell hemlöshet på grund av bristande betalningsförmåga. Kommunen har cirka 25 bostäder för andrahandsuthyrning för personer som av olika skäl står utanför den ordinarie bostadsmarknaden. Kommunen utreder möjligheten till träningslägenheter. Det finns idag ett par jourlägenheter och motivationslägenheter, men kommunen ser ett behov av fler. Det finns stora svårigheter med att blanda olika grupper med olika typer av behov på samma ställe, exempelvis kvinnofrid, psykisk sjukdom eller missbruk. Därför måste lägenheterna spridas på olika orter.

Sedan 2022 har socialförvaltningen en boendekoordinator som samarbetar med TBAB för uthyrning av bostäder. Under 2022 har 12 kontrakt tilldelats, både sociala andrahandskontrakt och andrahandskontrakt för familjer.

Barnfamiljer och trångboddhet

En grupp som generellt har det svårt på bostadsmarknaden är unga barnfamiljer. Vanliga svårigheter för barnfamiljer är trångboddhet och återkommande flyttar.

Enligt Boverkets beräkningar från 2020 har Tjörn över 400 trångbodda hushåll (5,7%), och nästan 200 hushåll med ansträngd boendeekonomi (2,6%). Nästan 700 barn bor i hushåll som är trångbodda (enligt denna beräkning bedöms barn upp till 11 år kunna dela sovrum utan att räknas som trångbodda). Trångboddhet kan bedömas på olika sätt och siffrorna varierar därför. Sett till trångboddhet enligt norm 3 (max en per sovrum utom sammanboende par som förutsätts dela sovrum) var nästan 44% av hushållen i flerbostadshus trångbodda år 2021.

Det bor i snitt fler personer per lägenhet i hyresrätter än i bostadsrätter på Tjörn. I en trerumslägenhet bor det exempelvis i genomsnitt 2,6 personer i hyresrätt jämfört med 1,9 personer i bostadsrätt. Det är också en större andel av hushållen i hyresrätt som är trångbodda eller har ansträngd boendeekonomi, även om det sett till antal är fler i småhus. 8% av hushållen hade 2020 återkommande problem med ansträngd boendeekonomi och trångboddhet.

Nyanlända

Antalet nyanlända tilldelas kommunen per år. Nyanländas boende har således kort framförhållning och kan ändras över en månad. Tidigare har det främst varit ensamhushåll medan det för närvarande är många barnfamiljer. Det är svårt att hitta lämpliga bostäder för nyanlända

eftersom det ofta är stora familjer som kommunen tar emot, vilket kräver stora lägenheter, något som idag saknas.

LSS

I begreppet särskilt boende enligt Socialtjänsten, eller särskilt boende enligt lagen om stöd och service för vissa funktionsnedsatta ingår både serviceboende och gruppboende. Kommunens gruppboende vänder sig till alla vuxna oavsett ålder som har rätt till insatsen enligt LSS, till exempel om man har en funktionsnedsättning eller ett vårdbehov. Enligt bedömning för 2022 råder det brist på särskilt boende för personer med funktionsnedsättning i kommunen. Behovet bedöms öka de närmsta åren då många ungdomar förväntas flytta hemifrån. Generellt önskas större boenden än enrumslägenheter. Det behövs i närtid cirka 12 platser på serviceboende och 3 platser på gruppboende.

Gruppboende:

- Fågelkärrsvägens gruppboende: 5 platser
- Höviksnäs gruppboende: 5 platser
- Kroksdals gruppboende: 6 platser

Serviceboende:

- Övergårdsvägens serviceboende: 11 platser
- Källekärrs serviceboende: 9 platser och en satellitlägenhet
- Skärhamns serviceboende: 7 platser

Efterfrågan och marknadsförutsättningar

Många hushållsgrupper har starka preferenser för ägda boendeformer och gärna småhus. För de yngsta grupperna tycks flyttmönstren gå från hyres- och bostadsrätt till det ägda boendet i takt med familjebildning och förbättrad ekonomi. För de äldre grupperna sker sedan en viss återflyttning till hyres- och bostadsrätt. Bland äldre efterfrågas ofta centralt belägna lägenheter med god tillgänglighet för en rimlig kostnad. Generellt är det lite efterfrågan på små ettor. Efterfrågan är däremot större på stora lägenheter då dessa är få, och TBAB ser en stor efterfrågan på lägenheter med fyra rum och kök eller större. Önskvärt vore att förkorta kötiden till stora lägenheter eftersom den idag är längst. Generellt har TBAB en efterfrågan på cirka 20 nya lägenheter per år.

Enligt kommunens tidigare bostadsförsörjningsprogram är andelen Tjörnbor som är intresserade av att bo på västra sidan av ön lite större

än den andel som vill bo på den centrala och östra delen. Inflyttningen är dock större på östra än västra sidan och för många nyinflyttande Tjörnbor kan den östra sidan vara mer attraktiv. Detta kan bland annat förklaras av närheten till fastlandet och möjligheten till smidig pendling. Den kommunala tomtkön på Tjörn ger en fingervisning om var man helst vill bo på Tjörn. De områden som oftast önskas är Skärhamn, Stockevik och Rönnäng.

Vad gäller efterfrågan på större och lyxigare lägenheter sköter marknaden ofta det själv. Exempelvis har kommunen sett en sådan efterfrågan bland gruppen 55+. Syftet med kommunens bostadsförsörjningsprogram är dock att möjliggöra bostäder för dem vars bostadsbehov inte täcks av marknaden.

Utmaningar

Det finns stora utmaningar vad gäller bostadsförsörjningen. Många faktorer påverkar förutsättningarna att möta bostadsbehovet varav kommunen endast har inflytande över en del. Här beskrivs några av dessa utmaningar.

Som tidigare nämnts har Tjörn en hög andel äldre. De äldre invånarna önskar relativt billiga lägenheter med tillgänglighet till närstående, grönska, mataffär och apotek. Man vill antingen bo kvar i samma område eller flytta mer centralt. Att enkelt kunna ta sig till målpunkter och service som man använder i vardagen är en väldigt viktig faktor för hur man kommer att välja sitt boende. För äldre spelar även priset på bostaden en stor roll. Utan bra alternativ bor många äldre kvar i sina småhus, som i sin storlek och slag hade passat bättre för en barnfamilj.

Bostadsmarknaden och bostadsbyggandet tenderar att drivas av resursstarka grupper. Låginkomsttagare deltar sällan i flyttkedjor som startar när bostäder byggs. Flyttkedjorna bryts innan de når personer med låga inkomster. De lediga bostäderna fylls oftast av hushåll med goda inkomster. På Tjörn är kostnaderna för småhus och fritidshus högre än i länet och riket som helhet. Hyrorna hos det kommunala bostadsbolaget bestånd är också högre än i länet och riket som helhet. Samtliga kostnader har stigit kraftigare på Tjörn än i länet och riket som helhet de senaste åren. Dock är den disponibla inkomsten på Tjörn högre än både riks- och länssnittet och många antas kunna ha råd med de högre boendekostnaderna. Detta gäller däremot inte alla, och socialt eller ekonomiskt utsatta grupper kan ha extra svårt att komma in på bostadsmarknaden om priserna är allt för höga. Även om flyttkedjor hinner brytas innan ekonomiskt svagare grupper nås, bidrar ändå ett större utbud av bostadstyper för en mångfald och möjlighet till andra

boendialternativ. Det är därför viktigt att utöka homogena bostadsområden med andra typer av bostäder så som lägenheter för att öka utbudet.

Det finns idag en stor brist på byggbar mark som inte är jordbruksmark eller hotas av stigande havsnivåer. För att bygga hållbart bör nya bostäder byggas i befintliga tätorter, men där är också tillgången på byggbar mark som minst. Det är också en stor utmaning att bygga bostäder till ett rimligt pris, framför allt eftersom byggkostnaderna är höga. Det är därför viktigt att förvalta och använda det bestånd som redan finns, om inte annat för att tillvarata och vårda Tjörns karaktär och själ.

Denna behandling '115/23 Rapporter från ledamöter med uppdrag i bolag och/eller region' har inget tjänsteutlåtande.

Denna behandling '116/23 Information om ordförandebeslut' har inget tjänsteutlåtande.

Sammanträdesprotokoll

Sammanträdesdatum

2023-04-05

Sida

3 (3)

§ 1/2023

Besparing vinterbelysning och bastuanläggningar (Dnr KS2022/2184)

Sammanfattning

Med anledning av den kraftigt ansträngda energisituationen i Sverige och Europa samt ökade elkostnader beslutade kommunstyrelsen 2022-11-16 om ett antal åtgärder för energibesparingar. Eftersom energisituationen har stabiliserats föreslås att de temporära energibesparingarna upphävas.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse Besparing vinterbelysning och bastuanläggningar 2023-04-05

Beslut

1. Kommunstyrelsens beslut § 288/2022 *besparing vinterbelysning och bastuanläggningar* fattat 2022-11-16, upphävs.
2. Beslut om energibesparande åtgärder kommer vidare att fattas enligt gällande rutiner och delegation.

Expedieras till:

För kännedom till:

**ORDFÖRANDEBESLUT
KOMMUNSTYRELSEN**

**KUNGÄLVS
KOMMUN**

Justeras sign